

Γραμμή

ΑΝΑΓΝΩΣΤΙΚΟΝ

ΕΚΤΗΣ ΔΗΜΟΤΙΚΟΥ

ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΣ ΕΚΔΟΣΕΩΣ ΔΙΔΑΚΤΙΚΩΝ ΒΙΒΛΙΩΝ 1973

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

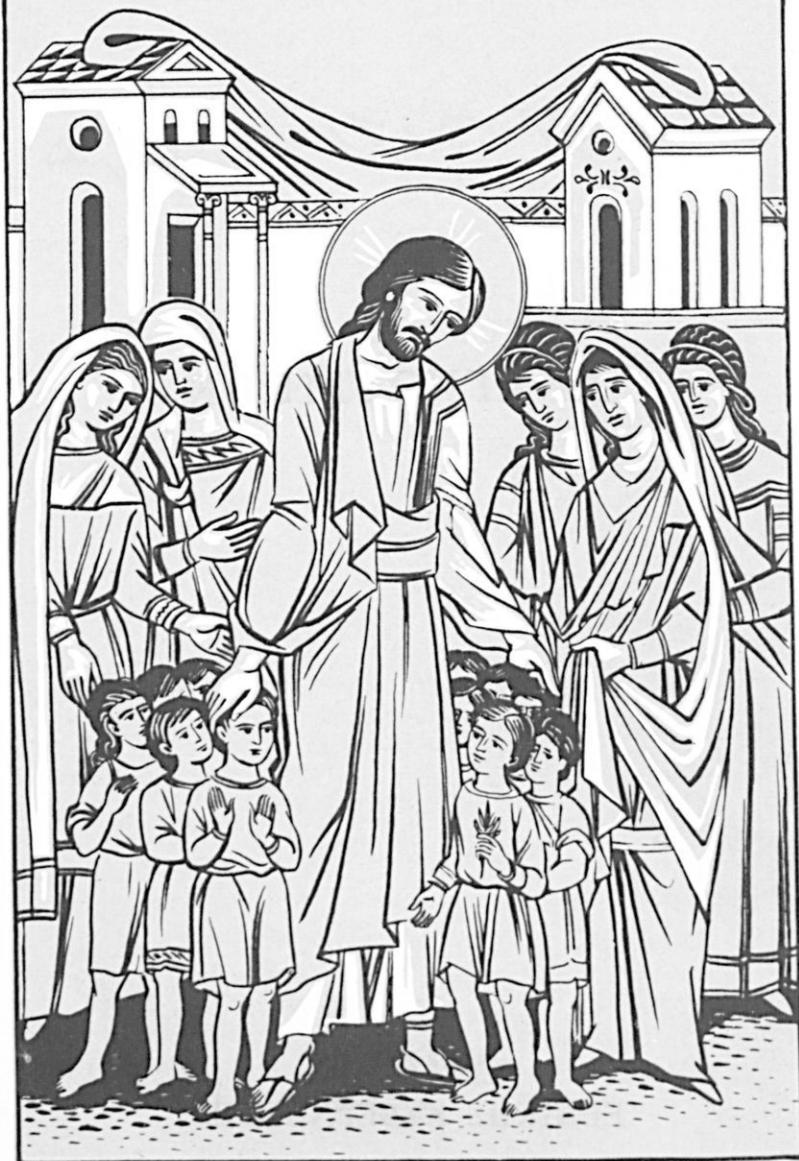
ΑΝΑΓΝΩΣΤΙΚΟ ΣΥ/Δ = 8

=

ΑΝΑΓΝΩΣΤΙΚΟΝ

ΔΩΡΕΑ
ΕΘΝΙΚΗΣ ΚΥΒΕΡΝΗΣΕΩΣ

Ο ΧΡΙΣΤΟΣ ΕΥΛΟΓΕΙ ΤΑ ΠΑΙΔΙΑ

ΣΤ

89

ΣΧΒ

Αναγνωστικόν ΣΤ Δημοτική.

ΕΥΑΓ. Π. ΦΩΤΙΑΔΟΥ — ΗΛΙΑ Π. ΜΗΝΙΑΤΗ
Γ. ΜΕΓΑ — Δ. ΟΙΚΟΝΟΜΙΔΟΥ
Θ. ΠΑΡΑΣΚΕΥΟΠΟΥΛΟΥ

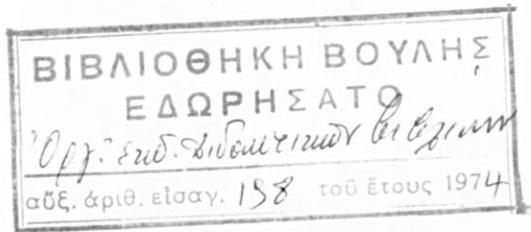
ΑΝΑΓΝΩΣΤΙΚΟΝ ΣΤ' ΔΗΜΟΤΙΚΟΥ

ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΣ ΕΚΔΟΣΕΩΣ ΔΙΔΑΚΤΙΚΩΝ ΒΙΒΛΙΩΝ
ΑΘΗΝΑΙ 1973

002
νιε
ΕΤΖΑ

101

ΜΕΡΟΣ
ΠΡΩΤΟΝ

ΥΜΝΟΣ ΣΤΗ ΣΗΜΑΙΑ

Αύτὸν εἶναι τὸ ἱερὸν πανί, τὸ γαλανὸν καὶ τὸ ἄσπρο,
κομμάτι ἀπὸ ἀνοιξιάτικο καὶ ἔστερο οὐρανό,
ποὺ εἶναι λευκὸ σῶν τὸν ἀφρὸ τοῦ κύματος, ποὺ ἀνθίζει
σὲ περιγιάλι ὀλόγλυκο, σὲ πέλαγο μακρινό.
Αύτὸν εἶναι τὸ ἱερὸν πανί, ποὺ, ὅταν περνᾶ μπροστά μας,
ὑγραίνονται τὰ βλέφαρα καὶ σπαρταρᾶ ἡ καρδιά μας.

Δὲν εἶναι ἡ αὔρα, ποὺ ἔρχεται γλυκὰ νὰ τὸ χαιδέψῃ,
δὲν τὸ ἀνεμίζει πρόσγαρα ἡ αὔρα ἡ σιγανή:
εἶναι μιὰ ἀθάνατη πνοή, ποὺ ὁρμᾷ νὰ ζωντανέψῃ
μὲ ἀνατριχίλα ἀνέκφραστη τὸ δίχρωμο πανί.
Τὸ πῆρε κάποια μάγισσα καὶ τό καμε γλαμύδα
καὶ ζῆ σ' αὐτὸν καὶ πάλλεται ὀλόκληρη ἡ Πατρίδα.

Είναι ή σημαία! Τὴ βλόγησαν παπάδες μ' ἀσπρα γένεια
μέσ' στῆς σκλαβιᾶς τὸ τρίσβαθο κι ἀπόκρυφο σχολειό,
ἔκλαψαν μάτια καὶ καρδιὲς ἐπάνω τῆς, καὶ οἱ κόρες
τὴ νύχτα τὴν ὑφαίνανε κρυφὰ στὸν ἀργαλεῖο.
Σὰν βόρειο σέλας ἀστραψε στὴ Λαύρα μιὰν ἡμέρα
κι ἀπλώθηκε ὡς τὸν ἔβδομο οὐρανὸ κι ἀκόμη πέρα!

Ποιὰ λύρα ἔχει τὴ δύναμι, γιὰ νὰ σὲ ψάλη ἐπάξια;
Εἶσαι τῆς νέας Ἐλλάδος μας ἡ ἀγία εἰκόνα Ἔσύ.
Εἶσαι ἡ λαχτάρα, που λυγάει τὰ γόνατα τῶν σκλάβων,
εἶσαι τοῦ γένους τ' ὄραμα, σημαία μας χρυσή,
πού, ὅταν τὰ μάτια ἐπάνω σου μὲ σέβας τὰ καρφώνει,
θαρρεῖς καὶ κάποιο οὐράνιο φῶς Ἔσε περικυκλώνει . . .

N. Ζαχειρίου «Η ἑλληνικὴ σημαία»

Στέφανος Λάζαρης

Α. ΑΠΟ ΤΗ ΘΡΗΣΚΕΥΤΙΚΗ ΖΩΗ

1. Η ΠΑΣΧΑΛΙΑ ΤΗΣ ΛΕΥΤΕΡΙΑΣ

Τελείωνε ή έκκλησία.

‘Ο παπάς στεκόταν έμπρος στήν Όραία Πύλη και ἀντὶ τοῦ «δι’ εὐχῶν τῶν ἄγιων...» ἔλεγε «Χριστὸς ἀνέστη...».

“Ολο τὸ χωριό σταυροκοπιόταν καὶ διπλὴ γαρὰ ζωγραφιζόταν στὰ πρόσωπα ὅλων. Τέτοια γαρούμενη Λαμπρὴ δὲν θυμόταν κανεὶς νὰ ἔχῃ δεῖ ἐκεῖ πέρα. “Επειτα ὁ παπᾶς εἶπε :

—Χριστὸς ἀνέστη, χωριανοί. Καὶ τοῦ γρόνου νὰ εἴμαστε καλά. Καὶ ὁ Μεγαλοδύναμος νὰ μᾶς φέρῃ τ’ ἀδέρφια μας ποὺ πολεμοῦν!...

Τὴν τελευταία φράσι του τὴν πρόφερε μὲ δάκρυα καὶ ὅλο τὸ χωριό, ἀντρες καὶ γυναῖκες, ἔκλαψαν μέσα στὴν ἔκκλησία, ἀλλὰ ἔκλαψαν ἀπὸ γαρὰ καὶ ἀπὸ ἀγαλλίασι.

“Επειτα τὸ χωριό ἀργιστε νὰ βγαίνῃ ἀπὸ τὴν ἔκκλησία, φαμίλιες φαμίλιες. Πρῶτος βγῆκε ὁ προεστὸς τοῦ χωριοῦ, ὁ γέρο - Λιόλιος. Ἡταν γέρος μ’ ἐβδομήντα πέντε γρόνια στὴ φάγη του. Κρατοῦσε μὲ τὸ ἔνα γέρι τὴν ἀσπρη λαμπάδα καὶ μὲ τὸ ἄλλο ἀκουμποῦσε στὴ γοντρὴ πατερίτσα του.

Τραβοῦσε μπρὸς ὁ γέρο - προεστὸς κι ἐργόταν ὅλο τὸ χωριό κοντά του μὲ κεριὰ ἀναμμένα. Ἡταν νύχτα βαθειά

καὶ ὁ Αὔγερινὸς δὲν εἶχε ζεπροβάλει ἀκόμη ἀπὸ τὴν κορυφὴ τῶν Τζουμέρκων. Ἀλλὰ μιὰ φωτεινὴ αὐλακιά, ἀπλωμένη ἀπὸ τὸ κορφοβούνι τοῦ Περιστεριοῦ ὡς ἐπάνω στὰ Γιάννενα, ἔδειγνε ὅτι τὸ ἀστέρι αὐτὸ δὲν θ' ἀργοῦσε νὰ βγῆ.

‘Ανάμεσα στὴν ἐκκλησιὰ καὶ τὸ χωριὸ εἶναι ἔνα μεγάλο δενδρόφυτο πλάτωμα. Ἐκεῖ σταμάτησαν ὄλοι κι ἔκαμψαν ἔνα μεγάλο κύκλο νὰ μιλήσουν γιὰ τὸν πόλεμο.

“Ενα ψιλὸ ἀεράκι, ποὺ τραβοῦσσε ἀπὸ τὸ χωριό, ἔφερνε τὴν μασχομυρωδιὰ τῶν ἀρνιῶν ποὺ ψήγονταν στὶς αὐλές τῶν σπιτιῶν.

—Τὰ μάθατε; Τοὺς τσάκισαν τοὺς Τούρκους στῆς “Αρτας τὸ γεφύρι. Τοὺς τσάκισε ὁ Κίτσος Μπότσαρης... Τρεῖς ἡμέρες καὶ τρεῖς νύχτες πόλεμο.

—Καημένο Σούλι, νὰ μὴν πεθάνης ποτὲ μὲ τὰ παλιηκάρια ποὺ βγάζεις!... Ἐσύ στὰ παλιὰ γρόνια, ἐσύ καὶ τώρα!...

—Σκοτώθηκαν πολλοὶ Τούρκοι; Σὰν πόσοι ἔπεσαν καὶ ἀπὸ τοὺς δικούς μας;

—Μετριοῦνται οἱ Τούρκοι τρεῖς φορὲς καὶ λείπουν τρεῖς γιλιάδες, μετριοῦνται τὰ Ἑλληνόπουλα καὶ λείπουν τρεῖς λεβέντες!...

‘Ο γερό - προεστὸς ποὺ ἀκουσε τὶ ἔλεγαν οἱ χωριανοὶ φύναξε :

—Ωρὲ παιδιά, παιδιά σᾶς τὶς ἔφερε αὐτὲς τὶς κουβέντες; Μή μιλάτε, μωρὲ παιδιά μου, ὅπως θέλει ἡ καρδιά σας καὶ σᾶς δοκιμάσῃ ὁ Θεός!...

—Εἶναι ἀλήθεια, μπάρμπα... *Ηταν κάτι Τσάμηδες* στὴν “Αρτα καὶ μὲ τὴν καταστροφὴ τῶν Τούρκων πέρασαν καὶ αὐτοὶ ἀπὸ ἐδῶ καὶ τράβηξαν γιὰ τὰ χωριά τους!...

—Τοὺς εἶδες μὲ τὰ μάτια σου ἐσύ; ρώτησε ὁ γερό - προεστὸς μὲ δυσπιστία.

—Τοὺς εἶδα καὶ μίλησα μαζί τους. Μοῦ τὰ εἶπαν ὅλα!...

— Ωρέ, δὲν ἔχει κανένας ἀπὸ σᾶς χρυσά; Βροντοφώνησε ὁ γερό - προεστὸς πνιγμένος ἀπὸ τὴν γαρά του. Ἡ Πασχαλιὰ θέλει ἀρνιὰ καὶ ἡ λευτεριὰ τουφέκια!...

— Τὶ ρωτᾶς; τοῦ ἀπολογήθηκε ἔνας. Δὲν μᾶς τὰ μάζεψαν οἱ Τοῦρκοι ὅλα; Τώρα ποὺ θὰ φτάσουν τὰ Ἐλληνόπουλα, ὅρεξ; νὰ ἔγγης νὰ τουφεκᾶς!... Τουφέκια καὶ φισέκια γάρισμα.

— Μωρέ, ἐγώ τὸ θέλω αὐτὴ τὴν στιγμή... Δὲν ἔχει κανένας ἔνα παλιοτούφεκο, μιὰ παλιοπιστόλα; ξαναρώτησε. Γιὰ μιὰ φορά καὶ τοῦ τὸ γυρίζω πίσω!... "Ενα ἀρνὶ διαλεγῆτο δίνω γιὰ ἔνα παλιοτούφεκο γεμάτο..."

Σ' αὐτὸ ἐπάνω ζυγώνει μιὰ γριὰ καὶ τοῦ λέει :

— Δίνεις ἀρνὶ;

— Μωρέ, ἔχεις χρυσά Γεροτόλαινα;

— Μὰ τὸ ξύλο ποὺ ἔχω φάει ἀπὸ τοὺς ἀντίγριστους,

γιατί νά μήν τους τὸ μαρτυρήσω. Είναι τουφέκι τοῦ μακαρίτη!... Καὶ ἡ γριὰ ἀρχισε νά κλαίη τὸν μακαρίτη τῆς.

—”Αφησε τὰ κλάματα, γριά, καὶ σύρε νά μοῦ τὸ φέρης στὸ σπίτι νά σου δώσω τὸ ἀρνί...“

”Ολο τὸ χωρὶὸ ήταν τρελὸ ἀπὸ τὴν χαρὰ του. Ἀπὸ τὰ λόγια, ἀπὸ τὰ φερσίματα, ἀπὸ τὸ περπάτημα, νόμιζε κανεὶς πῶς ὅλος ἐκεῖνος ὁ κόσμος εἶχε φάει τρελόγορτο. Ἔτσι ὁ καθένας τράβηξε γιὰ τὸ σπίτι του. Οἱ αὐλὲς τῶν σπιτιῶν φεγγοβιολούσαν ἀπὸ τὶς ψησταριὲς τῶν ἀρνιῶν, που στριφογύριζαν ἐπάνω στὴ θράκα.“

”Οταν ἔφτασε καὶ ὁ γερο - προεστός στὸ σπίτι του, βρῆκε ἐκεῖ στὴν αὐλόθυρα τὴν γριὰ μὲ τὸ τουφέκι στὸ χέρι νά περιμένῃ. Μόλις τὴν εἶδε, ρίγηκε πάνω τῆς νά τῆς τὸ πάρη.“

—Τὸ ἀρνὶ πρῶτα! του φωνάζει ἡ γριά.

—Μωρέ, ἔνα ἀρνὶ μονάχα γυρεύεις, κουτή; Ἐγὼ τέτοια μέρα σφάζω τὸ κοπάδι καὶ καίω καὶ τὸ σπίτι μου ἀκόμη!

Καὶ σὰ νά ἔνοιωσε ώς προσβολὴ τὴν ἐπιμονὴ τῆς γριᾶς, φώναξε τὸ ἐγγόνι του :

—”Ωρὲ Κίτσο, νά πεταγτῆς στὴ στάνη καὶ νά ξεκόψης δεκαπέντε ὄξα εἴκοσι καλὰ ἀρνιά... Γρήγορα!... Ἀκόμη ἐδῶ εῖσαι;...“

Καὶ ὁ γερο - προεστός, γιὰ νά δείξῃ ὅλη τὴν χαρὰ τῆς καρδιᾶς του, φώναξε τὸν διαλαλητὴ νά διαλαλήσῃ στὸ χωρὶὸ πῶς ὅποιος δὲν ἔχει ἀρνὶ νά πάη στὸν προεστό νά πάρη.

—”Η φωνὴ τοῦ διαλαλητοῦ ξεχύθηκε στὸ χωρὶὸ σὰν δυνατὸς βοριάς καὶ ὅσοι δὲν εἶχαν ἀρνὶ ἔτρεξαν στὸ σπίτι του προεστοῦ. Ἔτρεξαν κι ἐκεῖνοι που εἶχαν, ὅχι γιὰ νά ζητήσουν καὶ αὐτοί, ἀλλὰ γιὰ νά δοῦν μὲ τὰ μάτια τους τὸ ψυχικὸ τοῦ προεστοῦ.“

Δεν πέρασε πολλή ώρα κι έφτασε ο Κίτσος μ' ένα κοπάδι άρνιών.

—Τό καλύτερο της γριάς! φώναξε ο προεστός.

Η γριά μὲ τὸ ἔνα γέρι άρπαξε τὸ ἀρνί καὶ μὲ τὸ ἄλλο τρεμάμενο ἔδινε τὸ τουφέκι στοῦ προεστοῦ τὰ γέρια ἀπὸ φόβῳ μὴ ἦταν ψέμα τὸ τάξιμο. Τοτερά ἀπὸ τῇ γριά πῆραν ἀπὸ ἔνα ἀρνί ὅσοι δὲν εἶχαν.

Ο προεστός, παίρνοντας τὸ τουφέκι στὸ γέρι του, εἶπε στὴ γριά :

—Γεμάτο εῖναι, ὡρή;

—Γεμάτο!... "Οπως τὸ ἔχει ἀφήσει ὁ μακαρίτης.

—Μωρέ, εῖναι ἀκέρια πέντε χρόνια ἀπὸ τότε. Φοβοῦμαι μὴ δὲν πάρη φωτιὰ καὶ ντροπιαστῶ!...

Σηκώνει τὸν λύκο* καὶ λέει :

—Χριστὸς Ἀνέστη, ὡρὲ ἀδέρφια. Χριστὸς Ἀνέστη!... Καλῶς μᾶς ἥρθε ἡ Λευτεριά!...

Τὸ παλιοντούφεκο βρόντηξε καὶ τράνταξε τὸ χωριὸ καὶ μὲ τὸ βρόντημά του σωριάστηκε κάτω καὶ ὁ προεστὸς ἄψυχος!

Ρίγνονται πάνω του δικοὶ καὶ ξένοι. Φέρνουν ἀναμμένα δαδιά. Τοῦ ρίγνουν νερό. Τίποτε... Εἶγε ξεψυγήσει.

Τὸν εἶχε σκοτώσει ἡ γαρά.

Xρῆστος Xρηστοβασίλης

2. ΧΡΙΣΤΟΣ ΑΝΕΣΤΗ

Τὸ μέγα θαῦμα σήμερα τὴν πλάσι ὅλη μαγεύει,
ρυθμὸς ἀγάπης τὶς καρδίες σὰν ὄνειρο γαϊδεύει.
Χριστὸς Ἀνέστη! ἀντιλαλεῖ παντοῦ σὰν ἄγια ἀλήθεια
κινέτιδα ἐλπίδας γύνεται σὲ πονεμένα στήθια.
Κινέται μὲ τὴν ἁνοίξι, μὲ τοὺς ἀνθοὺς τὸν Ἀπρίλη,
τὸ πρόσχαρο τὸ μήνυμα, σὰ νάθελε νὰ στείλῃ
τὴ λουλουδένια του δμορφιὰ τοῦ Γολγοθᾶ τὸ θύμα
μέσον στὴν ἀνθρώπινη ψυχὴ νὰ πνίξῃ κάθε κρῖμα.
Χριστὸς Ἀνέστη! Φίλημα γλυκιᾶς ἀγάπης δῶστε.
φίλοι κι ἔχθροί, κι ἀδερφικὰ τὰ χέρια σας ἐνῶστε.
Ἐνα τοῦ κόσμου τὸν ὄνειρο: Νικήτρια ἡ καλωσύνη
νάται παντοῦ κι ὀδηγητής τῶν ἔργων μας νὰ γίνη.
Τοῦ Λόγου ἡ δόξα ἀνάλαμψε κι ἤρθε παρηγορήτρα
— σὰν μέσα στὸ ἥλιοκαμα — σ' ὅλη τῆς γῆς τὴ φύτρα.
Χριστὸς Ἀνέστη! "Ἄς ζῆ στὸν νοῦ τὸ Σύμβολο τὸ ὄρατο,
γιὰ νὰ πληθαίνουν μέσα μας γαρὲς καὶ φέγγος νέο,
ἡ δικαιοσύνη τῆς ψυχῆς τὰ βάθη νὰ φωτίζῃ
καὶ τῆς ἀγάπης ἡ δμορφιὰ τὸν κόσμο νὰ στολίζῃ.

Γ. Λαμπρίδη «Χριστὸς Ἀνέστη»

Ιούνιος Πολέμης

Ο ΠΑΤΡΙ
ΆΡΧΗΣ

ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ Ε/
ο Επαναστάτης

3. Ο ΠΑΤΡΙΑΡΧΗΣ

‘Ανήμερα τὴν Κυριακὴν τῶν Βαΐων τοῦ Εἰκοσιένα, φίλοι τοῦ Πατριάρχη Γρηγορίου τοῦ Ε’ κι ἐπίσημοι ξένοι τὸν παρακινοῦσαν νὰ φύγῃ, νὰ σωθῇ. Τὰ μέτρα τῆς δύωμανικῆς κυβερνήσεως ἐξ αἰτίας τῆς Ἐπαναστάσεώς μας γίνονταν ἄγρια καὶ ὁ καθένας μποροῦσε νὰ προβλέψῃ τὸ μέλλον. Τὸν παρακαλοῦσαν λοιπὸν νὰ φύγῃ τοῦ πρόσφεραν καὶ τὰ μέσα.

«Μὴ μὲ παρακινῆτε νὰ φύγω, εἶπε στοὺς φίλους του.

Μή θέλετε νὰ σωθῶ. 'Η ὥρα τῆς φυγῆς μου θὰ ἦταν ἀρχὴ σφαγῆς, ὥρα σπαθιοῦ στὴν Κωνσταντινούπολι καὶ στ' ἄλλα γριστικιὰ μέροη. 'Ωραῖο πρᾶγμα θέλετε νὰ κάμω, μεταμορφωμένος μὲ καμιὰ προβίᾳ στὴν πλάτη, νὰ φεύγω στὰ καράβια. "Η, κλεισμένος σὲ φιλικὴ πρεσβεία, ν' ἀκούω στοὺς δρόμους τὰ δρφανὰ τοῦ "Εθνους μου νὰ σπαράζουν στὰ γέρια τοῦ δημίου. Εἶμαι Πατριάρχης, γιὰ νὰ σώσω τὸν λαό μου, ὅγι νὰ τὸν ρίξω στὰ μαχαίρια τῶν Γενιτσάρων. 'Ο θάνατός μου ἵσως ὀφελήσῃ πιὸ πολὺ ἀπὸ τὴ ζωὴ μου. Οἱ ξένοι βασιλιάδες θὰ ταραχγτοῦν ἀπὸ τὸν ἔδικο θάνατό μου. Δὲν θὰ δείξουν ἀδιαφορία βλέποντας νὰ βρίζεται ἡ πίστη τους στὸ πρόσωπό μου καὶ οἱ "Ελληνες θὰ πολεμήσουν μὲ ἀπελπισία, που συγχὰ γαρίζει τὴ νίκη. Κάμετε λοιπὸν ὑπομονή, ὅτι καὶ ἂν μου συμβῇ! Σήμερα τῶν Βατῶν, ἃς φάμε στὸ τραπέζι τὰ ψάρια τοῦ γιαλοῦ κι ἐπειτα, ἵσως αὐτὴν τὴν ἑβδομάδα, ἃς φᾶνε καὶ αὐτὰ ἀπὸ μᾶς...

"Οχι, δὲν θ' ἀφήσω νὰ μὲ περιγελοῦν, περπατόντας μὲ ἀκολουθία ἀπὸ διάκους καὶ ἀρχοντες στοὺς δρόμους τῆς 'Οδηγσοῦ, τῆς 'Επτανήσου ἢ τῆς 'Αγκώνας, καὶ νὰ μὲ δείγνουν τὰ παιδιὰ καὶ νὰ λένε : Νά, ὁ φονιὰς Πατριάρχης! "Αν τὸ "Εθνος μου σωθῇ καὶ θριαμβεύσῃ, θὰ μὲ ἀποζημιώσῃ, ἐλπίζω, μὲ θυμιάματα τιμῆς κι ἐπαίνου, ἐπειδὴ ἔκαμα τὸ γέρος μου. Δὲν θ' ἀνεβῶ γιὰ τέταρτη φορὰ στὰ μοναστήρια τοῦ "Αθω' δὲν τὸ θέλω. Χαίρετε, σπήλαια καὶ κορυφὲς τοῦ ἱεροῦ Βουνοῦ. Χαίρε, θαλάσσιο κῦμα. Χαίρετε, Σπάρτη καὶ 'Αθήνα, ὅπου ἤθελα νὰ ἴδρυσω σχολεῖα γιὰ τοὺς νέους τῆς Πατρίδας. Χαίρε, γῆ τῆς γεννήσεώς μου, Δημητσάνα!

"Ἐγὼ πηγαίνω ὅπου μὲ καλεῖ, ὅπου μὲ ὁδηγεῖ ἡ γνώμη μου, ἡ μεγάλη μοῖρα τοῦ "Εθνους καὶ ὁ οὐράνιος Θεός...».

4. Ο ΘΕΟΣ ΠΡΟΣΤΑΤΕΥΕΙ ΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

Πολλὲς φορὲς συλλογίζομαι καὶ καὶ ὅσα τεράστια ἡ θεία παντοδυναμία Του κάνει γιὰ τὴ σωτηρία τοῦ λαοῦ τῆς Ἑλλάδος. Καὶ, ὅταν εἴμαι βυθισμένος στὶς σκέψεις αὐτές, σκέφτομαι τὴν ἀξιομνημόνευτη ἐκείνη ἐποχὴ τῆς ἐλευθερώσεως τῶν Ἰουδαίων ἀπὸ τὰ γέρια τοῦ Φαραὼ. Καὶ βρίσκω κάποια ὁμοιότητα στὶς τύχες τῶν δύο λαῶν.

Ἄκουει ὁ Θεὸς τὴν κραυγὴ τῶν υἱῶν τοῦ Ἰσραήλ, βλέπει τὴ θλῖψι καὶ τὴ δυστυχία τους, συμπαθεῖ στὰ δεινά τους κι ἐκλέγει ἔναν (ποιμένα προβάτων), γιὰ νὰ τοὺς ἐλευθερώσῃ ἀπὸ τὴ γῆ τῆς Αἰγύπτου.

—Ποιὸς εἴμαι ἐγώ, λέει ὁ Μωυσῆς, Κύριέ μου, ποιὸς εἴμαι ἐγώ, ποὺ προστάζεις νὰ πάω στὸν Φαραὼ, τὸν βασιλιὰ τῆς Αἰγύπτου; Παρακαλῶ, Κύριε, ἄφησέ με. Ἰσχυρόφωνος καὶ βραδύγλωσσος εἴμαι ἐγώ.

Τὰ ίδια λέγαμε κι ἐμεῖς, ὅταν ὁ Θεός, ἐλεώντας τὴν
ἄθλια κατάστασί μας, φώτισε στὴν καρδιά μας τὸ μεγάλο
ἔργο τῆς ἀπελευθερώσεως μας.

—Ἐμεῖς μόνοι, λέγαμε, νὰ σπάσωμε τὶς ἀλυσίδες μας!
Ἐμεῖς νὰ νικήσωμε τὸν πολυάριθμο στρατὸ καὶ στόλο τοῦ
τυράννου;

—Μαζί σου θὰ εἰμαι ἐγώ, εἶπε τότε στὸν Μωυσῆ ὁ Θεός.
Μὴ φοβᾶσαι, ἐγὼ θ' ἀπλώσω τὸ χέρι μου καὶ μὲ τὴ δύναμί¹
μου θὰ γτυπήσω τοὺς Αἴγυπτίους. Ἐγὼ θὰ δυναμώσω τὸν
λαό μου ἐναντίον τους.

Αὐτὰ μοῦ φαίνεται ἀπαράλλαχτα ὅτι ἀκούω νὰ λέγῃ καὶ
σήμερα τὸ στόμα τοῦ Θεοῦ στὸν ἀδύνατο λαὸ τῆς Ἑλλάδος.

—Ἐγώ, λέσι, ἀδύνατε καὶ ἐγκαταλειμμένε λαέ μου, ἐγὼ
θὰ εἰμαι μαζί σου, ἐγὼ θ' ἀπλώσω τὸ χέρι μου καὶ μὲ τὴ
δύναμί μου ἐγὼ θὰ γτυπήσω τοὺς ἐγθυρούς σου, ἐγὼ θὰ σὲ
δυναμώσω ἐναντίον τους.

Αὐτὰ εἶπε καὶ αὐτὰ ἐνεργεῖ ὁ Θεός δόλοένα γιὰ τὴν
Ἑλλάδα.

«Λόγοι αὐτοσχέδιοι»

Σπυρίδων Τρικούπης

5. ΤΟ ΤΑΜΑ ΤΟΥ ΚΟΛΟΚΟΤΡΩΝΗ

Διηγεῖται ό τιδιος ό Κολοκοτρώνης θτι μιά φορά πήγε στὸ πανηγύρι τῆς Ἀγίας Μονῆς. Αύτὸ τὸ μοναστήρι ήταν μεγάλο καὶ εἶχε καταστραφῆ στὴν ἐπανάστασι τοῦ Ὁρλώφ, τὸ 1769. "Οταν πέρασε, ἡ ἐκκλησία ήταν μιὰ μάντρα γαλασμένη καὶ σκεπασμένη μὲ κλαδιά.

Τότε ἔταξε ό Κολοκοτρώνης :

— Παναγία μου, βοήθησέ μας νὰ λευτερώσωμε τὴν Πατρίδα μας ἀπὸ τὸν «τύραννο» καὶ νὰ σὲ κάμω καθὼς ἥσουν πρῶτα!

Καὶ πραγματικὰ ἡ Παναγία βοήθησε. Καὶ στὸν δεύτερο χρόνο τῆς Ἐπαναστάσεως πλήρωσε ό Κολοκοτρώνης τὸ τάμα του καὶ τὴν ἔκαμε, ὅπως ήταν πρὸ τὴν καταστροφῆ τῆς.

«Ο Γέρων Κολοκοτρώνης»

Γεώργιος Τερψιέτης

6. Ο ΠΑΠΑΡΣΕΝΗΣ

Πέρασαν πάλι οι Τούρκοι τοῦ Δράμαλη τὰ Δερβενάκια, ἀργὲς Ἰουλίου τοῦ 1822, καὶ πῆραν τὴν ἀναπνοή τους κάτω ἀπὸ τὸ κάστρο τῆς Κορίνθου. Μὰ εἶδαν ὅτι εἶχαν ἀφῆσει χιλιάδες ἄλλους Τούρκους πίσω τους ἔξω ἀπὸ τὸ

Ναύπλιο. Τότε ἀποφάσισαν νὰ ἔχαναμποῦν στὰ φοβερὰ στενά, νὰ βοηθήσουν ἐκείνους ποὺ ἔμειναν καὶ νὰ στείλουν τροφὲς στὸ πεινασμένο Ναύπλιο. Ἡ ἀπόφασί τους αὐτὴ δείχνει πῶς τὴν περασμένη καταστροφή τους μέσα στὰ στενὰ τὴν ἔξήγησαν, ἵσως καὶ σωστά, ὡς ἀποτέλεσμα τῆς παράλογης τρομάρας τους, ἀφοῦ τόσοι λίγοι "Ελληνες ἔτυχε νὰ είναι ἐκεῖ στὰ Δερβενάκια.

‘Η ἀπόφασί τους λοιπὸν τώρα εἶναι ἀνδρικὴ καὶ οἱ μά-
γες, ποὺ ἔγιναν μέσα στὰ περάσματα τοῦ ‘Αι - Σώστη,
δείγουν λύσσα ἀληθινή. Γιατὶ οἱ “Ελληνες εἶναι ἐκεῖ πέρα
τώρα πιὸ πολλοὶ συναγμένοι καὶ πολὺ διαλεχτοὶ καὶ ὡγυρω-
μένοι.

‘Εκεῖ, μιὰ ἀπὸ αὐτὲς τις ἡμέρες, ἔτυχε νὰ τρῶνε ὁ Νι-
κηταρᾶς κι ἔνας παπάς ἀπὸ τὸ Κρανίδι, ὁ Παπαρσένης.
Τότε ἤρθε τὸ μήνυμα πώς φάνηκαν πάλι οἱ Τοῦρκοι νὰ
ἔρχονται μακριά, ἀπὸ τὴν Κόρινθο.

‘Ο Παπαρσένης δὲν ταράχτηκε.

—Φέρτε νὰ πιοῦμε, εἰπε, αὔριο θὰ τοὺς πάρη ἡ κατάρα!

Στὸν δρόμο, ἐκεῖ ποὺ προγωροῦσαν, ἔλεγε ὁ Παπαρσέ-
νης πάλι στὸν Νικηταρᾶ :

—Αὔριο τὸ κεφάλι μου θὰ μείνῃ ἐδῶ, ὅμως σπυρὶ σιτάρι
δὲν θὰ περάσῃ γιὰ τὸ Ναύπλιο.

Καὶ τὸ βράδυ, ποὺ δειπνοῦσε ὁ Παπαρσένης (οἱ Τοῦρ-
κοι δὲν εἶχαν φτάσει ἀκόμη), συλλογιζόταν τὸ Ναύπλιο.

—Τὸ Ναύπλιο τὸ εἶγαμε στὰ γέρια μας, ἔλεγε (γιατὶ ἦταν
τότε ἔτοιμο νὰ παραδοθῇ), μὰ ὁ Δράμαλης τὸ πῆρε πάλι.
Μονάχα σὰν πάρωμε τὸ Ναύπλιο, τότε θὰ ποῦμε πώς λευ-
τερωθήκαμε.

Αὐτὰ τὰ λόγια τοῦ γενναίου παπᾶ ἔδιναν καρδιὰ μεγά-
λη σὲ ὅλους, γιὰ νὰ κρατήσουν τὰ στενά.

Τὴν ἄλλη μέρα, 29 Νοεμβρίου 1822, σκοτώθηκε ὁ πα-
πᾶς. “Ομως οἱ Τοῦρκοι δὲν πέρασαν!

Γ. Βλαχογιάννη «Ιστορικὴ ἀνθολογία»

N. Σπηλιάδης - Γ. Βλαχογιάννης

7. Ο ΑΛΗΘΙΝΟΣ ΚΛΗΡΙΚΟΣ

"Οταν ήρθε ό Βασιλιάς" Οθωνας πρώτη φορά στὸ Μεσολόγγι στὸ 1837, παρουσιάστηκε μπροστά του ὁ παπᾶ - Παναγιώτης Μπουγάτσας. "Ετυχε τότε νὰ βρίσκεται στ' ἀνάκτορα καὶ ὁ στρατηγὸς Δ. Μακρῆς καὶ ὁ βασιλιάς ζήτησε ἀπ' αὐτὸν πληροφορίες γιὰ τὸν παπᾶ.

—Μεγαλειότατε, τοῦ εἶπε ὁ Μακρῆς, τὸν παπᾶ αὐτὸν δξίζει νὰ τὸν προσκυνοῦμε σὰν ἄγιο γιὰ τὶς μεγάλες του ὑπηρεσίες στὴν Πατρίδα καὶ στὸν κόσμο.

—Καὶ ποιὲς εἶναι αὐτές, καπετάν Μακρῆ; ρώτησε ὁ βασιλιάς.

—Ακούσε, Μεγαλειότατε, εἶπε ὁ Μακρῆς. Ἀπὸ τὴν ἀρχὴ τοῦ ἀποκλεισμοῦ στὸ Μεσολόγγι, ἡ μόνη δουλειὰ ποὺ ἔκανε ὁ παπᾶς αὐτὸς ἥταν, ἅμα ἀρχιζε τὸ τουφέκι (καὶ ἥταν αὐτὸς καθημερινό, νύχτα μέρα), νὰ τρέχῃ στὴν ἐκκλησιά. "Ἐπαιρνε τὸ δισκοπότηρο στὰ χέρια του, μὲ τὸ φανάρι του πήγαινε ἀπὸ ἐπαλξὶ σ' ἐπαλξὶ καὶ μεταλάβαινε τοὺς βαριὰ πληγωμένους καὶ τοὺς παρηγοροῦσε μὲ καλὰ λόγια. Κι ἐγκαρδίωνε τοὺς ἄλλους νὰ πολεμοῦν μὲ ὅρεξι καὶ μὲ ψυχή, γιὰ νὰ ἔχουν τὴ βοήθεια τοῦ Θεοῦ. Σοῦ ὀρκίζομαι στὴν πίστι μου, Μεγαλειότατε, ὅτι δὲν πέρασε μέρα ἡ νύχτα, ποὺ νὰ μὴν τὸν δῶ στὴν ἐπαλξὶ μου, ἐπάνω στὸ τουφέκι, καθὼς καὶ νὰ φέρνη γύρω ὅλες τὶς ἄλλες ἐπάλξεις καὶ μέσα στὴ γύρω ἀπὸ σπίτι σὲ σπίτι. Καὶ στὴν Ἔξοδο, Μεγαλειότατε, ἥταν μαζί μας καὶ βόλι δὲν τὸν πείραξε. Τότε δὲν εἶναι ἄγιος ὁ παπᾶς αὐτός;

Γ. Βλαχογιάννη «Ιστορικὴ ἀνθελογία»

N. A. Μακρῆς

8. ΝΥΧΤΑ ΧΡΙΣΤΟΥΓΕΝΝΙΑΤΙΚΗ

Τὴν ἄγια νύχτα τὴν χριστουγεννιάτικη
λυγοῦν τὰ πόδια
καὶ προσκυνοῦν γονατιστὰ στὴ φάτνη τους
τ' ἀδολα βόδια.

Καὶ ὁ ζευγολάτης ξάπρωπνος θωράντας τα
σταυροκοπιέται
καὶ λέει μὲ πίστι ἀπ' τῆς ψυχῆς τ' ἀπόβαθα :
«Χριστὸς γεννιέται!».

Τὴν ἄγια νύχτα τὴν χριστουγεννιάτικη
κάποιοι ποιμένες
ξυπνοῦν ἀπὸ φωνῆς ὑμῶν μεσούρανες
στὴ γῆ σταλμένες.

Κι ἀκούοντας τὰ «ώσαννά» ἀπ' ἀγγέλων στόματα
στὸν σκόρπιο ἀέρα,
τὰ διαλαλοῦν σὲ χειμαδιὰ ἡλιοφώτιστα
μὲ τὴ φλογέρα.

Τὴν ἄγια νύχτα τὴν χριστουγεννιάτικη
— ποιὸς δὲν τὸ ξέρει; —
τῶν Μάγων κάθε χρόνο τὰ μεσάνυχτα
λάμπει τὸ ἀστέρι.

Γεώργιος Αροσίνης

9. Ο ΠΑΠΑΣ ΤΟΥ ΣΤΑΡΤΣΟΒΟΥ

Στήν πόρτα της έκκλησίας θυτερά άπό μιὰ μάχη, τὸ 1912, συναντήσαμε τὸν παπά, Ψηλό, στεγνό, μὲ πρόσωπο γεμάτο ρυτίδες, μὲ ἀραιὰ γένεια φαρὰ στὸ μυτερό του πηγούνι, μὲ ράσα τριμμένα, πρασινωπά, ζωνάρι γαλάζιο καὶ παντοῦφλες, ὅπου ἔπλεαν μέσα σ' αὐτὲς τὰ γυμνὰ κοκκαλιάρικα πόδια του. Εἶγε μάτια ἀεικίητα, ἀστραποβόλα, διαπεραστικά, φλόγας ἑλληνικῆς μάτια, ἀγρυπνος φρουρὸς τοῦ ἀπλοῦκοῦ ποιμνίου του.

"Οταν σκύψαμε νὰ τοῦ φιλήσωμε τὸ χέρι, ἐκεῖνος τὸ τράβηξε πίσω δυνατά. Τὰ μάτια του βούρκωσαν ξαφνικά. "Αρπαξε ἀπὸ τὸ χέρι εնὸς ἀπὸ μᾶς τὸ πηλήκιο καὶ φίλησε τὸ ἔθνόσημο μὲ τὸ στέμμα, ὅπως θὰ φιλοῦσε τὸ Τίμιο ξύλο. "Επειτα μᾶς πήρε ἀπὸ τὸ χέρι πατρικὰ καὶ μᾶς ὠδήγησε μπροστὰ στὴν 'Ωραία Ήμέλη. Στάθηκε ἐκεῖ μ' εὐλάβεια, σταυροκοπήθηκε, μᾶς φίλησε ἔναν ἔνα στὰ μέτωπα καὶ μὲ φωνὴ φλογερή, λαχανιασμένη, γαμηλὴ μᾶς εἶπε :

—Καὶ στὴν Πόλιν, παιδιά μου, ἀδέρφια μου, "Ἐλληνες μου!..."

Μᾶς φάνηκε πώς ἡ εὐχὴ ἐκείνη ἔβγαλε ἀπὸ τὰ χεῖλη τοῦ Παντοκράτορα, ποὺ εὐλογοῦσε ἀπὸ τὸ μισοσκόταδο τῆς σκεπῆς τῆς ἐκκλησίας. Μᾶς φάνηκε ὅτι ἦταν εὐχὴ τῆς Παρθένου, ποὺ σήκωνε τὰ μάτια Της ἀπὸ τὸ Θεῖο βρέφος καὶ μᾶς κοιτοῦσε. "Οτι ἦταν ἡ εὐχὴ τῶν ἀγγέλων, ποὺ φύλαγκαν μὲ πύρινες ρομφαῖες τὶς πύλες τοῦ Ἱεροῦ. "Οτι ἦταν ἡ εὐχὴ τῶν Ἀγίων, ποὺ μᾶς κοίταζαν ἀπὸ τοὺς σκοτεινοὺς τοίχους, ὅπου ἀντιφέγγιζαν τὴ λάμψι τους οἱ λιγοστὲς καντῆλες.

"Ανέκδοτα τῶν δύο μας πολέμων"

"Ηλ. Η. Οἰκονομόπουλος

10. ΜΙΑ ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΗ ΠΡΑΞΙ

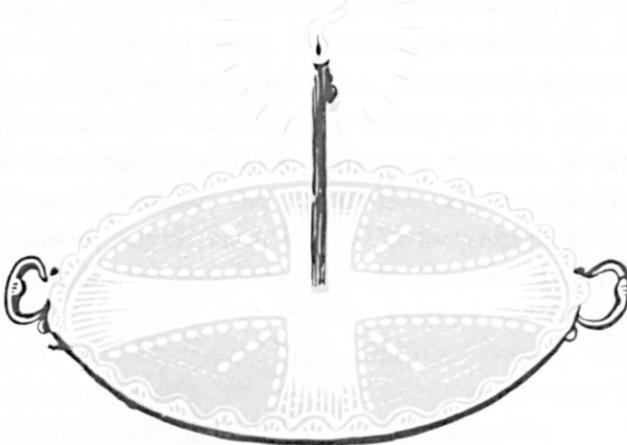
Προγωρούσαμε ὕστερα ἀπὸ τὴ μάχη τῶν Γιαννιτσῶν, τὸ 1912, ἔλεγε ἕνας τραυματίας ὑπαξιωματικός, περνώντας μέσα ἀπὸ τὰ ἐρείπια, ποὺ ἀφησαν οἱ Τοῦρκοι φεύγοντας ἀπὸ τὰ κατεχόμενα μέρη.

"Ενας Τοῦρκος πληγωμένος, γεμάτος αἷματα, ἀνασηκώθηκε σὲ λίγο στὸν ἀγκῶνα του, μόλις μὲ εἶδε. Κοίταξε μὲ λαχτάρα τὸ παγούρι μου καὶ στὴν ἄγνωστη γιὰ μένα γλῶσσα του κάτι μὲ παρακάλεσε. Κατέβηκα ἀπὸ τὸ ἄλογο, ξεκρέμασα τὸ παγούρι μου καὶ τοῦ τὸ πλησίασα στὸ στόμα. "Ηπιε ἀχόρταγα, μὲ κοίταξε μ' ἕνα βλέμμα εὐγνωμοσύνης καὶ, πρὶν προφτάσῃ νὰ πῆ τίποτε ἄλλο, ἔπεισε ἀνάσκελα στὸ γῶμα. Πήδησα στὸ ἄλογό μου κι ἔφυγα. 'Ο Τοῦρκος εἶχε πεθάνει!..."

11. Η ΕΥΣΕΒΕΙΑ ΤΟΥ ΣΤΡΑΤΟΥ ΜΑΣ

Μᾶς εὐχαρίστησε ἔξαιρετικά, ὅταν μάθαμε ὅτι στὸ χωρίο, ποὺ θὰ μέναμε λίγες ἡμέρες, ἔλεγε ἕνας τραυματίας ἀξιωματικός, ὑπῆρχε κι ἐκκλησία. Τὴν Κυριακὴν πήγαμε στὴ λειτουργία πρωὶ πρωὶ. "Ἐψαλαν δύο στρατιῶτες. Ἀδύνατον νὰ φανταστῆς πόσο αἰσθανόμαστε τὴν ἀνάγκη τῆς ἐκκλησίας ἐκεῖ ἔξω. Καὶ γι' αὐτὸ πηγαίναμε ταχτικά, ὅσο μέναμε σ' ἐκεῖνο τὸ χωριό. Καὶ θὰ θυμοῦμαι πάντα μὲ συγκίνησι, ποὺ ἔβλεπα ἔξω ἀπὸ τὴν ἐκκλησία θλιμμένες, μαυροφόρες γυναικοῦλες, νὰ μᾶς μοιράζουν κόλλυβα. Γιατὶ μετὰ τὸ τέλος τῆς λειτουργίας γινόταν πάντοτε μνημόσυνο κάποιου ἐθνομάρτυρα.

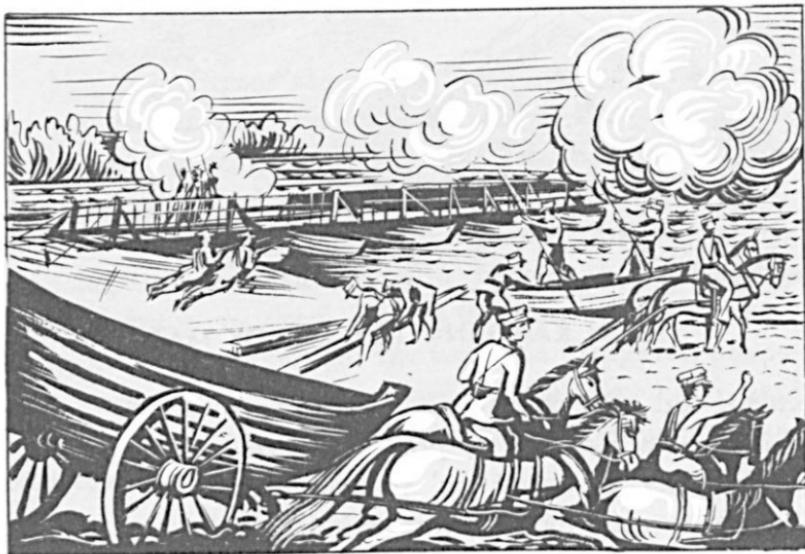
12. Η ΚΑΜΠΑΝΑ ΤΟΥ ΧΩΡΙΟΥ ΜΑΣ

Χτυπᾶς καὶ τῶν περιστεριῶν τὸ κάτασπρο κοπάδι
ξελογιασμένο ἀψήλωσε τὸ γαλανὸ τὸ βράδυ.
'Η σιδερένια σου φωνὴ ἀπ' τὸ καμπαναρεῖο
ὅλη τὴν ἴστορία του τὴν εἶπε στὸ χωριό.
Μὲ σὲ οἱ ζευγάδες τὴν αὐγὴ τὰ βόδια τους κεντροῦν
καὶ σὲ θὰ πρωτακούσουνε τὸ βράδυ σὰν γυρνοῦν.
Μὲ τὴ φωνὴ σου σταματᾶ ἡ κόρη τὸν ἀργαλειό,
ὁ δουλευτὴς τ' ἀλέτρι του στὸ χῶμα παρατᾶ
καὶ τὸν σταυρό του κάνοντας ἐπάνω σου κοιτᾶ.
'Εσύ 'σαι τοῦ μικροῦ χωριοῦ τὸ στόμα τὸ τρανό,
ποὺ τὶς κυρφές λαχτάρες του τὶς λές στὸν ούρανό.
'Εσύ παντρεύεις τὸν φτωχὸ καὶ σὺ τόνε βαφτίζεις
καὶ σὺ τὸν τελευταῖο του τὸν ὑπὸ νανουρίζεις.

«'Ανοιχτὰ μυστικά»

Αλ. Φωτιάδης

13. ΤΟ ΙΕΡΟ ΚΕΙΜΗΛΙΟ

Δὲν πέρασαν πολλοὶ μῆνες ποὺ ὁ Μιχάλης ὁ Πέλεκας
ῆταν στρατιώτης, καὶ κηρύχτηκε στὰ 1912 ὁ πόλεμος μὲ
τὴν Τουρκία. "Οπως σ' ὅλα τὰ Συντάγματα, ἔτσι καὶ στὸ
Μηχανικό, ποὺ ὑπηρετοῦσε, ὅλοι τὸ ἄκουσαν μὲ ἀκράτητο
ἐνθουσιασμό. Οἱ στρατιῶτες καθάρισαν τὰ ὅπλα καὶ ἦταν
ἔτοιμοι γιὰ τὰ σύνορα. Καὶ ὁ Μιχάλης ὁ Πέλεκας κατέβηκε
στὸν Πειραιᾶ ν' ἀποχαιρετίσῃ τὴ μάννα του.

—Φεύγομε, μάννα, γιὰ τὰ σύνορα. Ἡρθε ὁ καιρός. Ήμεις
νὰ λευτερώσωμε τοὺς σκλάβους, ν' ἀνοίξωμε τὶς ἐκκλησίες
τὶς ἀλειτούργητες... Φεύγω! Τὴν εὐχὴ σου...

'Ατάραχη τ' ἄκουσε ἡ γήρα, ἡ Σεριφιώτισσα.

—Μὲ τὴν εὐχὴ τῆς Παναγίας, παιδί μου, εἶπε. "Εκρυψε
ἔνα δάκρυ, ποὺ κατέβηκε ἀπὸ τὰ μητρικά της μάτια, κι ἔτρε-
ζε νὰ τοῦ ἔτοιμάσῃ τ' ἀσπρόρουγχα. "Τστερά κατέβασε ἀπὸ

τὰ εἰκονίσματα τὸ μικρὸ Εὐαγγέλιο, ἵερὸ κειμήλιο τοῦ παπᾶ, τοῦ πατέρα τῆς, σταυροκοπήθηκε, τὸ φίλησε καὶ εἶπε :

—Πάρε το, παιδί μου, ὁδηγό σου καὶ φυλαχτό σου.

‘Ο Μιχάλης τὸ ἔβαλε μ’ εὐλάβεια κάτω ἀπὸ τὸ χιτώνιό του καὶ κουμπώθηκε.

“Ολα τ’ ἀγαποῦσε ὁ Μιχάλης τὰ πατρογονικὰ κειμήλια κι ὅλα τὰ σεβόταν, μὰ πιὸ πολὺ τὸ μικρὸ αὐτὸ Εὐαγγέλιο, πολύτιμο δῶρο χαρισμένο στὸν παπά, τὸν παππούλη του, ἀπὸ τὸν Πατριάρχη, τὸν καιρὸ ποὺ πῆγε νὰ προσκυνήσῃ στὰ Ιεροσόλυμα.

Μὲ τὸ Εὐαγγέλιο αὐτὸ στὰ χέρια μεγάλωσε ὁ Μιχάλης. Κάθε Κυριακὴ διάβαζε τὸ Εὐαγγέλιο τῆς ήμέρας δυνατὰ νὰ τ’ ἀκούσῃ κι ἄλλη μιὰ φορὰ ἡ μάννα του. Καὶ τώρα πάλι, φεύγοντας ἀπὸ τὸ σπίτι του, τὸ παιρνε μαζί του σύντροφο καὶ βοηθὸ καὶ παρηγόρια.

Πῆρε λοιπὸν τὰ ροῦχα του, ἄλλαξε τὸ φιλὶ του χωρισμοῦ μὲ τὴ μάννα του καὶ ξεκίνησε νὰ φύγη.

—Στὴν εὐχὴ τοῦ Θεοῦ, παιδί μου... ὕρα καλή! μουρμούρισε ἡ μάνα, ἡ νησιώτισσα, ἡ χαροκαμένη. Καὶ στάθηκε παλληκαρήσια στὴν ἐξώπορτα, δυνατὴ κι ἀδάκρυτη, ὥσπου τὸ παιδί της γάθηκε στὸ βάθος τοῦ δρόμου, τραβώντας κατὰ τὴν Ἀθήνα.

“Οπως ὅλα τὰ Σώματα, ἔτσι καὶ τὸ Μηχανικὸ δοξάστηκε στὸν πόλεμο. Τὸ τάγμα τοῦ Μιχάλη ἔκανε θαύματα. Σήκωσε προχώματα, ἔκαμε γεφύρια, βοήθησε τὸ πεζικό, ἔδωσε χέρι στὰ κανόνια. “Εγινε κοσμαγάπητο. Περνοῦσε κι οἱ φαντάροι φώναζαν :

—Γειά σας, σκαπανάκια! Ζήτω...

Καὶ τὰ σκαπανάκια καμάρωναν καὶ τραγουδοῦσαν, εὔθυμα καὶ γελαστὰ παιδιά, σὰ νὰ ἔκαναν γυμνάσια.

‘Ο Μιχάλης πρῶτος πάντα στὸν λόγο του. “Η μὲ τὴν ἀξίνα δούλευε ἢ μὲ τὸ τουφέκι, ἡταν τρομερός! ” Οταν εἶγαν καταυλισμὸν καὶ ἀνάπαισι, ἔσπλωνόταν παράμερα, ἔβγαζε ἀπὸ τὸν κόρφο του τὸ Ιερὸ Βιβλίο καὶ ἀρχιζε νὰ διαβάζῃ :

Κύριος φωτισμός μου καὶ σωτήρ μου, τίνα φοβηθήσομαι ;
Κύριος ὑπερασπιστής τῆς ζωῆς μου, ἀπὸ τίνος δειλιάσω ;

(Ψαλμὸς κεῖ)

“Γιστερα ἀπὸ λίγες ἡμέρες ἡ σημαία μας ἔφτασε μπροστὰ στὰ Γιαννιτσά. Τὰ τουρκικὰ στρατεύματα στάθηκαν ἐκεῖ μὲ τὴν ἀπόφασι νὰ ὑπερασπίσουν τὴν ιερή τους πόλιν.

Καὶ ἡ μάχη ἀρχιζε. “Ωρμησε καὶ τὸ πεζικό· μούγκρισαν τὰ κανόνια, ἄναψε δὲ τόπος.

—Μέριασε, βράχε, νὰ διαβῶ ! φώναξε σὲ μιὰ στιγμὴ δὲ Μιχάλης, σφίγγοντας τὸ τουφέκι του. Καὶ θυμήθηκε τὰ λόγια ποὺ ἀκούσε ἀπὸ τὸν δάσκαλό του, ὅταν ἦταν μικρός : «Κῦμα θὰ γίνη μιὰ μέρα ἡ Ἐλλάδα νὰ καταπιῇ τὸν βράχο !».

‘Ο ποταμὸς Λουδίας μὲ τὰ παραπόταμά του κυλοῦσε ἀντίκρυ τὰ νερά του. Σκληρὴ ἦταν γιὰ τὸν στρατό μας ἡ ἐπίθεσι. ‘Ο ἔχθρὸς ἦταν καλὰ ωχυρωμένος σὲ βουνοπλαγιές.

“Εξαφνα ἥρθε μιὰ διαταγή ! Νὰ γεφυρωθῆ τὸ ποτάμι !...

Τὸ Μηχανικὸ ἔτρεξε ἐκεῖ. “Ἐφτασαν στὴν ὅχθη. Οἱ στρατιῶτες ἀρχισαν τὴ δουλειὰ γρήγορα, βιαστικά, νὰ στηθῆ γεφύρι, νὰ περάση δὲ στρατός, δὲ νικητής. ‘Αλλὰ δὲ ἔχθρὸς τοὺς ἔνοιωσε καὶ τοὺς ἔβαλε στὸ σημάδι. Οἱ δύβιδες ἔπεφταν γύρω τους βουλιάζοντας μέσα στὸ γῶμα, σηκώνοντας τὰ νερὰ τοῦ ποταμοῦ, σκοτώνοντας κόσμο.

‘Αλλὰ οἱ στρατιῶτες ἀτρόμητοι στὴ δουλειά τους. Τὰ ἔργαλεῖα δούλευαν καὶ ὁ κρότος ἀκουγόταν γρήγορος, βιαστικός, ἐπίμονος. Τὸ πυροβολικό μας θέλησε νὰ τοὺς προ-

στατέψη καὶ οἱ ἑλληνικὲς ὀβίδες περνοῦσαν ἐπάνω ἀπὸ τὰ κεφάλια τους, σκάζοντας μέσα στὰ ἔχθρικὰ προγώματα.

‘Ο ἔχθρὸς κατάλαβε τὸν κίνδυνο. “Ἄν οἱ Ἐλληνες περνοῦσαν τὸν ποταμό, ηταν χαμένοι! Τάγματα πυκνὰ ἔτρεξαν· κατὰ τὸ ποτάμι καὶ ἀργισαν νὰ ρίγουν μὲ πεῖσμα. Τρομερὴ ηταν ἡ ὥρα ἐκείνη. Οἱ μισοὶ ἄργησαν τὰ ἐργαλεῖα κι ἔπιασαν τὰ τουφέκια, οἱ ἄλλοι δούλευαν στὸ γεφύρι.

‘Ο Μιχάλης ἔριξε μιὰ ματιὰ γύρω καὶ εἶδε τοὺς ἀγαπημένους του συντρόφους, ποὺ πολεμοῦσαν σὰν λιοντάρια. Σήνωσε σὲ μιὰ στιγμὴ τὴν ψυχὴν του στὸν Θεὸν καὶ εἶπε μέσα του :

—Κύριε, Κύριε, βοήθα τὴν Ἐλλάδα μας!

Τίποτε ἄλλο! “Ἐπειτα ἔκανάπιασε τὴ δουλειά.

“Ἐξαφνα ἔνοιωσε ἔνα δυνατὸ τράνταγμα, σὰ νὰ τὸν ἔσπρωξε κανεὶς πίσω. Παρὰ λίγο νὰ πέσῃ. Άλλὰ τὴν ἵδια στιγμὴ ἔκουσε πίσω του ἔνα δυνατὸ θύρυβο. Γύρισε καὶ εἶδε. Ήταν τὸ πεζικό, ποὺ ἐρχόταν νὰ βοηθήσῃ τοὺς γεφυροποιούς, νὰ τοὺς προστατέψῃ.

Σὲ λίγο ὁ ἔχθρὸς ζαλίστηκε καὶ ὑποχώρησε. Τὸ γεφύρι στήθηκε, τὰ στρατεύματα πέρασαν καὶ προχωροῦσαν πρὸς τὴ Θεσσαλονίκη. Σὲ λίγο περνᾶ δίπλα του ὁ Γεράσιμος ὁ Κεφαλλονίτης :

—“Ε Πέλεκα, τοῦ φώναξε.

—“Εδῶ εἶσαι καὶ σύ; εἶπε ὁ Μιχάλης.

—“Εδῶ κι ὅλο ἐμπρός! ἀπάντησε ἐκεῖνος.

‘Άλλὰ τὴν ἵδια στιγμὴ ἔκαψε τοῦ Μιχάλη στὸ μέρος τῆς καρδιᾶς εἶπε :

—Μωρὲ Πέλεκα, μιὰ τρῦπα ἔχεις ἐδῶ!

‘Ο Μιχάλης εἶδε καὶ τά ‘χασε. Γρήγορα ὅμως θυμήθηκε τὸ τράνταγμα ποὺ ἔνοιωσε τὴν ὥρα τῆς μάχης, κάτι κατάλαβε καὶ ἔκουμπώνοντας τὸ χιτώνιό του ἔβγαλε τὸ Εὐαγγέλιο.

"Ολοι τότε τὸν περικύκλωσαν περίεργοι νὰ δοῦν. Καὶ ὁ Μιχάλης σηκώνοντας ψηλὰ ἔδειξε τὸ Ἱερὸ Βιβλίο τρυπημένο ἀπὸ μιὰ σφαῖρα. Ἡ σφαῖρα εἶχε περάσει τὸ δερμάτινο ἐξώφυλλο καὶ εἶχε σφηνωθῆ στὸ βιβλίο ὡς τὴ μέση.

—Μέγας εἶσαι, Κύριε! εἶπε ἔνας στρατιώτης καὶ σταυροκοπήθηκε.

“Ηταν ὁ Γεράσιμος ὁ Κεφαλλονίτης. Καὶ οἱ ἄλλοι ἔκαναν τὸ ἔδιο. Ὁ Μιχάλης φίλησε τὸ Εὐαγγέλιο καὶ τὸ ξανάβαλε στὸν κόρφο του.

“Ἡ πίστις σφῷ ζει, λέει ἔνας θεῖος λόγος. Ὁ Μιχάλης εἶχε ἀσάλευτη πίστι πάντα μέσα του. Ἀπὸ τὴν ἡμέρα ἐκείνη σὲ πολλὲς μάχες πολέμησε καὶ πολλὲς φορές κινδύνεψε καὶ στὸν πρῶτο καὶ στὸν δεύτερο πόλεμο. Ἀλλὰ ἡ γάρη του Θεοῦ καὶ ἡ εὐγὴ τῆς μάννας του τὸν φύλαξαν.

“Οταν ἔγινε εἰρήνη καὶ γύρισαν τὰ Μηχανικὰ στὸν Πειραιᾶ, ἀπὸ τοὺς πρώτους ποὺ πήδησαν στὴν προκυμαία ἦταν κι ἔνας ψηλός, γιγαντόσωμος λοχίας, ποὺ ἔψαχνε μὲ τὴ ματιὰ γυρεύοντας τοὺς δικούς του. Μιὰ γυναίκα μὲ νησιώτικη μαντήλα χύθηκε μέσα στὸ πλῆθος κι ἀγκάλιασε τὸν λοχία κλαίγοντας ἀπὸ χαρά.

—Μιχάλη μου, παιδί μου! Δόξα νὰ ἔχῃ ὁ "Τύψιστος!"

“Ηταν ἡ κυρα - Δημήτραινα, ἡ Σεριφιώτισσα, ποὺ δεγχόταν τὸν γιό της νικητὴ μὲ δυὸ γαλόνια στὸ χέρι.

Τώρα ὁ Μιχάλης ὁ Πέλεκας δὲν εἶναι πιὰ στρατιώτης. Πῆρε τὸ ἀπολυτήριό του ἀπὸ τὸν στρατό, ξαναγύρισε στὸ ἐργοστάσιο καὶ εἶναι ἀρχιτεγγίτης.

Ψηλὰ στὸ είκονοστάσι, ἀνάμεσα στὰ είκονίσματα, ξανάβαλε ἡ κυρα - Δημήτραινα τὸ Ἱερὸ αὐτὸ κειμήλιο, ποὺ ἔσωσε τὴ ζωὴ τοῦ ἀγαπημένου της παιδιοῦ.

Στέφανος Λάφης

14. ΑΪ - ΔΗΜΗΤΡΗΣ

Στὸ γωριό μας, ποὺ δὲν εῖναι κι ὁμορφότερο στὴν πλάσι,
μᾶς ἀφῆσαν οἱ γονεῖς μας μιὰ γερόντισσα ἐκκλησιά.
Δὲν τῆς ἔχουμε φτειαγμένο μαρμαρένιο εἰκονοστάσι·
τὰ καντήλια τῆς δὲν εῖναι χρυσταλλένια καὶ γρυσά.

Φτωχικὰ ντυμένους ἔχει· καὶ τοὺς γέρους τῆς παπάδες·
ταπεινοὶ κι οἱ δυό τῆς ψάλτες εῖναι πάντα ἐργατικοί.
Στὰ μανάλια τῆς μεγάλες δὲν ἀνάβουνε λαμπάδες·
στὸν ἀφέντη 'Αι - Δημήτρη τὸ μικρὸ κεράκι ἀρκεῖ!

Κι ὅμως στὸν μικρὸ τῆς γῶρο, ποὺ ὅλους καὶ ὅλες δὲν μᾶς
πιάνει,
τοῦ Θεοῦ τὸ μεγαλεῖο τὸ αἰσθανόμαστε τρανό!
Πουθενὰ πιὸ μυρωμένο δὲν καπνίζει τὸ λιβάνι,
πουθενὰ τὸ καντηλάκι δὲν σπιθάει πιὸ φωτεινό.

Τὴν καλή μας ἐκκλησούλα! "Ολοι μας, ἐκεῖ στὴ μέση,
χριστιανοὶ στὴν κολυμπήθρα γίναμε κλαψαριστά.
Θὰ γελάσωμε μιὰ μέρα καὶ γαμπροὶ στὴν ἵδια θέσι.
Θὰ σωπάσωμε μιὰν ἄλλη, μὲ τὰ μάτια μας κλειστά..."

«Πρωτὸ ξεκίνημα»

Γεώργιος Αθάνας

15. ΚΟΣΜΑΣ Ο ΑΙΤΩΛΟΣ

"Οταν ἀποβλέψωμε σ' ὅλους τοὺς μάρτυρες τῆς τουρκοκρατίας, σ' ὅλους τοὺς ἔθνικους ἥρωες, ποὺ παρασκεύασαν τὴν ἀναγέννησι τῆς Ἑλλάδος, ἐπὶ κεφαλῆς τους θὰ διακρίνωμε τὸν "Ἄγιο Κοσμᾶ. Ζυγιάζοντας τὰ πράγματα καὶ ἀπονέμοντας δικαιοσύνη, τολμοῦμε νὰ ποῦμε πῶς ὑπῆρξε ἡ ἐπιβλητικώτερη φυσιογνωμία τῶν τελευταίων γρόνων τῆς τουρκοκρατίας. Καὶ τὸ λέει ἄνθρωπος ποὺ ἔχει ὅλη τὴ συναίσθησι, ὅλη τὴ γνῶσι τῶν γρόνων ἐκείνων τῆς δουλείας. Τὸ γεοελληνικὸ Μαρτυρολόγιο δὲν ἔχει μορφὴ πιὸ ἔξαίσια, πιὸ φωτεινή, πιὸ δραστήρια, πιὸ θεία. "Οσο καὶ ἂν προσπαθήσωμε, δὲν βρίσκομε ψεγάδι στὴ ζωή του. Ἡταν ὅλος ἀφιερωμένος στὴν ἀποστολή του. Κανεὶς δὲν στέκεται δίπλα στὸν Κοσμᾶ. "Οταν ὁ ἐλληνισμὸς κινδύνεψε νὰ γαθῇ στὰ βορειότερα ἴδιας τμῆματα τῆς Ἡπείρου καὶ τῆς Μακεδονίας, ὅταν χιλιάδες ὄμογενῶν καταβρόχιζαν οἱ ἑκούσιοι ἔξισλαμισμοί, ὅταν ἡ φρικωδέστερη ἀμάθεια καὶ βαρβαρότητα βασίλευαν στὶς περισσότερες ἐπαρχίες τοῦ ἐλληνισμοῦ, μόνο ὁ Κοσμᾶς ἀναμέτρησε τὴν τραγικὴ θέσι τους καὶ ὠρθίσθηκε ἐναντίον τοῦ κινδύνου. "Αν ἐδραιώθηκε ὁ

έλληνισμός στά Βορειότερα έκεινα σημεῖα του "Εθνους μας, δρείεται ἀποκλειστικά στὴ δρᾶσι του Κοσμᾶ. Αὐτὸς πρῶτος κατέβηκε στὸν λαὸν καὶ μίλησε τῇ γλώσσᾳ του, αὐτὸς αἰσθάνθηκε τοὺς καημούς του κι ἐμψύχωσε τοὺς πόθους του, αὐτὸς τέλος τὸν ἔσυρε ἀπὸ τὰ σκότη τῆς ἀμάθειας πρὸς τὸ φῶς τῆς ἀναστάσεως. 'Απ' ὅπου περνοῦσε, ὁ λόγος του ξεσήκωνε τὶς ψυχὲς καὶ τὶς ἀνύψωνε.

'Η δρᾶσι του μοιάζει σὰν μερικῶν ἀποστόλων τῶν πρώτων χριστιανικῶν γρόνων. Οἱ περιοδεῖες του εἶχαν κάτι ἀπὸ τὸ πνεῦμα, τὴν ἀγνότητα καὶ τὸν φανατισμὸν ἐκείνων καὶ γιὰ τοὺς Ρωμιοὺς μιὰν ἀπέραντη ἑθνικὴ σημασία. Αὐτὲς προλείαναν καὶ παρασκεύασαν ὅσο τίποτε ἄλλο τὸ ἔργο του Ρήγα, τῆς Φιλικῆς 'Επαιρείας καὶ τῆς μεγάλης 'Επαναστάσεως. Οἱ ὑπηρεσίες του εἶναι ἀνυπολόγιστες στὴν ἑθνικὴ καὶ πνευματικὴ ἀναγέννησι τῆς Ἑλλάδος.

'Ο Κοσμᾶς ἔδωσε τὴν πρώτη ὥθησι, τὸ πρῶτο τίναγμα. 'Εκεῖνος πρῶτος σάλπισε τὸ σάλπισμα τοῦ συναγερμοῦ τῆς λαϊκῆς ψυχῆς σὲ ἀπέραντες ἐκτάσεις τῆς ἑλληνικῆς πατρίδας.

Τὰ διακόσια πενήντα (καινὰ) σγολεῖται ποὺ ἰδρυσε στὴν "Ηπειρο, στὴ Μακεδονία, στὴ Θεσσαλία καὶ στὴν 'Αλβανία, ἀργισταν νὰ γύνουν τὸ φῶς τῆς μορφώσεως καὶ τοῦ πολιτισμοῦ καί, τὸ κυριότερο, τὸ υἷμα τῆς ἑθνικῆς συνειδήσεως μέσα στὰ στήθη τῶν παιδιῶν.

Κανεὶς ἄλλος προγενέστερος ἢ κατοπινὸς ἑθναπόστολος δὲν ἤρθε σ' ἐπικοινωνία τόσο μὲ τὴ λαϊκὴ ψυχή, ὅσο ἐκεῖνος. Κανεὶς ἄλλος δὲν δούλεψε γιὰ τὸ "Εθνος ὅσο ὁ Κοσμᾶς στὰ γρόνια τῆς σκλαβιᾶς. Ποτὲ δὲν θὰ ξεγάσω τὴν ἐντύπωσι ποὺ προκάλεσε στὴν ψυχή μου τὸ ἔξης ἀνέκδοτο, ποὺ δείχνει τὸν σεβασμὸν καὶ τὴν ἀπέραντη σημασία τῆς διδασκαλίας τοῦ ἱεροκήρυκα στὰ λαϊκὰ στοιχεῖα. "Οταν ρώτησαν κά-

ποιον έκατογρονίτη γέρο, που ξεψυχοῦσε στὸ Γηροκομεῖο τῶν Ἰωαννίνων, τὶ χαράγτηκε βαθύτερα στὴν ψυχὴ του, ἀπάντησε ὁ πολύπειρος Ἡπειρώτης : «Οταν μικρὸς ἀκούσα τὴ διδαχὴ τοῦ πάτερ Κοσμᾶ καὶ φίλησα τὸ χέρι του». Μὲ τὰ γείλη του μιλοῦσε ὅλη ἡ Ἡπειρος κι ἔδειχνε τὴν εὐγνωμοσύνη της στὸν μεγάλο ἐθναπόστολο. 'Αλλ' ἡ εὐγνωμοσύνη τῶν λαϊκῶν στοιχείων δὲν περιορίζεται στὴν Ἡπειρο καὶ ὁ θρῦλος του δὲν εἶναι μονάχα ἡ πειρωτικός.

'Ο θρῦλος τοῦ Κοσμᾶ παραμένει ζωντανὸς ἀκόμη σ' ὅλη τὴ Θεσσαλία, τὴ Μακεδονία, τὴν Ἀκαρνανία, τὴν Ἐπιάνησο, τὰ Νησιά καὶ ἀκόμα μακρύτερα. Φτάνει ὡς τὴν Ἀλβανία καὶ τὴ Νότιο Σερβία. Κάθε τόπος ποὺ πέρασε καὶ κήρυξε, κάθε λιθάρι ποὺ πάνω του πάτησε, κάθε σταυρὸς ποὺ ἔστησε, — κι ἔστησε γιλιάδες στὰ Βαλκάνια — ἀναθυμοῦνται τὸν μεγάλο διδάσκαλο καὶ ἀναρριγοῦν στὴ μνήμη του. Κανεὶς "Ελληνας δὲν ἔχει τὸν θρῦλο τοῦ Κοσμᾶ. 'Υπῆρξε ὁ μεγαλύτερος λαϊκὸς ἀναγεννητὴς τῆς τουρκοκρατίας καὶ ὁ κυριώτερος ἄγιος τῆς κλεφτουριᾶς, ποὺ μὲ τὸ σπαθί της μᾶς ἔδωσε τὴν ἐλευθερία. Τ' "Αγραφα, τὸ Ξηρόμερο, ἡ Πίνδος, τὰ Χάσια, ὁ "Ολυμπος, τὸ Βέρμιο, ὁ Γράμμος, τὰ Τζουμέρκα, τὰ βουνὰ τῆς Χειμάρρας καὶ τοῦ Σουλίου, ἀντιλάλησαν καὶ ἀντιλαλοῦν τὸν θρῦλο του. 'Ηταν τόση ἡ πίστη τοῦ λαοῦ καὶ τῶν κλεφτῶν στὴ θαυματουργική του δύναμι, ὥστε σὲ πολλὰ μέρη τῆς Θεσσαλίας, τῆς Μακεδονίας, τῶν Ἀγράφων καὶ τῆς Στερεάς κηρύγτηκε ἡ Ἐπανάστασι τοῦ 21 μὲ τὸν θούριο τοῦ Ρήγα καὶ τὸ περίφημο δίστιγο :

«Βόγθα μας, "Αγιε Γιώργη, καὶ σύ, "Αγιε Κοσμᾶ,
νὰ πάρουμε τὴν Πόλι καὶ τὴν Ἀγιὰ Σοφιά».

Φάνης Μιχαλόπουλος (διασκευὴ)

16. Ο ΑΓΙΟΣ ΣΗΜΑΙΝΕΙ

(‘Ο μεγάλος σεισμός γκρέμισε τὸ μεγαλύτερο κωδωνοστάσι τῆς Ζακύνθου, τοῦ Ἀγίου Διονυσίου οἱ Ζακυνθῖτοὶ κάρον ἔφαντο καὶ παραγγέλνοντες νέες καμπάνες ἀπὸ τὴν Βενετία).

Ἄντας, μὲ τὶ ἀνυπομονησίᾳ τὶς περίμεναν οἱ Ζακυνθῖνοι! Μὰ καὶ μὲ τὶ ἀνησυχία, ἢν θὰ ἦταν ὅμοιες μὲ τὶς πρῶτες, ἢν θὰ ἔβγαζαν τοὺς ἴδιους βοεροὺς ἥχους καὶ ἢν θὰ συγμάτιζαν τὴν ἴδια ἀρμονικὴ συναυλία!...

Κανένα ἀπὸ τ’ ἄλλα μεγάλα καμπαναρεὶὰ τῆς χώρας δὲν τοὺς εὐχαριστοῦσε πιά. Τὰ ἔλεγχαν φλύαρα, φωνακλάδικα καὶ γλωσσοκοπάνες. Καὶ τὴν νοσταλγία τους γιὰ τὸ τραγούδι τοῦ Ἀγίου τὴν μεγάλωνε κάθε τόσο διπένθιμος ἥχος μιᾶς μικρῆς καμπάνας, ποὺ χτυποῦσε τώρα τὸν ὄρθρο καὶ τὸν ἐσπερινὸ ἀπὸ τὸ μονό, τὸ ἀπλό, τὸ πρόγειρο καμπαναράκι τοῦ μοναστηριοῦ. Ἄ, πότε θ’ ἀντηχοῦσε, πότε θὰ μιλοῦσε, πότε θὰ τρικύμιζε τὸν ἀέρα τὸ μεγάλο ἐκεῖνο, τὸ πανύψηλο, ποὺ περίμενε ἔτοιμο μὰ βουβὸ τὶς καμπάνες του!...

Κι ἐπὶ τέλους οἱ καμπάνες ἥρθαν!

Τὶς ἔφερε τὸ μεγάλο βαπόρι καὶ μιὰ σειρὰ ἀπὸ μεγάλες μαοῦνες τὶς ἔβγαλε στ’ ἀκροθαλάσσι, στὸ πλάτωμα τοῦ Ἀγίου, στὰ πόδια τοῦ καμπαναρειοῦ. Ἡ μεγάλη εἰδησὶ γέμισε τὴν χώρα καὶ ὅλοι ἔτρεξαν νὰ παρασταθοῦν στὸ ξεφόρτωμα. Ἄ, τὶ δημοφρες καμπάνες! Κατακαΐνουργιες, γυαλιστερές, γλυκοκαμπυλωτές, εύαίσθητες ἀκόμα καὶ στὸ φύσημα τοῦ ἀνέμου! Τὶς κοίταζαν ὕρες, τὶς καμάρωναν, τὶς ἔξέταζαν, τὶς δοκίμαζαν μὲ μικροὺς χτύπους τοῦ δαχτύλου ἢ τοῦ μπαστουνιοῦ: «Ἀκου! πιανοφόρτε*!». Καὶ ἦταν πολλές, ὀλάκερη παράταξι, γύρω στὴ μεγάλη καμπάνα, τὴ βασίλισσα. Μέτριες, μικρές, μικρότερες, καθεμιὰ μὲ τὴ νότα* της καὶ τὸν προσορισμό της.

Σέ λίγο διαδόθηκε κι ἔνα μυστικὸ λιγάκι φανταστικό. 'Η σουρτάνα* — σοῦ λεγαν στ' αὐτί — φαλτσάρισε* λίγο. 'Η πρίμα* ὅμως έγιναν στὸ καντίνι! Τέλειο πρᾶμα!... Μὰ τὴ στιγμὴ ποὺ τὸ καμπαναρειὸ θὰ εἶχε τέτοια πρίμα, δὲν πείραζε καὶ τόσο, ἀν θὰ φαλτσάριζε ἔνα - οὐδὲ* ἡ σουρτάνα. "Ας εἶναι! Καὶ αὐτὸ δὲν τὸ ήξερε ἀκόμα κανένας. Θὰ τὸ ἔβλεπαν τὴν πρώτη φορὰ ποὺ θὰ γτυποῦσε τὸ καμπαναρειὸ — στὴν πρόβα τζενεράλε*, ψυγούλα μου!..."

Μὰ ἡ μέρα ἐκείνη ἀργοῦσε κι οἱ Ζακυνθινοὶ κοιμοῦνταν καὶ ξυπνοῦσαν μὲ τὴν προσδοκία της. "Επρεπε πρῶτα ν' ἀνεβαστοῦν οἱ πελώριες ἐκείνες καμπάνες σ' ἔνα ὄψις ἀπὸ πενήντα μέτρα! Καὶ νὰ τοποθετηθοῦν, νὰ κρεμαστοῦν στὸ καμπανοστάσι τοῦ πύργου, στὴ μεγάλη ἐκείνη σάλα μὲ τὶς πόρτες ὄλγυρα καὶ τὰ μπαλκόνια. Μπορεῖ κανεὶς νὰ φανταστῇ τὶ προετοιμασίες, σκαλωσιές, βίντσια*, γρειάζονταν καὶ πάσες ἡμέρες! Κι οἱ Ζακυνθινοὶ παρακολουθοῦσαν μὲ ἀγωνία τὴν περίπλοκη, τὴ δύσκολη κι ἐπικινδυνη αὐτὴ ἐργασία. Αἱ, καὶ νά 'σπαζε κανένα σχοινί, τὴ στιγμὴ ποὺ ἡ μεγάλη καμπάνα θὰ βρισκόταν στὰ μισὰ τοῦ ἀνεβάσματος!..."

Μὰ ὅγι! "Έκαμε ὁ Θεός καὶ ὁ 'Αγιος κι ἔγιναν ὅλα γιωρίς κανένα δυστύχημα. 'Ο πύργος σιγὰ σιγὰ γέμισε καμπάνες, ὅπως πρίν. "Ετσι μιὰ μέρα σπάρθηκε στὴ γόρα πὼς τὸν ἐρχόμενο ὄρθρο θὰ σήμαινε, πρώτη φορὰ 'ὔστερ' ἀπὸ τὸν μεγάλο σεισμό, τὸ καμπαναρειὸ τοῦ 'Αγίου! Κι οἱ Ζακυνθινοὶ, ποὺ εἶχαν νὰ τ' ἀκούσουν δυὸ ὄλακερα γρόνια, δὲν μπόρεσαν ἐκείνη τὴ νύχτα νὰ κοιμηθοῦν.

Τὰ γαράματα πετάχτηκαν ἀπὸ τὰ κρεβάτια τους καὶ βρέθηκαν ὅλοι στοὺς δρόμους. Χιλιάδες μαζεύτηκαν στὴν πλατεῖα τοῦ "Αμμου, μπροστὰ στὸ καμπαναρειό. Καὶ περίμεναν μὲ τὸ ρολόι στὰ γέρια νὰ γίνη πέντε ἡ ὥρα. γιὰ ν' ἀρχίσῃ τὸ πολυπόθητο τραγούδι τ' ὄρθρινό.

Καὶ νά! Ὁ καμπανάρος* μὲ τὰ γιορτινά του, σὰ νά τὸν Λαμπρή, σγίζει τὸ πλῆθος γελαστός, ξεκλειδώνει τὴν καγκελόπορτα τοῦ πύργου καὶ γάνεται... Περνοῦν ἀκόμα δέκα λεπτά... Τὶ ἀγωνία! Τὶ νεκρικὴ σιωπή!... Καὶ ἔξαφνα, μέσα στὸ σκοτάδι ποὺ μόλις ἀσπρίζει, ἡ πρώτη νότα, Βαρειά καὶ γλυκιά, πετᾶ ἀπὸ τὴν φωλιὰ τῆς μεγάλης καμπάνας σὰν ἔνα σταχτερὸ πελώριο πουλί, φεύγει ἀπὸ τὴν μπαλκονόπορτα καὶ ξεχύνεται στὸν γινοπωριάτικο ἀέρα πέρα ὡς πέρα, τρανταχτή :

—Ντάννννν!...νννν!...

Τὶ χαρά! Τὶ ἀγαλλίασι! Καὶ τὶ βοή!

‘Η φωνὴ εἶναι ἡ ἵδια, ἀπαράλλαχτη μὲ τὴν πρώτη ἐκείνη τὴν ἀξέγαστη, τὴν καλοθύμητη!... Καὶ σὲ λίγο φεύγει δεύτερη νότα καὶ σὲ λίγο τρίτη.

—Ντάνννν!... Ντάνννν!... Ντάνννν!...

“Επειτα φεύγουν πολλὲς μαζί. Ηόσα πουλιά στὸν ἀέρα ζευγαρωτά! Οἱ δεύτερες καὶ οἱ τρίτες καμπάνες ἀργίζουν. ‘Αργίζουν καὶ οἱ μικρές, οἱ ψυλόφωνες, σὲ γοργούς ρυθμούς τραγουδιστά, ἐνῶ ἡ μεγάλη, ἡ βαρειά, ἡ βαθειά, κρατάει τ’ ἀτέλειωτο μπάσο* Καὶ ἡ ἐναέρια συναυλία ἀντηγεῖ τώρα σ’ ὅλη τῆς τὴν ἀκμὴ καὶ τὴν ἔντασι. Εἶναι πιὰ τὸ πολύφθοργο, τὸ παναρμόνιο, τὸ οὐράνιο τραγούδι, ποὺ νανούριζε τοὺς Ζακυνθινούς στὸν κυριακάτικο ὅρθρο. Τὸ ξανακοῦνε λίγες στιγμὲς ἐκστατικοί, μετέωροι, σὰν μπροστά σὲ θαῦμα. “Επειτα δακρύζουν. “Επειτα ἀγκαλιάζονται, φιλιοῦνται, ὅπως τὴν Λαμπρή. Καὶ βέβαιοι πιὰ πώς τὸ τραγούδι εἶναι τὸ ἵδιο, δὲν ἔχουν ἀνάγκη νὰ τ’ ἀκοῦνε σιωπηλοί. Ἡ χαρὰ τοὺς παρασέρνει, τοὺς τρελαίνει. ‘Αργίζουν τὶς φωνές, τὰ παλαμάκια, τὰ ζήτω, τὰ οὐρρά*. Οἱ παλληκαράδες βγάζουν καὶ τὶς πιστόλες τους καὶ πυροβολοῦν. Τὴν ἵδια ὥρα σημαίνουν μαζί κι ὅλα τ’ ἄλλα καμπαναρεὶα τῆς γέρας. Μικρὰ

καὶ μεγάλα, γαιρετοῦν, συνοδεύουν ἔτσι τιμητικὰ τὸν γίγαντα, τὸν βασιλιά τους, ποὺ ξαναβρῆκε τὴ φωνή. Καὶ γιὰ μιὰ ὀλάκερη ὥρα ἀπ' ἄκρη σ' ἄκρη ἡ χώρα ἀντηγεῖ ἀνάστατη ἀπὸ καμπάνες, πυροβολισμούς καὶ ξελαρυγγιάσματα.

Μὰ οὔτε ὅλη αὐτὴ ἡ πολυθόρυβη κοσμοθαλασσιὰ δὲν καταπνίγει τὴ φωνὴ τοῦ γίγαντα, ποὺ ἐξακολουθεῖ ἀπὸ πάνω τὸ τραγούδι του — τὸ τραγούδι ἐκεῦνο ποὺ μπαίνει σὰν ἀλλοτε βαθιὰ στὴν ψυχὴ καὶ τὴ γαληγεύει, ὅσο τρικυμισμένη κι ἐν εἶναι, καὶ ξαναφέρνει τὴ χαρὰ τῆς ζωῆς καὶ τὴ μεγάλη αἰσιοδοξία...

Οἱ Ζακυνθινοὶ εἶναι πάλι εύτυχεῖς : 'Ο "Αγιος σηματίνει !

Γρ. Ξενόπουλος

17. ΤΑ ΤΡΙΑ ΚΕΡΑΚΙΑ

Σ' ἔνα ἐκκλησάκι παράμερο, μαυρισμένο ἀπὸ τὴ φωτιὰ μὰ ὄρθιο, μοναχικὸ στὸ γαλασμένο χωριό, ἔνας γέρος στέκει καὶ προσεύχεται.

'Η ἐκκλησία εἶναι ἀδειανή. "Ολοι ἔφυγαν. Μένει ὁ γέρος. "Εγει τὰ μάτια στυλωμένα στὰ τρία κεράκια. Τ' ἄναψε γιὰ τὰ τρία παλληκάρια του ποὺ πολεμοῦν στὴν Κρέσνα. Τ' ἄναψε μὲ καρδιοχτύπι. Στὸ καθένα ἔγει δώσει μὲ τὸν νοῦ του ἀπὸ ἔνα ὄνομα, τὸ ὄνομα τῶν παιδιῶν του. Τὰ κοί-

ταζε μὲ φόβο μὴ σβήσῃ κανένα, ποὺ θὰ ἥταν κακὸ σημάδι γιὰ τὸ παιδί του ἐκεῖνο. Μὰ ὅχι! Χαρούμενες ἔκαιγαν οἱ φλογίτσες πότε δλόισιες καὶ κίτρινες, σκορπώντας κολόνα τὸν καπνό τους ἐπάνω, πότε γυρτὲς καὶ γαλάζιες σὰν ἀναποφάσιστες, σκορπώντας ἄτακτα τὸν καπνὸ δλόγυρα.

—Σῶσον, Κύριε, τὸν λαόν Σου... μουρμούρισε ὁ γέρος.

Τὰ χείλη του τρεμοσαλεύουν στὴν προσευχή, μὰ μέσα στὴν καρδιά του ἀναπολεῖ τὶς εἰδήσεις ποὺ ἔφταναν καὶ μοναχὸ σηκώνεται τὸ γέρι του καὶ κάνει τὸν σταυρό του.

—Αναστὰς ἐκ τοῦ μνήματος... Δόξα σοι, Κύριε! Τοῦτο καὶ ἀν ἥταν ἀνάστασι!...

Τὶ καὶ ἀν τράβηξε πολλὰ ὁ ἑλληνισμός; Τὶ καὶ ἀν κάηκε τὸ χωριὸ δλόκληρο; Τὶ καὶ ἀν πατοῦσαν σὲ στάχτη οἱ ἐλευθερωταί; Φτάνει ποὺ λευτέρωναν καὶ ὅλο ἐμπρὸς τραβοῦσαν.

“Ολα του τ’ ἀγόρια τὰ εἶγε δώσει στὸν πόλεμο. Τὰ τρία του παλληκάρια τοῦ τὰ γάρισε ὁ Θεὸς καὶ γλύτωσαν καὶ ἀπὸ τὰ Γιαννιτσὰ καὶ ἀπὸ τὸ φοβερὸ Μπιζάνι. Τὸ τέταρτο, τὸ μικρογαϊδεμένο, εἶγε πέσει στὸ Σαραντάπορο. Ἡταν ὁ φόρος τῆς ἐλευθερίας ποὺ ἔπρεπε νὰ πληρώση καὶ αὐτός...

Καὶ ἀνέβηκαν στὴ Θεσσαλονίκη οἱ δικοί μας καὶ τότε ἀλήθεια ὁ γέρος ἔκλαψε ἀπὸ χαρά. Καὶ πῆραν τὸ Μπιζάνι οἱ δικοί μας κι ἔλεγε ὁ γέρος πῶς θὰ τελείωνε ἀπὸ συγκίνησι. Μὰ τοῦ γάρισε ἀκόμη μέρες ὁ Χάρος, γιὰ νὰ δῆ καὶ ἄλλη μεγαλύτερη ἀκόμη δόξα τῆς Πατρίδας.

Γιατὶ ζήλεψαν οἱ Βούλγαροι τὴν ὀμορφιὰ τῆς Νύμφης τοῦ Θερμαϊκοῦ καὶ γύρεψαν νὰ μᾶς τὴν ἀρπάξουν. Τότε κόντεψε νὰ σκάσῃ ἡ καρδιὰ τοῦ γέρου, γιατὶ τὸ ἔμαθε στὸ χωριό του, ἀνάμεσα στοὺς ἐγχρούς ποὺ ἔλεγαν πῶς τὴν πῆραν κιόλας.

Μά δὲν τὴν πῆραν!... Γιατὶ ἔφτασε ὁ στρατός μας σὰν γείμαρρος βροντερὸς καὶ τοὺς πέταξε πέρα καὶ τοὺς κατρακύλησε ὡς τὴν Κρέσνα.

Καὶ τὶ ἂν βρέθηκε τὸ χωριό του στὸν δρόμο τῶν ἐγθρῶν; Τὸ ἥξεραν ὅλοι πώς μιὰ καὶ προγωρήσουν οἱ δικοί μας, ὁ Βούλγαρος στὸ αἷμα θὰ ξεδιψάσῃ. Πέτρες καὶ στάγητη ἀπόμεινε τώρα τὸ δυμορφό χωριό. Δὲν ἦταν νὰ πῆς πιὰ πώς ξεγάριζες κάτι...

— Εὐλογημένο τὸ ὄνομά Σου, Κύριε...

‘Ακούμπησε ὁ γέρος τὸ κεφάλι στὸ μαυρισμένο ἀπὸ τὸν καιρὸν ζύλο του στασιδιοῦ κι ἔκλεισε τὰ μάτια.

‘Ηταν ἥσυγη ἥσυγη ἡ ἐκκλησιὰ τόσο, ποὺ σὰν κάπιοις φρόβος νὰ τὸν ἔπιασε τὸν γέρο. ‘Ανοιξε τὰ μάτια του νὰ βεβαιωθῇ πὼς καῖνε ἀκόμη τὰ κεράκια του, ἵνα γιὰ κάθε ἀγόρι, παρακαλώντας νὰ τοῦ τὸ χαρίζῃ ὁ Θεὸς ὡς τὸ τέλος, γιὰ νὰ τοῦ ἀλείσουν τὰ μάτια, ὅταν θὰ ἔρθη ἡ ὥρα...

Καὶ πάλι ἀκούμπησε στὸ στασίδι.

Καὶ πάνω του ἔπεισε Βαρειὰ ἡ σιωπή, σιωπή τέτοια ποὺ οὔτε στὸν τάρο δὲν ἦταν μεγαλύτερη.

Καὶ στὴ σιωπὴ αὐτὴ ἔνοιωσε μιὰ ἀνατριχίλα. Ήαρρώντας πὼς πέρασε στὴν ἐκκλησιά, ποὺ ἦταν σιωπηλὴ καὶ αὐτὴ σὰν ἀπὸ ἄλλο κόσμο.

‘Ο γέρος ἀνατρίχιασε. Τρεμούλιασε ἡ καρδιά του καὶ γύρισε κατὰ τὴν ἀνοιγτὴν πόρτα.

‘Εξω στὴν ἑρημιά, στὸ σκοτάδι ποὺ ἀσπριζαν κάπου κάπου οἱ πεσμένες πέτρες, εἶδε ἓνα ποτάμι πλατὺ νὰ κυλᾶ σιωπηλὰ καὶ πέρα ἔναν καβαλάρη νὰ διαβαίνῃ. Μαυροφορεμένος καὶ διάφανος ἔστεκε στὸ διάφανο μαῆρο του ἄλογο. Έμπρός του ἔσπρωγγε πλῆθος ἀπὸ νέους καὶ πίσω ἔσερνε δεμένους γέρους καὶ γριες καὶ στὴ σέλα εἶγε κρεμασμένα παιδάκια.

‘Ο γέρος παρατήρησε πώς οι νέοι ήταν πολύ περισσότεροι κι ἔτρεγχαν κοπαδιαστά έμπρός. Σιωπηλά διάβαιναν, σὰ νὰ μὴ πατοῦσαν κάτω. ‘Ολοι αὐτοί μιλοῦσαν, μὰ κακμιὰ φωνὴ δὲν ἀκουγόταν. Καὶ ὅμως τοὺς ἄκουγε ὁ γέρος!... Ήταν ἄλλου κόσμου τὸ διάβα αὐτὸ καὶ ἄλλου κόσμου ἡ κουβέντα. Κι ἐνα παιδάκι παρακαλοῦσε κι ἔλεγε :

- Χάρε μου, γύρνα στὸ βουνὸ νὰ μάσω λουλουδάκια...
 - Βασιλικὸ δὲν σοῦ βαλεὶ ἡ μάνα σου στὸ χέρι;
 - Μαράθηκε ὁ βασιλικός. Θέλω γλωρὰ λουλούδια...
 - ‘Οπου πατήσῃ Βούλγαρος, γάρτο γλωρὸ δὲν μένει...
- Καὶ κάποιος ἄλλος ἔλεγε :
- Χάρε μου, σύρε σὲ γωριό, σύρε σὲ κρύα Βρύση,
 - νὰ πιοῦν οἱ γέροντες νερὸ κι οἱ νιοὶ νὰ λιθαρίσουν...

Καὶ πάλι ἀποκρίθηκε ὁ μαῦρος καβαλάρης :

- ‘Οπου περάσῃ Βούλγαρος, στάλα δροσιᾶς δὲν μένει...
- Χάρε μου, στάσου!... Χάρε μου, πάρε μαζὶ τὸν γέρο,
- ποὺ ἔμεινε πιὰ ἔρημος σὰν καλαμιὰ στὸν κάμπο!...

Ανατρίγιασε ὁ γέρος κι ἔσκυψε νὰ δῆ τὸ στόμα ποὺ μιλοῦσε.

Τρία παλληκάρια ὅμορφα σὰν κυπαρίσσια ἵσια γύριζαν τ’ ἀγνά* τους πρόσωπα καὶ ἀπλωναν τὰ γέρια τους κατὰ τὴν ἐκκλησία. Μὰ ὁ Χάρος γέλασε καὶ τὰ ἔσπρωξε μπροστά.

- Οὔτε σὲ βρύση σταματῶ οὐδ’ εἰς γωριό πηγαίνω.
- Γνωρίζει ἡ μάνα τὸ παιδί καὶ τὰ παιδιά τους γέρους, γνωρίζονται ἀντρόγυνα καὶ γωρισμὸ δὲν ἔχουν.
- Καιρὸς γι’ αὐτὰ δὲν εἶναι πιά. Τραβᾶτε μπρός,
- ἴεβέντες.

Εἶγαν προγωρήσει στὸ γυργό τους πέρασμα, ποὶν προ-

φτάση νὰ τρέξῃ πίσω τους ὁ γέρος. "Εκανε νὰ τους φωνάξῃ καὶ ἡ φωνή του τὸν τρόμαξε. Ἀνασηκώθηκε καὶ κοίταξε. "Ηταν μονάχος στὴν ἐκκλησιά... Καὶ στὸ μανουάλι κάπνιζαν ἀκόμη τὰ τρία σβησμένα κεράκια, τὰ δικά του!..."

'Αναστέναξε ὁ γέρος καὶ μάζεψε τὴν κάπα στὸ στῆθος του, γιατὶ ξαφνικὰ ἔνοιωσε κρύο μεγάλο.

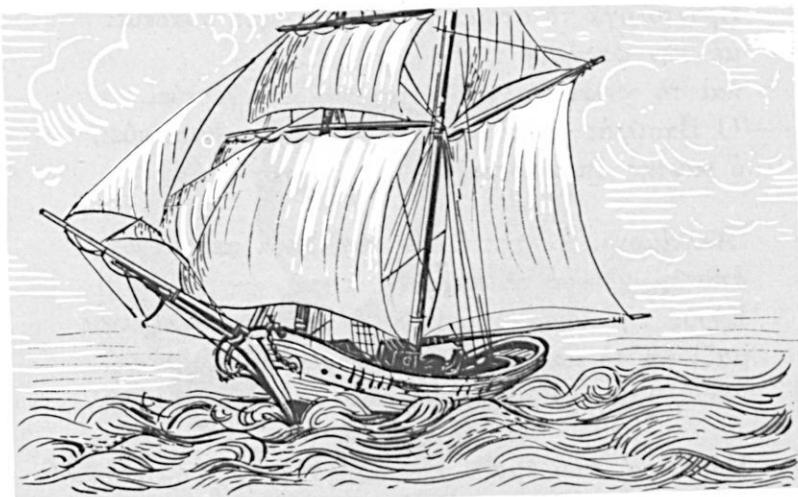
Μὰ πάλι ἀντρειεύτηκε, ἀνασηκώθηκε κι ἔκαμε τὸν σταυρό του : «Εὐλογητὸς εἶ, Κύριε...».

"Ετρεμε τὸ χέρι του κάνοντας τὸν σταυρό, μὰ τὶ νὰ γίνη; "Επρεπε νὰ γίνη καὶ αὐτό, γιὰ νὰ λευτερωθῇ τὸ Γένος!... Τρία παιδιά τοῦ ἔμειναν, τὰ ἔδωσε καὶ αὐτά... Καὶ ἡ σημαία τῆς ἐλευθερίας κυμάτιζε τώρα στῆς Κρέσνας τὰ κορφοβούνια..."

Καὶ μὲ τὸ κεφάλι σηκωμένο γύρισε ὁ γέρος καὶ βγῆκε ἀπὸ τὴν ἐκκλησία...

Π. Λέλτα

Β. ΑΠΟ ΤΗΝ ΕΘΝΙΚΗ ΖΩΗ

18. ΖΗ Ο ΒΑΣΙΛΙΑΣ ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ;

Μέσ' στὸ πλατὺ τὸ πέλαγο καράβι ταξιδεύει.
Τριγύρω νύχτα ἀπλώνεται
καὶ μὲ τὸ ἀγέρι, ποὺ ἐλαφρὰ τὰ κύματα χαῖδεύει,
τὸ μπρίκι τὸ ἀσπροφόρετο κουνιέται, ἀργοσαλεύει,
σὰ νύφη, ποὺ ὅλο καὶ λυγᾶ καὶ γλυκοκαμαρώνεται.

Μὰ ξάφνου, σὰ νὰ κάρφωσε σ' ἀμμουδιαστὸ ἀκρογιάλι
τὶς δυό του ἄγκυρες μαζί,
τὸ μπρίκι στέκει καὶ μπροστὰ στὴν πλώρη του προβάλλει
Γοργόνα θαλασσόβρεγτη μὲ ἀγριωπὸ κεφάλι :
—'Ο Βασιλιάς 'Αλέξανδρος ἀπέθανε γιὰ ζῆ;

Βροντολογῆ τὸ στόμα της καὶ τὰ νερά ἀναδεύει
μὲ τὴν ψαρήσια της οὐρά
καὶ τὸ γυναικεῖο της αὐτὶ ἀπόκρισι γυρεύει.
—Ο Βασιλιάς Ἀλέξανδρος στὸν κόσμο βασιλεύει,
οὐ ναύτης ἀποκρίνεται· Ζωὴ νά ἔγει, Κυρά!

Ἀλλοίμονο, ἐν τῇς ἔλεγε πώς εἶναι πεθαμένος
ἀπὸ τὰ γρόνια τὰ παλιά!...

Εὔθυς τὴν ἕδια τὴν στιγμὴ ὁ ναύτης ὁ καημένος
μαζὶ μὲ τὸ καράβι του θὰ βούλιαζε πνιγμένος
καὶ ἡ Γοργόνα θ' ἀργίζε νὰ κλαίῃ τὸν βασιλιά.

Μὰ τώρα, ποὺ ἔμαθε πώς ζῆ, τὴν ὄψι της ἀλλάζει
καὶ μ' ὅμορφιες στολίζεται.

Γίνεται κόρη λυγερή, στὰ κύματα πλαγιάζει,
μὲ δυὸ ματάκια ὀλόγλυκα τριγύρω της κοιτάζει
κι ἀπ' τὰ ξανθά της τὰ μαλλιά τὸ πέλαγος φωτίζεται.

Τὸ μπρίκι πάλι ξεκινᾶ καὶ σιγαλαρμενίζει
στὴ θάλασσα τὴ γαλανή.

Καὶ ἡ Γοργόνα στὸν ἀφρὸ σὰν γλάρος φτερουγίζει,
λύρα κρατάει ὀλόγρυστη καὶ παίζοντας ἀργίζει
νὰ τραγουδῇ στὸ πέλαγος μ' οὐράνια φωνή!

Γεώργιος Λιοσάνης

19. Ο ΡΗΓΑΣ ΔΑΣΚΑΛΟΣ

Ήταν τὰ γρόνια τῆς σκλαβιᾶς, τὰ βαριά καὶ ἀσήκωτα.

Ο Ρήγας μόλις εἶχε τελείωσει τὴν περίφημη σχολὴ τῆς Ζαγορᾶς. Ἐμαθε πῶς στὸν Κισσό, ἔνα ἄλλο χωριό τοῦ Πηλίου, δὲν εἶχαν δάσκαλο. Ηῆγε νὰ γίνη αὐτός. Συνάντησε τὸν πρωτόγερο στὸ μεσογέρι.

— Απὸ ποῦ εῖσαι, παλληκάρι μου; τὸν ρώτησε ἐκεῖνος.

— Βελεστινλῆς! ἀπάντησε ὁ Ρήγας.

— Α, εῖσαι δικό μας παιδί. Θὰ περάσωμε καὶ. Τὸ χωριό διψᾶ γιὰ γράμματα...

— Μόνο γιὰ γράμματα διψᾶ προεστέ μου;

— Καὶ γιὰ σπουδάματα...

— Θὰ προσπαθήσω καὶ γιὰ τὰ δύο. Ποῦ ἔχετε τὰ σχολεῖο;

Ο πρωτόγερος τὸν ἔφερε στὸ σίκημα, ποὺ γρηγορο-

ποιούσαν ώς διδακτήριο. Ἡταν ἔνα παλαιὸ σπίτι, ισόγειο, μὲ δύο δωμάτια. "Ανοιξε ὁ πρωτόγερος τὴ θύρα καὶ βρέθηκαν σ' ἔνα τσαγκάρικο. "Ολα τὰ σύνεργα τοῦ τσαγκάρη ἦταν ἐκεῖ : παλιὰ παπούτσια, φαλτσέτες, σουβλιά, πρόκες, σπάγγοι. Στὸ ἄλλο δωμάτιο ἦταν τέσσερες σανίδες ἐπάνω σὲ δύο σειρές ἀγκωνάρια. Ἀποτελοῦσαν τὸ κρεβάτι τοῦ δασκάλου.

'Ο πρωτόγερος ἐξήγησε στὸν ἔκπληκτο Ρήγα :

—"Οσοι πέρασαν ἀπὸ τὸ χωριό μας ἔκαναν τὸν τσαγκάρη. "Αν ἐσὺ δὲν τὸ θέλης, κάνε το ραφτάδικο...

—Οὕτε τὸ ἔνα οὔτε τὸ ἄλλο, προεστέ μου. 'Εγὼ θὰ βάλω ἀπ' ἔξω μιὰ πινακίδα, ποὺ θὰ γράψῃ : «Σχολεῖον».

—Καὶ τὴν ἄλλη μέρα νὰ μᾶς κρεμάσῃ ὁ πασάς;

—Φανερὰ δουλεύουν τώρα ὅλα τὰ σχολεῖα στὸ Πήλιο.

—Δηλαδὴ τὸ ἐπιτρέπει ὁ πασάς;

—"Οχι, ὁ Ζῆδρος τὸ ἐπιτρέπει.

—Καὶ ἂν ἔρθουν οἱ ἀνθρώποι τοῦ πασᾶ, θὰ τοὺς ποῦμε ὅτι εἰναι διαταγὴ τοῦ Ζήδρου; Αὐτὸ δὲν γίνεται, δάσκαλέ μου... 'Αλλά, γιὰ νὰ δοῦμε τὶ λένε καὶ οἱ ἄλλοι...

'Εκείνη τὴ στιγμὴ ἔφτασε ὁ παπᾶς μὲ μερικοὺς χωρικούς, γιὰ νὰ γνωρίσουν τὸν δάσκαλο.

'Ο Ρήγας ἀσπάστηκε τὸ χέρι τοῦ παπᾶ καὶ οἱ ἄλλοι χωριανοὶ χαιρέτισαν τὸν Ρήγα. "Επειτα ὁ πρωτόγερος εἶπε :

—Χωριανοί, ὁ Ρήγας ὁ Βελεστινλῆς ἔχει καλὸ σκοπὸ γιὰ τὰ παιδιά μας. Θέλει ὅμως νὰ κάμη τὸ σχολεῖο φανερὸ κι ἐγὼ δὲν τὸ δέχομαι. 'Εσεῖς τὶ νομίζετε;

Κανένας δὲν ἀποκρίθηκε. Μονάχα οἱ γάντρες ἀπὸ τὸ κομπολόι τοῦ παπᾶ ἔπαιζαν ρυθμικὰ καὶ διέκοπταν τὴ σιωπὴ. 'Η συλλογὴ τῆς εὐθύνης εἶγε κλείσει τὰ στόματα ὅλων.

—Παπά, γιατὶ δὲν μιλᾶς; διέκοψε τὴ σιωπὴ ὁ πρωτόγερος. Περίμενε ἀπὸ αὐτὸν νὰ στοχαστῇ καὶ νὰ μιλήσῃ...

—Συμφωνῶ νὰ τὸ ἔχωμε κρυφὸ ἀκόμη τὸ σχολεῖο γιὰ κάμποσο καιρό. "Επειτα βλέπομε...

Μὲ τὴ γνώμη του συμφώνησαν καὶ οἱ ἄλλοι.

'Ο Ρήγας μὲ τὴ φλογερὴ καρδιὰ εἶπε :

—Πατριῶτες, εῖστε τὰ πιὸ σεβαστὰ πρόσωπα τοῦ χωριοῦ. Γι' αὐτὸ σᾶς ἐμπιστεύομαι τὰ λόγια τοῦ Ζήδρου :

"Αν τὴ γλαμύδα τοῦ Παλαιολόγου δὲν τὴ βαφτίσωμε καὶ πάλι στὰ αἴματα, ἡ λευτεριὰ δὲν θὰ φωτίσῃ γιὰ μᾶς ποτέ!").

—Θὰ μᾶς κάψης τὸ χωριό! ἀκούστηκε κάποιος.

—Θὰ μᾶς πάρουν τὰ παιδιά! εἶπε ἄλλος.

—Θὰ μᾶς στείλουν ὅλους στὴν κρεμάλα! εἶπε τρίτος.

'Αλλὰ ὁ Ρήγας ἐξήγγυσε :

—Αὐτὰ τὰ ὑποφέρει ἡ φυλή μας ἀπὸ τὴν ἀποφράδα μέρα. Καὶ ὅσο δουλεύομε τὸν τύραννο, δὲν θὰ πάψῃ νὰ εῖναι τύραννος, διότι :

δουλεύεις ὅλη μέρα
εἰς ὅ,τι κι ἀν σοῦ πῆ
κι αὐτὸς πασχίζει πάλι
τὸ αἷμα νὰ σοῦ πιῇ!

Τὰ λόγια τοῦ Ρήγα, ποὺ εἶχε γράψει, ὅταν ἀκόμη ἦταν μαθητὴς στὴ Ζαγορά, ἔκαμαν τὸν πρωτόγερο νὰ δακρύσῃ.

Τὰ χείλη τοῦ παπᾶ ἔτρεμαν ἀπὸ συγκίνησι... Τὰ μάτια τῶν γερόντων κοίταξαν μὲ συμπάθεια τὸν νέο δάσκαλο. 'Ο πρωτόγερος δὲν βάσταξε :

—Χωριανοί, ἡ φωτισι τῶν παιδιῶν μας δὲν εῖναι δουλειὰ δική μας. "Ας ἀφήσωμε τὸν δάσκαλο νὰ κάμη ὅ,τι πρέπει γιὰ τὸ καλό τους. "Οπου καὶ τὰ ἄλλα χωριά, καὶ τὸ δικό μας. "Ενα γένος εἴμαστε. "Αν τὸ ματώσουν ὅλοι, ἂς τὸ ματώσωμε κι ἐμεῖς...

Σιγά σιγά ή συγκέντρωσι στὸ μεσογήραι μεγάλωνε.
"Εφτασαν καὶ τὰ παιδάκια καὶ κοίταζαν τὸν δάσκαλό τους
ἀπὸ τὸ κεφάλι ὡς τὰ πόδια.

Λεβεντόκορμος καὶ γελαστὸς ὁ Ρήγας μὲ σγουρὸ μαλλὶ¹
καὶ πρόσωπο πλατύ φαινόταν σὲ ὅλους σὰν ἥλιος, ποὺ ἔλαμψε
μέσα στὶς ψυχές τους.

Μαζεύθηκαν ἀρκετὰ σκλαβόπουλα καὶ κάθησαν στοὺς
μακρόστενους πάγκους γύρω ἀπὸ τὸ τραπέζι μὲ τὰ τσαγκα-
ράδικα ἔργαλεῖα.

Ο Ρήγας δὲν τοὺς εἶπε νὰ βγάλουν τὴν «φυλλάδι»,
ὅπως συνήθιζαν οἱ ἄλλοι δάσκαλοι. Χαμογέλασε σὲ κάθε
παιδάκι γωριστὰ κι ἔπειτα τοὺς εἶπε :

— Μετὰ τὴν προσευγὴ θὰ λέτε αὐτὸ τὸ τραγούδι. Ἀκοῦ-
στε το. Θέλω νὰ δῶ ποιὸς θὰ τὸ μάθη πρῶτος.

Καλύτερα μιᾶς ὥρας
ἔλευθερη ζωή,
παρὰ σαράντα γρόνια
σκλαβιὰ καὶ φυλακή.

Τὰ παιδάκια δὲν ἀργησαν νὰ τὸ μάθουν ἀπ' ἔξω τὴν
ἴδια στιγμή. Ἀπὸ τὴν πρώτη μέρα εἶχαν πάρει ὅλα τὴν λά-
βρα τοῦ δασκάλου τους.

"Ἐνα μάθημα γεμάτο παλμὸ γιὰ τὴν ἔλευθερία, γιὰ τὴν
ἀνάστασι, γιὰ τὸν ξεσηκωμὸ τοῦ Γένους! "Ἐνα μάθημα μὲ
τραγούδι, ποὺ ὠδηγοῦσε τὴν παιδικὴ ψυχὴ στὶς ψηλὲς κο-
ρυφὲς τοῦ Ὄλύμπου. "Ετσι ἔνοιωθαν νὰ κρατοῦν καὶ αὐτὰ
καριοφίλι καὶ νὰ μάχωνται μὲ μῖσος...

Καὶ ὅταν ἀργότερα ὁ Ρήγας ἔφερε τὴ λύρα του τὴν
ξακουστὴ ἀπὸ τὸ Βελεστίνο, ἀντηγοῦσε στὸ τσαγκαράδικο
ὁ ρυθμὸς ποὺ ζητοῦσε ἡ ἐποχή. Ὁ ρυθμὸς ποὺ ἔκαιγε τὶς
καρδιὲς τῶν παιδιῶν καὶ τὶς φλόγιζε μὲ τὰ γειμαρρώδικα

παραγγέλματα πού ξεχύνονται ἀπὸ τὶς χορδές της. Κι ἔκαναν τὰ μέλη τους νὰ ριγοῦν καὶ νὰ ὑγραίνωνται τὰ μάτια...

Ζοῦσαν ἀψήφιστες στιγμές. Μὲ ψυχὲς πυρακτωμένες, ἔτοιμες νὰ γτυπήσουν καὶ νὰ γτυπηθοῦν...

Τὶ εὐτυχισμένο χωρί! Αὐτὸ δέχτηκε πρῶτο τὸν σπόρο καὶ τὰ σαλπίσματα τῆς ἐλευθερίας, ποὺ ἔπειτα ἀντήχησαν σ' Ἀνατολὴ καὶ Δύσι.

Ἐδῶ ὁ Ρήγας πίστεψε πώς τὰ λόγια του δὲν μοιάζουν μὲ παραμύθια. Ἐδῶ πῆρε τὴν πνοή, ἐδῶ καὶ τὴν πίστη πώς οἱ ραγιάδες ζητοῦν ἀργηγό...

Βασ. Μελωνᾶς

20. Η ΑΝΟΙΞΙ ΤΟΥ 1821

Σκοτάδι καὶ φόβος καὶ παγωνιά. Τὰ πουλιά δὲν τολμοῦν νὰ τραγουδήσουν τὴ γαρά, τὴ ζωή. Τὸ κελάρυσμα τῶν νερῶν εἶναι ηλάμα καὶ παράπονο. Ὁ ψίθυρος τῶν φύλων σὰν κάποια μυστική, φοβισμένη συνομιλία μὲ τὴ νύχτα.

Στοὺς κήπους ρόδα σκλαβωμένα ἀνοίγουν δειλὰ δειλὰ στὸ ἀνοιξιάτικο φῶς, ποὺ καὶ αὐτὸ κατεβαίνει μὲ δισταγμό. Καὶ τὸ ἄρωμα τῶν σκλαβωμένων ρόδων δὲν εἶναι παρὰ στεναγμὸς γεμάτος λύπη καὶ ἀπελπισία.

Ὁ ἑλληνικὸς κάμπος χωρίς κελαηδισμούς. Τὰ περήφανα στάχυα σκυμμένα. Καὶ ἀπὸ τὶς ξανθὲς φοῦντες τους σταλάζει τὸ δάκρυ τῆς θλιψμένης ἀνοίξεως.

"Ανοιξι ἔρχεται!..."

Τὸ χορτάρι φυτρώνει, τὸ λουλούδι ἀνθίζει, τὰ φύλλα τῶν δέντρων πρασινίζουν, τὰ πουλάκια ἔρχονται. Μὰ ἔρχεται καὶ ὁ Τούρκος, γιὰ νὰ θυμίσῃ τὴ σκλαβιά.

Οι γωριάτες ἀποζητοῦν τὸν ἀνοιξιάτικο ἥλιο, που λειώνει τὰ χιόνια καὶ ἀνοίγει τὰ βουνά. Μὰ ἔλα ποὺ ἀνηφορίζουν καὶ οἱ Τοῦρκοι ἀπὸ τὶς πολιτεῖες καὶ ῥημάζουν τὰ γωριά!...

Γύρω στὰ Καλάβρυτα εἶναι ταμπουρωμένοι οἱ Τοῦρκοι... Ξεγύθηκαν νὰ πάρουν τὸ Μέγα Σπήλαιο, ὅπου ἀντιστέκονται οἱ καλόγεροι.

‘Ο πασάς τοὺς συμβουλεύει νὰ παραδοθοῦν.

Μὰ δὲ Ἡγούμενος Δαμασκηνὸς τοῦ ἀπαντᾶ, λέγοντας πὼς εἶναι ντροπή του νὰ φοβερίζῃ τοὺς καλόγερους. Γιατί, όν τοὺς νικήσῃ, τὸ κατόρθωμά του δὲν θὰ εἶναι μεγάλο. ‘Αν δύως νικηθῇ, ἡ ντροπή του θὰ εἶναι ἀνεκδιήγητη. Καὶ αὐτὸς θὰ γίνη, γιατὶ πάλινει ἀπὸ τὸν Κολοκοτρώνη βόλια καὶ παλληκάρια, ὅσα θέλει...

Κι ὁ πασάς ἔφυγε κατὰ τὰ γωριά...

“Ανοιξι ἔρχεται!...

Τὸ γορτάρι φυτρώνει, τὸ λουλούδι ἀνθίζει καὶ ὁ Τοῦρκος περνᾷ ὀρμητικὰ καὶ ἀφρισμένα.

Ξαπλώνονται στὰ γωριά τῶν Καλαβρύτων οἱ Ἀρβανίτες καὶ, γιὰ νὰ παίξουν, βάζουν τὶς φωλιές τῶν χελιδονιῶν στὸ σημάδι.

Κυνηγοῦν τὰ πουλιὰ καὶ σκορπίζουν παντοῦ. σὲ ἀνθρώπους καὶ πουλιά, τὸν τρόμο καὶ τὸν ὅλεθρο.

Τὰ χελιδόνια φοβισμένα ἀναζητοῦν τὶς φωλιές τους. Μὲ ἀγωνία προσπαθοῦν κάπου νὰ γνύσουν τὰ γορταριασμένα θέμελά τους, νὰ βροῦν ἀνάπτασι καὶ ἀσφάλεια.

Κλαῖνε οἱ χριστιανοὶ μαζὶ μὲ τὴ σκλαβιά τους καὶ γιὰ τὰ χελιδόνια. Δὲν νοιώθουν τὴν ἀνοιξι οὔτε αἰσθάνονται τὴ δροσιὰ τοῦ καλοκαιριοῦ.

Κι ἔνας Τοῦρκος ποὺ εἶχε γεννηθῆ στὴν Πελοπόννησο, βλέποντας νὰ σκοτώνουν τὰ πουλιά, εἶπε :

—Τὸ σκότωμα αὐτῶν τῶν μαύρων πουλιῶν κάποιο κακὸ θὰ μᾶς φέρη!...

Καὶ τὸ κακὸ ἥρθε ἀπὸ τὴν "Αγια Λαύρα.

Ξαπλώθηκε σὲ πολιτεῖες καὶ χωριά, διαλαλήθηκε ἀπὸ κορυφὴ σὲ κορυφὴ καὶ ἀπὸ ράχη σὲ ραχούλα...

"Ανοιξι ἥρθε!...

Τὸ χελιδόνι μ' ἔνα φτερὸ σὰν ξεγυμνωμένο σπαθὶ ἀνοίγει πλατὺ δρόμο στὸν ἀέρα, γιὰ νὰ περάσῃ. Ἀπὸ τὰ μικρὰ στόματα τῶν πουλιῶν χύνονται οὐράνιες μελωδίες, στὶς δόποις ἀπαντοῦν τὰ νερὰ ποὺ κυλοῦν τώρα τραχουδιστὰ καὶ ξεδιπλώνονται στὴ χλόη σὲ ἀργυρές κορδέλες.

Εἶναι ἡ πρώτη ἐλεύθερη ἀνοιξι!

Τὰ λουλούδια ἀνεβαίνουν μὲ θάρρος πρὸς τὸ φῶς καὶ πίνουν τὴ ζωὴ ἀπὸ ἐλεύθερη ἐλληνικὴ γῆ. Στοὺς κήπους γίνεται παλινόρθωσι τῶν ρόδων. Ὁ χτεσινὸς αἰχμάλωτος βασιλιάς τῶν λουλουδιῶν περιβάλλεται τὴ βασιλικὴ πορφύρα. Τὸ δάσος δὲν ἔχει δύσπνοια· ἀναπνέει. Ὁλάνθιστος ὁ ἐλληνικὸς κάμπος καὶ στὰ ξανθὰ στάχυα τὸ δάκρυ ξαναγίνεται δροσιά.

Οἱ σπηλιὲς καὶ οἱ κουφάλες τῶν δέντρων δὲν γεμίζουν μὲ βουητὸ τῶν βοερῶν ἀνέμων. Εἶναι ὅλα μουσικὴ συμφωνία.

'Η Δόξα μ' ἔνα στεφάνι, γινωμένο ἀπὸ λίγα χορτάρια, μελετᾶ τὰ λαμπρὰ παλληκάρια.

Στὶς κορυφὲς τῶν βουνῶν καὶ στὶς ἀπάτητες ἀετοράχες, στυλώνονται κορμιὰ ἥρωών των καὶ ἡμιθέων...

'Η ἀνοιξι ἥρθε!...

Ἡρθαν καὶ τὰ χελιδόνια ὄρμητικά, χαρούμενα, κοπαδιαστά. Φτερουγίζουν μὲ τὰ σπαθωτὰ φτερά τους γύρω ἀπὸ τὶς στέγες χωρὶς προφυλάξεις καὶ τρόμο καὶ ἀρχίζουν μὲ τὸ νιόβγαλτο χορτάρι νὰ χτίζουν τὶς φωλιές τους.

"Ανθρώποι καὶ πουλιὰ τὸ νοιῶθον, ὅτι τριγύρω τοὺς δὲν παραμονεύει ὁ θάνατος καὶ τὸ αἷμα ἔπαψε νὰ στάζῃ.

Οἱ ἀριματοκοὶ κατεβαίνουν ἀπὸ τὰ βουνὰ γωρὶς προ-φυλάξεις καὶ καραούλια...

Καὶ ἀνάμεσα στὰ γρυπὰ ὅπλα καὶ στὰ γυμνὰ σπαθιὰ ποὺ ἀκτινοβολοῦν κυριατίζει ἡ ἑλληνικὴ σημαία, μιὰ ὄλον-σπρη πτυχὴ φουστανέλας κι ἔνα κομμάτι γλαυκοῦ οὐρανοῦ!

T. Μορφαίνης - M. Ροδᾶς (διασκενή)

21. ΣΤΗ ΧΑΛΚΩΜΑΤΑ

Σύμφωνα μιᾶς ἀπριλιάτικης ἡμέρας τοῦ 1821 στοὺς Κομποτάδες Ὑπάτης οἱ καπεταναῖοι Διάκος, Πανουργιᾶς καὶ Δυοβουνιώτης καὶ ὁ Δεσπότης Σαλώνων Ἡσαΐας σκέ-φτηκαν καὶ σγεδίασαν μαζὶ ποῦ πρέπει νὰ στήσουν τὶς πρό-γειρες ντάπιες* τοὺς, ποῦ βολεύονται καλύτερα οἱ ἀγωνι-σταὶ καὶ πῶς πρέπει νὰ ἐνεργήσουν πιὸ ἀποτελεσματικά, γιὰ νὰ ἐμποδίσουν τοὺς Τούρκους νὰ πνίξουν τὴν Ἐπανάστασι.

Τὴν πεῖρα τοῦ πολέμου τὴν ἀντικαθιστοῦσε ἐκείνη τὴν ὥρα ἡ φρόνησι καὶ ἡ πίστη στὸν δίκαιο ἀγῶνα τοὺς. Τοῦτο ἦταν τὸ σοβαρότερο ὅπλο τοὺς. Γύρω τοὺς ἡ φύσις ἔστελνε τὸ ἄρωμά της κατάβαθμα στὴν ψυχή: ἔνα πολύγρωμο γαλὶ μὲ λογῆς λογῆς πλουμίδια ἔκοινεραζε τὸ μάτι καὶ εὔφραίνε

τὸ μυαλό. Ἐπάνω τους ἀντίκρυζαν χιονισμένη τὴν Οἴτη καὶ πιὸ πέρα τὸ Καλλίδρομο μὲ τὸν Λεωνίδα του...

Ἡταν μία ἐξαίσια δύτασία ὅλη αὐτὴ ἡ φυσικὴ σκηνογραφία. Καὶ ὅμως δ νοῦς καθόλου δὲν ξέφευγε ἀπὸ τὸ Χρέος· ζοῦσαν ὅλοι τους σὲ πυρετικὴ ἔντασι αγωνιστικότητος.

‘Ο Δεσπότης Ἡσαΐας συντροφεύοντας τους μαχητὰς πρὶν ἀπὸ τὴ μάχη ἔλεγε: «Καλά μου παιδιά, ποτὲ μὴν ξεγνᾶτε πῶς δ Θεός εἶναι μεθ’ ἡμῶν». Καὶ συνέχιζε ἀπλές ιστοριοῦλες ἀπὸ τὴν παιδική του ζωή: «Καλογεροπαιίδι ξεκίνησα ἀπὸ τὸ χωριό μου, τὴ Δεσφίνα, γιατὶ οἱ γονεῖς μου

ἡταν φτωγοί καὶ ἀνήμποροι νὰ μὲ συντρέξουν σὲ σπουδές. Μὰ ἡ ψυχή μου ἀποζητοῦσε κάτι πιὸ πλατύτερο· ἔτσι βρέθηκα στὰ Γιάννενα καὶ ὅστερα στὴν Πόλι καντά στὸν Πατριάρχη, ποὺ πολὺ νοιάστηκε γιὰ τὴν προκοπή μου. Καθὼς βλέπετε, μὲ ἀνέβασε στὸν θρόνο τοῦ Δεσπότη. Ἄλλὰ δὲν ἀρκέστηκε μονάχα σ' αὐτό. Μὲ φροντίδα του ἔγινα καιωνύδες τοῦ μεγάλου μυστικοῦ: μυήθηκα στὴ Φιλική 'Εταιρεία».

"Οἱοι τώρα οἱ συναθηγεῖ τοῦ μεγάλου σκοποῦ παρακολουθοῦσκαν στογχαστικὰ τὸν "Αγιο σύμβουλό τους. Καὶ συνέγισε ὁ σεβάσμιος Δεσπότης τοῦ τόπου:

"Γυρίζοντας στὴν Πατρίδα γνωρίστηκα ἀμέσως μὲ τοὺς πρώτους Φιλικούς. Φωτίστηκαν τὰ μέσα μου μαθαίνοντας, ἀγαπητά μου παιδιά, τὴν κρυφὴ καὶ μεγάλη μας ἀποστολή. "Ενοιωσα περήφανος ποὺ θὰ βοηθοῦσα τὴν σκλαβωμένη Πατρίδα ἀξιοποιώντας ὅ,τι καλὸ ἔμαθα. Καὶ εἶχα ὑποσχεθῆ νὰ βρεθῶ καντά σας ἀπὸ τὶς πρῶτες μάχες. Εὐχαριστῶ τὸν Θεὸν ποὺ μὲ ἀξιώσε νὰ εὐλογήσω τὰ ὅπλα σας...».

Σταυροκοπήθηκε ὁ Δεσπότης καὶ γαιρέτισε τὰ παλληκάρια μὲ βαθειὰ συγκίνησι. Τὸν μιμήθηκαν ἀμέσως ὄλοι τους στὶς ἐκδηλώσεις του. Καὶ ἡταν ἡ ὀλόθερμη αὐτὴ συμμετοχὴ τοῦ Ἀρχιερέα ἡ καλύτερη τεκμηρίωσι πώς στὶς ἐπάλξεις ἀποδεικνύονται ὀδηγητικὲς οἱ φωτισμένες δυνάμεις τῶν ἀγώνων. Καὶ μετουσίωσκαν σὲ δρᾶσι οἱ ἀπλοὶ ἀνθρώποι τοῦτο τὸ δίδαγμα...

Πιὸ ἐκεῖ ἀπὸ τὸ ὑπαίθριο σχολεῖο ἡ Διοίκησι τοῦ τμήματος ἔπαιρνε τὰ τελευταῖα τῆς μέτρα γιὰ τὶς καινούργιες Θερμοπύλες τῆς ἴστορίας μας. 'Ο ἥλιος, ποὺ μεσουρανοῦσε, ἔλουζε τὶς μαγεμένες ψυχὲς ἀπὸ τὸ πανώρι θέαμα. Τώρα ἡ ἀποφασιστικότητα θέριευε πιὸ πολὺ μέσα στὰ δασύτριχα στήθη τῶν ἀγωνιστῶν· καὶ δὲν ἀργησαν ν' ἀποδείξουν πώς

είναι ἀκέριοι καὶ ἀτόφιοι "Ελληνες, οἱ Ἰδιοι καὶ ἀδιαίρετοι, ζυμωμένοι καὶ πλασμένοι ἀπὸ τὸ ζυμάρι τῆς δοξασμένης φυλῆς. Κάπου κάπου ἔριχναν τὸ μάτι τους πρὸς τὸ Ζητούνι*· γιατὶ τοὺς Τούρκους τοὺς ἀλάφιασε τὸ ἀναπάντεχο ξεσήκωμα τῶν σκλαβωμένων καὶ φοβέριζαν μ' ἐκδίκησι καὶ ἀφανισμὸ τοὺς "Ελληνες.

* Ήταν 22 Απριλίου 1821, ὅταν οἱ ἐμπροσθιοφυλακὲς τοὺς κοντοζύγωναν στὸν φιδίσιο δρόμο ποὺ ἐλίσσεται στὴ βαρεινὴ πλαγιὰ τοῦ Καλλιδρόμου. Προχωροῦσαν ἀγέρωχα καὶ ἄφοβα, γιατὶ πίστευαν πώς οἱ ἀρματολοὶ μας θὰ λύγιζαν, ὅταν θ' ἀντίκρυζαν τὸν μανιασμένο ὀθωμανικὸ συρφετό.

Δὲν ἡξεραν πώς, ὅταν φωλιάζῃ βαθιὰ μέσα στὴν καρδιὰ ἡ αἰωνιότητα τῆς φυλῆς καὶ ἀκούγεται σιγανὰ σιγανὰ ἡ ρυθμικὴ μελωδία της, ἡ ψυχὴ γιγαντώνεται καὶ ὁ νοῦς πυρώνει.

* Η προγονικὴ αὐτὴ παράδοσι στυλώνει τὶς καρδιὲς πρὸς τὴν βαρβαρικὴ ὑπεροψία· πάντα οἱ ἀγέραστοι καὶ ἀθάνατοι τῆς Πατρίδας ἀπαντοῦν μὲ τὰ «μολὼν λαβέ». Τώρα οἱ ἀνυπότακτοι Δυοβουνιώτηδες καὶ Πανουργιάδες καὶ Διάκοι τοὺς περίμεναν μὲ ἀζάρωτη τὴν ψυχὴ καὶ τοὺς ἄφηναν νὰ σιμώσουν πολὺ κοντά.

"Ἐλειπαν φυσικὰ καὶ τὰ πολλὰ πολλὰ μπαρουτόβιολα· ἀπὸ τὰ λίγα ποὺ ὑπῆρχαν ἔπειτε τὸ κάθε βόλι νὰ γκρεμίσῃ κι ἔναν ἔχθρο. Τέτοιες ὥρες κυλοῦν μέσα στὶς φλέβες τῶν αἱμάτων μας ὅλα τὰ θριαμβικὰ κατορθώματα τῆς φυλῆς μας. «Βαρᾶτε τους τώρα», προστάζει μὲ δυνατὴ φωνὴ ὁ γερο-Δυοβουνιώτης. Βρόντησαν τὰ καριοφύλια κι ἀναψοκοκίνησαν ἀπὸ τὶς πολλὲς βολές.

"Ολοι τους καρφωμένοι στὰ μετερίζια τους θερίζουν ἀνελέητα τὸν ἔχθρο, ποὺ ὠρμοῦσε μὲ ἀπανωτὰ κύματα...

'Ο 'Ομέρ Βρυώνης ἄλλοτε ἀπειλώντας καὶ ἄλλοτε δί-

νοντας γίλιες δυὸς ψεύτικες ὑποσχέσεις ἔριγνε τοὺς στρατιῶτες του ἀστοργα στὸ μακελλεῖον· καὶ ἀνέβηκαν Βουνὸν τὰ πούρκια κουφάρια...

Δίπλα στοὺς μαχητὰς μας στεκόταν καὶ ἡ ὁρθοδοξία αὐτοπρόσωπη καὶ ὅλοζόντανα ἐνσαρκωμένη ἀπὸ τὸν Ἡσαΐα, τὸν Δεσπότη Σαλώνων.

Ἐμψυχωθής τῆς σκλαβωμένης καρδιᾶς ἀπὸ τὸν ἄμβωνα σὲ ὕρες δύσκολες, γίνεται τώρα γιγαντομάχος. Εἶναι ὁ Ἀρχιερέας ποὺ πρὶν λίγες μέρες ὥρκισε κι εὐλόγησε τὸν Διάκονο στὸ μοναστήρι τοῦ Ὁσίου Λουκᾶ καὶ τώρα τὸν ἀκολουθεῖν λόγος καὶ πρᾶξι, κήρυγμα καὶ δρᾶσι ἴσορροποιοῦν καὶ σφιγγοδένονται.

Καὶ ἡ μάγη ὅλο καὶ περπατοῦσε πιὸ φοβερή. Οἱ γενναῖες ψυχὴς δὲν πισωδρομοῦν καὶ γίνονται κυματοθραῦστες ἀτρομοι· ταμπούρι τους εἶναι οἱ σημαῖες τῆς λευτεριᾶς ποὺ ἔδειπλωθηκαν περήφανα· μιὰ σεισμικὴ δόνησι εἶχε συγκλονίσει τὸ εἶναι τους καὶ τέντωσε τὴν ἔθνικὴ ψυχή· ἔτσι προσκετείνουν εὐεργετικὰ τὴν ιστορία τους οἱ λαοί.

Καὶ ὅταν ἡ μάγη ἦταν στὴν πιὸ δραματική της κορύφωσι, ἀκούγεται ζεστὴ ἡ φωνὴ τοῦ Δεσπότη: «Ο Θεὸς μεθ' ἡμῶν ἀδελφοί μου!».

Τώρα ὁ Βρυώνης στέλνει κοπαδιαστὰ καινούργιες δυνάμεις στὸν βωμὸν τοῦ Μολὼν*: δὲν νοιάζεται γι' ἀνθρώπινα κουφάρια ποὺ στοιβάζονται τὸ ἔνα πάνω στὸ ἄλλο· οἱ ἐφεδρεῖες του ἦταν ἀνεξάντλητες καὶ φανατισμένες.

«Ο ἀνατολίτικος σίφουνας μονάχα ἔτσι ἀράιων τὶς φωτὶές τῆς ζωοδότρας λευτεριᾶς· καὶ ἀρχισαν οἱ ἄντρες μας ν' ἀπαγκιστρώνωνται ἀπὸ τὸν κλοιὸν ποὺ τοὺς ἔζωνε ἀσφυκτικά.

“Ενα Ἑλληνόπουλο τότε, ἐκλεκτὸ ἀνάμεσα σὲ τόσο διαλεγυτὰ παλληκάρια, προσφέρει τὸ ἄλογο στὸν Δεσπότη, γιὰ

νὰ διευκολύνη τὴν φυγὴν του. Μὰ ὁ Ἡσαΐας μὲ δρθια ψυχὴν ἀπαντάει στὸ παιδί.

—”Οχι, καλό μου παιδί, σῶσε τὸν έχυτό σου, ἡ Πατρίδα θὰ σὲ γρειαστῇ ἀλλοῦ.

Μὰ ὁ Κελεπούρης — ἔτσι ἔλεγαν τὸ ἀδούλωτο ρουμελιωτόπουλο — ἐπιμένει καὶ τοῦ ἀφήνει τὸ ἀλογο, γιὰ νὰ φύγῃ· μὰ καὶ ἡ ἐπιμονὴ τοῦ Δεσπότη ήταν δυνατή.

—”Οχι, ὅχι παιδί μου, ἐγὼ θὰ μείνω ἐδῶ...

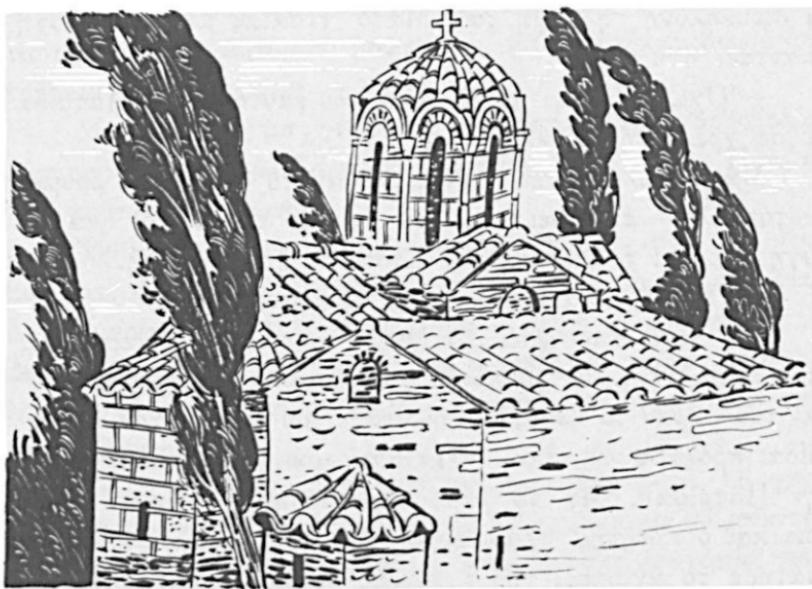
Δὲν εἶχε ἀποσώσει τὸν θεῖο του λόγο ὁ Ιεράρχης, ὅταν ἔφτασαν σιμά του πέντε φρενιασμένοι Τσογχανταραῖοι* καὶ τοῦ πῆραν τὸ κεφάλι. Τελευταία του σκέψι ήταν ἡ Πατρίδα· πρόλαβε καὶ εἶπε : «Παναγιά μου, σῶσε τοὺλάχιστον τὴν Πατρίδα». Μὰ τὸ ράσο τοῦ Δεσπότη γίνηκε, ὅπως εἶπε καὶ ὁ ποιητής, φλάμπουρο χάρου στὴν Τουρκιά. “Ετοι κράτησε τὸ ἀγιοκέρι της ἡ ἑθνικὴ συνείδηση καὶ πῆρε τὸν ἀνηφορικὸ δρόμο τοῦ λυτρωμοῦ. Ὁ Κελεπούρης πέφτοντας πίσω ἀπὸ τὴν ράχη μονολογοῦσε.

—Εἶναι ὁ πρῶτος Δεσπότης ποὺ πέφτει στὸ πεδίο τῆς μάχης.

Καὶ ἡ ιστορία συμπληρώνει πώς ήταν καὶ ὁ μόνος, γι' αὐτὸν καὶ τόσο ὁδηγήτικὸς καὶ φωτεινός...

Δίπλα στὸν ἀνασκολοπισμένο Διάκο ἔστησαν ὀγδόντα κεφάλια περασμένα σὲ σοῦβλες. Ἡταν ἀπὸ τὰ δοξασμένα παλληκάρια ποὺ ἔπεσαν τὴν προηγούμενη μέρα στὴ μάχη τῆς Χαλκωμάτας. Ἀνάμεσα σ' αὐτὰ τὰ λείψανα ήταν καὶ τοῦ Δεσπότη Σαλώνων Ἡσαΐα, τοῦ ἀδερφοῦ του Παπαγιάννη κι ἐνὸς ἀνεψιοῦ του.

Δημητρίος Παπακωνσταντίνου

22. ΓΡΑΙΚΟΣ, ΓΕΝΙΤΣΑΡΟΣ ΚΑΙ ΒΕΝΕΤΣΙΑΝΟΣ (Π χράδοσι)

Ήταν περασμένα τὰ μεσάνυχτα. Φωνὴ καμπιά! Κανένας ζωντανὸς δὲν ἔβγαζε φωνὴ στὰ ρημαγμένα μέρη. Καὶ ἀνάπου καπού κανένα τριζόνι ἔκανε πώς θ' ἀρχίσῃ τὸν παραπονιάρικο σκοπό του, ώς καὶ αὐτὸς σώπαινε ἀπὸ τὸν φόβο του.

Μακριὰ ἀκούστηκε κι ἔνα πετεινάρι νὰ λαλῇ πίσω ἀπὸ κάτι χαλάσματα, μὰ καὶ αὐτοῦ ἡ φωνὴ τρομαγμένη πνίγηκε στὸ λαρύγγι του.

Οἱ Τοῦρκοι κλεισμένοι στὸ Κάστρο. Οἱ Βενετσιάνοι τριγυρίζουν σὰν τ' ἀγρίμια στὴ γώρα. Οἱ Ἀθηναῖοι εἶναι τρυπωμένοι στὰ σπίτια τους. Βρισκόμαστε στὰ 1687.

Σβηστὸν ἦταν τὸ καντήλι τῆς Ἀγίας Γλυκερίας στὸ Γαλάται, κοντὰ στὴν Ἀθήνα. Κανεὶς δὲν πηγαίνει νὰ προσκυνήσῃ. Καὶ μόνο τὸ κυπαρίσσι τῆς ἐκκλησίας, ποὺ τὸ φυσοῦσε δὲ ἀνεμος, πήγαινε κι ἐργόταν καὶ ὁ ἥσκιος του στὸν τοῦχο ἔμοιαζε σὰν καλόγερος τυλιγμένος στὸ ράσο του.

Τὸ ἀγιασμένο νερὸ κατρακυλοῦσε μουρμουρίζοντας τὸν κατήφορο καὶ πότιζε δὲ τι ἔβρισκε στὸν δρόμο του.

Νά, νά, καὶ ἀπὸ κάτω ἀπὸ τῆς ὅμορφης ἐκκλησιᾶς τὸν δρόμο κάποιος προβάλλει!

Φτάνει σὲ κάτι χαλάσματα, βγάζει βαθὺ ἀναστεναγμὸ καὶ ἀκούει πέρα ἀπὸ τὸν βράχο τὸν ἀντίλαχό του μόνο.

"Ερχεται γύρω γύρω ἀπὸ τὰ χαλάσματα κουνώντας λυπημένα τὸ κεφάλι του.

Ποιὸς ἄλλος ἀπὸ σένα, ἀμοιρεῖ Ἀθηναῖς, θὰ μποροῦσε νὰ γνωρίσῃ τὸ σπίτι σου;

Χαῖδενει τὸ ἀγιόκλημα, ποὺ εἶγε φυτεμένο μὲ τὴν δύστυχη τὴν ἀδερφή του, σκύβει, παραμερίζει τὶς πέτρες, σὰν κάτι νὰ γυρεύῃ. "Τστέρα φεύγει μακριὰ ἀπὸ κεῖ. Πάει κατὰ τὴν ἐκκλησιά, στέκεται, γονατίζει σ' ἕναν τάφο ἐμπρὸς καὶ φιλεῖ τὸ μάρμαρό του.

Χορτάριασε τοῦ γονιοῦ σου δὲ τάφος!

—Μὰ γιατὶ κλαῖς σὰν μικρὸ παιδί; Τάχα θὰ ζῆς καὶ σὺ αὔριο;

Τὸ ἀγριολούδια γύνουν γύρω τὴ μυρωδιά τους. Ξαπλώνεται στὴ γῆ, ἀκουμπᾶ τὸ κεφάλι του στὸν τάφο καὶ κοιτάζοντας τὸν οὐρανὸ ρωτᾶ τὶ ἔφταιξε κι ἔμεινε ἔρημος καὶ μονάχος στὸν κόσμο!

Ξαφνικὰ ἀπὸ τὰ Τουρκοβούνια κάποιος ἄλλος προβάλλει. Οἱ νυχτερίδες τρελὰ φτερουγίζουν καὶ τρίζουν γύρω του. Κατεβαίνει μονοπάτι μονοπάτι, πηδᾶ ἕναν ἕναν τοὺς βράχους καὶ κοιτάζει παντοῦ, σὰν κάτι νὰ ζητᾶ.

‘Η ἀγριεμένη ὅψι του φαίνεται πιὸ ἄγρια μέσα στὸ σκοτάδι. ’Αλλοί μονο σ’ ἐκεῖνον ποὺ θὰ τὸν βρῆ στὸν δρόμο του! Μά, οσο πληγσιάζει στὴν ἐκκλησιὰ κοντά, τόσο ἡμερώνει.

—Γιατὶ κιτρίνισες καὶ τρέμεις σὰν κορίτσι, ἄγριε Γενίτσαρε;

Σὲ λίγο βλέπει ἔνα μαῦρο πρᾶγμα νὰ ἔρχεται ἀπὸ τὸ κάτω μέρος. Βαθὺ σκοτάδι καὶ δὲν δικκρίνει τὶ νὰ εἶναι. Μὰ σὲ μιὰ ξαφνικὴ ἀστραπὴ βλέπει πῶς ηταν ἀνθρώπος. Ἡταν Βενετσιάνος!

‘Ο Γενίτσαρος ἔγινε πάλι Γενίτσαρος, βγάζει τὸ γαντζάρι του καὶ γύνεται καταπάνω του. Μὰ νά, δὲν γωρατεύει. Πιάνει ὁ Γενίτσαρος μὲ τὸ ἀριστερὸ τὸ γέρι τὸ δεξὺ του Βενετσιάνου, μὰ τὴν ἵδια στιγμὴ πιάνει καὶ ὁ Βενετσιάνος μὲ τὸ ἀριστερὸ του γέρι τὸ δεξύ του Γενίτσαρου. Σκουντιοῦνται σὰν τ’ ἀγρίμια καὶ μὲ τὰ πολλὰ ἔρχονται κοντὰ στὸν τάφο.

Πετιέται ὁ Ἀθηναῖος μὲ τὸ σπαθὶ στὸ γέρι καὶ βρίσκεται μπροστά τους.

—Εμένα βοήθα, πατριώτη, φωνάζει ἐλληνικὰ ὁ Βενετσιάνος, νὰ σκοτώσωμε τὸν Τούρκο τὸν ἄπιστο!

—Κανένα δὲν βοηθῶ! Τοὺς Τούρκους καὶ τοὺς Βενετσιάνους, ἀς τοὺς ἀγαποῦν οἱ ἄμυναλοι λαϊκοί. ‘Εγὼ καὶ τοὺς δύο τοὺς ξέρω γιὰ ἐγχρούς τῆς πατρίδας μου... ’Οποιος εἶναι πιὸ γερός, ἀς φάη τὸν ἄλλον· καὶ τοὺς δύο ἀς τοὺς φᾶνε τὰ σκυλιὰ καὶ τὰ κοράκια. Μὰ τραβηγχτῆτε ἀπὸ δῶ! Δὲν θ’ ἀφήσω νὰ γυθῇ αἷμα ἀνθρώπινο στοῦ πατέρα μου, τοῦ γερο - Χωρα-φᾶ, τὸν τάφο!

Γιατὶ μιὰ φωνὴ ἀπὸ δύο στόματα ἀκούγεται : (ἀδερφέ μου!); Γιατὶ μὲ μιᾶς πέφτουν τ’ ἀρματα κάτω; Γιατὶ ἀνοίγονται τρεῖς ἀγκάλες;

Παιός τό ἀπιζε, ὁ πρῶτος, ποὺ μικρὸ τὸν πῆραν οἱ Γενίτσαροι, ὁ δεύτερος, ποὺ παιδάκι τὸν ἔξαγόρασαν οἱ Βενετσιάνοι, καὶ ὁ μικρός, ποὺ τάχα στάθηκε πιὸ τυχερός, γιὰ πρώτη φορά νὰ σμίξουν, καὶ σὰν ἐγέροι, στοῦ πατέρα τους τὸν τάφο;

Κοντεύει νὰ ξημερώσῃ. Τὰ πουλάκια μέσα στὰ χαμόκλαδα τινάζουν τὰ φτερά τους, βγάζοντας χαρωπή λαλιά.

Τὸ νυχτοπούλι κρύφτηκε στὰ χαλάσματα, νὰ μὴν τὸ βρῆ ἡ μέρα. Τ' ἔστερα τρεμοσβήνουν. Ἡ νυχτερίδα ἔγινε ἄφαντη.

Πόσο θὰ σάστιζε ὁ διαβάτης, ἀν περνώντας ἔβλεπε ἐνα Γραικό, ἐνα Γενίτσαρο κι ἐνα Βενετσιάνο γονατισμένους σιμὰ σιμὰ νὰ γένουν μαῦρο δάκρυ σ' ἐνα τάφου λιθάρι!

Αημ. Γ. Καμπούρογλου

23. Ο ΕΞΩΜΟΤΗΣ

"Ας γυρίσωμε γιὰ μιὰ στιγμὴ στὰ μαῦρα χρόνια τῆς σουλτανικῆς σκλαβιᾶς ποὺ τὸ βάρος της πληρωνόταν μὲ πολλοὺς τρόπους: μὲ χρήματα, μὲ εἰδη πολύτιμα, μὲ τὴ γεωργικὴ καὶ τὴ λοιπὴ παραγωγή. Ἀλλὰ πληρωνόταν καὶ μὲ ψυχές! Καὶ ὁ φόρος αὐτὸς ἦταν ὁ βαρύτερος φυσικὰ καὶ ὁ σπαραγγικώτερος. Καὶ στὰ νησιὰ τοῦ Αἰγαίου πληρωνόταν ἐκτὸς ἀπὸ τοὺς ἄλλους φόρους, κυρίως ὁ φόρος αὐτὸς· καὶ μάλιστα μὲ νέους ὑγιεῖς καὶ δυνατούς, οἱ ὅποιοι, ἀφοῦ ὑπῆρετοῦσαν στὸ ναυτικὸ τοῦ Σουλτάνου ἔνα διάστημα, ἀπολύονταν — ἂν βέβαια ἀπολύονταν καὶ ἂν εἶγαν ἐν τῷ μεταξὺ περισώσει τὴ ζωὴ τους — κι ἐπέστρεφαν. "Ας σημειωθῇ ὅτι, ἂν οἱ Γενίτσαροι, ποὺ προέργυονταν ἀπὸ τὸ παιδο-

μάζωμα τῶν ἑλληνικῶν περιοχῶν, ἥταν οἱ ἐπίλεκτοι στρατιῶτες τῆς ὁθωμανικῆς αὐτοκρατορίας, ἀκόμη περισσότερο ἀπαραίτητοι σ' αὐτὴν ἥταν οἱ ναυτολογούμενοι "Ἐλληνες τοῦ Αἰγαίου, γιατὶ οἱ Τοῦρκοι δὲν εἶχαν ἐπίδοσι στὴ θάλασσα.

Βρισκόμαστε στὴν "Ύδρα τὸ 1769. Μεταξὺ τῶν νέων, ποὺ κληρόθηκαν γιὰ τὴν ὑπηρεσία στὰ σουλτανικὰ πλοῖα, ἥταν καὶ ὁ Χατζῆ - Καραντάνης. Τὸ πρᾶγμα ἥταν ἴδιαιτερα σημαντικό, διότι ὁ νέος ἀνῆκε σὲ μεγάλη οἰκογένεια. Ἡταν μονογενής, ὀρφανὸς καὶ εἶχε νὰ φροντίσῃ αὐτὸς καὶ μόνος γιὰ τὴ μητέρα του. Αὐστηρὴ καὶ ἄγια ἥταν ἡ ἡλικιωμένη μητέρα του, πασίγνωστη γιὰ τὴν ἀγαθότητα καὶ τὴν εὐγένειά της.

Καὶ ὁ Χατζῆ - Καραντάνης φεύγει ἔνα πρωὶ μὲ τοὺς ἄλλους νέους ἀνάμεσα στοὺς θρήνους, τὶς εὐλογίες καὶ τὶς εὐχὲς ὅλου τοῦ νησιοῦ καὶ τῆς μητέρας του.

Γι' αὐτὴν ὁ καιρὸς ἔφευγε πικρὸς καὶ πολυδάκρυτος μὲ τὴν προσμονὴ τοῦ παιδιοῦ της.

Ξαφνικὰ ἐπιστρέφει! Ἀλλὰ δὲν ἐπιστρέφει ως ναύτης ποὺ ἀπολύθηκε. Ἐπιστρέφει ως κυβερνήτης δικρότου, ἀλαζονικὸς σαρικοφόρος, περαστικὸς ἀπὸ τὴν πατρίδα του, γιὰ νὰ δῆ τὴ μητέρα του καὶ πάλι νὰ φύγη.

Τὸ γεγονός προκάλεσε κατάπληξι στὸ πολυστέναχτο νησὶ καὶ πλήγωσε τὴν περηφάνεια του. Καὶ ἀρχισαν τὰ σχόλια. Μεγάλη περιέργεια εἶχαν οἱ Ὑδραιοὶ νὰ μάθουν πῶς θὰ δεχόταν τὸ παιδί της ἡ ἀρχόντισσα, ἡ ὁποία ἀντὶ γιὰ κόσμημα εἶχε πάντοτε στὸ στήθος της ἔνα μεγάλο ἐλεφάντινο σταυρό. Κι ἐνῶ ὅλα τὰ περίμεναν ἀπὸ αὐτὴν, ὅμως δὲν φαντάζονταν καὖ ἐκεῖνο ποὺ θὰ γινόταν.

Ἡ Χατζῆ - Καραντάναινα, ἀμα τὴν ἐπισκέφτηκε ὁ γιός της κι ἔμαθε ἀπὸ τὸν ἵδιο ὅτι ἤρθε στὴν "Ύδρα κυβερνή-

τῆς οὐλτανικοῦ δικρότου, τοῦ ζήτησε ν' ἀνεβῆ μαζί του στὸν ἔξωστη καὶ νὰ δῃ τὸ πλοῖο. Καὶ ἀπὸ ἐκεῖ τὸν ἔριξε κάτω στὸ λιθόστρωτο, ἀφοῦ τοῦ ἔδωσε τὴν κατάρα τῆς μὲ δῆλη τὴ δύναμι τῆς ψυχῆς τῆς. 'Ο Καραντάνης μένει νεκρός. Τὸ αἷμα του βρέγει τὸ λίθινο ἔδαφος. Καὶ ἀφωνη καὶ ἀπολιθωμένη ἡ μικρὴ κοινωνία τοῦ νησιοῦ συγκεντρώνεται ἔξω ἀπὸ τὸ ἀρχοντικὸ καὶ γίνεται θεατὴς τῆς τραγωδίας τοῦ ἔξωμότη.

'Αλησμόνητη ἔμεινε στὰ ναυτικὰ χρονικὰ τοῦ Αἰγαίου ἡ τύχη τοῦ Καραντάνη. Καὶ πολὺ διδακτική. Στὸν ναύαρχο Σαχτούρη ἀρεσε πότε πότε νὰ θυμίζῃ στοὺς ναῦτες του τὸ τέλος τοῦ συμπατριώτη τους. 'Αλλὰ καὶ ὁ Κανάρης σ' ἔναν ἀπειθάρχητο ναύτη του βροντοφώνησε κάποτε :

—Θὰ σὲ πάω στὴν "Υδρα καὶ θὰ σὲ ρίξω ἀπὸ τὴν Κιάφα, σὰν τὸν Καραντάνη!

Καὶ ἦταν φυσικό, τὸ ἴδιότυπο τοῦτο δρᾶμα νὰ μὴν τὸ ἀγνοήσῃ ἡ δημοτικὴ μας ποίησι.

Νά τὸ δημοτικὸ τραγούδι, ὅπως τὸ θυμοῦνται ἀκόμη οἱ γέροντες 'Υδραῖοι:

Tὸ μάθατε τί γένηκε στῆς Κιάφας τ' ἀγροτόπι ;
Τοῦ Καραντάνη τὸ παιδί, τὸ Καραντανοπαίδι,
τὸ ὕιξε ἡ Καραντάναινα, 'κείνη ἡ ἀντρογυνναίκα,
στὸ καλντερίμι ἀπ' τὸν ὄντα καὶ μνήσκει ἀκόμη τὸ αἷμα
στὰ πετρολίθαρα τῆς γῆς, ποὺ χύθη σὰν ποτάμι.
Καὶ τό μαθεν ἡ γειτονιά κι ἡ παραπέρα ρούγα
καὶ τό δαν οἱ ἀντρες, τὰ παιδιὰ κι οἱ νιὲς καὶ τὰ κορίτσια,
μαντάδες πού χανε παιδιὰ καὶ νιὲς πού χαν ἀδέρφια.

«Ελλ. 'Ερυθρός Σταυρός τῆς Νεότητος»

E. II. Φωτιάδης (διασκευὴ)

24. ΟΙ ΨΑΡΙΑΝΟΙ ΣΤΗΝ ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΙ

Τὴν πρώτη τοῦ Ἰουλίου 1823 ἔνα πλοιάριο, ἀφοῦ ἔλυσε τὰ πρυμήσια, ἀπέπλευσε ἀπὸ τὰ Ψαρά. Μόλις βγῆκε ἀπὸ τὸ λιμάνι, ἀνέσυρε τὰ εἴκοσι κουπιά του καὶ ἀπλωσε τὰ πανιά.

‘Ο ζέφυρος ἔπνεε οὔριος καὶ τὸ μικρὸ σκάφος μ’ εὔστροφες κινήσεις πηδοῦσε στὰ κύματα, κομψὸ καὶ περήφανο.

Τὴν περήφανο, διότι δὲν ἔσχιζε ἐδῶ καὶ δύο χρόνια τὴ θάλασσα μὲ ξένη σημαία. Τώρα κυμάτιζε ἡ σημαία τῆς ἀνεξαρτησίας καὶ πάνω της τὸ ἀθάνατο παράγγελμα «Ἐλευθερία θάνατος».

Σὲ λίγο ὁ ἥλιος κατέβαινε μεγαλοπρεπής πρὸς τὴ θά-

λασσα. 'Η νύχτα έρχόταν μὲ τ' ἀστέρια της. Οἱ ναῦτες ἔψαλλαν ὅχι ὅπως πρὸν πένθιμα τραγούδια, ἀλλὰ τ' ἀνδραγαθήματα τοῦ Παπανικολῆ καὶ τοῦ Κανάρη. "Αν τὴν ὥρα ἐκείνη συναντοῦσαν πλοῖο ἐχθρικό, βεβαίως νέες φλόγες θὰ μεγάλωναν τὴ λάμψι τῶν φλογῶν τῆς Ἀλικαρνασσοῦ καὶ τῆς Χίου.

'Αλλὰ γιὰ ποῦ πήγαιναν οἱ ἀτρόμητοι ἐκεῖνοι;

Οἱ Ψαριανοί, οἱ τρομερὲς αὐτὲς μάστιγες τῶν Μουσουλμάνων τῆς Μικρᾶς Ἀσίας, προετοίμαζαν νέα ἔφοδο ἐναντίον τους. 'Ο κυβερνήτης τοῦ πλοιαρίου ἔπλεε γιὰ τὴ Λέρο, ὅπου, ὅπως ἔμαθε, βρίσκονταν πυροβόλα. Καὶ πυροβόλα δὲν εἶχε.

Φτάνοντας τὸ πρώτο στὸ λιμάνι τῆς Λέρου εἶδε δυὸ πλοῖα, χωρὶς νὰ ἔχουν ἀνυψωμένες τὶς σημαῖες τους.

Τὸ γυμνασμένο ὄμως μάτι τοῦ πλοιάρχου ἀναγνώρισε ἀμέσως ὅτι τὸ πρῶτο ἦταν αὐστριακὸ καὶ τὸ ἄλλο ἑλληνικό.

'Αλλ' αὐτὸς ὑψώσε ἀγέρωχος τὴν πολύπτυχη σημαία, ὅπου διάβαζε τὴ μαγικὴ λέξι : 'Ε λ ε ν θ ε ρ ί α.

Σὲ λίγο ἀνυψώθηκε καὶ στὸν μεσαῖο ἵστο τὸ σῆμα τοῦ αὐστριακοῦ ναυάρχου. Συγγρόνως μιὰ βάρκα μ' ἔναν ἀξιοματικὸ πλησίασε τὸ πλοιάριο καὶ προσκάλεσε τὸν κυβερνήτη στὴ ναυαρχίδα.

'Ο κυβερνήτης ὠδηγήθηκε ἀνύποπτος στὴ ναυαρχίδα, ὅπου τὸν συνέλαβαν ἀμέσως καὶ τὸν ἔριξαν δεμένο στὸ κύτος της. "Ἐπειτα συνέλαβαν καὶ τοὺς ναῦτες ἐκτὸς ἀπὸ δύο, οἱ ὅποιοι κατώρθωσαν νὰ δραπετεύσουν. Κι ἔτσι ἀλυσόδετοι μεταφέρθηκαν κατόπιν στὴ Σμύρνη.

"Εμειναν ἐδῶ καὶ μέσα στὸ κύτος ἔναν περίπου μῆνα, μῆνα ἀγωνίας καὶ θλίψεως, χωρὶς νὰ ξέρουν τὶ σκέφτονταν γι' αὐτοὺς οἱ Αὐστριακοί.

'Αποβιβάστηκαν τέλος στὴν Ξηρά, γιὰ νὰ στάλοῦν, κα-

Θώς τοὺς εἶπαν, στὰ Ψαρά, παραδόθηκαν ὅμως στὸν πασά.

Μακριὰ σειρὰ δεμένων αἰχμαλώτων διέσχιζε τότε τοὺς δρόμους τῆς μητροπόλεως τῆς Ἰωνίας. "Ολοὶ ἦταν ἀνυπόδητοι, ὅλοι ἦταν ρακένδυτοι καὶ στὰ γυμνὰ κεφάλια τους ἀκόντιζε φοβερὲς ἀκτῖνες ὁ ἥλιος τοῦ Αὔγούστου. 'Αλλὰ καὶ ὅλοι βάδιζαν περήφανοι.

Διαβαίνοντας κοντὰ στὴν Ἀγία Φωτεινή, ἀκουγαν τὶς ιερὲς ψαλμωδίες καὶ τότε αἰσθάνθηκαν θερμὸ δάκρυ ν' ἀναβλύζῃ ἀπὸ τὰ μάτια τους.

'Η μεγάλη ὄδοιπορία ἦταν γεμάτη μὲ ὄδυνη. 'Ενῶ οἱ ὁδηγοὶ προγωροῦσαν ἔφιπποι, οἱ ταλαίπωροι δεσμῶτες ἔπεφταν ἀπὸ τοὺς κόπους καὶ τοὺς πόνους. Καὶ τότε τοὺς κρεμοῦσαν σὰν κτήνη στὶς οὐρὲς τῶν ἀλόγων κι ἔτσι τοὺς ἔσερναν στὶς πέτρες.

Αἰμόφυρτοι ἔφτασαν τέλος στὴν Κύζικο, ὅπου περίμεναν πλοῖο, γιὰ νὰ τοὺς μεταφέρῃ στὴν Κωνσταντινούπολι.

Καὶ τὴν παραμονὴ τῆς ἀναχωρήσεώς τους ἀπὸ ἐκεῖ, τὸ βράδυ, καθισμένοι στὴν ὄχθη ἐνὸς μικροῦ ποταμιοῦ, θαύμαζαν τὴ δύσι τοῦ ἥλιου. 'Αλλὰ ἡ βαθειὰ σιγή, οἱ καλλονές τῆς φύσεως καὶ ὁ ἴλαρὸς οὐρανὸς τῆς Ἀσίας βύθισαν τοὺς δυστυχεῖς σ' ἔνα αἰσθημα ἀθυμίας, ἄγνωστο σ' αὐτοὺς ὡς τώρα.

—"Ω! ἔλεγαν, ποιὸς ξέρει ἂν αὔριο τὴν ὥρα αὐτῇ θὰ ζοῦμε, ποιὸς ξέρει ἂν καὶ αὔριο θὰ προσευχώμαστε στὸν Θεὸ γιὰ τὴν Πατρίδα!

Ξαφνικὰ εἶδαν νὰ τοὺς πλησιάζῃ μιὰ σκιά, πού, ὅσο πλησίαζε, φαινόταν σὰν κατάλευκος γέρος μὲ βαθιὰ γένεια κι ἔνδυμα μοναχοῦ.

'Επὶ τέλους ἔφτασε κοντά τους καὶ εἶπε: «Λάβετε, τέκνα, τὸ ἄγιον τοῦτο ὑψωμα, τὸ ἀγιασθὲν τὴν Μεγάλην Πέμπτην ἐπὶ τῆς ιερᾶς Τραπέζης· φάγετε αὐτὸ καὶ ἡ

έλπις θὰ ἀναγεννηθῇ εἰς τὰς καρδίας σας! "Εχετε πάντοτε πίστιν εἰς τὸν Θεὸν καὶ αὐτὸς θὰ εἰσακούσῃ τὰς εὐχάς σας".

Μόλις εἶπε αὐτὰ ἡ σκιά, ἔγινε ἄφαντη. Διαδόθηκε ἀπὸ τότε ὅτι ἦταν ἡ σκιὰ τοῦ Ἀγίου Νικολάου, τοῦ προστάτη τῶν Ψαρῶν.

Τίταν ἀκόμη βαθιὰ γαράμπατα, ὅταν οἱ αἰχμάλωτοι, ποὺ τοὺς συνώδευαν εἴκοσι δύο ἔνοπλοι, ρίγηται στὸ βάθος μιᾶς σακολέβας, ποὺ ἀναγγέρησε γιὰ τὴν Κωνσταντινούπολι.

Ο ἄνεμος ἔπνεε ἀντίθετος καὶ ἀναγκάστηκαν ν' ἀγυροβολήσουν ὅχι μακριὰ ἀπὸ τὴν Κωνσταντινούπολι. Ἀπ' ἐκεῖ ἔστειλαν ταχυδρόμο νὰ φέρῃ τὴν εἰδησὶ ὅτι φτάνουν οἱ μελλοθάνατοι.

Οἱ δεσμῶτες σκέψτονταν τρόπους ἐκδικήσεως, ἀλλὰ ποὺ χέρια; Ἡ παραγγελία τοῦ ἀναγωρητοῦ τῆς Κυζίκου ξανα-ηρθε στὴ μνήμη τους καὶ δυνάμωσε τὸ θάρρος τους.

Τέλος πάντων ὁ ἄνεμος ἔπνευσε οὔριος καὶ τὸ πλοῖο ἤνοιξε τὰ πανιά.

Τὶ γλυκιὰ θάλασσα τοῦ Βοσπόρου φαινόταν τώρα, οἱ κορυφὲς τῶν μιναρέδων ἀρχισαν νὰ χρυσίζουν καὶ τῆς Ἀγια - Σοφιᾶς ὁ θόλος πρόβαλε μεγαλοπρεπής. Τὰ κατίκια ἔπλεαν ἐλαφρά. Καὶ οἱ εἴκοσι δύο φύλακες τῶν Ψαριανῶν ἔβλεπαν χάσκοντας τὴν Πόλι.

Ακάθεκτη τότε σὰν ἀστραπὴ κατέβηκε στὸ κεφάλι τοῦ δέσμιου κυβερνήτη τολμηρὴ κι ἐπικίνδυνη ίδέα.

— Πληγίασε, εἶπε πρὸς ἔναν ἀπὸ τοὺς συντρόφους του, καὶ προσπάθησε νὰ κόψης μὲ τὰ δόντια σου τὰ δεσμὰ τῶν γεριῶν μου. Πρέπει λοιπὸν νὰ πεθάνωμε, χωρὶς νὰ βάψωμε τὰ χέρια στὸ αἷμα τῶν ἐγχθρῶν τῆς Πατρίδας;

Πραγματικά, ὁ σύντροφος ἔκεινος ἔκοψε μὲ τὰ δόντια του τὰ δεσμὰ τοῦ πλοιάρχου, ὁ ὅποῖος ἔλυσε ἀμέσως τὰ

δεσμὸν τοῦ σωτήρα του. Καὶ σὲ λίγη ὥρα οἱ δεσμῶτες βρῆκαν καὶ πάλι τὴν ἐλευθερία καὶ τὴ δύναμι.

Αμέσως τότε ἤρπαξαν τὰ γιαταγάνια τῶν δημίων καὶ τὰ βύθισαν στὰ στήθη τους. Τὰ κουπιά, οἱ ἀλυσίδες, τὰ σχοινιά ἔγιναν φονικὰ ὅπλα καὶ ὅλο τὸ κατάστρωμα γέμισε πτώματα κι αἷματα.

Ο κυβερνήτης, πληγωμένος στὰ γέρια, ἤρπαξε τὸ πηδάλιο, οἱ ναῦτες ὠρμησαν πρὸς τ' ἄρμενα καὶ τὸ πλοῖο στράφηκε πρὸς τὰ πίσω.

Καὶ τότε ἀκούστηκε ἡ φωνὴ τοῦ ἥρωα κυβερνήτη Ἀντρέα Σταυράρχα, ἐνῶ τὰ πτώματα τῶν ἐγθρῶν ἔπεφταν στὴ θάλασσα :

— Πηγαίνετε, δῆμιοι, νὰ φέρετε στοὺς τυράννους τὴν εἰδησὶ ὅτι στὴν καρδιὰ τοῦ "Ελληνα ἡ ἀγάπη τῆς Πατρίδας δὲν σβήνει.

"Ομως ὁ ἄνεμος κόπασε καὶ, ὅταν ἔπνευσε πάλι, ἐμπόδιζε τὸ πλοῖο νὰ προχωρήσῃ. Μόλις μετὰ ἀπὸ πέντε μέρες καὶ μετὰ ἀπὸ πολλὲς περιπέτειες οἱ ἀνδρεῖοι Ψαριανοὶ μπῆκαν στὰ Στενά. Φοροῦσαν τὸ ἔνδυμα τῶν ἐγθρῶν, γιὰ νὰ μὴν ἀναγνωριστοῦν.

Αλλά, ὅταν τὸ πλοῖο πλησίασε στὰ φρούρια, κρόται πυροβόλων ἀνήγγειλαν ὅτι ἀπαγορεύεται ἡ ἔξοδος καὶ μιὰ μάλιστα σφαῖρα τρύπησε ἔνα πανί. Ἐξακολούθησαν ὅμως τὸν δρόμο τους καὶ ως ἐκ θαύματος πέρασαν ἀβλαβεῖς.

Αμέσως τότε γονάτισαν καὶ δακρυσμένοι εὐχαρίστησαν τὸν Θεό, ὁ δόποιος ἔσωσε πάλι τοὺς στρατιῶτες τῆς Πατρίδας. Ἡταν ἡ μέρα ἐκείνη ἡ 14η Σεπτεμβρίου, κατὰ τὴν ὁποία γιορτάζομε τὴν "Τύψωσι τοῦ Σταυροῦ.

Δυστυχῶς ὅμως νέοι κλίνδυνοι περίμεναν τοὺς φυγάδες. Ο κυβερνήτης εἶδε πρὸς τὸν ὁρίζοντα πολυάριθμο στόλο μεγάλων πλοίων νὰ εἰσέρχεται γρήγορα στὸν Ελλήσποντο.

Τίταν ὁ στόλος τοῦ Σουλτάνου, τὸν ὅποιο κυνηγοῦσαν οἱ "Ελληνες.

Πᾶς ὄμως νὰ διαφύγουν τὸν νέο κίνδυνο; Ὁ ἀτρόμητος Ἀντρέας δὲν δεῖλιασε κι ἔκραξε πρὸς τοὺς συντρόφους του:

—Θάρρος ἀδέρφια! Ἐὰν ὁ Θεὸς μεθ' ἡμῶν, οὐδείς καθ' ἡμῶν. Δὲν μᾶς ἔσωσε, γιὰ νὰ γίνωμε βορὴ θηρίων.

Καὶ μ' ἔξαρετη τόλμη, ποὺ ἐμπνέει στὰ στήθη μάνο ἡ ἀγάπη τῆς πίστεως καὶ τῆς πατρίδας, διέσχισε τὸν στόλο μὲ σημαία τουρκική. Ἀλλὰ ἔνα πλοϊο, ποὺ τὸ εἶχε νομίσει ἐλληνικό, ὥρμησε ἐναντίον του. Ἐπειδὴ ὄμως εἶδε ἀταραξία καὶ τὸ ἔνδυμα τῶν ναυτῶν, τὸ ἄφησε ἀνενόγλητο.

Τότε ἡ σακολέβα γάθηκε στὸν σωρὸ ἄλλων μικρότερων πλοίων, ἀπὸ ἐκεῖνα ποὺ κυνηγοῦσαν τὰ ἐχθρικά. Ἡ προφητεία τοῦ μοναχοῦ τῆς Κυζίκου βγῆκε ἀληθινή!

Σὲ λίγες ἡμέρες οἱ ἀτρόμητοι Ψαριανοὶ γύρισαν στὸ νησί τους, μετὰ ἀπὸ τρίμηνη καὶ πλέον αἰχμαλωσία καὶ κινδύνους, κι ἐνῶ τοὺς νόμιμαν χαμένους! Ἀνέβηκαν στὸν ναὸ τοῦ Ἀγίου Νικολάου, γιὰ νὰ ὀρκιστοῦν καὶ πάλι ὅτι θὰ πεθάνουν «ύπερ πατρίδος καὶ πίστεως».

Δέκα μῆνες ἔπειτα ἄγρια στίφη κατέστρεψαν «διὰ πυρὸς καὶ σιδήρου» τὸ ἡρωικὸ νησί. Τότε φάνηκε στὸ Παλαιόκαστρο μιὰ σημαία λευκὴ μὲ τὶς λέξεις «Ἐλευθερία ἡ θάνατος» καὶ μ' ἔνα σταυρὸ ἑρυθρό, χαραγμένο. Συγχρόνως κάποιος "Ελληνας ναύτης ἔσπευδε πρὸς τὴν πυριτιδαποθήκη.

Τρομερὸς κρότος κλόνισε τὰ θεμέλια τῆς γῆς καὶ τέσσερες χιλιάδες ἀπίστων καὶ ἀρκετοὶ στρατιῶτες τῆς Πατρίδας τινάχτηκαν στὸν ἀέρα.

(Διασκενή)

25. ΤΟ ΚΡΥΦΟ ΣΧΟΛΕΙΟ

Απ' ἔξω μαυροφόρα ἀπελπισιά,
πικρῆς σκλαβιᾶς χειροπιαστὸ σκοτάδι·
καὶ μέσα στὴ θολόχτιστη ἐκκλησιὰ —
στὴν ἐκκλησιὰ, ποὺ παίρνει κάθε βράδυ
τὴν ὄψι τοῦ σχολειοῦ —
τὸ φοβισμένο φῶς τοῦ καντηλιοῦ
τρεμάμενο τὰ ὄνειρατα ἀναδεύει
καὶ γύρω τὰ σκλαβόπουλα μαζεύει.

Ἐκεῖ καταδιωγμένη κατοικεῖ
τοῦ σκλάβου ἡ ἀλυσόδετη πατρίδα·
βραχνὰ ὁ παπάς, ὁ δάσκαλος, ἐκεῖ
θεριεύει τὴν ἀποσταμένη ἐλπίδα
μὲ λόγια μαγικά.

Ἐκεῖ ἡ ψυχὴ πικρότερο ἀγροικᾶ
τὸν πόνο τῆς σκλαβιᾶς της, ἐκεῖ βλέπει
τὶ ἔγασε, τὶ ἔχει, τὶ τῆς πρέπει.

Κι ἀπ' τὴν εἰκόνα τοῦ Χριστοῦ ψηλά,
 ποὺ ἐβούβανε τὰ στόματα τῶν πλάνων
 καὶ ρίγγει καὶ συντρίβει καὶ κυλᾶ
 στὴν ἄβυσσο τοὺς θρόνους τῶν τυράννων,
 κι ἀπὸ τῇ σιγαλιά,
 ποὺ δένει στὸν λαιμὸν πνιγμοῦ θηλιά,
 κι ἀπὸ τῶν προγόνων τ' ἔφθαρτα βιβλία
 ποὺ δείγγουν τὰ πανάργαια μεγαλεῖα,
 ἔνας ψαλμὸς ἀκούγεται βαθύς,
 σὲ μελωδίες ἐνὸς κόσμου ἄλλου,
 κι ἀνατριχιάζει ἀκούοντας καθεὶς
 προφητικὰ τὰ λόγια τοῦ δασκάλου
 μὲ μιὰ φωνὴ βαρειά :
 «Μὴ σκιάζεστε στὰ σκότη ! Η λευτεριὰ
 σὰν τῆς αὐγῆς τὸ φεγγυοβόλο ἀστέρι
 · τῆς νύκτας τὸ ξημέρωμα θὰ φέρῃ».

α' Λλάζαστρα

Ιωάννης Πολέμης

26. Η ΣΟΥΛΙΩΤΟΠΟΥΛΑ

Στήσε μάχης τὸν καπνό, ποὺ πνίγει τὸ λαγκάδι, ὁ Σουλιώτης ὅλα τὰ ἔχει λησμονήσει, πεῖνα καὶ δίψα. Καὶ τὸ Σούλι πέφτει ξέμαχρον καὶ σὰν λησμονημένο εἶναι κι ἐκεῖνο τὸ ἄχαρο.

Κι ἐκεῖ ποὺ πολεμάει τὸ παλληκάρι τὸ ἀγλύκωντο, μέρα καὶ νύχτα, ἀκούει μιὰ γνώριμη φωνή, ποὺ τὸν ξυπνάει :

— Λοιπὸν τὸ Σούλι δὲν χάθηκε καὶ ζῆ.

“Ηταν ἡ Λάμπη, ἡ ἀδερφὴ τοῦ παλληκαριοῦ.

— Τὶ καλὰ μοῦ φέρνεις, Λάμπη;

— Ζεστὴ κουλλούρα, ἀδερφέ, ποὺ σοῦ τὴ ζύμωσα μὲ τὰ γεράκια μου καὶ ἡ μάννα τὴν ἔψησε στὴν ἀνθρακιά μονάχη. “Ελα νὰ φᾶς καὶ νὰ ξαποστάσῃς.

— Δὲν μπορῶ, καημένη, νὰ παρατήσω τὸ τουφέκι...

— Αύτὸ εἶναι ἡ συλλογή σου, Νάση; “Εργομαι ἐγὼ καὶ σοῦ κρατῶ τὸν τόπο σου... Νά, σοῦ ἔστρωσα! Καὶ δῶσ’ μου τὸ τουφέκι.

Χαμογελᾶ ὁ ἀδερφὸς ὁ καπνισμένος. Καὶ δὲν ἔχει ἀνάγκη νὰ μάθῃ τὴν κορασιὰ πῶς πιάνουν τὸ τουφέκι.

‘Ο πόλεμος βαστοῦσε πάντα. Μὲ χέρι σταθερὸ γέμιζε ἐκείνη καὶ σημάδευε. Καὶ ὁ ἀδερφός της παραπέρα ἔτρωγε ἥσυχος καὶ μονάχα τὴν πεῖνα του ἀκούγε, τὴν θεριεμένη μέσα του.

Καὶ ὁ πόλεμος βαστοῦσε. Κι ἐκεῖ ἔνα βόλι ἤρθε καὶ πέτυγε κατάστηθα τὴν κορασιά. Καὶ αὐτὴ ἔκανε καρδιὰ καὶ δὲν μιλοῦσε. Τὸ αἷμα πλημμύριζε τὸν κόρφο της. Ἡ Λάμπη σημάδευε καὶ τουφεκοῦσε.

—Ἐφαγες, Νάση;

—Κοντεύω, ἀκόμη λίγο, Λάμπη.

‘Η κόρη ξαναρώτησε καὶ δεύτερη καὶ τρίτη φορά. Καὶ τότε μ’ ἔνα πήδημα τὸ παλληκάρι βρέθηκε κοντά της. ‘Αρπαξε τὸ τουφέκι καὶ ἥσυχο, καθὼς εἶχε τραβηγτῆ, ξανάργισε τὸν πόλεμο.

‘Αμίλητη ἡ Σουλιωτοπούλα πῆγε παραπίσω κι ἔπεσε!...

Καὶ ὁ πόλεμος βαστοῦσε...

«Μεγάλα χρόνια»

Γιάννης Βλαζογιάννης

27. Η ΚΑΤΑΣΤΡΟΦΗ ΤΟΥ ΣΟΥΛΙΟΥ

Μαῦρο πουλάκι ξέβγαινε 'πομέσα ἀπὸ τὸ Σούλι.

Εἶχε τὰ μάτια του θολά, τὰ νύχια ματωμένα
καὶ πέταγε ὀλομόναχο καὶ στὴ Φραγκιὰ τραβοῦσε.

Πατριῶτες τὸ ρωτήσανε, πατριῶτες τὸ ρωτᾶνε :

- Πουλάκι, ποῦθεν ἔρχεσαι καὶ ποῦθε κατεβαίνεις ;
- Άπὸ τὸ Σούλι ἔρχομαι καὶ στὴ Φραγκιὰ πηγαίνω.
- Πουλάκι, πές μας τίποτα ἀπὸ τὸ Κακοσούλι¹,
- πού 'κανε τὴν Ἀρβανιτιὰ καὶ φόρεσε τὰ μαῦρα.
- Τὶ νὰ σᾶς πῶ, μαῦρα παιδιά, τὶ νὰ σᾶς μολογήσω ;
- Πῆραν τὸ Σούλι, πῆραν το, πῆραν τὸν Ἀβαρίκο²,
- τὴν Κιάφα τὴν περήφανη καὶ κοσμοξακουσμένη.
- 'Εκάη κι ὁ καλόγερος στὸ δοξασμένο Κούγκι³.

(Αιδηὸ τραγούδι)

1. Ἄλλη ὄνομασία τοῦ Σουλίου.

2. Χωριό τοῦ Σουλίου.

3. Ὄνομαστό καὶ ισχυρότατο φρούριο τοῦ Σουλίου.

28. ΧΗΡΑ ΣΟΥΛΙΩΤΙΣΣΑ

‘Ο γερο - ἀγωνιστής τελείωσε τὴ διήγησί του γιὰ τοῦ κάστρου τὴν παράδοσι.

—Βγήκαμε μὲ δῆλες τὶς τιμές, ἔλεγε. Μὲ τ' ἄρματα καὶ μὲ τὰ πράγματά μας. Ἡ συμφωνία φυλάχτηκε πιστὴ ἀπὸ τοὺς Τούρκους. Μὰ δὲν ἦταν γραμμένο νὰ τελειώσῃ ἔτσι αὐτὴ ἡ σκηνὴ τῆς πολιορκίας. Γιατὶ καντὰ στὴ συμφωνία τὴ γραπτὴ ἔγινε κι ἄλλη, πιὸ παράξενη ἀπὸ τὴν πρώτη.

Καὶ τὴν ἔκαμε μιὰ ἀπλὴ γυναίκα : ἡ Μάρω ἡ Σουλιώτισσα, νιόνυφη καὶ γηραιμένη. “Οσο ζοῦσε ὁ ἄντρας της, τὴ σεβόταν ἡ φρουρά. Μὰ καὶ χήρα τώρα δὲν γωράτευε. Νομίζεις εἶχε πάρει τὸν ἀέρα ἐκείνου τοῦ παλληκαριοῦ, ποὺ ἦταν τὸ πρῶτο ἀνάμεσά μας. Καὶ ἡ παρθενικὴ της ντροπὴ μονάχα δὲν ἥφηνε τὴ χήρα νὰ δράξῃ τ' ἄρματα.

Καὶ τώρα βγαίνοντας ἀπὸ τὸ κάστρο ἡ Μάρω ἀκολουθοῦσε ἀμύλητη, ἀκλαυτη, ἀσχημη, γιατὶ εἶχε σβήσει ἡ πεῖνα κάθις ἀνθὸ στὴν ὅψι της, ὅπως εἶχε κάμει νὰ στερέψῃ καὶ τὸ στερνό της δάκρυ. “Αξαφνα ἡ Μάρω, ἐκεῖ ποὺ πήγανε σκυρτή, ἔβαλε μιὰ φωνή. Καὶ εἶχαμε ἀδειάσει πιὰ τὸ κάστρο καὶ οἱ Τούρκοι ἐτομάζονταν νὰ μποῦν. Γύρισε ἡ Μάρω πίσω τρέχοντας καὶ στάθηκε στὴ σιδερόπορτα τοῦ κάστρου ὀλόρθη μὲ τὴν παρδαλὴ μαντήλα της (τὰ μαῦρα τότε ποῦ νὰ τὰ βρισκε; Ὁστερα ἡ ζωὴ της πέρασε μαυρονυμένη!).

—Σταθῆτε πίσω! εἶπε. Κανένας δὲν θὰ μπῇ!

Παραξένεψε πολὺ καὶ ἡ ὅψι καὶ ἡ φωνή της. Οἱ Ἀρβανίτες τὴν πῆραν μὲ τὸ καλό.

—Σύρε! τῆς εἶπαν. Σκλάβα θὰ κρατηθῆς, ἂν μείνης. Τὶ ξητᾶς;

—Στὸ κάστρο μέσα λησμονήθηκε ἀνθρωπος... Μπέσα γιὰ μπέσα¹;

—Μπέσα· εἶπε ἔνας Ἀρβανίτης.

‘Η Μάρω χάθηκε καὶ ξαναφάνηκε σὲ λίγο κρατώντας στὴν ποδιά της κρυμμένο κάτι. Καὶ προχώρησε νὰ περάσῃ.

Οἱ Τοῦρκοι τώρα τὴν κύκλωσαν στενά, θέλοντας νὰ δοῦν τὶ εἶχε καὶ νὰ τῆς τὸ ἀρπάξουν.

‘Η ἴδια ἡ Μάρω εἶδε τὸν κίνδυνο. Τράβηξε τὸ χαντζάρι ἀπὸ τὸν κόρφο της, ποὺ τὸ εἶχε πάντα σύντροφό της.

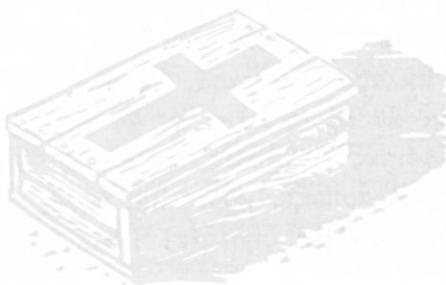
—Πίσω, φύναξε. Τὴν μπέσα μὴν πατᾶτε!

Μὲ τὸ ἀριστερό της χέρι βαστώντας τὴν ποδιά της ἀνοιχτὴ ἔδειχνε τὰ κόκκαλα (λιβανισμένα κόκκαλα τοῦ ἀντρός της). Καὶ φοβέριζε μὲ τὸ μαχαίρι. Καὶ προχώρησε καὶ πέρασε.

“Οταν ἀπὸ στόμα σὲ στόμα σπάρθηκε τῆς Μάρως ἡ ἀποκοτιά², δὲν ἔμεινε ὅψι μὰ μὴ γλυκαθῆ καὶ χείλι μὰ μὴ γελάσῃ. Καὶ ἦταν ἔνα ξαλάφρωμα στὴν πικραμμένη συνοδεία μας, ποὺ προχωροῦσε βαρυκίνητα... Νοῦ καὶ καρδιὰ ποιὸς εἶγε πιὰ τὴ Μάρω νὰ θαυμάσῃ!

«Μεγάλα χρόνια»

Γιάννης Βλαζογιάννης

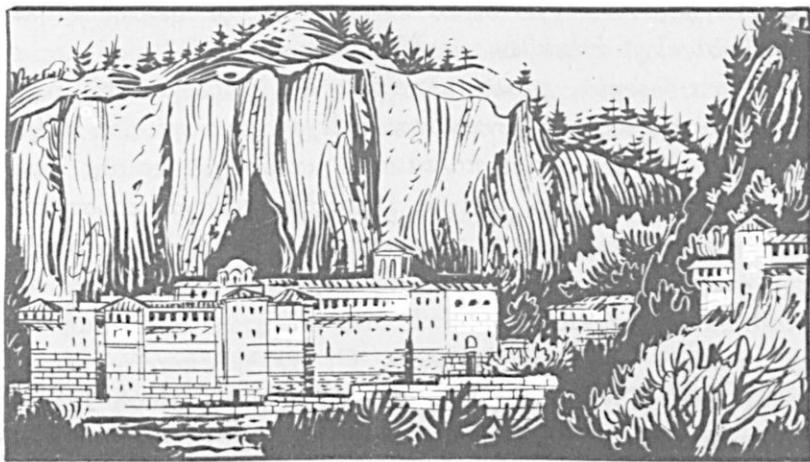
1. Ήστι στὸν λόγο.
2. Τόλμη.

29. Η ΔΕΣΠΩ

- Αγός βαρύς ἀκούγεται, πολλὰ τουφέκια πέφτουν.
Μήνα σὲ γάμο ρίχνονται, μήνα σὲ χαροκόπι;
Ούδε σὲ γάμο ρίχνονται, ούδε σὲ χαροκόπι.
- Ή Δέσπω κάνει πόλεμο μὲ νύφες καὶ μ' ἄγγρονια.
— Γιώργαινα, ρίξε τ' ἄρματα, δὲν εἶναι ἐδῶ τὸ Σούλι.
— Εδῶ εἶσαι σκλάβα τοῦ πασᾶ, σκλάβα τῶν Ἀρβανίτων.
— Τὸ Σούλι κι ἀν προσκύνησε κι ἀν τούρκεψε ἡ Κιάφα,
ἡ Δέσπω ἀφέντες Λιάπηδες δὲν ἔκαμε, δὲν κάνει.
Δαυλὶ στὸ χέρι ἄρπαξε, κόρες καὶ νύφες κράζει :
— Σκλάβες Τουρκῶν μὴ ζήσωμε! Παιδιά, μαζί μου
ἐλάτε.
- Καὶ τὰ φουσέκια ἀνάψανε κι ὅλοι φωτιὰ γενῆκαν.

(Δημοτικὸ τραγούδι)

30. ΣΤΟ ΜΕΓΑ ΣΠΗΛΑΙΟ

‘Η Μονή του Μεγάλου Σπηλαίου έχει συνδεθῆ στενά μὲ τὸν Ἱερό μας Ἀγῶνα. ‘Ο δεσμὸς αὐτὸς φάνηκε ἰδιαίτερα κατὰ τὴν τρίτη εἰσβολὴ τοῦ Ἰμπραῆμ στὰ Καλάβρυτα, ἡ ὁποία ἔγινε ἀπὸ τὴν Πάτρα τὸν Ἰούνιο τοῦ 1827.

‘Ο Ἰμπραῆμ βάδισε εἰρηνικὰ πρὸς τὰ Καλάβρυτα καὶ στρατοπέδευσε ἀπὸ ἔξω. Κατὰ τὴν διαδρομὴ του ἔδινε ἔγγραφα ἀμνηστίας στὰ ὑποτασσόμενα χωριά. Κι ἐνῶ στὸ στρατόπεδο δεχόταν τοὺς ἀντιπροσώπους τῶν ὑποτασσομένων, σκέφτηκε ὅτι πρέπει μὲ κάθε θυσίᾳ νὰ κυριεψῃ τὴ Μονὴ του Μεγάλου Σπηλαίου. Διότι γνώριζε ὅτι αὐτὴ ἡ Μονὴ ἦταν τὸ κέντρο τῆς ἀναστάσεως τοῦ Γένους. “Οπως ὑπῆρξε σ’ ὅλους τοὺς αἰῶνες προπύργιο τοῦ χριστιανισμοῦ, ἔτσι καὶ τώρα σ’ ὅλο τὸν Ἀγῶνα ἦταν τὸ προπύργιο τῆς ἐλευθερίας. Πολλοὺς προστάτεψε ἡ Μονὴ κατὰ τὶς ἐπιδρομὲς τοῦ Ἰμπραῆμ καὶ πολλὰ ἤδεψε. Οὕτε καὶ αὐτὰ τὰ ιερὰ ἀσημένια σκεύη λογάριασε. “Ολα τὰ ἔξαργύρωσε γιὰ

τις ἀνάγκες τοῦ Ἀγώνα. Κι εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς προμηθεύτηκε ὅπλα καὶ εἶχε ἀνέκαθεν καὶ δύο κανόνια.

Τότε λοιπόν, μόλις πλησίασε ὁ Ἰμπραήμ στὰ Καλαβρυτα, πλήθος ἀπὸ γυναικόπαιδα εἶχε καταφύγει στὸ Μέγα Σπήλαιο. Κι ἔξακόσιοι πολεμισταὶ κατέφυγαν ἐπίσης ἐκεῖ μὲ τοὺς ἀρχηγοὺς Β. καὶ Ν. Πετμεζᾶ, γιὰ νὰ προστατέψουν καὶ τὴ Μονὴ καὶ τὰ γυναικόπαιδα. Τοποθέτησαν στοὺς πύργους τῆς Μονῆς τὰ κανόνια κι ἐκεῖ, κοντὰ σ' αὐτά, στάθηκαν οἱ περισσότεροι ἀπὸ τοὺς μαχητὰς μὲ τὴ βοήθεια καὶ πολλῶν μοναχῶν ἐνόπλων. Οἱ ἄλλοι ἔπιασαν θέσεις κοντὰ στὴ Μονὴ καὶ γύρω της. Μέσα στὴ Μονὴ ἔμεναν τὰ γυναικόπαιδα καὶ προσεύχονταν στὴν Ὑπέρμαχο Στρατηγὸν γιὰ τὴ σωτηρία τους καὶ τοῦ "Εθνους".

'Ο Ἰμπραήμ, προτοῦ διατάξῃ ἔφοδο ἐναντίον τοῦ μοναστηριοῦ, προσπάθησε νὰ πετύχῃ τὴν ύποταγὴ τῶν μοναχῶν. Τοὺς ἔγραψε λοιπὸν ἔνα γράμμα, ἀλλὰ πῆρε τὴν ἔξῆς ἀπάντησι ἀπὸ τὸν Ἡγούμενο τῆς Μονῆς Δαμασκηνό :

«Ὕψηλότατε ἀρχηγὲ τῶν διθωμανικῶν δυνάμεων, γαῖρε. Ἐλάβομεν τὸ γράμμα σου καὶ εἴδομεν τὰ ὅσα γράφεις. Ἡξεύρομεν ὅτι εἶσαι εἰς τὴν πεδιάδα τῶν Καλαβρύτων πολλὰς ἡμέρας καὶ ὅτι ἔχεις ὅλα τὰ μέσα τοῦ πολέμου. Ἡμεῖς νὰ προσκυνήσωμεν εἶναι ἀδύνατον, διότι εἴμεθα ὥρκισμένοι εἰς τὴν πίστιν μας : ἢ νὰ ἐλευθερωθῶμεν ἢ νὰ ἀποθάνωμεν πολεμοῦντες· καὶ κατὰ τὴν παράδοσίν μας δὲν γίνεται νὰ γκλάσῃ ὁ ἱερὸς ὄρκος τῆς Πατρίδος μας. Σὲ συμβουλεύομεν ὅμως νὰ ὑπάγης νὰ πολεμήσῃς ἀλλὰ μέρη, διότι νὰ ἔλθῃς ἐδῶ νὰ μᾶς πολεμήσῃς καὶ νὰ νικήσῃς δὲν εἶναι μεγάλο κακό, διότι θὰ νικήσῃς παπάδες· ἂν ὅμως νικηθῆς, τὸ ὅποιον ἐλπίζομεν ἀφεύκτως μὲ τὴν δύναμιν τοῦ Θεοῦ, διότι ἔχομεν καὶ θέσιν δυνατήν, θὰ εἶναι ἐντροπή σου, καὶ τότε οἱ "Ἐλληνες" θὰ ἐγκαρδιωθοῦν καὶ θὰ σὲ κυνηγοῦν πανταχοῦ. Ταῦτα

σὲ συμβουλεύομεν καὶ ἡμεῖς καὶ κάμε, ὡς γνωστικός, τὸ συμφέρον σου. Ἐχομεν καὶ γράμματα καὶ ιερὸν ὄρκον ἀπὸ τὴν Βουλὴν καὶ τὸν ἀρχιστράτηγον Κολοκοτρώνην, ὅτι εἰς πᾶσαν περίστασιν πολλὴν βοήθειαν θὰ μᾶς στείλουν, στρατιώτας καὶ τροφάς.

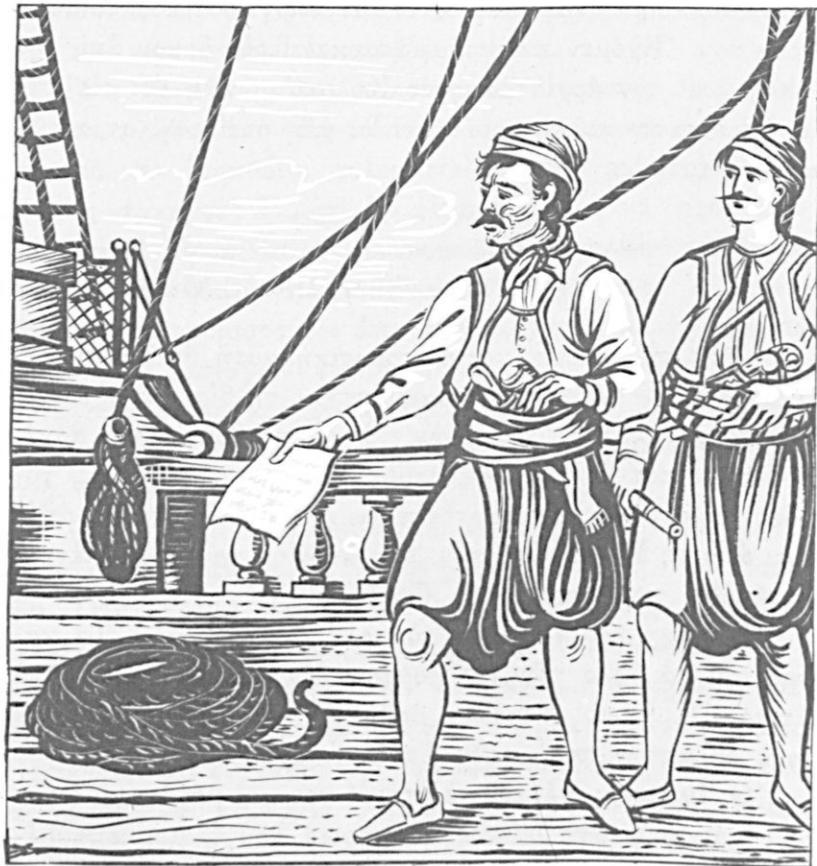
Δαμασκηρὸς δ' Ἡγούμενος
καὶ οἱ σὺν ἐμοὶ παπάδες καὶ καλόγηροι
Τῇ 21 Ἰουνίου 1827, Μέγα Σπήλαιον».

Μετὰ τὴν γενναία καὶ πατριωτικὴν αὐτὴν ἀπάντησι τοῦ Ἡγουμένου δ' Ἰμπραῆμ μεταχειρίστηκε τὴν βία, γιὰ ν' ἀναγκάσῃ τοὺς ἀνδρείους κληρικοὺς νὰ παραδοθοῦν. Στὴν ἀρχή, ἀφοῦ πλησίασε καὶ κατασκόπευσε τὰ γύρω τῆς Μονῆς, τοποθέτησε κανόνια καὶ δόπλιτες πάνω στὸ βουνὸ Σταυρό, ἀπέναντι ἀπὸ τὴν Μονή. Καὶ τὴν 24η Ἰουνίου τοῦ 1827 διέταξε τὴν ἔφοδο, ποὺ διηγύθυνε ὁ Ἰδιος.

'Η μάχη κράτησε ἀπὸ τὸ πρωὶ ὡς τὸ βράδυ. Τὰ κανόνια καὶ τὰ δόπλα τῶν ἐπιδρομέων δὲν σταματοῦσαν, ἀλλὰ μάταια. Ἡ Μονὴ στεκόταν ὀρθή. Οἱ ἀμυνόμενοι ἀπὸ τὴν Μονὴν ἔβλαπταν πολὺ τοὺς ἀπέναντι ἐχθρούς.

'Ο Ἰμπραῆμ διέταξε τὸ ἱππικό του καὶ μέρος τοῦ πεζικοῦ ν' ἀνεβοῦν στὴ δυτικὴ κατηφοριὰ τοῦ ἑλαιοσκεπασμένου βουνοῦ καὶ πυροβολώντας νὰ πλησίασουν ἀπὸ ἐκεῖ τὴν Μονή. Ἀλλά, ἐνῶ πλησίαζαν, σκοτώνονταν ἀπὸ τὶς σφαῖρες τῶν γενναίων πολεμιστῶν. Τότε ὁ Ἰμπραῆμ ἀπελπισμένος καὶ βλέποντας τ' ἀπόκρημνα βουνά, ἐπειδὴ φοβόταν νὰ πλησιάσῃ, διέταξε γενικὴ ὑποχώρησι. Καὶ δῆλοι τους ντροπιασμένοι ἔφυγαν στὰ Καλάβρυτα, ἐνῶ τὰ κανόνια καὶ οἱ καμπάνες τῆς Μονῆς χτυποῦσαν καὶ οἱ ὑπερασπισταὶ καὶ νικηταὶ δόξαζαν τὴν Ἀειπάρθενο.

Χρ. Σταυρόπουλος (διασκενή)

31. Η ΤΙΜΙΟΤΗΤΑ ΤΟΥ ΚΑΝΑΡΗ

‘Ο Κανάρης εἶχε ἀποφασίσει νὰ πυρπολήσῃ τὸν φοβερὸ αἰγυπτιακὸ στόλο μέσα στὸ λιμάνι τῆς Ἀλεξάνδρειας. Τὸ τολμηρὸ σχέδιο δυστυχῶς δὲν πέτυχε καὶ οἱ “Ελληνες πυρποληταὶ σώθηκαν ὡς ἐκ θαύματος κι ἐπέστρεψαν στὴν Ἑλάδα.

Πλοίαρχος ὅμως καὶ ναῦτες ἦταν σὲ κακὴ κατάστασι,
διότι δὲν εἶχαν οὔτε ψωμὶ οὔτε νερό.

Κι ἐνῶ ἔπλεαν μὲ οὔριο ἄνεμο, ἔνας ναύτης, ποὺ πα-
ρατηροῦσε πολλὴ ὥρα τὸ πέλαγος, εἶπε στὸν Κανάρη :

—Καπετάν Κωνσταντῆ, ἔνα καράβι ἀπὸ μακριά!

—Καλά, ἀποκρίθηκε ἡσυχὰ ὁ Κανάρης.

Σὲ μισὴ ὥρα, ὅταν τὰ δύο πλοῖα βρέθηκαν σὲ μικρὴ
ἀπόστασι, οἱ ναῦτες τοῦ Κανάρη διέκριναν ὅτι τὸ ξένο πλοῖο
ἦταν μεγάλο αὐστριακὸ ίστιοφόρο.

—Ἐμπρός, παιδιά, τοὺς γάντζους! πρόσταξε ὁ Κα-
νάρης.

Μερικοὶ ναῦτες πῆραν τὰ ὅπλα τους, ἄλλοι κωπηλα-
τοῦσαν. Σὲ λίγο ἡ βάρκα τοῦ Κανάρη πλησίασε τὸ μεγα-
λοπρεπὲς πλοῖο.

Τότε ὁ Κανάρης μὲ ἄλλους ναῦτες ἀναρριγήθηκε σ' αὐτὸ
καὶ κρατώντας τὸ πιστόλι ἐμφανίστηκε στὸν αὐστριακὸ
πλοίαρχο.

—Τὶ θέλετε; ρώτησε κατατρομαγμένος ὁ πλοίαρχος.

—Θέλομε ψωμί, νερὸ καὶ ὅ, τι ἄλλο ἔχει τὸ καράβι, γιατὶ
πεθαίνομε ἀπὸ τὴν πεῖνα.

‘Ο πλοίαρχος πρόσταξε τοὺς ναῦτες του νὰ φέρουν ψω-
μὶ, νερό, τυρὶ κι ἔνα βαρέλι μὲ παστὰ ψάρια.

‘Αφοῦ ὅλα αὐτὰ τὰ κατέβασαν στὴ βάρκα, ὁ Κανάρης
εἶπε πρὸς τὸν πλοίαρχο :

—Δὲν ἔχω χρήματα νὰ σὲ πληρώσω τώρα· γράψε σ' ἔνα
χαρτὶ πόσο ἀξίζουν καὶ φέρε το νὰ τὸ ὑπογράψω!

—Δὲν κάνουν τίποτε, ἀποκρίθηκε ὁ πλοίαρχος.

—Φέρε τὸ χαρτὶ καὶ γράψε δύο χιλιάδες γρόσια! εἶπε
ἐπίμονα ὁ Κανάρης.

‘Αφοῦ ὑπόγραψε τὸ χαρτὶ, ὁ Κανάρης εἶπε :

—Τὸ ‘Εθνος μας θὰ σὲ πληρώσῃ!

—'Αλλά, τόλμησε ν' ἀποκριθῇ ὁ πλοίαρχος, ἐσεῖς δὲν
ἔχετε "Εθνος.

Τότε τὰ μάτια τοῦ Κανάρη ἀστραψαν καὶ μὲ ἀγανά-
κτησι εἶπε :

—"Αν δὲν ἔχωμε "Εθνος, θὰ κάνωμε! Κι ἐννοοῦσε φυ-
σικὰ ὁ Κανάρης Κράτος. Διάτι "Εθνος ὑπῆρχε. Διαφορετικὰ
δὲν θὰ εἴχαμε Εἰκοσιένα καὶ τὶς ἄλλες ἐπαναστάσεις.

'Επι τέλους χωρίστηκαν καὶ ὁ Κανάρης ἔφτασε αἰσιῶς
στὴν πατρίδα του. Πέρασαν ἀρκετὰ χρόνια. Ἡ 'Ελλάδα
λευτερώθηκε καὶ ὁ Κανάρης ἦταν ὑπουργὸς τῶν Ναυτικῶν.
"Ενας ἀπὸ τοὺς πιὸ πιστοὺς συντρόφους του ἦταν πλοίαρχος
ἐμπορικοῦ πλοίου καὶ ταξίδευε στὸ Γαλάζι, γιὰ ν' ἀγοράσῃ
σιτάρι. 'Εκεῖ συνάντησε τὸν αὐστριακὸ πλοίαρχο, ὁ ὥποιος
δὲν τὸν ἀναγνώρισε στὴν ἀρχή. "Οταν ὁ "Ελληνας πλοίαρ-
χος τοῦ θύμισε τὶς λεπτομέρειες τῆς συναντήσεώς τους στὸ
πέλαγος, ἔκανε στὴν μνήμη του τὶς τόσο δυσάρεστες
γι' αὐτὸν στιγμές. 'Ο "Ελληνας τὸν παρακίνησε νὰ ἔρθῃ
στὴν 'Αθήνα, γιὰ νὰ πληρωθῇ. Καὶ ὁ αὐστριακὸς πλοίαρ-
χος μετὰ ἀπὸ πολλοὺς δισταγμοὺς δέχτηκε. Καὶ ὁ παλαιὸς
σύντροφος τοῦ Κανάρη μὲ τὸν αὐστριακὸ πλοίαρχο πῆγαν
στὸ 'Υπουργεῖο τῶν Ναυτικῶν.

—'Εξοχώτατε, εἶπε ὁ "Ελληνας πλοίαρχος, θυμᾶσαι, ποὺ
ὑπόγραψες ἀπόδειξι γιὰ δύο γιλιάδες γρόσια σ' ἔναν πλοί-
αρχο κοντά στὴν 'Αλεξάνδρεια;

'Ο Κανάρης σκέφτηκε καὶ εἶπε :

—Αὐ, ναί, θυμοῦμαι!

—Νά, λοιπόν, ὁ πλοίαρχος ἤρθε νὰ πάρῃ τὰ χρήματα.

Τότε ὁ Κανάρης ζήτησε τὴν ἀπόδειξι, τὴν εἶδε καὶ μὲ
παράπονο πρὸς τὸν αὐστριακὸ γιὰ τὴν παλιὰ δυσπιστία του
ὑπόγραψε ἔνταλμα καὶ ὁ πλοίαρχος πληρώθηκε.

(Ιασκενή)

32. Η ΚΑΤΑΣΤΡΟΦΗ ΤΟΥ ΔΡΑΜΑΛΗ
(ἀπὸ τὸν Θεόδωρο Κολοκοτρώνη τὸ 1822)

Φύσα, μαῖστρο δροσερὲ κι ἀέρα τοῦ πελάγου,
νὰ πᾶς τὰ χαιρετίσματα στοῦ Δράμαλη τὴ μάννα.
Τῆς Ρούμελης οἱ μπένδες, τοῦ Δράμαλη οἱ ἀγάδες
στὸ Δερβενάκι κοίτονται στὸ χῶμα ἔαπλωμένοι.
Στρῶμά χουνε τὴ μαύρη γῆς, προσκέφαλο λιθάρια
καὶ γι' ἀπανωσκεπάσματα τοῦ φεγγαριοῦ τὴ λάμψι !
Κι ἔνα πουλάκι πέρασε καὶ τὸ συγνορωτᾶνε :

- Πουλί, πῶς πάει ὁ πόλεμος, τὸ κλέφτικο τουφέκι;
- Μπροστὰ πάει ὁ Νικηταρᾶς, πίσ' ὁ Κολοκοτρώνης
καὶ παραπίσω οἱ "Ελλήνες μὲ τὰ σπαθιὰ στὰ γέρια !

(Δημοτικό)

33. Ο ΚΟΛΟΚΟΤΡΩΝΗΣ

—Κολοκοτρώνα! Κολοκοτρώνα!

”Ετσι ἔλεγαν τὰ Τουρκάκια στὰ βάθη τῆς Ἀσίας καὶ τὸ αἷμα τους πάγωνε. Ἡ φαντασία τους τὸν ἐπλαθε τεράστιο γίγαντα μὲ τρία μάτια. Τὸ μεσιανό, πελώριο, πάνω ἀπὸ τὴ μύτη, στὸ μέτωπο. Τὸν ἥθελαν τριγωτὸ σὰν ἀρκούδα μὲ φοβερὰ δόντια κάπρου, γυριστά, κοφτερὰ σὰν γκυτζάρια.

Καὶ πῶς τὸν φαντάστηκαν οἱ Εύρωπαῖοι; Μεγαλοκέφαλο, τρομερὸν ἀτσίγγανο μὲ ἀλλήθωρα μάτια.

Καὶ οἱ ἄλλοι ποὺ τὸν εἶδαν κοντά; Μυτερὸν σταχτόγρωμο βράχο, ἀπ' αὐτοὺς ποὺ εἶναι σπαρμένοι στὸ Αἴγαο, ἄγρια μορφή, σκαμμένη ἀπὸ τὸν καιρό, χαλασμένη ἀπὸ τὸν πόλεμο, φαγωμένη ἀπὸ τὴν ἀδιάκοπη ἀνησυχία, ὅμοια μὲ βράχο ποὺ τὸν δέρνουν τὰ κύματα. Κι ἔνας Γάλλος συνταγματάρχης, ποὺ ἦταν μαζί του στὴν Τρίπολι σ' ὁλάκερη τὴν πολιορκία, τοῦ κολλάει ἔνα μουστάκι πελώριο.

"Ενας νέος εἶχε φτάσει ἀπὸ τὰ βάθη τῆς Ἀνατολῆς στὰ 1823 πρόσφυγας στὴν Τρίπολι. Μὲ φαντασία γεμάτη ἀπὸ τὰ παραμύθια τῆς Ἀσίας γιὰ τὸν Κολοκοτρώνη, ἔτρεξε, ἀμα ἔφτασε, στὸ σπίτι του, νὰ δῆ τὸ ὑπεράνθρωπο τέρας. Βρῆκε κόσμο πολὺ ἐκεῖ πέρα. 'Ο Γέρος ἦταν μὲ ἄλλους καπεταναίους σ' ἔνα ἰσόγειο δωμάτιο, ἀμέσως μετὰ τὴν αὐλή. Λαὸς κι ἔνοπλοι ἀκόλουθοι ἔφραζαν τὴν πόρτα. 'Ο νέος δὲν μποροῦσε νὰ δῆ τίποτα, ἔσπρωχνε καὶ σπρωχνόταν ν' ἀνοίξῃ δρόμο. 'Ο Οίκονόμου, γραμματικὸς τοῦ ἀργηγοῦ, τὸν ἔβλεπε, τοῦ κίνησε τὴν περιέργεια.

—Ποὺ θὲς νὰ πᾶς; τὸν ρωτησε. Τὶ γυρεύεις;

—Νὰ δῶ τὸν Κολοκοτρώνη.

‘Ο Οίκονόμου τὸν βοήθησε νὰ φτάσῃ ὡς τὴ θύρα.

—Μὰ ποιὸς εἶναι; Ποιός;

Κοίταξε ὅλους τοὺς ἄλλους ἔξω ἀπὸ τὸν Γέρο, καὶ ἀς ἦταν ὄρθος. "Οταν τοῦ εἶπαν, τέλος, «αὐτὸς εἶναι», ἀπόμεινε βουβός, σὰν κάποιος ποὺ βλέπει νὰ σωριάζεται μπρός του πύργος τετράψηλος. Δὲν μποροῦσε νὰ ᾗθῇ στὰ σύγκαλά του. Σὰ νὰ μὴν ἦταν ἐκεῖ κανένας ἄλλος, εἶπε δυνατὰ μιλώντας μὲ τὸν ἔαυτό του :

—Μπᾶ! εἶναι σὰν ὅλους τοὺς ἀνθρώπους!

“Αν τὸ φυσικὸ μποροῦσε ποτὲ νὰ δώσῃ τὴν παραμικρὴ

ιδέα τοῦ μεγαλείου τῆς ψυχῆς, νὰ ζωγραφίσῃ τὴν ἀπροσμέτρητη δύναμί της, αὐτὸ δὲν ἦταν σίγουρα τὸ δικό του φυσικό... Ἀνάστημα μέτριο, κορμὶ κανονικό, συμμετρικό, λιγνό, σβέλτο, χωρὶς τίποτε τὸ ἔξαιρετικό. Ἐμπρὸς σὲ ἄλλους κλέφτες θὰ φαινόταν νᾶνος. Ἡ μορφή του σουρωμένη, ξεροψημένη, ἔδειχνε ἀκόμη πιὸ ἀδύνατη μέσα στὰ μακριὰ μαλλιά του, ποὺ κυμάτιζαν στοὺς ὅμους. Τὸ μέτωπό του, ψηλὸ καὶ στερεό, αὐλάκωναν δυὸ τρεῖς βαθειές ρυτίδες. Ἡ μύτη του, κάπως χοντρή, μεγαλούτσικη, ἐλαφρὰ γυριστή. Δυὸ μεγάλες γραμμὲς ἐπάνω ἀπὸ τὸ δασὺ μουστάκι κατέβαιναν ἀπὸ τὴν ἄκρη τῶν ρουθουνιῶν κι ἔζωναν μ' ἔνα μισοφέγγαρο τὸ πλατύ, παχὺ στόμα του. "Ἐνα δόντι καβαλίκευε λιγάκι τὸ κάτω χεῖλος, ποὺ δὲν ἔσμιγε ἐντελῶς μὲ τὸ πάνω. Τὸ σαγόνι του ἀρχιζε μὲ ἀδρὴ γραμμή, ἔσβηνε ὅμως πιὸ κάτω ἀπαλά. Δὲν εἶχε μεγάλα μάτια. Κάτω ἀπὸ πυκνὰ φρύδια, μέσα στὶς βαθειές κόγχες τους, φαίνονταν μάλιστα μικρότερα πολὺ ἀπ' ὅσο ἦταν πραγματικά. Ἡ ἔκφρασί τους στεκόταν ὅλη στὴ ματιά του. "Ησυχη, ἀμεση, ἀτρομη, γωνόταν ὀλόισια σὰν μύτη ἀτσαλιοῦ στὸ εἶναι τῶν ἄλλων! Ἡταν κοντολογῆς μορφὴ γαρακτηριστικὴ μὰ ὅγι φωναχτή· καὶ αὐστηρή, χωρὶς νὰ εἶναι ἄγρια. Κάτι ποὺ θὰ μποροῦσε νὰ ξαφνιάσῃ στὸ τραχύ του πρόσωπο δὲν ἦταν οὔτε μύτες οὔτε στόματα οὔτε μῆλα πεταγμένα καὶ βαθουλώματα, μὰ ἔνας δέρας γεμάτος χριστιανικὴ ἐγκαρτέρησι, βαθειὰ καλωσύνη καὶ ἀνθρωπιά, μιὰ γλύκα σὰν ἀσκητής, ποὺ δὲν ἥξερες τὶ γυρεύει σ' ἔναν πρωτοκλέφτη, ποὺ εἶχε σπείρει μὲ ἀνοιγτὰ τὰ γέρια τόσες φορὲς τὸν θάνατο.

Εύκολο δὲν ἦταν νὰ διαβάσῃς αὐτὴ τὴ μορφή. Κάτω ἀπὸ τὴν ἐπιφανειακὴ ἀπλότητά της ξεγώριζες τὶς πιὸ σύνθετες καὶ ἀπροσδόκητες ἑνώσεις. "Ἐφτανε πολλὲς φορὲς ἔνας λόγος, γιὰ νὰ πάρῃ τὸ ἥσυχο μάτι του μιὰ ἔκφρασι τρομε-

ρή, παγερή. Τὸ πρόσωπό του δὲλλαζε ἀπότομα. 'Ο ἄγγελος ἀέρας τῆς ταπεινοφροσύνης καὶ τῆς ὑποταγῆς, ἡ ἐγκαρδιότητα καὶ ἡ γλύκα ἔσβηναν στὴ στιγμή. Φώναζε σὰν λιοντάρι. Καὶ ἀντίλαθοῦσαν τὰ φαράγγια τοῦ Μοριᾶ, σὰ νὰ βροντοῦσε ἀπὸ ψηλά. Τὸ ἴδιο καὶ στὸ ξέσπασμα τοῦ κεφιοῦ του. Μὰ ἔνας μονάχα θὰ μποροῦσε νὰ σταθῇ πλάι του : ὁ νικητὴς τῆς Ἀράχοβας. Μεγάλος στρατιώτης, γεννημένος στρατηγός, ὁ Καραϊσκάκης.

'Αλλὰ θὰ στένευε κανένας πολὺ παράξενα τὴ μορφὴ τοῦ Γέρου, ἂν τὸν ἔπαιρνε σὰν ἀπλὴ στρατιωτικὴ ἀξία. 'Ο Ἰμπραήμ μάλιστα ἔφτασε νὰ πῆ ὅτι ὁ Κολοκοτρώνης ως στρατιωτικὸς δὲν ἔξιζε δυὸ παράδεις! "Οχι σωστὸς βέβαια λόγιος, ἀφοῦ καὶ αὐτὸς ὁ Γάλλος στρατηγὸς Ρεμπώ, ποὺ δὲν χώνευε διόλου τὸν Κολοκοτρώνη, τοῦ ἀναγνωρίζει τὴ «φυσικὴ ἀντίληψι τοῦ πολέμου», μὲ δὲλλα λόγια τὸ στρατηγικὸ μυαλό.

Μὰ ὁ Κολοκοτρώνης δὲν εἶναι μονάχα ὁ μεγάλος πολέμαρχος. Εἶναι κάτι πολὺ πλατύτερο ἀπ' αὐτό. Εἶναι ὁ γνήσιος «ἄνθρωπος τοῦ Εἰκοσιένα».

Δὲν ὑπάρχουν γιὰ τὸν Κολοκοτρώνη ραγιάδες.

— "Ελληνες! φωνάζει στὸν ἔλευθερο λαό, ποὺ θέλει νὰ ξεσηκώσῃ ὀλάκερο.

Βλαστάρι τοῦ Μοριᾶ, μιλάει σὰν ἀρχηγὸς λαοῦ ποὺ δὲν δέχτηκε ποτὲ ζυγό. Εἶναι γεμάτος ἀπὸ τὴν ἀνάμνησι καὶ τὴν περηφάνεια γιὰ τὰ παλιὰ ἔλληνικὰ τρόπαια. "Εργεται νὰ ξαναδέσῃ τὴν κομμένη παράδοσι.

"Οταν πῆραν τὸ Ναύπλιο, πῆγε ὁ "Αγγλος πλοίαρχος" Αμιλτον καὶ τὸν εἶδε. Τοῦ εἶπε ὅτι ἔπρεπε νὰ ζητήσουν οἱ "Ελληνες συμβιβασμὸ καὶ ἡ 'Αγγλία νὰ μπῆ στὴ μέση.

— Αὐτὸ δὲν γίνεται, εἶπε ξερὰ ὁ Κολοκοτρώνης. 'Ελευθερία ἡ θάνατος! 'Εμεῖς ποτὲ συμβιβασμὸ δὲν κάναμε μὲ

τὸν Σουλτάνο. "Αλλοις ἔκοψε, ἄλλοις σκλάβωσε μὲ τὸ σπαθὶ καὶ ἄλλοι, καθὼς ἐμεῖς, ζούσαμε ἐλεύθεροι ἀπὸ γενιὰ σὲ γενιά. 'Ο βασιλιάς μας σκοτώθηκε· καμμιὰ συνθήκη δὲν ἔκαμε. 'Η φρουρά του εἶχε παντοτινὸ πόλεμο μὲ τοὺς Τούρκους καὶ δυὸ κάστρα ἦταν ἀπαρτα.

—Ποιὰ εἶναι ἡ φρουρά του; καὶ ποιὰ τὰ κάστρα;

—'Η φρουρά τοῦ βασιλιᾶ μας εἶναι οἱ κλέφτες. Καὶ τὰ κάστρα μας εἶναι ἡ Μάνη, τὸ Σούλι καὶ τὰ βουνά.

'Οχτὼ γενιὲς Κολοκοτρωναίων στάθηκαν μὲ τὸ σπαθὶ στὸ χέρι κατὰ τῶν Τούρκων. 'Αβογόθτος, ἀφημένος τόσες φορὲς ἀπὸ τὸ πρῶτο φισέκι. Καὶ ὅμως φύσησε στοὺς "Ελληνες τὴν ἀδάμαστη πνοή, ποὺ ψύχωνε τὰ δικά του στήθη. Τοὺς ἀπλοὺς γεωργούς, ἀπὸ λαγούς, ποὺ ἔτρεμαν τὰ ὅπλα καὶ ἀκουγαν «Τοῦρκοι» καὶ γίνονταν ἀφαντοί, σὲ λίγες ἑβδομάδες μέσα τοὺς ἀνέδειξε ἥρωες καὶ σὲ λίγο ρωτοῦσσαν :

—Ποῦ εἶναι οἱ Τοῦρκοι;

Γιὰ νὰ τοὺς κυνηγήσουν. Τοὺς ἔμαθε ν' ἀγαπιοῦνται, νὰ πονοῦν ὁ ἔνας τὸν ἄλλον, τόσο νὰ φυλάγωνται, ὅσο καὶ ν' ἀψηφοῦν τὰ βόλια. Νὰ μάχωνται ἐναντίον τοῦ ἵππικοῦ, νὰ ρίγουν φρούρια δυνατά, νὰ συντρίβουν καὶ νὰ σκορπίζουν στρατιές· νὰ σέρνουν νικημένους τοὺς πασάδες, νὰ κερδίζουν μὲ τὸ σπαθὶ τους ἄρματα βαρύτιμα καὶ μυριοπλουμισμένα.

Στὰ Δερβενάκια, στὴν καταστροφὴ τοῦ Δράμαλη, ἔνας νέος χωριάτης μὲ μιὰν ἀγκλίτσα στεκόταν ἐμπρός του καὶ γάζευε.

—Τί εἶσαι ἐσύ, "Ελληνα;

—Βοσκός.

—Καὶ γιατὶ δὲν πᾶς νὰ πολεμήσῃς;

—Δὲν ἔχω ἄρματα.

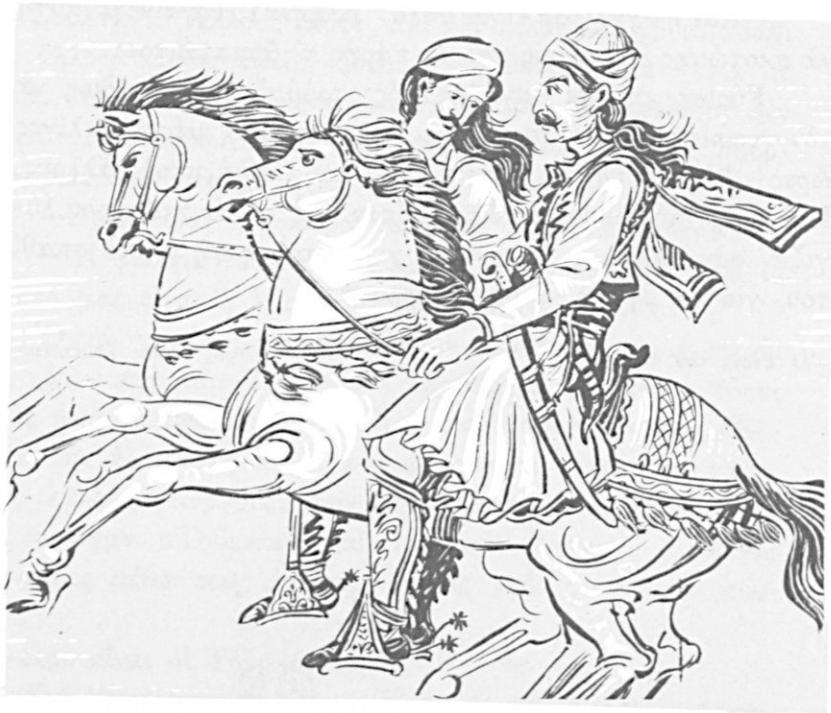
—Καὶ ἡ ἀγκλίτσα εἶναι ὅπλο, "Εὐληγνα! Πήγανε μ' αὐτὴν
νὰ σκοτώσῃς Τούρκους καὶ νὰ πάρης τ' ἄρματά τους.

Γύρισε κάποτε σὰν ἀστακός· τρόμαξε καὶ ὁ ἴδιος νὰ
τὸν γνωρίσῃ. Τὸν εἶχε ἀλλάξει σὲ πολεμιστὴ μέσα σὲ λίγες
ῶρες! Φύτεψε τὴν ἀσάλευτη πίστι του βαθιὰ στοὺς ἄλλους.
Καὶ στὶς πιὸ δύσκολες ὕρες, ὅταν καὶ οἱ δυνατώτεροι λύ-
γιζαν σὰν καλάμια, ἔφτανε νὰ χτυπήσῃ τὴν γῆ μὲ τὸ σπαθί
του, γιὰ νὰ βγάλη νέους πολεμιστάς.

α'Ο Γέρος τοῦ Μοριᾶ»

Σπύρος Μελᾶς (διασκευὴ)

34. ΟΙ ΚΟΛΟΚΟΤΡΩΝΑΙΟΙ

Λάμπει ὁ ἥλιος στὰ βουνά, λάμπει καὶ στὰ λαγκάδια.
Ἐτσι λάμπει κι ἡ κλεφτουριά, οἱ Κολοκοτρωναῖοι,
πόγουν τ' ἀσήμια τὰ πολλά, τις ἀσημένιες πάλες,
ὅπου δὲν καταδέχονται τὴ γῆς νὰ τὴν πατήσουν!

Καβάλα πᾶν στὴν ἐκκλησιά, καβάλα προσκυνᾶνε,
καβάλα παίρν' ἀντίδωρο ἀπ' τοῦ παπᾶ τὸ χέρι.
Ρίγνουν φλωριὰ στὴν Παναγιά, φλωριὰ καὶ στοὺς ἀγίους
καὶ στὸν ἀφέντη τὸν Χριστὸ τις ἀσημένιες πάλες.

(Δημοτικό)

35. Η ΑΛΩΣΙ ΤΗΣ ΤΡΙΠΟΛΙΤΣΑΣ

’Ακούω κούφια τὰ τουφέκια,
ἀκούω σμίξιμο σπαθιῶν,
ἀκούω ξύλα, ἀκούω πελέκια,
ἀκούω τρίξιμο δοντιῶν.

”Ω! τὶ νύχτα ἥταν ἐκείνη,
ποὺ τὴν τρέμει ὁ λογισμός!
”Αλλος ὕπνος δὲν ἐγίνη
πάρεξ θάνατος πικρός.

Τῆς σκηνῆς ἡ ὄρα, ὁ τόπος,
οἱ κραυγές, ἡ ταραχή,
ὁ σκληρόψυχος ὁ τρόπος
τοῦ πολέμου καὶ οἱ καπνοί

καὶ οἱ βροντές καὶ τὸ σκοτάδι,
ὅπου ἀντίσκοφτε ἡ φωτιά,
ἐπαράσταιναν τὸν ”Αδη,
ποὺ ἐκαρτέρειε τὰ σκυλιά.

(’Απὸ τὸν «”Ὕμνον εἰς τὴν Ἐλευθερίαν»)
Αιονύσιος Σολωμός

"Οταν ἀποφασίσαμε νὰ κάνωμε τὴν Ἐπανάστασι, δὲν συλλογιστήκαμε οὕτε πόσοι εἴμαστε οὕτε πώς δὲν ἔχομε ἄρματα οὕτε ὅτι οἱ Τούρκοι βαστοῦσαν τὰ κάστρα καὶ τὶς πόλεις οὕτε κανένας φρόνιμος μᾶς εἶπε «ποῦ πᾶτε ἐδῶ νὰ πολεμήσετε μὲ σιταροκάραβα βατσέλα*», ἀλλὰ ὡς μία βροχὴ ἔπεσε σὲ ὅλους μας ἡ ἐπιθυμία τῆς ἐλευθερίας μας καὶ ὅλοι, καὶ οἱ κληρικοὶ καὶ οἱ προεστοὶ καὶ οἱ καπεταναῖοι καὶ οἱ μορφωμένοι καὶ οἱ ἔμποροι, μικροί καὶ μεγάλοι, ὅλοι συμφωνήσαμε σ' αὐτὸ τὸν σκοπὸ καὶ κάναμε τὴν Ἐπανάστασι.

Στὸν πρῶτο χρόνο τῆς Ἐπαναστάσεως εἴχαμε μεγάλη ὁμόνοια καὶ ὅλοι τρέχαμε σύμφωνοι. Ὁ ἕνας πῆγε στὸν πόλεμο, ὁ ἀδερφός του ἔφερνε ξύλα, ἡ γυναίκα του ζύμωνε, τὸ παιδί του κουβαλοῦσε ψωμὶ καὶ μπαρουτόβιολα στὸ στρατόπεδο· καὶ ἐν αὐτῇ ἡ ὁμόνοια βαστοῦσε ἀκόμη δύο χρόνους, θὰ κυριεύαμε καὶ τὴ Θεσσαλία καὶ τὴ Μακεδονία καὶ ἵσως φτάναμε καὶ ὡς τὴν Κωνσταντινούπολι. Τόσο τρομάζαμε τοὺς Τούρκους, ὥστε ἀκουγαν "Ἐλληνα κι ἔφευγαν χίλια μίλια μακριά. Ἐκατὸ "Ἐλληνες ἔβαζαν πέντε χιλιάδες ἔμπρός κι ἓνα καράβι μιὰν ἀρμάδα. Ἀλλὰ δὲν βάσταξε. Ἡρθαν μερικοὶ καὶ θέλησαν νὰ γίνουν μπαρμπέρηδες στοῦ κασίδη* τὸ κεφάλι. Μᾶς πονοῦσε τὸ μπαρμπέρισμά* τους. Μὰ τὶ νὰ κάνωμε; Εἴχαμε καὶ αὐτῶν τὴν ἀνάγκη. Ἀπὸ τότε ἀρχισε ἡ διχόνοια καὶ γάθηκε ἡ πρώτη προθυμία καὶ ὁμόνοια. Καὶ ὅταν ἔλεγες τὸν Κώστα νὰ δώσῃ χρήματα γιὰ τὶς ἀνάγκες τοῦ "Εθνους ἦ νὰ πάη στὸν πόλεμο, αὐτὸς πρόβαλε τὸν Γιάννη. Καὶ μ' αὐτὸν τὸν τρόπο κανεὶς δὲν ἤθελε οὕτε νὰ συνδράμη οὕτε νὰ πολεμήσῃ. Κι αὐτὸ γινόταν, ἐπειδὴ δὲν εἴχαμε ἑναν ἀρχηγὸ καὶ μιὰ κεφαλή. Ἀλλὰ ἔνας ἔμπαινε πρόεδρος ἔξι μῆνες, σηκωνόταν

ό ἄλλος καὶ τὸν ἔριγνε καὶ καθόταν αὐτὸς ἄλλους τόσους,
 κι ἔτσι ὁ ἕνας ἥθελε τοῦτο καὶ ὁ ἄλλος τὸ ἄλλο. "Ισως
 ὅλοι θέλαμε τὸ καλό· πλὴν καθένας κατὰ τὴ γνώμη του.
 "Οταν προστάζουν πολλοί, ποτὲ τὸ σπίτι δὲν γτίζεται οὕτε
 τελειώνει. 'Ο ἕνας λέει ὅτι ἡ πόρτα πρέπει νὰ βλέπη στὸ
 ἀνατολικὸ μέρος, ὁ ἄλλος στὸ ἀντικρινὸ καὶ ὁ ἄλλος στὸν
 βοριά, σὰ νὰ ἦταν τὸ σπίτι στὸν ἀραμπὰ καὶ νὰ γυρίζῃ,
 καθὼς λέει ὁ καθένας. Μ' αὐτὸ τὸν τρόπο δὲν γτίζεται ποτὲ
 τὸ σπίτι, ἀλλὰ πρέπει νὰ εῖναι ἕνας ἀρχιτέκτονας ποὺ νὰ
 προστάξῃ πῶς θὰ γενῇ. Παρομοίως κι ἐμεῖς χρειαζόμαστε
 ἕναν ἀρχιγγὸ κι ἕναν ἀρχιτέκτονα ποὺ νὰ προστάξῃ καὶ οἱ
 ἄλλοι νὰ ὑπακούουν καὶ ν' ἀκολουθοῦν. 'Αλλ' ἐπειδὴ εἴ-
 μαστε σὲ τέτοια κατάστασι ἐξ αἰτίας τῆς διχόνοιας, μᾶς
 ἔπεισε ἡ Τουρκιὰ πάνω μας καὶ κοντέψαμε νὰ γαθοῦμε καὶ
 στοὺς ὑστερινοὺς ἐφτὰ χρόνους δὲν κατωρθώσαμε μεγάλα
 πράγματα.

(Διασκενή)

37. ΚΟΛΟΚΟΤΡΩΝΗΣ ΚΑΙ ΚΑΠΟΔΙΣΤΡΙΑΣ

Στά 1819 είχε 'ρθεῖ ὁ Καποδίστριας ἀπὸ τὴν Ρωσία στὴν Κέρκυρα. Στὸ σπίτι τοῦ πατέρα του εἶχε τραπέζι σὲ πολλοὺς καὶ στὸν Κολοκοτρώνη. 'Εκεῖ ποὺ ὁ Ἰδιος ὁ Κολοκοτρώνης λειάνιζε τὸ ἄρνι (ῆταν, φαίνεται, Πάσχα), τοῦ λέει ὁ Καποδίστριας :

—Ἐφέτος ἐδῶ καὶ τοῦ χρόνου στὴν Πελοπόννησο!

‘Ο Κολοκοτρώνης τὸ φύλαξε αὐτὸ καλὰ στὸν νοῦ του.

“Αμα κηρύγτηκε ἡ Ἐπανάστασι, ἔγραψε στὸν Καποδίστρια νὰ 'ρθῃ, νὰ φᾶνε τὸ ἄρνι.

«'Απομνημονεύματα»

N. Σπηλιάδης (διασκευή)

38. Η ΦΟΥΝΤΑ ΤΟΥ ΣΠΑΘΙΟΥ

"Οσες φορές κι ἀν ὑπηρέτησε σὲ ξένη στρατιωτικὴ ὑπηρεσίᾳ, ὁ Κολοκοτρώνης δὲν κρέμασε ποτὲ φούντα στὸ σπαθὶ του, ἐξηγώντας κατὰ γράμμα τοὺς στίχους του πολεμιστηρίου τραγουδιοῦ του Ρήγα :

Κάλλιο γιὰ τὴν Πατρίδα κανένας νὰ χαθῇ
ἢ νὰ κρεμάσῃ φούντα γιὰ ξένον στὸ σπαθί.

'Ο ἕδιος ὁ Κολοκοτρώνης γράφει ὅτι φύλαξε πίστι στὴν παραγγελία του Ρήγα καὶ ὁ Θεὸς τὸν ἀξίωσε καὶ κρέμασε φούντα στὸ Γένος του ὡς στρατιώτης του. Χρυσὴ φούντα δὲν στόλισε τὸ σπαθὶ του, ὅταν ὑπηρετοῦσε σὲ ξένα κράτη.

«Ο Γέρων Κολοκοτρώνης»

Γεώργιος Τερτσέτης (διασκευὴ)

39. ΣΥΝΟΡΑ ΠΛΑΤΥΤΕΡΑ

"Οταν ἔγινε γνωστὸ ὅτι οἱ Μεγάλες Δυνάμεις ἐξέλεξαν τὸν Λεοπόλδο ἡγεμόνα τῆς Ἑλλάδος στὰ 1830, συνεδρίασε ἡ Γερουσία καὶ ἀποφάσισε νὰ γίνη ἀναφορὰ πρὸς τὸν Λεοπόλδο καὶ νὰ τονίζῃ ὅτι εἶναι ἀνάγκη τὰ σύνορα του Κράτους νὰ γίνουν πλατύτερα.

‘Ο Κολοκοτρώνης, ἀφοῦ ἀκούσε τὴν ἀναφορά, εἶπε :

—Θέλομε νὰ ἔχῃ ὁ βασιλιὰς τῶν Ἑλλήνων καὶ τὴ θρησκεία τῶν Ἑλλήνων. Γιὰ τὴν πίστι καὶ γιὰ τὴν Πατρίδα ἔμεις πήραμε τ' ἄρματα.

“Ετσι μπῆκε καὶ τοῦ Κολοκοτρώνη ἡ γνώμη μέσα στὴν ἀναφορά.

Ἐφημερίδα «Ἡλιος», 1856

(διασκευὴ)

40. Ο ΓΙΑΤΡΟΣ ΤΟΥ ΚΑΡΑΪΣΚΑΚΗ

Τό καλοκαίρι του 1823 ὁ πασάς τῆς Σκόδρας Μουστακής ἔλαβε διαταγὴν νὰ ὑποτάξῃ τὴν ἐπαναστατημένη δυτικὴν Ἑλλάδα. Κατεβαίνοντας λογάριαζε νὰ περάσῃ ἀπὸ τὸ "Αγραφα. Καὶ γιὰ τοῦτο, μόλις ἔφτασε στὴ Λάρισα, ζήτησε νά 'ρθη ἐκεῖ ὁ ἴδιος ὁ Καραϊσκάκης, ἀρματολὸς τότε τῶν Ἀγράφων, νὰ τὸν προσκυνήσῃ.

Μὰ τὸ στρατηγικὸ μυαλὸ τοῦ Καραϊσκάκη κατάλαβε

ἀμέσως πώς ἐμπρὸς στὴ μεγάλη δύναμι, ποὺ ἔφερνε μαζί του ὁ Μουσταῆς, θὰ ἦταν πολὺ παράτολμο ν' ἀντισταθῆ κανεὶς σ' ἐκεῖνα τὰ μέρη. "Ετσι ὁ Καραϊσκάκης, ἀφοῦ ἔστειλε στὸν Μουσταῆ κοροϊδευτικὴ ἀπάντησι, τραβήχτηκε ἀπὸ τὸ "Αγραφα μὲ τὸν μικρό του στρατό. Τριακόσια παλληκάρια περίπου ἀφῆσε στὸ Καρπενήσι μὲ ἀρχηγὸ τὸν Μᾶρκο Μπότσαρη. Καὶ αὐτὸς μὲ μερικοὺς ἄλλους τράβηξε γιὰ τὸν Προυσὸ τῆς Εύρυτανίας. Τοῦ εἶχαν πεῖ νὰ πάη νὰ μείνῃ λίγον καιρὸ σὲ δρεινὸ μέρος, γιατὶ τὸν ἔτρωγαν οἱ ἀδιάκοπες θέρμες.

"Η ἑλονοσία τότε ἀκόμη δὲν εἶχε γίνει γνωστὴ ὡς ξεχωριστὴ ἀρρώστια. Καὶ ὁ Καραϊσκάκης δὲν ἤξερε μὲ τί τρόπο νὰ γιατρευτῇ. Ἡταν ἄνθρωπος νευρικὸς καὶ στενόχωρος· ἡ ὄψι του πάντα στεγνή, μελαχρινή, μὲ δυὸ μάτια σπιθοβόλα· τὸ ἀνάστημα κοντὸ καὶ τὸ σῶμα του ἀδύνατο. Τὰ δυὸ γρόνια ποὺ ἔκανε νέος στὰ Γιάννενα, μέσα στὰ σίδερα τῆς φυλακῆς τοῦ Ἀλήπασα, τοῦ εἶχαν βλάψει πολὺ τὴν ὑγεία.

Στὸ μοναστήρι τοῦ Προυσοῦ, ὅπου στάθμευσε ὁ Καραϊσκάκης μὲ τὰ παλληκάρια του, φάνηκε μιὰ μέρα ἔνας πλανόδιος γιατρὸς μὲ βράκες ποὺ ἔλεγε πώς ἥρθε ἀπὸ τὰ νησιά. Γύριζε τὰ χωριὰ κηρύττοντας πώς γιατρεύει κάθε πληγὴ καὶ ἀρρώστια, μὰ περισσότερο φαίνεται πώς φρόντιζε γιὰ τὸ πουγγὶ του. Παρουσιάστηκε στὸν Μῆτρο Σκυλοδῆμο, τὸ πρωτοπαλλήκαρο τοῦ Καραϊσκάκη ἀπὸ τὸν Βάλτο. Τοῦ εἶπε τὴν ἴδιότητά του καὶ ζήτησε νὰ δῆ τὸν καπετάνιο, ποὺ ἔμαθε ἀπὸ τὰ κάτω χωριὰ πώς εἶναι ἀρρώστος βαριά.

"Ο Καραϊσκάκης στὴν ἀρχὴ ἀρνήθηκε νὰ δεχτῇ τὸν Φράγκο, ὅπως τὸν εἶπαν στὸ στρατόπεδο. Μὰ ὁ γιατρὸς ἐπέμεινε κι ἔλεγε τοῦ Σκυλοδήμου:

— "Ἄς μὲ ἀφήσῃ ὁ καπετάνιος νὰ τὸν δῶ καὶ, ἂν δὲν τὸν γιατρέψω, ἀς μὲ κόψη.

—Τὶ θέλεις, Φράγκο; τοῦ εἶπε μὲ τραχύτητα ὁ Καραϊσκάκης, σὰν τὸν πρωτοαντίκρυσε.

—Νὰ σὲ γιατρέψω, στρατηγέ, καὶ θὰ τὸ δῆς! Μὰ τὶ θὰ μοῦ τάξης;

—Αν μὲ γιατρέψης, ἔχεις δυὸ χιλιάδες γρόσια, τοῦ ἀποκρίθηκε ἀπελπισμένος ἀπὸ τὸν πυρετό του ὁ Καραϊσκάκης.

“Αρχισε λοιπὸν ὁ γιατρὸς ἀπὸ τὴν ἄλλη μέρα τὰ μαντζούνια. Τὰ κατάπινε θέλοντας καὶ μὴ ὁ Καραϊσκάκης, γωρίς νὰ βαρυγγωμᾶ.

‘Ο καιρὸς περνοῦσε. Τὰ γιατρικὰ ἔδιναν κι ἐπαιρναν, μὰ τοῦ ἀναβαν περισσότερο τὸν πυρετό· ἡ κατάστασί του πήγαινε στὸ χειρότερο. Τοῦ Καραϊσκάκη τότε πέρασε ἀπὸ τὸν νοῦ ἡ ὑποψία μήπως ὁ Φράγκος ἥταν βαλτὸς νὰ τὸν φαρμακώσῃ. Καί, γιὰ νὰ δοκιμάσῃ τὴν ιατρική του ἀξία καὶ νὰ μάθη ἐκεῖνο ποὺ ἥθελε, σοφίστηκε τὸ ἀκόλουθο στρατήγημα.

Τὴν ὥρα ποὺ ὁ γιατρὸς θὰ πήγαινε νὰ τοῦ κάμη τὴν ταχτική του ἐπίσκεψι, διέταξε τὸν Σκυλοδῆμο νὰ πλαγιάσῃ στὸ κρεβάτι πλάι του. ‘Ο Σκυλοδῆμος, ποὺ ἥταν θηρίο μοναχὸ στὴ δύναμι καὶ στὴ γεροσύνη, πλάγιασε πλάι του καὶ σκεπάστηκε ὅλος μὲ τὴν ἵδια βελέντζα καὶ τὴν ἵδια κάπα τοῦ ἀργηγοῦ του Καραϊσκάκη. Κι ἔτσι δὲν φαινόταν ὅτι καὶ οἱ δύο βρίσκονται πεσμένοι στὸ ἵδι στρῶμα.

‘Ο γιατρός, καθὼς μπῆκε στὸ κατάλυμα, ρώτησε τὰ νεώτερα τῆς ὑγείας τοῦ στρατηγοῦ. ‘Ο Καραϊσκάκης ἔκαμε τὸν μισοκακόμοιρο, λέγοντας πώς αἰσθάνεται τὸν ἔαυτό του καλύτερα καὶ πώς αὐτὸ τὸ χρωστᾶ στὰ γιατρικά του.

Τότε ὁ γιατρὸς ζήτησε τὸ χέρι τοῦ ἀρρώστου, γιὰ ν' ἀκούσῃ τὸν σφυγμό του. Μὰ τὴ στιγμὴ ἐκείνη ὁ Καραϊσκάκης ἔκαμε κρυφὸ νόημα στὸν σύντροφό του Σκυλοδῆμο. Κι ἔτσι αὐτὸς μισοπρόβαλε σιγὰ σιγὰ τὸ δικό του τὸ χέρι

μέσα απὸ τὰ σκεπάσματα. 'Ο γιατρὸς τὸ ἔπιασε καὶ μὲ προσοχὴ ἀρχισε νὰ σφυγμομετρᾶ τὸν ἄρρωστο καὶ νὰ συλλογίζεται γιὰ κάμποση ὥρα. "Τσερα, γυρίζοντας στὸν Καραϊσκάκη, τοῦ εἶπε :

—Καλά, πολὺ καλὰ πᾶμε, καπετάνιο μου. Μονάχα πώς ἀκούω ἀκόμη μεγάλη ἀδυναμία.

Πετάχτηκε διάρθρος ὁ Καραϊσκάκης θυμωμένος :

—Πιάστε τον, δέστε τον καὶ δῶστε του πενήντα ραβδιές στὰ πισινά. Αύτὸς ἔχει σκοπὸν νὰ μὲ ξεκάμη, φώναξε στὰ παλληκάρια του μὲ δρμή.

Καὶ σιμώνοντας τὸν γιατρό :

—Ποιὸς ἔχει ἀδυναμία; Αύτὸς ἔχει ἀδυναμία — κι ἔδειξε τὸ θηρίο, τὸν Σκυλοδῆμο — ποὺ καβαλικεύει φοράδα τρέχοντας;

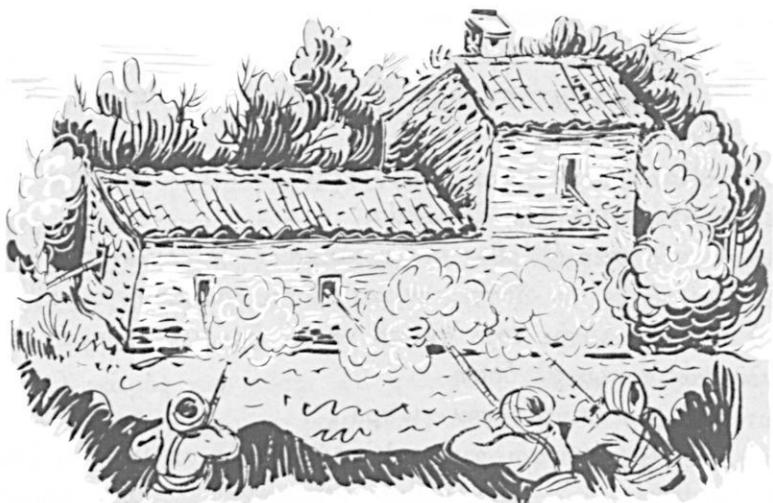
Τὰ παλληκάρια τοῦ Καραϊσκάκη στὴ στιγμὴ ἔσυραν τὸν γιατρὸ μαλλιοκούβαρα καὶ τὸν ἔβγαλαν ἔξω, δίνοντάς του ὅχι πενήντα μὰ πολὺ περισσότερες ραβδιές.

—"Ελα, ἔχει γάρη, τοῦ εἶπαν. Δὲν σὲ σκοτώνομε, μὰ τὸ δειλινὸ νὰ μὴ σὲ βρῆ ἐδῶ πέρα.

«Ημερολόγιον τῆς Μεγ. 'Ελλάδος», 1926

Ρήγας Γκόλφης (διασκευὴ)

41. ΣΤΟ ΧΑΝΙ ΤΗΣ ΓΡΑΒΙΑΣ

Στὸ χάνι τῆς Γραβιᾶς στὶς 8 Μαΐου τοῦ 1821 οἱ Τοῦρκοι εἶχαν φτάσει ὡς τὶς πολεμίστρες, ποὺ εἶχαν ἀνοίξει οἱ κλεισμένοι "Ελλήνες γιὰ τὰ τουφέκια τους. "Ἐνας Τοῦρκος ἄρπαξε τὸ τουφέκι τοῦ Γιάννη Φαρμάκη ἀπὸ τὴ μπούκα καὶ τοῦ ἔβγαλε τὴν τουφεκόβεργα. Τότε ὁ Φαρμάκης λέει στὸν πλαϊνό του σύντροφο :

—Πάρε καὶ τὸ δικό μου τὸ τουφέκι, γέμιζε καὶ τὰ δυὸ μὲ τὴ δική σου τουφεκόβεργα καὶ δίνε μου νὰ ρίγνω γρήγορα. Ξέρω καλὸ σημάδι.

‘Ο Φαρμάκης, παλιὸς κλέφτης, ἦταν περίφημος στὸ σημάδι. “Ἐτσι σκότωσε Τούρκους ἐκεῖ μὲ τὸ χέρι του δεκαογτώ.

‘Ο τρόπος αὐτός, ἔνας νὰ γεμίζῃ καὶ ἄλλος νὰ ρίγνη, δὲν ἦταν ἀσυνήθιστος στοὺς κλέφτικους πολέμους.

“Ιστορικὴ ἀνθολογία”

Γιάννης Βλαζογιάννης (διασκευὴ)

"Εφτασε δέ Παπαφλέσσας στὸ Μανιάκι μὲ τρεῖς τέσσερες γιλιάδες στρατό. Μὰ ὅλοι ἔβλεπαν ὅτι τὸ μέρος ἦταν πολὺ γαμηλὸ καὶ εὔκολο νὰ πατηθῇ ἀπὸ τὸ ἴππικό. Γι' αὐτὸ καὶ δὲ ἀνεψιός του Ἡλίας Φλέσσας, ὁ φίλος του Παναγιώτης Κεφάλας καὶ ἄλλοι τὸν συμβούλεψαν νὰ πιάσουν ψηλότερα.

Στὸ βουνὸ ἐπάνω εἶχαν πιὰ ἀπὸ φόβο σταθῆ οἱ περισσότεροι ἀπὸ τοὺς ἀτάκτους, ποὺ εἶχαν συγκεντρώσει. Ἐκεῖ θὰ μποροῦσαν νὰ κρατήσουν τὸν πόλεμο μιὰ δυὸ μέρες, ὥσπου νὰ φτάσῃ ἡ βοήθεια ποὺ περίμεναν.

—Ἐγώ, τοὺς εἶπε δέ Παπαφλέσσας, δὲν ἥρθα ἐδῶ νὰ μετρήσω τὸν στρατὸ τοῦ Ἰμπραῆμ πόσος εἰναι, ἀπὸ τὰ ὑψώματα. Ἡρθα νὰ πολεμήσω! Οὕτε τρελάθηκε δέ Ίμπραῆμ νὰ γάνη τὶς ὁρες του ἐκεῖ, ὅπου δὲν ἐλπίζει νὰ κερδίσῃ νίκη, μὰ θὰ πάχη ἵσια κατὰ τὴν Τρίπολι. Κι ἐγὼ τότε θὰ μείνω νὰ μαζεύω ἀπὸ πίσω τὰ καρφοπέταλά του. "Ἄν ὅμως τὸν κρατήσω ἐδῶ στὸ Μανιάκι, σώζω τὸν Μοριᾶ. Γιατὶ θὰ τὸν κάμω τὸν Ἰμπραῆμ νὰ γυρίση πίσω, ὅπως δέ Δράμαλης, ἀλλιῶς θὰ πληρώσῃ ἀκριβὰ τὸ αἷμα μου καὶ θὰ τὸ συλλογιστῇ καλὰ ὕστερα νὰ μπῆ στὴν καρδιὰ τοῦ Μοριᾶ. Καθῆστε ἐδῶ νὰ πεθάνωμε σὰν ἀργαῖοι "Ελληνες.

Καὶ πραγματικὰ κάθησε ἐκεῖ καὶ πέθανε σὰν ἀρχαῖος "Ελληνας!...

'Ο Ἰμπραῆμ ἀργότερα καὶ σὲ ξένους καὶ σ' "Ελληνες καὶ στὸν Θεόδωρο Γρίβα στὰ 1844, ποὺ εἶχε πάει στὴν Αἴγυπτο, εἶπε πώς, δέκα ἀκόμη σὰν τὸν Παπαφλέσσα νὰ ἔβρισκε νὰ τοῦ ἀντισταθοῦν στὸν Μοριᾶ, θὰ γύριζε πίσω στὸν τόπο του.

"Ιστορικὴ ἀνθολογία"

N.G. Λιγμητράκης (διασκευή)

Οι γενναῖοι, ποὺ ἔμειναν καὶ πέθαναν στὸ Μανιάκι, γρήγορα εἶχαν καταλάβει ὅτι θὰ χάνονταν, γιατὶ εἶδαν πώς εἶχαν κυκλωθῆ στενά ἀπὸ τοὺς Αἰγυπτίους. "Ομως τοῦ Παπαφλέσσα ἡ ἀπόφασι, καὶ πρὶν μποῦν στὰ ταμπούρια τους, ἥταν μιὰ καὶ μόνη : Νὰ πολεμήσῃ καὶ νὰ σκοτωθῇ..."

Στὸν ἀδερφό του ἔγραψε :

«Δὲν εἶμαι σὰν καὶ σᾶς, ποὺ τρέχετε ἀπὸ ράχη σὲ ράχη, σὰ νὰ εἴστε ὁ Προφήτης Ἡλίας. Ἐγὼ ὡρκίστηκα νὰ χύσω τὸ αἷμα μου γιὰ τὴν ἀνάγκη τῆς Πατρίδας· καὶ αὐτὴ εἶναι ἡ ὕρα! Εὔχομαι στὸν Θεὸ τὸ πρῶτο βόλι τοῦ Ἰμπραῆμ νὰ μὲ πάρη στὸ κεφάλι».»

Τὸ ἔβλεπε λοιπὸν καὶ ὁ ἴδιος καὶ οἱ ἄλλοι, πώς ἡ μάχη αὐτὴ ἥταν χαμένη. "Ομως κανεὶς δὲν τόλμησε νὰ μιλήσῃ γιὰ φυγὴ στὸν Παπαφλέσσα. Τέλος ὁ Κεφάλας καὶ ὁ Παπαγιώργης πῆγαν κοντά του καὶ γλυκὰ τοῦ μίλησαν νὰ φύγουν.

— "Εχασα τὶς ἐλπίδες μου καὶ ἀπὸ σένα! εἶπε στὸν Κεφάλα ὁ Παπαφλέσσας. Ἄλλιῶς σὲ τιμοῦσα. Καὶ σύ, παπά, μοῦ τὰ ντρόπιασες, εἶπε στὸν Παπαγιώργη, πιάνοντας τὰ γένεια του. Δὲν ξέρετε πώς, ἂμα βγῆ ἀπὸ τὸ ταμπούρι του ὁ στρατιώτης ὁ ἀτακτος, πουθενὰ δὲν θὰ σταθῇ; Καὶ τότε πέντε Ἀραπάδες καβαλάρηδες θὰ μᾶς σφάξουν ὅλους.

Τότε ὁ Βοϊδῆς ὁ Μαυρομιχάλης εἶπε :

— Πᾶμε στὰ ταμπούρια μας, κι ὅποιος μείνη, ἡς ἀκούη τῶν γυναικῶν τὰ μοιρολόγια.

«Βίος Παπαφλέσσα»

Φώτιος Χονσανθακόπουλος (διασκευή)

"Οταν οι "Ελληνες ἄρπαξαν τὰ ὅπλα κι ἔκαμαν τὴν Ἐπανάστασι, ἔτυχε ὁ φοβερὸς Ὀδυσσέας, ὁ γιὸς τοῦ Ἀνδρούτσου, νὰ πολιορκῇ τὴν Ἀκρόπολι τῆς Ἀθήνας, ὅπου ἦταν κλεισμένοι οἱ Τοῦρκοι.

Ο πόλεμος στὶς πολιορκίες προγωριοῦσε ἀργά. Δὲν ἦταν τότε γνωστὰ τὰ σημερινὰ καταστρεπτικὰ μέσα. Καὶ δὲν ἦταν υπάντιο κάπου νὰ βλέπῃς τὰ ἐχθρικὰ γέρια σταυρωμένα καὶ ἀνεργα, γιατὶ ἔλειπαν πολεμοφόδια. Κάτι παρόμοιο θὰ συνέβαινε βέβαια καὶ τὴν ἡμέρα, ὅπου ἔγινε τὸ ἀκόλουθο ἐπεισόδιο.

Ξύπνησαν τὰ παλληκάρια τοῦ Ὀδυσσέα πρῷ πρῷ καὶ ρίγηντας τυχαῖα τὰ μάτια στὴν Ἀκρόπολι, ροδοκόκκινη ἀπὸ τὸ πρῶτο γλυκοχάραμα, εἶδαν κάτι παράξενο. Οἱ Τοῦρκοι, ἀνεβασμένοι πάνω στὸν Παρθενῶνα, κατέστρεψαν τὰ ὥραῖα ἐκεῖνα μνημεῖα. Τόσο παράξενη καὶ ἀκατανόητη τοὺς φάνηκε τέτοια ἀνώφελη βαρβαρότητα, ὥστε ἔτρεξαν ἀμέσως καὶ εἰδοποίησαν τὸν Ὀδυσσέα. Ο στρατηγός, ἂμα βεβαιώθηκε καὶ αὐτὸς μὲ τὰ μάτια του, ἔστειλε τρία τέσσερα ἀπὸ τὰ παλληκάρια του νὰ πλησιάσουν στὴν Ἀκρόπολι καὶ νὰ ρωτήσουν τοὺς Τούρκους, γιατὶ ἔδειχναν τέτοια ἀγριότητα στὰ μάρμαρα.

Πέταξαν μὲ μιᾶς οἱ γενναῖοι ἐκεῖνοι καὶ ὕστερα ἀπὸ λίγη ὥρα ἔφεραν στὸν στρατηγὸ τὴν ἀπόκρισι: "Οτι οἱ Τοῦρκοι, μὴ ἔχοντας ἄλλο μολύβι νὰ χύσουν βόλια, βρῆκαν ὅτι μέσα στοὺς μαρμάρινους στύλους τοῦ Παρθενῶνα ἦταν τὸ μέταλλο αὐτό. Τὸ μολύβι τοῦτο χρησίμευε, γιὰ νὰ συνδέηται ἀντίλλο καταστρέφοντας τὰ μάρμαρα.

Η ἀπόκρισι αὐτὴ ἔφερε σὲ μεγάλη ἀπελπισία τοὺς

"Ελληνες. Καί, γιὰ νὰ σώσουν ἀπὸ τὴν καταστροφὴ τὰ μνημεῖα τοῦ μεγαλείου τους, ὅλοι μὲ μὰ φωνὴ ἀποφάσισαν νὰ εἰδοποιήσουν τοὺς Τούρκους ὅτι ἡταν ἔτοιμοι νὰ τοὺς προμηθεύσουν ὅσο μολύβι τοὺς χρειαζόταν γιὰ τὴν ὑπεράσπισή τους!"

"Ἐτσι κι ἔγινε. Οἱ "Ελληνες δίνοντας στοὺς ἐχθροὺς βόλια, γιὰ νὰ τοὺς σκοτώσουν, ἐξαγόρασαν μὲ τὸ αἷμα τους τὰ πολύτιμα ἔκεινα μάρμαρα... Γιατὶ τὰ μάρμαρα αὐτὰ ἦταν προωρισμένα νὰ ζήσουν, γιὰ νὰ δοῦν καὶ πάλι ἀναστημένο γύρω τους τὸ δουλωμένο "Εθνος.

45. ΤΑ ΑΓΙΑ ΛΙΘΑΡΙΑ

"Οταν ὁ Βασιλιάς "Οθωνας γιόρταζε τὰ εἴκοσι πέντε χρόνια τῆς βασιλείας του, ἔνα πλοϊο ἔφερνε ἀπὸ τὰ Ἐπτάνησα καὶ ἀπὸ τὰ παράλια τῆς Πελοποννήσου κόσμο πολὺ καὶ ἰδίως ἀγωνιστὰς τοῦ Είκοσιένα. "Ηθελαν νὰ συγχαροῦν τὸν βασιλιά τους.

'Αφοῦ πέρασε τὸ πλοϊο τὴν Αἴγινα, φάνηκε ἡ Ἀκρόπολι λαμπτήρ. "Ολοι κάρφωσαν τὰ μάτια καὶ ἀπλωσαν τὰ χέρια πρὸς τὰ ἔκει. Τότε ὁ στρατηγὸς Τσόκρης, ὁ Ἀργίτης, εἶπε μὲ δυνατὴ φωνὴ :

—Νά, ἔκεινες οἱ πέτρες μᾶς... λευτέρωσαν!

Γ. Βλαχογιάννη «Ιστορικὴ ἀνθολογία»

Αιγαῖησι Διονυσίου Ρώμα (διασκευή)

46. Ο ΣΟΛΩΜΟΣ ΚΑΙ ΤΟ ΜΕΣΟΛΟΓΓΙ

Είμαστε στά 1825, τὸν Ἰούλιο. Ἀκούγονται κανονιὲς ὅλο τὸ πρωὶ ἀπὸ τὸ Μεσολόγγι. Μιὰ ψηλὴ στήλη καπνοῦ, σὰ νὰ εἶναι ἀπὸ σπαρτὰ ποὺ καῖνε, φαινόταν ὅλο τὸ ἀπόγευμα. Τὴ νύχτα ἡ φλόγα ξεχώριζε καθαρή.

Ο ἑθικός μας ποιητὴς Σολωμὸς ζοῦσε στὸ Ἀκρωτήρι τῆς Ζακύνθου μὲ τὸν ὑπηρέτη του. Ο ὑπηρέτης ἀργότερα ἔλεγε :

—Ἐνα μεσημέρι ἀκοῦμε κανονιὲς καὶ τὸ ἀφεντικὸ βγῆκε ἔξω ἀπὸ τὸ δωμάτιό του καὶ στάθηκε στὸν λόφο. Ἐπειτα ἀνασηκώνοντας τὰ χέρια στὸν οὐρανὸ φώναξε δυνατά, μὰ πολὺ δυνατά : «Βάστα, καημένο Μεσολόγγι, βάστα!...».

Κι ἔκλαιγε σὰν παιδί.

Ἐνα ἄλλο βράδυ μὲ ἀστροφεγγιὰ ἦταν καθισμένος στὴ ρίζα μιᾶς ἐλιᾶς κι ἔπειτα ἀπὸ πολλὴ σιωπὴ εἶπε στὸν ὑπηρέτη του :

—Λάμπρο, τὶ νὰ γίνωνται ἐκεῖ κάτω τ' ἀδέρφια μας;

Καὶ ἀρχισε νὰ κλαίῃ πάλι.

“Αλλη μιὰ φορὰ διέταξε νὰ δοθῇ τὸ φαῖ του στοὺς χωρικοὺς λέγοντας :

—Αὐτὴ τὴν ὥρα, Λάμπρο, πόσοι ἀπὸ τοὺς ἀδερφούς μας στὸ Μεσολόγγι πεινοῦν... Δὲν θέλω περιστέρια!

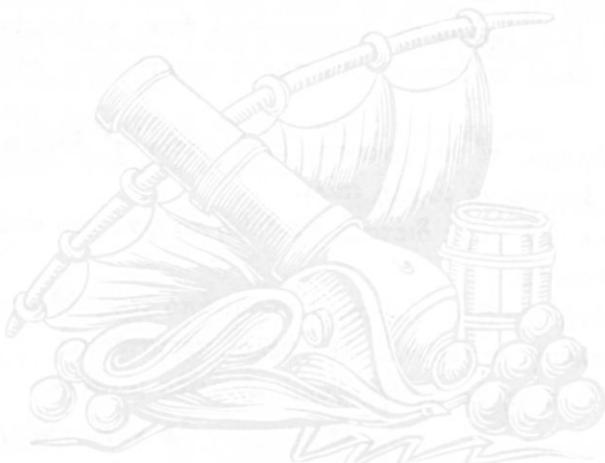
Καὶ ὁ ποιητὴς ἔφαγε ψωμὶ κι ἐλιὲς μονάχα.

«Ιστορικὴ ἀνθολογία»

Σ. X. Ραφτάνης (διασκευὴ)

Νά 'μουν πουλὶ νὰ πέταγα, νὰ πήγαινα τ' ἀψήλου,
 ν' ἀγνάντευα τὴ Ρούμελη, τὸ ἔρμο Μεσολόγγη,
 πῶς πολεμᾶ μὲ τὴν Τουρκιά, μὲ τέσσερους πασάδες.
 Πέφτουν κανόνια στὴ στεριὰ καὶ μπόμπες τοῦ πελάγου,
 πέφτουν τὰ λειανοτούφεκα σὰν ἄμμος, σὰν χαλάζι.
 Καὶ ὁ Μακρῆς τοὺς φώναζε καὶ ὁ Μακρῆς φωνάζει:
 «Παιδιά, βαστᾶτε τ' ἄρματα καὶ τὰ βαριὰ τουφέκια,
 καὶ τὸ μαντάτ' μᾶς ἔρχεται στεριὰ καὶ τοῦ πελάγου,
 Καραϊσκάκης τῆς στεριᾶς κι Ὑδραῖοι τοῦ πελάγου». Μήτε μαντάτο ἔφτασε, μήτε βοήθεια φτάνει.
 Καὶ οἱ κλεισμένοι ἐξώρυμησαν μὲ τὰ σπαθιὰ στὰ χέρια
 καὶ οἱ Τούρκοι τοὺς ἐσταύρωσαν καὶ τοὺς διαμοιράζουν.
 Πῆραν κεφάλια ἀμέτρητα καὶ ζωντανοὺς ἀμέτρους
 καὶ λίγοι ξεγλυτώσανε πλέοντας μέσ' στὸ αἷμα.

(Δημοτικό)

48. ΣΤΗ ΜΑΧΗ ΤΟΥ ΣΑΡΑΝΤΑΠΟΡΟΥ

Στή μάχη τοῦ Σαραντάπορου, τὸ 1912, ἔνας γενναῖος ἀνθυπολοχαγὸς ἐπὶ κεφαλῆς τῶν στρατιωτῶν του πληγώθηκε ξαφνικὰ ἀπὸ σφαῖρα ἐχθρικὴ κι ἔπεσε.

Οἱ στρατιῶτες του, ποὺ ἦταν παρέκει, ἔτρεξαν ἀμέσως νὰ τὸν βοηθήσουν. Ὁ ἀνθυπολοχαγὸς ὅμως ἀρνήθηκε ἐπίμονα.

—'Εμένα, εἶπε, θὰ μὲ πάρουν οἱ νοσοκόμοι. Ἐσεῖς προχωρεῖτε.

Καὶ πρόσθεσε μὲ τόνο διαταγῆς :

—'Εμπρὸς ἐσεῖς. Ἐμπρός, ἐμπρός!

«'Ο Διάδοχος Κωνσταντίνος»

N. Σπανδωνῆς (διασκευή)

49. Ο ΔΙΑΔΟΧΟΣ ΚΑΙ Ο ΣΤΡΑΤΙΩΤΗΣ

Τὴν παραμονὴ τῆς καταλήψεως τῆς Θεσσαλονίκης, σὲ μιὰ στιγμὴ ἀναπαύσεως, ἔνας στρατιώτης ἦταν ξαπλωμένος μακάρια ἐπάνω στὸ γῆμα.

Ἐξαφνα τοῦ φώναξαν οἱ ἄλλοι :

—Συνάδελφε, σήκω ἀπὸ χάμω. 'Ο ἀρχιστράτηγος ἔρχεται. 'Ο Διάδοχος!

'Ο στρατιώτης φαντάστηκε πῶς τὸν γελοῦσαν καὶ ἀνταποδίδοντας τ' ἀστεῖα, ὅπως νόμιζε, εἶπε :

—Καὶ πότε θὰ φτάσωμε, 'Υψηλότατε, στὴ Θεσσαλονίκη;

—Ἀπὸ σᾶς ἐξαρτᾶται . . . "Αν δείξετε τὴ διαγωγὴ ποὺ δείξατε ὡς τώρα, σὲ τρεῖς τέσσερες ἡμέρες θὰ φτάσωμε.

Ήταν πράγματι ὁ ἀρχιστράτηγος, ὁ τότε Διάδοχος Κωνσταντῖνος, ἔνα βῆμα πίσω ἀπὸ τὸν ξαπλωμένο στρατιώτη καὶ ἀπαντοῦσε χαμογελώντας στὴν ἐρώτησι ποὺ εἶχε ἀκούσει.

"Ο Διάδοχος Κωνσταντῖνος"

N. Σπανδωνῆς (διασκευὴ)

50. Η ΣΥΜΠΕΡΙΦΟΡΑ ΤΩΝ ΣΤΡΑΤΙΩΤΩΝ ΜΑΣ

Πηγαίναμε γιὰ τὴ Φλώρινα. Νυχτώσαμε σὲ κάποιο τουρκικὸ χωρὶς καὶ, ἀφοῦ ἐξασφαλίσαμε τοὺς αἰχμαλώτους ποὺ συνωδεύαμε, τρεῖς τέσσερες στρατιῶτες, ἐλεύθεροι ὑπηρεσίας, χτυπήσαμε σ' ἔνα σπίτι.

"Ἐπειτα ἀπὸ πολλοὺς κόπους ἡ θύρα ἄνοιξε καὶ μιὰ γριὰ Τούρκισσα παρουσιάστηκε. Μόλις μᾶς εἶδε, ἀρχισε νὰ φωνάζῃ, νὰ κλαίῃ, νὰ μᾶς παρακαλῇ. Μάταια τὴν βεβαιώναμε πῶς δὲν ἔχει τίποτε νὰ φοβηθῇ.

"Εξαφνα πάνω ἀπὸ κάποιο παράθυρο, στὸ βάθος τῆς αὐλῆς, διακρίναμε κάποιαν ἄλλη χανούμισσα, νέα, μὲ σκεπασμένο τὸ πρόσωπο. Ζητήσαμε ἔνα μέρος νὰ μείνωμε· καὶ αὐτὴ μὲ φωνὴ τρεμουλιαστὴ ἀπὸ τὸν φόβο της κάτι εἶπε στὴ γριὰ καὶ μᾶς ὡδήγησε μέσα στὸ σπίτι. 'Εκεῖ βρήκαμε τὴ νέα μὲ σκεπασμένο πάντα τὸ πρόσωπο. "Ετρεμαν τόσο πολὺ τὰ χέρια της, ποὺ κάποιος ἀπὸ μᾶς τῆς πῆρε τὸ φῶς ποὺ κρατοῦσε, γιὰ νὰ μὴν τῆς πέσῃ. "Εκλαιγε καὶ αὐτή. Προσπαθήσαμε νὰ τὴν βεβαιώσωμε ὅτι δὲν εἴχε νὰ φοβηθῇ τὸ παραμικρό.

Κι ἐκείνη τότε σιωπηλὴ μᾶς ἀνοίξε μιὰ θύρα καὶ μᾶς ἔδειξε νὰ περάσωμε.

Ήταν μιὰ πρώτης τάξεως τουρκικὴ σάλα. Δὲν θέλαμε νὰ λερώσωμε μὲ τὰ λασπωμένα ροῦχα μας τὰ ώραῖα ντιβάνια καὶ ζητήσαμε ἔνα ἄλλο πιὸ μέτριο κατάλυμα. Σιωπηλὴ ἡ νεαρὴ Τούρκισσα μᾶς ὡδήγησε σ' ἔνα ἄλλο δωμάτιο, ὅπου κοιμηθήκαμε.

Τὸ πρωὶ μᾶς ἔφεραν ἔνα πλουσιώτατο πρόγευμα, μὰ δὲν τὸ ἀγγίξαμε. Φοβόμαστε μήπως μᾶς δηλητηρίαζαν! «Φοβᾶται ὁ Γιάννης τὸ θεριδ καὶ τὸ θεριδ τὸν Γιάννη», ποὺ λέει καὶ ἡ παροιμία.

Φύγαμε· καὶ μόνο ὅταν ἀποχαιρετίσαμε εὐχαριστώντας γιὰ τὴ φιλοξενία, ἡ Τούρκισσα γέλασε μὲ ἀνακούφισι καὶ μᾶς εὐχήθηκε κατευόδιο.

«Ο Διάδοχος Κωνσταντίνος»

N. Σπαρδωνῆς (διασκενή)

51. ΣΚΑΡΦΔΛΩΜΕΝΟΙ ΣΤΟ ΜΠΙΖΑΝΙ

Είχα βρεθή στις προφυλακές, στὸ Μπιζάνι, μπροστά σὲ μιὰ ὁμάδα Κρητῶν κι εὐζώνων, ποὺ καθαρίζονταν στὴ λιακάδα.

—Ἐ καλὸ παλληκάρι, πῶς τὰ περνᾶτε ἐδῶ;

—Πῶς νὰ τὰ περνοῦμε; εἶπε ὁ Κρητικός. Συνηθίσαμε πιά. Τὴν ἡμέρα ἔχομε κουβέντα μὲ τὰ τοπομαχικὰ τοῦ Μπιζανιοῦ. Πέφτει ἡ μέρα καὶ ἀρχίζουν οἱ νυχτερινοὶ αἰφνιδιασμοὶ... Τὰ βουνὰ γύρω μας τραντάζονται ὀλοένα ἀπὸ τὶς ὀβίδες. Λές κι ἔχουν αἰώνιο σεισμό!... Τρία μερόνυχτα τώρα δὲν σηκώσαμε κεφάλι ἀπὸ τὰ ὄχυρώματά μας. Σήμερα μονάχα μᾶς δόθηκε ἡ εὔκαιρία νὰ παίξωμε λιγάκι ἀπὸ κοντά...

—Καὶ αὐτοὶ ποὺ κάνουν τὴν ἐπίθεσι εἶναι Τουρκοὶ ἢ
Αλβανοί;

“Ενας δεκανέας τῶν εὐζώνων μοῦ ἀπαντᾷ :

—’Εγὼ εἶμαι ἀπὸ τὴν ἀρχὴ στὶς προφυλακές. Σὰ νυχτώ-
ση καλά, νά σου καὶ οἱ φίλοι μας οἱ Τουρκαλβανοί, ὅλο καὶ
μεθυσμένοι, μᾶς ἔρχονται μπουλούκια μπουλούκια. Κάποτε
μᾶς μιλοῦν ἐλληνικά, γιὰ νὰ μᾶς γελάσουν τάχα. Μὰ ἐμεῖς
τίποτε!... ’Αρχίζομε «πῦρ ὁμαδόν». Μισή ὥρα δὲν κρατοῦν.
“Τστερα, ὅπου φύγη φύγη. Πολλὲς φορὲς τοὺς πιάνομε σὰν
λαγούς, ὅταν ἔρχονται κατ’ ἐπάνω μας. Κούφια κορμιά, ἀφέν-
τη μου, δὲν ἀξίζουν μιὰ γυροβολιὰ τοῦ τσαρούχιοῦ μου.
Οὔτε τοὺς λογχαριάζομε πιά. Μονάχα ποὺ εἶναι νηστικοὶ καὶ,
ἄμα τοὺς πιάσωμε, μᾶς τρῶνε τὶς κουραμάνες σὰν παντε-
σπάνι! Τὸ πρῶτον πρῶτον μπόμπες, ὅλη τὴν ἡμέρα πόλεμος καὶ
ζήτωωαω! Νυχτώνει καὶ ἀρχίζουν οἱ αἰφνιδιασμοί. Ξη-
μερώνει, καινούργιες μπόμπες, καινούργιος πόλεμος, και-
νούργια ζήτωωαω... Κι ἔτσι τὰ περνοῦμε, ὅπως θέλει ὁ
Θεός, ἀφέντη μου.

Σταυροκοπήθηκα κι ἔψυχα ψιθυρίζοντας :

—Εἶδα ὡς τώρα τρεῖς πολέμους τριῶν διαφόρων λαῶν.
Πουθενά δὲν εἶδα τέτοια ἀπάθεια μπροστά στὸν θάνατο!

“Ο Διάδοχος Κωνσταντίνος”

N. Σπαρδωνῆς (διασκευὴ)

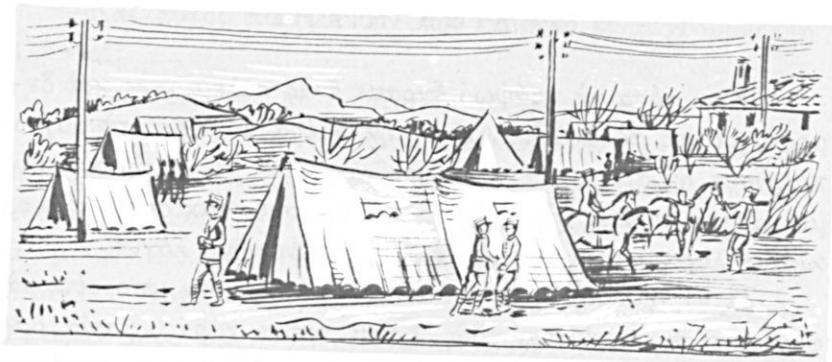
"Εχω τόσα νὰ γράψω! ἔγραφε ἔνας πολεμιστὴς καὶ δημοσιογράφος τὸ 1913. 'Αλλὰ τὴν ἡμέρα νικοῦμε· τὴν νύχτα παίρνομε δυνάμεις γιὰ νέους ἀγῶνες. Καὶ τώρα, ἀν καὶ εἴμαι ἀπέναντι ἀπὸ τὸν ἐχθρό, ποὺ θὰ τὸν τσακίσωμε αὔριο, κλέβω λίγες στιγμές, γιὰ νὰ σᾶς γράψω δυὸς λόγια.

Τὶ νὰ σᾶς πῶ! "Ο, τι καὶ ἀν σᾶς πῶ, δὲν μπορεῖτε νὰ φανταστῆτε τὶ γίνεται ἐδῶ. Εἶναι τρέλα χαρᾶς, μανία ὁργῆς, δίψα νίκης, ξέρω κι ἐγὼ τὶ εἶναι; "Όχι μιά, σαράντα Σόφιες μποροῦμε νὰ πάρωμε! Εἶμαι εύτυχής, ποὺ φορῶ τὸ γακί. Εἶμαι εύτυχής, ποὺ σᾶς γράφω, ἐνῶ ἀπέχω λίγα μέτρα ἀπὸ τὸν ἐχθρὸ καὶ μὲ τὴ συνοδεία τῆς μουσικῆς τοῦ κανονιοῦ.

"Ανέκδοτα τῶν δύο μας πολέμων

"Ηλ. Οἰκονομόπουλος (διασκευὴ)

53. "ΣΤΗ ΣΟΦΙΑ...",

Στὸν ἑλληνοβουλγαρικὸ πόλεμο τοῦ 1913 πέρασα εἰκοσι τέσσερες ὥρες στὸ Στρατηγεῖο τοῦ σταθμοῦ Χατζῆ Μπενηλίκ. Ἡμουν σὲ ἀπόστασι δέκα βημάτων ἀπὸ τὸ τραπέζι, ὅπου μὲ τὸ φῶς μιᾶς λάμπας πετρελαίου ὁ Κωνσταντῖνος μὲ τὸ Ἐπιτελεῖο του κατάστρων τὸ σχέδιο τῆς μάχης τοῦ Πετσόβου. Μαζὶ μὲ τὸν Διάδοχο, τοὺς πρίγκιπες καὶ τοὺς ἀξιωματικοὺς τοῦ Ἐπιτελείου μελετοῦσε τοὺς χάρτες καὶ σημείωνε διάφορες διαταγές.

Κι ἐνῶ στὸ τραπέζι ἔκεινο ἐργαζόταν ὁ ἐγκέφαλος τοῦ ἑλληνικοῦ στρατοῦ, ἔρχονταν κάθε στιγμὴ ἀγγελιαφόροι καὶ ὁ τηλέγραφος δούλευε ἀδιάκοπα. Ἀξιωματικοί, ὑπαξιωματικοί καὶ στρατιῶτες, πληθυσμὸς μιᾶς μικρῆς πόλεως, κινοῦνται διαρκῶς. Ἄλλοι καπνίζουν καὶ τραγουδοῦν. Εἶναι ἀπίστευτο μὲ ποιὰ εὐχαρίστησι κάνει τὸν πόλεμο αὐτὸν ὁ ἑλληνικὸς στρατός. Τὸν αἰσθάνεται σὰν ἓνα ἀληθινὸ πανηγύρι καὶ παραπονιοῦνται μόνο ὅσοι δὲν λαμβάνουν μέρος.

'Ανεβαίνοντας μὲ τὸν σιδηρόδρομο στὸ Χατζῆ Μπενηλίκ συναντήσαμε τρεῖς ἀμαξοστοιχίες, ποὺ ἔφερναν ἐπιστρά-

τους. Ἡταν νέοι κληρωτοὶ Ρουμελιῶτες κι ἔσπευδαν νὰ συμπληρώσουν τὰ κενά, ποὺ ἀφησαν οἱ μάχες τῆς Δοϊράνης, τῆς Στρώμνιτσας καὶ τοῦ Δεμίρ Ἰσάρ.

Οἱ νεαροὶ ἐπίστρατοι, παιδιὰ ἀμούστακα ἀκόμη, δὲν ἔδειχναν πώς πήγαιναν στρατιῶτες σ' ἔναν ἀπὸ τοὺς πιὸ αἰματηροὺς πολέμους. Φαίνονταν σὰ νὰ πήγαιναν ἐκδρομὴν σὲ γάμο ἢ σὲ κανένα πανηγύρι.

Οἱ ἀμαξοστοιχίες, ποὺ τοὺς μεταφέρουν ἀπὸ τὴ Θεσσαλονίκη στὴν πρώτη γραμμή, σταματοῦν λίγο ἔξω ἀπὸ τὴν πόλη μιὰ δλόκληρη ὥρα, ὥστου νὰ περάσῃ κάποια ἄλλη ἀμαξοστοιχία. Ξέρετε πῶς περνοῦν τὴν ὥρα αὐτή; Κάνουν σωστὴ λεηλασία στὶς ἀκακίες τοῦ δάσους, ποὺ εἶναι ἐκεῖ κοντά, καὶ στολίζουν μὲ πελώριους κλώνους τὰ βαγόνια τοῦ σιδηρόδρομου. Καὶ μερικὰ ἀπὸ αὐτὰ οὔτε φαίνονται ἀπὸ τὸν πλούσιο καὶ πυκνὸ στολισμό. Καὶ μέσα ἀπὸ αὐτὰ τὰ κινούμενα δάση οἱ "Ελληνες στρατιῶτες τραγουδοῦν τὸ τρα-

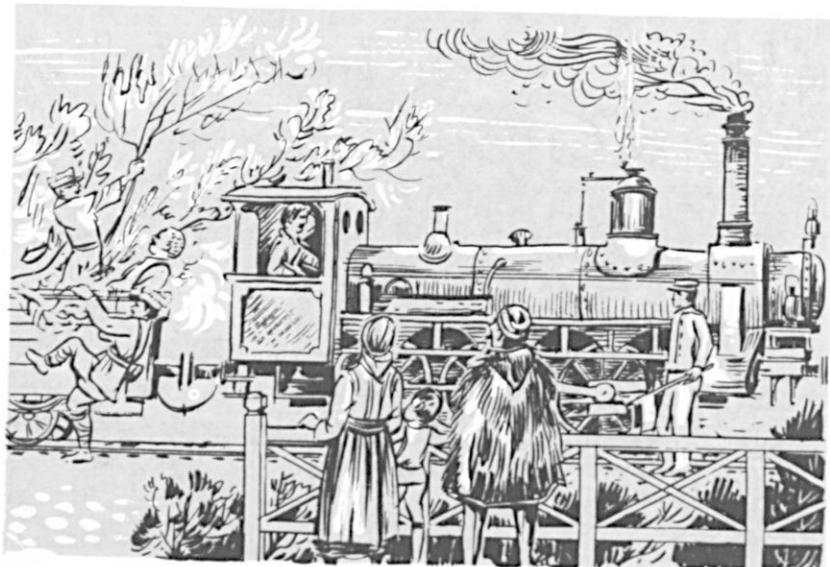

γούδι τῆς ἐποχῆς, που τὸ ἔκαμε κάποιος λαϊκὸς ποιητὴς τοῦ στρατοῦ :

Στὴ Βουλγαρία θὰ πᾶμε
νὰ πολεμήσωμε.

Στὴ Σόφια θὲ νὰ μποῦμε
νὰ τοὺς νικήσωμε...

Πραγματικά, τὸ σύνθημα τοῦ στρατοῦ εἶναι νὰ μπῆ στὴ Σόφια. Αἰώνων μῖσος τῆς φυλῆς, που κοιμόταν στὰ βάθη τῆς ἑλληνικῆς ψυχῆς, ξύπνησε ξαφνικὰ καὶ πετάχτηκε ἀκράτητο. "Ολοι αὐτοὶ οἱ στρατιῶτες, ἀκόμη καὶ ἐγγράμματοι, κρύβουν μέσα τους κάτι ἀπὸ τὸ δίκαιο μῖσος τοῦ Βασιλείου τοῦ Βουλγαροκτόνου. Τὰ ὅργια τῶν Βουλγάρων ἐναντίον τῶν Ἑλλήνων ἐπὶ τόσους αἰῶνες, οἱ σφαγὲς τοῦ Δεμίρ Ίσαρ καὶ τοῦ Δοξάτου, ἡ καταστροφὴ τῶν Σερρῶν, ἡ ἄνανδρη σφαγὴ τῶν δώδεκα αἰχμαλώτων εὐζώνων ζωτάνεψαν τὸ μῖσος. Καὶ ὁ πόλεμος μεταξὺ τῶν Ἑλλήνων

καὶ τῶν Βουλγάρων δὲν μοιάζει μὲ τὸν πόλεμο ποὺ ἔγινε
ἐδῶ καὶ λίγους μῆνες μὲ τοὺς Τούρκους. Εἶναι πόλεμος
ἐξοντώσεως.

Νὰ προσθέσετε σὲ ὅλα αὐτὰ καὶ τὴν ἀγάπη τοῦ στρα-
τοῦ γιὰ τὸν Βασιλιὰ Κωνσταντῖνο, ποὺ τὸν λατρεύουν σὰν
Θεό τους, γιὰ νὰ καταλάβετε τὸν ἡρωισμὸν καὶ τὰ θαύματα.

—Στὴ Σόφια! τὸ εἶπε ὁ κουμπάρος...

‘Ο κουμπάρος εἶναι ὁ βασιλιάς, ἀφότου ὁ Κωνσταντῖ-
νος πῆρε γιὰ νονοὺς τῆς κόρης του τὸν στρατὸν καὶ τὸν στό-
λο. Ἀπὸ τότε καὶ ὁ τελευταῖος φαντάρος καὶ ὁ τελευταῖος
βουνήσιος εὔζωνας καὶ ὁ ἐθελοντής, ποὺ ἥρθε νὰ πολεμήσῃ
ἀπὸ τὸ μακρινὸν σημεῖο τοῦ κόσμου, τὸν ὄνομάζει κουμπάρο.
“Εγουν πιὰ πρὸς τὸν βασιλιὰ τοῦ ἑλληνικοῦ ”Εθνους ἐκεί-
νη τὴν πνευματικὴν συγγένεια τῶν κουμπάρων, ποὺ μόνο
στὴν ἑλληνικὴν ἐκκλησίαν καὶ στὰ πατροπαράδοτα ἑλληνικὰ
ἔθιμα τὴ βρίσκομε. Πουθενὰ ἀλλοῦ. Σὲ καμμιὰ ἀλλη θρη-
σκεία καὶ σὲ κανενὸς ἀλλοῦ λαοῦ τὰ ἔθιμα.

—Στὴ Σόφια! τὸ εἶπε ὁ κουμπάρος.

Μὲ τὸ σύνθημα αὐτὸν προχωρεῖ ἀκράτητος ὁ ἑλληνικὸς
στρατός. Δὲν ξέρει οὕτε πεῖνα οὕτε δίψα οὕτε κούραση.
‘Αγωνίζεται, περνᾶ τὰ βράχια καὶ τὰ ὑψώματα, πέφτει γε-
λώντας καὶ πεθαίνει ζητωκραυγάζοντας!

“Εκλεισαν σπίτια, ἔμειναν χωρὶς προστάτες οἰκογένειες,
σταμάτησε κάθε ἔργασία, μὰ κανεὶς δὲν βλέπει γύρω του,
κανεὶς δὲν παραπονιέται. “Ολοι ἀδειάζουν τὸ ποτήρι τῆς
θλίψεως καὶ πηγαλινούν ἐμπρός. Καὶ συνερίζονται ὁ ἔνας τὸν
ἄλλο, ποιὸς νὰ πεθάνῃ χωρὶς παράπονο ἢ ποιὸς νὰ πέσῃ
πιὸ ἡρωικά. Θαυμάσιοι οἱ εὔζωνοι πιάνοντας μὲ τὰ χέρια
τους τὰ κανόνια. Μὰ μήπως εἶναι κατώτεροι οἱ πεζοί; Μή-
πως δὲν ἦταν γενναῖοι οἱ ἐθελονταί; Μήπως δὲν ἦταν ἀξιο-
θαύμαστοι οἱ ιππεῖς, οἱ πυροβοληταί καὶ οἱ ἄντρες τοῦ Μη-

χανικοῦ; Ποιὸς ἔμεινε πίσω στὸν ἀγῶνα αὐτὸν ποὺ θύμιζε τὴ φιλοτιμία τοῦ Σπαρτιάτη, τὴν ἀπόλυτην περιφρόνησι στοὺς κόπους, στοὺς πόνους καὶ στὸν θάνατο;

Μόνο μιὰ ταπεινωτικὴ ὄμολογία τῆς Βουλγαρίας θὰ μποροῦσε νὰ σταματήσῃ τὸν ἀνθρώπινο αὐτὸν χείμαρρο νὰ μὴ χυθῇ καὶ καταπνίξῃ τὴ Σόφια! Καὶ αὐτὸς εἶναι ὁ μόνος φόβος τοῦ στρατοῦ.

"Ενας λεβέντης εὔζωνας, γαλατᾶς στὴν Ἀθήνα πρίν, διαβάζοντας στὶς ἐφημερίδες στὸ Χατζῆ Μπεηλίκ ὅτι ἡ Βουλγαρία γονάτισε καὶ παρακλεῖ τὶς Μεγάλες Δυνάμεις, σήκωσε τὸ κεφάλι του καὶ ρώτησε :

—Πόσες ἡμέρες δρόμος εἶναι ἀπὸ ἐδῶ ὡς τὴ Σόφια, πατριώτη;

—Μά... ὥχτῳ - δέκα, ἀπάντησα.

Ο εὔζωνας χτύπησε τὸ χέρι στὸ γόνατό του ἀγανακτισμένος καὶ εἶπε :

—Δὲν θὰ προφτάσωμε!... "Αχ, Σκυλόφραγκοι, τὶ μᾶς κάνατε... Μ' αὐτὸν τὸν καημὸν θὰ πεθάνω!..."

Προσπάθησα νὰ τὸν παρηγορήσω. Τοῦ εἶπα ὅτι, καὶ αὐτὸν γίνη; δὲν θὰ σημαίνη τίποτε ἄλλο παρὰ πῶς οἱ Βούλγαροι νικήθηκαν ἐντελῶς κι ἔτσι ίκανοποιεῖται ἡ ἑλληνικὴ φιλοτιμία. Ο εὔζωνας ὅμως κούνησε τὸ κεφάλι :

—"Αμ δὲν εἶναι τὸ ἴδιο, εἶπε. Πρέπει νὰ μποῦμε στὴ Σόφια, νὰ δείξωμε σ' αὐτοὺς πῶς μπαίνει ὁ Ἐλληνας, σὰ νικήσῃ. "Οχι ὅπως μπαίνουν αὐτοί! Νὰ μποῦμε καὶ νὰ μὴν πατήσωμε μυρμήγκι. Καὶ ἀν πιοῦμε ἔναν καφέ, νὰ τὸν πληρώσωμε καὶ ν' ἀφήσωμε καὶ μιὰ δεκάρα στὸ παιδί..."

Νά, ὀλόκληρη ἡ ἑλληνικὴ περηφάνεια. Νά, ὁ πιὸ εὐγενικὸς πολιτισμὸς τοῦ κόσμου σὲ μιὰ φράσι ἐνὸς ἀσήμαντου, ἐνὸς ἄγνωστου, ταπεινοῦ γαλατᾶ τῆς Ἀθήνας!...

«Ἀνέκδοτα τῶν δύο μας πολέμων»

Ηλ. Οἰκονομόπουλος (διασκευὴ)

Ἐλισά, 21 Σεπτεμβρίου 1913

Ἄδερφέ μου

Μοῦ γράφεις ἂν ὑποφέρω. Οἱ κόποι καὶ τὰ βάσανα δὲν ἔχουν καμμιὰ σημασίᾳ γιὰ μᾶς. Λησμονήσαμε ὅτι εἴμαστε ἄνθρωποι! Καὶ τὸ σπουδαιότερο, ὅτι μᾶς λησμόνησε καὶ ἡ φύσι, ἡ δποία κουράστηκε νὰ μᾶς πειράζῃ μὲ τὶς ἀρρώστιες τῆς. Ὁ βίος ἐδῶ εἶναι εὐχάριστος. Μόνο ἡ ιδέα, ὅτι μᾶς ἀπειλοῦν οἱ γείτονες, μᾶς ἔχει σκυλιάσει ὅλους. Ἐμεῖς δὲν εἴμαστε γι' αὐτοῦ πλέον. Ἐδῶ ἡ θέσι μᾶς καὶ ὁ τάφος μᾶς. Τὰ μέρη αὐτὰ εἶναι πληρωμένα μ' αἷμα. Κάθε βουνό καὶ κάμπος εἶναι στολισμένα μὲ σταυρούς. Κοιμοῦνται ἐκεῖ οἱ σύντροφοί μας. "Ας μὴν ἀνησυχῇ κανείς. "Οσο εἶναι ἐδῶ ὁ στρατός, ἡ μεγάλη Ἑλλάδα θὰ εἶναι ἀπρόσβλητη. Μάθαμε πλέον τὸ μαστικὸ τῆς νίκης. "Έχομε τὸ μονοπώλιο τῆς παλληκαριᾶς. "Ας τὸ μάθουν ὅλοι αὐτό.

—Τὶ δουλειὰ κάνεις;

—Πολεμῶ, ἀπαντᾶ ὁ στρατιώτης.

Σὲ φιλῶ
ὁ ἀδερφός σου

"Ανέκδοτα τῶν δύο μας πολέμων"

"Ηλ. Οἰκονομόπουλος

55. ΤΟ ΕΠΟΣ 1940 - 41

Τρεῖς ώρες μετά τὴν κήρυξι τοῦ πολέμου ἐναντίον τῆς Ἑλλάδος ἀπὸ τὴν Ἰταλία, ὁ Πρόεδρος τῆς Κυβερνήσεως ἀείμνηστος Ἰωάννης Μεταξᾶς ἀπηγόρυθνε τὸ ἔξῆς διάγγελμα :

«Πρὸς τὸν ἑλληνικὸν λαόν

»'Η στιγμὴ ἐπέστη, ποὺ θὰ ἀγωνισθῶμεν διὰ τὴν ἀνεξαρτησίαν τῆς Ἑλλάδος, τὴν ἀκεραιότητα καὶ τὴν τιμὴν της. Μολονότι ἐτηρήσαμεν τὴν πλέον αὐστηρὰν οὐδετερότητα καὶ ἵσην πρὸς ὅλους, ἡ Ἰταλία, μὴ ἀναγνωρίζουσα εἰς ἡμᾶς τὸ δικαίωμα νὰ ζῶμεν ὡς ἐλεύθεροι "Ελληνες, μοῦ ἐξήτησε σήμερον τὴν Βῆγη πρωινὴν τὴν παράδοσιν τυμημάτων τοῦ ἔθνικοῦ ἐδάφους, κατὰ τὴν ἴδιαν αὐτῆς βούλησιν, καὶ ὅτι πρὸς κατάληψιν αὐτῶν ἡ κίνησις τῶν στρατευμάτων τῆς θὰ ἥρχιζε τὴν Βῆγη πρωινήν. Ἀπήντησα εἰς τὸν Ἰταλὸν πρέσβυν ὅτι θεωρῶ καὶ τὸ αἴτημα αὐτὸ καθ' ἔαυτὸ καὶ τὸν τρόπον μὲ τὸν ὄποιον γίνεται τοῦτο ὡς κήρυξι πολέμου τῆς Ἰταλίας κατὰ τῆς Ἑλλάδος.

»Τώρα θὰ ἀποδείξωμεν, ἐὰν πράγματι εῖμεθα ἀξιοι τῶν προγόνων μας καὶ τῆς ἐλευθερίας, τὴν ὄποιαν μας ἐξησφάλισαν οἱ προπάτορές μας. "Ολον τὸ "Εθνος ἀς ἐγερθῇ σύσωμον! "Αγωνισθῆτε διὰ τὴν Πατρίδα, τὰς γυναῖκας, τὰ παιδιά σας καὶ τὰς ιεράς μας παραδόσεις.

»"Νῦν ὑπὲρ πάντων ἀγών,,.

'Ιωάννης Μεταξᾶς'

Μετά μιὰν ὥρα ὁ Βασιλιάς Γεώργιος ὁ Β' ἀπηύθυνε τὸ δικό του διάγγελμα :

«Πρὸς τὸν ἐλληνικὸν λαὸν

»Ο Πρόεδρος τῆς Κυβερνήσεως σᾶς ἀνήγγειλε πρὸ δὲ λίγου ὑπὸ ποίους ὄρους ἡναγκάσθημεν νὰ κατέλθωμεν εἰς πόλεμον κατὰ τῆς Ἰταλίας, ἐπιβουλευθείσης τὴν ἀνεξαρτησίαν τῆς Ἑλλάδος.

»Κατὰ τὴν μεγάλην αὐτὴν στιγμὴν εῖμαι βέβαιος ὅτι κάθες Ἑλλην καὶ κάθες Ἑλληνίς θὰ ἐκτελέσουν τὸ καθῆκόν των μέχρι τέλους καὶ θὰ φανοῦν ἀντάξιοι τῆς ἐνδόξου ἡμῶν ἱστορίας.

»Μὲ πίστιν εἰς τὸν Θεὸν καὶ εἰς τὰ πεπρωμένα τῆς φυλῆς τὸ Ἔθνος σύσσωμον καὶ πειθαρχοῦν ὡς εἰς ἄνθρωπος θὰ ἀγωνισθῇ ὑπὲρ βωμῶν καὶ ἔστιῶν μέχρι τῆς τελικῆς νίκης.

Ἐν τοῖς Ἀνακτόροις τῶν Ἀθηνῶν, 28 Ὁκτωβρίου 1940

Γεώργιος Β'».

Καὶ πραγματικὰ τὸ Ἔθνος τίρησε τὴν ὑπόσχεσι, ποὺ ἔδωσε ὁ βασιλιάς πρὸς ὅλο τὸν κόσμο : Ἀγωνίστηκε «ὑπὲρ βωμῶν καὶ ἔστιῶν» ὡς τὴν τελικὴν νίκη.

Καὶ ἡ ἀναγγώρισι ἦρθε ἀπὸ τὸ στόμα τοῦ στρατάρχη λόρδου Οὐέιβελ, ἀρχιστράτηγου τῶν συμμαχικῶν δυνάμεων τῆς Μέσης Ἀνατολῆς κατὰ τὰ σκοτεινὰ ἔτη 1940 - 41.

Νὰ τὶ εἶπε ὁ στρατάρχης ἀπὸ τὸν ραδιοφωνικὸ σταθμὸ τοῦ Λονδίνου τὸ βράδυ τῆς 27 Ὁκτωβρίου 1947, παραμονὴ τῆς ἑβδόμης ἐπετείου τῆς ἐπιθέσεως ἐναντίον μας :

«Απὸ τὴν μακραίωνα καὶ περίλαμπρον ἱστορίαν τῆς ἡ Ἑλλὰς πολλὰς ἐπετείους δύναται νὰ ἐορτάζῃ καὶ νὰ ἐνθυμῆται μὲ ὑπερηφάνειαν. Καμία ὅμως δὲν εἶναι λαμπρότερα ἀπὸ τὴν ἡμέραν ἔκεινην, πρὸ ἐπτὰ ἔτῶν, ὅταν, εἰς τελείως ἀπρόκλητον ἐπίθεσιν ἐνὸς ἀρπαγος τυράννου καὶ

ένὸς κενοδόξου λαοῦ, ἡ Ἑλλὰς σύσσωμος ἀντέταξε τὸ θρυλικὸν ΟΧΙ. Χωρὶς νὰ διστάσῃ οὕτε στιγμήν, ἐδέχθη, ὅπως καὶ εἰς τὸ παρελθόν, νὰ ἀγωνισθῇ ὑπὲρ τῆς ἐλευθερίας. Περιεφρόνησε τὰς θυσίας. Ἡ διαφόρησε διὰ τὴν τεραστίαν ὑλικὴν ὑπεροχὴν τοῦ ἀντιπάλου. Καὶ ἡνωμένη ἡ Ἑλλὰς ὡς εἰς ἄνθρωπος ὑπερήσπισε τὴν παναρχαῖαν κληρονομίαν τῆς.

»Τὴν ἡμέραν ἐκείνην προσετρέξατε, "Ἐλληνες, ὡς σύμμαχοί μας, οἱ μόνοι μας σύμμαχοι τὴν ἐποχὴν ἐκείνην, εἰς τὸν ἀγῶνα ὑπὲρ τῆς ἐλευθερίας τῆς Εὐρώπης καὶ ὀλοκλήρου τοῦ κόσμου. Σᾶς προσεφέραμεν πᾶσαν δυνατὴν βοήθειαν ἀπὸ τὰς περιωρισμένας δυνάμεις μας. Ἐπὶ ἔξι μῆνας ἐπολεμήσαμεν ὁ εἰς παρὰ τὸ πλευρὸν τοῦ ἄλλου, μέχρις ὅτου ἡ Ἑλλὰς ὑπέκυψεν εἰς τὴν συντριπτικὴν ὑπεροχὴν τῆς Γερμανίας, ἡ ὅποια, ἐν τῷ μεταξύ, διὰ νὰ βοηθήσῃ τὴν ἡττωμένην Ἰταλίαν, ἐκήρυξε τὸν πόλεμον ἐναντίον τῆς Ἑλλάδος.

»Ἐγω τὴν πεποίθησιν ὅτι ἐκφράζω τὰ αἰσθήματα ὅλων τῶν τότε συμπολεμιστῶν μου τοῦ Στρατηγέου τῆς Μέσης Ἀνατολῆς, ἂν βεβαιώσω ὅτι ποτὲ δὲν θὰ λησμονήσωμεν καὶ δὲν θὰ παύσωμεν ποτὲ νὰ θαυμάζωμεν τὴν ἀνδρείαν, τὴν καλωσύνην καὶ τὴν γενναιοφροσύνην τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ καὶ τὴν γοητείαν τῆς ἐνδόξου χώρας του.

»Σᾶς εὐχόμεθα ὅλοι ἡμεῖς, οἱ παλαιοὶ συμπολεμισταί σας, εὐτυχῆ διέξοδον ἀπὸ τὰ σημερινά σας δεινά. Σᾶς εὐχόμεθα νὰ εἰσθε καὶ τώρα ἡνωμένοι, ὅπως ἥσθε ἡνωμένοι καὶ εἰς τὸν πόλεμον ἐναντίον τῶν Ἰταλῶν καὶ τῶν Γερμανῶν».

Καὶ πρόσθεσε ἑλληνικὰ ὁ Οὐέιβελ :
—Ζήτω ἡ Ἑλλάς !

Απὸ τὸ βιβλίο τοῦ Ἀχ. Κύρου «Ἡ Ἑλλὰς ἔδωσε τὴν νίκην»

56. ΙΕΡΟΥΡΓΟΣ ΚΑΙ ΣΤΡΑΤΙΩΤΗΣ ΤΟΥ ΧΡΕΟΥΣ

Ποτὲ τὸ ψηλό του τὸ ἀνάστημα δὲν εἶχε πιὸ ιερατικὴ ἐπιβολὴ ἀπὸ τότε ποὺ φοροῦσε τὴ στολὴ τοῦ ἀγωνιστοῦ. Ποτὲ δὲν εἶχε λάμψει μὲ περισσότερη γαλήνη τὸ βαθύτατο, ξάστερο, γλαυκὸ βλέμμα του. 'Απ' ὅλο τὸ εἶναι του ἀναδιδόταν μιὰ ιερόπρεπη ἡθικὴ ἐπιβολὴ ποὺ μιλοῦσε βαθιὰ σ' ὅλους τοὺς συμπολεμιστάς του.

Βράδυ τῆς μάχης τῆς Σιάτιστας. Οἱ ὁμίχλες εἶχαν ἀποτραβηγκτῆ ἀπὸ τὰ σκυθρωπὰ βουνά, ποὺ βούιζαν ὅλο τὸ ἀπόγευμα ἀπὸ τοῦ πολέμου τὴν ὁργή. 'Ο ἔχθρος εἶχε ὑποχωρήσει βιαστικά. Τραχυματιοφορεῖς μάζευαν τοὺς νεκροὺς — Καπιτσίνη, Παπαμαλέκο, Παπαδάκη καὶ τόσους ἄλλους — καὶ τοὺς ἀνέβαζαν στὴ γραφικὴ πολιτεία μὲ τοὺς δίδυμους συνοικισμούς. 'Η πρωτοπορία τοῦ Σώματος τῶν Ἐλλήνων Γαριβαλδινῶν ἔφτασε στὴ Σιάτιστα κατὰ τὸ σουρούπωμα. 'Ο Μαβίλης μαζί της. Εἶχε ἀκούσει τὶς κανονιὲς καὶ τὸ τουφεκίδι καὶ ἐπειδὴ ὁ λόχος του ἦταν ὑποχρεωμένος νὰ βραδυπορῇ στὸ λασπωμένο ἔδαφος, ζήτησε ἀπὸ τὸν Ρώμα τὴν ἄδεια νὰ προηγηθῇ καὶ αὐτὸς μὲ τὴν πρωτοπορία. "Ἐφτασε στὴ Σιάτιστα κατάκοπος καὶ καταλασπωμένος. Δὲν θέλησε

ν' ἀναπαυτῇ οὕτε μιὰ στιγμή. Ζήτησε σὰν χάρη ἀπὸ τὸν συνταγματάρχη Ἡπίτη, ποὺ διοικοῦσε τὰ ἐκεῖ στρατεύματα, νὰ κατεβῆ στὴ «γραμμή» ποὺ φρουροῦσε τὰ ριζώματα τοῦ βουνοῦ, γιὰ νὰ ματαιώσῃ καμιαὶ αἰφνιδιαστικὴ ἀντεπίθεσι τὴ νύχτα. Καὶ μὲ λίγους Ἐρυθροχιτώνες ἀγρύπνησε ὅλη τὴ νύχτα σ' ἔνα σημεῖο τῆς παρατάξεως τῶν προφυλακῶν κατακουρασμένος, νηστικὸς καὶ τρισευτυχισμένος μέσα στὴν ἀδιάκοπη, μονότονη βροχὴ ποὺ εἶχε ξαναπιάσει. Τὸ μόνο ποὺ τὸν πίκραινε ἦταν ὅτι δὲν εἶχε προφτάσει νὰ λάβῃ μέρος στὴ μάχη. Καὶ ἀντίκρυζε τὸ ἄλλο πρωὶ τοὺς νεαροὺς μέσα στὴν ἐκκλησία μὲ βαθειὰ συγκίνησι, σὰ νὰ τοὺς μακάριζε ποὺ εἶχαν προφτάσει αὐτοὶ...

Απὸ τὸ Κηπουριό τὸ Σῶμα τῶν Γαριβαλδινῶν ἔφτανε στὴν Κρανιά. Χιονισμένα τὰ βουνά καὶ μαυρολογοῦν τὰ δάση τῶν ἑλάτων στὸ λευκὸ φόντο. Οἱ χωρικοὶ ζητωκραυγάζουν. Ὁ Μαβίλης μὲ μάτια βουρκωμένα στρέφεται στὸν συνομιλητὴ του ἀξιωματικὸ τῶν Ἐρυθροχιτώνων καὶ λέει μὲ βαθειὰ φωνή :

— Ἀν ζήσωμε, θὰ ζητήσω νὰ μὲ διορίσουν δάσκαλο σ' ἔνα μακεδονικὸ χωριό.

Μετὰ τὴν Κρανιὰ καὶ τὴ Μηλιά, μέσ' ἀπὸ δάσος ὑπέροχο, ἀπὸ ἔλατα ὑπερύψηλα, μερικὰ κάπου κάπου καμένα καὶ ξαπλωμένα ἀπὸ τοὺς κεραυνούς, τὸ Σῶμα τῶν Ἐρυθροχιτώνων ἀνεβαίνει στὸν αὐχένα τοῦ Τζάν Χορταρᾶ («τρόμος τῆς ψυχῆς» εἶναι ἡ τουρκικὴ ἔννοια τῆς ὀνομασίας του). Ὁ Μαβίλης ὑπέφερε στὸν ἀτέλειωτο ἀνήφορο, ἀλλὰ δὲν καταδεχόταν νὰ τὸ φανερώσῃ. Ποτὲ δὲν καβαλοῦσε τὸ ἄλογο ποὺ τοῦ εἶχαν δώσει ἀπὸ σεβασμὸ στὴν ἡλικία του. Τὸ ἄφηνε πάντα γιὰ κάποιον ἄρρωστο ἢ ἀδύνατο στρατιώτη του καὶ πάντα πεζὸς ἐπὶ κεφαλῆς τοῦ λόγου του, μὲ τὸ ὑποσιάγωνο πάντα κατεβασμένο, κατὰ τοὺς κανονισμούς, ὅταν

έκτελοῦσε οὐπηρεσία, ἔδινε τὸ παράδειγμα τῆς ἀγόγγυστης οὐπομονῆς.

Στὸν αὐχένα, ἔνα πέτρινο φυλάκιο, μιὰ λιγόλεπτη στάσι γι' ἀνάσα. Εἶχαμε πιὰ ἔεπεράσει τὰ σύννεφα, ποὺ σκέπαζαν χαμηλότερα τὰ βουνά, καὶ ὁ ἥλιος ἔκανε ν' ἀστραποβολοῦν τὰ χιόνια ἐκεῖ πάνω καὶ χρύσωνε ἔνα παράξενο πέλαγο ἀπὸ σύννεφα, ποὺ ἀπὸ μέσα τους ἀναπετιόνταν οἱ ψηλότερες κορυφές σὰν παραμυθένια νησιά. 'Ο Μαβίλης ὄρθιος, ἀμίλητος προσπαθοῦσε ν' ἀγναντέψῃ μέσ' ἀπὸ τὸ πέπλο τῶν νεφῶν τὴ γῆ πρὸς τὰ δυτικά. Ἡταν ἐδῶ τὸ σύνορο τῆς Μακεδονίας καὶ τῆς Ἡπείρου, τῆς Ἡπείρου ὅπου εἶχε πολεμήσει στὰ 97 καὶ ποὺ λαχταροῦσε νὰ ἔχαναπολεμήσῃ γιὰ τὴν ἐλευθερία τῆς.

"Ἐνα πρόσταγμα. Οἱ λόχοι σηκώνονται, γιὰ νὰ συνεχίσουν τὴν πορεία. 'Ο Μαβίλης ἔκεινώντας πρὸς τὸν χιονισμένο κατήφορο ἀνασηκώνει γιὰ μιὰ στιγμὴ τὸ κόκκινο πηλήκιό του. Στὴν ὄψι του εἶναι ἀπλωμένη μιὰ ἐκστατικὴ ἀγιωσύνη. Μπαίνομε στὴν Ἡπειρο.

Πρωὶ, 24 Νοεμβρίου. Οἱ Γαριβαλδινοὶ ἔκεινοῦν ἀπὸ τὸ Μέτσοβο γιὰ τὸν Δρίσκο. Χιονισμένη ἡ βαθειὰ χαράδρα ποὺ κατεβαίνει ἀπὸ τὸν Ζυγὸ πρὸς τὴ στενώτατη κοιλάδα τῶν πηγῶν τοῦ Ἀράχθου. Σκεπασμένα τὰ βουνά, ποὺ τὴν κλείνουν, ἀπὸ πυκνὴ καταχνία. Χιόνι λεπτὸ βελονίζει κάπου κάπου τὰ πρόσωπα καὶ ἀλαφροπασπαλίζει τὰ πηλήκια καὶ τοὺς ὄμους τῶν μανδυῶν. Μιὰ χαρούμενη προσδοκία φτερώνει τοὺς Γαριβαλδινούς, ποὺ κατηφορίζουν γοργά. 'Ο Μαβίλης λάμπει ὀλόκληρος, σὰ νὰ ἔχῃ κρυφτῇ μέσα του ὁ ἥλιος. Κάθε βῆμα μᾶς πλησιάζει πρὸς τὰ Γιάννενα.

Πρωὶ τῆς 28ης Νοεμβρίου. Ἡ μάχη ἔφτασε στὸ πιὸ κρίσιμο σημεῖο της. "Ολη τὴ νύχτα οἱ Τοῦρκοι ἐτοιμάστηκαν γιὰ τὴν τελική, τὴν ἀποφασιστικὴ ἀντεπίθεσι. Φῶτα λόγ-

χιζαν τὰ σκοτάδια κάτω στὸν κάμπο. "Ενας προβολέας σπάθιζε γοργὰ τὶς θέσεις τῶν Γαριβαλδινῶν στὴ βίγλα τοῦ Δρίσκου. Μὲ τὴν αὐγὴ ὁ ἀέρας ἔγινε πηγτὸς ἀπὸ τ' ὡργισμένο σφύριγμα τῶν σφαιρῶν καὶ τῶν δβίδων. Πυκνὲς φάλαγγες ἐχθρικὲς προχωροῦσαν στὸν κάμπο. Τὰ πρῶτα τμήματά τους ἀνέβαιναν ἀδιάκοπα. Οἱ Γαριβαλδινοὶ ἔξαντλοῦσαν τὰ τελευταῖα τους φισέκια. Τὰ πολυυβόλα τοὺς θέριζαν.

"Ορθιος ὁ Μαβίλης — πιστὸς στὴ γαριβαλδινὴ παράδοσι ποὺ θέλει ὄρθιους τοὺς ἐρυθροχίτωνες ἀξιωματικοὺς στὴ μάχη — ἐμψυχώνει τοὺς ἀντρες του, κανονίζει πυρά, πυροβολεῖ ὁ ἴδιος μὲ τὸ πιστόλι του τὸν ἐχθρό, ποὺ βρίσκεται σὲ ἀπόστασι ἐλάχιστη πιὰ καὶ ποὺ τὸν συγκρατεῖ ὥστόσο ν γενναίᾳ ἅμυνα τῶν Γαριβαλδινῶν. Ἀτάραχος, ὑπέροχος, ἀργοπερπατᾶ ἀπὸ διμοιρία σὲ διμοιρία, σὰ νὰ ἵερουργῇ.

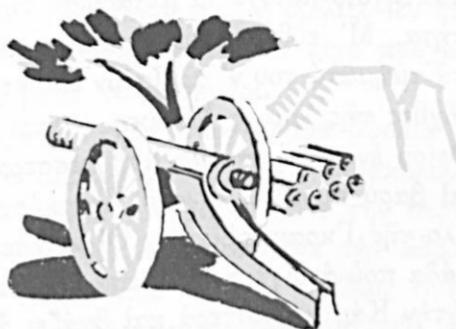
Ξαφνικὰ σὰ νὰ σκοντάφτῃ. Ἐναστηκώνεται καὶ κάνει νὰ βγάλῃ τὸ ὑποσιαγώνιο τοῦ πηληκίου του κάτω ἀπὸ τὸ πηγούνι του. Αἴματα σκεπάζουν τὰ μάγουλά του. "Ἐνα βόλι τοῦ πέρασε τὸ πρόσωπο ἀπὸ παρειὰ σὲ παρειὰ λίγο κάτω ἀπὸ τὰ μῆλα. Ὁ παπάς του Σώματος, ὁ Παπαφώτης, ποὺ βρισκόταν σιμά του, τὸν πείθει νὰ παραδώσῃ τὴ διοίκησι τοῦ λόγου σὲ ἄλλον ἀξιωματικὸ καὶ νὰ καβαλήσῃ ἔνα μεταγωγικό, γιὰ νὰ φτάσῃ στὸ πρόχειρο χειρουργεῖο, ποὺ ἦταν στὸν περίβολο τοῦ ἐρημοκκλησιοῦ τῆς Ἀγίας Παρασκευῆς, κάπου 600 μέτρα πιὸ πίσω, σὲ μιὰ πτύχωσι τοῦ βουνοῦ. Καθὼς πλησίαζε κι ἔστρεψε, γιὰ νὰ δῆ κατὰ τὸν λόγο του, μιὰ δεύτερη σφαῖρα τὸν βρῆκε στὸ στόμα καὶ βγῆκε ἀπὸ τὸν αὐχένα τρυπώντας τὴν καρωτίδα. Ἐκείνη τὴ στιγμὴ ὁ Ρώμας ἔφτανε κι ἐκεῖνος στὸ χειρουργεῖο πληγωμένος στὸ χέρι. Εἶδε τὸν Μαβίλη καὶ κατάλαβε.

— Σὲ συγχαίρω ἀπὸ τὴν καρδιά μου, τοῦ εἶπε δίνοντάς του τὸ χέρι.

‘Ο Μαβίλης, ποὺ μόλις τὸν εἶχαν κατεβάσει ἀπὸ τὸ ζῶο, μάζευε τὶς στερνές του δυνάμεις, στάθηκε σὲ προσοχὴ καὶ πῆρε τὸ χέρι τοῦ ἀρχηγοῦ. Μετὰ ἔνα λεπτό, πνιγμένος ἀπὸ τὸ αἷμα του, ὥταν ἔπλωμένος ἄψυχος σὲ μιὰ γωνιὰ τοῦ περίβολου τῆς Ἀγίας Παρασκευῆς.

“Οποιος εἶδε «τὸ μάγο, τὸ ἀνέσπερο φέγγος τοῦ θανάτου» ἀπλωμένο στὴν δλύμπια μορφή του, ὅταν τὴ σκέπαζαν μὲ τὸν μανδύα του, δὲν θὰ μπορέσῃ νὰ τὸ ἔεχάσῃ ποτέ. Πέθανε ὁ Μαβίλης ὅπως ἔζησε, πιστὸς τοῦ χρέους ἱερουργὸς καὶ στρατιώτης, ἀφοβος, ἀσπιλος καὶ ἄψογος.

Nικόλαος Καρβούνης

57. Η ΚΑΤΑΛΗΨΙ ΤΟΥ ΠΟΓΡΑΔΕΤΣ

‘Ο στρατηγός Τσολάκογλου, διοικητής τοῦ Γ’ Σώματος Στρατοῦ, δέν εἶχε ἀκόμα λάβει γνῶσι τῶν δισταγμῶν τοῦ ΤΣΔΜ*. ἀνυπομονοῦσε λοιπὸν βλέποντας νὰ χάνεται πολύτιμος χρόνος. Σὲ μιὰ τηλεφωνικὴ ἐπικοινωνίᾳ του μὲ τὸ Γενικὸ Στρατηγεῖο πέτυχε νὰ μεταδώσῃ τὴν προσωπικὴ του ὁρμητικότητα. Μ’ εὐθύνη του ἀποκλειστικὴ τὸ Γ’ Σῶμα διατάζει τὰ τμῆματά του ν’ ἀρχίσουν ἐπιθετικὲς ἐπιχειρήσεις στὶς δύο ὅγθες τῆς λίμνης Μαλίκη κι ἔτσι προωθεῖται στὶς 25 Νοεμβρίου ἔνα ἀπόσπασμα ἀπὸ τέσσερα τάγματα, ὅρειβατικὸ καὶ βαρὺ πυροβολικὸ στὸ Ποντιάριγιε καὶ ἀπὸ ἔκει στὸ διάσελο τῆς Γκραμποβίτσας. Οἱ κινήσεις αὐτὲς γίνονται στὴν κοιλάδα ποὺ ἀνοίγεται ἀνάμεσα στὸ θεόρατο Μάλι Θάτ δεξιὰ καὶ τὴν Κάμια ἀριστερὰ καὶ βγάζει ἀπὸ τοὺς βάλτους τῆς Μαλίκης στὴ Μεγάλη Πρέσπα.

Καὶ ἀνατέλλει ἡ μέρα, κατὰ τὴν ὥποια θὰ πρέπη νὰ δοθῇ ἡ μάχη γιὰ τὸ Πόγραδετς. Κλειδὶ τῆς τοποθεσίας τὸ

ὕψωμα ποὺ βρίσκεται στὰ νοτιοδυτικά του καὶ δεσπόζει σὲ
ὅλη τὴν περιοχή. "Ομως ἡ ἐπιχείρησι δὲν ἦταν ἀπλή. Ἀνά-
μεσα στὶς ἑλληνικὲς γραμμὲς καὶ τὶς ιταλικὲς ἀνοιγόταν
βαθειὰ χαράδρα· στὸν βυθό της κυλάει τὰ νερά του ὁ Τσε-
ράβας. "Οσο ἡ χαράδρα προχωρεῖ καὶ χώνεται στὴ μασχάλη
τοῦ βουνοῦ, τόσο πιὸ κοφτὰ γίνονται τὰ χείλη της, γκρεμοί.
Καταχνιὰ πολλὴ εἶχε πέσει, οἱ ιταλικὲς θέσεις κρύβονταν
παραχωμένες στὴ θολούρα, τ' ἀμυντικά τους ἔργα ἦταν
κρυμμένα μὲ πολλὴ τέχνη πίσω ἀπὸ τὰ σκοῦνα. Οὔτε ταχύ-
σκαπτο ἔχωριζε τὸ μάτι οὔτε πολυβολεῖο οὔτε συρματό-
πλεγμα. Καὶ ὅμως ἦταν ὅλα ἐκεῖ, πίσω ἀπὸ τὴ σιγὴ καὶ
τὴν ἀκινησία.

'Εξώριμησε τὸ 18ο Σύνταγμα τῆς XIII Μεραρχίας. Τὸ
πυροβολικὸ τοῦ ἐχθροῦ ἄρχισε νὰ βάλλῃ, χωρὶς νὰ μποροῦν
μέσα στὴν καταχνιὰ νὰ ἐπισημανθοῦν οἱ θέσεις του, ὅπως
ἄλλωστε καὶ οἱ θέσεις τῶν πολυβόλων καὶ τῶν ὅλμων. 'Αρι-
στερά, γιὰ νὰ προχωρήσῃ κανείς, χρειαζόταν τόλμη καὶ ἴκα-
νότητες ὀρειβασίας : Κατέβαιναν οἱ ἀντρες τὸν γκρεμὸ πια-
σμένοι χέρι χέρι ἢ κρεμασμένοι ἀπὸ σχοινιά, χουφτιάζοντας
τοὺς θάμνους. 'Αλλὰ καὶ δεξιώτερα ἢ ἔξέλιξι δὲν ἦταν ἴκανο-
ποιητική· τὸ ὑπόλοιπο Σύνταγμα δὲν εἶχε προχωρήσει ὡς
τὶς πρῶτες ὥρες μετὰ τὸ μεσημέρι.

'Απὸ τὸ παρατηρητήριό του, σ' ἓνα ὕψωμα στὰ νότια
τῆς Λεσνίτσας, ὁ μέραρχος τῆς XIII παρακολουθοῦσε μὲ
ἀδημονία. Μὲ τὰ κιάλια του διαπίστωνε τὴν περιωρισμένη
ὅρατότητα, ἀλλὰ καὶ δὲν δικαιολογοῦσε τὴν ἀδράνεια τῶν
ἐκεῖ τμημάτων. 'Αποφάσισε νὰ πάῃ ὁ ἵδιος στὴ γραμμὴ
τῆς μάχης, νὰ σχηματίσῃ προσωπικὴ ἀντίληψι. Καθάλησε
τ' ἄλογό του, προχώρησε φρύδι τὸ φρύδι στὸ βουνό, ἔφτασε
στὴ βάσι ἔξορμήσεως. Ἡταν πιὰ ἀπομεσήμερο, ἢ ὥρα τέσ-
σερες, ἢ κοντόπονη φθινοπωρινὴ μέρα ἔπιανε νὰ γέρνη. Οἱ

έξηγήσεις πού δόθηκαν στὸν μέραρχο δὲν τὸν ἔπεισαν πῶς
ἡ καθυστέρησι ἦταν δικαιολογημένη. Ἀριστερὰ τὸ ἄλλο
τάγμα προχωροῦσε καὶ σ' ἔδαφος πολὺ πιὸ ἀνώμαλο. Ὁ
στρατηγὸς Μουτούσης ἀγρίεψε, γύρισε στὸν ὑπασπιστὴ τοῦ
Συντάγματος :

—Κύριε ὑπασπιστά! Τὴ σημαία! Νὰ ἔρθῃ ἐδῶ. Καὶ
ὅλοι οἱ σαλπιγκταὶ τοῦ Συντάγματος νὰ σημάνουν ἔφοδο.

Τὴ σημαία, ξεδιπλάθηκε. Στὸ πεδίο τῆς μάχης ἡ
σημαία εἶναι κάτι δραματικὰ ἵερό, σὰν τὴ θεία μετάληψι,
βουβὴ ἀλλὰ ἀκατανίκητη ἔκκλησι τῆς Πατρίδας. Στὸ ἀγέρι
τοῦ Βουνήσιου δειλινοῦ ἡ σημαία τοῦ 18ου Συντάγματος
εἶχε ἀρχίσει νὰ φτεροκοπάῃ ἀνήσυχα, πουλὶ ποὺ ὀνειρεύεται
ξύπνιο. Οἱ σαλπιγκταὶ σήμαιναν γύρω τὸ ἐμβατήριο τῆς ὁρ-
μῆς καὶ τῆς θυσίας : «Προχωρεῖτε! προχωρεῖτε!». Μονο-
μᾶς τὰ τάγματα μὲ τὰ κράνη καὶ τὶς λόγχες ἀνασείστηκαν,
σηκώθηκαν, ἔσκυψαν, χύμηξαν. Κατρακυλοῦσαν τρέχοντας
τὴ βουνοπλαγιά, ἔνα κῦμα ἀπὸ χακί. Κάτω στὴ λαγκαδιὰ
πῆραν τὸ χωριὸ τὴ Σκρόποκα, τὸ ἀντιπέρασαν, ἔπιασαν γ'
ἀνηφορίζουν τὴν ἀντικρινὴ πλαγιά.

Τότε εἶναι ποὺ ξέσπασε ὁ «φραγμὸς πυρὸς» τοῦ ἐχθροῦ.
Τὴν κάτι τρομερὸ σ' ἔντασι, πυκνότητα, λύσσα, ἔνα τυφλὸ
παραπέτασμα θανάτου. Ἀπὸ τὴ θέσι του ὁ μέραρχος ἀγω-
νιζόταν νὰ διακρίνῃ ἀν τὰ τμήματά του βρίσκωνται ἐδῶθε
ἢ ἐκεῖθε ἀπὸ τὸν φραγμό· κατέληξε νὰ παραδεχτῇ τὸ δεύ-
τερο. Πάσχιζε νὰ ἐντοπίσῃ μέσα στὴν καταχνιά, τὴν πυ-
κνωμένη ἀπὸ τοὺς φαρμακεροὺς καπνοὺς τῆς μάχης, μιὰ
λάμψι κἄν ἀπὸ στόμιο πολυβόλου, γιὰ νὰ ἐπισημάνῃ τὴ θέσι,
νὰ ρυθμίσῃ ἀνάλογα τὰ πυρὰ τοῦ πυροβολικοῦ του, νὰ ὑπο-
στηρίξῃ τὸ πεζικό. Τίποτα. "Ολα ἐκεῖ ἀντίκρυ ἦταν ἔνα
σύννεφο πηγτό.

Τέλος, σὲ μιὰ στιγμή, τὸ γυμνασμένο μάτι τοῦ παλαιοῦ

αξιωματικοῦ τοῦ πυροβολικοῦ, ποὺ ἦταν ὁ στρατηγὸς Μουτούσης, πιάνει κάπου μέσα στὴν ἀνήσυχη θολούρα κάτι σὰν ὑποψία ἀναλαμπῆς. Γύρισε, ἔβαλε κατὰ πίσω μιὰ φωνὴ :

—“Ἐνα πυροβόλο στὴ διάθεσί μου!

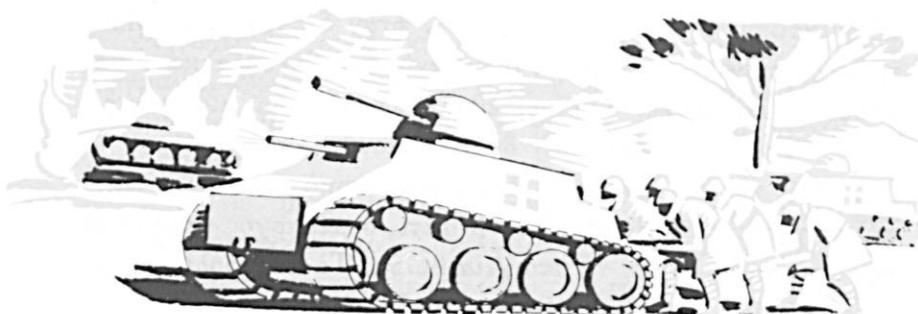
Τοῦ τὸ προώθησαν. Ἡταν ὀρειβατικὸ τῶν 105, καμπύλης τροχιᾶς. Γρήγορα, μὲ τὸ μάτι. ὁ μέραρχος ὑπολόγισε τὴν ἀπόστασι, ἔδωσε τὰ στοιχεῖα βολῆς. Τὸ πυροβόλο τέντωσε τὸν λαιμό του, βρυχήθηκε, τίναξε τὸν κεραυνό.

Σὲ πεδίο βολῆς ἀνηφορικό, ἡ διασπορὰ εἶναι πάντοτε περιωρισμένη. Τρεῖς τέσσερες βολὲς ἀπὸ τὸ κανόνι τοῦ μεράρχου καὶ ξαφνικὰ ἐκεῖ ἀντίκρυ τὸ πηχτὸ σύννεφο τῆς μάγης τὸ ἔσχισε λάμψι θεόρατη, βρόντος ἀκούστηκε τρόμερός. Ἡ ἑλληνικὴ ὀβίδα εἶχε πέσει μέσα σὲ πολυβολεῖο τοῦ ἐχθροῦ, πῆραν φωτιὰ τὰ πυρομαχικά του, τινάχτηκαν ὅλα μαζὶ στὸν ἀέρα, ἥνθρωποι καὶ σίδερα.

‘Ο φραγμὸς μονομιᾶς ἀραιώσε, κόπασε. Τὰ ἑλληνικὰ τάγματα, μὲ τὶς ξιφολόγγες τεντωμένες ἐμπρός, τὸν εἶχαν ξεπεράσει.

Τὶς πρῶτες ὥρες τῆς νύχτας πάρθηκαν τ' ἀντερείσματα τῆς Ζερβάσκας, ἐνῶ ἀριστερὰ κυκλωνόταν τὸ Μπραγκοζάτι ἀπὸ τὰ γύρω του ὑψώματα. Τὴν ἄλλη μέρα, 30 Νοεμβρίου, στὶς 8 ἡ ὥρα τὸ πρωί, τὸ 1292 ἔπειτε στὰ ἑλληνικὰ χέρια. Οἱ Ἰταλοὶ μόλις ποὺ πρόλαβαν νὰ ὑποχωρήσουν· ἀφηναν καμμιὰ δύδονταριὰ αἰχμαλώτους καὶ ἀρθονο πολεμικὸ ὄλικό. Τὴν ἵδια νύχτα ἀφησαν τὸ Πόγραδετς κι ἀρχισαν ν' ἀδειάζουν ὅλη τὴν περιοχή, ἀπὸ τὰ γιουγκοσλαβικὰ σύνορα δεξιὰ ἵσαμε ψηλὰ στὴ βορειοδυτικὴ ἀκρολιμνιὰ τῆς Ἀχρίδας.

Διατάχτηκε ἀμέσως γενικὴ προέλασι τῆς μεραρχίας. Τὸ Πόγραδετς εἶχε παρθῆ.

58. ΣΤΑ ΥΨΩΜΑΤΑ ΤΗΣ ΓΡΑΜΠΑΛΑΣ

Τὸ πυροβολικὸ εἶχε σωπάσει, ἀλλὰ γινόταν ἀπειλητικὸς τώρα ὁ οὐρανός. Βροχὴ ἄγρια, ωργισμένη, μὲ κεραυνούς καὶ χαλάζι, ἔπινξε τὴν Γραμπάλα στὸν κατακλυσμό της, τὴν Ἀσσόνισσα, τὸ Καλπάκι, ὅλη τὴν τοποθεσία ποὺ τὴν εἶχε κοπανίσει ὀλημερίς ἡ μάχη. Μέσα στὸ σκοτάδι, ποὺ πλατάγιζε καὶ μούγκριζε, δὲν ξεχώριζε τίποτα πιά, γινόταν ὁ προσανατολισμός. Ἡ μεραρχία διέταξε νὰ ξαναπαρθῇ ἀμέσως ἡ Γραμπάλα. Μαθαίνοντας τὸ πάρσιμό της ἀπὸ τὸν ἐχθρό, εἶχε ἀνησυχήσει πολύ. Τὸ ἐπόμενο βῆμα τοῦ ἐχθροῦ, ἀν ἀγκιστρωνόταν μέσα στὴ νύχτα ἐκεῖ πάνω, θὰ ἦταν ρῆγμα τοῦ μετώπου τῆς Ἡπείρου. Ἡ ἀντεπίθεσι, πρόσταξε ἡ μεραρχία, νὰ γίνη μὲ τὶς ἐφεδρεῖς. "Ολο τὸ πυροβολικὸ τοῦ τομέα νὰ τὴν ὑποστηρίξῃ.

Καὶ ἡ θύελλα βρυχιόταν, λυσσομανοῦσε. Μέσα σὲ τέτοιο κακό, πῶς νὰ ξεκινήσῃ τμῆμα στρατοῦ γιὰ ἐπίθεσι; Κανένας δὲν ἔβλεπε τίποτα. Πῶς νὰ σκαρφαλωθοῦν βράχοι καὶ γκρεμοί; Χρειάστηκε νὰ περιμένουν λίγο, μήπως κοπάσῃ τὸ κακό, νὰ περιμένουν ὕρες μέσα σὲ ἀγωνία φοβερή. "Ολη νύχτα ἡ μεραρχία τηλεφωνοῦσε στὶς Διοικήσεις τῶν προχωρημένων τμημάτων, ρωτοῦσε, ἔδινε ὀδηγίες. Τὸ πυροβολικὸ τοῦ ὑποτομέα τῶν Σουδενῶν ἀνέφερε πῶς ἡ κατάστασι

έκει είναι σοβαρή και ρώτησε μήπως θὰ ἔπρεπε νὰ γίνη μετακίνησι πρὸς τὰ πίσω. Ὁ Κατσιμῆτρος ἀποκρίθηκε μὲ αὐστηρότητα : «Ἡ μεραρχία θὰ πολεμήσῃ στὴν τοποθεσία τούτη μέχρις ἐσγάτων· τὸ ἔχει δηλώσει. Ἀπαγορεύει λοιπὸν νὰ μετακινηθοῦν ἀκόμα καὶ πυρομαχικά». Ἡταν νύχτα πυρετοῦ στὸν οὐρανὸν καὶ στὴν Ἡπειρο. Μονάχα στὶς 5 τὰ χαράματα κόπασε ἡ βροχὴ καὶ τότε τὸ ἑλληνικὸ πυροβολικὸ ἔρχεται νὰ χτυπάῃ τὴν Γραμπάλα. Γιὰ λίγο. Μόλις σώπασε, οἱ λόχοι οἱ ὥρισμένοι γιὰ τὴν ἀντεπίθεσι, μὲ τοὺς ἀξιωμακούς τους μπροστά, ὥρμησαν.

Κάτω, στὴν Ἀσσόνισα, ἀκούσαν ἀπὸ ψηλὰ τὴν ἵαχὴ «Αέρα!». Οἱ ἀξιωματικοὶ τῆς Γραμπάλας εἶχαν δώσει τὸ πρόσταγμα : «Ἐμπρὸς διὰ τῆς λόγχης!». Χύμηξαν πρῶτοι. Οἱ στρατιῶτες ξεθηκάρωσαν, ἀκολούθησαν. Μὲ τὶς χειροβομβίδες στὸ χέρι οἱ ὑπολοχαγοί, οἱ διμοιρίτες, ξεφώλιαζαν πίσω ἀπὸ τοὺς βράχους τοὺς Ἰταλοὺς πορθητὰς τῆς νύχτας, οἱ λογχοφόροι στρατιῶτες ἔτρεχαν κατὰ πάνω τους μὲ βαρύ διασκελισμό. Πιάστηκαν χέρια μὲ χέρια, ἥταν κάτι δραματικὸ καὶ γοργό. Δὲν εἶχαν προλάβει οἱ Ἰταλοὶ νὰ δχυρωθοῦν, νὰ λάβουν ἐνισχύσεις. Οἱ ἐφεδρεῖς τους τώρα ἀκριβῶς ἀνέβαιναν ἀπὸ τὰ Καλύβια τῆς Ἀρίστης. Ἡ φοβερὴ νύχτα ποὺ τοὺς εύνόησε τοὺς εἶχε κι ἐμποδίσει νὰ ριζώσουν. Δείλιασαν, πάλεψαν γιὰ λίγο μὲ τὸ μάτι παλαβωμένο μπροστὰ στὴν κρύα λάμψι τῆς λόγχης, ὕστερα λύγισαν, πῆραν τὸν κατήφορο. Ἡ ἀφηναν χάμω εἴκοσι νεκροὺς καὶ στὰ χέρια τῶν νικητῶν ἔξι αἰχμαλώτους, τρία πολυβόλα, τέσσερες ὄλμους, πλῆθος πυρομαχικά. Εἶχαν πάρει μαζί τους πάνω ἀπὸ ἔξήντα τραυματίες.

Μὲ τὴν ἡμέρα, τὸ πυροβολικὸ ἐπεσήμανε, χτυποῦσε καὶ ἀνάγκαζε σὲ σύμπτυξι συγκεντρώσεις ἰταλικῶν τμημάτων μὲ διάταξι ἐπιθετικὴ στὰ Καλύβια τῆς Ἀρίστης, στὸ Μεσο-

βούνι, στήν Τζουφαράχη, στὸν Παρακάλαμο, ἀλλοῦ. Τὸ πρῶτον καταναλώθηκε σὲ ἀμοιβαῖο κανονίδι. Τὶς ἀπογευματινὲς μόνο ὥρες τὸ ἵταλικὸ πυροβολικὸ δυνάμωσε, μαζὶ καὶ ὁ βομβαρδισμὸς ἀπὸ ἀεροπλάνα. "Τοτέρα τμῆματα πεζικοῦ ἐξώρμησαν κατὰ τὴν Γραμπάλα, τὴν Ψηλοράχη καὶ τὴν Ἀσσόνισα, ἀλλὰ τὸ ἑλληνικὸ πυροβολικὸ μαζὶ μὲ τὰ πολυβόλα τῆς γραμμῆς μάχης τ' ἀνάγκασαν νὰ σταματήσουν, νὰ γυρίσουν πίσω. Τὴν ἕδια στιγμὴν ὁ ἔχθρος ἔβαζε σ' ἐνέργεια τὰ μεγάλα μέσα, γιὰ νὰ διασπάσῃ τὴν ἀμυντικὴ γραμμὴ στὸ κέντρο : τὰ ἄρματα μάχης.

Τὰ ἑλληνικὰ παρατηρητήρια τὰ διέκριναν στὶς 4 ἡ ὥρα νὰ ξεκινοῦν πάνω στὴ δημοσιὰ Δολιανὰ - Καλπάκι, σειρὰ ἀτέλειωτη σὰν φίδι μεταλλικὸ ποὺ σέρνεται καὶ κυματίζει γρούζοντας μὲ πάταγο ἀπὸ ἀρμούς σιδερένιους. Κάπου πεντακόσια μέτρα ἀπὸ τὸ Καλπάκι σταμάτησε, κόπηκε στὰ δύο, τὸ πρῶτο κομμάτι ἀρχίσωσε σὲ βάθος. "Ηταν καμιὰ τριανταριὰ ἄρματα. Προχώρησαν. Τὸ δεύτερο κομμάτι λόξεψε καὶ πῆγε νὰ κρυφτῇ σὲ μέρος ἀθέατο. "Οταν τὸ πρῶτο εἶχε φτάσει τριακόσια μέτρα ἀπὸ τὶς ἑλληνικὲς γραμμές, πρόβαλε καὶ τ' ἄλλο, ἀκολούθησε. "Ηταν κάπου σαράντα μὲ πενήντα ἄρματα. Στὰ πλάγια καὶ τῶν δυὸ κλιμακίων πήγαιναν οἱ μοτοσυκλετισταί.

Τὸ θέαμα ἦταν ἀπειλητικὰ ἐπιβλητικό. Μὲ μάτι τεντωμένο καὶ ἀνήσυχο παρακολουθοῦσε ὁ "Ἐλληνας φαντάρος μέσα ἀπὸ τὰ χαρακώματά του τ' ἀτσάλινα αὐτὰ ἔρπετὰ ποὺ ἔρχονταν κατὰ πάνω του ἀνέγνοιαστα. Μποροῦσαν νὰ τὰ ἰσοπεδώσουν ὅλα, νὰ ξεχυθοῦν δλόσια κατὰ τὰ Γιάννενα. Τὸ πρῶτο κλιμάκιο τοῦ ἔχθροῦ χτυπιόταν ἀπὸ τὸ πυροβολικὸ τῆς Γρίμπιανης, ἀπὸ τὰ πολυβόλα καὶ ὅμως προχωροῦσε. Κάποια ἄρματα, ἀπὸ τὰ πρῶτα, καθηλώθηκαν χτηπημένα κι ἔφραξαν τὸν δρόμο· πέζεψαν ὅμως οἱ ἄντρες ἀπὸ

τὰ ἐπόμενα καὶ τ' ἀναποδογύρισαν, νὰ κάνουν τόπο. Τρύπωναν ἔρποντας ἀνάμεσά τους οἱ μοτοσυκλετισταί, ἀκροβολίζονταν πίσω ἀπὸ δέντρα ἢ θάμνους στὰ πλευρὰ τοῦ δρόμου καὶ μὲ ἄλματα διαδοχικὰ πολυβολοῦσαν τὶς ἑλληνικὲς γραμμές.

· Άλλα στὴ διασταύρωσι τοῦ Καλπακιοῦ τὰ πολυβόλα τῶν Ἐλλήνων θέριζαν. Συρματοπλέγματα καὶ φράγματα ἀπὸ σιδεροτροχιὲς ἔκλειναν τὸν δρόμο. Τὰ ἄρματα μάχης ἀνοιχτηκαν καὶ πῆραν τὰ χωράφια, ἀλλὰ ἐκεῖ ἡ γῆ σχίστηκε καὶ κατάπιε τὰ δύο ποὺ ἔρχονταν πρῶτα. Τ' ἄλλα λόξεψαν ἀκόμα· ὅμως ἐκεῖ, καθὼς στὴ Μέρτζανη, σκάζουν κάτω ἀπὸ τὴν κοιλιά τους νάρκες καὶ γδοῦποι φοβεροὶ καὶ ὑποχθόνιοι τινάζουν στὸν ἀέρα, μέσα σὲ φλόγες καὶ μαύρους καπνούς, σιδερικὰ κομματιασμένα. Οἱ βενζίνες παίρνουν φωτιά καὶ ὁ τόπος χάμω φουσκαλιάζει, σὰ νὰ τὸν καίη ἐξάνθημα. Τὰ ἄρματα ποὺ ἔρχονταν ἀπὸ πίσω κάνουν μεταβολή, ἀλλὰ μπερδεύονται ἀναμεταξύ τους καὶ σκουντρίζουν*, ἐνῷ τὸ ἑλληνικὸ πυροβολικὸ συγκεντρώνει τὰ πυρά του πάνω τους καὶ τὰ κοπανάει γοργά, δίχως ἀνάσα. Ἡταν ἔνας στρόβιλος ἀπὸ κεραυνούς, φλόγες καὶ καυτὸ χαλάζι, ποὺ τὰ τύλιγε. Μὲ τὴ φάλαγγά τους ἔξαρθρωμένη τώρα, ἔτρεχαν δεξιὰ καὶ ἀριστερά, νὰ βροῦν πέρασμα νὰ φύγουν σὰν ζῶα παλαβωμένα. Ἀπὸ τὰ χαρακώματα οἱ εὔζωνοι εἶχαν ἐνθουσιαστῆ καὶ πηδοῦσαν ἔξω, νὰ τοὺς ριχτοῦν μὲ τὴ λόγχη. Μὲ κόπο τοὺς ἀντικρατοῦσαν οἱ ἀξιωματικοί, ἔξηγώντας πώς ἡ λόγχη δὲν τρυπάει τὸ ἄρμα. Καὶ γύρω, στὰ ὑψώματα, ἀνεβασμένοι οἱ χωρικοὶ ἀπὸ τὰ κοντινὰ χωριά κοίταζαν τὸ μέγα θέαμα καὶ φώναζαν στὶς πυροβολαρχίες: «Βάρα τους, κύρ λοχαγέ!... Δῶσ' τους νὰ καταλάβουν!!».

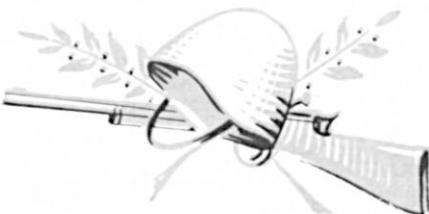
Οἱ μοτοσυκλετισταὶ εἶχαν πετάξει χάμω τὶς μηχανὲς τους κι ἔφευγαν τρεχάτοι. Ἀπὸ τὰ ἑλληνικὰ χαρακώματα

ή κραυγή «άέρα!» είχε γίνει τώρα περιγελαστική, άνακατεμένη με σφυρίγματα. Έκει κάτω, πέρα, τὸ δεύτερο κλιμάκιο τοῦ ἐγχροῦ, παρασυρμένο ἀπὸ τὸ πρῶτο, γύριζε καὶ αὐτὸ πλάρη, ἔφευγε γρήγορα. Πίσω του, στὴ δημοσιὰ καὶ στὰ χωράφια γύρω, ἀπέμεναν ἐννιά τσακισμένα, καψαλισμένα ἄρματα, ἕνα ὅγημα γιὰ ζεῦξι τῶν τάφρων ποὺ δὲν πρόλαβε νὰ χρησιμοποιηθῇ, πενήντα μοτοσυκλέτες τοῦ κουτιοῦ, τέσσερα πολυβόλα, πλήθος τουφέκια καὶ πυρομαχικά.

Στὸν Κατσιμῆτρο τηλεφώνησε ὁ διοικητὴς τοῦ τάγματος τῶν εὐζώνων ν' ἀναφέρῃ τὴ νίκη : «Στρατηγέ μου, σᾶς ἀναφέρω ὅτι πάει, ἔξευτελίστηκε καὶ αὐτὸ τὸ ὅπλο τοῦ Μουσολίνι». Ο διοικητὴς ὅμως τοῦ θωρακισμένου ἵταλικοῦ τμήματος, ποὺ εἶχε κάνει τὴν ἐπίθεσι, ἔστελνε τὸ ἀκόλουθο ραδιογράφημα στὴν Ἀνωτέρα του Διοίκησι, ποὺ τὸ ἔκλεψαν οἱ ἑλληνικοὶ σταθμοὶ : «Φθάσας εἰς τὸν λόφον Καλπακίου, βάλλομαι πανταχόθεν ὑπὸ σφοδροῦ πυρὸς τοῦ ἐγχρικοῦ πυροβολικοῦ μικροῦ καὶ μέσου διαμετρήματος, τὸ δόποῖον οἱ προνοητικοὶ καὶ πονηροὶ "Ελληνες ἔχουσι τάξει καταλλήλως καὶ εἶναι ἀθέατον. Τὸ πῦρ τοῦ πυροβολικοῦ τούτου προκαλεῖ φοβερὸν στρόβιλον καὶ δέος διὰ τῆς εύστόχου καὶ συντριπτικῆς βολῆς του ἐπὶ τῶν ἀρμάτων...».

«'Ελληνικὴ ἐποποίᾳ 1940 - 1941»

Αγγελος Τερζάκης (διασκευή)

59. Η ΚΡΗΤΗ

‘Η Κρήτη είναι ή πελώρια Γοργόνα τῆς νησιωτικῆς Έλλάδος. Τὸ γιγάντιο κορμὶ τῆς κολυμπᾶ ἀνάμεσα στὸ δρόσερὸ Αἴγαο καὶ τὸ ζεστὸ Λιβυκὸ πέλαγος.

Τὰ βουνὰ τῆς Κρήτης είναι ἐπιβλητικά, φορτωμένα χιόνια, ίστορία καὶ μύθους.

Τὰ Λευκὰ “Ορη σηκώνουν τὴν κορυφὴ τους μεσούρανα. Εἶναι τὸ θεόχτιστο κάστρο τοῦ νησιοῦ. Ἐκεῖ ζοῦν τὰ «ἄγρια», τὰ μοναδικὰ στὸν κόσμο «κρί - κρί» μὲ τὰ σπαθωτὰ κέρατα καὶ τὸ λαστιχένιο κορμί.

‘Ο Ψηλορείτης στέκεται στὴ μέση τῆς Κρήτης καὶ κρατᾷ τὸν Τίμιο Σταυρό του, τὴν ψηλότερη κορυφὴ τοῦ νησιοῦ, ἀνάμεσα στὰ σύννεφα. Ἀκόμη καὶ τὸ καλοκαίρι στέκεται στεφανωμένος μὲ σκοτεινὲς νεφέλες. Πελώρια ἄγριοπούλια περιφέρονται πάνω ἀπὸ τὶς φοβερὲς χαράδρες του. Οἱ ροδοδάφνες κοκκινολογοῦν. Τὰ παγωμένα νερὰ κατρακυλοῦν καὶ φωνάζουν ἀπὸ βράχο σὲ βράχο...

Τὰ Δικταῖα συνεχίζουν τὸ ἀπόρθητο τεῖχος τῶν βουνῶν τῆς Κρήτης, ποὺ χωρίζει τὸ νησὶ σὲ βορεινὸ καὶ νότιο. Στὸ βορεινὸ εἶναι οἱ ξακουστὲς πολιτεῖες ποὺ ἀτενίζουν τὸ λουλακὶ ὄνειρο τοῦ Αἴγαλου. Στὸ νότιο βρίσκονται τὰ γραμμένα παράλια μὲ τὰ ποιμενικὰ καὶ ἀλιευτικὰ χωριά, ποὺ πίνουν τὴ ζεστὴ θαλπωρὴ τοῦ Λιβυκοῦ πελάγους καὶ καρπίζουν τὰ ἐλένη τοῦ μεγάλου Θεοῦ ἀπὸ τὰ κηπευτικὰ ὡς τ’ ἀμπέλια καὶ ἀπὸ τ’ ἀφρόμηλα ὡς τὶς μπανάνες.

Κι ἐνῶ στὰ βουνὰ ψηλὰ φυσοῦν παγωμένοι οἱ ἄνεμοι καὶ οὐρλιάζει ἡ χιονοθύελλα, στὰ χωριά τοῦ νότου λουλουδίζει ἡ αἰώνια ἀνοιξι μὲ τὰ ἐνδημικά τῆς χειλιδόνια!... Ποῦ, σὲ ποιὸ μέρος τῆς γῆς ὑπάρχει ἡ μοναδικὴ αὐτὴ εὐλογία :

χιονοθύελλα μὲ φωνὲς χελιδονιῶν καὶ πορτοκαλιές μὲ τροπικὲς μπανάνες;

Ἐδῶ, στὸ νησὶ αὐτὸ μὲ τὴν εἰδυλλιακὴ ὄμορφιὰ καὶ τὴ διαβρωτικὴ γοητεία, περπάτησε ἡ Ἰστορία πενήντα αἰώνων... Σφυρηλατήθηκε ὁ πρῶτος κοινωνικὸς πολιτισμὸς τοῦ μινωικοῦ μεγαλείου. Γεννήθηκαν οἱ ὥραιότεροι θρῦλοι. Τράφηκαν μὲ στεναγμὸν καὶ αἷμα οἱ πολεμικὲς παραδόσεις. Ἀντήχησαν σὲ βουνὰ καὶ λαγκάδια τραγούδια, μοιρολόγια, παιᾶνες, θούρια...

Σὲ κάθε πέτρᾳ τῆς Κρήτης θὰ διαβάσῃς τὸ θαῦμα τῆς λεβεντιᾶς. Σὲ κάθε φαράγγι της θ' ἀκούσῃς τὴν κλαγγὴ τῶν ὅπλων. Παντοῦ θὰ μεταλλάξῃς ἀπὸ τ' "Αχραντα Μυστήρια τῆς ἀρετῆς καὶ τῆς θυσίας ποὺ γίνεται σπουδαῖο δίδαγμα, τροπάριο καὶ ὕμνος!..."

Ἡ ἀθάνατη, περήφανη καὶ ἀνυπόταχτη Κρήτη εἶναι τὸ πιὸ λαμπρὸ πετράδι στὸ στέμμα τῆς Ἑλλάδος. Εἶναι ἡ ἀκοίμητη γρυσοκαντήλα στὸ ἑθνικό μας εἰκονοστάσι...

"Ενα ἀπὸ τὰ θαύματα τῆς Κρήτης εἶναι τὸ φαράγγι τῆς Σαμαριᾶς, ἔνα ἀπὸ τὰ μεγαλύτερα καὶ θαυμαστότερα τοῦ κόσμου. Ἀπὸ τὴν εἴσοδό του κιόλας ἀνατριχιάζει ὁ ἐπισκέπτης μὲ τὴ φανταστικὴ του ὄμορφιὰ καὶ τὸν ἔλιγγο τοῦ μοναδικοῦ αὐτοῦ φαινομένου τῶν σεισμῶν καὶ τῶν καταιγίδων.

Τὰ νερὰ ἐκεῖ γουργούριζουν στὸ φρέσκο χορτάρι, γάνονται καὶ ξαναφαίνονται, κελαρύζουν καὶ τραγουδοῦν τὴν παγωμένη τους εὐλογία. Οἱ περικοκλάδες κρέμονται ἀπὸ τὸν οὐρανὸν καὶ ταλαντεύονται ὡς τὸ βάθος τοῦ φαραγγιοῦ. Ἐμπρὸς στὶς δροσερὲς σπηλιές τρέμουν τὰ πολυτρίχια καὶ στὰ χείλη τοῦ γκρεμοῦ φυτρώνει τὸ ἀκριβὸ δίκταμο.

Ἀπὸ τοπίο σὲ τοπίο ἡ μορφὴ τοῦ πρασίνου ἀλλάζει. Μοσχοβολοῦν τὰ δίκταμα καὶ θυμιατίζουν τὸν παγωμένο

— ἀκόμα καὶ στὴν καρδιὰ τοῦ καλοκαιριοῦ — ἀέρα. Καὶ ὅταν καλπάζουν οἱ ἀνοιξιάτικοι ἡ φθινοπωρινοὶ ἄνεμοι, ἀντηχοῦν ὑπόκωφα τὰ στενά, σφυρίζουν δαιμονικὲς φλογέρες καὶ κροτοῦν τύμπανα. Ἐκεῖ μέσα ὁ ἀντίλαλος πολλαπλασιάζει τοὺς ἄπειρους ἥχους. "Αν ρίξης μιὰ τουφεκιά, οἱ ἀντίλαλοι τὴν ἐκπυρσοκροτοῦν καὶ πάλι ἔκατὸ φορές, σὰ νὰ γίνεται φανταστικὴ μάχη.

Τὸ μεσημέρι, ποὺ ὁ ἥλιος — χλοιμὸς σὰν φεγγάρι — φωτίζει τὰ δροσερὰ καταπράσινα βάθη, τὸ φαράγγι γεμίζει χρώματα, φωσφορισμούς, δόπτασίες, δροσοῦλες ποὺ φέγγουν καὶ γίνονται μαργαριτάρια.

Οἱ γκριζοκίτρινοι καὶ χρυσοπράσινοι βράχοι στενεύουν πρὸς τὴν ἔξοδο. Γίνονται κατακόρυφοι καὶ πᾶνε νὰ σμίξουν ὁ ἔνας μὲ τὸν ἄλλο. Σὲ πιάνει τὸ δέος τοῦ πανικοῦ καὶ ἡ λαχτάρα τοῦ τρόμου... Εύτυχῶς τὸ εἰδυλλιακὸ τοπίο τῆς Ἀγίας Ρούμελης, ποὺ βιγλίζει τὸ σαπφείρινο θαῦμα τοῦ Λιβυκοῦ πελάγους κατὰ τὴν ἔξοδο, σὲ ἡμερεύει...

Ἄπὸ τὸ Ἀσκύφου καὶ κάτω ὁ δρόμος περνᾷ ἀνάμεσα ἀπὸ κομμένα βράχια καὶ τριγυρίζει τὶς κορδέλες του πάνω ἀπὸ βαθειές, βουερὲς χαράδρες. Οἱ βράχοι σηκώνονται ἀπὸ πάνω σου κόκκινοι καὶ γαλάζιοι. Οἱ λειχήνες ἀπλώνουν στὶς φαρδιές πλάτες τους τριανταφυλλιὰ καὶ πράσινα κεντήματα.

Ἐκεῖ θεόψηλα, ἀνάμεσα ἀπὸ τὶς κυκλώπειες αὐτὲς πέτρες, ἔχει φυτέψει ὁ Θεὸς μὲ τὸ χέρι του κάτι πεῦκα, ποὺ δὲν ἔχουν καμμιὰ σχέσι μὲ αὐτὰ τὰ εἰρηνικὰ καὶ... καλοθρεμένα ποὺ ξέρομε. Ἐκεῖνα ἔκει τὰ πεῦκα εἶναι σὰν τὰ ἀγρίμια. Εἶναι ἀνυπότακτα, ἀπαρομοίαστα τὸ ἔνα μὲ τὸ ἄλλο, ἀκαταδάμαστα σὰν τοὺς Σφακιανούς, λεβέντικα σὰν τοὺς Σφακιανούς, φτωχὰ σὲ χῶμα σὰν τοὺς Σφακιανούς.

Ο Θεὸς μονάχα θὰ μποροῦσε νὰ τὰ φυτέψῃ ἐκεῖ στὰ μεσούρανα, γιατὶ μονάχα τὸ χέρι τοῦ Θεοῦ φτάνει ὡς ἔκει

ψηλά... Καὶ μόνο ὁ Θεὸς θὰ μποροῦσε νὰ κάνῃ τὸ θαῦμα καὶ νὰ προστάξῃ τὶς πέτρες νὰ θρέψουν μὲ τοὺς μυστικοὺς χυμοὺς τῆς μαρμαρένιας καρδιᾶς τους ἐκεῖνες τὶς τρομερὲς ρίζες ποὺ ξεπετάγονται κοκκινωπές, κεραμιδίες, ὅλο λέπια καὶ ἀγκῶνες καὶ γόνατα κουλλουριασμένα. Ξεπετάγονται ἀπρόσπτα ἀπρόσπτα μέσα ἀπὸ τὰ σπλάχνα τοῦ βράχου καὶ τὶς βλέπεις ἀπὸ πάνω σου ξαφνικὰ νὰ κρέμωνται σὰν ρωμαλέα φίδια καὶ, χωρὶς νὰ τὸ θέλης, συμμαζεύεσαι... Κρεμασμένα ἀνάμεσα οὐρανοῦ καὶ γῆς ἀπλώνουν τὰ στρεβλά, δυνατὰ χέρια τους ἐπάνω ἀπὸ τοὺς γκρεμούς. Καὶ εἶναι περισσότερο πετούμενα μὲ πράσινες φτεροῦγες καὶ εἶναι περισσότερο θεριακὰ παρὰ τὰ δέντρα...

"Ολα τὰ δέντρα δίνουν τὴν ἐντύπωσι τοῦ σκλαβωμένου, τοῦ ἀμετακίνητου πλάσματος, ποὺ ἡ Μοῖρα τὸ καταδίκασε νὰ ἔχῃ βυθισμένα τὰ πόδια του μέσα στὸ γῶμα καὶ νὰ μὴ μπορῇ νὰ ξεφύγῃ μηδὲ στιγμή, ἀκόμη καὶ σὰν πάρη φωτιὰ τὸ δάσος..."

"Ομως τὰ πεῦκα τῶν σφακιανῶν γκρεμῶν δὲν ἔχουν κανένα ἀπὸ τὰ μελαγχολικὰ αὐτὰ γνωρίσματα. Εἶναι πλάσματα ἐλεύθερα, ποὺ ἀπλώνουν φτεροῦγες καὶ μπράτσα πρὸς ὅλες τὶς διευθύνσεις. Ὁρμοῦν μὲ τὴν κίνησι τῆς Νίκης τοῦ Παιωνίου πρὸς τὸ κενό, πρὸς τὴν χρεόδρα, πρὸς τὸ Λιβυκὸ πέλαγος. Εἶναι ἔτοιμα τὴν κάθε στιγμὴ νὰ πετάξουν ἐπάνω ἀπὸ τὰ κύματα, πάνω ἀπὸ τὰ βουερὰ φαράγγια, πάνω ἀπὸ τὸ κεφάλι μας. Δὲν εἶναι πλάσματα εἰρηνικά. Εἶναι πολεμισταὶ ἀπειθάρχητοι σὰν τοὺς Σφακιανούς, ίδιοτροποι καὶ λεβέντες σὰν κι αὐτούς, περήφανοι καὶ περιφρονητικοί σὰν κι αὐτούς.

Γιατὶ τὰ Σφακιὰ εἶναι τὸ ἄπαρτο κάστρο τῆς Κρήτης. 'Η σεπτὴ ἀκρόπολι τῆς ἐλευθερίας της. 'Εκεῖ κρατήθηκε ἀσπιλη, ἄχραντη, ἀμόλυντη ἡ ίδεα τῆς 'Ελευθερίας.

Στρατῆς Μυριβήλης

Γ. ΑΠΟ ΤΗΝ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΚΗ ΖΩΗ

60. ΣΤΟΝ ΚΑΙΝΟΥΡΓΙΟ ΧΡΟΝΟ

('Αχροστιχίδα)

Χ- ρόνε, ὅλοι σὲ ράινουν μ' ὄμορφα λουλούδια,

Ρ- ιγος στὸν καθένα δίνεις στὴ ματιά σου,

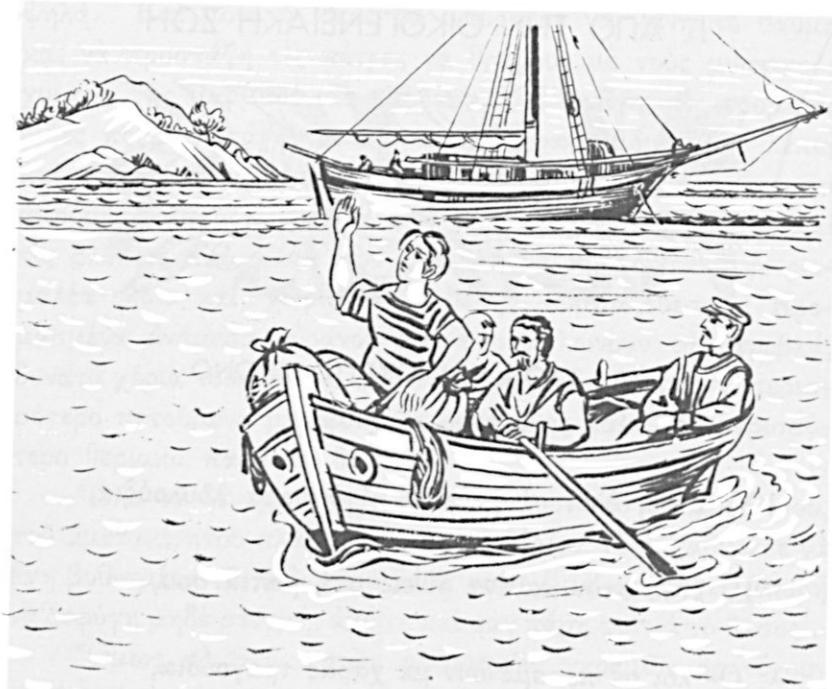
"Ο- λοι σὲ προσμένουν μὲς χαρᾶς τραγούδια,

Ν- ἀρθης νὰ σκορπίσης μέσ' ἀπ' τὴν καρδιά σου

"Ο- λες τὶς χαρές σου σὰν γλυκὰ ἀγγελούδια

Σ- τὴν ψυχή μας πάνω γιὰ χαρίσματά σου.

61. ΤΟ ΝΑΥΤΟΠΟΥΛΟ

Πέντε μῆνες τώρα λείπει στὰ ξένα τὸ ναυτόπουλο. Σω στοὺς πέντε μῆνες!... "Ἄγ, πόσο πεθύμησε τὴν πατρίδα του!"

Τὸ καράβι, ὅπου δουλεύει, πῆγε σὲ μακρινοὺς τόπους, σταμάτησε σὲ πολλὰ λιμάνια καὶ τώρα γυρνᾶ πίσω. Νύχτα καὶ μέρα ταξιδεύουν. Μόνο οὐρανὸ καὶ θάλασσα βλέπουν. 'Ο δέρας σφυρίζει μέσα στ' ἄρμενα, φουσκώνει τὰ πανιά, τὰ κύματα χτυποῦν τὸ καράβι, μὰ τὸ ναυτόπουλο δὲν τρομάζει. Εἶναι γενναῖο ναυτόπουλο καὶ, μόλις προστάξῃ ὁ καπετάνιος, σκαρφαλώνει στὰ ξάρτια καὶ λύνει ἡ δένει τὰ πανιά.

Δέν τὸ τρομάζει ἡ θάλασσα, δὲν συλλογίζεται τὸν κίνδυνο. "Ενα πρᾶγμα μόνο σκέφτεται : πότε θὰ φτάση.

"Οταν τελειώσῃ τὴ δουλειά του, στέκει ἀκουμπισμένο στὸ παραπέτο τοῦ καραβιοῦ καὶ συλλογίζεται τὴ γλυκιά του πατρίδα. Κοιτάζει μακριά, μακριά, ὅσο μπορεῖ νὰ φτάσῃ τὸ βλέμμα του, μήπως στὴν ἄκρη τοῦ ὁρίζοντα, πίσω ἀπὸ τὰ σύννεφα, ξεχωρίσῃ τὸ σπιτάκι του. 'Εκεῖ τὸν περιμένει ἡ χήρα μάννα του καὶ τὰ ὄρφανὰ ἀδέρφια του.

Πέντε μῆνες τώρα λείπει στὰ ξένα. "Αχ, πότε τέλος θὰ φτάση; Μὲ ποιὰ λαχτάρα θ' ἀνεβῇ τὴ μικρὴ σκάλα καὶ θὰ τρέξῃ στὴν ἀγκαλιὰ τῆς μάννας του καὶ τῶν ἀδερφῶν του! Κι ἔπειτα, τὸ βράδυ, κοντὰ στὴ γωνιά, ὅπου θὰ λάμπῃ ζεστὴ φωτιά, ἐνῶ θὰ εἶναι ὅλοι τριγύρω του, θὰ τοὺς διηγήται σὲ ποιὰ μέρη ταξίδεψε καὶ τὶ εἶδε στοὺς ξένους τόπους. "Ηταν βέβαια ὥραῖς οἱ ξένοι τόποι, μὰ γιὰ τὸν ξενιτεμένο, ποὺ ἔχει ἀγαπημένα πρόσωπα καὶ τὸν περιμένουν, ποτὲ δὲν εἶναι ὥραία ἡ ξενιτειά.

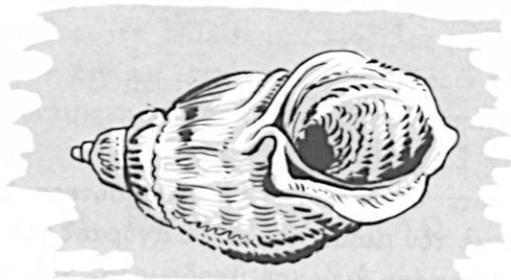
Πότε, πότε θὰ φτάση; Τὸ περισσότερο βιάζεται νὰ φτάση, γιατὶ μὲ τὸν μισθὸ ποὺ πῆρε ἀγόρασε γιὰ ὅλους κάτι. Γιὰ τὸ ἔνα ἀδερφάκι ἀγόρασε ὑποδήματα, γιὰ τὸ ἄλλο καπελάκι καὶ γιὰ τὴ μητέρα μερικὰ μέτρα πανί, γιὰ νὰ ράψῃ φόρεμα. Μὲ ποιὰ χαρὰ θὰ δώσῃ στὸν καθένα τὸ δῶρο του καὶ μὲ ποιὰ χαρὰ θὰ τὸ πάρη δ καθένας! Καὶ θὰ βγάλη ξαφνικὰ ἀπὸ τὴν τσέπη τοῦ ναυτικοῦ παντελονιοῦ, δεμένα στὸ μαντήλι του, τὰ χρήματα ποὺ τοῦ ἔμειναν. Αὐτὰ θὰ τὰ δώσῃ στὴ δυστυχισμένη τὴ μητέρα του, ν' ἀγοράσῃ σιτάρι, κρέας καὶ δ, τι ἄλλο θέλει.

"Ἐνῶ σκέφτεται ὅλα αὐτά, κοιτάζει καὶ στὴν ἄκρη τῆς θάλασσας, ποὺ ἀπλώνεται μπροστά του, καὶ τὶ διακρίνει; Τὴν πατρίδα του! Τὸ καράβι σχίζει γρήγορα τὰ κύματα. 'Ολοένα πλησιάζουν. Νά! φαίνονται τὰ σπίτια. Οἱ ναῦτες καὶ

αύτὸς μαζὶ σκορπίζονται στὰ κατάρτια, μαζεύουν τὰ πάνιά.
Ρίχνουν ἄγκυρα. Κατεβάζουν μιὰ βάρκα στὴ θάλασσα. Μπαίνουν μέσα δὲ καπετάνιος, τρεῖς ναῦτες καὶ αὐτὸς τραβώντας τὸ κουπί. Ἡ καρδιά του χτυπᾶ δυνατά. Νὰ εἶναι ὅλοι καλὰ σπίτι του; Μήν εἴπαθε κανεὶς τίποτε; Μήπως εἶναι ἄρρωστη ἡ μητέρα του, κανένα ἀδερφάκι του; Πῶς ἀνησυχεῖ! Ἀλλὰ ποιοὶ νὰ εἶναι αὐτοὶ ποὺ περιμένουν στὴν ἀκρογιαλιά; "Ω, τοὺς γνωρίζει!

Ἡ βάρκα φτάνει στὴν ξηρὰ καὶ τὸ ναυτόπουλο τρέχει καὶ χώνεται στὴν ἀγκαλιὰ τῆς μητέρας του καὶ τῶν μικρῶν ἀδερφῶν του.

"Ἄριστοτέλης Κουρτίδης

62. Ο ΕΛΛΗΝΑΣ ΝΑΥΤΗΣ

Τὰ νέφη ἀστράφτουν στὸ βουνό,
βροντοῦν καὶ μπουμπουνίζουν,
ἐσκέπασαν τὸν οὐρανό,
τὸ κῦμα φοβερίζουν.

"Ο νέος ναύτης τραγουδεῖ
καὶ τὸ πανί του σιάζει :
— 'Εγώ 'μαι ἐλληνικὸ παιδί,
τὸ νέφος δὲν μὲ σκιάζει.

Αγέρας πέφτει στὰ πανιά,
τὰ σγύζει καὶ τ' ἀρπάζει
καὶ σβιντζινίζει τὰ σχοινιά
καὶ τὸ κατάρτι σπάζει.

— Ο νέος ναύτης τραγουδεῖ
παρών, ὅπου προστάζουν :
— Εγώ 'μαι ἑλληνικὸς παιδί,
ἄνεμοι δὲν μὲ σκιάζουν.

— Η θάλασσα λυσσομανᾶ
καὶ κυματεῖ κι ἀφρίζει,
τὸ πλοῦτο του καταπονᾶ,
τὸ σπᾶ καὶ τὸ σκορπίζει.

— Ο νέος ναύτης τραγουδεῖ
καὶ μιὰ σανίδα ἀρπάζει :
— Εγώ 'μαι ἑλληνικὸς παιδί,
φουρτούνα δὲν μὲ σκιάζει.

Τὸ ἔνα κῦμα τὸν πετᾶ
καὶ τ' ἄλλο τόνε χάρτει
κι ἡ μαύρη θάλασσα ζητᾶ
νὰ καταπιῇ τὸν ναύτη!

— Μ' αὐτὸς ἀκόμη τραγουδεῖ
καὶ κολυμπᾶ καὶ πάει :
— Εγώ 'μαι ἑλληνικὸς παιδί
κι ὁ Πλάστης μὲ φυλάει.

Γεώργιος Βιζυηνός

63. ΤΟ ΣΠΙΤΙ ΜΑΣ

Ω σπίτι μας καλὸ καὶ τιμημένο,
χίλιες φορὲς νὰ εῖσαι εὐλογημένο·
κι ἄγια πάντα τοῦ Θεοῦ ἡ ματιὰ
στ' ἀδέρφια μου νὰ δίνῃ εὐλογία
καὶ νὰ μυρώνῃ ἀδιάκοπα μὲ ὑγεία
τὰ τίμια τῶν γονιῶν μου γηρατειά!

Σὺ μ' ἔμαθες τὸν Πλάστη νὰ πιστεύω
καὶ τὴ γλυκιὰ Πατρίδα νὰ λατρεύω,
σὺ κρύβεις μέσ' στὸ λατρευτό σου κτήριο
τὸ φῶς καὶ τῆς ἀγάπης τὸ μυστήριο.

Ἡ κάθε σου γωνιὰ καὶ κάθε σου ἀκρη
ἀντιλαλεῖ τὸ γέλιο μου ἢ τὸ δάκρυ,
τῶν τραγουδιῶν μου ἦχο ἢ στεναγμό,
τὸν πόνο, τὴν ἐλπίδα, τὸν καημό.

Καὶ τ' ἄψυχα ὅλα ἀκόμα μὲ γνωρίζουν
κι ἀγάπης λόγια γύρω ψιθυρίζουν
τραπέζι, εἰκονοστάσι καὶ σταυροί.
Χαμόγελο μοῦ δείχνει κάθε εἰκόνα
καὶ τὴν ἀγκάλη ἀνοίγει ἢ πολυθρόνα,
ποὺ κάθονται οἱ γονιοί μου οἱ σεμνοί.

Γεώργιος Στρατήγης

64. Η ΣΥΝΤΡΟΦΟΣ ΤΟΥ ΝΑΥΑΡΧΟΥ ΔΕΣΠΟΙΝΑ ΚΑΝΑΡΗ

Τὸ 1859 ταξίδεψε στὴν Ἑλλάδα ἡ Σουηδὴ περιηγήτρια Φρειδερίκη Μποέμερ, ἡ ὁποία, ὅσο λίγοι ξένοι, εἶδε μὲ δόξυδέρκεια τὰ ἑλληνικὰ πράγματα. "Οταν ἔφτασε στὴν Ἀθήνα, τὸ πρῶτο ποὺ θεώρησε χρέος τῆς νὰ κάμη ἥταν νὰ ἐπισκεφτῇ τὸν ἐνδοξότερο ἀπὸ τοὺς ζωντανοὺς ἀγωνιστάς, τὸν Κωνσταντῖνο Κανάρη. Τὸν βρῆκε στὴ φτωχική του κατοικία, στὴ συνοικία Κυψέλη.

"Ἡ ζωηρὴ ἐντύπωσι ἀπὸ τὸν πυρπολητή, ποὺ δόξασε τὴν Ἑλλάδα, ὅσο ἵσως τὴν δόξασε μόνο τὸ Μεσολόγγι, παρέμεινε ἐπίσης ζωηρὴ καὶ ἀπὸ τὴ γυναικα τοῦ Κανάρη. Καὶ νὰ τὶ μᾶς λέει γι' αὐτήν :

«Ἡ κυρία Κανάρη στεκόταν σιωπηλὴ καὶ ἀκουγε τὴ διήγησι τοῦ συζύγου τῆς μὲ συμπάθεια καὶ ἐνδιαφέρον. Προχώρησα πρὸς αὐτὴν καὶ τὴ ρώτησα μὲ τὸν διερμηνέα μου, ποιὰ ἥταν τὰ συναισθήματά της, ὅταν ὁ Κανάρης ἔφυγε ἀπὸ τὸ νησί, γιὰ νὰ ἐπιχειρήσῃ κάποιον ἀπὸ τοὺς ἐπικίνδυνους ἄθλους του. Μοῦ ἀπάντησε ὅτι θὰ ἥθελε νὰ μὴν ἔμενε μόνη, ἀλλὰ νὰ ἥταν μαζί του στὸ πυρπολικό. «Μόνο ἡ σκέψι τῆς Πατρίδας μὲ συγκρατοῦσε,,, πρόσθεσε.

»Κι ἔξακολουθεῖ ἡ περιηγήτρια : «Ἐκείνη τὴ νύχτα ποὺ ὁ Κανάρης τίναξε στὸν ἀέρα τὴ ναυαρχίδα τοῦ Καπετάν Πασᾶ, γέννησε μὲ μεγάλους πόνους τὸ πρῶτο της παιδί. Καὶ ὅταν ἀκουσε ὅτι ὁ λαὸς ἐπευφημοῦσε καὶ μὲ ἀναμμένες λαμπάδες

συνώδεις τὸν πυρπολητὴ στὴν ἐκκλησία τῶν Ψαρῶν, μὲ δυσκολία οἱ γυναῖκες, ποὺ παράστεκαν στὸν τοκετό τῆς, κατώρθωσαν νὰ τὴν ἐμποδίσουν νὰ τρέξῃ κι ἐκείνη κοντά του. Καὶ σύμπληρώνει ἡ Δέσποινα : “”Οταν ἔπειτα ἥρθε ὁ Κωνσταντῆς στὸ σπίτι καὶ κατάλαβα ἀπὸ τὰ καψίματα στὸ δέρμα καὶ τὰ φρύδια τὸν κίνδυνο ποὺ διέφυγε, τότε δὲν μπόρεσα νὰ κρατηθῶ. Μοῦ ἔτρεχαν ποτάμι τὰ δάκρυα καὶ τόση ἥταν ἡ συγκίνησί μου, ὥστε μόλις καὶ μετὰ βίας μπόρεσα νὰ αἰσθανθῶ κι ἐγὼ τὴ χαρὰ τοῦ ἀντρός μου, ποὺ ἔπαιρνε στὰ γέρια του τὸ πρῶτο παιδί μας,,.

»Μὲ βαθειὰ συναίσθησι τοῦ τὶ ἔλεγε καὶ μὲ τρυφερὴ ἀπλότητα μοῦ διηγήθηκε ὅλα αὐτὰ ἡ γηραιὰ κυρία», λέει ἡ περιηγήτρια. Καὶ καταλήγει συγκινημένη ἡ Μπρέμερ :

«Δὲν μπορῶ νὰ περιγράψω τὴν εὐχαρίστησί μου ἀπὸ τὴν ἐπίσκεψι αὐτὴ στὸ γηραιὸ καὶ ἡρωικὸ Ἑλληνικὸ ζεῦγος, τὸ ὅποιο τώρα στὰ εἰρηνικά του γηρατειὰ ἔφερε στὴ μνήμη μου τὸ ἀργαῖο ἐκεῖνο πρότυπο ὅλων τῶν ἀρμονικῶν συζύγων, τὸ ζεῦγος τῶν συζύγων τῆς Φρυγίας, ποὺ ζήτησαν ἀπὸ τοὺς θεούς, ὅταν κάποτε τοὺς ἐπισκέφτηκαν στὸ σπίτι τους, μιὰ γάρη καὶ μόνο : νὰ πεθάνουν τὴν ἴδια μέρα!».

‘Ωραία καὶ γενναία γυναίκα καὶ μὲ χαρίσματα πολλὰ καὶ μ’ ἔνα παιδί πάντοτε στὴν ἀγκαλιὰ ἐμφανίζουν οἱ περιηγήται τὴν Δέσποινα Κανάρη. Καὶ ὅταν τὸ 1881 ἔκλεισε τὰ μάτια, μιὰ ἐφημερίδα τῆς ἐποχῆς περιγράφει τὴ διάσωσί της κατὰ τὴν καταστροφὴ τῶν Ψαρῶν καὶ σημειώνει :

«Ἐν μέσω τῆς συγγύσεως τοῦ πυρὸς καὶ τοῦ σιδήρου, καίτοι ἥτο ἔγκυος, λαβοῦσα τὰ δύο τέκνα αὐτῆς, ἐρρίφθη εἰς τὴν θάλασσαν—διότι ἥτο ἀρίστη κοιλυμβήτρια—καὶ ἔσωσε ταῦτα, σωθεῖσα καὶ αὐτὴ ἐν τῇ λέμβῳ τοῦ πενθεροῦ της».

65. M A N N A

Μάννα! Δὲν βρίσκεται
λέξι καμμία
νά χη στὸν ἥχο τῆς
τόση ἀρμονία.
Σὰν ποιὸς νὰ σ' ἀκουσε
μὲ στῆθος κρύο,
ὄνομα θεῖο;

Παιδί ἀπὸ σπάργανα
ζωμένο ἀκόμα
μὲν χάρη ἀνοίγοντας
γλυκὰ τὸ στόμα,
γυρνάει στὸν ἄγγελο,
ποὺ τ' ἀγκαλιάζει,
καὶ μάννα κράζει!

Στὸν κόσμο τρέχοντας
ὁ νέος διαβάτης
πέφτει στ' ἀγνώριστα
βρόχια τ' εἰς ἀπάτης
κι ἀναστενάζοντας
μάννα μου! λέει,
μάννα! καὶ κλαίει.

Τῆς νιότης φεύγουνε
τ' ἄνθια κι ἡ χάρη,
τριγύρω σέρνεται
μ' ἀργὸ ποδάρι,
ῶσπου στὴν κλίνη του
σὰν βαρεμένος
πέφτει ὁ κακημένος.

Καὶ πρὶν τὴν ὕστερη
πνοή του στείλη,
ἀργὰ ταράζοντας
τὰ κρύα του χείλη,
καὶ μὲ τὸ μάννα μου!
πρώτη φωνή του,
πετᾶ ἡ ψυχή του!...

Γεράσιμος Μαρκοῦ

Δ. ΑΠΟ ΤΗΝ ΗΘΙΚΗ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΖΩΗ

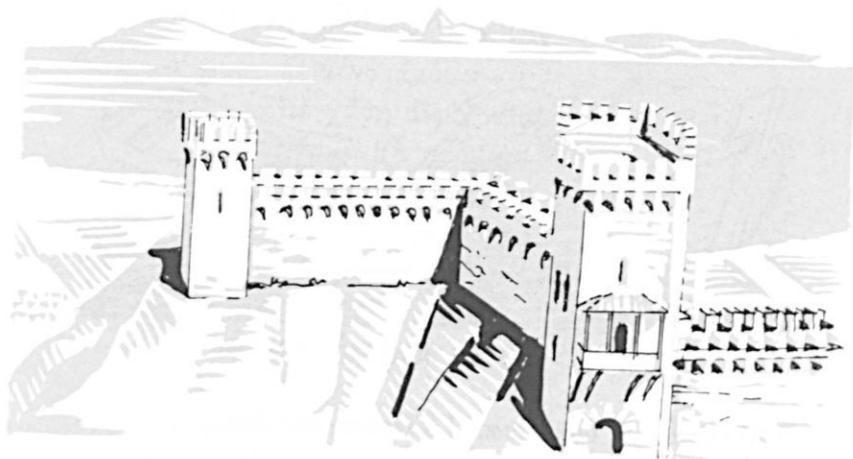
66. ΤΟ ΚΟΥΠΙ ΚΑΙ ΤΟ ΤΙΜΟΝΙ

‘Ησυχάς’ ή θάλασσα. Τὸ κουπὶ θυμώνει,
στρέφεται περήφανο, λέει στὸ τιμόνι :
— Σκλάβος ἀλευθέρωτος πάντοτε δουλεύω,
σέρνω βάρη ἀσήκωτα καὶ τὰ κουβαλῶ,
μανιωμένα κύματα σχίζω καὶ παλεύω,
βγαίνω στὸν γιαλό.

Καὶ ἐνῶ μερόνυχτα στὴ δουλειὰ πεθαίνω,
ἐσὺ πάντα ξέγνοιαστο καὶ ξεκουρασμένο
ἀκουμπᾶς στὴν πρύμνη σου, καὶ δουλειά σου μόνη
νὰ γυρίζῃς ἥσυχο καὶ καμαρωτό...
Φύγε, ξεφορτώσου με, ἄχροντο τιμόνι,
εῖσαι περιττό!

Τρικυμία πλάκωσε καὶ τὸ κῦμ’ ἀφρίζει,
τὸ κουπὶ ἀντρειεύεται, τὸν ἀγῶνα ἀρχίζει.
Μανιωμέν’ ή θάλασσα, σὰν θεριό, φουσκώνει
κι ἀψηφᾶ στὴ λύσσα τῆς χίλια δυὸ κουπιά...
Τὸ κουπὶ ραγίζεται : «Πρόφτασε, τιμόνι,
δὲν ἀντέχω πιά!».

Ιωάννης Πολέμης

67. ΤΟ ΧΛΕΜΟΥΤΣΙ ΚΑΙ ΟΙ ΘΡΥΛΟΙ ΤΟΥ

"Ενας ἀπὸ τοὺς εὐλογημένους τόπους τοῦ Μοριᾶ εῖναι ἡ Ἡλεία. "Εχει βουνὰ ψηλὰ καὶ δασοφυτευμένα. "Εχει βαθεῖες καὶ πλούσιες πεδιάδες. "Εχει μία θάλασσα γαλανή, ποὺ φέρνει δλόισα τὰ κύματά της ἀπὸ τ' ἀντικρινὰ νησιὰ τοῦ Ιονίου. "Εχει καὶ πλούσια ποτάμια, ποὺ κατηφορίζουν ἀπὸ τὰ ψηλὰ βουνὰ τῆς Ἀρκαδίας καὶ τῆς Αχαΐας. Μὰ ἐδῶ ήμερεύουν καὶ ἡσυχάζουν, ποτίζουν καὶ καρπίζουν τοὺς κάμπους. Οι ὅχθες τοὺς εἶναι κατάφυτες μὲ πικροδάφνες, φορτωμένες μὲ λουλούδια ἀσπρα καὶ τριανταφυλλιά, μὲ λυγαρίες μαβιές ποὺ ἀνθίζουν τὸ φινόπωρο, μὲ καλαμιές ποὺ φουρφουρίζουν ὅσο φυσᾶ ὁ ἀέρας, μὲ ἵτιες ποὺ φέρνουν τὰ κλαδιά τους ὥς τὸ νερό..."

'Ἐδῶ λοιπόν, στὰ πρῶτα ιστορικὰ χρόνια, ἡ χώρα εἶχε δύο βάσιλεια: τὴν Πισάτιδα καὶ τὴν Ἡλιδα. Γιὰ πολὺ καιρὸ εἶχαν πόλεμο ἡ μία μὲ τὴν ἄλλη. Στὸ τέλος ὅμως

ἀποφάσισαν νὰ συμφιλιωθοῦν. Καὶ ζοῦσαν ἀπὸ τότε σὲ ἀρμονία. Καθιέρωσαν κι ἔνα πρωτότυπο θεσμό: Κάθε μεγάλη πόλι τους διάλεγε γιὰ τέσσερα χρόνια μιὰ γυναικα ὡς ἀντιπρόσωπό της. Οἱ γυναικες αὐτὲς εἶχαν τριπλὴ ἀποστολή: νὰ ὑφαίνουν τὸν ἱερὸ πέπλο τῆς "Ηρας, νὰ κρίνουν — ὡς ἐλλανόδικες — τοὺς ἀγῶνες τῶν παρθένων στὰ Ἡραῖα καὶ νὰ λύνουν κάθε διαφορὰ ἀνάμεσα στὰ δύο βασίλεια.

Ἐπὶ πλέον ἡ χώρα αὐτὴ εἶχε κηρυχτῆ ἵερὴ ἀπὸ τὰ χρόνια τοῦ Λυκούργου. Κανεὶς ἀπὸ τοὺς "Ελληνες δὲν ἔπρεπε νὰ κηρύξῃ τὸν πόλεμο οὔτε νὰ περάσῃ τὸν στρατό του μέσα ἀπὸ τὰ ἐδάφη της. Γιατὶ ἐδῶ, ἀνάμεσα στὰ ποτάμια Κλάδεο καὶ Ἀλφειό, βρισκόταν ἡ καρδιὰ τῆς Ἐλλάδος, ἡ Ὀλυμπία.

‘Η ἀρχαὶ ἐκείνη ἐποχὴ ἥφησε τὰ θυμητικά της καὶ πρέπει νὰ ψάξῃς, γιὰ νὰ τὰ βρῆς. Ό μεσαίωνας ὅμως ὑψώνει τὰ κάστρα του, τὴ δύναμι του καὶ τὴν περηφάνεια του στὶς ψηλὲς κορυφές, νὰ φαίνωνται ἀπ’ ὅλες τὶς μεριές: ἀπὸ στεριὰ καὶ ἀπὸ θάλασσα. Εἶναι τὰ κάστρα ποὺ ἔχει ὁ τόπος, ἄλλα βυζαντινὰ καὶ ἄλλα φράγκικα. “Αλλα σωριασμένα σὲ ἄμορφους σωρούς ἀπὸ πέτρες καὶ ἄλλα στητὰ ἀκόμη καὶ ἀγέρωχα, λὲς καὶ δὲν θέλουν νὰ σκύψουν τὸ κεφάλι στὸν καταλύτη χρόνο. ’Εδῶ βρίσκεται ἡ Παλαιόπολι κι ἐδῶ τὸ Σανταμέρι. ’Εδῶ, πάνω ἀπὸ τὰ λουτρὰ τῆς Κυλλήνης, ὑψώ-Σανταμέρι. ’Εδῶ, πάνω ἀπὸ τὰ λουτρὰ τῆς Κυλλήνης, ὑψώ-

Τὸ Χλεμούτσι ἀπλώνεται τεράστιο σ' ὀλόκληρο τὸν λόφο μὲ τὸν ἔξαγωνο πύργο του, τὶς ἀνοιχτὲς καστράπορτες, τὶς φαρδιὲς αὐλὲς καὶ τὶς ἀπλόχωρες κάμαρές του. Πιὸ πολὺ θὰ προσέξῃς σ' αὐτὸ τὴν παλιὰ μεγάλη σάλα του πύργου.

Σώζεται σγεδὸν ἀκέρια μὲ τὴ μαυρισμένη ἀπὸ τὴν καπνιὰ πυροστιά τῆς, μὲ τὴν πλατειὰ ἐσωτερικὴ πλιθόχυτιστη καμινάδα τῆς. Καὶ μπορεῖς νὰ τὰ φανταστῆς ἀναμμένα νὰ καῖνε ἔκεῖνα τὰ θεριακωμένα κούτσουρα. Μὲ τὸν Φράγκο ἄρχοντα καθισμένο ἀντίκρυ, στὴν πολυθρόνα, νὰ χαϊδεύῃ τὸ λαγωνικό του. Μὲ τὴν ἀρχόντισσά του στὸν γαμηλὸ θρόνο τῆς νὰ κεντᾶ καὶ ν' ἀκούῃ μὲ κάποιο τρόμο τὸν δέρα νὰ σφυρίζῃ ἄγρια μέσα ἀπὸ τὴν καμινάδα. "Ετσι γεννήθηκε καὶ ὁ θρῦλος τῆς νεράιδας μάννας, ποὺ ἔφτασε ὡς τὶς ήμέρες μας.

— Ἡταν — λέει — δύο νεράιδες ἀδερφὲς πού, σὰν πέθανε ὁ πατέρας τους, μοιράστηκαν τὰ κάστρα. 'Η μία πῆρε τὸ Χλεμούτσι καὶ ἡ ἄλλη τὸ Σανταμέρι. Οἱ δύο ἀδερφὲς εἶχαν ἀπὸ μία χαρὰ καὶ ἀπὸ μία λύπη. 'Η νεράιδα τοῦ Σανταμεριοῦ ἥταν ἀσχημη, μὰ εἶχε παιδιὰ καὶ εἶχε παρηγοριά της ὅτι ὁ Θεὸς ἔδωσε τὰ νιάτα τῆς στὰ παιδιά τῆς. 'Η νεράιδα ποὺ πῆρε τὸ Χλεμούτσι εἶχε ὅμορφιά, μὰ δὲν εἶχε οὔτε ἔνα παιδί, γιὰ νὰ τῆς φωνάζῃ «μάννα». Πῆγε στὸ Σανταμέρι καὶ πῆρε — μὲ τὰ πολλὰ παρακάλια — τὸ ὕστερο παιδί τῆς ἀδερφῆς τῆς...

Πέρασαν μῆνες καὶ καιροί, χωρὶς ἡ μία ἀδερφὴ νὰ δῆ τὴν ἄλλη. Καὶ μιὰ μέρα ἡ μάννα ἀπὸ τὸ Σανταμέρι ἔφτασε στὸν πύργο τῆς ἀδερφῆς τῆς, στὸ Χλεμούτσι. Μὰ ποῦ νὰ τῆς ἀνοίξουν! 'Η ἀδερφή τῆς φοβήθηκε μήπως τῆς πάρη πίσω τὴν κόρη...

Καὶ ὡς τώρα ἀκόμη πηγαίνει συχνὰ στὸ κάστρο. Πηγαίνει πάντα μὲ χαρὲς καὶ γέλια, μὲ τραγούδια καὶ παιγνίδια. Καὶ ὅλος ὁ κόσμος γύρω, ὅλος ὁ κάμπος, δὲν κουνιέται, δὲν ἀναδεύεται. Μὰ σὰν κουραστῇ χτυπώντας τοὺς τοίχους τοῦ κάστρου καὶ βραχινάση ἀπὸ τὶς φωνὲς καὶ τὰ κλάματα, γυρίζει πίσω, ωργισμένη νεράιδα. Γίνεται σίφουνας δυνατός,

πού στὸ διάβα του συνεπάροντι ὅ,τι τύχει. Καὶ ἀκούγεται σὲ ὅλο τὸν κόσμο τὸ κλάμα της!...

Αλλὰ τὸ στοιχειωμένο αὐτὸ κάστρο μὲ τὰ σκοτεινά του ὑπόγεια καὶ μὲ τὰ λαγούμια του γέννησε καὶ τὸν θρῦλο τοῦ Βασιλιά 'Ανήλιαγου.

—Στὴν Παλαιόπολι ἦταν ἐνα βασιλόπουλο ποὺ τὸ ἔλεγαν 'Ανήλιαγο, διότι ποτὲ δὲν τὸ ἔβλεπε ὁ ἥλιος οὔτε τὸ φῶς τῆς ἡμέρας. 'Η μοῖρα του τοῦ εἶχε γράψει πώς, ἀν τυχὸν καὶ ἀντίκρυζε τὸν ἥλιο, θὰ ἔπρεπε νὰ μαρμαρώθῃ. 'Ηταν καὶ στὸ Χλεμούτσι μία βασιλοπούλα, ποὺ τὴν ἔλεγαν 'Ανήλιαγη, ποὺ καὶ αὐτὴ εἶχε τὴν ἴδια μοῖρα. Γιὰ νὰ ἐνώσουν τὶς μοῖρες τους, τὸ βασιλόπουλο ἀποφάσισε νὰ πάρη γυναῖκα του τὴν 'Ανήλιαγη. Γι' αὐτὸ ἔκαμε ἐνα λαγούμι ἀπὸ τὴν Παλαιόπολι ὃς τὸ Χλεμούτσι. Μέσα ἀπὸ αὐτὸ περνοῦσε νὰ τὴ δῆ. Μιὰ φορὰ ὅμως ἀργησε νὰ γυρίση στὸ παλάτι του. Τὸ πῆρε ἡ μέρα κι ἔτσι μαρμαρώθηκε. Καὶ βρίσκεται ἀκόμη ἔκει μαρμαρωμένο...

Τὸ Χλεμούτσι τὸ ἔχτισε ὁ Φράγκος Γοδεφρεῖδος ὁ Β' κι ἔστησε σ' αὐτὸ τὴν ἔδρα του. 'Αργότερα ὁ ἀδερφός του Γουλιέλμος, ποὺ τὸν διαδέχτηκε, τὸ παράτησε κι ἔχτισε τὸ κάστρο τοῦ Μυστρᾶ. "Τσερά ἀπὸ ἔκατὸ καὶ ἀκόμη χρόνια τὸ κάστρο ἔπεσε στὰ χέρια τῶν 'Ελλήνων. 'Ο Κωνσταντῖνος Παλαιολόγος ἔκαμε ἑλληνικὸ ὄχι μονάχα τὸ κάστρο, ἀλλὰ καὶ ὄλοκληρο τὸν Μοριᾶ. Καὶ ἀν τὸν βοηθοῦσε ἡ τύχη, θὰ μποροῦσε νὰ γίνη ἡ ἀρχὴ γιὰ ἐνα καινούργιο ξεκίνημα. 'Αλλὰ τὶς φημισμένες πολιτεῖες της ἔγινε καὶ αὐτὴ σκλάβα, ὅπως ὅλη ἡ 'Ελλάδα.

Τὴν ἄνοιξι τὸ καταπράσινο χορτάρι, οἱ παπαροῦνες καὶ οἱ μαργαρίτες σκεπάζουν ὅ,τι ἔχει ἀπομείνει ἀπὸ τ' ἄλλα

κάστρα. Μόνο τὸ Χλεμούτσι μένει δρθὸ ἀκόμη καὶ ἀγέρωχο,
ὅπως τὰ παλιὰ χρόνια. Μὰ πρέπει νὰ τὸ ἐπισκεφτῇ κανείς,
ὅσο φωτίζει ὁ ἥλιος. Γιατί, σὰν πιάσῃ καὶ νυχτώνη, ἀρχίζει
νὰ φυσᾶ ὁ ἀέρας μέσα ἀπὸ τὰ κούφια παράθυρα καὶ τὶς πο-
λεμίστρες του. Θὰ νομίσης πώς ἡ νεράιδα μάννα ζητᾷ τὴ
χαμένη κόρη της...

Γ. Ταρσούλη

68. ΤΙ ΘΕΛΩ

Δὲν θέλω τοῦ κισσοῦ τὸ πλάνο ψήλωμα
σὲ ξένα ἀναστηλώματα δεμένο.
"Ἄς εἶμαι ἔνα καλάμι, ἔνα χαμόδεντρο,
μὰ ὅσο ἀνεβαίνω, μόνος ν' ἀνεβαίνω.

Δὲν θέλω τοῦ γιαλοῦ τὸ λαμπροφέγγισμα,
ποὺ δείχνεται ἀστρο μὲ τοῦ ἥλιοῦ τὴ χάρη.
Θέλω νὰ δίνω φῶς ἀπὸ τὴ φλόγα μου
κι ἀς εἶμαι ἔνα ταπεινὸ λυγνάρι!

Γεώργιος Δροσίνης

69. ΑΜΕΡΙΚΑΝΟΙ ΦΙΛΕΛΛΗΝΕΣ ΣΑΜΟΤΗΛΑ ΓΚΡΙΝΤΑΕΓΧΑΟΥ

Στή βιβλιοθήκη του Πανεπιστημίου Μπράουν (Brown) τῆς Πολιτείας Ρόντ "Αἰλαντ τῆς Ἀμερικῆς εἶναι κρεμασμένη στὸν τοῦχο ἡ εἰκόνα ἐνὸς νέου φουστανελοφόρου. Τὸ πρόσωπό του ἔχει δυνατὴ ἔκφρασι καὶ φλογερὴ ματιά. "Αν εἴχε μουστάκι καὶ γένεια. θὰ νόμιζες ὅτι εἶναι "Ελληνας ἥρωας τοῦ 1821. Εἶναι ὁ Χάου.

Τὸ ὄνομα τοῦ Σαμουὴλ Γκρίντλεϋ Χάου εἶναι ἀναπόσπαστα δεμένο μὲ τὴ νεώτερη ἱστορία τῆς γύρας μας. Μεταξὺ τοῦ 1825 καὶ 1867 ὁ Χάου θριεύει τέσσερες φορὲς στὴν Ἐλλάδα καὶ ἐργάστηκε μ' ἐνθουσιασμὸ καὶ αὐταπάρνησι γιὰ τὴν ἀπελευθέρωσι καὶ τὸ μεγάλωμά της.

Μέσα στὸ διάστημα αὐτὸ ἔλαβε μέρος σ' ἐκστρατεῖες, πολέμησε, περιποιήθηκε τραυματίες καὶ ἀσθενεῖς, ἔκαμε μεγάλο φιλανθρωπικὸ ἔργο γιὰ φτωχοὺς καὶ εὐεργέτησε μὲ πολλοὺς τρόπους τὴν Ἐλλάδα.

Ο Χάου σπούδαζε τὴν ιατρικὴ στὴν Ἀμερική, ὅταν οἱ "Ἐλληνες ζεσηκάθηκαν καὶ ἀρχισαν τὸν Ἀγῶνα, γιὰ νὰ λευτερωθοῦν ἀπὸ τὴν μακρόχρονη δουλεία. Τὸ σύνθημα «Ἐλευθερία ἡ θάνατος», ποὺ κήρυξαν οἱ ἐπαναστάτες, συγκίνησε βαθιὰ τὴν εὐαίσθητη ψυχὴ τοῦ Χάου καὶ ἄλλων Ἀμερικανῶν.

Τὸ φθινόπωρο τοῦ 1824, γιατρὸς πιά, φεύγει γιὰ τὴν ἐπαναστατημένη Ἐλλάδα, ἀφήνοντας πίσω του γονεῖς καὶ φίλους. Ἡταν Δεκέμβρης, ὅταν ἔφτασε στὴ Μάλτα. Ἀπ' ἐκεῖ στέλνει ἔνα γράμμα σὲ κάποιο φίλο του καὶ μαζὶ μὲ ἄλλα τοῦ γράφει: «Οἱ πιθανότητες, γιὰ νὰ γυρίσω, δὲν εἶναι πολλές, ἀλλὰ λίγο μὲ μέλει γι' αὐτό».

Στὶς ἀρχὲς τοῦ 1825 βγαίνει στὴ Μονεμβασία καὶ ἀπὸ

έκει πηγαίνει στὸ Ναύπλιο. Ήσωρίς γρονοτριβή, ἡ ἑλληνικὴ Κυβέρνησι τὸν διορίζει ἵατροχειρουργὸ γιὰ τὸ στρατόπεδο τῆς Παλαιᾶς Πάτρας. "Ετσι ἀρχίζει νὰ μετέγη στὸν ἑλληνικὸ 'Αγῶνα καὶ νὰ προσφέρῃ τὶς ὑπηρεσίες του ὡς γιατρὸς καὶ στρατιώτης.

"Η τύχη του πιὰ εἶναι κοινὴ μὲ τὴν τύχη τοῦ "Ελληνα στρατιώτη. Μαζὶ του εἶναι στὶς πορεῖες, στὰ στρατόπεδα, στὶς κακουγίες, στὶς μάχες, στὶς ἀγωνίες, στὴν πεῖνα, στὶς στερήσεις. Οἱ μάχες, οἱ κινήσεις τῶν Ἐλλήνων κατὰ τοῦ ἐγθυροῦ, ἡ διαγωγὴ καὶ ἡ συμπεριφορὰ τῶν ἀρχηγῶν, ἡ κατάντια καὶ ἡ ἔξαθλίωσι τῶν κατοίκων, οἱ καταστροφές, τὸν συγκινοῦν βαθιά. Δοκιμάζει ἐνθουσιασμοὺς γιὰ τὶς νίκες τῶν Ἐλλήνων καὶ θλῖψι γιὰ τὶς ήττες.

Στὸ ἡμερολόγιό του, γραμμένο ἀπὸ τὸν ἕδιο, περιγράφει μὲ μεγάλη δύναμι τὶς γαρές καὶ τὶς συγκινήσεις του γιὰ τὴν συμμετοχὴ του στὴν ἑλληνικὴ Ἐπανάστασι καὶ μιλάει μὲ συμπάθεια καὶ ἀγάπη γιὰ τὸν ἑλληνικὸ λαό, ποὺ γιὰ γάρη του τόσα ὑπέφερε.

«Γρήγορα συνηθίζει κανείς, γράφει στὸ ἡμερολόγιό του, στὴ ζωὴ τοῦ "Ελληνα στρατιώτη. Εἶναι τώρα δύο μῆνες, ποὺ δὲν ἔβγαλα τὰ ροῦχα μου τὴ νύχτα. Γιὰ στρῶμα ἔχω τὸ πάτωμα καὶ γιὰ σκεπάσματα μιὰ κουβέρτα. Καὶ ὅμως κοιμοῦμαι βαθιά, σὰν στὸ πουπουλένιο στρῶμα μὲ τὰ λινὰ σεντόνια.

»Σὲ λίγον καιρὸ μπόρεσα νὰ παραβγῶ μὲ τοὺς βουνήσιους στρατιῶτες στὴν ἴκανότητα νὰ ὑποφέρω κούραση, πεῖνα καὶ ἀγρυπνία. Μποροῦσα νὰ κουβαλῶ τὸ τουφέκι μου καὶ τὴ βαρειά ζώη μὲ τὸ γιαταγάνι καὶ τὰ πιστόλια ὅλη τὴν ἥμέρα, σκαρφαλώνοντας στὶς κλεισοῦρες. Μποροῦσα νὰ τρώγω ξινῆθρες καὶ σαλιγκάρια ἢ νὰ μὴ φάγω τίποτε καὶ τὴ

νίγητα νὰ ξαπλώνωμει κατὰ γῆς, τυλιγμένος μονάχα μὲ τὴν μαλλιαρὴν κάπα, καὶ νὰ κοιμοῦμει σὰν ψόφιος.

»Μου ἔρεσε ὑπερβολικὰ ἡ ἔξαψι τοῦ πολέμου. Οἱ κίνδυνοι τοῦ ἔδυναν οὐσία. "Ημουν πολὺ εύτυχισμένος, ὅσο μποροῦσαν νὰ μὲ κάνουν εύτυχισμένο τὰ νιάτα, ἡ ὑγεία, ὁ εὐγενῆς σκοπὸς τοῦ Ἀγόνα καὶ μιὰ πολὺ καθαρὴ συνείδησι. Δὲν σκεφτόμουν ἄλλη δόξα παρὰ μονάχα τὴν ἐπιδοκιμασία τῶν γύρω μου.

»Εἶγα κοινὲς τὶς κακουγίες μὲ τὸν ἑλληνικὸν λαὸν καὶ στρατό. "Ετσι πέτυχα νὰ μ' ἀγαποῦν οἱ χωρικοὶ καὶ στρατιῶτες. Εἶγα πολλοὺς φίλους ἀνάμεσα στοὺς ταπεινοὺς τῆς ζωῆς. 'Ο Θεὸς νὰ τοὺς βοηθῇ!

»Μπορῶ νὰ πῶ εἰλικρινὰ ὅτι βρήκα τοὺς "Ἐλληνες μὲ μεγάλα αἰσθήματα. Είναι τίμιοι καὶ δὲν ξεχνοῦν τὸ καλὸ ποὺ τοὺς κάνεις. 'Αξίζουν νὰ τοὺς ἔχῃς ἐμπιστοσύνη.

»Δὲν φόρεσα ἀκόμα τὴν ἑλληνικὴ ἐνδυμασία. "Εγὼ ἔνα χρονετὰ σεβάσμιο μουστάκι. Σιγὰ σιγὰ ἀρχίζω νὰ μιλάω τὴν ἑλληνικὴ γλώσσα, μὰ εἶναι ἔξαιρετικὰ δύσκολη».

Σ' ἐπιστολὴ στὸν πατέρα του γράφει :

«Οἱ "Ἐλληνες στρατιῶτες εἶναι κακοντυμένοι. Μὰ δὲν ἔχουν καὶ τροφές. Μισθὸ δὲν παίρνουν. Είναι ἀμαθεῖς. "Ενας στοὺς εἴκοσι ζέρει νὰ διαβάζῃ ἢ νὰ γράφῃ. 'Αλλὰ εἶναι πολὺ ἔξυπνοι. Ζωγροὶ σὰν τὶς γίδες στὰ βουνά καὶ ἀνδρεῖοι, ἀντοὺς ἀφήσης νὰ πολεμήσουν μὲ τὸν δικό τους τρόπο, πυροβολώντας πίσω ἀπὸ βράχους καὶ δέντρα. Οἱ ναῦτες μποροῦν νὰ συγκριθοῦν μὲ τοὺς ναῦτες ὅλου τοῦ κόσμου. Ηάντοτε νικοῦν τοὺς Τούρκους στὶς ναυμαχίες. "Εγὼ πλήρη ἐμπιστοσύνη στὴν ὑπερογκὴ τους».

»Ο Νάου δὲν ἔχεινε τὰ μάτια του καὶ στὰ σφάλματα ποὺ γίνονταν : Δυσαναστεοῦσε γιὰ κάθε ἀταξία, τὶς διγόνιες, τὴν ἀδράνεια, τοὺς ἐγωισμούς. Γιὰ ὅλα ὅμως ἔβρισκε

έλαφρυντικὸν τὸν ξένο σκληρὸν ζυγό. Κάποτε γράφηκαν ἀπὸ Ἀμερικανοὺς λόγια πικρὰ γιὰ σφάλματα στὸν Ἀγῶνα καὶ γιὰ έλαπτώματα ποὺ εἶχαν "Ελλήνες καπεταναῖοι καὶ στρατιῶτες. Σ' αὐτοὺς ὁ Χάου ἀπάντησε :

"Πρέπει ὅλοι τοὺς νὰ σκεφτοῦν πὼς γιὰ τετρακόσια γρόνια ἡ Ἑλλάδα πιεζόταν κάτω ἀπὸ τὸ βάρος τυραννίας πιὸ συντριπτικῆς καὶ ἀπὸ τὴ δουλεία τῶν Δυτικῶν Ἰνδιῶν. Καὶ ὅμως μπορῶ νὰ πῶ, γωρὶς φόβο νὰ μὲ διαψεύσῃ κανεῖς, πὼς ὁ Νεοέλληνας παρ' ὅλη τὴ δουλεία εἶναι πιὸ ἐνάρετος καὶ ἀπὸ τὸν Σικελό, τὸν Ἰταλό, τὸν Ἰσπανὸν ἢ τὸν Ρῶσο καὶ πὼς ἔχει περισσότερη εὐφυΐα καὶ ἀντίληψι καὶ τὴν ἴδια ἰκανότητα ποὺ ἔχει ὁ καθένας ποὺ κατοικεῖ στὴν Εὐρώπη".

Ο Χάου δοκίμασε μεγάλη εὐτυχία καὶ γαρά, γιατὶ ἡ Ἑλλάδα τοῦ ἀναγνώρισε τὶς ὑπηρεσίες του. Τὸ 1835 ἡ ἑλληνικὴ Κυβέρνησι τοῦ ἔδωσε τὸν σταυρὸν τοῦ Σωτῆρος. Στὸ ἔγγραφο ποὺ ἔλαβε ὁ Χάου μαζὶ μὲ τὸ παράσημο, ἀπάντησε μὲ ταπεινοφροσύνη :

"Οἱ φτωχὲς προσωπικὲς ὑπηρεσίες, ποὺ προσέφερα στὴν Ἑλλάδα τὴ ζωφερή της ὥρα, δὲν ἦταν τέτοιες, ποὺ ν' ἀξίζουν ἀνταμοιβῆ. Ἀρκετὴ ἀμοιβὴ μου ἦταν ἡ ἰκανοποίησι. Θεὶ μπόρεσα νὰ δώσω κάτι στὴν ἴδεα τῆς ἐλευθερίας καὶ τῆς φιλανθρωπίας. Άν δὲν εἶχα τὴν ἰκανότητα, εἶχα τὴ διάθεσι νὰ ὑπηρετήσω στὴν ὑπόθεσι τῆς Ἑλλάδος. Ἀπὸ κοινοῦ μὲ τοὺς συμπατριῶτες μου δοκίμασα μεγάλο ἐνθουσιασμὸν γιὰ τὸν ιερὸ σκοπό της. Καὶ ὁ ἐνθουσιασμὸς μεγάλωσε μὲ τὴν παραμονὴ μου στὴν κλασικὴ γῆ καὶ τὴ γνωριμία μου μὲ τοὺς ζωντανοὺς της πατριῶτες".

«Ἀμερικανοὶ φιλέλληνες»

Θάνος Βαγενᾶς—Εὐφρόδης Ληματρακοπούλου

(Λιασκενή Θ. Παρασκευοπούλου)

70. ΠΑΡΟΙΜΙΕΣ

Αγαθοεργία. Κάμε καλὸ κι ἀς κοίτεται. Κάμε τὸ καλὸ καὶ
ρίξ' το στὸ γιαλό.

Αδικία. Αδικίας σπυρὶ σπαρμένο, κι ἄν φυτρώσῃ, δὲν στα-
χυάζει. Αδικομαζωμένα, ἀδικοσκορπισμένα. Ανεμομα-
ζώματα, ἀνεμοσκορπίσματα.

Αλήθεια καὶ ψεῦδος. "Οταν λέγης τὴν ἀλήθεια, τὸν Θεὸν ἔχεις
βοήθεια. Ή ἀλήθεια πλέει σὰν τὸ λάδι στὸ νερό.

Αλληλοβοήθεια. Τό 'να γέρι νίβει τ' ἄλλο καὶ τὰ δυὸ τὸ
πρόσωπο. Βάστα με νὰ σὲ βαστῶ, ν' ἀνεβοῦμε στὸ βουνό.
Οποιος δὲν ξέρει νὰ βοηθάη, μένει κατάμονος καὶ δυσ-
τυχάει.

Αλόγιστη ἐνέργεια. "Οποιος δὲν βλέπει ποῦ πατεῖ, στὴ
λάσπη θὲ νὰ πέσῃ.

Αιταπόδοσι. Ο καθένας, ὅπως δουλεύει, πληρώνεται. Ο
Θεὸς ἀργεῖ, ἀλλὰ δὲν λησμονεῖ.

Βία. "Οποιος τρέχει στὴν ἀρχή, γρήγορα ἀποσταίνεται.
Οποιος βιάζεται σκοντάφτει. Ή βιάση ψήνει τὸ ψωμί,
μὰ δὲν τὸ καλοψήνει. "Οσο βιάζεται ἡ γριά, τόσο κόβε-
ται ἡ κλωστή.

Γερόντων πεῖρα. "Ακουε γέρου συμβουλή καὶ παιδεμένου γνώμη.

Εργασία — ἀργία. 'Η δουλειὰ νικάει τὴ φτώχεια. "Εκατσες ἡ δουλειὰ στὴν πόρτα καὶ κυνήγησε τὴ φτώχεια. 'Ο δουλευτὴς ποτέ του δὲν πεινάει. 'Η πεῖνα περνάει ἀπὸ τὸ κατώφλι τοῦ δουλευτῆ καὶ μέσα δὲν μπαίνει. 'Η ἀργία γεννᾷ κάθε ἀκαρπία. 'Ο ἀργὸς κάθε μέρα τὸ ἔχει γιορτή. *Εὐγένεια.* "Αν γάθηκαν τὰ γράμματα, ή ἀρχοντιὰ ἀπομένει. 'Η ἀρχοντιὰ μυρίζει ἀπὸ μακριά. Βασιλικὸς κι ἐν μαραθῷ, τὴ μυρωδιὰ τὴν ἔχει.

Οξυηρία. "Οποιος βαριέται, πολλὰ στερένεται. 'Ακαμάτης νέος, γέρος διακονιάρης. 'Ακαμασιά, σπιτιοῦ ξεθεμελιώστρα. "Αν πεινάῃ ὁ ἀκαμάτης, ψυχοπόνεση δὲν ἔχει.

Πίστι στὸν Θεό. 'Ο Θεὸς εἶναι ψηλά, μὰ βλέπει χαμηλά. 'Αρνί, ποὺ βλέπει ὁ Θεός, ὁ λύκος δὲν τὸ τρώει. Δὲν ἔχει ὁ φτωχός, μὰ ἔχει ὁ Θεός. Μήν ἀπελπίζης ἀνθρωπο μὲ τὴ δική σου γνῶσι, γιατὶ δὲν ξέρεις ὁ Θεὸς τὸ ἔχει νὰ τοῦ δώσῃ.

Πονηρῶν καταστροφή. "Οποιος ἀνακατεύεται μὲ τὰ πίτουρα τὸν τρῶν' οἱ κόττες.

Σύνεσι. Τὰ γράμματα εἶναι καλά, μὰ νάγκης νοῦ καὶ γνῶσι.

"Απὸ τὴ συλλογὴ παροιμῶν N. Πολίτου

71. ΑΙΝΙΓΜΑΤΑ

1. Τὸ μάτι.

Ἄνοιγοκλειοῦν οἱ κάμαρες
καὶ κρότος δὲν γροικιέται.

2. Ὁ καπνός.

Ἄπὸ μητέρα κόκκινη
γεννιέμαι παιδὶ μαῦρο·
φτερὰ δὲν ἔχω, μὰ πετῶ,
τὰ σύννεφα γιὰ νά 'βρω.

3. Τὸ κεφάλι.

Ἐγὼ ἐδῶ ἔνα κουτί¹
κι ἔχει μέσα κάτι τί·
σὰν θὰ βγῆ τὸ κάτι τί·
τί τὸ θέλω τὸ κουτί;

4. Ὁ σπόγγος.

Χιλιοτρύπητο λαγήνι
καὶ σταλιὰ νερὸ δὲν γύνει.

Ε. ΑΠΟ ΤΙΣ ΑΣΧΟΛΙΕΣ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ
ΚΑΙ ΑΠΟ ΤΗΝ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΦΥΣΙ ΚΑΙ ΖΩΗ

72. Ο ΤΡΥΓΟΣ

‘Η ἐποχὴ τοῦ τρύγου εἶναι μιὰ περίοδος τῆς ζωῆς μας, ποὺ μοιάζει μὲ γιορτὴ πολυήμερη. Παντοῦ σὲ ὅλους τοὺς τόπους, ποὺ πρασινίζουν ἀπὸ τὸ ἀμπέλια, σκορπίζεται κάποια ἀλλιώτικη γαρά. Τίποτε ἄλλο δὲν ἀκοῦς ὅλη τὴν ἡμέρα παρὰ φωνὲς γαρούμενες, τραχούδια, γέλια, θόρυβο. Παντοῦ βασιλεύει ἡ ἀνοιγτὴ καρδιά. Οἱ τρυγηταί, ἔντρες καὶ γυναῖκες, γέροι καὶ νέοι, μ’ ὅλη τὴν κούραση τῆς δουλειᾶς καὶ σὰ νὰ μὴ σκέφτωνται τίποτε ἄλλο, πετοῦν ὁ ἔνας στὸν ἄλλο τὰ γοντροκομμένα τους ἀστεῖα καὶ σκορπίζουν τὸ γέλιο τους. Ἐνῶ μεταφέρουν τὰ σταφύλια μέσα στὰ πλεγτὰ καλάθια καὶ τὰ πηγαίνουν στὰ πατητήρια, στοὺς ληγούς, ἀλληλο-

πειράζονται, χωροπηδοῦν καὶ φωνάζουν, σὰ νὰ θέλουν νὰ γιαιρετίσουν ἔτσι τὸ καινούργιο κρασί, ἀμαὶ θὰ γίνη στὸν καιρό του. Καὶ φάίνεται πώς στὸ ξέσπασμα τῆς τέτοιας χαρᾶς τοὺς σπρώχνει ἡ μαγευτικὴ δύναμι ποὺ κλείνει μέσα τῆς ἡ φύσι τῆς ἐξοχῆς.

Κάθε μέρα στ' ἀμπέλια, τὴν ἐποχὴ τοῦ τρύγου, βλέπομε συνήθειες τῆς ζωῆς, ποὺ μπορεῖ νὰ πῆ κανεὶς ὅτι σωθηκαν μέχρι σήμερα ἀπὸ τὰ μυθικὰ χρόνια τῆς ἀρχαίας Ἑλλάδος. "Ο, τι γίνεται σήμερα στὸν τρύγο γινόταν καὶ χιλιάδες χρόνια πρίν." Ιδιες καὶ ἀπαράλλαχτες καὶ τὸ ἴδιο ζωηρὲς οἱ συνήθειες. Οἱ πρόγονοι μας ἔκαναν μέσα στὸ ἀμπέλι! Στέκεις δίπλα σήμερα στοὺς τρυγητὰς καὶ βλέπεις τὴ δική τους τὴ ζωή, ποὺ δὲν ἔχει ἀλλάξει καθόλου.

Οἱ ἀρχαῖοι "Ἑλληνες μὲ τοὺς χοροὺς καὶ τὰ τραγούδια τους στὴν ὄρα τοῦ τρύγου καὶ μὲ τὰ παιγνίδια τους καὶ τ' ἀστεῖα τους γιόρταζαν τὸν θεὸ Διόνυσο, ποὺ ἦταν κύριος τῆς φύσεως, ἡ ὁποία ἐδειγνε δὴ τὸ δύναμι καὶ τὸ μεγαλεῖο τῆς.

Ο θεὸς αὐτὸς τῆς χαρᾶς καὶ τοῦ θαρύβου, ποὺ ἀργότερα τὸν εἶπαν θεὸ *"(Ἐλευθερωτή)"*, σκόρπιζε παντοῦ τὴ χαρά του γεμάτη θόρυβο, στεφανωμένος μὲ κισσό καὶ μὲ δάφνη. Καὶ μὲ τὴν ἀκολουθία του περνοῦσε θριαμβευτικὰ μέσα ἀπὸ τὰ δάση καὶ τὶς λαγκαδιές. Τέτοιο θεὸ δὲν ἦταν δυνατὸν παρὰ μὲ θόρυβο, τραγούδια καὶ φωνὲς νὰ τὸν γιαιρετίσουν οἱ βοσκοί, οἱ ἀμπελουργοί καὶ ὅλοι ὅσοι ζοῦσαν στὴν ἐξοχή. Καὶ πολὺ περισσότερο οἱ τρυγηταὶ τοῦ σταφυλιοῦ, τοῦ καρποῦ ποὺ γάρισε στοὺς ἀνθρώπους ὁ θεὸς Βάκχος, καὶ ποὺ ὁ γυμός του ἀργότερα θὰ ἔφερνε καὶ σ' αὐτοὺς κάποια δυνατώτερη χαρά.

Τὴν τρελὴ αὐτὴ χαρὰ οἱ χωρικοὶ τῆς μυθικῆς Ἑλλάδος καὶ ξεγωριστὰ τῆς Ἀττικῆς τὴ φανέρωναν καὶ μὲ τὴν

παράξενη γιορτή, που τὴν ἔλεγχον «ἀσκώλια». Στὴν ὥρα τοῦ τρύγου φούσκωναν ἔνα ἀσκὶ ἀπὸ δέρμα τράγου καὶ τὸ ἄλειφαν ἀπ' ἔξω μὲ λάδι. Οἱ νέοι γόρευαν καὶ πηδοῦσαν ἐπάνω στὸ ἀσκὶ μὲ τὸ ἔνα πόδι καὶ ὅποιος κατώρθωνε νὰ σταθῇ ὅρθιος ἐπάνω στὸ ἀσκὶ ἤταν ὁ νικητὴς κι ἔπαιρνε βραβεῖο ἔνα ἄλλο ἀσκὶ γεμάτο μοῦστο. «Οποιος ἔπεφτε κάτω, ἀκουγε τὰ πειράγματα καὶ τὰ περιπαίγματα τῶν ἄλλων. Τὸ παιγνίδι αὐτὸ λεγόταν «ἀσκωλιασμός». Τοστερά οἱ τρυγηταὶ καὶ οἱ ἄλλοι γωρικοὶ γύριζαν μέσα στὸ ἀμπέλια τῆς περιοχῆς, ὅπου γίνονταν τὰ «ἀσκώλια», τὸ ἄγαλμα τοῦ Διονύσου καὶ κρεμοῦσαν ἀπὸ τὰ δέντρα μικρὲς εἰκόνες τοῦ Θεοῦ ἀπὸ ξύλο ἢ ἀπὸ κερί.

Οἱ τέτοιες καὶ ἄλλες ἔξοχικὲς γιορτὲς γεννοῦσαν στὴν ψυχὴ τῶν ἀνθρώπων τὸν διονυσιακὸ ἐνθουσιασμὸ γιὰ τὶς ἀλλαγὲς τῆς φύσεως, που τὴ θεοποιοῦσαν.

Τὸν τρύγο, που ἤταν μιὰ ἀπὸ τὶς ὄμορφότερες καὶ σπουδαιότερες σκηνὲς τῆς κοινωνικῆς ζωῆς τῶν ἀργαίων Ἑλλήνων, δὲν ἤταν δυνατὸν νὰ μὴν τὸν τραγουδήσουν οἱ ποιηταί.

Ο «Ομηρος, που καμμιὰ λεπτομέρεια τῆς κοινωνικῆς καὶ οἰκογενειακῆς ζωῆς τῶν Ἑλλήνων δὲν ἔφησε, γωρὶς νὰ τὴν περιγράψῃ, ἀφιέρωσε καὶ στὸν τρύγο μερικοὺς στίχους. Στὸ ποίημά του, τὴν Ἰλιάδα, δίνει ζωηρὴ εἰκόνα τοῦ τρύγου καὶ τραγουδεῖ :

Κι ἀμπέλι μέσα σκάλισα σταφύλια φορτωμένα,
γρυσὸ κι ὅμορφο, κι ἤτανε μαῦρα σταφύλια πάνω.
Στηρίζονταν τὰ κλήματα σὲ φοῦρκες ἀσημένιες.

.....
Κι ἔνα μονάχα βρίσκονταν στὸ ἀμπέλι μονοπάτι,
ἀπὸ ὅπου περνοδιάβαιναν οἱ τρυγητάδες, ὅταν
τὸ ἀμπέλι αὐτὸ τρυγούσανε, καὶ τρυφερὲς παρθένες.

Κι ἀγόρια ὅλ' ἀνοιχτόκαρδα μέσο' σὲ πλευχτὰ καλάθια
ἐκουβαλοῦσαν τὸν καρπό, ποὺ εἶναι γλυκός σὰν μέλι.
Κι ἀνάμεσά τους ἔπαιξε μαγευτικὰ ἐν' ἀγόρι
τὴν ἄρπα τὴν γλυκόφωνη, ἐνῶ τ' ὥραῖο τραγούδι
τοῦ Λίνου τὸ τραγούδαγε μὲ τὴν γλυκιὰ φωνή του.
Κι ἐκεῖνοι ἀντάμα ρυθμικά, χτυπώντας μὲ τὰ πόδια
τὴν γῆ, ἀκολουθούσανε μ' ἀλαλητὰ καὶ πήδους.

Τὸ τραγούδι τοῦ Λίνου ἦταν ὁ θρῆνος γιὰ τὸν ἄδικο
θάνατο τοῦ γλυκόφωνου τραγουδιστῆ ἀπὸ τὸν Ἀπόλλωνα.

Νὰ καὶ μερικοὶ στίχοι γιὰ τὸν θάνατο τοῦ Λίνου, ποὺ
σώθηκαν ἵσαμ' ἐμᾶς ἀπὸ τὰ λεγόμενα «Δημοτικὰ τραγού-
δια» τῶν ἀρχαίων.

Ω Λίνε, ποὺ σὲ τίμησαν περίσσια
ὅλ' οἱ θεοί, γιατὶ σὲ σένα πρῶτα
ἐδώσανε τὴν χάρη, στοὺς ἀνθρώπους
νὰ τραγουδήσῃς ὅμορφο τραγούδι
μὲ τὴν γλυκιὰ σου τὴν φωνή. Μὰ ὁ Φοῖβος
ἀπ' τὴν πολλὴ τὴν ζήλεια σὲ σκοτώνει.
Κι οἱ Μοῦσες τώρα σὲ πικροθρηγοῦνε.

Τὸν τρύγο περιγράφει καὶ ἄλλος ἀρχαῖος ποιητής, ὁ Ἡσίοδος, σ' ἔνα του ποίημα :

Τὸν ἀμπέλια ἄλλοι τρυγούσανε κρατώντας κλαδευτήρια
κι ἀπ' τὰ μεγάλα κλήματα, ποὺ θταν γεμάτα φύλλα
κι ἀσημοκληματόβεργες, μαῦρα σταφύλια κι ἄσπρα
οἱ τρυγητάδες ἔκοβαν· κι ἄλλοι τὰ κουβαλοῦσαν
μέσ' στὰ καλάθια...

Νὰ καὶ μιὰ ἄλλη πολὺ ζωντανὴ εἰκόνα τοῦ τρύγου, ποὺ
μᾶς δίνει ἔνας ἀρχαῖος μυθιστοριογράφος, ὁ Λόγγος :

«Καὶ ὅταν εἶγε πιὰ μπῆ τὸ φινόπωρο καὶ εἴχαμε τρύ-
γο, ὅλοι στὴν ἐξοχὴ βρίσκονταν σὲ δουλειά. "Ἐνας διώρθωνε
τὰ πατητήρια, ἄλλος τὰ κοφίνια καὶ ἄλλος καθάριζε τὰ βα-
ρέλια. "Ἐνας ἀκόνιζε τὸ κλαδευτήρι του, γιὰ νὰ κόβῃ στα-
φύλια, καὶ ἄλλος φρόντιζε γιὰ πέτρα, ποὺ νὰ μπορῇ νὰ λειώνη
τὰ τσίπουρα τῶν σταφυλιῶν.

»Καὶ ὁ Δάφνης καὶ ἡ Χλόη, ἀφοῦ ἀφησαν τὰ πρόβατα
καὶ τὰ γίδια, βογθοῦσαν καὶ αὐτοί... Ἐκεῖνος ἔφερνε στα-
φύλια μὲ τὰ κοφίνια καὶ τὰ πατοῦσε, ρίγγοντάς τα στὰ πα-
τητήρια, κι ἔφερνε τὸν μοῦστο στὰ δοχεῖα. Ἐκείνη ἐτοίμαζε
φαγητὸν γιὰ τοὺς τρυγητὰς καὶ τοὺς κερνοῦσε κρασὶ παλιὸ
καὶ τρυγοῦσε ἀπὸ τὰ κλήματα τὰ πιὸ γαμηλά.

»Στὴ Λέσβο ὅλα τὰ κλήματα εῖναι χαμηλὰ καὶ ὅχι στυλωμένα καὶ οἱ κληματόβεργες ἀπλώνονται χάμω στὴ γῆ καὶ σέρνονται σὰν κισσοί. Μπορεῖ νὰ φτάσῃ τὸ σταφύλι καὶ παιδί, ποὺ μόλις ἔχουν λυθῆ τὰ χέρια του ἀπὸ τὰ σπάργανα. Καὶ καθὼς ἡταν συνήθεια στὴ γιορτὴ τοῦ Διονύσου καὶ στὸ φτειάσιμο τοῦ κρασιοῦ, εἶχαν φωνάξει καὶ γυναικες ἀπὸ τὰ κοντινὰ κτήματα».

”Οταν διαβάζωμε τὶς περιγραφὲς αὐτές, δὲν νομίζομε ὅτι βλέπομε ὅσα γίνονται σήμερα σ' ἀμπέλια καὶ στὰ πατητήρια; Τὰ γέλια, τ' ἀστεῖα, τὰ πειράγματα, ποὺ περιγράφονται, εῖναι τὰ ἴδια ποὺ θ' ἀκούσωμε μόλις βρεθοῦμε σ' δποιοδήποτε ἀμπέλι ποὺ τρυγοῦν. Καὶ ἂν δὲν δοῦμε τὰ «ἀσκῶλια», θὰ δοῦμε ἄλλα παιγνίδια τῶν τρυγητῶν, ποὺ μοιάζουν. Καί, ἂν δὲν ἀκούσωμε τὸ τραγούδι τοῦ Λίνου, θ' ἀκούσωμε ἄλλα σημερινὰ δικά μας δημοτικὰ τραγούδια, ποὺ τὰ τραγουδοῦν γλυκάφωνοι τρυγηταὶ καὶ τρυγῆστρες, ὅπως τὸ παρακάτω, ποὺ λέγεται «’Αμπέλι» :

- ’Αμπέλι μου πεντάφυλλο καὶ κοντοκλαδεμένο,
γιά δὲν ἀνθεῖς, γιά δὲν καρπεῖς, σταφύλια γιὰ δὲν
βγάνεις;
Μοῦ γάλασες, παλιάμπελο, κι ἐγώ θὰ σὲ πουλήσω.
- Μή μὲ πουλᾶς, ἀφέντη μου, κι ἐγώ σὲ ξεχρεώνω.
Γιά βάλε νιούς καὶ σκάψε με, γέρους καὶ κλάδεψέ με,
βάλε γριές μεσόκοπες νὰ μὲ βλαστολογήσουν,
βάλε κορίτσια ἀνύπαντρα νὰ μὲ κορφολογήσουν.

”Η γαρὰ καὶ ἡ ζωηρότητα τῶν σκηνῶν τοῦ τρύγου στὴν ἀρχαία ἐποχὴ δὲν ἔφυγε ἀπὸ τὴ γάρωρα μας, μὰ ὁ ἐνθουσιασμὸς δὲν γεμίζει πιὰ τὴ δική μας ψυχή. ”Ισως ἐπειδὴ δὲν ἀγαποῦμε πιὰ τὴ φύσι βαθιὰ καὶ ὅσο τῆς πρέπει...

’Ηλίας Π. Βουτιερίδης

73. Ο ΤΡΥΓΟΣ

Καλῶς μᾶς ἥρθες, Αὔγουστε,
μὲ τὰ γλυκά σου δῶρα.

Τοῦ τρυγητοῦ ἡ ὄρα
μᾶς κράζει μὲ γκρά!
Λυγίζονται τὰ κλήματα
γλωρά καὶ φουντωμένα,
σταχύλια φορτωμένα
καὶ φύλα δροσερά.

Τρύγος πρόσχαρα προβαίνει,
έορτάζει ἡ οἰκουμένη,
ἡ φλογέρα ἀγολογᾶ!
Τὸ φθινόπωρο βουίζει,
χροευτὰ πανηγυρίζει
καὶ τ' ἀμπέλια του τρυγᾶ.

'Αθανάσιος Χριστόπουλος

74. ΟΙ ΤΕΣΣΕΡΕΣ ΕΠΟΧΕΣ ΤΟΥ ΧΡΟΝΟΥ

1. Η ΑΝΟΙΞΙ

Ποιὰ είμαι 'γώ δὲν ᔁχω γρεία
νὰ σᾶς πῶ, καλές Κυράδες·
μὲ τὴ μόνη μου εὐωδία
φανερώνομαι ἀρκετά.

Ναί τὴν ἄνοιξι, ποὺ τώρα
φεύγει ράχες καὶ πεδιάδες,
ὅλοστόλιστη, ἀνθοφόρα
ξαναβλέπετε μπροστά.

2. ΤΟ ΚΑΛΟΚΑΙΡΙ

Πῶς τολμᾶς καὶ τέτοια μέρα
ξάφνου σὺ πετιέσαι μπρός μου;
Εἰς τὴν γῆ καὶ στὸν αἰθέρα
βασιλεύω τώρα ἐγώ.

Εἶμαι, ναί, τὸ καλοκαίρι,
ὅπού, στόλισμα τοῦ κόσμου,
μ' ἔνα βλέμμα ὅλα τὰ μέρη
ἀπὸ λάμψι πλημμυρῶ.

3. ΤΟ ΦΘΙΝΟΠΩΡΟ

Τόπο! Τόπο! Μ' ἀλλα δῶρα
τὸ φθινόπωρο προβάνει.
Ρίχτε σεῖς τὰ φύλα τώρα,
καθὼς πάντα, στοὺς ἀγρούς.

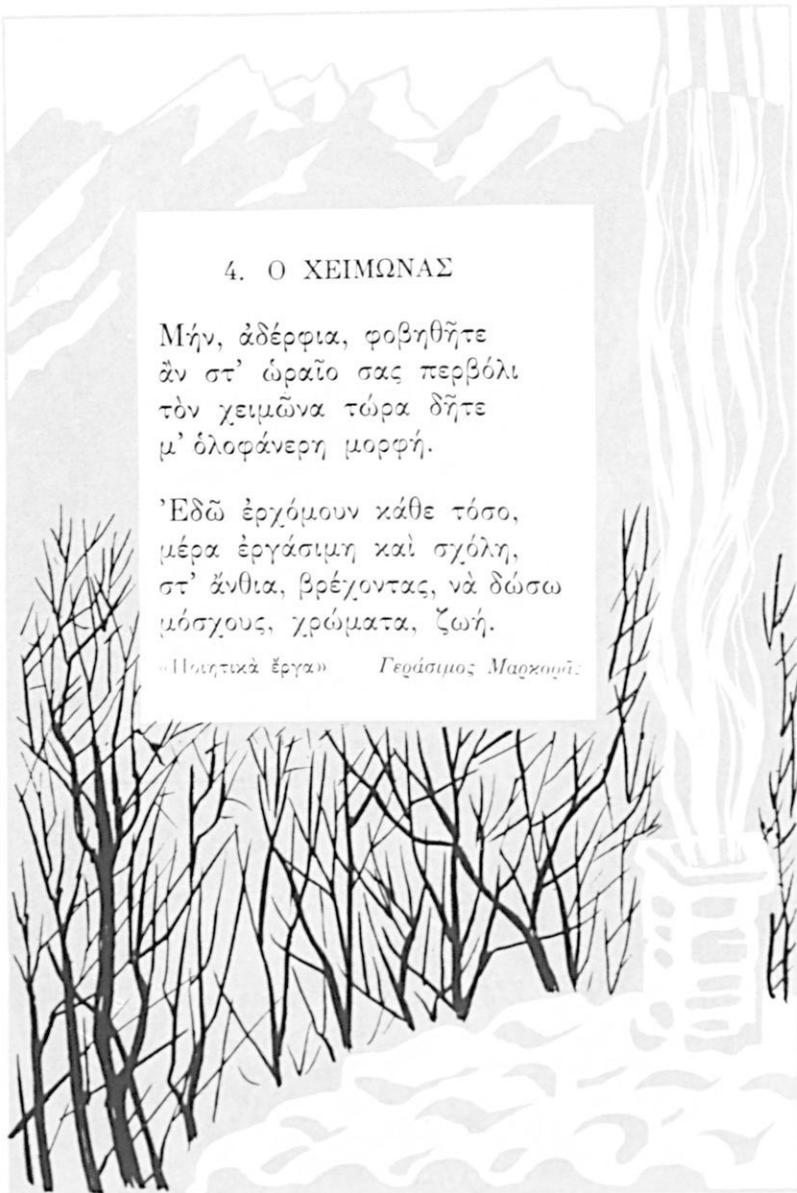
Γιὰ τιμή μου σᾶς προστάζω
τέτοιο σκόρπισμα νὰ γένη,
τὶ ἐγὼ τ' ἔνθια σας ἀλλάζω
εἰς ὄλογρουσους καρπούς.

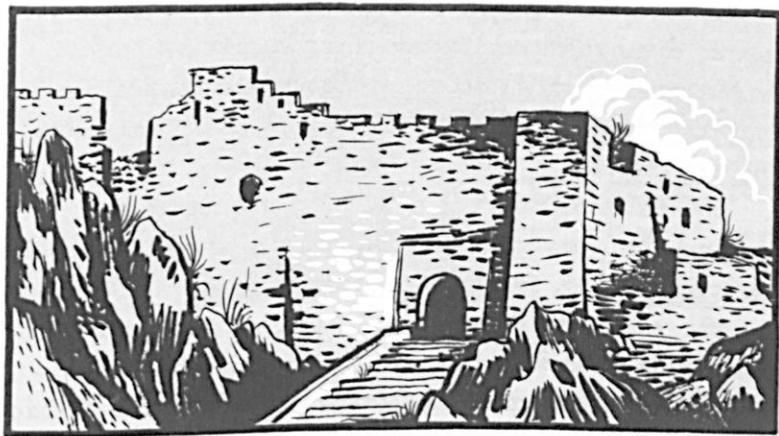
4. Ο ΧΕΙΜΩΝΑΣ

Μήν, ἀδέρφια, φοβηθῆτε
ἄν στ' ὡραῖο σας περβόλι
τὸν χειμῶνα τώρα δῆτε
μ' ὄλοφάνερη μορφή.

Ἐδῶ ἐργάσμουν κάθε τόσο,
μέρα ἐργάσιμη καὶ σγόλη,
στ' ἄνθια, βρέχοντας, νὰ δώσω
μόσχους, γρόματα, ζωή.

«Παιητικά ἔργα» Γεράσιμος Μαρκοπούλος

75. ΤΟ ΑΡΓΥΡΟΚΑΣΤΡΟ

Σὲ μιὰ στροφὴ τοῦ δρόμου, σὰν ζωγραφιὰ ἀπὸ τεχνίτη γέρι ιστορημένη, ξεπροβάλλει μέσα στὴν καρδιὰ τῆς Βορείου Ἡπείρου τὸ θυρικὸν Ἀργυρόκαστρο.

Πόλι μεσαιωνική, ποὺ ύψωνεται ἀνάμεσα σὲ βουνὰ ἄγρια, ἀπλησίαστα, ἀδεντρα καὶ σκυθρωπά. Πάνω σὲ τρεῖς γιγάντιους βράχους εἶναι γηισμένα τὰ σπίτια της· καὶ μπροστά, στὸν πιὸ ψηλὸν βράχο, κάθεται βαρὺ τὸ περήφανο κάστρο, ἀπὸ τὸν καιρὸν μαυρισμένο, μὲ τὶς ἐπάλξεις καὶ τὶς πολεμίστρες του βουβές, τὶς τοξωτές του πόρτες ἀνοιχτές, τοὺς πύργους του ἔτοιμοροποὺς.

Νομίζεις πώς ξάρνου ἀπὸ τὶς ὄλανοιγτες πόρτες θὰ ξεγυθοῦν μελίσσαι οἱ βυζαντινοὶ ἀκρίτες, σιδερόφραγχοι καβαλάρηδες, μὲ σπαθιὰ γυμνὰ καὶ μακριὰ κοντάρια, γιὰ νὰ γυπηθοῦν μὲ Νορμανδοὺς καὶ Σλάβους ἐπιδρομεῖς.

Χρόνοι ἡρωικοὶ καὶ θρῦλοι παλαιοὶ ζωντανεύουν στοῦ κάστρου τὸ ἀντίκρυσμα.

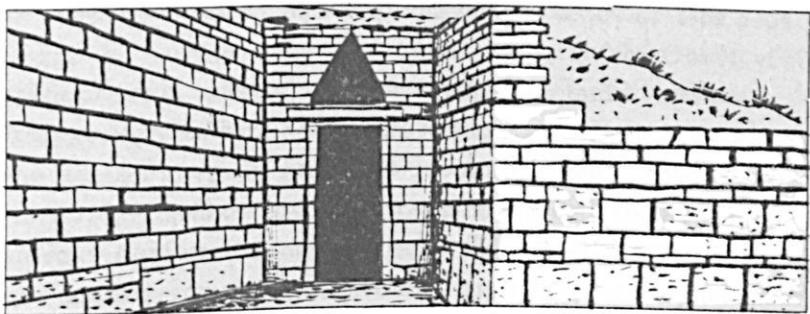
Καὶ πλησιάζεις... Οἱ στοές, οἱ φυλακές, οἱ πολεμίστρες γεμάτες ἀγριόχορτα καὶ παπαροῦνες. Γεράκια κράζουν καὶ ζυγιάζονται ἀπὸ πάνω σου· κοιτάζουν κάτω μὲ βλέμμα διαπεραστικό. "Επειτα, ξαφνικὰ ὄρμουν σὰν βέλη καὶ χύνονται πρὸς τὴν πεδιάδα.

Σοῦ φαίνεται πώς ζῆς σ' ἄλλους πάλιοὺς καιρούς, στὸν μεσαίωνα. Σοῦ φαίνεται πώς βρίσκεσαι σ' ἐκεῖνα τὰ θρυλικὰ βυζαντινὰ κάστρα, ποὺ οἱ ἀκρίτες ἔχτιζαν στὰ μακρινὰ σύνορα τῆς γώρας σ' Ἀνατολὴ καὶ Δύσι, γιὰ νὰ ὑπερασπίζουν τὴν πατρίδα τους ἀπὸ τοὺς λογῆς λογῆς βαρβάρους.

'Εδῶ νοιώθει κανεὶς καλύτερα ὅσα ἔτυχε νὰ διαβάσῃ στὴν ιστορία. Τώρα καταλαβαίνει πόσοι ἀγῶνες καὶ πόσες θυσίες θὰ ἔγιναν γύρω στὰ κάστρα αὐτά, γιὰ νὰ κρατηθῆ ὁ τόπος ἐλεύθερος ἀπὸ τὶς ἐπιδρομὲς τῶν βαρβάρων. Καὶ φαντάζεται κανεὶς πόσο ἀγρυπνη καὶ καρτερική πρέπει νὰ ἦταν ἡ φρούρησι ἀπὸ τὰ ψηλὰ αὐτὰ κάστρα. 'Εργόταν ὥρα, καὶ πολὺ συχνά, ποὺ τὸ φρούριο ὅλο τράνταζε ἀπὸ τὸν κρότο τῶν σιδερένιων ὅπλων, ἀπὸ τὰ προστάγματα τῶν ἀρχηγῶν καὶ ἀπὸ τὸ ποδοβολητὸ καὶ τὰ γρεμετίσματα τῶν ἀλόγων.

'Ο Διγενής Ἀκρίτας, ὁ Ἡρακλῆς τῆς βυζαντινῆς Ἐλλάδος, ζωντανεύει ὀλόκληρος μπροστὰ στὰ μάτια σου στοῦ κάστρου τὸ ἀντίκρυσμα. "Ετσι καὶ τὸ ἀντίκρυσμα τῶν γύρω βουνῶν φέρνει στὴ θύμησή σου ὀλοζώντανες κάποιες ἄλλες μορφές, πιὸ κοντινές καὶ γνώριμες, τοὺς στρατιῶτες καὶ τοὺς εὔζωνους τῆς νεωτέρας Ἐλλάδος, ποὺ ἀγωνίστηκαν κι ἔχυσαν τὸ αἷμα τους στὰ βουνὰ αὐτά, γιὰ νὰ διώξουν κάποιους ἐγχθρούς, τοὺς Λύκους καὶ τοὺς Κενταύρους καὶ τὰ τσακάλια τῆς Ἀλβανίας.

Γ. Α. Μέγας

76. ΟΙ ΠΑΛΙΟΠΕΤΡΕΣ

Ο Γενναῖος Κολοκοτρώνης, ὁ γιὸς τοῦ «Γέρου τοῦ Μοριᾶ», ὑπασπιστὴς τῶν πρώτων βασιλέων τῆς Ἑλλάδος "Οθωνᾶ καὶ Ἀμαλίας, ἔλεγε κάποτε, μετὰ τὴν ἔξωσί τους, τὴν ἔξης ἱστορία, ἅνα ἀπὸ τὰ πολλὰ δείγματα τῆς πίστεως τῶν πρώτων μας βασιλέων στὴν ἀρχαία παράδοσι τοῦ Ἐθνους.

Κατὰ τὴν πρώτη περιοδεία τῶν βασιλέων στὴν Πελοπόννησο — λέει ὁ ὑπασπιστὴς τους — μόλις φτάσαμε στὸ Ναύπλιο, μὲ κάλεσσε ὁ βασιλιάς καὶ μοῦ εἶπε :

—Πρέπει νὰ ἐπισκεφτοῦμε καὶ τὶς Μυκῆνες, κύριε Κολοκοτρώνη. Σεῖς ποὺ γνωρίζετε τὸν τόπο, παρακαλῶ νὰ φροντίσετε. Αὔριο θὰ γίνη ἡ ἐκδρομή. Γνωρίζετε τὸ μέρος;

—Μυκῆνες εἴπατε, Μεγαλειότατε; Μάλιστα, θὰ φροντίσω!

Πῆγα — συνεχίζει ὁ Γενναῖος — στὴν ἀγορὰ καὶ ρωτοῦσα νὰ μάθω ποῦ εἶναι αὐτὲς οἱ Μυκῆνες. Ἄλλὰ κανεὶς δὲν μποροῦσε νὰ μὲ διαφωτίσῃ.

—Πρώτη φορὰ ἀκοῦμε τ' ὄνομα αὐτό, μοῦ ἔλεγαν. Τί τόπος εἶναι αὐτός;

‘Απελπισμένος πηγαίνω νύχτα στὸ γειτονικὸ χωρὶς καὶ συναντῶ στὸν δρόμο βοσκούς, ποὺ γύριζαν.

—Ἐλᾶτε ἐδῶ, παιδιά, τοὺς λέγω. Πῆγε μου, σὲ ποιὸ

μέρος έδω τριγύρω συνηθίζουν οι «λόρδοι» και πηγαίνουν νὰ δοῦν τίποτε παλιὰ χαλάσματα;

— Εγώ ξέρω, μου ἀπαντᾶ ἔνας βασκός. Στὸ Χαρβάτι πηγαίνουν συχνὰ οἱ «λόρδοι» μὲ βιβλία κι ὅλο ψάγνουν κάτι παλιόπετρες, ποὺ βρίσκονται ἔξω ἀπὸ τὸ χωριό.

Τότε θυμήθηκα — συνέγισε δὲ Κολοκοτρώνης — δτὶ γνώριζα τὸ μέρος· εἶγα μάλιστα κάμει φοβερὸ πόλεμο ἐκεῖ μὲ τοὺς Τούρκους. Κινήσαμε λοιπόν, κατὰ τὸ πρόγραμμα, τὴν ἄλλη μέρα τὸ πρωί. "Εφιππος ἐγώ, καμαρωτός, ὠδήγησα τὴν βασιλικὴ συνοδεία στὸ Χαρβάτι καὶ, δτὰν φτάσαμε, σήκωσα τὸ δεξὺ μου γέρι κι ἔδειξα τὶς παλιόπετρες.

— Νά οἱ Μυκῆνες, εἶπα.

Οἱ συνάδελφοι μου ἔμειναν μὲ ἀνοιχτὸ τὸ στόμα, ἔκπληκτοι γιὰ τὴ σοφία μου. 'Αλλὰ καὶ ὁ "Οθωνας εὐχαριστήθηκε.

— Ο κύριος Κολοκοτρώνης, εἶπε, εἶναι ἀπ' ὅλους μας ὁ λογιώτατος καὶ ὁ κάτοχος τῶν περισσότερων ἀργαιολογικῶν γνώσεων.

'Αλλὰ καὶ ἡ 'Αμαλία, μορφωμένη ὅσο καὶ ὁ "Οθωνας, «πλήρης Ἐλλάδος», ὅπως κι ἐκεῖνος, δὲν λάτρευε λιγότερο τὴν κλασικὴ ἀρχαιότητα. Καὶ τῆς ἀρεσε νὰ ἐκτελῇ χρέη «έξηγγητοῦ» τῶν ἀρχαιοτήτων στοὺς φιλοξενουμένους της, ἔχοντας κοντά της τὸν εύφρεστατο ὑπασπιστή της Καρατάσο, τὸν ἔνδοξο ἀγωνιστή, ὁ ὅποιος τῆς ἔλεγε κάποτε στὴν 'Ακρόπολι :

— Μήν τοὺς λέεις τόσα πολλά, Βασίλισσα. Θὰ τοὺς παλαβώσης αὐτοὺς τοὺς Κουτόφραγκους. Καὶ θὰ κουβαλήσουν ὅλες τὶς παλιόπετρες στὰ σπίτια τους καὶ θὰ βουλιάξῃ τὸ καράβι. 'Αμ' θὰ τοὺς χωρίσουν καὶ οἱ γυναῖκες τους, γιατί, ἀντὶ στολίδια, θὰ τοὺς πᾶνε πέτρες... (Διότι οἱ ξένοι συνήθιζαν νὰ φεύγουν ἀπὸ τὶς ἀρχαιότητες καὶ μὲ μία... πέτρα).

Τὰ λόγια αὐτὰ τοῦ θυμόσοφου ὑπαπιστοῦ τῆς μετέφρασης ἡ Ἀμαλία στὸν τότε ἀρχιδούκα τῆς Αὐστρίας, τὸν ἔπειτα ἀτυχού ἀυτοκράτορα τοῦ Μεξικοῦ Μαξιμιλιανό, ὁ ὄποιος, νεαρὸς τότε, ἔκανε τὸν γῆρα τοῦ κόσμου μαζὶ μὲ τὸν ἀδερφό του καὶ ἦταν φιλοξενούμενος στὴν Ἀθήνα.

— "Εγεις δίκιο, λέει ὁ ἀρχιδούκας στὸν Καρατάσο. Εἴμαστε Κουτόφραγκοι καὶ γι' αὐτὸν ἐργόμαστε στὴν Ἑλλάδα νὰ ξυπνήσῃ τὸ μαλό μας.

Καὶ τοῦ ἀπαντῆ ὁ ἀγωνιστής, ὁ ὄποιος, ὃν καὶ ἀγράμματος, ἤξερε πολὺ καλά, ὅπως ὅλοι οἱ "Ἐλληνες τοῦ Ἀγῶνα, τὴν ἐθνικὴ σημασία τῆς ἀργαίας ἐλληνικῆς παραδόσεως :

— "Ας τὰ λέμε ἐμεῖς αὐτά, Ὑψηλότατε. Τὸ ξέρομε καλὰ πὼς σ' αὐτὰ τὰ λιθάρια γρωστοῦμε τὴν ἐλευθερία μας. Αὐτὰ δόξασαν τοὺς παλιοὺς καὶ γι' αὐτὰ συμπάθησε ἡ Εύρώπη τὸν Ἀγῶνα μας.

· Ερημερίδη «Στρατιωτικὰ νέα»

E. II. Φωτιάδης (διασκενή)

77. ΤΟ ΕΛΛΗΝΙΚΟ ΧΡΥΣΑΦΙ

A. Ἀναγέρησι. Τὸ χρυσάφι καὶ ποιὸς δὲν τὸ γνωρίζει; Κίτρινο, λαμπερό, ἀφθαρτο, στολίδι ἐπιθυμητό.

Τὸ πεθύμησε καὶ ὁ μοναχογιὸς τῆς κυρα - Γιάνναινας. Μικρὸς ἀκόμη στὸ σχολεῖο, εἶγε μάθει πὼς ὑπάρχουν μέρη τῆς γῆς ποὺ βγάζουν χρυσάφι.

— «Εύτυχισμένοι τόποι», συλλογιζόταν. «Νὰ σκάβης καὶ νὰ βγάζῃς χρυσάφι!».

Μὲ τὴ ζωηρὴ φαντασία του νόμισε πὼς στοὺς τόπους αὐτοὺς δὲν ἔχεις παρὰ νὰ σκύψης καὶ νὰ πιάσης χρυσολίθαρα.

— «Νά, ὅπως εἶναι οἱ βράχοι στὴν πατρίδα μας, ἔτσι εἶναι ἐκεῖ τὸ χρυσάφι. Δὲν ἔχεις παρὰ νὰ σκύψης καὶ νὰ μαζεύῃς ὅσο θέλεις. Ποιὸς θὰ σοῦ πῇ τίποτε; Ἐκεῖ θὰ

πάσι ωνά γεμίσω ένα δύο σακκιά και νά γυρίσω πίσω. Μιά γρυσόπετρα θά δώσω και θά πάρω ένα κοπάδι πρόβατα. Μιά άλλη θά δώσω και θά μου γέίσουν ένα παλατάκι...».

Και έταν μεγάλωσε, λέει στή μάννα του μιά μέρα :

—Μάννα, θά φύγω!

—Και γιά ποῦ, παιδάκι μου;

—Θά πάω στους γρυσόποους!...

—Ποιούς γρυσόποους;... Και ποῦ θά με άφήσεις, γριά γυναίκα, ποὺ σ' έχω ένα και μοναχό; "Ελα, παιδάκι μου, στά σύγκαλά σου!..."

Μά ποῦ ν' άκουσητη έκεινος τὰ φρόνιμα λόγια τῆς μητέρας του. "Ηθελε και καλά νά πάη στους γρυσόποους και νά γυρίση πίσω γρυσοφορτωμένος. "Οταν θά γύριζε, θά έβλεπε και αύτή τί θά τῆς έφερνε..."

Πούλησε λουπὸν ένα γωράφι, άπλο έκεινα ποὺ τοὺς άφησε δι πατέρας του, και ξενιτεύτηκε...

Χρόνια πέρασαν και κανεὶς δὲν έμαθε ποτὲ τί άπόγινε. Ή γριά μάννα του πέθανε, τὸ άμπελι ξεράθηκε ἀκαλλιέργητο, τὰ ζωντανά τους πέρασαν σὲ ξένα γέρια και δέλαιώνας, ποὺ έταν τὸ στολίδι τοῦ τόπου του, ρήμαξε. Ξένοι τὸν τρυγοῦσαν στὸν καιρὸ τῆς σοδειᾶς, μά κανεὶς δὲν τὸν καλλιεργοῦσε, ήταν έπρεπε.

Γιά τὸν μοναχογιὸ τῆς κυρά - Γιάννανας έλεγχαν στὶς άργεις :

—"Ο τρελός!... "Αφησε τὸν τόπο του και πῆγε γιά γρυσόπετρες...

"Άλλος έλεγε κοροϊδευτικά :

—Κάπου θά μαζεύῃ τὸ γρυσάφι μὲ τὸ φτυάρι...

Και άλλος πρόσθετε :

—Θά τὰ παραγέμισε τὰ σακκιά και δὲν μπορεῖ νά τὰ φέρη...

"Επειτα βγῆκε δὲ λόγος πώς πέθανε καὶ σιγὰ σιγὰ τὸν ξέχασαν καὶ πιὰ γι' αὐτὸν κουβέντα δὲν γινόταν...

Β. Σ τὰ ξένα. Μὲ τὰ λεφτὰ ποὺ πῆρε ἀπὸ τὸ χωράφι δὲ μοναχογιὸς τῆς κυρα-Γιάνναινας ἤρθε στὸν Πειραιᾶ καὶ ἀναγώρησε γιὰ τὴν Ἀμερική. Εἶχε ἀκουστὰ ὅτι στὴν Ἀλάσκα εἶναι τὸ χρυσάφι. Μὰ σὰν ἔφτασε στὴ Νέα Υόρκη, ἔμαθε πῶς γιὰ τὴν Ἀλάσκα ἦθελε διπλὰ καὶ τρίδιπλα ἔξοδα, ὥσπου νὰ φτάσῃ στὴ χρυσοφόρα χώρα.

Τὶ νὰ κάνῃ λοιπόν; "Επιασε δουλειά, γιὰ νὰ βγάλῃ τὰ ἔξοδα τοῦ ταξιδιοῦ. "Ετσι ἔζησε πολλοὺς μῆνες. "Οσο οἰκονομικὴ καὶ στεργμένη ζωὴ καὶ ἀν περνοῦσε, οἱ οἰκονομίες του ἦταν τιποτένιες. Οὔτε γιὰ μπρὸς ἦταν τώρα οὔτε γιὰ πίσω. Καὶ αὐτὸ τὸν ἀπέλπιζε. Καὶ ἡ ἀπελπισία τοῦ ἔφερνε ἐπίμονα τὴ σκέψη στὸ χωριό του, στὰ καλά του, στὴ μάννα του. Καὶ ὅσο περισσότερο συλλογιζόταν, τόσο ἡ ἀπελπισία του μεγάλωνε.

Κάποτε ξεφωνοῦσε : «"Αγ! Τὶ ἔκαμα!... Τὶ ἔκαμα!...».

Κι ἔκλαιγε.

Μιὰ μέρα ἔνα τραῦνο ξεκίνησε γεμάτο μ' ἐργάτες. Μέσα καὶ δὲ μοναχογιὸς τῆς κυρα - Γιάνναινας. Πήγαινε γιὰ καλύτερη ἐργασία.

Ταξίδεψαν τέσσερα ἡμερονύκτια. "Επειτα τοὺς κατέβασαν σ' ἔνα μέρος σκεπασμένο μὲ χιόνια. Τοὺς ἔβαλαν στὴ γραμμὴ καὶ τοὺς ὀδήγησαν σ' ἔνα συνοικισμό, καμωμένο μὲ ξύλινα σπίτια. Κουρασμένοι ἀπὸ τὸ μακρινὸ ταξίδι δείπνησαν, ἀναψάν τὶς σόμπες καὶ κοιμήθηκαν.

Τὴν ἀλλη μέρα δὲ μοναχογιὸς τῆς κυρα - Γιάνναινας ξύπνησε πολὺ πρωὶ. Σηκώθηκε καὶ βγῆκε ἔξω. Κοίταξε τὸν τόπο. Παντοῦ, ὡς πέρα στ' ἀντικρινὰ βουνά, ἦταν χιόνια. "Ο καιρὸς ἦταν πολὺ ψυχρός. Χιόνι δὲν ἔριγνε, μὰ αὐτὸ

ποὺ ἦταν πεσμένο εἶχε παγώσει. Καθὼς γύριζε στὸ ξυλό-
σπιτο, συνάντησε ἄλλον ἐργάτη καὶ τὸν ρώτησε :

—Ποιὸς τόπος εἶναι ἐδῶ, συνάδελφε;

—Ἡ Ἀλάσκα...

Τὸ ἀκουσε σχεδὸν ἀδιάφορα. "Αν τὸ ἀκουγε ἄλλοτε, θὰ
πηδοῦσε ἀπὸ τὴν χαρά του. Θὰ ἔσκαβε τὸ παγωμένο γιόνι
μὲ τὰ γέρια του καὶ θὰ ἔβρισκε χρυσόπετρες. Μὰ τὰ πέντε
χρόνια τῆς ζενιτειᾶς τὸν γέρασαν, ὅσο τὰ πενήντα χρόνια
στὴν πατρίδα του. Κι ἔμαθε πῶς οἱ θησαυροὶ τῆς γῆς δὲν
εἶναι τόσο εὔκολοι, ὅσο τοὺς θαρροῦσε ἄλλοτε.

"Αργισε καὶ ἡ δουλειά. "Εσκαβε ἡ ἔσπαζε πέτρες.
"Επειτα μαζὶ μὲ ἄλλους τὸν ἔβαλαν νὰ δουλέψῃ στὴ σήραγγα
ποὺ ἔνοιγαν στὸ βουνό, γιὰ νὰ περάσῃ σιδηροδρομικὴ γραμμή.
Καὶ ὅταν ἔβγαιναν ἀπὸ ἐκεῖ, ἔμοιαζαν μὲ πεθαμένους ποὺ
βγαίνουν ἀπ' τὸν τάφο τους.

"Επάνω στοὺς ἔξι μῆνες ἔπεσε βαριὰ ἄρρωστος. Τὸν
ἔφεραν στὸ νοσοκομεῖο καὶ ὁ γιατρὸς τοῦ εἶπε :

—Παιδί μου, ὁ τόπος ἐδῶ δὲν σὲ σηκώνει. Πρέπει νὰ
φύγης γιὰ τὴν πατρίδα σου. Ἡ Ἐπαίρεία θὰ σου κάμη τὰ
ἔξοδα ὡς τὴ Νέα Υόρκη. Ἀπὸ ἐκεῖ θὰ ταξιδέψῃς μὲ τὸν
μισθὸ ποὺ θὰ πληρωθῆς...

"Ετσι κι ἔγινε. Ὁ μοναχογιὸς τῆς κυρα - Γιάνναινας,
ποὺ ζενιτεύτηκε μὲ τόσα χρυσὰ ὄνειρα, ἐπέστρεψε φτωγὸς
καὶ ἄρρωστος...

Γ. Ὁ γυρισμός. Φάντασμα ἦταν ἡ ἀνθρωπος; Ἡ
γριὰ Μαριγώ τὸ ἔλεγε καὶ τ' ὡριζόταν πῶς τὸ ἐρημόσπιτο
τῆς κυρα - Γιάνναινας στοίχειωσε. Τὸ εἶχε δεῖ τὸ στοιχεὶὸ
τὴν περασμένη νύχτα. Τὴν ἄλλη μέρα λύθηκε τὸ μυστήριο...

"Ενα γεροντάκι μὲ μαλλιὰ ἀσπρισμένα, μὲ γρῶμα γλο-
μό, βγῆκε ἀπὸ τὸ ἐρημόσπιτο καὶ τράβηξε γιὰ τὴν πλατεῖα.

Μαθεύτηκε τότε πώς γύρισε ό μοναχογιός τῆς Γιάνναινας.
—Πῶς κάνει ή ξενιτεία τὸν ἄνθρωπο! ἔλεγαν ὅλοι.

Δ. Τὸ ἐλληνικὸ χρυσάφι. Μὲ τὸν καιρὸν ἀρρωστοὺς ζωήρεψε. Σ' ἔξι μῆνες ἦταν ἐντελῶς καλά. Μάλιστα ἀργισε καὶ νὰ δουλεύῃ. Ἐπισκεύασε τὸ σπίτι καὶ κοίταξε τὸν ἐλαιῶνα, ποὺ σὲ λίγο διάστημα κατάλαβε νοικοκύρη...

Τὴν ἄνοιξι οἱ ἐλιές ἔβγαλαν νέα βλαστάρια καὶ ἄνθισαν πλούσια. "Ἐπειτα φορτώθηκαν καρπό, σὰ νὰ τὸν εἶχε ἀδειάσει κάποιος μὲ τὸ σακκὶ πάνω στὰ κλαδιά τους. Καὶ στὸν καιρὸν τῆς συγκομιδῆς κατέβασαν θησαυρούς. Κανένας στὸ χωριὸ δὲν ἔκαμε τόσο λάδι. Καὶ ὅπως στὸ ἐλαιοτριβεῖο ἔτρεγε κίτρινο κίτρινο, κάποιος τοῦ λέει πειραγτικά :

—Αἱ, δὲν βρῆκες ἀκόμη τὸ χρυσάφι;

Καὶ ὁ μοναχογιός τῆς κυρα - Γιάνναινας τοῦ λέει :

—Τὸ βρῆκα!... Πῶς δὲν τὸ βρῆκα... Τὸ ἔχω ἐδῶ μπροστά μου. Γύρισα ὅλο τὸν κόσμο... Βασανίστηκα, πόνεσα, ἀρρώστησα, ἀλλὰ τὸ βρῆκα! Καὶ ἂν δὲν τὸ βρῆκα στὴν Ἀλάσκα, τὸ βρῆκα στὴν Ἑλλάδα. Τόσο τὸ καλύτερο!... Γιά δές το πῶς τρέγει κίτρινο κίτρινο καὶ λαμπερό; Σωστὸ χρυσάφι, αἱ;...

(Διασκευὴ)

«Φίλος τοῦ παιδιοῦ»

78. Η ΕΛΙΑ

Εύλογημένο νά 'ναι, έλια, τὸ χῶμα, ποὺ σὲ τρέφει,
κι εύλογημένο τὸ νερό, ποὺ πίνεις ἀπ' τὰ νέφη,
κι εύλογημένος τρεῖς φορὲς αὐτὸς ποὺ σ' ἔχει στείλει
γιὰ τὸ λυχνάρι τοῦ φτωχοῦ, γιὰ τ' ἄγιου τὸ καντήλι.
Δὲν εἶσαι σὺ περήφανη σὰν τ' ἄλλα καρποφόρα,
ποὺ βιαστικά, ἀνυπόμονα, δὲν βλέπουνε τὴν ὥρα
πότε μὲ τ' ἀνθολούλουδα τοὺς κλώνους νὰ σκεπάσουν
καὶ μὲ μιὰ πρόσκαιρη δμορφιὰ τὰ μάτια νὰ ξυπάσουν.
'Εσύ 'σαι πάντα ταπεινή πάντα δουλεύτρα σκύβεις
μ' ὅλα τὰ πλούτη, ποὺ κρατεῖς, μ' ὅλο τὸ βιό, ποὺ κρύβεις.
Γ' αὐτὸ ἀπ' τὰ πρῶτα νιάτα σου, ποὺ τὰ φιλοῦν οἱ ἀνέμοι,
ῶς τὰ βαθιὰ γεράματα, ποὺ τὸ κορμί σου τρέμει
καὶ γέρνει κάθε σου κλαδί καὶ κάθε παρακλάδι,
μέσα στὸν κούφιο σου κορμὸ δὲν σου 'λειψε τὸ λάδι.

«Τὸ παλιὸ βιολί»

Ιωάννης Πολέμης

79. ΤΟ ΠΑΛΕΜΑ ΜΕ ΤΟ ΦΙΔΙ

Καλοκαίρι ήταν, είχαν ἀποτρυγήσει τ' ἀμπέλια. "Εβαλαν στὰ βαρέλια τὸν μοῦστο καὶ καζάνιασαν γιὰ ρακί. Αὐτὰ τ' ἀποσταγμένα τσίπουρα τ' ἀδειάσανε κατόπιν σωρούς στοὺς ἀπόμερους σπιτότοπους. Σ' ὅλο τὸ χωριό μύριζε ξινὰ καὶ μεθυστικὰ ὁ ἀγέρας. Λοιπὸν τότε ἄρχισε ἡ ἐποχὴ τοῦ παιγνιδιοῦ, ποὺ τὸ λέγαμε «τὰ καζίκια»*.

"Ήταν παλούκια ἀπὸ σκληρὸ δέρμα, τὰ ἔκαναν μυτερὰ ἀπὸ τὴν πιὸ χοντρὴν ἄκρη καὶ τὰ κάρφωναν τὰ παιδιὰ στὰ πατημένα τσίπουρα ἢ στὴ σφιγκτὴ λάσπη πετώντας τὰ τιναχτά. "Ηθελε δύναμι στὸ χέρι, ηθελε κι ἐπιδεξιότητα.

'Ο Βασίλης ἔπαιζε μὲ κάτι συνομηλίκους του σ' ἔνα ψήλωμα. Τὰ σπίτια στὸ χωριό μας εἶναι γηισμένα σκαλωτὰ πάνω στὸν λόφο. Θαρρεῖς τό να πατᾶ στὴ στέγη τ' ἄλλουνοῦ, γιὰ ν' ἀνεβῆ στὴν κορυφὴ τοῦ βουνοῦ. Ξάφνου κάποιος ἀπὸ τοὺς συντρόφους του πάτησε μιὰ φωνὴ δείγγοντας κατὰ τὰ κεραμίδια τοῦ σπιτιοῦ μας : Τήρα! Τήρα!

Γύρισαν ὅλοι, ἀποξυλώθηκαν σαστισμένοι νὰ βλέπουν. Τὰ παλαικὰ κεραμίδια σάλευαν σὰν τὰ λέπια, μετατοπίζονταν μὲ κρότο τό να πίσω ἀπὸ τὸ ἄλλο πάνω στὴ σκεπή. Κατόπιν ἔνα θεόρατο φίδι ἄρχισε νὰ βγαίνη σιγὰ σιγὰ ἀπὸ κάτω. 'Ανασήκωσε τὰ κεραμίδια μὲ τὸ κεφάλι καὶ ξεπρόβαλε λίγο λίγο στὸ ξέφωτο. "Εβγαίνε, ἔβγαίνε καὶ τελειωμὸ δὲν είχε. Στὸ τέλος κουλλούριάστηκε, γουζούρευε καὶ λιαζόταν.

'Ο Βασίλης ήταν τότε ἔνας παίδαρος δεκάξι χρονῶν. Γαλανομάτης, κατσαρομάλλης, ὅτι ἔκανε νὰ ίδρωνη τὸ μουστάκι. 'Αρπᾶ ἔνα καζίκι ἀπὸ πουρνάρι, μὲ τὴ μύτη ντυμένη στὸ σίδερο, σὰν ἀκόντιο (μπαλτάδες τὰ λέγαμε αὐτὰ τὰ σιδεράτα καζίκια). Μιὰ καὶ δυὸ πετάγεται τρεγάτος στὸ σπίτι.

‘Ο πατέρας ἔλειπε στὰ γυναῖκα, ἡ μητέρα φούρνιζε ψωμί. Χωρὶς νὰ ρωτήσῃ κανέναν, ἀνοίγει τὶς πόρτες, σπρώχει τὴν παρακόρη, ἀνεβαίνει στὸ πάνω πάτωμα καὶ ἀπὸ τὴν καταπατήθη ἀνασκαλῶνει καὶ μπαίνει στὸ ταβάνι.

Σὰν βρέθηκε κεῖ μέσα, δίνει μιὰ μὲ τὴν ράγη καὶ ἔπειτα σύνει τὰ καταγυτά*. Ἀνοίγει τρῦπα στὶ, σκεπή καὶ βγαίνει στὰ κεραμίδια. Ἐκεῖ ἀργίζει τὸ πάλευμα μὲ τὸ φίδι.

Αὐτὸς μεμιᾶς κατάλαβε πῶς ἔγει νὰ κάνῃ μὲ κακὸν ἐγκρίθο. Χύμηξε θεριακωμένο κατὰ πάνω στὸ παιδί, ποὺ τὸ κοπάνιζε μὲ τὸ καζίκι. Μιὰ ἔκανε νὰ φύγη νὰ γλυτώσῃ, μιὰ πισωγύριζε ὅρθιο. Τοῦ σήκωνε κεφάλι, πετοῦσε γλῶσσα καὶ φύσαγε θυμωμένο. Ἡ οὐρά του σφύριζε σὰν βούρδουλας, σγίζοντας τὸν ἀέρα μὲ δύναμι. Θρύψαλα τὰ κεραμίδια.

Κόσμος καὶ κοσμάκης μαζεύτηκε στὰ τριγυρινὰ δώματα, στὰ ψηλώματα καὶ στὰ παραθύρια, ἀπορεμένος νὰ βλέπῃ τοῦτο τὸ παράξενο πρᾶμα. Φωνὲς καὶ κακὸ ἀπὸ παντοῦ. Κάποια στιγμὴ ὅλοι μαζί, ἀντρες, γυναῖκες, πάτησαν μιὰ τσιριξιὰ τρομαγμένη.

Τῇσαν ποὺ ὁ Βασίλης, κυνηγώντας τὸ θεριὸ στὴν κατηφοριὰ τῶν καταγυτῶν, πῆρε μιὰ γλίστρα καὶ κύλησε ὡς τὴν ἄκρη τῆς σκεπῆς. Πρόφτασε καὶ ἀρπάχτηκε ἀπὸ τὸν τσίγκο τῆς ρουνιᾶς*, ποὺ ἔφερνε ἔνα γῦρο τὴν σκεπή. Κρεμάστηκε ἀπὸ κεῖ σὰν τὸν γάτο καὶ ὅλοι κράτησαν τὴν ἀνάπα ἀπὸ τὴν λαχτάρα. Οἱ γυναῖκες βαστοῦσαν τὰ μάγουλά τους. “Εταξαν μέσ’ στὸ νοῦ τους κερί καὶ λάδι στὴν Παναγιά, νὰ μὴν τὸ δοῦν αὐτὸ ποὺ περίμεναν. Γιατὶ ὅλος ὁ κόσμος ἔλεγε πῶς ἔν’ ἀπὸ τὰ δυό, ἥ ὁ τσίγκος θὰ λυγίσῃ καὶ θὰ φύγη ἥ τὰ γέρια τοῦ παιδιοῦ θὰ ἐγκαταλείψουν ἀπὸ τὴν κούραση· δὲν ήταν, λέγαν, πρᾶμα τοῦτο, νὰ βαστάξῃ πολλὴν ὕρα.

‘Ο Βασίλης κρεμόταν ὀλοένα σὰν τὸ σταφύλι δέκα μπό-

για ψηλά πάνω από τὸ καλντερίμι, ὅλο μαρμαρόπετρα. Κάτι γειτόνισσες ἔτρεξαν κι ἔφεραν απὸ κάτω στρώματα και μαξιλάρια. Κι ἐκεῖ ποὺ ἔλεγαν «τώρα θὰ πέσῃ» κι ἐκεῖ ποὺ γτυποκαρδοῦσαν, ὁ Βασίλης ἀνασύρθηκε πάλι σὰν τὸν γάτο και κόλλησε τὸ στέρνο στὴν ἄκρη τῆς σκεπαστῆς. Τὰ κεραμίδια ἔσπασαν κι ἔπεφταν μαζὶ μὲ τοὺς ἀσβέστες, μὰ αὐτὸς δὲν ἔπεφτε.

—Φτάνει ν' ἀγαντάρουν* οἱ σιδεροδεσιὲς τῆς ρουνιᾶς, συλλογίζονταν ὅλοι μέσ' στὴν καρδιά τους.

Οἱ σιδεροδεσιὲς ἀγαντάρανε και ὁ Βασίλης βρέθηκε μπρούμυτος στὰ κεραμίδια. "Ενα (ἄχ) ξαλάφρωσε τὴν καρδιὰ τοῦ κόσμου, οἱ γυναῖκες ἔκαναν τὸν σταυρό τους και ὅλοι ἀρχισαν νὰ μιλοῦν μαζεμένοι.

"Ο Βασίλης ἔρποντας, μουλωχτὰ σὰν τὴ σαύρα, σύρηγκε, ἀνέβηκε και γονάτισε πάλι στὴ σκεπή. "Αρπαξε τὸ καζίκι και ρίγτηκε μπρός.

Τὸ φίδι βρῆκε τὸν καιρό, εἶχε ἀρχίσει νὰ τρυπώνῃ. Τὸ προφταίνει, τυλίγει στὸ ζερβύ τὴν οὐρὰ και τὸ τραβᾶ, ξεφρενιασμένος απὸ πάθος. Σὰν τὸ ἀνάγκασε νὰ βγάλη και τὸ κεφάλι, τοῦ καρφώνει ἐκεῖ κατάκορφα τὴ σιδερένια μύτη τοῦ καζικιοῦ και τὸ πετᾶ κάτω στὸν δρόμο. "Ετσι μαζὶ μὲ τὸ παλούκι ποὺ τὸ τρύπησε.

Ξεφύνισαν πάλι οἱ χωρικοὶ ποὺ ἦταν μαζεμένοι στὸ σοκάκι. Σκορπίστηκαν τρομαγμένοι σὰν τὶς κόττες, ποὺ κακαρίζουν. "Ο Βασίλης ἀπόμεινε κεῖ ψηλά, ξαπλωμένος μπρούμυτος στὴ σκεπή, γαντζωμένος ἄκρη ἄκρη.

Λαχανιασμένος απὸ τὸν ἀγῶνα, κόκκινος φωτιά, μὲ τὰ μάτια ἀγριεμένα, κοίταζε κάτω τὸ θεριὸ νὰ δέρνεται μέσα στὴ σκόνη, νὰ γτυπᾶ τὴ δυνατὴ οὐρὰ και ν' ἀναδεύῃ τὶς κουλλούρες. Στὸ χοντρὸ κορμὶ του περνοῦσαν κύματα κύματα τὰ ρίγη, ὥσπου νὰ ψοφήσῃ. "Εβλεπε χάμω ἐκεῖ και

τοὺς γιωριανούς, ποὺ ξεθιχρεύονταν σιγὰ καὶ χρυσαν
νὰ σιμώνουν, σὰν εἶδαν πώς στὸ τέλος ὁ λαφιάτης* δὲν σά-
λευε δλότελα. "Ενα δυὸς κιόλας κοτοῦσαν κι ἔβαζαν ἡρωικὰ
τὸ πόδι πάνω στὸν ψόφιο Μαρμούρη, νὰ δείξουν πώς τὸ λέει
ἡ καρδιά τους.

"Εξαφνα κάτι εἶπε ἔνας τους καὶ μεμιᾶς ὅλοι σήκωσαν
τὰ μάτια κι ἔβλεπαν τὸ ἀγόρι ἐκεῖ πάνω, τόσο πιὸ ψηλὰ
ἀπ' ὅλους. "Ολοι σώπαιναν κι ἔβλεπαν. Τὸ κεφάλι τοῦ Βα-
σίλη φαινόταν ἀπὸ τὸν δρόμο, ἐκεῖ στὴν ἄκρη τῆς στέγης.
Σοβαρός, αὐστηρός, ἔστεκε μὲ τὸ πρόσωπο ξαναμμένο ἀνά-
μεσα στὰ κρεμασμένα μαλλιά ποὺ χρυσάφιζαν.

Εἶδε ποὺ τὸν κοίταζαν. Σηκώθηκε, κατέβηκε πάλι.
Δίχως νὰ μιλήσῃ, δίχως νὰ πάη κοντὰ στὸ φίδι, νὰ γαρῇ
τὴν νίκη του. Τράβηξε πίσω στὸ ψήλωμα ποὺ εἶχε τὸ παιγνί-
δι. Μάζεψε πάλι γύρω στὰ τσίπουρα τους συντρόφους καὶ
ξανάρχισαν τὰ καζίκια.

Οἱ γειτόνοι μέτρησαν τὸ φίδι, θεριὸ πρᾶμα. 'Οχτὼ πο-
δάρια ἀντρίκια εἶχε μάκρος, ἔνα κεφάλι ἵσαμε τῆς γάτας.
"Ανοιξαν τὴν κοιλιά του, βρῆκαν ἀκόμα καὶ κουμάτια πανὶ¹
στὸ στομάχι του.

Σὰν γύρισε ὁ πατέρας, εὐγαριστήθηκε μὲ τὴν παλληκα-
ριὰ τοῦ παιδιοῦ. Μ' ἔστειλε νὰ τοῦ πάω ἔνα μαντήλι, αόκωνο
τῆς φωτιᾶς, ἀπὸ προυσιανὸ μετάξι. «Νὰ τοῦ πῆς : εῖσαι
ἀντρειωμένος "Ελληνας". Πῆγα καὶ τοῦ τὸ πα.

—'Ο πατέρας σοῦ στέλνει τὸ ρεγάλο* καὶ σοῦ μηγᾶ :
«εῖσαι ἀντρειωμένος "Ελληνας».

Στρατῆς Μνωιβήλης

Σιγά σιγά, όσο οι μέρες κάτω από τὰ Κιμιντένια ἀνέτελλαν καὶ βασίλευαν, ἄρχισα νὰ αἰσθάνωμαι τὸ διαφορετικὸ νόημα ποὺ εἶχαν πολλὰ πράγματα ἐδῶ, κοντὰ στὴ γῆ καὶ στὴ φύσι : τὸ γρῦμα, τὰ δέντρα, τὰ σύννεφα. Καὶ στὴν πόλη ἡταν δέντρα καὶ γῶμα καὶ σύννεφα. Τὸν χειμῶνα κι ἐκεῖ τὰ φύλλα ἔπεφταν ἀπὸ τὰ κλωνιά, ὑστερα ἐργόταν ἡ ἄνοιξι καὶ τότε πάλι ἀπὸ τὰ γυμνὰ ξύλα πετάγονταν φύλλα καὶ λουλούδια. Τὰ σύννεφα ἔριγναν νερὸν ἡ ἡταν ἀσπρα καὶ ταξίδευαν ἡ ἔβαφαν μὲ φανταχτερὰ χρώματα τὸν οὐρανό, ὅταν ὁ ἥλιος πήγαινε νὰ βασιλέψῃ. "Ολα αὐτὰ στὴν πόλη ἡταν ώραια. Ἀλλὰ ἡταν μόνο ώραια. Ἡταν ἡ διακοσμητικὴ μαγεία τοῦ κόσμου, ποὺ βέβαια θὰ εἴχε γίνει μονάχα γιὰ τὴ γαρὰ τῶν παιδιῶν, ὅπως τὰ καραβάκια ἀπὸ πεῦκο καὶ οἱ ξύλινοι ἐλέφαντες μὲ τὸ γαλάζιο πετσί καὶ τὰ κίτρινα κουνέλια ἀπὸ λάστιχο.

Τὴ μυστικὴ ζωὴ τῶν δέντρων ἄρχισα νὰ τὴν μαθαίνω ἔξω, κοντὰ στὴ γῆ. Ἐκεῖ ἄρχισα νὰ μαθαίνω τὸν βαθὺ δεσμὸ τοῦ ἀνθρώπου μὲ τὸν ἥλιο, μὲ τὸ γῶμα, μὲ τὸ νερό.

'Ο μπαρμπα - Ιωσήφ ἡταν ὁ Νέστορας τοῦ ὑποστατικοῦ, τὸ «στοιχεῖο» του, καθὼς τὸν ἔλεγχαν ὅλοι. Τὰ μαλλιά του ἡταν κάτασπρα καὶ τὸ δέρμα στὸ πρόσωπο καὶ στὰ γέρια του ἡταν σκαμμένο ἀπὸ τὶς ρυτίδες καὶ τὸν ἥλιο. Πολὺ νέος, παληγκαράκι, ξεκίνησε καὶ ἥρθε ἀπὸ τὸ φτωχὸ νησί του, τὴ Λήμνο, νὰ βρῆ τροφὴ στὴν πλούσια χώρα, τὴν Ἀνατολή.

"Ετσι πέρασε ὁ καιρὸς καὶ ὁ Ιωσήφ γέρασε στὰ Κιμιντένια. Τὰ μαλλιά του ἔγιναν κάτασπρα καὶ τὸ πετσί στὰ γέρια του καὶ στὸ πρόσωπο σκάφτηκε ἀπὸ τὶς ρυτίδες καὶ τὸν ἥλιο. 'Απ' ὅλες τὶς δουλειές τῆς γῆς σὲ μιὰ μονάχα πέτυχε, ἔγινε μοναδικός : νὰ μπολιάζῃ δέντρα. Χιλιάδες

άγριελιές, άγριαχλαδιές και ίλλα δέντρα είγχν μεταμορφωθή από τὰ γέρια του. Τὰ ήξερε ἔνα ἔνα. Στὴν ἀργή τοὺς ἔβγαζε καὶ ὄνόματα. Τὰ ἔλεγε «Μαρία», τὰ ἔλεγε «Βαγγελίστρα», τὰ ἔλεγε «Νικολῆ», τὰ ἔλεγε «Πετράκη», — ὄνόματα τῆς κοπελίτσας μὲ τ' ἄστρα, τῆς τράτας ποὺ θὰ ἔκανε, τῶν παιδιῶν ποὺ δὲν ἔκαμε. "Ομως, ὅταν οἱ Μαρίες καὶ οἱ Βαγγελίστρες καὶ οἱ Πετράκηδες ἔγιναν πολλοί, ἀρχισε νὰ τὰ μπερδεύῃ. "Ετσι, παράτησε τὰ ὄνόματα. Καὶ ὅταν τὰ δέντρα ποὺ ἀνάσταινες ἔγιναν ἀνώνυμα, ἔμαθε νὰ τὰ ζῆ βαθύτερα, ὅγι σὰν ἐπιθυμίες ποὺ δὲν ἴκανοποιήθηκαν. "Εγινε πιὰ ἀληθινὸς φίλος τους, τὰ ήξερε ἔνα ἔνα, θυμόταν τὴν γέροντα ποὺ μπόλιασε τὸ καθένα, τὰ περιστατικά τους. Καὶ μὲ τὸ νὰ τὰ μελετᾶ ἔτσι, παρακολουθώντας τὴν ἀνάστασί τους στὸν κόσμο, μὲ τὸ νὰ τὰ ζῆ ἔτσι, σιγὰ σιγὰ ἡ ζωὴ του βρῆκε ἔνα σκοπό. Ξεμάκρυνε ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους, ἔγινε ἔνα μὲ τὰ δέντρα. "Εγινε καὶ αὐτὸς δικός τους, ἔνα μεγάλο παλιὸ δέντρο ποὺ εύλογοῦσε καὶ προστάτευε τοὺς μακρούς του φίλους. Γιὰ τίποτα πιὰ ίλλο ἀπὸ τὰ ἔγκόσμια δὲν νοιάζοταν. Μήτε ήξερε τί γινόταν ὁ κόσμος πέρα ἀπὸ τὰ Κιμωνένια, μήτε πιὰ ήθελε νὰ μάθη. Κάποτε, πολὺ ἀδύναμα, ἔρχονται στὶς νύχτες του μακρινὲς μνῆμες : Λένε γιὰ ἔνα ξερονήσι τοῦ Αἰγαίου, γιὰ γαλάζια θάλασσα, γιὰ κοκύλια καὶ καράβια μὲ γοργόνες στὴν πλάτη. Πλέουν τὰ καράβια, τ' ἀλμπουρά* καὶ τὰ ξάρτια* τους κάνουν δάσος, ὅταν ἡ γοργόνα ἀπὸ τὸ πρῶτο καράβι φωνάζῃ στὶς ίλλες θριαμβευτικά : «Κάμετε τόπο! Κάμετε τόπο κι ἔργεται!». Τότε ὅλες οἱ γοργόνες σαλεύουν, βάζουν φῶς στὰ μάτια τους, βάζουν τὰ καλά τους τὰ ροῦχα, τ' ἀλμπουρά σειοῦνται καὶ τὰ καράβια παραμερίζουν. Κάνουν ἔνα πέρασμα ἀνάμεσά τους σὰν ποτάμι, ἀέρας πιὰ δὲν φυσᾶ καὶ μέσα στὴ γαλήνη τοῦ θαλάσσιου ποταμοῦ, γυτυπώντας τὰ νερὰ ἀργὰ μὲ τὰ κουπιά

της, φρεσκομπογιαντισμένη πλέει ή «Βαγγελίστρα». «Καλωσόρισες στή θάλασσα μας!», φωνάζουν οι γοργόνες τῶν καραβιών. «Καλῶς σᾶς βρῆκα!», τούς ἀποκρίνεται ή τράτα.

—Καλῶς σᾶς βρῆκα..., μουρμουρίζουν ἐλαφρὰ τὰ γείλια τοῦ γέροντα.

Ανοίγει πιὸ πολὺ, ὅσο γίνεται, τὰ μάτια του νὰ κρατήσῃ τ' ὄραμα. Μὰ αὐτὸ φεύγει, δὲούνα φεύγει. Μονάχα ἔνα θολὸ γαλάζιο πέπλο, αὐτὸ ὑπάρχει. Σαλεύει σὰν κῦμα. Ἡνάει, πάλι ἥρθαν τὰ κύματα, τρέμοντας βγαίνουν ἡσκιοι σιγὰ σιγὰ ἀπὸ μέσα τους, ἀπὸ βαθιὰ μέσα τους βγαίνουν τ' ἄλμπουρα, φτερουγίζουν νὰ φύγουν, μὰ δὲν μποροῦν. Καθορίζονται μόνο, δὲούνα, παίρνουν σχήματα σταθερά, γίνονται κορμοὶ καὶ φύλλα, δέντρα ποὺ φυτρώνουν μέσ' ἀπὸ τὰ κύματα.

Πλησίαζε ή ἐποχὴ ποὺ ἔπρεπε νὰ μπολιαστοῦν τὰ δέντρα. Ο μπαρμπα - Ιωσήφ ποὺ ὅλο τὸν ἄλλο καιρὸ ζοῦσε μακάρια τὶς μέρες του στὸ ὑποστατικό, ἐπειδὴ δὲν τὸν ἀφήναν νὰ κάνῃ καμιὰ δουλειά, ἔδειχνε τώρα περίεργη ταραχή. Ο τόπος δὲν τὸν χωροῦσε, δὲούνα γύριζε πάνω ἀπὸ τὸ παχὺ στρῶμα τὸν ἄμμο, ὅπου φύλαγε τὶς βέργες, τὰ μπόλια του. Τέλος, μιὰ μέρα ὁ παππούς τὸν φύναξε :

—Τί λές, γερο - Ιωσήφ; Ἡρθε ή ὄρα;

—Ἡρθε, ἀφέντη μου.

—Καλά. Ἀρχισε αὔριο τὸ πρωΐ.

—Γιστερά ἔστειλε καὶ φώναξε ἐμᾶς τὰ παιδιά.

—Θὰ πᾶτε μὲ τὸν μπαρμπα - Γιωσήφ αὔριο τὸ πρωΐ, μᾶς εἶπε. Νὰ δῆτε ποὺ θὰ μπολιάση τὰ δέντρα.

Καὶ γυρίζοντας στὸν γέροντα :

—Κάθε παιδὶ ἀς διαλέξῃ ἔνα δέντρο, εἶπε. Νὰ τὸ μπολιάσης στ' ὄνομά του.

Τὴν ἄλλη μέρα πολὺ πρωὶ ξεκινήσαμε. Ο ἥλιος μόλις

εῖγε βγῆ. Ὁ μπαρμπα - Ἰωσήφ πήγαινε πρῶτος μὲς ἀργά
βήματα, κοιτάζοντας χαμηλὰ τὴ γῆ καὶ ἐμεῖς ἀκολουθούσαμε
γαρούμενα. Συζητούσαμε τὸ δέντρο θὰ διαλέξῃ ὁ καθένας μας
καὶ κάναμε πολὺ φασαρία. Τέλος συμφωνήσαμε. Ἡ Ἀρτεμη
διάλεξε μιὰ ἀγριελιά. Δὲν ἦξερε νὰ πῆ γιατί, ἀλλὰ πολὺ¹
ἀγαποῦσε τὴ γαλήνη του ἐλαιώνα, τὸ ἀσημένιο φύλλωμα,
τοὺς τυραννισμένους καρμούς.

Φτάσαμε. Ὁ μπαρμπα - Ἰωσήφ ἀπόθεσε καταγῆς τὸ
μάτσο τὶς βέργες ποὺ κουβαλοῦσε μαζί του, τὰ μπόλια. Δὲν
ἔβλεπε πιὰ καλά, γι' αὐτὸ πασπάτευε τὸ ἄγριο δέντρο, τὰ
κλωνιά του, γυρεύοντας νὰ βρῇ τὸ καλὸ μέρος. Ὁλοένα ἡ
ἐκφρασί του γινόταν πιὸ αὐστηρή. Τὰ μάτια του δὲν κοί-
ταζαν πουθενὰ πλάι, μήτε ἐμᾶς. Ὁλοένα ἔχαναν τὴ λάρμψη
τους, σὰ νὰ ἔσβηγαν, ὅλη ἡ μπαρξί του ἔσβηγε, γιὰ νὰ μείνη
μόνη, πυκνὴ ἡ ζωὴ τῆς ἀρῆς. "Οταν ἐπὶ τέλους βρῆκε τὸ
μέρος ποὺ ἥθελε, σήκωσε τὰ μάτια του στὸν ἥλιο. "Εκαμε
τὸν σταυρὸ του τρεῖς φορὲς καὶ τὰ χείλια του κάπως σά-
λεψαν, ἐνῶ ψιθύριζαν τὴ μαστική του δέησι. "Εμεινε γιὰ
λίγο ἄφωνος κι ὕστερα κατέβασε τὰ μάτια ἀπὸ τὸν ἥλιο.
Ήταν πιὰ γαλήνιος καὶ βέβαιος. Μὲ σταθερὸ γέρι ἔκοψε
μὲ τὸ μαχαίρι του κι ἔβγαλε ἀπὸ τὴ βέργα τὸ μπόλι, ἐνα
μέρος φλοιὸ σὰν δαχτυλίδι. Μὲ τὸ ἴδιο μαχαίρι γάραξε τὸ
ἄγριόδεντρο καὶ στὴ θέσι τῆς φλοιόδας ποὺ βγῆκε ἔβαλε τὸ
κομμάτι τὸν φλοιὸ τῆς βέργας. Κι ὕστερα ἔδεσε σφιγτὰ τὸ
ξένο σῶμα στὸ σῶμα τοῦ δέντρου.

Τελείωσε.

Μιὰ δυνατὴ γλομάδα ἀπλώθηκε στὸ πρόσωπο τοῦ γέ-
ροντα. Πάλι κοίταξε κατὰ τὸ μέρος του ἥλιου. Καὶ πάλι
τρέμοντας προσευχήθηκε :

—Σ' εὐγαριστῷ ποὺ ἀξιώθηκα καὶ φέτος νὰ μπολιάσω
δέντρα.

Κι ἔπειτα στρέφοντας σ' ἐμένα, γαλήνια :

—Αὐτὸς εἶναι, γιέ μου, εἶπε. Σοῦ τὸ παραδίνω τὸ δέντρο σου. Νὰ τὸ ἀγαπᾶς σὰν πρᾶγμα τοῦ Θεοῦ.

Ήταν ιερότητα πολλὴ στὴ στιγμὴ καὶ στὴν ἔκφρασί του, που μᾶς συνέπαιρε κι ἐμᾶς τὰ παιδιά ἀσυναίσθητα. Μὰ δὲν καταλαβαίναμε καλά γιὰ ποιὸ λόγο. Τί εἶχε γίνει; "Ενα κομμάτι φλούδα ἀπὸ μιὰ βέργα κόλλησε πάνω στὸ ἄγριο δέντρο. Τίποτε ἄλλο δὲν εἶχε γίνει.

Κοιτάζαμε τὸν γέροντα ἀπορώντας. Κι ἐκεῖνος, σὰ νὰ μάντευε τὸ τί γινόταν μέσα μας, γυρίζοντας σ' ἐμένα :

—Βάλε τὸ αὐτί σου πάνω στὸ δέντρο, μοῦ εἶπε.

Πλησίασα τὸ κεφάλι μου καὶ ἀκούμπησα τὸ αὐτί μου κατὰ πῶς μοῦ εἶπε. "Εφερε κι ἐκεῖνος τὸ πρόσωπό του, τὸ ἀκούμπησε κι ἀφουγκράστηκε. "Ετσι κοντὰ τὰ πρόσωπά μας, σὰ ν' ἄγγιζαν τὸ ἔνα τ' ἄλλο. Εἶδα τὰ μάτια του ποὺ ἦταν πολλά. Σιγὰ σιγὰ βάραιναν καὶ σφαλοῦσαν, σὰ νὰ βυθίζονταν σὲ ἔκστασι. "Ωσπου ἔκλεισαν δριστικά.

—Ἀκοῦς τίποτα;... μοῦ ψιθυρίζει ἡ φωνή του ἀπὸ τὸ βάθος τῆς μαγείας.

Τίποτα. "Οχι. Τίποτα δὲν ἀκουγα!

—"Ομως ἐγὼ ἀκούω!... μουρμούρισε. Καὶ μέσα στὴ σιγανή φωνή του ἔπαλλε ἡ χαρά. "Ομως ἐγὼ ἀκούω! ξαναῖπε.

Κι ἔπειτα μοῦ ἐξήγησε πῶς ἀκουγε τὸ αἷμα τοῦ δέντρου, ἀπ' ὅπου εἶχε πάρει τὴ φλούδα τὸ μπόλι, νὰ τρέχη ἀργά μέσα στὸ αἷμα τοῦ ἄγριου κορμοῦ, ν' ἀνακατεύεται μέσα του, ἀρχίζοντας ἔτσι τὴν πρᾶξι τοῦ θαύματος, τὴ μεταμόρφωσί του.

—"Αμα θ' ἀγαπήσης πολὺ τὰ δέντρα, τότε θ' ἀκοῦς κι ἐσύ, μοῦ εἶπε. Θὰ τ' ἀγαπήσης, παιδί μου;

Τοῦ τὸ ὑποσχέθηκα.

- Θὰ τ' ἀγαπῶ, μπαρμπα - Ἰωσήφ.
—Θὰ τ' ἀγαπήσῃς, "Αρτεμη";
—Θὰ τ' ἀγαπῶ, μπαρμπα - Ἰωσήφ.

(Αἰολική γῆ)

Ηλίας Βενέζης

81. ΤΑ ΔΕΛΦΙΝΙΑ

Εἶναι μιὰ εὐγάριστη διασκέδασι στὸ μονότονο ταξίδι, στὸ μονότονο πέλαγος, ἡ ἐμφάνισι τῶν δελφινιῶν. Καθὼς τὸ πλοϊο διασύγγει τὸ πέλαγος παρουσιάζονται ξαφνικὰ στὴν ἐπιφάνεια καὶ προγωροῦν μὲ κυματοειδεῖς κινήσεις ἀκολουθῶντας τὴν πορεία τοῦ καρβιοῦ. Φαίνονται, χάνονται, ξαναφάίνονται, ἀνεβοκατεβαίνουν, ψηλώνουν, χαμηλώνουν, ὅσοι ποὺ ἔξαφανίζονται ὀλότελα. Οἱ ἐπιβάτες δὲν γορταίνουν τὸ θέαμα.

Τὰ δελφίνια εἶναι κήτη, δηλαδὴ ζῶα θηλαστικὰ μὲ αἷμα θερμὸ καὶ πνευμονικὴ ἀναπνοή. Καμμία συγγένεια δὲν ἔχουν τὰ κήτη μὲ τὰ ψάρια, κι ἀς τοὺς μοιάζουν στὰ ἔξωτερικὰ χαρακτηριστικά. Τὸ νερὸ δὲν εἶναι τὸ φυσικὸ τους στοιχεῖο. Ἀναγκαστικὰ ζοῦν ἐκεῖ, γιατὶ τὸ μεγάλο καὶ βαρὺ σῶμα τους θὰ δυσκόλευε πολὺ τὶς κινήσεις τους στὴν ξηρά, ἔστω κι ἂν εἶγαν πόδια. Ἐπὶ πλέον ἡ ξηρὰ δὲν θὰ μποροῦσε νὰ τὰ θρέψῃ, γιατί, ἔτσι μεγάλα ποὺ εἶναι, γρειάζονται πολὺ φαῖ, πρᾶγμα ποὺ μόνο ἡ θάλασσα, ἀνεξάντλητη καὶ πλούσια σὲ τροφές, εἶναι ίκανη νὰ τοὺς προμηθεύσῃ. Κῆτος λοιπὸν εἶναι καὶ τὸ δελφίνι. Τὸ ώραιότερο, τὸ ταγύτερο καὶ τὸ ἔξυπνότερο ἀπ' ὅλα.

"Εγειρι σῶμα παχουλὸ καὶ γυτὸ καὶ δέρμα λεῖο καὶ πολὺ στιλπνό, καστανόμαυρη ράγη καὶ λευκὴ κοιλιά. Δυὸ ματάκια

μικρά, πού μόλις φαίνονται. Μιὰ ούρα μεγάλη καὶ δυνατή, πού μοιάζει σὰν μισοφέγγαρο. Ρύγχος μακρὺ καὶ μεγάλο, πού μοιάζει σὰν ράμφος, μὲ σαγόνια γερά, ώπλισμένα μὲ ἀμέτρητα δόντια μικρὰ καὶ πολὺ κοφτερά. Στὴ γρηγοράδα ἔργεται πρῶτο.

Κανένα ψάρι δὲν ἀποφασίζει νὰ παραβγῇ μαζί του στὸ τρέξιμο. Μόνο ὁ σπάρος, λένε οἱ ψαράδες, κάλεσε κάποτε σὲ ἀγῶνα δρόμου τὸ δελφίνι καὶ μάλιστα τὰ κατάφερε νὰ βγῇ νικητής. Μὲ πονηρία, ἐννοεῖται, καὶ ὅχι μὲ τὴν ἴκανότητά του καὶ μὲ τὴν ἀξία του. Διασκεδαστικὴ εἶναι ἡ μικρὴ αὐτὴ ἱστορία, ὅπως τὴ λένε οἱ ψαράδες, καὶ θέλει νὰ δείξῃ ἀπὸ τὴ μιὰ μεριὰ τὴν ἀναμφισβήτητη ὑπεροχὴ τοῦ δελφινιοῦ καὶ τὴν ὑπεροψία τοῦ σπάρου ἀπὸ τὴν ἄλλη.

Λοιπὸν μιὰ μέρα ὁ σπάρος ἄρχισε νὰ παινεύεται πῶς εἶναι τὸ πιὸ γρήγορο ψάρι, πιὸ γρήγορο καὶ ἀπὸ τὸ δελφίνι ἀκόμα. Τὸ δελφίνι ἔτυχε νὰ περνᾶ τὴν ὥρα ἐκείνη ἀπὸ κοντὰ καὶ ἄκουσε τὴν κουβέντα. Στάθηκε, ζύγωσε πιὸ κοντὰ καὶ ρώτησε τὸν σπάρο :

—'Αλήθεια; Μὲ ξεπερνᾶς στὸ τρέξιμο;

—Σὲ ξεπερνάω!

—'Εμπρός! "Έλα νὰ τρέξωμε! Δέχεσαι;

Τί νὰ κάνῃ ὁ σπάρος; Μποροῦσε ν' ἀρνηθῆ; Θὰ γινόταν ρεζίλι μπροστὰ στ' ἄλλα ψάρια. Σκέφτηκε μιὰ στιγμὴ κι ἔπειτα εἶπε :

—Δέχομαι. Μόνο θέλω νὰ μοῦ δώσης λίγη ὥρα καιρὸν νὰ βρῶ νὰ φάγω κάτι, γιὰ νὰ δυναμώσω.

—'Ωραία, τράβα φάγε κι ἔλα, συμφώνησε τὸ δελφίνι.

Πῆγε παραπέρα ὁ σπάρος μὰ δὲν νοιάστηκε γιὰ φαῦ. Μόνο βρήκε τοὺς ἄλλους σπάρους κι ἔκανε συμβούλιο.

—Τὸ καὶ τό, παιδιά. "Εμπλεξά σὲ ἀγῶνα δρόμου μὲ τὸ δελφίνι καὶ τώρα... καταλαβαίνετε...

— Καταλαβαίνομε... είπαν οι άλλοι.

— Νά πάρω πίσω τὸν λόγο μου δὲν μπορῶ. Καὶ ὅσο γιὰ τὴ νίκη... δελφίνι εῖν' αὐτό!...

— Στάσου, εἶπε ἀργὸν ἀργὸν ἔνας γεροσπάρος, θὰ γίνη τὸ ἔξης. Θὰ πῆς στὸ δελφίνι: «θὰ τρέξωμε τρία μίλια. Ἀπὸ ἐδῶ ὡς ἐκεῖ». Αὕτα λοιπὸν τὰ τρία μίλια ἔμεις οἱ ἄλλοι θὰ τὰ μοιραστοῦμε μεταξύ μας.

— Δηλαδή; Δὲν καταλαβαίνω...

— Νά! Εμεῖς θὰ σκορπίσωμε ἀπὸ τὴν ἀφετηρία ὡς τὸ τέρμα. Κάθε ἑκατὸ διακόσια μέτρα θὰ στέκη ἔνας ἀπὸ μᾶς. Ό τελευταῖος θὰ στέκη ἀκριβῶς στὸ τέρμα. Καὶ θὰ τερματίσῃ πρῶτος! Εμπρὸς πιάστε ὅλοι τὰ πόστα σας! Κι ἐσὺ τράβα καὶ πὲς στὸ δελφίνι: «εἴμαι ἔτοιμος».

Πῆγε ὁ σπάρος, βρῆκε τὸ δελφίνι, ἀρχισε ὁ ἀγώνας. Πῆρε δρόμο τὸ δελφίνι, σίφουνας σωστός. Κάποια στιγμὴ στρέφει, κοιτάζει γιὰ τὸν σπάρο, φωνάζει: «Σπάρο, σπάρο!».

— Μπρὸς πάω! ἀκούστηκε μιὰ φωνὴ ἀπὸ μπροστά.

Παραξενεύτηκε, ταράχτηκε τὸ δελφίνι. Ἀκοῦς ἐκεῖ, ωὐ τὸ προσπεράση ὁ μικροσκοπικὸς σπαράκος; Θυμώνει, βάζει τὰ δυνατά του καὶ σγίζει τὴ θάλασσα πιὸ γρήγορα. Προγωρεῖ κάμποσο καὶ πάλι κοντοστέκει, στρέφει καὶ ξαναφωνάζει: «Σπάρο, σπάρο!».

— Μπρὸς πάω! ξανακούστηκε πάλι ἡ φωνὴ τοῦ σπάρου ἀπὸ μπροστά.

“Αφρισε τὸ δελφίνι ἀπὸ τὸ κακό του, ἀφρισε κι ἡ θάλασσα, καθὼς τὴν ἔσχιζε φρενιασμένο. Ζύγωναν πιὰ στὸ τέρμα. Σπάρος δὲν φαινόταν πουθενά.

— Σπάρο, σπάρο! φωνάζει γιὰ τρίτη φορὰ τὸ δελφίνι, σίγουρο πώς τὸν ἀφησε πολὺ πίσω.

— Μπρὸς πάω! Ξανακούστηκε πάλι ἡ φωνὴ τοῦ σπάρου ἀπὸ τὸ τέρμα αὐτὴ τὴ φορά. Εἶχε τερματίσει πρῶτος!...

Δηλαδή είχε τερματίσει γιὰ λογαριασμό του ὁ ἄλλος σπάρος,
ποὺ εἶχε τὴ θέσι του στὸ τέρμα.

Καὶ τὸ δελφίνι δὲν ἀντεῖ πιά! "Εσκασε ἀπὸ τὸ κακό
του.

Αὕτη εἶναι ἡ μικρὴ ἱστορία ποὺ δείχνει πῶς ἡ πονηριὰ
νικᾷ τὴ δύναμι. Στὴν πραγματικότητα ὅμως τὸ δελφίνι
κρατάει τὰ σκῆπτρα τῆς γρηγοράδας μέσα σὲ ὅλα τὰ ζων-
τανὰ πλάσματα τῆς θάλασσας. Ἔρχεται ἐπίσης πρῶτο καὶ
στὴν ἔξυπνάδα. Σὲ διάφορα ἐνυδρεῖα διατηροῦνται δελφίνια
σχεδὸν ἡμερωμένα, ποὺ γνωρίζουν τὸν φύλακά τους καὶ τὸν
τροφοδότη τους καὶ δέχονται τροφὴ ἀπὸ τὰ χέρια του καὶ
παίζουν μαζί του κι ἐκτελοῦν διάφορα νούμερα.

'Απὸ τὰ παλιὰ χρόνια οἱ ναυτικοὶ θαυμάζουν καὶ ἀγα-
ποῦν τὸ δελφίνι. Εἶναι γ' αὐτοὺς μιὰ ζωντανὴ παρουσία, μιὰ
συντροφιὰ στὸ ἀπέραντο πέλαγος κι ἔνα πλάσμα ξένοιαστο
κι ἐλεύθερο, ποὺ καλπάζει στὰ κύματα σὰν ἄλογο καὶ χαί-
ρεται τὴ θάλασσα. Ταξιδεύει κι αὐτὸ ὅπως τὸ καράβι τους
κι ἔρχεται κοντά τους καὶ πλέει στὸ πλευρὸ τοῦ καραβιοῦ,
σὰ νὰ παραβγαίνῃ μαζί του στὸ τρέξιμο, ἢ προχωρεῖ μὲ
έλιγμούς, μὲ γύρους, πλάνη, μπροστά, δεξιὰ ἀριστερὰ καὶ
φαίνεται καὶ γάνεται καὶ φεύγει καὶ ξανάρχεται. Τώρα τὸ
βλέπεις μπροστά σου νὰ προσπερνάῃ τὸ καράβι, σὲ λίγο
τὸ ἔχεις στὸ πλευρό σου ἢ τὸ ἀφήνεις πίσω, σὲ λίγο πάλι
νά το μπροστὰ νὰ διασταυρώνεται μὲ τὴν πλώρη ἢ νὰ βρα-
δυπορῇ, σὰ νὰ σὲ περιμένῃ. Καὶ δὲν εἶναι ἔνα, εἶναι πολλά,
μιὰ θάλασσα γεμάτη ἀπὸ ράχες μαυροπράσινες, ποὺ ἀνα-
δύονται καὶ βυθίζονται κάθε στιγμή. Οἱ θαλασσινοὶ τὰ κα-
μαρώνουν. Περνοῦν τὴν ὥρα τους μαζί τους. Τοὺς ἀρέσει
πολὺ ἀυτὸ τὸ παιγνιδιάρικο θαλασσινὸ θηρίο, ποὺ δὲν πει-
ράζει ἀνθρωπο ποτέ, ποὺ κολυμπάει σὰν γοργόνα καὶ τα-
ξιδεύει μὲ γάρη καὶ μὲ λεβεντιά. Τὸ βλέπουν σὰν ἔνα θα-

λασπόγχαρο στοιχειό, που βργάνει μέσα από τὰ κύματα κι
έχει πάνω του ὅλη τὴ δύναμι καὶ ὅλη τὴν δμορφιὰ τῆς θάλασσας. Ξέρουν πώς εἶναι ἔνα πλάσμα δυνατὸ κι ἐλεύθερο
κι ἔχουν ἀκούσει πώς ἀγαπᾶ τὴ μουσικὴ καὶ πώς δίνει βοήθεια στοὺς ναυαγούς, πώς τοὺς παίρνει στὴν πλάτη του καὶ
τοὺς βράζει ἔξω στὴν ξηρά. Καὶ ἀπὸ ἑδῶ ἀκριβῶς ξεφυτρώνει ὁ μῦθος τοῦ Ἀρίωνα. Μουσικὸς ἦταν ὁ Ἀρίωνας κι
ἔθελγε μὲ τὴ μουσικὴ του ἀνθρώπους καὶ ζῶα καὶ πουλιά,
καὶ τὰ δελφίνια πήγαιναν κοντά του, ὅταν τὸν ἄκουγαν νὰ
παιζῃ ςρπα ἢ ἄλλο ὅργανο μουσικό. Καὶ μιὰ μέρα τὸν ἔπιασαν
οἱ πειραταὶ καθὼς ταξίδευε καὶ τὸν ἀπογύμνωσαν καὶ
τὸν πέταξαν στὸ πέλαγος. Κι ἔνα δελφίνι ἔτρεξε ἀμέσως καὶ
τὸν πῆρε στὴν πλάτη του καὶ τὸν ἔβγαλε στὸ Ταίναρο.

Θέμος Ποταμιάρος

ΜΕΡΟΣ
ΔΕΥΤΕΡΟΝ

A. ΑΠΟ ΤΟΝ ΘΡΗΣΚΕΥΤΙΚΟΝ ΒΙΟΝ

82. ΠΑΤΡΙΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΙΑ

Αἱ λέξεις πατρὶς καὶ θρησκεία διὰ τὸν "Ἐλλῆνα
ἐκφράζουν τὴν αὐτὴν ἰδέαν. Εἰναι τόσον βαθέως χαραγμέναι
εἰς τὴν καρδίαν αὐτοῦ, ὡστε δυνάμεθα νὰ τὰς παραβάλωμεν
μὲ τὰς δύο κυριωτέρας κινήσεις αὐτῆς· δηλαδὴ τὴν πατρίδα
μὲ τὴν συστολὴν τῆς καρδίας καὶ τὴν θρησκείαν μὲ τὴν
διαστολὴν αὐτῆς εἰς τρόπον, ὡστε ἡ ὑπαρξία τῆς μᾶς (τῆς
πατρίδος) προϋποθέτει τὴν ὑπαρξίαν τῆς ἄλλης (τῆς θρη-
σκείας).

Εἰς ὅλα τὰ ἔθνικὰ κινήματα οἱ "Ἐλληνες ἔλαβον πάντο-
τε ὡς σύνθημα τὴν πίστιν καὶ τὴν πατρίδα. Οἱ πρωτομάρτυ-
ρες τῆς ἐλληνικῆς ἐλευθερίας ἥσαν οἱ ἀρχηγοὶ τῆς θρησκείας,
πατριάρχαι καὶ ἀρχιερεῖς.

Δ. Π. Τυπάλδος — Φορέστης (διασκευή)

83. ΟΙ ΤΡΕΙΣ ΙΕΡΑΡΧΑΙ

Ἡ τριακοστὴ Ἰανουαρίου εἶναι ἀπὸ τῶν βυζαντίων ἀκόμη αἰώνων ἀφιερωμένη εἰς τοὺς Τρεῖς Ἱεράρχας: τὸν Βασίλειον τὸν Μέγαν, τὸν Γρηγόριον τὸν Ναζιανζηνόν, τὸν ἐπικαλούμενον Θεολόγον, καὶ τὸν Ἰωάννην τὸν Χρυσόστομον. Καίτοι δὲ καθεὶς τούτων ἔχει ἴδιαιτέραν ἡμέραν ἑορτῆς, ὅμως τὴν 30ὴν Ἰανουαρίου ἑορτάζονται ἀπὸ κοινοῦ, διότι οἱ τρεῖς ἐκεῖνοι συνετέλεσαν, ὅσον ἵσως μόνον ὁ Ἀθανάσιος ὁ Μέγας, εἰς τὴν ἐμπέδωσιν τῆς πίστεως. Συνετέλεσαν δὲ ἔξι ἄλλου ὅσον οὐδεὶς εἰς τὴν ἐναρμόνισιν τῆς μεγάλης ἑλληνικῆς πνευματικῆς κληρονομίας μὲ τὴν μεγάλην ἐπανάστασιν τῶν ψυχῶν — τὸν γριστιανισμὸν — καὶ τὸ θεῖον δίδαχμα τῆς ἀγάπης.

Διὰ τοῦτο καὶ ἡ κοινὴ πρὸς τιμήν των ἑορτὴν καθιερώθη ἀπὸ τοῦ 1100 ὡς ἑορτὴ τῆς παιδείας, ὡς ἑορτὴ τῶν σπουδαστῶν, μικρῶν καὶ μεγάλων, ὡς ἑορτὴ ἐπίσης τῶν διδασκαλῶν. Ἡ ἑορτὴ τῶν μεγάλων τούτων ἰεραρχῶν εἶναι ἡ ἑορτὴ τῶν ἑλληνικῶν καὶ γριστιανικῶν γραμμάτων, ἡ ἑορτὴ τοῦ ἑλληνοχριστιανικοῦ ἴδεώδους, τοῦ ὅποιου πιστοὶ εἶναι ὅλοι, ὅσοι πιστεύουν εἰς τὸν ἀνώτερον ἀνθρώπινον βίον.

Μεγάλοι θεολόγοι οι Τρεῖς Ἱεράρχαι καὶ κήρυκες τοῦ εὐαγγελικοῦ λόγου, μεγάλοι φιλόσοφοι καὶ λόγιοι, μεγάλοι ἀκόμη ἱατροί, δὲν ὑπῆρξαν μόνον θεωρητικοὶ ἄνδρες. Ὑπῆρξαν καὶ μεγάλοι ἀνθρωποὶ τῆς πρακτικῆς δράσεως, πολυσχιδεῖς καὶ ἀκούραστοι. Ὑπῆρξαν ὅτι οἱ ἀρχαῖοι "Ἐλληνες ἐθεώρουν πλήρη προσωπικότητα. Ἐπομένως ἐξηγοῦμεν εὐκόλως, διατί οἱ ἄνδρες αὐτοὶ κατώρθωσαν, ὅσα κατώρθωσαν, μεγάλα καὶ θαυμαστά.

"Αφοβοι ἥρχοντο εἰς ρῆξιν μὲ τοὺς ἴσχυροὺς τῆς ἡμέρας καὶ ἐξήρχοντο ἀπὸ τὸν ἀγῶνα πάντοτε νικηταί. Ἀνέπτυξαν ἐπίσης οἱ Τρεῖς Ἱεράρχαι φιλανθρωπικὴν δρᾶσιν τοιαύτην, ὥστε νὰ γίνουν αὐτοὶ κυρίως οἱ ἡγήτορες τῆς μεγάλης κοινωνικῆς πολιτικῆς τοῦ Βυζαντίου, ὅμοίαν τῆς ὁποίας, ὅπως εἶπεν Εὐρωπαῖος ιστορικός, δὲν ἐγνώρισε μέχρι τοῦδε ὁ κόσμος.

Καὶ διὰ νὰ μὴ νομισθῇ τὸ τελευταῖον τοῦτο ὑπερβολή, ἀρκεῖ νὰ ὑπενθυμίσωμεν ὅτι εἰς τὴν μεγάλην μεσαιωνικὴν μας αὐτοκρατορίαν ὅλα τὰ ὀρφανὰ εὔρισκον θέσιν εἰς τὰ ὑποδειγματικῶς ὡργανωμένα ὀρφανοτροφεῖα· αἱ χῆραι ἐτύγχανον ἰδιαιτέρας περιθάλψεως εἰς εἰδικὰ ἰδρύματα· αἱ πτωχαὶ ἐπίτοκοι γυναῖκες εἰσήγοντο εἰς μακευτήρια· τὰ ἐγκαταλελειμμένα βρέφη εἶχον ἀσυλον τὰ βρεφοκομεῖα· οἱ πένητες γέροντες εὔρισκον ἥρεμον τέρμα εἰς τὰ γηροκομεῖα· οἱ φυλακισμένοι παντοιοτρόπως ἐπροστατεύοντο εἰς τὰς φυλακάς.

'Αρκεῖ ἀκόμη νὰ ἐνθυμηθῶμεν ὅτι οἱ ἀπόμαχοι (οἱ «παλαιοὶ πολεμισταί», ὅπως λέγομεν σήμερον) καὶ οἱ ἀνάπτυξαν πολέμων ἐτύγχανον, αὐτοὶ καὶ αἱ οἰκογένειαι των, πηροὶ τῶν πολέμων ἐτύγχανον, καὶ στοργῆς. Ὑπῆργε ταμεῖον πρὸς συνεχοῦς προστασίας καὶ στοργῆς. Ὑπῆργε ταμεῖον πρὸς ἔξαγορὰν τῶν αἰχμαλώτων, πλεῖστα ἐπίσης νοσοκομεῖα λοιμωδῶν νόσων (ώς λ.χ. λεπροκομεῖα).

'Αλλὰ τί πρῶτον καὶ τί δεύτερον νὰ σημειώσῃ κανεὶς

ἀπὸ τὴν κοινωνικὴν πρόνοιαν καὶ τὴν φιλονηθρωπίαν εἰς τὸ Βυζάντιον!

‘Αλλ’ ἂς ἐπανέλθωμεν εἰς τοὺς Τρεῖς Ιεράρχας. “Αὐθιρωποὶ τοιαύτης θεωρητικῆς καὶ πρακτικῆς δράσεως ἦτο φυσικὸν ὅγι ἀπλῶς νὰ θίξουν, ἀλλὰ ἐμβριθῶς νὰ ἀσχοληθοῦν περὶ τὰ μεγάλα ἡθικὰ ζητήματα τῆς ἐποχῆς των. Προκειμένου π.χ. περὶ τῆς ιδιοκτησίας διακηρύττουν ἀπὸ συμφώνου καὶ οἱ τρεῖς ὅτι, ὁσάκις αὕτη δὲν προέρχεται ἀπὸ ἀρπαγὴν ἢ ἀμαρτίαν, ὅταν δηλαδὴ ἡ προέλευσίς της είναι καθαρά, τότε καὶ μόνον είναι ἡθικῶς καὶ θρησκευτικῶς δεκτή. Πρέπει δὲ νὰ τὴν θεωρῶμεν ἀπλῶς δᾶρον τοῦ Θεοῦ, περιουσίαν τοῦ Θεοῦ, ἐπὶ τῆς ὁποίας ἡμεῖς ἔχομεν δικαίωμα χρήσεως, εἴμεθα ἀπλοῦ διαχειρισταὶ καὶ τίποτε ἄλλο. Διέτι «πᾶσα δόσις ἀγαθὴ καὶ πᾶν δώρημα τέλειον ἔνωθεν ἔστι καταβαῖνον ἐκ τοῦ πατρὸς τῶν φώτων». Κακὸν ἄρα, κατὰ τοὺς τρεῖς Ιεράρχας, δὲν είναι αὕτη αὕτη ἡ ιδιοκτησία, ἀλλὰ ἡ κακὴ προέλευσίς ἡ ἡ κακὴ διαχειρισίας αὐτῆς. Διὰ τοῦτο καὶ ἀναγνωρίζεται ἀπὸ τοὺς Πατέρας τούτους εἰς τὴν Ἐκκλησίαν τὸ δικαίωμα νὰ ἔχῃ ιδικήν της περιουσίαν. Ἡ περιουσία αὕτη—πολὺ μεγάλη κατὰ τοὺς χρόνους ἐκείνους—διετίθετο εἰς τὴν περίθαλψιν τῶν πτωχῶν καὶ τῶν πασχόντων. “Οθεν καὶ «περιουσία τῶν πτωχῶν» ἔχαραχτηρίζετο.

‘Αλλ’ ἀν καταφέρωνται ἐναντίον τῶν κακῶν πλουσίων οἱ Τρεῖς Ιεράρχαι, τοῦτο δὲν σημαίνει ὅτι είναι συμπαραστάται οἵουδήποτε πτωχοῦ. «Δὲν είναι πτωχὸς—λέγει ὁ Χρυσόστομος—ἐκεῖνος ποὺ δὲν ἔχει τίποτε. Πτωχὸς είναι ὅποιος ἐπιθυμεῖ πολλά. Δὲν είναι πλούσιος ἐκεῖνος ποὺ ἔχει πολλά, ἀλλ’ ἐκεῖνος, δ ὅποιος τίποτε δὲν ἔχει ἀνάγκην».

Δριμύτατα ὄμιλοῦν οἱ Τρεῖς Ιεράρχαι καὶ κατὰ παντὸς κέρδους μὴ συμβιβαζομένου πρὸς τὸν ἡθικὸν νόμον: «“Οταν

ἀπὸ κακὴν πρᾶξιν κερδίσης, νὰ εἶσαι βέβαιος ὅτι ἔχεις ἀρ-
ραβωνισθῆ τὴν δυστυχίαν», λέγει ὁ Μ. Βασίλειος.

‘Ως τὸ ἄριστον καὶ κυρίως θεμιτὸν μέσον πρὸς ἔξεύρε-
σιν τῶν ἀπαιτουμένων πρὸς τὸ ζῆν καὶ πρὸς ἀπόκτησιν πε-
ριουσίας θεωροῦν οἱ Τρεῖς Ἱεράρχαι τὴν ἐργασίαν. ‘Οχι δὲ
μόνον διὰ τοὺς λόγους τούτους ἀλλὰ καὶ αὐτὴν καθ’ ἔκυτὴν
τὴν ἐργασίαν θεωροῦν πρᾶξιν καλήν. Κηρύττουν αὐτὴν λαμ-
πρὸν μέσον πρὸς ἀσκησιν, πρὸς διαπαιδαγώγησιν εἰς τὸ κα-
λόν, πρὸς ἴσορροπίαν τοῦ νευρικοῦ συστήματος, πρὸς τὴν
ὑγείαν γενικῶς. Καὶ καταφέρονται συνεχῶς ἐναντίον τῆς ἀρ-
γίας ὡς μητρὸς πάσης κακίας. «Κατεσκεύασεν ὁ Θεὸς τὴν
ψυχὴν, διὰ νὰ ἐργάζεται», λέγει ὁ Χρυσόστομος. Καὶ συμ-
πληρώνει: «Ἡ ἐργασία εἶναι σύμφωνος πρὸς τὴν φύσιν τῆς
ψυχῆς, ἡ ἀργία εἶναι παρὰ τὴν φύσιν αὐτῆς». ‘Ως εἴδη δὲ
ἐργασίας συνιστοῦν οἱ μεγάλοι ἑκεῖνοι Πατέρες τὰ διάφορα
κυρίως χειροτεχνικὰ ἐπαγγέλματα, τὴν ὑφαντουργίαν, τὴν
ἐπεξεργασίαν τῶν ἐκ χαλκοῦ ἀντικειμένων, τὴν οἰκοδομικήν,
κατ’ ἔξοχὴν δὲ τὴν γεωργίαν. ‘Αλλὰ καὶ διεδήποτε ἄλλο,
ἀρκεῖ νὰ μὴ δημιουργῇ ἥθικὸν κίνδυνον, ὅπως λ.χ. τὸ ἐπάγ-
γελμα τοῦ τοκογλύφου ἢ τοῦ μονομάχου. Τόσον δὲ περισ-
σότερον εἶναι οἱ Τρεῖς Ἱεράρχαι θιασῶται τῆς σωματικῆς
ἐργασίας, ὅσον διότι πρέπει νὰ καταρρίψουν τὴν ἔξ ὥρισμέ-
νων λόγων πρόληψιν τῆς ἀρχαιότητος ἐναντίον τῆς τοιαύ-
της φύσεως τῆς ἐργασίας: «Καὶ τὸν κατασκευαστὴν σφη-
νῶν νὰ θεωρῇς ἀδελφόν, λέγει ὁ Χρυσόστομος. Καὶ ὅταν τὸν
βλέπῃς νὰ κόπτῃ ξύλα, νὰ κτυπᾷ μὲ τὸ σφυρί, νὰ εἶναι
μουντζουρωμένος, ὅχι μόνον νὰ μὴ τὸν περιφρονῆς, ἀλλὰ
νὰ τὸν θαυμάζῃς».

‘Ο ἄριστος δὲ τρόπος τῆς χρήσεως τῶν ἐπιγείων ἀγα-
θῶν εἶναι, κατὰ τοὺς Τρεῖς Ἱεράρχας, ἡ ἀγαθοεργία, ἡ σπά-
ταλος, ἡ ἀνευ φειδοῦς ἀγαθοεργία. «Τὰ χρήματα εἶναι κα-
ταλος,

λά, έτσι μὲ αὐτὰ παύγες τὴν πενίαν τοῦ πληγού σου», λέγει ὁ Χρυσόστομος.

Συνιστῶντες ὅμως οἱ Τρεῖς Ἱεράρχαι τὴν ἀπεριόριστον ἀγαθοεργίαν καὶ στηλιτεύοντες μὲ τὰ μελανώτερα χρώματα τὴν πολυτέλειαν, δὲν ζητοῦν ἀπὸ τὸν ἔχοντα νὰ ἐγκαταλείψῃ ἑαυτόν: «Οὐχὶ νὰ ζῆς ὅπως ὁ Διογένης ὁ Κυνικός, ποὺ ἐφόρει φάκη καὶ κατάκει εἰς πίθον καὶ, ἐνῷ ἐξέπληξε πολλούς, δὲν ὠφέλησε κανένα», λέγει ὁ Χρυσόστομος. Καὶ προσθέτει: «Ο Παῦλος δὲν ἔκαμε τίποτε ἀπὸ αὐτά. Καὶ κοσμίως ἐνεδύετο καὶ ἐνοίκιον ἐπλήρωνε τῆς οἰκίας, ὅταν ἔμενεν εἰς τὴν Ρώμην».

Ἡ ἐλεημοσύνη καὶ ἡ εὔρυτέρα φιλανθρωπία εἶναι τὸ κορύφωμα τοῦ αηρύγματος τῶν Τριῶν Ἱεραρχῶν. Συνιστοῦν τὴν ἐλεημοσύνην ἀδιακρίτως καὶ ἀνεξαρτήτως τῆς ἡθικῆς ποιότητος τῶν ἐλεουμένων καὶ θεωροῦν τὸ καθῆκον τῆς ἐλεημοσύνης ἀνώτερον καὶ τῆς νηστείας καὶ τῶν προσευχῶν καὶ τῶν δωρεῶν εἰς τὰς ἐκκλησίας καὶ πάσης ἄλλης ἀρετῆς. Πρῶτοι δὲ αὐτοὶ παρέχουν τὸ μέγα παράδειγμα τοῦ ἐλεήμονος καὶ τοῦ φιλανθρώπου.

Ο Βασίλειος, ὁ πρῶτος συστηματικώτερον ὄργανώσας τὴν χριστιανικὴν φιλανθρωπίαν, ίδρυει μὲ ίδιας δαπάνας περὶ τὸ 370 καὶ συντηρεῖ πλησίον τῆς Καισαρείας τὸ πρῶτον ἔρτιον συγκρότημα φιλανθρωπικῶν ίδρυμάτων, περιλαμβάνον νοσοκομεῖον, γηροκομεῖον, ὄρφανοτροφεῖον, πτωχοκομεῖον, λεπροκομεῖον καὶ ἄλλα τοιαῦτα ίδρυμάτα, τὴν περίφημον «Βασιλειάδα». Αὕτος δὲ ὁ Βασίλειος ίδιοχείρως περιεποιεῖτο ἐκεῖ τοὺς λεπρούς!

Ο Χρυσόστομος περιορίζει εἰς τὸ ἐλάχιστον τὰς δαπάνας τῆς Ἀρχιεπισκοπῆς τῆς Κωνσταντινουπόλεως καὶ κτίζει μὲ τὰ περισσεύοντα χρήματα νοσοκομεῖα.

Ο Γρηγόριος ἀφήνει τὴν περιουσίαν του ὀλόκληρον

εἰς τὴν Ἐκκλησίαν τῆς Ναζιανζοῦ χάριν τῶν πτωχῶν!

Γνησίαν ἐλληνικὴν παιδείαν, γνησίαν χριστιανικὴν ἀρετήν, ἀκαταπόνητον δραστηριότητα ὑπὲρ τῆς δυστυχίας, πίστιν εἰς τὸν ἔξαγιασμὸν τοῦ ἀνθρωπίνου βίου, ίδού τι τιμῶμεν εἰς τὸ πρόσωπον τῶν Τριῶν Ἱεραρχῶν, τῶν «λαμπρῶν Φωστήρων»: τοῦ «ὑψίνου» Βασιλείου, τοῦ «πυρίπνου» Γρηγορίου, τοῦ «χρυσοῦ τὴν γλῶτταν» Ἰωάννου.

«Ἐλληνικὸς Ἐρυθρὸς Σταυρὸς τῆς Νεότητος» E. P. Φωτιάδης

84. ΔΕΗΣΙΣ ΠΡΟΣ ΤΟΝ ΧΡΙΣΤΟΝ ΥΠΕΡ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ *

Φθάνει, Κριτὰ δικαιότατε, φθάνει. "Εως πότε οἱ δυστυχεῖς Ἑλληνες θὰ εὐρίσκωνται εἰς τὰ δεσμὰ τῆς δουλείας καὶ μὲ ὑπερήφανον πόδα θὰ πατῇ τὸν λαιμὸν των ὁ βάρβαρος κατακτητής; "Εως πότε Γένος τόσον ἔνδοξον καὶ εὐγενὲς θὰ προσκυνῇ τὸν θρόνον ἐνὸς ἀθέου τυράννου; "Εως πότε αἱ χῶραι ἐκεῖναι, εἰς τὰς ὄποιας ἀνατέλλει ὁ ὁρατὸς "Ηλιος, θὰ κυβερνῶνται ἀπὸ τὴν ἡμισέληνον;

Σὲ ἵκετεύω νὰ ἐνθυμηθῆς ὅτι εἶσαι ὅχι μόνον Κριτής, ἀλλὰ καὶ Ηπατήρ, καὶ ὅτι παιδεύεις, ἀλλὰ δὲν θανατώνεις τὰ τέκνα Σου.

"Αν αἱ ἀμαρτίαι τῶν Ἑλλήνων ἔγιναν ἀφορμὴ τῆς δικαίας ὀργῆς Σου, Σύ, ὅστις εἶσαι πολυεύσπλαγχνος, συγχώρησον αὐτοὺς καὶ μὴ τοὺς ἀφανίσῃς ἀπὸ τὸ πρόσωπον τῆς οἰκουμένης.

Ἐνθυμήσου, Θεάνθρωπε Ἰησοῦ, ὅτι τὸ ἐλληνικὸν Γένος ἔγοιξε πρῶτον τὰς ἀγκάλας του, διὰ νὰ δεχθῇ τὸ θεῖόν Σου εὐαγγέλιον. Κατέρριψε πρῶτον αὐτὸ τὰ εἴδωλα καὶ Σὲ προσεκύνησεν ὡς Θεόν, κρεμάμενον ἐπὶ τοῦ τιμίου ξύλου τοῦ Σταυροῦ.

* Ἡ δέησις αὕτη ἐγράφη πρὸ τοῦ 1684.

Πρῶτον πάλιν τὸ Γένος τοῦτο ἀντέστη κατὰ τῶν τυ-
ράννων, οἱ δόποῖοι μὲ φοβεροὺς διωγμοὺς καὶ μαρτύρια ἐ-
ζήτουν νὰ ἐκριζώσουν ἀπὸ τὸν κόσμον τὴν πίστιν καὶ ἀπὸ
τὰς καρδίας τῶν γριστικῶν τὸ Θεῖόν Σου ὄνομα. Διὰ τοῦ
αἷματος τῶν Ἑλλήνων ηὔξανε, Χριστέ μου, εἰς ὅλην τὴν
οἰκουμένην ἡ Ἔκκλησία Σου.

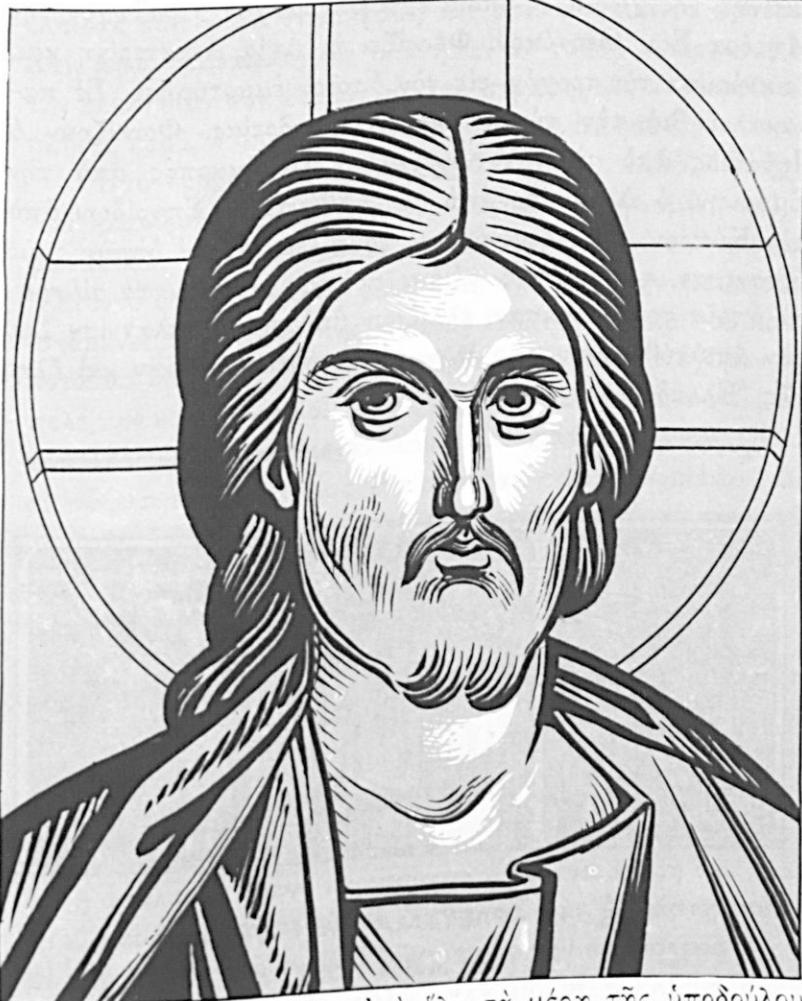
Οἱ Ἑλληνες ἐπλούτισαν αὐτὴν μὲ τοὺς θησαυροὺς τῆς
σοφίας καὶ τὴν ἐπροστάτευσαν διὰ τῆς ἑλληνικῆς γλώσσης,
διὰ τῶν συγγραμμάτων τῶν καὶ διὰ τῆς ἴδιας ζωῆς των.
Ωδηγοῦντο μὲ ἀπειρον μεγαλοψυχίαν καὶ εἰς τὰς φυλακὰς
καὶ εἰς τὰ βασανιστήρια καὶ εἰς τὰς ἔξοριας. Ἡγωνίσθησαν,
διὰ νὰ σβήσουν τὰς πλάνας, διὰ νὰ ἔξαπλώσουν τὴν πίστιν,
διὰ νὰ Σὲ κηρύξουν Θεάνθρωπον καὶ διὰ νὰ λάμψῃ ἡ δόξα
τοῦ Σταυροῦ.

Ως εὔσπλαγχνος λοιπὸν καὶ παντοδύναμος, σῶσον αὐ-
τοὺς ἀπὸ τὸν ζυγὸν τῆς βαρβαρικῆς αἰχμαλωσίας. Ως φιλό-
δωρος δὲ καὶ πλουσιοπάροχος ἀνταποδότης, ἀνοιξε τοὺς θη-
σαυροὺς τῶν θείων Σου χαρίτων καὶ ὤψωσε πάλιν εἰς τὴν
προτέραν δόξαν τὸ Γένος καὶ δώρησε εἰς αὐτὸ τὸ σκῆπτρον
καὶ τὸ βασίλειον.

Ναί, Σὲ παρακαλῶ, εἰς τὸ ὄνομα τοῦ «Χαῖρε» ἐκείνου,
ποιῶ ἔφερε τὴν χαρὰν εἰς τὸν κόσμον. Εἰς τὸ ὄνομα τῆς θείας
ἐνσαρκώσεώς Σου, εἰς τὴν ὄποιαν, ἐνῷ ἦσο Θεός, ἔγινες
ἀνθρωπος, διὰ νὰ φωνῇς εἰς τοὺς ἀνθρώπους φιλάνθρω-
πος. Εἰς τὸ ὄνομα τοῦ Βαπτίσματος, μὲ τὸ ὄποιον μᾶς ἐπλυ-
νεῖς ἀπὸ τὴν ἀμαρτίαν. Εἰς τὸ ὄνομα τοῦ Σταυροῦ Σου, μὲ
τὸν ὄποιον μᾶς ἤνοιξες τὸν Παράδεισον. Εἰς τὸ ὄνομα τοῦ
θανάτου Σου, μὲ τὸν ὄποιον μᾶς ἔδωσες τὴν ζωήν. Εἰς τὸ
ὄνομα τῆς ἐνδόξου Ἀναστάσεώς Σου, ἡ ὄποια μᾶς ἀνεβί-
βασεν εἰς τὰ οὐράνια.

Ἐὰν ὅμως αἱ φωναί μου αὗται δὲν Σὲ παρακινοῦν

εἰς εὐσπλαγχνίαν, ἃς Σὲ παρακινήσουν τὰ δάκρυα, τὰ ὅποῖα
τρέχουν ἀπὸ τοὺς ὄφθαλμούς μου. Καὶ ἂν δὲν φθάνουν καὶ
ταῦτα, ἃς Σὲ παρακινήσουν αἱ παρακλήσεις τῶν Ἅγιων

Σου, οἱ ὅποιοι φωνάζουν ἀπὸ ὅλα τὰ μέρη τῆς ὑποδούλου
Ἐλλάδος.

Φωνάξει ἀπὸ τὴν Κρήτην ὁ "Ἄγιος Ἀνδρέας, ὁ ἀρχιε-

πίσκοπος αὐτῆς, καὶ Σὲ παρακαλεῖ νὰ ἔξολοθρεύσῃς τοὺς Ἀγαρηνοὺς λύκους. Φωνάζει ἀπὸ τὴν Πόλιν ὁ Ἀγιος Χρυσόστομος καὶ Σὲ παρακαλεῖ νὰ ἐκδιώξῃς τοὺς ἐχθροὺς ἐξ ἑκείνης τῆς γώρας, ἡ ὅποια ἔχει ὑπέρμαχον στρατηγὸν τὴν Μητέρα Σου Θεοτόκον. Φωνάζει ἡ Ἁγία Αἰκατερίνη καὶ, δεικνύουσα τὸν τροχόν, εἰς τὸν ὅποιον ἐμαρτύρησε, Σὲ παρακαλεῖ διὰ τὴν τύχην τῆς Ἀλεξανδρείας. Φωνάζουν ὁ Ἰγνάτιος ἀπὸ τὴν Ἀντιόχειαν, ὁ Πολύκαρπος ἀπὸ τὴν Σμύρνην, ὁ Διονύσιος ἀπὸ τὰς Ἀθήνας, ὁ Σπυρίδων ἀπὸ τὴν Κύπρον. Καί, δεικνύοντες τοὺς λέοντας, οἱ ὅποιοι τοὺς ἔξέσγισαν, τὰς φλόγας, αἱ ὅποιαι τοὺς ἔκαυσαν, τὰ σίδηρα, τὰ ὅποια τοὺς ἐθέρισαν, ἐλπίζουν ἀπὸ τὴν εὐσπλαχνίαν Σου τὴν ἀπελεύθερωσιν τῶν ἑλληνικῶν τούτων πόλεων καὶ ὅλης τῆς Ἑλλάδος.

«Τέχνη ρητορικῆς»

Φραγκίσκος Σκοδρός (διασκενή)

85. Η ΤΕΛΕΥΤΑΙΑ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑ

(29η Μαΐου 1453)

‘Η συγκινητικωτέρα σκηνὴ ἀπὸ ὅσας ἀνωνίτης ἡ ἴστορα τοῦ ὀρθοδόξου ἑλληνισμοῦ συνέβη ἐντὸς τοῦ ναοῦ τῆς

‘Αγίας Σοφίας, διλίγας ὥρας προτοῦ τὸ γένος τῶν Ἑλλήνων παραδοθῆ εἰς τὴν τετρακοσιετῆ δουλείαν.

‘Ο αὐτοκράτωρ Κωνσταντῖνος, ἀν καὶ δὲν εἶχε πλέον ἐλπίδας σωτηρίας, ἐπεσκέψθη τὰς ἐπάλξεις καὶ τὰ φρούρια. Καί, ἀφοῦ ἐβεβαιώθη ὅτι ὅλα ἦσαν ἐν τάξει, εἰσέρχεται εἰς τὴν ἐκκλησίαν συνοδευόμενος ἀπὸ στρατηγούς καὶ Ἱερεῖς καὶ πλῆθος λαοῦ, ὁ ὅποιος ἐφώναζε: «Κύριε ἐλέησον!».

‘Ητο ὅρθρος τῆς Κυριακῆς 27 Μαΐου 1453. ‘Ο ἥχος τῶν κλαυθμῶν, ἡ βοὴ τῶν γυναικείων γογγυσμῶν καὶ αἱ φωναὶ τῶν παιδῶν ἐσκέπαζον τὰς δεήσεις τῶν διακόνων. Ἐδέοντο διὰ τελευταίαν φορὰν εἰς τὴν μεγάλην ἐκκλησίαν, οἱ στάμενοι ἔμπροσθεν τῆς ὥρας Πύλης, «ὑπὲρ τοῦ καθυποτάξαι ὑπὸ τοὺς πόδας τῶν ὄρθιοδόξων πάντα ἐχθρὸν καὶ πολέμιον». Αἱ καρδίαι ὅλων ἦσαν καταλυπημέναι, ὡς ἐὰν ἐψάλλετο ἡ νεκρώσιμος ἀκολουθία ὀλοκλήρου γνενέᾶς. “Ολαι αἱ τάξεις τῆς κοινωνίας εὔρισκονται τώρα ἡνωμέναι. Δὲν ὑπάρχει διαφορὰ μεταξὺ τοῦ λαοῦ καὶ τῶν ἀρχόντων, τῶν πτωχῶν καὶ τῶν πλουσίων. “Ολοι ἐναγκαλίζονται ἀλλήλους, ὡς ἐὰν εὐρίσκωνται εἰς τὸ χεῖλος κοινοῦ τάφου.

‘Ο ιερώτατος ναὸς τῆς ὄρθιοδοξίας, τὸ καύχημα καὶ ἡ δόξα τοῦ χριστιανισμοῦ, εἶναι τώρα ἀφώτιστος, ἀκαλλώπιστος, σκυθρωπός. Παρουσιάζει τὴν σικόνα τῆς δυστυχοῦς Ἑλλάδος, ἡ ὅποια μετ’ ὅλιγας ὥρας ἤτο πεπρωμένον νὰ περιέλθῃ εἰς τὴν ἔξουσίαν τῶν ἀλλοπίστων.

“Οσον περισσότερον προχωρεῖ ἡ λειτουργία καὶ πλησιάζει ἡ ἀπόλυτις, τόσον περισσότερον αὐξάνει ἡ βοὴ τοῦ κλαυζει ὃ θρῆνος τοῦ λαοῦ διπλασιάζεται. ‘Εκάστη συλλαθμοῦ καὶ ὁ θρῆνος τοῦ λαοῦ διπλασιάζεται. Φήμη τῶν εὐχῶν ἤτο ἐν νέον βῆμα πρὸς τὴν καταστροφήν.

“Οτε ἐψάλλετο τὸ κοινωνικόν, οἱ ἐκκλησιαζόμενοι καὶ οἱ σωματοφύλακες παραμερίζουν καὶ ἐμφανίζεται ὁ Κωνσταντῖνος. Φορεῖ πτωχὴν καὶ παλαιὰν βασιλικὴν στολὴν καὶ

προγωρεῖ πρὸς τὸ ἄγιον βῆμα ἀσκεπής, κατηφής, μὲ δακρυ-
σμένους ὀφθαλμούς.

Οἱ στεναγμοὶ καὶ ὁ θόρυβος τοῦ πλήθους καταπαύουν.
Εἰς ὅλον ἐκεῖνον τὸν ἀπέραντον ναὸν οὐδὲν ἀκούεται ὅλο
παρὰ ἡ φωνὴ τοῦ λειτουργοῦ, τοῦ προσκαλοῦντος τοὺς χρι-
στιανούς νὰ προσέλθουν μετὰ πίστεως καὶ ἀγάπης εἰς τὴν
Θέσιν κοινωνίαν.

‘Ο αὐτοκράτωρ προσεύχεται ἐπὶ πολλὴν ὥραν. Γονυπε-
τεῖ τρεῖς φοράς ἐνώπιον τοῦ Δεσπότου Χριστοῦ καὶ τῆς Θεο-
μήτορος. Καταβάλλει πᾶσαν προσπάθειαν, διὰ νὰ ἔμποδίσῃ
τοὺς λυγμούς, οἱ ὅποιοι ἀπὸ καιροῦ εἰς καιρὸν ἀναβαίνουν
ἀπὸ τὴν καρδίαν του.

“Ἐπειτα, στραχεὶς πρὸς τὸν λαόν, λέγει μεγαλοφάνως:

— Χριστιανοί, συγχωρήσατε τὰς ἀμαρτίας μου καὶ ὁ Θεὸς
ἀς συγχωρήσῃ τὰς ἰδιακάς σας!

Παραλαμβάνει δέ, ὡς ἦτο συνήθεια, ἀπὸ τὰς χεῖρας
τοῦ Ἀρχιερέως τὰ ἄχραντα μυστήρια καὶ μεταλαμβάνει.
“Ολοι τότε ἐφώναξαν:

— “Ἐσο συγχωρημένος!

Μετὰ ταῦτα παρακινεῖ ὅλους νὰ κοινωνήσουν ἀδελφι-
κῶς καὶ νὰ ἐνθυμηθοῦν ὅτι ἔφθασεν ἡ ὥρα, κατὰ τὴν ὄποιαν
θὰ ἀγωνισθοῦν τὸν ὑπὲρ πάντων ἀγῶνα. Καὶ ὅτι, ἐὰν δὲν ἔχῃ
όρισει ὁ Θεὸς νὰ σώσουν διὰ τῆς θυσίας των τὴν ἀγαπητὴν
πατρίδα, ὀφείλουν τούλαχιστον νὰ ἀφήσουν εἰς τοὺς ἀπογό-
νους μνήμην ἀνδρείας καὶ ἀρετῆς.

Οἱ λόγοι τοῦ αὐτοκράτορος, ἐπαναλαμβανόμενοι ἀπὸ
στόματος εἰς στόμα, ἀντηχοῦν εἰς τὴν Ἀγίαν Σοφίαν ὡς οἱ
τελευταῖοι λόγοι τῆς διαθήκης τῆς Πατρίδος καὶ τῆς Πί-
στεως. Καὶ εἰς τοὺς λόγους αὐτοὺς προστίθενται μὲ περισσό-
τεραν ὄρμὴν οἱ κλαυθμοὶ καὶ οἱ ὀδυρμοὶ τῶν προσερχομένων
εἰς τὴν ἀγίαν μετάληψιν.

‘Ο ίχος τῆς σάλπιγγος διακόπτει τὴν τραγικὴν σκηνήν. Αἱ μητέρες ἀποχαιρετοῦν τὰ τέκνα τῶν, αἱ γυναῖκες ρίπτονται εἰς τὰς ἀγκάλας τῶν συζύγων. Οἱ τελευταῖοι ἀσπασμοὶ συγχέονται μὲ τὸν κρότον τῶν ξιφῶν καὶ τῶν ἀσπίδων.

Κατ’ ἔκεινην τὴν ἡμέραν ἔκοινώνησαν ὅλοι μετὰ πίστεως, ἀγάπης καὶ ἐλπίδος. Καὶ ὅλοι τὸν αὐτὸν ὄρκον ὠρκίσθησαν καὶ βασιλεὺς καὶ ἄρχοντες καὶ λαός καὶ ἱερατεῖον.

Δὲν ἤκουε κανεὶς ἄλλο τι παρὰ φωνὰς περὶ ἀμοιβαίας συγχώρησεως τῶν ἀμαρτημάτων καὶ ὄρκους πίστεως εἰς τὸ

“Εθνος καὶ τὴν Ἐκκλησίαν τοῦ Χριστοῦ:

— «Συγχώρησόν με ἀδελφέ!» εἰς ἐφώναζεν ἐδῶ.

— «Ο Θεὸς ἡς σὲ συγχώρησῃ!» ἀπεκρίνοντο οἱ ἄλλοι.

· Η ἀμοιβαία συγχώρησις τῶν ἀμαρτιῶν ἐξηκολούθησε σχεδὸν μέχρι τῆς αὐγῆς.

Τὰ σουλτανικὰ στρατεύματα τέλος περικυκλώνουν τὸν βασιλέα. Ό Κωνσταντῖνος, μαχόμενος μέχρις ἐσχάτων, ὑστατος πράγματι ὑπερασπιστὴς τῆς Πόλεως, βλέπων τὸν ἄρευκτον θάνατόν του, κραυγάζει πρὸς τοὺς ὀπαδούς του:

— Δὲν εἰναι κανεὶς ἐδῶ, δοστις νὰ λάβῃ τὴν κεφαλήν μου;

Οὐδεὶς ζωντανὸς ἥτο πλησίον του. Ἐπὶ τέλους δέχεται καὶ αὐτός, τελευταῖος ὅλων, τὸν οὐράνιον στέφανον. Πληγωθεὶς εἰς τὸν ὕμνον, πίπτει εἰς τὸ τεῖχος τῆς ὄρθαδοξίας ἥμιθανής, κατὰ τὸ τεσσαρακοστὸν ἔνατον ἔτος τῆς ἡλικίας του, καὶ μετ’ ὀλίγον ἀποθνήσκει.

“Οτε διεδόθη ἡ εἰδησίς ὅτι ἡ βασιλὶς τῶν πόλεων ἐκυριεύθη, πλῆθος ἀναρίθμητον χριστιανῶν ὕρμησε, διὰ νὰ προφυλαχθῇ εἰς τὸν ναὸν τῆς Ἀγίας Σοφίας. “Ανω καὶ κάπροφυλαχθῇ εἰς τὰς στήλας καὶ εἰς τὰς στήλας καὶ εἰς τὸ θυσιατῶν καὶ εἰς τὰ προαύλια καὶ εἰς τὰς στήλας καὶ εἰς τὸ θυσια-

στήριον καὶ εἰς πάντα τόπον ἥτο λαὸς ἀναρίθμητος. Κλείσαντες δὲ τὰς θύρας μὲ δόλοις γυμνοὺς καὶ θρήνους καὶ κραυγὰς ἀπελπισμοῦ, ἵκετευον σωτηρίαν παρὰ τοῦ Θεοῦ. 'Αλλὰ μετ' ὀλίγον οἱ Τοῦρκοι λεηλατοῦντες, σφάζοντες, αἰχμαλωτίζοντες, ψθάνουν εἰς τὸν ναόν. Εὔρισκουν τὰς πύλας κλεισμένας. Καὶ ἐπιχειροῦν νὰ τὰς ρίψουν διὰ πελέκεων.

Ποῖος δύναται νὰ περιγράψῃ τὴν τρομερὰν ἔκείνην στιγμήν: Εἰς τὸ ἄκουσμα τοῦ κτυπήματος τοῦ πελέκεως βροντῶδεστεροὶ ἀκούονται οἱ θρῆνοι, αἱ φωναὶ τῶν νηπίων, τὰ μοιρολόγια τῶν μητέρων, οἱ ὀδυρμοὶ τῶν πατέρων καὶ τὰ δάκρυα τῶν Ἑλληνίδων παρθένων.

Αἰρνιδίως καταπαύουν οἱ θρῆνοι, διότι ἀκούεται βροντώδης φωνή:

—“Οσοι πιστοί, παύσατε τοὺς κλαυθμοὺς καὶ ἀκούσατε τοὺς λόγους μου!

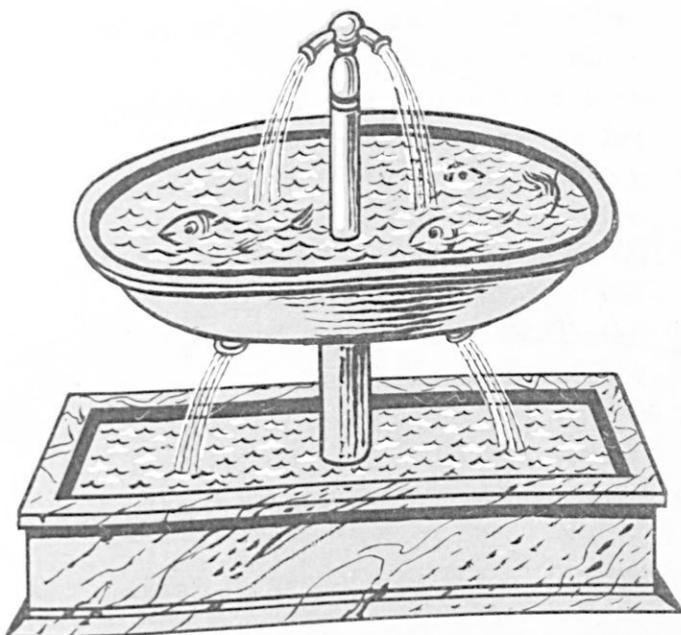
Τοῦ ἡ φωνὴ τοῦ κατόπιν Πατριάρχου Γενναδίου. “Ορθιος ἐπὶ τοῦ ἔμβωνος, μὲ τὰς χεῖρας ὑψωμένας ὑπεράνω μυρίων κεραλῶν. Ἡσαν οἱ τελευταῖοι χριστιανικοὶ λόγοι, οἵτινες ἦγησαν εἰς τὸν ναὸν τῆς Σοφίας τοῦ Σωτῆρος Χριστοῦ τὴν 29ην Μαΐου 1453.

Οἱ Τοῦρκοι, εἰσελθόντες ἔιρητες ἐντὸς τοῦ ναοῦ καὶ ἰδόντες τὸν παλυάριθμον λαόν, συνέλαβον ἔκαστος τὸν ἴδιον του αἰχμαλωτον. Ἡχμαλωτίζετο δούλη μετὰ κυρίας, δεσπότης μετὰ δούλου, ιερεὺς μετὰ λαϊκοῦ, ἀρχιμανδρίτης μετὰ θυρωροῦ.

Εἰσαγωγὴ εἰς τὰ «Δημοτικὰ ζηματα»

Σπυρίδων Ζαμπέλιος

86. ΤΟ ΜΠΑΛΟΥΚΛΙ
(ΤΑ ΨΑΡΙΑ ΤΗΣ ΖΩΟΔΟΧΟΥ ΠΗΓΗΣ)

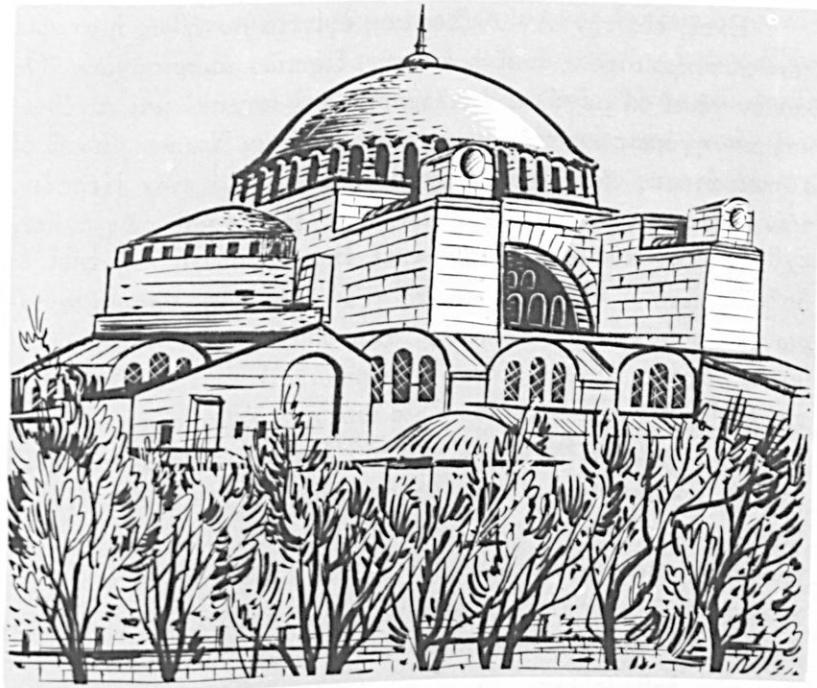
Σαράντα μέρες πολεμᾶ ὁ Μωχαμὲτ νὰ πάρη
τὴν Πόλι τὴ μεγάλη,
σαράντα μέρες ἔκαμεν ὁ γούμενος τὸ ψάρι
στὰ χείλη του νὰ βάλῃ.
'Απ' τὶς σαράντα κι ὄστερα πεθύμησε νὰ φάη
τηγανισμένο ψάρι.
—"Αν μᾶς φυλάῃ ἡ Παναγιά, καθὼς μᾶς ἐφυλάξει,
τὴν Πόλι ποιός θὰ πάρη;
Ρίγνει τὰ δίχτυα στὸν γιαλό, τρία ψαράκια πιάνει
—Θεὸς νὰ τὰ βλογήσῃ!—
τὸ λάδι βάλλει στὴ φωτιὰ μέσ' στ' ἀργυρὸ τηγάνι,
γιὰ νὰ τὰ τηγανίση.

- Τὰ τηγανίζει απὸ τὴν μιὰ καὶ πᾶν νὰ τὰ γυρίσῃ
καὶ ἀπὸ τὸ ἄλλο μέρος,
ὅ παραγιός του βιαστικὰ πάει νὰ τοῦ μιλήσῃ,
καὶ τὰ 'χασεν ὁ γέρος.
- Μήν τηγανίζης, γέροντα, καὶ μόσχισε τὸ ψάρι,
στὴν Πόλι τὴν μεγάλη.
- Τὴν Πόλι τὴν ἐξακουστὴν οἱ Τοῦρκοι ἔχουν πάρει,
μᾶς κόβουν τὸ κεφάλι!
- Στὴν Πόλι Τούρκων δὲν πατοῦν κι Ἀγαρηνοῦ ποδάρια!
Μοῦ φαίνεται σὰν ψέμα!
- Μά, ἂν εἶναι ἀλήθεια τὸ κακό, νὰ σηκωθοῦν τὰ ψάρια,
νὰ πέσουν μέσ' στὸ ρέμα!
- 'Ακόμη ὁ λόγος βάσταγε, τὰ ψάρια ἀπ' τὸ τηγάνι,
τὴν μιὰ μεριὰ ψημένα,
πηδήσανε καὶ πέσανε στῆς λίμνης τὴν λεκάνη,
γερά, ζωντανεμένα.
- 'Ακόμη ὅς τώρα πλέουνε, κόκκιν' ἀπὸ τὸ μέρος,
ὅπου τὰ εἴγε ψήσει,
φυλάκνε τὸ Βυζάντιο, ν' ἀναστηθῆ, κι ὁ γέρος
νὰ τ' ἀποτηγανίσῃ.

«'Ατθίδες αὔραι»

Γεώργιος Βιζυηνός

87. ΑΓΙΑ ΣΟΦΙΑ

Οι ἔνδεκα καὶ πλέον αἰῶνες τοῦ ἑλληνικοῦ μεσαιωνικοῦ κράτους — τοῦ μεγαλυτέρου καὶ πλέον πολιτισμένου ἡ μᾶλλον τοῦ μόνου πράγματι πολιτισμένου κράτους τῶν μεσαίων χρόνων — οἱ ἔνδεκα αὗτοὶ αἰῶνες κέντρον ἔχουν τὴν «Μεγάλην Ἐκκλησίαν», τὸν «Μέγαν Ναόν», τὴν «Ἄγιαν Σοφίαν». Εἶναι τὸ τρίπτυχον μὲ τὸ δόποιον ὀνόματος αἱ εὐλαβεῖς βυζαντιναὶ ψυχαὶ τὸ ἀριστούργημα τῆς θρησκευτικῆς των λατρείας. «Ολοι οι θρίαμβοι καὶ ὅλαι αἱ συμφοραὶ της τικῆς των λατρείας.» Διὰ τοῦτο ἡ ἔξιστορησις σχετίζονται μὲ τὴν Ἄγιαν Σοφίαν. Διὰ τοῦτο ἡ ιστορία τῆς τῶν συμβάντων εἰς τὴν Ἄγιαν Σοφίαν εἶναι ἡ ιστορία τῆς μεσαιωνικῆς μας αὐτοχρονικῆς.

‘Εκεῖ, εἰς τὴν ‘Αγίαν Σοφίαν, ἐγίνετο συνήθως ἡ στέψις τῶν αὐτοκρατόρων, ἐκεῖ ἡ ἀνακήρυξις τῶν πατριαρχῶν. “Ολαι ἐν γένει αἱ μεγάλαι ἐκκλησιαστικαὶ πομπαὶ καὶ αἱ ἔθνικαὶ πανηγύρεις κέντρον εἶχον τὸν «Μέγαν Ναὸν». ’Εκεῖ οἱ αὐτοκράτορες καὶ οἱ στρατηγοὶ — οἱ νικηταὶ τῶν Περσῶν, τῶν Ἀβάρων, τῶν Βουλγάρων, τοῦ Ἰσλάμ καὶ τῶν ἄλλων ἐχθρῶν τῆς αὐτοκρατορίας—ἐκεῖ ἐπευφημοῦντο καὶ ἐκεῖ ἐδοξολογεῖτο ὁ Θεός, ὁ «ινίας τοῖς βασιλεῦσι κατὰ βαρβάρων δωρούμενος». ’Εκεῖ θὰ ἀκουσθοῦν πρώτην φορὰν οἱ ὄμνοι, ὅσους ψάλλει μέχρι σήμερον ἡ ’Εκκλησία μας. Εἰς τὴν «Μεγάλην ’Εκκλησίαν» μὲ ίσότητα δημοκρατικήν, γνησίως ἑλληνικήν, θὰ στολίζουν τὸν ’Επιτάφιον τοῦ Θεανθρώπου ἡ βασίλισσα καὶ αἱ ἀρχόντισσαι τοῦ «’Ιεροῦ Παλατίου» καὶ αἱ κόραι τοῦ λαοῦ. Ο ναὸς θὰ εἶναι τὸ κέντρον τῶν εἰκονομαχικῶν ἐρίδων, αἱ ὄποιαι συνετάραξαν ἔνα ὄλοκληρον αἰῶνα τὴν αὐτοκρατορίαν, καὶ πρῶτος ὁ ναὸς οὗτος βλέπει τὴν ἀναστήλωσιν τῶν εἰκόνων καὶ ἀκούει τὸν θρίαμβον τῆς ὀρθοδοξίας.

’Εκεῖ συντελεῖται τὸ σχίσμα ’Ανατολικῆς καὶ Δυτικῆς ’Εκκλησίας. Ἡ ‘Αγία Σοφία μὲ τὴν μυθικήν της μεγαλοπρέπειαν — ζωντανή, ἐνόμιζες, εἰκὼν τοῦ μεγαλείου τῆς αὐτοκρατορίας — θὰ προσελκύσῃ καὶ θὰ ἐκχριστιανίσῃ τοὺς Ρώσους καὶ τοὺς ἄλλους Σλάβους. Καὶ εἰς τὰς κρισίμους τοῦ κράτους στιγμὰς ἡ «Μεγάλη ’Εκκλησία» θὰ παραδίδῃ, ὡς φιλόστοργος μήτηρ, τοὺς θησαυρούς της γάριν τῶν στρατιωτικῶν ἀναγκῶν. Θὰ τὴν ληστεύσουν ἐπειτα οἱ Φράγκοι, ὅταν θὰ καταλάβουν τὴν Πόλιν (1204), καὶ θὰ τὴν μολύνουν μὲ τὰ ὅργιά των.

Καὶ ὅταν ὁ στρατιωτικώτερος κλάδος τοῦ Ἰσλάμ περιζώσῃ τὴν «πόλιν τῶν πόλεων», ὁ τελευταῖος αὐτοκράτωρ ἀντλεῖ ἀπὸ τὸν «Μέγαν Ναὸν» τὸ σθένος διὰ τὸν ἡρωικὸν

θάνατον. Τότε «ἡ Δέσποινα ταράχθηκε καὶ δάκρυσαν οἱ εἰ-
κόνες» τῆς Ἀγίας Σοφίας, ὅπως μὲ τραγικὴν λιτότητα ἔζω-
γράφισε τὸ δημοτικὸν ἄσμα τὸν πόνον τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ.
Θὰ κατακοποῦν ὅσοι ἔχουν συγκεντρωθῆ εἰς τὴν ἐκκλησίαν
καὶ θὰ γυμνωθῆ καὶ πάλιν ἀπὸ τὰ ἀμύθητα κειμήλια τῆς
(1453).

Τὸ μεγαλύτερον ὅμως κειμήλιον, τὴν κληρονομίαν τοῦ
ἥρωος καὶ μάρτυρος Βασιλέως — τὴν πίστιν εἰς τὴν ἀπελευ-
θέρωσιν — θὰ τοποθετήσῃ ὁ ἑλληνικὸς λαὸς εὐθὺς μετὰ τὴν
συμφορὰν εἰς τὴν Ἀγίαν Σοφίαν. Καὶ ὅπως ὁ μυθικὸς Ἀν-
ταῖος ἀνενέωνται τὴν δύναμιν του ἀπὸ τὴν ἐπαφήν του μὲ τὴν
γῆν, τοιουτοτρόπως καὶ ὁ "Ἐλλην τῆς δουλείας θὰ συντηρη-
ται ἀπὸ τὴν μεγάλην ἀνάμνησιν. Εἰς τὴν ἱερὰν αὐτὴν μνή-
μην ὀφείλονται τὰ ἔνδεκα μεγάλα ἀπελευθερωτικὰ κινήματα
ἐπὶ τουρκοκρατίας, εἰς αὐτὴν ὀφείλεται τὸ Εἰκοσιένα, εἰς
αὐτὴν οἱ κατόπιν ἀπελευθερωτικοὶ πόλεμοι ἐνὸς αἰῶνος. Εἰς
αὐτὴν ὀφείλεται ὁ ἀγών ἐναντίον τῆς ἐπιδρομῆς τῶν Γερμα-
νῶν καὶ τῶν Ἰταλῶν (1940—1944) καὶ κατόπιν ἐναντίον
τῶν Σλάβων καὶ τῶν ὑπὸ τῶν Σλάβων κινουμένων κομμου-
νιστῶν (1946—1950).

"Απειροι εἶναι οἱ θρῦλοι, τοὺς ὅποιους ἔπλασεν ὁ λαός,
μετὰ τὴν καταστροφήν, περὶ τῆς Ἀγίας Σοφίας. Ἀναφέρε-
ται μία μυστηριώδης λειτουργία τῆς Ἀναστάσεως εἰς αὐ-
τὴν, ἥτις ἔγινε γνωστὴ εἰς τὸν σουλτᾶνον Σουλεϊμάν, ὁ ὄποιος
τόσον ὀργίσθη, ὡστε διέταξε γενικὴν σφαγὴν τῶν χριστια-
νῶν, ἡ ὄποια ὅμως ἀπετράπη ἀπὸ τὸν μέγαν Βεζύρην.

'Επιστεύετο γενικῶς ὅτι καθ' ἔκαστον Πάσχα ἐγίνετο
μυστικὰ ἡ λειτουργία τῆς Ἀναστάσεως ἀπὸ νεκροὺς σφα-
γέντας κατὰ τὴν ἄλωσιν ἐντὸς τῆς ἐκκλησίας ἡ ἀπὸ Ἱερεῖς,
οἱ ὄποιοι ἔζων μυστηριώδῶς μακρὰν τοῦ ἄλλου κόσμου.

"Ελεγον ἐπίσης οἱ θρῦλοι ὅτι τὴν Μεγάλην Πέμπτην, ὅταν γίνεται ἡ βαφὴ τῶν αὐγῶν τοῦ Πάσχα, εὑρίσκονται εἰς τὴν αὐλὴν τῆς Ἀγίας Σοφίας φλοιοὶ ἀπὸ κόκκινα αὐγά.

'Απὸ τὰς θρησκευτικάς μας ἑορτάς, λοιπόν, ἡ κατ' ἔξοχὴν ἐθνικὴ ἑορτὴ εἶναι τὸ Πάσχα, ὅπου ἀδελφώνεται ἡ Ἀνάστασις τοῦ Κυρίου μὲ τὴν ἀνάστασιν τοῦ "Ἐθνους. Διὰ τοῦτο ἡ ἐθνικὴ ψυχή, ἐνῷ ἐδημιούργησε πολυαριθμους θρύλους περὶ τῆς Ἀγίας Σοφίας, ὅμως θρύλους διὰ θρησκευτικὴν ἑορτὴν (ἐν σχέσει, φυσικά, πρὸς τὴν Ἀγίαν Σοφίαν) μόνον διὰ τὴν ἑορτὴν τοῦ Πάσχα ἐδημιούργησε. Μόνον δηλαδὴ διὰ τὸ γεγονός τῆς Ἀναστάσεως. Καὶ τὸν πόνον αὐτὸν καὶ τὴν ἐλπίδα αὐτὴν τῆς Ἀναστάσεως—τῆς διπλῆς Ἀναστάσεως—ποῦ ἀλλαχοῦ θὰ ἥδυνατο καλύτερον νὰ τοποθετήσῃ ἡ ἐθνικὴ ψυχὴ παρὰ εἰς τὸν «Μέγαν Ναόν»;

«Στρατιωτικὰ νέα»

E. P. Φωτιάδης

88. Η ΠΑΝΑΓΙΑ ΤΗΣ ΤΗΝΟΥ

Κατὰ τὸ ἔτος 1823, τὴν ἑορτὴν τῶν Τριῶν Ιεραρχῶν, σημαντικώτατον γεγονός συνέβαινεν εἰς τὴν Τῆνον. "Εμελλε δὲ τοῦτο νὰ συγκινήσῃ ὀλόκληρον τὸν χριστιανικὸν κόσμον τῆς Ἀνατολῆς καὶ νὰ καταστήσῃ περιώνυμον καὶ ιερὸν τὴν ὥραιαν νῆσον τῶν Κυκλαδῶν.

Τὸ παράδοξον τοῦτο συμβάν ήτο ἡ εὔρεσις τῆς θαυματουργοῦ εἰκόνος τῆς Θεοτόκου, τῆς ἐπονομασθείσης Παναγίας τῆς Τηνιακιᾶς. Ἡ εὔρεσις αὕτη, κατὰ τὴν παράδοσιν, ἔγινεν ὡς ἔεῆς:

Εἰς τὴν Τῆνον ὑπῆρχε μία παναρχαία γυναικεία Μονὴ τῆς Παναγίας, τῆς Κυρίας τῶν Ἀγγέλων, κειμένη ἀνω τῆς πόλεως Τήνου εἰς τὴν πετρώδη κορυφὴν τοῦ Κεχροβουνίου. Ἐκεῖ, κατὰ Ιούνιον τοῦ 1822, μίαν Κυριακήν, ἐνῷ ἀκόμη

δὲν εἶχε σημάνει ὁ ὄρθρος εἰς τὴν ἐκκλησίαν τῆς Μονῆς, μία γραῖα μοναχή, εὐλαβὴς καὶ ἐνάρετος, Πελαγία καλουμένη, ἀνεπαύετο ἀκόμη εἰς τὸ πενιχρὸν κελλίον της. Κουρασμένη ἀπὸ τὸν κανόνα της καὶ τὰς γονυκλισίας, ὡνειρεύετο ἐντὸς τοῦ κελλίου της ἔχεινου παράδοξον καὶ μυστηριῶδες ὄντες. Ἐφάνη πρὸς αὐτὴν μία γυνὴ ἄγνωστος, μεγαλοπρεπής καὶ ὥραιοτάτη. Καὶ εἶπεν εἰς αὐτήν, ἀφρῦ συνεννοηθῆ μὲ τὸν ἐπίτροπον τῆς Μονῆς, νὰ σπεύσουν ἀμέσως καὶ νὰ ἀνασκάψουν εἰς ἓνα εὐρύτατον ὑψηλὸν τοπίον ἀνωθεν τοῦ

λιμένος τῆς Χώρας καὶ ἐπὶ τοῦ τοπίου αὐτοῦ νὰ κτίσουν μεγαλοπρεπῆ καὶ ἔνδοξον ναόν.

Τὸ δὲιρὸν τοῦτο ἐπανελήφθη κατὰ τὰς δύο ἐπομένας Κυριακὰς εἰς τὴν μοναχὴν τὴν ἴδιαν ὥραν, κατὰ τὴν ὁποίαν ἀνεπαύετο ἐντὸς τοῦ κελλίου της. Τὴν τρίτην ὥμως Κυριακὴν ἀκούει αἴρηντης τὴν χαριμόσυνον φωνὴν τῆς ξένης:

— Εὔαγγελίζου, γῆ, χαράν μεγάλην!

— Αἰνεῖτε, οὐρανοί, Θεοῦ τὴν δόξαν! συμπληρώνει ἡ μοναχὴ τὴν ἀγγελικὴν δοξολογίαν τῆς Θεομήτορος.

Ἐγείρεται τότε ἀμέσως ἐκ τῆς κλίνης της καὶ πλήρης χαρᾶς καὶ πίστεως εἰς τὴν καρδίαν προσπαθεῖ, βλέπουσα ἐδῶ καὶ ἐκεῖ εἰς τὸ μικρὸν κελλίον της, νὰ διακρίνῃ τὴν Κυρίαν ἐκείνην. 'Αλλ' ἡ Κυρία, ἦτις ἦτο ἡ 'Αγία Θεοτόκος, είλη γίνει ἄφαντος.

'Απὸ τὴν στιγμὴν αὐτὴν ἡ γερόντισσα Πελαγία ἡσθάνετο ὅτι ἔγινεν ἄλλος ἄνθρωπος, ὅτι κάτι ἀνώτερον καὶ θεῖον περιέβαλεν αὐτὴν. Τὸ πρόσωπόν της ἔλαμπεν ἀπὸ θαυμαστὴν ἀγαλλίασιν. Γεμάτη πλέον ἀπὸ θάρρος εἰς τὴν ψυχήν, παρουσιάζεται ἀμέσως εἰς τὴν ἡγουμένην. Τὴν ἔξυπνὴν καὶ φανερώνει τὴν τριπλῆν ὀπτασίαν της.

'Η ἡγουμένη, γνωρίζουσα τὴν ἀρετὴν τῆς μοναχῆς καὶ τὴν εὐλάβειάν της, ἀμέσως ἐπίστευσε καὶ ἐνεθάρρυνεν αὐτὴν νὰ συναντήσῃ τὸν ἐπίτροπον καὶ νὰ διηγηθῇ τὸ παράδοξον συμβάν.

'Ο ἐπίτροπος παρεδέγθη καὶ αὐτὸς ἀμέσως τὸ θεῖον δηιρὸν τῆς Πελαγίας, γωρὶς δισταγμόν, καθὼς καὶ ὁ 'Αργιεπίσκοπος τῆς νήσου Γαβριήλ, ὁ ὁποῖος ἐκάλεσε τοὺς κατοίκους τῆς νήσου νὰ ἔλθουν ὅλοι, διὰ νὰ ἀρχίσῃ ἡ ἐργασία τῆς ἀνασκαφῆς. Τοιουτοτρόπως διὰ συρροῆς πλείστων γωρικῶν ἤρχισεν ἡ ἀνασκαφὴ κατὰ Σεπτέμβριον τοῦ 1822, ἀλλ' ἀνευ ἀποτελέσματος.

Ανευρέθησαν μόνον πάλαια ἐρείπια ναοῦ καὶ φρέαρ ξηρόν, ἀλλ' ἡ πολυπόθητος εἰκὼν τῆς ὁπτασίας δὲν εύρεθη. Δι’ αὐτὸν ἐγκατελείφθη ἡ πρόοδος τοῦ ἔργου.

Τυχαίως δύμας ἐνεφανίσθη ἐπιδημία τῆς φοβερᾶς νόσου πανώλους εἰς ὀλόκληρον τὴν νῆσον καὶ πολλοὶ ἐντόπιοι καὶ ξένοι ἀπέθησκον. Ἐφαντάσθησαν τότε πολλοὶ εὔσεβεῖς γριστιανοὶ ὅτι θὰ ἤτο τοῦτο ὄργη Θεοῦ διὰ τὴν παραμέλησιν τοῦ ἔργου τῆς καλογραίας καὶ ἀμέσως ἐπανελήφθη ἡ ἀνασκαφὴ εἰς τὸ αὐτὸν μέρος, μὲ περισσότερον ζῆλον καὶ μὲ θερμοτέραν προσπάθειαν, εἰς τὴν ὁποίαν ἐνίσχυεν αὐτοὺς ὁ φόβος τῆς φοβερᾶς νόσου.

Ἐλγον κατέλθει ἐξ ὅλων τῶν γωρίων ἀναρίθμητοι Τήνιοι ὡς εἰς πανήγυριν καὶ ἱρογισμὸν ἀμέσως νὰ θεμελιώνουν νέον ναόν. "Οτε δὲ ὁ Ἀρχιερεὺς ἐζήτησεν ὕδωρ διὰ νὰ τελέσῃ τὴν ἀκολουθίαν τοῦ ἀγιασμοῦ, εύρεθη παραδόξως πλῆρες ὕδατος τὸ ξηρὸν ἐκεῖνο φρέαρ, τὸ ὅποιον διατηρεῖται μέχρι σήμερον. Εἶναι πλῆρες δροσεροῦ ἀγιάσματος, κάτω εἰς τὴν Εὔρεσιν, εἰς τὸν ὑπόγειον ναόν, τοῦ ὅποιου ἀνευρέθησαν, ὅπως εἴδομεν, τὰ θεμέλια.

Τοιουτορόπως ἐθεμελιώθη ὁ ναὸς εἰς τὸ ὄνομα τῆς Ζωοδόχου Πηγῆς διὰ τὸ ὕδωρ, τὸ ὅποιον ἀνέβλυσεν ἀπὸ τὸ ξηρὸν φρέαρ.

Ἐξηκολούθουν δὲ πολυπληθεῖς ἐργάται νὰ ἀνασκάπτουν καὶ νὰ ισοπεδώνουν τὸ ἔδαφος τοῦ ναοῦ. Τέλος τὴν 30 Ιανουαρίου τοῦ 1823, ἐορτὴν τῶν Τριῶν Ιεραρχῶν, ἀνεῦρον τὴν πολυπόθητον εἰκόνα τῆς ὁπτασίας μίαν ὄργυιὰν μακρὰν ἀπὸ τὸ φρέαρ, μέσα εἰς λασπώδη χώματα, διαμελισμένην εἰς δύο τεμάχια. Διότι οἱ ἐργάται, κτυπῶντες τὴν σκαπάνην, διεμέλισαν τὴν εἰκόνα εἰς δύο. Καὶ τὸ μὲν ἐν μέρος φέρει τὴν εἰκόνα τῆς Θεοτόκου, τὸ δὲ ἄλλο τὴν εἰκόνα τοῦ ἀργαγγέλου Γαβριήλ, διότι ἡ ὅλη εἰκὼν παριστᾶ τὸν Εὐαγγελισμὸν

τῆς Θεοτόκου. Ὁ ἐργάτης δὲ ὁ εύρων αὐτὴν ἐφήρμοσεν ἀμέσως τὰ δύο τεμάχια, τὰ ὅποια παραδόξως προσεκολλήθησαν τελειότατα, ώς ἐὰν ἦτο τεχνίτης εἰδικός.

Κατ' αὐτὸν λοιπὸν τὸν τρόπον ἀνευρέθη ἡ θαυματουργὸς εἰκὼν τῆς Παναγίας τῆς Τήγου. Ἡ εἰκὼν αὕτη εἶναι μικρά, καλύπτεται δὲ σήμερον ὑπὸ χρυσοῦ καὶ ἀργυροῦ πολυτελεστάτου ἐπενδύματος. Κρέμανται δὲ ἐπ' αὐτῆς χρυσᾶ καὶ ἀργυρᾶ κειμήλια, ἐνώπια καὶ περιδέραια καὶ στέμματα μὲ ἄλμσεις, μὲ ἀδάμαντας καὶ παντοειδῆ πετράδια στολισμένα, ὅλα δῶρα καὶ ἀναθήματα τῶν εὐλαβῶν χριστιανῶν ἀπὸ ὅλην τὴν Ἑλλάδα καὶ τὴν Ἑλληνικὴν Ἀνατολήν.

Ἡ εἰκὼν εἶναι τοποθετημένη ἐντὸς τοῦ θεμελιωθέντος τότε μεγαλοπρεπεστάτου ναοῦ, ὃστις εἶναι κατάφορτος ἀπὸ χρυσὸν καὶ ἀργυρὸν καὶ πολυελαίους καὶ κανδήλας καὶ λοιπὰ κοσμήματα. Λάμπει ὀλόκληρος εἰς τοὺς τοίχους ἀπὸ τὴν λάμψιν τῶν πολυειδῶν ἀφιερωμάτων, τὰ δόποια ἐνθυμίζουν τὰ ἀναρίθμητα θαύματα, τὰ ὅποια ἔκαμεν καὶ κάμνει εἰς ἔηράν καὶ θάλασσαν.

Οἱ προσκυνηταὶ συγκεντρώνονται κατὰ χιλιάδας εἰς τὴν μαρμαρόστρωτον αὐλὴν τοῦ ναοῦ δἰς τοῦ ἔτους, τὴν 25 Μαρτίου καὶ τὴν 15 Αὐγούστου, ώς εἰς δύο μεγαλοπρεπεῖς διαδηλώσεις τῶν Πανελλήνων. Συνωστιζόμενοι ἐκεῖ ὑγιεῖς καὶ ἄλλοι, οἱ ὅποιοι ἥδη ἔχουν θεραπευθῆ, διακηρύττουν εἰς τὸν κόσμον τὴν βαθυτάτην πίστιν τοῦ ἑλληνισμοῦ εἰς τὴν πάτριον θρησκείαν, ἐν μέσῳ τῆς φιλοξένου χώρας τῶν εὐτυχῶν Τηγίων.

Οἱ Τήνιοι ἔχουν τὴν ὑπερίτατην τιμὴν νὰ περιποιῶνται μὲ ἔξαιρετικὴν εὐλάβειαν ἔνα ἀπὸ τοὺς πλέον ὀνομαστοὺς εἰς τὸν κόσμον τῆς Ἀνατολῆς ναοὺς τῆς Ἀειπαρθένου. Αισθάνονται δὲ ἴδιαιτέραν χαρὰν ὑποδεχόμενοι τοὺς Πανέλλγυνας εὐλαβεῖς χριστιανούς, ἴδιοις τῆς Ἑλλάδος καὶ τῆς Μικρᾶς

Ασίας, εἰς συγκεντρωμένον πολύγλωσσον προσκύνημα, τὸ δποῖον ἔρχεται δεύτερον μετὰ τὸ προσκύνημα τοῦ Παναγίου Τάφου.

Τοῦ πανσέπτου τούτου ναοῦ τὴν χάριν καὶ τὸν πλοῦτον, τὸν δποῖον ὁ εὔσεβὴς λαός ὄνομάζει ἐπίγειον παλάτιον τῆς Παναγίας, ἀπηθανάτισεν ἐνωρὶς ἡ εὔσεβὴς μοῦσα τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ εἰς τὸ ἔξης τρυφερώτατον τετράστιχον :

**Ω Παναγιά μον Τημακιά,
μὲ τὰ πολλὰ καντήλια,
φύλαγε τὸ παιδάκι μον,
νὰ σοῦ τὰ κάμω χίλια...*

Τὸ τετράστιχον τοῦτο ὡς νανούρισμα γλυκύτατον ἀντηγεῖ μελωδικῶς, ίδιως εἰς τὰς νήσους, πλησίον τοῦ λίκνου τοῦ Βρέφους εἴτε πλησίον τῆς ἐστίας, ὅταν πνέη ἄγριος καὶ παγωμένος βορρᾶς, εἴτε κάτω ἀπὸ τὴν σκιάν τῆς ἀμυγδαλῆς, κατὰ τὰς ὥρας τῆς ἀνοιξεως, ἀπὸ τὰ τρυφερὰ χείλη τῆς μητρός.

**Αλέξανδρος Μωραΐτίδης (διασκευὴ)*

‘Ο παπα - Εύθυμιος Βλαχάβας, τὸ προσφιλὲς τοῦτο τέχνων τῶν Θεσσαλικῶν ὄρέων, ἐγεννήθη, ἡγδρώθη καὶ ἀπέθανε, χωρὶς κανεὶς ποτὲ ν’ ἀκούσῃ τὸ ὄνομα τῶν γονέων του.

Ἐστρατοπέδευε πάντοτε εἰς τὴν Πίνδον, τὸν “Ολυμπὸν καὶ τὴν” Οσσαν. Ἐκεῖθεν ἔξι ἐνέδρας ἔπιπτε κατὰ τοῦ Ἀλῆ πασᾶ καὶ πολλάκις κατέστρεψε τὰ στρατεύματά του. Ἡπείλει δὲ καὶ αὐτὰ τὰ Ἰωάννινα, ὅπου ἐφώλευεν ὡς εἰς σπήλαιον ἡ αἱμοβόρος τίγρις.

Μαζί του συνεπολέμει πάντοτε εἰς μοναχὸς Δημήτριος, γνωστὸς εἰς ὅλην τὴν Θεσσαλίαν διὰ τὴν ἀρετὴν του καὶ τὴν ἀφοσίωσίν του εἰς τὸν Θεὸν καὶ τὴν Πατρίδα.

Οἱ δύο οὗτοι σύντροφοι, μακρὰν τῶν τυράννων, εἰς τὴν σκληρὰν ἐρημίαν των, ὑπὸ τὴν σκιὰν τῶν δένδρων καὶ εἰς τὴν σιωπὴν τῶν μυροβλήτων ἐλληνικῶν κοιλάδων, συνέλαβον τὴν μεγάλην ἰδέαν τῆς ἐπαναστάσεώς μας.

Ποῖος ἡδύνατο νὰ δειλιάσῃ μαχόμενος, ἀφοῦ ἐπροστατεύετο ἀπὸ τὴν σπάθην τοῦ Βλαχάβα καὶ τὸν σταυρὸν τοῦ Δημητρίου;

Μαθὼν δὲ Ἀλῆ πασᾶς ὅτι οἱ ἄνδρες τοῦ Βλαχάβα καθ’ ἑκάστην ἐπολλαπλασιάζοντο, ὥρμησεν ἐναντίον αὐτοῦ μὲ δεκαπλασίας δυνάμεις. Αἴματηρά, πεισματώδης καὶ φονικωτάτη μάχη ἐγένετο. Εἶναι ἀπίστευτα τὰ ἀνδραγαθήματα τοῦ ἥρωός μας. Ἀλλὰ δυστυχῶς πολλοὶ ἀπὸ τοὺς ἄνδρας του τὸν ἐγκατέλειψαν δειλιάσαντες. Καὶ οἱ Ἀλβανοὶ τὸν ἡγμαλώτισαν πληγωμένον καὶ τὸν ἔσυραν σιδηροδέσμιον εἰς Ἰωάννινα, ὅπου ὑπέμεινε, χωρὶς καν νὰ δακρύσῃ, ὅσα μόνον τοῦ φοβεροῦ τυράννου ὁ νοῦς καὶ ἡ καρδία ἡδύναντο νὰ ἐφεύρουν μαρτύρια.

‘Αριστοτέλους Βαλαωρίτου «Βίος καὶ ἔργα»

(διασκευὴ)

90. Ο ΝΕΟΜΑΡΤΥΣ ΑΓΙΟΣ ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ

Τῷ 1808 ἐξερράγη ἡ ἐπανάστασις τοῦ παπα-Εύθυμιού Βλαχάβα, ὁ ὄποιος, ὅπως εἴδομεν, σκληρῶς ἐθανατώθη ὑπὸ τοῦ Ἀλῆ πασᾶ τῶν Ἰωαννίνων. Μετὰ τοῦ Βλαχάβα συνέλήφθη ὑπὸ τοῦ τυράννου τούτου καὶ εἰς ἀπεριγράπτους ὑπεβλήθη βασάνους ὁ μοναχὸς Δημήτριος.

‘Ο Δημήτριος, καταγόμενος ἐκ Σαμαρίνης τῆς Πίνδου, περιήρχετο τὴν Θεσσαλίαν καὶ ἐκήρυττεν ἐν καιρῷ τῆς ἐπαναστάσεως πρὸς κατευνασμὸν τῶν πνευμάτων. Κατηγγέλθη ὅμως ψευδῶς ὡς ἐπαναστάτης καὶ συλληφθεὶς ὥδη γήθη δεσμιος πρὸ τοῦ Ἀλῆ πασᾶ. ‘Ο Ἀλῆς προσεπάθησε τότε νὰ ἀποσπάσῃ ἀπ’ αὐτὸν ὄμολογίαν περὶ τῶν συνενόχων τοῦ Βλαχάβα, διότι εἶχε τὴν ὑποψίαν ὅτι συνένοχοί του ἦσαν οἱ ἐπίσκοποι τῆς Θεσσαλίας.

Μετὰ τοῦ ἀγίου μοναχοῦ καὶ τοῦ αἵμοβόρου σατράπου διημείφθη τότε ὁ ἔξῆς διάλογος:

Ἀλῆ πασάς: Ἐκήρυττες τὴν βασιλείαν τοῦ Χριστοῦ καὶ ἐπομένως τὴν πτῶσιν τῆς ἴδικῆς μας θρησκείας καὶ τοῦ Σουλτάνου;

Δημήτριος: Ο Κύριός μου δὲν εἶναι ἐκ τοῦ κόσμου τούτου. Αὐτὸς βασιλεύει καὶ θὰ βασιλεύῃ πάντοτε. Σέβομαι τοὺς ἀρχοντας, τοὺς ὄποίους μοῦ ἔδωκε.

Ἀλῆ πασάς: Τί φέρεις ἐπὶ τοῦ στήθους σου;

Δημήτριος: Τὴν σεπτὴν εἰκόνα τῆς Παναγίας.

Ἀλῆς: Θέλω νὰ τὴν ἰδῶ.

Δημήτριος: Εἶναι ἀδύνατον νὰ βεβηλωθῇ. Διάταξε νὰ λύσουν τὴν χειρά μου καὶ θὰ σοῦ τὴν προσφέρω.

Ἀλῆς: Τοιουτορόπως λοιπὸν ἀποπλανᾶς τὰ πνεύματα; Λέγεις ὅτι εἴμεθα βέβηλοι; Τὸ ὕφος σου φανερώνει ὅτι

είσαι χρόστολος τῶν ἐπισκόπων, οἱ δόποῖοι προσκαλοῦντοὺς Ρώσους διὰ νὰ μᾶς ὑποδουλώσουν. Ὁμολόγησε τοὺς συνενόχους σου.

Δημήτριος: Συνένοχοί μου είναι τὸ καθῆκον, τὸ δόποῖον μὲ νπογρεώνει νὰ παρηγορῶ τοὺς χριστιανοὺς καὶ νὰ τοὺς διδάσκω νὰ ὑπακούουν εἰς τοὺς νόμους.

Αλῆς: Εἰπὲ εἰς τοὺς ιδικούς σας νόμους, σκύλε χριστιανέ.

Δημήτριος: Αὐτὸ τὸ ὄνομα ἀποτελεῖ τὴν δόξαν μου.

Αλῆς: Φέρεις, λέγουν, τὴν εἰκόνα τῆς Παναγίας, εἰς τὴν ὅποιαν ἀποδίδουν τερατουργήματα.

Δημήτριος: Εἰπὲ θαύματα. Ἡ μήτηρ τοῦ Κυρίου μου μειτεύει πάντοτε ὑπὲρ ἡμῶν εἰς τὸν ἀθάνατον Γίον τῆς. Πάντοτε θαυματουργεῖ καὶ πάντοτε ἐπικαλοῦμαι τὴν προστασίαν της.

Αλῆς: Νὰ ἔδωμεν ἂν θὰ σὲ σώσῃ καὶ τώρα. Δήμιοι, βασανίσατέ τουν.

Εἰς τοὺς λόγους τούτους τοῦ Ἀλῆ, τοὺς δποίους εἶπε μετὰ μανίας, οἱ δήμιοι ἀρπάζουν τὸ θῦμα καὶ τὸ ρίπτουν εἰς τοὺς πόδας τοῦ τυράννου. Καὶ ἐκεῖνος πτύει κατὰ τοῦ γενναίου ὁμολογητοῦ τῆς χριστιανικῆς πίστεως. Ἀποσποῦν παρ' αὐτοῦ τὴν ἱερὰν εἰκόνα καὶ ἐμπηγνύουν σιγὰ σιγὰ καλαμίνας ἀκίδας (ἀγκίδας) εἰς τοὺς ὅνυχας τῶν χειρῶν καὶ τῶν ποδῶν καὶ τοῦ διατρυποῦν τοὺς βραχίονάς του. Ὁ μάρτυς παρ' ὅλους τοὺς πόνους τοὺς φοβερούς, ποὺ ὑπέφερεν, οὐδὲν ἔλεγεν ἐναντίον τῶν βασανιστῶν του, ἐπεκαλεῖτο δὲ μόνον τὸ ἔλεος τοῦ Κυρίου:

Κύριε, ἐλέησον τὸν δοῦλόν σου!

Βασίλισσα τῶν οὐρανῶν, ἵκέτευε ὑπὲρ ἡμῶν!

Ἄφοῦ ἐτελείωσεν ἡ βάσανος διὰ τῶν καλάμων, σφίγ-

γουν τὴν κεφαλὴν του μὲ σιδηρᾶν ἄλυσιν καὶ τὸν διατάσσουν νὰ ὁμολογήσῃ τοὺς συνενόχους του. Ὑπομένει καὶ αὐτὸ τὸ μαρτύριον καὶ λυπεῖται μόνον, διότι ἀκούει τοὺς βασανιστάς του; νὰ ὑβρίζουν τὸν Χριστὸν καὶ τὴν Παναγίαν.

Ἐπὶ τέλους οἱ δῆμιοι ἀναβάλλουν τὴν συνέχειαν τῶν βασανιστηρίων διὰ τὴν ἐπαύριον καὶ τὸν ρίπτουν εἰς τὰ βάθη μιᾶς ὑγρᾶς φυλακῆς.

Κατὰ τὴν ἐπανάληψιν τῶν βασάνων ὁ μάρτυς ἐκρεμάσθη ἀνωθεν πυρᾶς μὲ τὴν κεφαλὴν πρὸς τὰ κάτω. Ἡ πυρὰ τὸν ἔπινε γε καὶ κατέτρωγε τὸ δέρμα τοῦ κρανίου του. Φοβούμενοι ὅμως οἱ δῆμιοι μήπως ἀποθάνῃ ταχέως, τὸν ἀποσύρουν. Τὸν ρίπτουν χαμαὶ καὶ θέσαντες ἐπὶ τοῦ στήθους του σανίδα πηδοῦν ἐπάνω εἰς αὐτήν, διὰ νὰ συντρίψουν τὰ δστᾶ του.

“Ολα ταῦτα ὅμως τὰ βασανιστήρια δὲν ἡδυνήθησαν νὰ νικήσουν τὸ φρόνημα τοῦ χριστιανοῦ μάρτυρος. Κτίζουν τότε αὐτὸν ἐντὸς τοίχου καὶ ἀφήνουν μόνον τὴν κεφαλὴν ἐλευθέραν, διὰ νὰ παρατείνουν τὴν ἀγωνίαν. Καὶ πρὸς τὸν σκοπὸν αὐτὸν τοῦ δίδουν καὶ τροφήν. Ὁ μάρτυς ὅμως, ἔχων ἐλευθέραν τὴν κεφαλὴν καὶ ἀναπνέων, διαρκῶς προσηγύχετο. Καὶ τέλος τὴν δεκάτην ἡμέραν τῆς ἀγωνίας του ἐξέπιγενοεν.

‘Η θαυμαστή του ὑπομονὴ κατὰ τὸ μαρτύριον του κατέπληξε τὴν “Ἡπειρὸν καὶ ἀμέσως ὁ Δημήτριος ὡς ἄγιος ἐδόξασθη. Ἐλέγετο ὅτι καὶ θαύματα ἔγιναν μόνον διὰ τῆς ἐπικλήσεως τοῦ ὀνόματός του. Εἰς ἐκ τῶν Τούρκων, οἱ ὄποιοι παρηκολούθησαν τὸ μαρτύριον τοῦ Δημητρίου, ἐκ Καστορίας, προσῆλθεν εἰς τὸν χριστιανισμὸν καὶ ἐβαπτίσθη. Ἀλλὰ συλληφθεὶς ἐβασανίσθη καὶ ἐμαρτύρησεν ὑπὲρ τῆς χριστιανικῆς πίστεως.

“Οι Νεομάρτυρες”

† Χρυσόστομος Παπαδόπουλος, (διασκευὴ)

91. Ο ΚΛΗΡΟΣ ΚΑΤΑ ΤΗΝ ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΙΝ ΤΟΥ 1821

‘Η Ἐκκλησία κατὰ τοὺς χρόνους τῆς δουλείας προσέφερεν ἀνεκτιμήτους ὑπηρεσίας εἰς τὸ ἀγωνιζόμενον Ἐθνος ὑπὲρ τῆς ἀπελευθερώσεως. Ἀλλὰ καὶ καθ' ὅλην τὴν διάρκειαν τῆς ἐπαναστάσεως ἐπρωτοστάτησε πρὸς ἀποτίναξιν τοῦ τυραννικοῦ ζυγοῦ. Καὶ προσέφερεν ὅλας τὰς δυνάμεις εἰς τὴν ἐπιτυχίαν τῶν ἱερῶν προσπαθειῶν τοῦ Γένους.

“Ἄπειροι εἰναι οἱ κληρικοί, οἱ ὄποιοι ὡς πρόβατα ἐπὶ σφαγὴν ὀδηγήθησαν εἰς τὸ μαρτύριον ὑπὸ τῶν αἱμοδιψῶν κατακτητῶν. Μόλις διεδίδετο ἡ φήμη ὅτι προητοιμάζετο ἔξιγερσις ἢ ἀνηγγέλλετο νίκη τοῦ σουλτάνου, ἀκράτητος ἔξεσπτα ἢ μανία τῶν κατακτητῶν ἐναντίον τοῦ ἀπόλου χριστιανικοῦ πληθυσμοῦ καὶ ἰδίως ἐναντίον τῶν κληρικῶν.

Πρῶτον θῦμα τῆς σουλτανικῆς θηριωδίας ἔπεισε κατὰ τὴν 10ην Ἀπριλίου τοῦ 1821, ὅτε ἐωρτάζετο τὸ Πάσχα, διεπτὸς οἰκουμενικὸς Πατριάρχης Γρηγόριος ὁ Ε'. Ταυτοχρόνως συνεμπρτήρησαν καὶ οἱ Μητροπολῖται Ἐφέσου Διονύσιος, Νικομηδείας Ἀθανάσιος, Ἀγγιάλου Εὐγένιος καὶ

Δέρκων Γρηγόριος. Έπι σειράν ἡμερῶν, ἐβδομάδων καὶ μηνῶν προσεφέροντο εἰς τὸν βωμὸν τῆς πατρίδος αἱ ἱεραὶ κεφαλαὶ ἐθνομαρτύρων ἵεραρχῶν καὶ ἄλλων κατωτέρων κληρικῶν.

Εἰς τὴν ἑποχὴν ἐκείνην τοῦ μαρτυρίου ἀναφέρεται καὶ τὸ ἀκόλουθον ὥραῖον δημοτικὸν ἅσμα. Εἰς τοῦτο περιγράφεται ἡ εἰσβολὴ τῶν Ἀράβων τοῦ Ἰμπραήμ, κατὰ Ιούνιον τοῦ 1826, εἰς τὸν Διρὸν τῆς Μάνης καὶ τὸ μαρτύριον καὶ ἡ κατάρα τοῦ ἐκεῖ πρωτοσυγκέλου :

Στὸ ῥημοκλήσι τοῦ Διροῦ
λειτούργα ὁ πρωτοσύγκελος
καὶ τ' ἄχραντα μυστήρια
ἔφερνε στὸ κεφάλι του,
ψάλλοντας τὸ χερουβικό.
Μόν' ἔξαφνα κι ἀνέλπιστα
Τοῦρκοι τὸν περιλάβανε
κι ἔλαβε μόνον τὸν καιρὸν
καὶ σήκωσε τὰ χέρια του
κι εἶπεκε: «Παντοδύναμε,
δυνάμωσε τοὺς Χριστιανούς,
τύφλωσε τοὺς Ἀγαρηνούς
τὴν σημερινὴν ἡμέραν!».

.....
Οἱ Τοῦρκοι ἀντισταθήκασι
κι ἤσαν στὴν ἄκραν τοῦ γιαλοῦ,
μὰ στὸ στερνὸ δειλιάσσασι
καὶ πέφτωσι στὴν θάλασσα
σὰν τὰ τυφλὰ τετράποδα.
Γιατ' ἤταν θέλημα Θεοῦ
νὰ σακουσθῇ ἡ παράκλησις
τ' ἀγίου πρωτοσύγκελου.

Ἐκατοντάδες σελίδες θὰ ἐχρειάζοντο διὰ νὰ ἀναγράφοιν αἱ θανατώσεις καὶ τὰ μαρτύρια, ὅσα ὑπέστησαν οἱ κληρικοὶ κατὰ τοὺς χρόνους τῆς Ἐπαναστάσεως. Εἰς ἔξι χιλιάδας ἀναβιβάζονται τὰ ἡρωικὰ αὐτὰ θύματα, τὰ ὅποια ὑπέμειναν μὲ γαλήνην καὶ γενναιότητα τὸ ὑπέρ πίστεως καὶ πατρίδος μαρτύριον.

Ἡ Ἐκκλησία ἔχει νὰ παρουσιάσῃ ἐιτὸς τῶν θυμάτων καὶ πλῆθος κληρικῶν καὶ μοναχῶν, οἱ ὅποιοι προέταξαν τὰ στήθη των κατὰ τοῦ ἐχθροῦ ἢ ἔγιναν ἀρχηγοὶ στρατιωτικῶν σωμάτων κατὰ τὴν Ἐπανάστασιν.

Οἱ Παλαιῶν Πατρῶν Γερμανὸς προσέφερεν ἀνεκτιμήτους ὑπηρεσίας εἰς τὴν κινδυνεύουσαν πόλιν τῶν Πατρῶν.

Οἱ ἐπίσκοπος Κιρινίτζης Προκόπιος ὑψώσε τὴν σημαλιὰν τῆς Ἐπαναστάσεως ἐπάνω εἰς τὰ μουσουλμανικὰ τεμένη (τζαμιά) τοῦ Γαστουνίου. Καὶ προσεκάλεσε τοὺς κατοίκους τῆς Ἡλιδος πρὸς ὑπεράσπισιν τῆς πατρίδος.

Οἱ Αθανάσιος Διάκος ἔλαβεν εἰς χεῖρας τὸ ξίφος τοῦ πολεμιστοῦ μαζὶ μὲ τὸν σταυρὸν τοῦ Σωτῆρος.

Οἱ ἐπίσκοπος Σαλώνων Ἡσαΐας ἔλαβε μέρος εἰς τὴν μάχην τῆς Ἀλαμάνας.

Οἱ μοναχοὶ τοῦ Μεγάλου Σπηλαίου διεκρίθησαν διὰ τὸν ἡρωισμόν, μὲ τὸν ὄποιον ἀπέκρουσαν τὰς στρατιὰς τοῦ Ἰμπραήμ.

Οἱ ἀρχιμανδρίτης Γρηγόριος Δικαῖος, ὁ ἐπονομασθεὶς Παπαφλέσσας, εἰς τοὺς κινδύνους ἀπτόητος καὶ εἰς τὴν δόξαν ἀκάθετος, ἥτο ἀπὸ τοὺς πρωτεργάτας τῆς Ἐπαναστάσεως. Οὗτος ἔπεσεν ἡρωικῶς παρὰ τὸ Μανιάκι τῆς Μεσσηνίας τὴν 20ὴν Μαΐου 1825, μαχόμενος μετὰ τῶν τριακοσίων του ἐναντίον τοῦ στρατοῦ τοῦ Ἰμπραήμ.

Οἱ Καρύστου Νεόφυτος, μέλος τῆς Φιλικῆς Ἐταιρείας, ἥτο ἀρχηγὸς τῶν ἐπαναστατῶν τῆς Καρύστου.

‘Ο Ταλαντίου Νεόφυτος καὶ ὁ Ἀνδρούσης Ἰωσήφ ἔλαθον ἐνεργὸν μέρος εἰς διαφύρους μάχας. Ὁ ἀρχιεπίσκοπος τῆς Σάμου ἐπίσης, ὁ περιφημος ὡσαύτως ἐπίσκοπος τῶν Ρωγῶν Ἰωσήφ, ὁ ὅποιος προσέφερε τὸν ἑαυτόν του θυσίαν κατὰ τὴν ἔξοδον τοῦ Μεσολογγίου.

‘Ο Βρεσθένγες Θεοδώρητος ἔσπευσεν εἰς Βαλτέτσιον ἐπὶ κεφαλῆς 800 Ἀγιοπετριτῶν καὶ Τσακώνων.

Καὶ πόσοι ἄλλοι!

“Ημερολόγιον τῆς Μεγάλης Ἑλλάδος” Δημήτριος Μπαλάνος (διασκευή)

92. ΤΟ ΧΡΥΣΟΥΝ ΜΕΤΑΛΛΙΟΝ ΤΗΣ ΑΚΑΔΗΜΙΑΣ

Κατὰ τὴν πανηγυρικὴν συνεδρίαν τῆς 29ης Δεκεμβρίου 1949 ἡ Ἀκαδημία Ἀθηνῶν ἀπένειμε τὸ χρυσοῦν μετάλλιον αὐτῆς—ὑπερτάτη τιμὴ—εἰς τοὺς μάρτυρας “Ἑλληνας Ἱερεῖς, τοὺς ἀπὸ τοῦ 1941 μέχρι καὶ τοῦ 1949 θυσιασθέντας εἰς τὸν βωμὸν τῆς ἑλληνικῆς ἐλευθερίας.

‘Ο τότε Γενικὸς Γραμματεὺς τῆς Ἀκαδημίας ἀείμνηστος καθηγητὴς Γεώργιος Π. Οἰκονόμος εἶπε τὰ ἔξῆς:

“Χρυσοῦν μετάλλιον ἀπονέμει ὁμοιθύμως ἡ Ἀκαδημία μετὰ θάνατον εἰς τὴν ἀιδίου μνήμης σεπτὴν ὁμάδα τῶν Ἑλλήνων Ἱερέων, οἱ ὅποιοι ἀπὸ τοῦ 1941 μέχρι σήμερον ὑπὲρ πίστεως καὶ πατρίδος ἐμαρτύρησαν· ἐκ τούτων ἄλλοι ἐτυφε-

κίσθησαν, ἄλλοι ἐσταυρώθησαν, ἄλλοι κατεκρεουργήθησαν καὶ ἄλλοι ἐτάφησαν ζῶντες.

» Εἰς τὴν πολυάριθμον στρατιὰν τῶν καλλινίκων μαρτύρων τῆς ἑλληνικῆς ὁρθοδόξου πίστεως καὶ τῆς πατρίδος νέα κατὰ τὸν πρόσφατον ἀγῶνα τοῦ "Εθνους προσετέθη ἑκατόμβη" αὕτη ἐλάμπρυνε τὴν ἱστορίαν τῆς Ἑλληνικῆς Ἐκκλησίας. Ἡ νέα αὕτη σειρὰ τῶν θυσιῶν τοῦ Κλήρου μετὰ τῶν θυσιῶν τῶν ἐνόπλων δυνάμεων καὶ τοῦ ἀμάχου πληθυσμοῦ ἀποτελεῖ ἀληθίας λαμπρὸν καὶ φωτοβόλον μνημεῖον τῆς ἑθνικῆς ἐνότητος, τὸ ὅποιον μέλλει νὰ διδάσκῃ εἰς τὰς ἐπεργαμένας ἑλληνικὰς γενεὰς τὴν ὁδὸν πρὸς ἀρετὴν καὶ εὐ-
κλειαν.

» Ἡ Ἀκαδημία δὲν ἔτο δυνατὸν νὰ παραβλέψῃ τὰς σκληρὰς θυσίας τῶν ιερέων, οἱ ὅποιοι καὶ μόνοι εὑρεθέντες δὲν ἔκλονισθησαν οὔτε εἰς τὴν χριστιανικὴν αὐτῶν πίστιν οὔτε εἰς τὴν βαθεῖαν συναίσθησιν τοῦ καθήκοντος πρὸς τὴν ἀγωνιζομένην πατρίδα· ἀκολουθοῦντες τὸ παράδειγμα τοῦ Ἀθανασίου Διάκου καὶ τῶν ἄλλων κληρικῶν μαρτύρων, ἔπεσαν ως γνήσιοι γριστικοὶ καὶ Ἔλληνες.

» Εκεῖ, παρὰ τὸν ἀνδριάντα τοῦ ἑθνομάρτυρος ιεράρχου Σμύρνης Χρυσοστόμου, θὰ ἀνεγερθῇ κάποτε, ἀσφαλῶς, ἀντάξιον μνημεῖον τῆς θυσίας ταύτης τῶν ιερέων.

» Τὸ μετάλλιον καταπιστεύει ἡ Ἀκαδημία εἰς χεῖρας τοῦ Μακαριωτάτου Ἀθηνῶν καὶ πάσης Ἑλλάδος κυρίου Σπυρίδωνος, ως ἀρχηγοῦ τῆς ἑλληνικῆς ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας, ἵνα παραμένῃ αἰωνία τῶν μαρτύρων ιερέων ἡ μνήμη.

«Ἡ Ἐκκλησία εἰς τὸν ἀγῶνα τῆς ἐλευθερίας» *K. A. Βοβολίης* (διασκευή)

93. Η ΔΟΞΑ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

Μόνο οι Μαραθωνομάχοι
δὲν σὲ δόξασαν, Πατρίδα.
δὲν σὲ δόξασαν, μονάχοι,
οἱ τριακόσιοι τοῦ Λεωνίδα.

Ἐβαστάξαν τὰ παιδιά σου,
παλληκάρια διαλεγμένα,
πάντα σὰν τὴν δρῦ τοῦ δάσου,
σὰν τοὺς βράχους ἔνα κι ἔνα.

"Ομοια ἀκλόνητοι κι ἀγνάντια
στῶν ἐχθρῶν τὴν ἄγρια φόρα
κι δμοια στέρεοι στὴν γιγάντια
καὶ κακὴ τῆς τύχης μπόρα.

'Αλλ' ἀκόμη πιὸ μεγάλη
τῶν παιδιῶν σου ἡ δόξα ἐφάνη
σὰν μιὰν ἀλλήν ἄγια πάλη
γιὰ ἔνα πιὸ δμορφό στεφάνι.

Εἰς τὴν πάλη, δπου τὸ πνεῦμα
τ' οὐρανοῦ νικᾶ τὸν "Αδη,
τῆς ἀλήθειας μὲ τὸ ψέμα,
τοῦ φωτὸς μὲ τὸ σκοτάδι.

Λορέντζος Μαβίλης

B. ΑΠΟ ΤΟΝ ΕΘΝΙΚΟΝ BION

94. ΤΑ ΠΑΝΑΘΗΝΑΙΑ

Τὰ Παναθήναια ἦσαν ἡ μεγίστη ἔορτὴ τῶν Ἀθηνῶν. Διεκρίνοντο εἰς μεγάλα καὶ μικρὰ Παναθήναια. Τὰ μικρὰ ἐωρτάζοντο κατ' ἔτος, τὰ μεγάλα ἀνὰ πᾶν τέταρτον ἔτος καὶ διήρκουν περισσοτέρας ἡμέρας ἀπὸ τὰ μικρά.

Τὰς πρώτας ἡμέρας τῆς ἔορτῆς τῶν μεγάλων Παναθηναίων ἐγίνοντο διάφοροι μουσικοί, γυμνικοί καὶ ἵππικοι ἀγῶνες. Εἰς τοὺς μουσικοὺς ἀγῶνας ἀπηγγέλλοντο τὰ ποιήματα τοῦ Ὁμήρου. Καὶ ἡγωνίζοντο μεταξύ των αὐληταί, κιθαρίσται καὶ ἀοιδοί καὶ ἔψαλλον μὲ συνοδείαν αὐλοῦ ἢ κιθάρας. Οἱ γυμνικοὶ ἀγῶνες περιελάμβανον τὰ ἀγωνίσματα τοῦ δρόμου, τῆς πάλης, τοῦ παγκρατίου, τοῦ πεντάθλου. Εἰς τοὺς

ἀγῶνας αὐτοὺς ἡγωνίζοντο χωριστὰ οἱ ἄνδρες, οἱ ἔφηβοι καὶ οἱ παιδεῖς. Οἱ ἵππικοι ἦσαν ἀγῶνες ἵππων μετ' ἀναβάτου ἢ ἵππων, οἱ δποῖοι ἕσυρον ἄρματα.

Ἐκτὸς τούτων ἀναφέρονται ἀκόμη καὶ οἱ ἔξης ἀγῶνες: ἡ πυρρίχη, δηλαδὴ ὅρχησις μὲν ὅπλα, καὶ ἡ λαμπαδηδρομία, ἣτοι δρόμος ἀνδρῶν, οἱ δποῖοι ἐκράτουν ἀνημμένας λαμπάδας. Ἀναφέρεται καὶ ὁ ἀγών εύανδρίας, κατὰ τὸν δποῖον ἑκάστη τῶν δέκα φυλῶν παρουσίαζε μερικοὺς γέροντας· καὶ ἐνίκα ἐκείνη ἡ φυλή, ἣτις ἐπεδείκνυε τοὺς θαλερωτέρους καὶ ἀκμαιοτέρους.

Τὰ βραβεῖα, τὰ δποῖα ἐλάμβανον οἱ νικηταί, ἥσαν στέφανοι, χρήματα καὶ ἔλαιον ἀπὸ τὰς ιεράς ἐλαίας τῆς Ἀθηνᾶς, αἱ δποῖαι ἥσαν εἰς τὸν χῶρον τῆς Ἀκαδημίας, πλησίον τοῦ Κολωνοῦ.

Τὴν ἄλλην ἡμέραν προσέφερον οἱ Ἀθηναῖοι μὲ μεγάλην πομπὴν τὸν πέπλον, τὸν δποῖον ὕφαινον εύγενεῖς παρθένοι τῶν Ἀθηνῶν, λεγόμεναι ἐργαστῖναι. Ἡ προσφορὰ αὐτοῦ ἦτο δικύριος σκοπὸς τῆς ἑορτῆς τῶν Παναθηναίων. Διὰ τοῦτο ἐφέρετο εἰς τὴν Ἀκρόπολιν μὲ μεγάλην τελετήν.

Τὴν ἡμέραν ἐκείνην οἱ Ἀθηναῖοι ὅλοι καὶ πολλοὶ ξένοι συνηθροίζοντο εἰς τὸν ἔξω Κεραμεικὸν (πλησίον τῆς Ἀγίας Τριάδος) καὶ ἐκεῖ παρετάσσοντο εἰς τάξιν. Τὴν πομπὴν διηγύθυνον ίδιαιτεροι ἄρχοντες, λεγόμενοι ἴεροποιοι. Ἐλάμβανον δὲ μέρος εἰς αὐτὴν καὶ οἱ ἄλλοι ἄρχοντες τῶν Ἀθηνῶν, ιερεῖς καὶ ιέρειαι, μάντεις διὰ τὰς θυσίας καὶ κήρυκες, οἱ δποῖοι ἐφρόντιζον διὰ τὴν τάξιν. Οἱ περισσότεροι ἐκ τῶν πολιτῶν ἡκολούθουν ώς ὅπλῖται. Ἔφερον δηλαδὴ ἀσπίδα καὶ λόγχην. Οἱ πλουσιώτεροι ἡκολούθουν ἔφιπποι καὶ μεταξὺ τούτων ἥσαν οἱ λαμπρότεροι καὶ ἀριστοκρατικώτεροι νέοι τῶν Ἀθηνῶν. Ἀπ' αὐτοὺς συνεκροτεῖτο τὸ ἵππικὸν τῆς πόλεως. Τοὺς πεζοὺς ὡδήγουν οἱ στρατηγοὶ καὶ οἱ ταξίαρχοι

καὶ τοὺς ἵππεῖς οἱ φύλαρχοι καὶ οἱ ἵππαρχοι. Ἀλλοι τέλος ἥρχοντο καθήμενοι ἐπὶ τῶν πομπικῶν ζυγῶν, δηλαδὴ ἀρμάτων, ἐκ τῶν ὅποίων πολλὰ εἶχον διαγωνισθῆ εἰς τοὺς ἵππους ἀγῶνας τῶν προγρουμένων ἡμερῶν.

Εἰς τὴν πομπὴν ἐλάμβανον μέρος καὶ αἱ κανηφόροι, εὐγενεῖς Ἀθηναῖαι παρθένοι, αἱ ὄποιαι ἔφερον κάνιστρα καὶ ἄλλα σκεύη χρήσιμα εἰς τὰς θυσίας. Ἀπὸ τούς ξένους ἡκολούθουν οἱ θεωροί, ἤτοι οἱ ἀντιπρόσωποι ξένων πόλεων, ιδίως τῶν ἀποικιῶν καὶ τῶν συμμάχων. Μέγα μέρος τῆς τελετῆς ἀπετέλουν τὰ ἱερεῖα, ἤτοι οἱ βόες καὶ τὰ πρόβατα, ποὺ προωρίζοντο διὰ τὰς θυσίας. Οἱ Ἀθηναῖοι προσέφερον ἐκατό μέρη (θυσίαν ἑκατὸν βοῶν). Αἱ ἀποικιαι καὶ αἱ πόλεις τῶν συμμάχων ἦσαν ὑποχρεωμέναι νὰ στέλλουν μίαν ἀγελάδα καὶ δύο πρόβατα ἑκάστη.

Ἡ πομπὴ αὕτη ἀνεχώρει ἀπὸ τὸν Κεραμεικὸν καὶ διὰ τοῦ Διπύλου εἰσήρχετο εἰς τὸν δρόμον. Ὁ δρόμος ἦτο πλατεῖα ὁδός, ἡ ὄποια ὠδήγει εἰς τὴν Ἀγορὰν (μεταξὺ Θησείου, στοᾶς Ἀττάλου καὶ Ἀρείου Πάγου), καὶ ἀπὸ τὴν Ἀγορὰν ἀνέβαινεν εἰς τὴν Ἀκρόπολιν. Ὁ πέπλος τῆς Ἀθηνᾶς ἔως ἐκεῖ ἐφέρετο κρεμάμενος ὡς ιστίον ἀπὸ τὰς κεραίας πλοίου, τὸ ὄποιον ἐκινεῖτο ἐπὶ τροχῶν. Ὅταν ἐφθανον εἰς τὴν εἴσοδον τῆς Ἀκροπόλεως, κατεβιβάζετο ὁ πέπλος καὶ ἐφέρετο εἰς τὸν ναόν. Τὰ ζῶα, βόες καὶ πρόβατα, ἀνέβαινον ἐπίσης εἰς τὴν Ἀκρόπολιν καὶ ἐκεῖ ἐθυσιάζοντο. Καὶ τότε ὁ κῆρυξ μεγαλοφώνως ηὔχετο ὑπὲρ τῆς σωτηρίας καὶ ὑγείας τῶν Ἀθηναίων καὶ τῶν συμμάχων των. Κατόπιν τὰ κρέατα διεμοιράζοντο εἰς τοὺς πολίτας καὶ ἡ ἕορτὴ ἐτελείωνε διὰ γενικῆς εὐωχίας, κατὰ τὴν ὄποιαν ἐπινοι ἀπὸ μεγάλα ποτήρια, λεγόμενα παναθηναϊκά.

« Ἡ Ἀκρόπολις τῶν Ἀθηνῶν »

Χρῆστος Τσούντας (διασκευή)

95. ΠΑΡΕΛΘΟΝ ΚΑΙ ΜΕΛΛΟΝ

Δόξα στὸ πνεῦμα τῶν ἀρχαίων,
παγκόσμιον φωτὸς πηγήν.

Δόξα στὸ πνεῦμα ἀνδρῶν νέων,
ποὺ δόξασαν αὐτὴν τὴν γῆν.

Μ' ἔκεινων τὴν λαμπρὰν σοφίαν,
μὲ τούτων τὴν ἀγία ὄρμή,
νέαν ἃς πλάσωμε ἴστορίαν,
γεμάτη δόξα καὶ τιμή.

"Ἐγει στεφάνια ἡ δόξα ἀκόμη
στὸ δέντρο της τὸ ιερό,
ἀπάτητοι τῆς δόξης δρόμοι
προσμένουν νέο τολμηρό.

'Εμπρὸς στῶν ἕργων τὸν ἀγῶνα,
ἐκεῖ ὁ πύρινος παλμός,
ἐκεῖ τῆς νίκης ἡ κορώνα,
ἀθηνασίας ἀσπασμός.

Ἀριστομένης Προοβελέγγιος

‘Ο μοναχὸς αὗτος εἶναι τὸ τελευταῖον ὄλοκαύτωμα, τὸ ὅποιον προσφέρει τὸ Σούλι εἰς τὸν βωμὸν τῆς πατρίδος τὴν ἡμέραν ποὺ ἀποθνήσκει.

Ἄφοῦ οἱ νιὸι τοῦ Ἀλῆ τοῦ Τεπελενλῆ, ὁ Μουγτάρ καὶ ὁ Βελῆς, ἐπέτυχον πολλοὺς ἐκ τῶν Σουλιωτῶν νὰ καταστρέψουν καὶ ἄλλους νὰ ἀπομακρύνουν, μόνος ἀπέμεινεν ὁ Ἱερομόναχος Σαμουήλ. Ἡτο ἀποφασισμένος νὰ ταφῇ μετὰ τῆς γλυκυτάτης πατρίδος του.

‘Ανὴρ ἀδάμαστος, ἀκαταμάχητος, μέχρι μανίας λατρεύων τοὺς ἑλευθέρους βράχους του. Ἀφιερωμένος ἀπὸ νεανικῆς ἡλικίας εἰς τὰ θεῖα, ἥνωσεν εἰς τὸν ἔαυτόν του τὸν διπλοῦν χρακτῆρα τοῦ πολεμιστοῦ καὶ τοῦ Ἱερέως.

‘Ἡτο τὸ τελευταῖον νῆμα, ἀπὸ τὸ ὅποιον ἐκρέμαχο τὸ πολυπαθὲς Σούλι κατὰ τὰς τελευταίας στιγμὰς τῆς ζωῆς του. Δι’ αὐτὸ ἀνεκηρύχθη τότε ὁ Σαμουήλ πολέμαρχος καὶ ἀνέλαβε νὰ ὑπερασπίσῃ τὸ Σούλι μέχρι θανάτου.

Εἰς τὴν αίματηρὰν καὶ φονικωτάτην ἔφοδον τῶν Ἀλβανῶν εἰς τὸ Κακοσούλι ἀνεδείχθη ὁ Σαμουήλ ἄγγελος θανάτου. Καὶ ὅτε πᾶσα ἐλπὶς σωτηρίας ἐξέλιπεν, ἔθεσε τὸ σῶμά του φραγμὸν μεταξὺ τῶν Μωαμεθανῶν καὶ ὀλίγων Σουλιωτῶν. Καὶ οἱ Σουλιῶται κατώρθωσαν μὲ τὴν γενναιότητα αὐτὴν τοῦ Σαμουήλ νὰ ὀπισθοχωρήσουν καὶ νὰ διαφύγουν τὴν μάχαιραν καὶ τὰ μαρτύρια.

‘Ο Σαμουήλ, μαχόμενος πάντοτε μὲ πέντε μόνον συμπολεμιστάς του, ἐπρόβασε καὶ ἐκλείσθη εἰς τὸ Κούγκι, πύργον κτισμένον ἐπὶ ἀποτόμου βράχου. Ἐκεῖ ὑπῆρχεν ἀποθήκη πυρίτιδος καὶ ὅπλων. Τὸν πύργον τοῦτον, ἐντὸς τοῦ ὅποίου ὑπάρχει καὶ ἐκκλησία εἰς τὸ ὄνομα τῆς ἀγίας Παρασκευῆς, ἡ πατρὶς παρέδωκεν εἰς τὰς ἱερὰς χεῖρας τοῦ Σα-

μουήλ. Καὶ ὁ μοναχὸς οὗτος εἶχεν ὄρκισθῆ ὄρκον θανάτου, διτὶ καμπία ποτὲ ἀνθρωπίνη δύναμις δὲν θὰ τὸν ἡνάγκαξε νὰ ἐγκαταλείψῃ τὸν πύργον.

Περικυκλωμένος ἀπὸ παντοῦ, ὑπέμενεν ὁ Σαμουήλ ὅσα ἡ ὑπομονὴ καὶ ἐπιμονὴ τοῦ ἀνθρώπου δύνανται νὰ ὑπομείνουν. Τὰ πολεμοφόδια ὀλιγόστευον ἀπὸ ὥρας εἰς ὥραν. Κουρασμένοι, τραυματισμένοι, δὲν εἶχον οὔτε σταγόνα ὕδατος νὰ δροσίσουν τὰ κατάξηρα καὶ φλογισμένα τῶν χείλη. Ἡ στιγμὴ τῆς ἀγωνίας εἶχε φθάσει.

Τὴν 17ην Δεκεμβρίου τοῦ 1803 ὁ ἵερομόναχος Σαμουήλ μετὰ τῆς ἀγίας πεντάδος θέσαντες πῦρ εἰς τὴν ἀποθήκην τῆς πυρίτιδος ἀνατινάσσονται, ἀναβαίνουν εἰς τὸν οὐρανὸν καὶ στεφανοῦνται ὑπὸ τοῦ Υἱοῦ τοῦ ὁμοίωτοῦ, ἀποθανόντες ὑπὲρ πίστεως καὶ πατρίδος.

«Βίος καὶ ἔργα» Ἀριστοτέλους Βαλαωρίτου

(διασκευή)

97. Ο ΘΟΥΡΙΟΣ ΤΟΥ ΡΗΓΑ

Δυσκόλως δυνάμεθα νὰ φαντασθῶμεν σήμερον ποίαν ἐντύπωσιν ἐπροξένησαν εἰς τὰς ψυχὰς τῶν ὑποδούλων τότε 'Ελλήνων τὰ πατριωτικὰ καὶ πολεμικὰ ἄσματα τοῦ Ρήγα.

Εἰς φιλέλλην διηγεῖται περὶ τούτου ἐπεισόδιον, τὸ δρποῖον ἤκουσεν ἀπὸ "Ελληνα, δόστις περιῆλθε τὴν Μακεδονίαν, ὀλίγον χρόνον πρὸ τῆς ἐλληνικῆς Ἐπαναστάσεως.

"Ἐρθασεν εἰς ἐν χωρίον καὶ ἔκει ἐφιλοξενήθη ἀπὸ ἔνα ἀρτοποιόν, τοῦ δρποῖου τὸ ἀρτοποιεῖον ἐχρησίμευε καὶ ὡς πανδοχεῖον. Βογθός τοῦ ἀρτοποιοῦ ἦτο νέος τις Ἡπειρώτης, τοῦ δρποῖου ἡ ἀθλητικὴ ἐμφάνισις παρουσίαζε νέον μὲ ἀνδρικὴν καὶ γενναίαν ψυχήν. Ὁ Ἡπειρώτης οὗτος εἰς

στιγμήν κατάλληλον ἐπλησίασε τὸν ὄδοιπόρον καὶ τὸν ἥρω-
τησε :

- Ἡξεύρεις νὰ διαβάζῃς;
- Ναι, ἀπήντησεν ἔκεινος.

— Ἐλθὲ μαζί μου, τοῦ εἰπε τότε καὶ τὸν ὡδήγησεν εἰς
ἀπόκεντρον καὶ σκιερὸν ἄκρον τοῦ κήπου.

Ἐκεῖ ἐκάθησαν ἐπὶ μιᾶς πέτρας καὶ ὁ νεανίας ἐξήγαγεν
ἀπὸ τὸ στῆθός του μικρὸν καὶ πολὺ παλαιὸν φυλλάδιον, τὸ
ὅποιον ἐκρέμαχο ἀπὸ τὸν λαιμόν του μὲ ράμμα. Ἡτο τὸ
πολεμικὸν ἄσμα, ὁ θούριος τοῦ Ρήγα, καὶ ἐξήτησε νὰ τὸν
ἀπαγγείλῃ εἰς αὐτὸν μεγαλοφώνως.

Ἡρχισε λοιπὸν ὁ ὄδοιπόρος νὰ ἀπαγγέλῃ μὲ τὸν ἐν-
θουσιασμὸν ἔκεινον, τὸν ὄποιον οἱ στίχοι τοῦ Ρήγα διήγει-
ρον εἰς πᾶσαν ἑλληνικὴν καρδίαν. Ἀφοῦ δὲ ἐτελείωσε τὴν
ἀπαγγελίαν, ἔμεινεν ἔκπληκτος ἐμπρὸς εἰς τὸ θέαμα, τὸ
ὅποιον παρουσίαζεν ἡ ὅψις τοῦ νέου Ἡπειρώτου.

Ἐλγε σηκωθῆ καὶ ἵστατο ἐνώπιόν του ὡς ἄλλος τέλειος
ἄνθρωπος, ὡς ὑπεράνθρωπος. Δὲν ἦτο ὁ ἀπλοϊκὸς ὑπηρέτης
τοῦ ἀρτοποιοῦ. Ἐλγε μεταμορφωθῆ εἰς εἰκόνα ἥρωος. Τὸ
πρόσωπόν του ἔλαμπεν ὡς πῦρ φλέγον, οἱ δρθαλμοὶ του ἐ-
σπινθροβόλουν, τὰ χεῖλη του ἔτρεμον, δάκρυα ἔβαπτον τὰς
παρειάς του καὶ αἱ τρίχες τῆς κεφαλῆς του καὶ τοῦ γυμνοῦ
του στήθους είχον δρθωθῆ. "Ιστατο ἀκίνητος, ὡς Ἀχιλλεύς.

— Πρώτην λοιπὸν φοράν ἀκούεις τὸν θούριον τοῦ Ρήγα;
ἥρωτησεν ὁ ταξιδιώτης.

— Οχι! κάθε διαβάτην παρακαλῶ νὰ μοῦ τὸν εἶπῃ καὶ
πολλὰς φοράς τὸν ἥκουσα.

— Καὶ πάντοτε μὲ τὴν συγκίνησιν αὐτήν;

— Ναι, πάντοτε! ἀπεκρίθη ὁ Ἡπειρώτης μὲ φωνὴν στα-
θερὰν καὶ νεῦμα ἀποφασιστικόν.

I. Γεννάδιος (κατὰ διασκευὴν)

‘Ο πατήρ μου — εἶλεγεν ὁ Μπαρμπαδῆμος — κατήγετο ἀπὸ χωρίον τῆς Παρνασσίδος. ‘Εμενεν εἰς τὴν Ἀμφισσαν καὶ ἐμπορεύετο ἐκεῖ μέχρι τοῦ ἔτους 1807. Τότε ἡναγκάσθη νὰ φύγῃ διὰ νυκτὸς καὶ νὰ καταφύγῃ εἰς τὴν Ἰθάκην διὰ τὸν ἔξης λόγον:

Εἰς Τοῦρκος ἀγάς, ἐκ τῶν προκρίτων τῆς Ἀμφίσσης, ἡγόρασε πολλὰ ἐμπορεύματα ἀπὸ τὸν πατέρα μου. Δὲν τὰ ἐπλήρωσεν ὅμως ἀμέσως καὶ ἡρνήθη ἔπειτα νὰ πληρώσῃ. Ὁ πατήρ μου ἐπέμενε καὶ ἔφερε τὴν ὑπόθεσιν εἰς τὸν Τοῦρκον δικαστήν, τὸν κατήν. ‘Αλλ’ ὁ ἀγάς, ζητῶν πάντοτε πρόφασιν, ἔθεωρησε τοῦτο προσβολὴν. Τόσον δὲ ἔξηγριώθη, ὥστε ἡπείλησεν ὅτι θὰ φονεύσῃ τὸν πατέρα μου καὶ θὰ καύσῃ τὸ κατάστημά του. Δὲν ἤθελε δὲ καὶ πολὺ, διὰ νὰ ἐκτελέσῃ τὴν ἀπειλὴν του. Καὶ ὁ πατήρ μου, ἀνησυχῶν ὅχι τόσον περὶ τοῦ ἔαυτοῦ του, ὅσον περὶ τῆς μητρός μου, τοῦ μικροτέρου ἀδελφοῦ μου καὶ ἐμοῦ, μᾶς ἐπῆρε μίαν νύκτα τοῦ Νοεμβρίου σκοτεινήν. Ἐπῆρε καὶ τὰ πολυτιμότερα ἐμπορεύματά του καὶ κατέβημεν εἰς τὸ Γαλαξίδιον. Καὶ ἀπ’ ἐκεῖ, διὰ τοῦ πλοίου ἐνὸς συγγενοῦς του, μετὰ δύο ἡμερῶν ταξίδιον ἐφθάσαμεν εἰς τὴν Ἰθάκην.

Τότε ἤμην μόλις δύτικὸς ἐτῶν, ἀλλ’ ἐνθυμοῦμαι πολὺ καὶ τὸ δυσάρεστον ἐκεῖνο ταξίδιον.

Εἰς τὴν Ἰθάκην εἶχομεν πλήρη ἀσφάλειαν καὶ συγγενεῖς ἐκεῖ ἀπὸ τὴν μητέρα μου. Καὶ μὲ τὴν βοήθειάν των ἐστρωσαν δλίγον κατ’ δλίγον αἱ ἐργασίαι τοῦ πατρός μου. ‘Αλλὰ τοῦτο δὲν ἤλάττωσε τὴν διαρκῆ λύπην του, ὅτι ἀφῆκε τὴν πατρίδα του. Καὶ ἔβραζε μέσα κρυμμένον τὸ μῖσος ἐναντίον τῶν Τούρκων. Μῖσος πατροπαράδοτον, τὸ δποῖον ἐδυνάμωνεν ἡ τελευταία αὐτὴ περίστασις.

Εἰς τὴν Ἰθάκην ὁ πατήρ μου ἐφρόντισε πῶς νὰ ἔκπαιδεύσῃ τὸν ἀδελφόν μου Ἀθανάσιον καὶ ἐμέ. 'Ο 'Αθανάσιος ἦτο τρίχ ἔτη μικρότερός μου καὶ ὁ πατήρ μου ἤθελε νὰ γίνη Ἱερεὺς. 'Εμὲ ἤθελε νὰ μὲ κάμη ἔμπορον, βοηθὸν εἰς τὴν ἑργασίαν του. Μᾶς ἔστειλεν εἰς τὴν οἰκίαν ἐνὸς γέροντος διδασκάλου, ὅπου μὲ πέντε ἔξ ἄλλους μικροὺς ἐμανθάνομεν ἀνάγνωσιν καὶ γραφήν, κατήχησιν καὶ ἴστορίαν. 'Ο διδάσκαλος αὐτὸς δὲν ἦτο πολυμαθής καὶ σοφός, εἶχεν δμως πολύν ζῆλον. 'Εκτὸς τούτου, δὲν περιωρίζετο εἰς τὸ νὰ μᾶς μάθῃ ξηρὰ γράμματα, ἀλλ' ἐφρόντιζε πῶς νὰ μᾶς ἐμπνεύσῃ δύο μεγάλα αἰσθήματα: ἀγάπην πρὸς τὴν ἀρετὴν καὶ ἀφοσίωσιν πρὸς τὴν πατρίδα.

Τὸν ἐνθυμοῦμαι ἀκόμη μὲ τὴν λευκὴν γενειάδα, μὲ τὴν φαλακρὰν κεφαλήν του, τὸν ἐνθυμοῦμαι ποὺ ἐσπινθήριζον οἱ ὄφθαλμοί του, ὅταν μᾶς ὥμιλει διὰ τὴν πατρίδα μας τὴν δουλωμένην. Μᾶς διηγεῖτο ὅτι ἦτο μεγάλη εἰς τοὺς παλαιοὺς γρόνους, ὅτι αὐτὴ ἦτο πρώτη εἰς τὸν πολιτισμόν, ὅταν οἱ ἄλλοι ἦσαν βάρβαροι. Καὶ ἀνεστηλώνετο ἔξαρφα καὶ ἐφαίνετο νεώτερος, ὅταν μᾶς παρίστανε τὸν Λεωνίδαν νὰ πολεμῇ εἰς τὰς Θερμοπύλας, τὸν Θεμιστοκλέα νὰ τρέπῃ εἰς φυγὴν τὸν περσικὸν στόλον εἰς τὸ στενὸν τῆς Σαλαμῖνος, τὸν Μέγαν 'Αλέξανδρον νὰ κατακτᾷ τὴν Ἀσίαν. Καὶ ἐχαμήλωνε τὴν κεφαλήν καὶ δάκρυα ἔτρεχον ἀπὸ τοὺς ὄφθαλμούς του, ὅταν ἤρχετο ἔπειτα εἰς τὰ μαῦρα ἐτῇ τῆς Ἑλληνικῆς ἴστορίας: τὴν πτῶσιν τῆς Κωνσταντινουπόλεως, τὸν θάνατον τοῦ τελευταίου Παλαιολόγου, τὴν κατάκτησιν τῶν Τούρκων.

—'Εγάθη πλέον ἡ 'Ελλάς, ἔλεγε μὲ ἀναστεναγμόν. Κατήντησε ταπεινὴ δούλη τῶν Τούρκων, αὐτὴ ἡ βασίλισσα τῆς 'Ανατολῆς!

'Αλλ' ἔξαίρηνης ἀνεσήκωνε τὴν κεφαλήν, ώσταν νὰ ἥκουε

μακρινήν φωνήν. 'Εκάρφωνε τὰ βλέμματα ὑψηλὰ πρὸς τὸν τοῖχον, ώσταν νὰ διέκρινε μακρινὸν σημεῖον. Καὶ μὲ φωνὴν ζωηρὰν καὶ μὲ ὅψιν φωτισμένην ἀπὸ ἐνθουσιασμὸν προσέθετεν:

— "Οχι! ὅχι! δὲν εἶναι μακρὰν ἡ ἡμέρα τῆς ἐλευθερίας. 'Ο σπόρος τοῦ Ρήγα θὰ φυτρώσῃ κι ἐσεῖς θὰ θερίσετε τὸν καρπόν ὅχι μὲ δρέπανα, ἀλλὰ μὲ ξίφη. Νὰ εἰπῆτε τὸν θούριόν του τώρα καὶ ἔπειτα νὰ σχολάσετε.

Καὶ ὁ γέρων διδάσκαλος μὲ φωνὴν τρέμουσαν ἀπὸ συγκίνησιν ἀπήγγελε τοὺς φλογεροὺς στίχους καὶ ἡμεῖς ὅλοι μαζὶ τοὺς ἐπανελαμβάνομεν:

"Ως πότε, παλληκάρια, νὰ ζῶμεν στὰ στενά,
μονάχοι σὰν λιοντάρια στὶς ράχες στὰ βουνά!

'Αλλὰ καὶ εἰς τὴν οἰκίαν ὁ πατέρος μου, ἂν καὶ δὲν ἡξευρεν ἰστορίαν, μᾶς ὡμίλει ὅμως διὰ τοὺς ἀγῶνας τῶν Σουλιωτῶν, διὰ τὴν ἀποτυχίαν τῆς ἐπαναστάσεως τοῦ 1770. Μᾶς ὡμίλει διὰ τὸν ἥρωα Λάζαρον Κατσώνην καὶ τὸν μάρτυρα Ρήγαν Φεραίον, διὰ τὰς φοβερὰς σκληρότητας τῶν Τούρκων. Μᾶς ἔλεγεν ὅτι ἡ κατάστασις αὐτὴ δὲν ἡμπορεῖ νὰ διαρκέσῃ πλέον ἐπὶ πολύ. Καὶ ὅτι ἵσως εἰς τὰς ἡμέρας ἡμῶν τῶν νέων ἥτο γραμμένον νὰ ἐλευθερωθῇ ἡ 'Ελλάς. Καὶ ἡ μήτηρ μου ἀκόμη μᾶς εἶχε μάθει εἰς τὴν προσευχὴν μας τὸ βράδυ νὰ προσθέτωμεν τὴν παράκλησιν:

— Παναγία μου, νὰ ἐλευθερώσῃς τὴν πατρίδα μας!

Καὶ δὲν ἡξεύρω διατί, ὅταν ἔλεγα τὰ λόγια αὐτὰ ἐμπρὸς εἰς τὰς εἰκόνας, ἥσθιανόμην κάτι εἰς ὅλον μου τὸ σῶμα, ώσταν νὰ μ' ἔβρεχεν ἔξαφνα παγωμένον νερόν.

'Απὸ τὸ 1814 ἥρχισα νὰ βοηθῶ τὸν πατέρα μου εἰς τὴν ἔργασίαν του. "Ολην τὴν ἡμέραν ἔμενα εἰς τὸ κατά-

στημά μας κάτω εἰς τὴν προκυμαίαν. Καὶ μόνον ὅταν ἐνύκτωνεν ἐπηγγαίναμεν εἰς τὴν οἰκίαν. "Ανθρωποι πολλοὶ ηρόχοντο εἰς τὸ κατάστημα. Οἱ περισσότεροι ηρόχοντο νὰ ἀγοράσουν ἐμπορεύματα, μερικοὶ διὰ νὰ ἴδουν τὸν πατέρα μου καὶ νὰ συνομιλήσουν ὀλίγον. Ἐγώ, ἂμα ἔβλεπα κανένα εἰς τὴν θύραν, εὐθὺς ἐκάρρωνα τὸ βλέμμα ἐπάνω του. Καὶ ἐν ἔβλεπα ὅτι ἔρχεται διὰ νὰ ἀγοράσῃ τίποτε, ἔτρεχα νὰ τὸν περιποιηθῶ. "Αν δύμας ηρόχετο μὲ τὸν σκοπὸν τῆς ἀπλῆς ἐπισκέψεως καὶ συνομιλίας, ἐγύριζα ἀπὸ τὸ ἄλλο μέρος δυσηρεστημένος. Διότι ηρόχετο νὰ μᾶς ἐνοχλήσῃ χωρὶς λόγον.

Μὲ μεγάλην περιέργειαν λοιπὸν εἶδα πρωίαν τινὰ τὸν πρῶτον — πρῶτον ἀνθρωπὸν, δ ὅποῖς εἰσῆγλθεν εἰς τὸ κατάστημά μας. Ἡτο μεστῆλιξ, μὲ μαύρην γενειάδα, σκεπασμένος μὲ μακρὸν χονδρὸν ἐπανωφόριον καὶ εἰς τὴν κεφαλὴν ἐφόρει καλογερικὸν σκούφον. Ἐφαίνετο ὅτι ἡτο ξένος καὶ ὅτι ηρόχετο ἀπὸ ταξίδιον.

— "Αμα τὸν εἶδα, εἶπα μέσα μου:

— 'Εδῶ θὰ κάνωμε καλή δουλειά!

Καὶ ἔτρεξα γελαστὸς νὰ τὸν προϋπαντήσω. Αὐτὸς δύμας μοῦ λέγει μὲ σοβαρὸν ὕφος:

— Ποῦ εἶναι δ πατήρ σου;

— 'Εδῶ εἴμαι ἐγώ νὰ σᾶς ὑπηρετήσω εἰς ὅ,τι θέλετε πρόσταξατε.

— Καλά, παιδί μου, σὲ εὐχαριστῶ, ἀλλὰ θέλω τὸν ἴδιον τὸν πατέρα σου, ἐπαναλαμβάνει δ ξένος μὲ σοβαρὸν καὶ προστακτικὸν τρόπον.

— Ο πατήρ μου ήτο εἰς τὴν ἀποθήκην τοῦ καταστήματος. Καὶ ηγοιγε μερικὰ κιβώτια μὲ πανικά, τὰ δόποῖα μᾶς εἴχον ἔλθει ἀπὸ τὴν Τεργέστην. "Ετρεξα νὰ τὸν φωνάξω, πειράγμένος ὀλίγον ἀπὸ τὸν τρόπον τοῦ ξένου, δ ὅποῖς δὲν ἔκρινεν ἀξιον ἐμέ, ἀλλὰ ηθελε τὸν πατέρα μου.

— Δὲν πειράζει, εἶπεν ὁ ξένος, ἀφησέ τον εἰς τὴν ἐργασίαν του· πηγαίνω ἐγώ καὶ τὸν εύρισκω.

Καὶ ἐπροχώρησε κατ' εὐθεῖαν εἰς τὸ βάθος. Εἰδα ὅτι ἔδωκεν ἐν γράμμα μεταξὺ τὸν πατέρα μου καὶ ὁ πατήρ μου τὸ ἀνεγίνωσκε μὲν προσοχήν. Μετὰ τὴν ἀνάγνωσιν μοῦ ἐφάνη ὅτι κάπως ἐταράχθη.

— Καθήσατε μίαν στιγμὴν καὶ τελειώνω, εἶπεν εἰς τὸν ξένον.

Τὸν ἔβαλε καὶ ἐκάθησεν ἐκεῖ πίσω εἰς τὴν ἀποθήκην καὶ ἔκλεισε τὴν θύραν, ἀφοῦ μοῦ εἶπε:

— Δῆμο, ὅποιος μὲν ζητήσῃ, εἰπὲ ὅτι ἔχω δουλειὰ καὶ νὰ ξαναπεράσῃ. Τὸν νοῦν σου ἔσθ εἰς τὸ κατάστημα.

Τί ἔλεγον ὄπίσω ἀπὸ τὴν κλειστὴν θύραν ἐπὶ δύο ὥρας ὁ πατήρ μου καὶ ὁ ἄγνωστος, δὲν ἡξεύρω. Θὰ ἡσαν ὅμως πολὺ σοβαρὰ πράγματα. "Οταν ἐπὶ τέλους ἥνοιξεν ἡ θύρα καὶ ἐξῆλθεν ὁ ξένος, διὰ νὰ φύγῃ, ἡ φυσιογνωμία τοῦ προσώπου του μοῦ ἐφάνη πολὺ συλλογισμένη. 'Ο ξένος ἐπέρασε πλησίον μου, ἐστάθη ἐμπρός μου καὶ μὲ ἑκοίταξε μὲ προσοχήν. "Επειτα μὲ ἐκτύπησε εἰς τὸν ὕμον καὶ εἶπε:

— Καρδιά, παλληκάρι μου!

Καὶ ἐχάθη.

'Ο τρόπος, μὲ τὸν ὄποιον μοῦ εἶπεν αὐτὰ τὰ λόγια, ἦτο παράξενος. 'Η ὅλη συμπεριφορὰ τοῦ ἄγνωστου μὲ ἔβαλεν εἰς ἀπορίαν καὶ ἀνησυχίαν. 'Ετόλμησα νὰ ἐρωτήσω τὸν πατέρα μου:

— Τί άνθρωπος είναι αὐτός;

'Αλλ' ἐκεῖνος μοῦ ἀπεκρίθη ξηρὰ ξηρὰ καὶ μοῦ ἔκοψε πᾶσαν ἄλλην ἐρώτησιν:

— Καλὸς πάτεριώτης μοῦ ἔφερε ἔνα γράμμα ἀπὸ τὸν Δεσπότην μας, Ἡσαΐαν.

"Εκτοτε δὲν τὸν εἶδα πλέον τὸν ἄνθρωπον αὐτὸν παρὰ

τὸν Ἰανουάριον τοῦ 1821. Εἰσῆλθε πάλιν μὲ τὸν ἵδιον τρόπον μίαν πρώταν καὶ ὁ πατέρως μου τὸν ὀδήγησεν εἰς τὴν ἀποθήκην καὶ ἔμειναν ὡραῖαν κλεισμένοι. "Ἐπειτα ἐξῆλθε καὶ ἐστάθη ὀλίγον ἐμπρός μου. Μοῦ ἐφάνη ὅτι εἶχε πολὺ καταβληθῆ καὶ γηράσει, ἀφότου τὸν εἶχον ἴδει διὰ πρώτην φοράν. Τώρα δὲν μὲ ἐκτύπησεν εἰς τὸν ὄμονον μὲ ἐχαιρέτισε διὰ χειραψίας καὶ μοῦ εἶπε σιγαλά:

— Δῆμο, δοῦ σου εἰπῆ ὁ πατέρας σου, εἶναι τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ καὶ ἡ προσταγὴ τῆς Πατρίδος!

Καὶ ἐχάθη πάλιν.

Τόσον μὲ ἐτάραξαν οἱ λόγοι αὐτοὶ τοῦ ξένου, ὥστε δὲν εἶχον νοῦν νὰ ἐργασθῶ ἐκείνην τὴν ἡμέραν. Τὸν πατέρα μου δὲν ἐτόλμησα νὰ τὸν ἐρωτήσω. Τὸν ἔβλεπα καὶ ἐκείνον πολὺ συγχυσμένον. Καὶ μίαν στιγμὴν μοῦ ἐφάνη ὅτι μὲ τὸν δάκτυλον ἐσπόγγυσε τοὺς δακρυσμένους δόφθαλμούς του.

Τέλος πάντων. Τὴν ἑσπέραν, ὅταν ἦτο ὥρα νὰ κλείσω- μεν, μοῦ λέγει:

— Κλεῖσε ἀπὸ μέσα τὴν θύραν, βάλε τὸν λύχνον ἐκεῖ καὶ ἔλα, κάθησε νὰ σου εἶπῶ.

'Αφοῦ ἔκαμα ὅπως μοῦ εἶπεν, ἀρχίζει μὲ φωνὴν τρέμουσαν ἀπὸ συγκίνησιν:

— Δῆμό μου, παιδί μου, δοῦ θὰ σου εἶπῶ εἶναι μεγάλο μυστικόν. Γνωρίζω τὴν ψυχήν σου καὶ σου τὸ ἐμπιστεύομαι. Δὲν εἶναι μυστικὸν ἴδικόν μας· εἶναι τῆς Πατρίδος. Δὲν θέλω νὰ μοῦ δρκισθῆς ὅτι θὰ τὸ κρατήσης. "Αν εἶχα τὴν παραμυκρὰν ἀμφιβολίαν, δὲν θὰ σου τὸ ἔλεγχα. Λοιπὸν ἀκουσε. "Ολα εἶναι ἔτοιμα, εἰς ὀλίγον καιρὸν ἡ Ἐπανάστασις θὰ ἀνάψῃ ἀπ' ἄκρου εἰς ἄκρον. Οἱ Τοῦρκοι θὰ ἐκδιωχθοῦν καὶ ἡ Ἑλλὰς θὰ ἐλευθερωθῇ ἀπὸ τοὺς τυράννους της. Τότε θὰ ἐπιστρέψωμεν πάλιν εἰς τὴν πατρίδα μας νὰ περάσωμεν ἐκεῖ τὰς τελευταῖς μας ἡμέρας, ἂν τὸ θελήσῃ ὁ Θεός!"

‘Ο ξένος αὐτός, τὸν ὄποιον εἶδες σήμερον, εἶναι ἄξιος πατριώτης, ἀπόστολος τῆς Φιλικῆς Ἐταιρείας. Καὶ γυρίζει ἀπὸ τόπου εἰς τόπον καὶ ἀδελφώνει τοὺς ἄλλους πατριώτας εἰς τὴν ἴδεαν τῆς Ἐταιρείας. Σκοπὸς τῆς Ἐταιρείας εἶναι νὰ συνενώσῃ ὅσον τὸ δυνατὸν περισσοτέρους πατριώτας καὶ νὰ ἐργασθοῦν ὅλοι μαζὶ καὶ τὸ κατὰ δύναμιν ὡς καθεὶς διὰ τὴν ἀπελευθέρωσιν τῆς Πατρίδος. Ἡ Ἐταιρεία ἔχει πολλοὺς καὶ μεγάλους προστάτας καὶ τὰ μέλη της μετροῦνται κατὰ χιλιαράς εἰς ὅλην τὴν Ἀνατολὴν καὶ εἰς τὴν Εὐρώπην. Τί λέγεις λοιπόν;

“Οταν ἥκουον αὐτά, τὸ αἷμα ἀνέβαινεν εἰς τὴν κεφαλήν μου, ἡ καρδιά μου ἐκτύπα δυνατὰ εἰς τὰ στήθη. Ἀντὶ ἄλλης ἀπαντήσεως ἔπεσα εἰς τὴν ἀγκάλην τοῦ πατρός μου:

— Σὲ εὐχαριστῶ, πατέρα! ἐψιθύρισα.

Καὶ τὸν κατεφίλουν δακρυσμένος καὶ τὸν ηύχαριστουν, καὶ διὰ τὴν χαρμόσυνον εἰδησιν καὶ διὰ τὴν ἐμπιστοσύνην, τὴν ὄποιαν μοῦ ἐδείκνυε μὲ τὸ φανέρωμα τοῦ Ἱεροῦ μυστικοῦ.

“Ἐπειτα ἀνετινάχθην ἐπάνω. Μία ἴδεα ἦλθεν εἰς τὸν νοῦν μου:

— Πατέρα, ὅταν οἱ ἄλλοι θὰ πολεμοῦν ἐκεῖ, ἐγὼ θὰ κάθωμαι μὲ τὸν πῆχυν ἐδῶ εἰς τὸ κατάστημα;

— “Οχι, παιδί μου, αὐτὴν τὴν προσβολὴν δεν θὰ τὴν κάμω εἰς σὲ καὶ εἰς τὴν οἰκογένειάν μας. Ἐγὼ εἶμαι ἀνίκανος πλέον, ὁ ἀδελφός σου ὁ Ἀθανάσιος μικρὸς καὶ φιλάσθενος. Ἐσύ θὰ πηγαίνης δι’ ὅλους μας, ὅταν ἔλθῃ ἡ ὥρα. Πρὸς τὸ παρὸν σιωπή! “Ας πηγαίνωμεν τώρα νὰ μὴ ἀνησυχοῦν, διότι ἀργοῦμεν. Είσαι μεγάλος, δὲν είσαι τώρα πλέον μικρός. Θάρρος καὶ φρόνησις, Δῆμο μου!

« ‘Ο Μπαρμπαδῆμος”

Γεώργιος Δροσίνης

99. Ο ΟΡΚΟΣ ΤΩΝ ΦΙΛΙΚΩΝ

Τὸ ὑποψήφιον μέλος τῆς Φιλικῆς Ἐταιρείας, ὁ δόκιμος, ὅπως ἐλέγετο, δόηγεται ὑπὸ τοῦ κατηχητοῦ του εἰς ἀσφαλὲς μέρος. Ἐκεῖ ὁ κατηχητὴς ἀναγινώσκει καὶ ὁ δόκιμος ἐπαναλαμβάνει «μὲ δλὸν τὸ ἀνῆκον σέβας εἰς τὴν Ἱερότητα καὶ τὴν μεγαλειότητα τοῦ πράγματος» τὸν μέγχαν ὄρκον, τὸν ἔξῆς:

«Ορκίζομαι ἐνώπιον τοῦ ἀληθινοῦ Θεοῦ, οἰκειοθελῶς, ὅτι θέλω εἶναι ἐπὶ ζωῆς μου πιστὸς εἰς τὴν Ἐταιρείαν κατὰ πάντα. Νὰ μὴ φανερώσω τὸ παραμικρὸν ἀπὸ τὰ σημεῖα καὶ λόγους τῆς μήτε νὰ σταθῶ κατ' οὐδένα λόγον ἢ ἀφορμὴ τοῦ νὰ καταλάβωσιν ἄλλοι ποτέ ὅτι γνωρίζω τι περὶ τούτων, μήτε εἰς συγγενεῖς μου, μήτε εἰς Πνευματικὸν ἢ φίλον μου.

»Ορκίζομαι ὅτι εἰς τὸ ἔξῆς δὲν θέλω ἐμβῆ εἰς καμίαν ἄλλην Ἐταιρείαν, ὅποιαδήποτε καὶ ἂν εἶναι, μήτε εἰς κανένα δεσμὸν ὑποχρεωτικόν. Καὶ μάλιστα, ὅποιονδήποτε δεσμὸν καὶ ἂν εἴχα, καὶ τὸν πλέον ἀδιάφορον εἰς τὴν Ἐταιρείαν, θέλω τὸν νομίζει ὡς οὐδέν.

»Ορκίζομαι ὅτι θέλω τρέφει εἰς τὴν καρδίαν μου ἀδιάλλακτον μῆσος ἐναντίον τῶν τυράννων τῆς Πατρίδος μου,

τῶν ὀπαδῶν καὶ τῶν ὁμοφρόνων μὲ τούτους. Θέλω ἐνεργεῖ
κατὰ πάντα τρόπον πρὸς βλάβην των καὶ αὐτὸν τὸν παντε-
λῆ δλεθρόν των, ὅταν ἡ περίστασις τὸ συγχωρήσῃ.

»Ορκίζομαι νὰ μὴ μεταχειρισθῶ ποτὲ βίαν, διὰ νὰ συγ-
γνωρισθῶ μὲ κανέναν Συνάδελφον, προσέχων ἐξ ἐναντίας μὲ
τὴν μεγαλυτέραν ἐπιμέλειαν νὰ μὴ λανθασθῶ κατὰ τοῦτο,
γενόμενος αἰτιος ἀκολούθου τινὸς συμβάντος.

»Ορκίζομαι νὰ συντρέχω ὅπου εὕρω τινὰ Συνάδελφον μὲ
ὅλην τὴν δύναμιν καὶ τὴν κατάστασίν μου. Νὰ προσφέρω
εἰς αὐτὸν σέβας καὶ ὑπακοήν, ἂν εἶναι μεγαλύτερος εἰς τὸν
βαθμόν, καὶ, ἂν ἔτυχε πρότερον ἐχθρός μου, τόσον περισ-
σότερον νὰ τὸν ἀγαπῶ καὶ νὰ τὸν συντρέχω, ὅσον ἡ ἐχθρός
μου ἥθελεν εἶναι μεγαλυτέρα.

»Ορκίζομαι ὅτι, καθὼς ἐγώ ἔγινα δεκτὸς εἰς τὴν 'Εται-
ρείαν, νὰ δέχωμαι παρομοίως ἄλλον 'Αδελφόν, μεταχειρίζό-
μενος πάντα τρόπον καὶ ὅλον τὸν ἀπαιτούμενον καιρὸν, ἔω-
σοῦ τὸν γνωρίσω "Ελληνα ἀληθῆ, θερμὸν ὑπερασπιστὴν τῆς
Πατρίδος, ἀνθρωπὸν ἐνάρετον καὶ δόξιον ὅχι μόνον νὰ φυ-
λάττῃ τὸ Μυστικόν, ἀλλὰ νὰ κατηχήσῃ καὶ ἄλλον ὄρθοῦ
φρονήματος.

»Ορκίζομαι νὰ μὴ ὠφελῶμαι κατ' οὐδένα τρόπον ἀπὸ
τὰ χρήματα τῆς 'Εταιρείας, θεωρῶν αὐτὰ ὡς ἵερὸν πρᾶγμα
καὶ ἐνέγυρον, ἀνῆκον εἰς ὅλον τὸ "Εθνος μου. Νὰ προφυ-
λάττωμαι παρομοίως καὶ εἰς τὰ λαμβανόμενα καὶ στελλόμε-
να ἐσφραγισμένα γράμματα.

»Ορκίζομαι νὰ μὴ ἐρωτῶ ποτὲ κανένα ἐκ τῶν Φιλικῶν
μὲ περιέργειαν, διὰ νὰ μάθω ποῖος τὸν ὀδήγησεν εἰς τὴν
'Εταιρείαν.

»Ορκίζομαι νὰ προσέχω πάντοτε εἰς τὴν διαγωγήν μου,
νὰ εἴμαι ἐνάρετος. Νὰ εὐλαβῶμαι τὴν θρησκείαν μου, χω-
ρὶς νὰ καταφρονῶ τὰς ζένας. Νὰ δίδω πάντοτε τὸ καλὸν

παράδειγμα. Νὰ συμβουλεύω καὶ νὰ συντρέχω τὸν ἀσθενῆ, τὸν δυστυχῆ καὶ τὸν ἀδύνατον. Νὰ σέβωμαι τὴν διοίκησιν, τὰ ἔθιμα, τὰ δικαστήρια καὶ τοὺς διοικητὰς τοῦ τόπου, εἰς τὸν ὄποιον διατρίβω.

» Τέλος πάντων, ὅρκίζομαι εἰς Σέ, ὃ Ἱερὰ πλὴν τρισαθλία Πατρίς! Ὁρκίζομαι εἰς τὰς πολυχρονίους βασάνους σου. Ὁρκίζομαι εἰς τὰ πικρὰ δάκρυα, τὰ ὄποια τόσους αἰῶνας ἔχυσαν καὶ χύνουν τὰ ταλαιπωρα τέκνα Σου· εἰς τὰ ἥδιά μου δάκρυα, χυνόμενα κατὰ ταύτην τὴν στιγμήν, καὶ εἰς τὴν μέλλουσαν Ἐλευθερίαν τῶν ὁμογενῶν μου, ὅτι ἀφιερώνομαι ὅλος εἰς Σέ! Εἰς τὸ ἔξῆς σὺ θέλεις εἶσαι ἡ αἰτία καὶ ὁ σκοπὸς τῶν διαλογισμῶν μου. Τὸ ὄνομά σου εἶναι ὁ ὁδηγὸς τῶν πράξεών μου καὶ ἡ εύτυχία σου εἶναι ἡ ἀνταμοιβὴ τῶν κόπων μου. Ἡ Θεία δικαιοσύνη ἀς ἔξαντλήσῃ ἐπάνω εἰς τὴν κεφαλήν μου ὅλους τοὺς κεραυνοὺς τῆς, τὸ ὄνομά μου νὰ εἶναι εἰς ἀποστροφὴν καὶ τὸ ὑποκείμενόν μου ἀντικείμενόν τῆς κατάρας καὶ τοῦ ἀναθέματος τῶν ὁμογενῶν μου, ἂν ἴσως λησμονήσω εἰς μίαν στιγμὴν τὰς δυστυχίας των καὶ δὲν ἐκπληρώσω τὸ χρέος μου. Τέλος ὁ θάνατός μου ἀς εἶναι ἀφευκτὸς τιμωρία τοῦ ἀμαρτήματός μου, διὰ νὰ μὴ μολύνω τὴν ἀγιότητα τῆς Ἐταιρείας μὲ τὴν συμμετοχήν μου».

«Δοκίμιον περὶ τῆς Φιλικῆς Ἐταιρείας»

Ιωάννης Φιλήμων

100. Η ΠΡΟΚΗΡΥΞΙΣ ΤΟΥ ΥΨΗΛΑΝΤΟΥ

“Ηλθεν δέ ὡρα τῆς ἐπισήμου αηρούξεως τοῦ πολέμου.
Ηλθεν δέ ὡρα νὰ πραγματοποιηθῇ ὁ ὄρκος τῶν Φιλικῶν.

‘Ο τελευταῖος τῶν Ἑλλήνων αὐτοχρατόρων Κωνσταντῖνος Παλαιολόγος ὑπερεμάχησε τῷ 1453 μὲ πεποίθησιν πρὸς τὸ θεῖον καὶ αὐταπάρνησιν, ἐνῷ ἔπιπτεν δέ αὐτοχρατορία.

Μὲ τὴν αὐτὴν πίστιν πρὸς τὸ θεῖον καὶ μὲ τὴν ἰδίαν αὐταπάρνησιν ὁ πρῶτος τῶν ἐπιζώντων Ὅψηλαντῶν Ἀλέξανδρος ρίπτεται εἰς τὸν ἀγῶνα τῆς ἀναστάσεως τῆς ἑλληνικῆς ἐλευθερίας καὶ ἀπευθύνει τὴν ἔξης προκήρυξιν :

«Μάχου ὑπὲρ πίστεως καὶ πατρίδος!

»'Η ὡρα ἥλθεν, ὡς ἀνδρες Ἑλληνες! Πρὸ πολλοῦ οἱ λαοὶ τῆς Εὐρώπης, πολεμοῦντες ὑπὲρ τῶν ἰδίων δικαιωμάτων καὶ ἐλευθερίας αὐτῶν, μᾶς προσεκάλουν εἰς μίμησιν.

»Αὐτοί, καίτοι ὁπωσδιν ἐλεύθεροι, προσεπάθησαν μὲ ὅλας τὰς δυνάμεις των νὰ αὐξήσουν τὴν ἐλευθερίαν καὶ δι’ αὐτῆς πᾶσαν αὐτῶν τὴν εὐδαιμονίαν. Οἱ ἀδελφοί μας καὶ φίλοι εἶναι πανταχοῦ ἔτοιμοι. Οἱ Σέρβοι, οἱ Σουλιῶται καὶ ὅλη δέ Ἡπειρος ὁπλοφοροῦντες μᾶς περιμένουν. “Ας ἔνωθῶμεν λοιπὸν μὲ ἐνθουσιασμόν! Ἡ Πατρὶς μᾶς προσκαλεῖ. Ἡ Εὐρώπη, προσηλώνουσα τοὺς ὄφθαλμούς της εἰς ἡμᾶς, ἀπορεῖ διὰ τὴν ἀκινησίαν μας. “Ας ἀντηχήσουν λοιπὸν ὅλα τὰ ὅρη τῆς Ἑλλάδος ἀπὸ τὸν ἥχον τῆς πολεμικῆς μας σάλπιγγος καὶ αἱ κοιλάδες ἀπὸ τὴν τρομερὰν κλαγγὴν τῶν ὅ-

πλων μας. Ή Εύρωπη θέλει θαυμάσει τὰς ἀνδραγαθίας μας, οἱ δὲ τύραννοι ἡμῶν, τρέμοντες καὶ ὥγροι, θέλουν φύγει ἀπὸ μπρός μας.

»Οἱ φωτισμένοι λαοὶ τῆς Εύρωπης ἀσχολοῦνται μὲ τὴν ἀποκατάστασιν τῆς ἴδιας εὐδαιμονίας· καὶ, πλήρεις εὐγνωμοσύνης διὰ τὰς πρὸς αὐτοὺς τῶν προπατόρων μας εὐεργεσίας, ἐπιθυμοῦν τὴν ἐλευθερίαν τῆς Ἑλλάδος. Ήμεῖς, φανόμενοι ἔξιοι τῆς προπατορικῆς ἀρετῆς καὶ τοῦ παρόντος αἰῶνος, εἴμεθα εὐέλπιδες νὰ ἐπιτύχωμεν τὴν ὑπεράσπισιν αὐτῶν καὶ βοήθειαν. Πολλοὶ ἔχ τούτων φιλελεύθεροι θέλουν ἔλθει, διὰ νὰ ἀγωνισθοῦν μὲ ἡμᾶς. Κινηθῆτε, ὁ φίλοι, καὶ θέλετε ἵδει μίαν χραταιὰν δύναμιν νὰ ὑπερασπίσῃ τὰ δίκαια μας. Θέλετε ἵδει καὶ ἔξ αὐτῶν τῶν ἐχθρῶν μας πολλούς, οἵτινες, παρακινούμενοι ἀπὸ τὴν δικαίαν μας αἰτίαν, νὰ στρέψουν τὰ νῶτα πρὸς τὸν ἐχθρὸν καὶ νὰ ἐνωθοῦν μὲ ἡμᾶς. «Ας παρουσιασθοῦν μὲ εἰλικρινὲς φρόνημα· ἡ Πατρὶς θέλει τοὺς ἐγκολπωθῆ.

»Ω ἀνδρεῖοι καὶ μεγαλόψυχοι "Ελληνες! "Ας σχηματισθοῦν φάλαγγες ἔθνικαι· ἃς ἐμφανισθοῦν πατριωτικαὶ λεγεῶνες, καὶ θέλετε ἵδει τοὺς παλαιοὺς ἔκείνους κολοσσοὺς τοῦ δεσποτισμοῦ νὰ πέσουν ἔξ ἴδιων ἀπέναντι τῶν θριαμβευτικῶν μας σηματιῶν. Εἰς τὴν φωνὴν τῆς σάλπιγγός μας ὅλα τὰ παράλια τοῦ Ιονίου καὶ τοῦ Αιγαίου πελάγους θέλουν ἀντηγῆσει· τὰ ἑλληνικὰ πλοῖα, τὰ ὅποια ἐν καιρῷ εἰρήνης ἤξευραν νὰ ἐμπορεύωνται καὶ νὰ πολεμῶσι, θέλουσι σπείρει εἰς ὅλους τοὺς λιμένας τοῦ τυράννου τὸ πῦρ καὶ τὴν μάχαιραν, τὴν φρίκην καὶ τὸν θάνατον.

»Ποία ἑλληνικὴ ψυχὴ θ' ἀδιαφορήσῃ εἰς τὴν πρόσκλησιν τῆς Πατρίδος; Εἰς τὴν Ρώμην εἰς τοῦ Καίσαρος φίλος, σείων τὴν αἰματωμένην χλαμύδα τοῦ τυράννου, ἐγείρει τὸν λαόν. Τί θέλετε κάμει σεῖς, ὁ "Ελληνες, πρὸς τοὺς ὄποιους

ή Πατρίς γυμνή μὲν δεικνύει τὰς πληγάς της, μὲ διακεκομένην δὲ φωνὴν ἐπικαλεῖται τὴν βοήθειαν τῶν τέκνων της;

»Στρέψατε τοὺς ὀφθαλμούς σας, ὡς συμπατριῶται, καὶ ἰδετε τὴν ἐλεεινήν μας κατάστασιν!

»"Ιδετε ἐδῶ τοὺς ναοὺς καταπατημένους, ἐκεῖ τὰ τέκνα μας ἀρπαζόμενα, τοὺς οἴκους μας γεγυμνωμένους, τοὺς ἀγρούς μας λεηλατημένους καὶ ἡμᾶς αὐτοὺς ἐλεεινὰ ἀνδράποδα! Εἶναι καὶ ρὸς νὰ ἀποτινάξωμεν τὸν ἀφόρητον τοῦτον ζυγόν, νὰ ἐλευθερώσωμεν τὴν Πατρίδα, τὰ κρημνίσωμεν ἀπὸ τὰ νέφη τὴν ἡμισέληνον, διὰ νὰ ὑψώσωμεν τὸ σημεῖον, δι' οὗ πάντοτε νικῶμεν, λέγω τὸν Σταυρόν, καὶ οὕτω νὰ ἐκδικήσωμεν τὴν Πατρίδα καὶ τὴν ὁρθόδοξον ἡμῶν πίστιν ἀπὸ τὴν ἀσεβῆ τῶν βαρβάρων καταφρόνησιν.

»Μεταξὺ ἡμῶν εὐγενέστερος εἶναι ὅστις ἀνδρειοτέρως ὑπερασπίσῃ τὰ δίκαια τῆς πατρίδος καὶ ὀφελιμωτέρως τὴν δουλεύση. Τὸ "Εθνος συναθροιζόμενον θέλει ἐκλέξει τοὺς δημογέροντάς του καὶ εἰς τὴν ὑψίστην ταυτην βουλὴν θέλουσιν ὑπακούει ὅλαι αἱ πράξεις μας. "Ας κινηθῶμεν λοιπὸν μὲ ἐν κοινὸν φρόνημα! Οἱ πλούσιοι ἀς καταβάλωσι μέρος τῆς ἴδιας περιουσίας, οἱ ἵεροι ποιμένες ἀς ἐμψυχώσουν τὸν λαὸν μὲ τὸ ἕιδιόν των παράδειγμα καὶ οἱ πεπαιδευμένοι ἀς συμβουλεύσουν τὰ ὀφέλιμα. Οἱ δὲ εἰς ξένας Αὔλας ὑπουργοῦντες στρατιωτικοὶ καὶ πολιτικοὶ διμογενεῖς, ἀποδίδοντες τὰς εὐχαριστίας, εἰς ἣν ἔκαστος ὑπουργεῖ δύναμιν, ἀς ὄρμήσουν ὅλοι εἰς τὸ ἀνοιγόμενον ἥδη μέγα καὶ λαμπρὸν στάδιον καὶ ἀς συνεισφέρουν εἰς τὴν Πατρίδα τὸν χρεωστούμενον φόρον· καὶ ὡς γενναῖοι ἀς ὀπλισθοῦν ὅλοι, ἀνευ ἀναβολῆς καιροῦ, μὲ τὸ ἀκαταμάχητον ὅπλον τῆς ἀνδρείας, καὶ ὑπόσχομαι ἐντὸς ὀλίγου τὴν νίκην καὶ μετ' αὐτὴν πᾶν ἀγαθόν.

»Μὲ τὴν ἔνωσιν, ὡς συμπολῖται, μὲ τὸ πρὸς τὴν ἱερὰν θρησκείαν σέβας, μὲ τὴν πρὸς τοὺς νόμους καὶ τοὺς στρατηγοὺς

ύποταγήν, μὲ τὴν εὔτολμίαν καὶ σταθερότητα, ἡ νίκη μας εἶναι βεβαία καὶ ἀναπόφευκτος. Αὐτὴ θέλει στεφανώσει μὲ δάφνας ἀειθαλεῖς τοὺς ἡρωικοὺς ἀγῶνας μας· κύτη μὲ χρακτῆρας ἀνεξαλείπτους θέλει χράξει τὰ ὄνόματα ὑμῶν εἰς τὸν ναὸν τῆς ἀθανασίας διὰ τὸ παράδειγμα τῶν ἐπερχομένων γενεῶν. Ἡ Πατρὶς θέλει ἀνταμείψει τὰ εὐπειθῆ καὶ γνήσιά της τέκνα μὲ τὰ βραχεῖα τῆς δόξης καὶ τῆς τιμῆς, τὰ δὲ ἀπειθῆ καὶ κωφεύοντα εἰς τὴν τωρινήν της παράκλησιν θέλει ἀποκηρύξει, ὡς νόθια καὶ ἀσιανὰ σπέρματα, καὶ θέλει παραδώσει τὰ ὄνόματά των, ὡς ἄλλων προδοτῶν, εἰς τὸν ἀναθεματισμὸν καὶ κατάραν τῶν μεταγενεστέρων.

»Ας καλέσωμεν λοιπὸν ἐκ νέου, ὃ ἀνδρεῖοι καὶ μεγαλόψυχοι "Ἐλληνες, τὴν ἐλευθερίαν εἰς τὴν κλασσικὴν γῆν τῆς Ἐλλάδος. "Ας συγχροτήσωμεν μάχην μεταξὺ τοῦ Μαραθῶνος καὶ τῶν Θερμοπυλῶν! "Ας πολεμήσωμεν εἰς τοὺς τάφους τῶν πατέρων μας, οἱ ὅποιοι, διὰ νὰ μᾶς ἀφήσωσι ἐλευθερούς, ἐπολέμησαν καὶ ἀπέθανον ἔκει!

»Τὸ αἷμα τῶν τυράννων δὲν εἴναι δεκτὸν εἰς τὴν σκιὰν τοῦ Θηβαίου Ἐπαμεινάνδου καὶ τοῦ Ἀθηναίου Θρασυβούλου, οἵτινες κατετρόπωσαν τοὺς τριάκοντα τυράννους, εἰς ἕκείνας τοῦ Μιλτιάδου καὶ τοῦ Θεμιστοκλέους, τοῦ Λεωνίδου καὶ τῶν τριακοσίων, οἵτινες κατέκοψαν τοσάκις τοὺς ἀναριθμήτους στρατοὺς τῶν βαρβάρων Περσῶν, τῶν ὅποιων τοὺς βαρβαρωτέρους καὶ ἀνανδροτέρους ἀπογόνους πρόκειται εἰς ἡμᾶς σήμερον μὲ πολὺ μικρὸν κόπον νὰ ἔξαρχανίσωμεν ἐξ ὀλοκλήρου.

»Εἰς τὰ ὅπλα λοιπόν, φίλοι, ἡ Πατρὶς μᾶς προσκαλεῖ!

Τὴν 24ην Φεβρουαρίου 1821

ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ ΓΥΦΑΛΑΝΤΗΣ

101. ΤΑ ΕΤΗ ΤΗΣ ΝΕΟΤΗΤΟΣ ΤΟΥ ΑΘΑΝΑΣΙΟΥ ΔΙΑΚΟΥ

Δεκαέξι ḥ δεκαεπτά ἐτῶν ἦτο ὁ Ἀθανάσιος, ὅτε πρῶτον προσῆλθεν εἰς τὴν Μονὴν Ἰωάννου τοῦ Προδρόμου. Δὲν προσῆλθε νὰ ἀσπασθῇ τὸν μοναχικὸν βίον, ἀλλὰ νὰ διδαχθῇ παρά τινος καλογήρου τὴν Ὁκτώηχον καὶ τὸ Ψαλτήριον. Ὁ καλόγηρος αὐτὸς ἔξεπλήρωνε χρέη διδασκάλου, ὅπως συνέβαινε καθ' ὅλην τὴν Ἑλλάδα ἐπὶ τουρκοχρατίας. Ὅπηρέτει ὅμως ὁ Ἀθανάσιος κάποτε τὴν Μονὴν καὶ τοὺς καλογήρους καὶ ἐκάστην ἑορτὴν προσήρχετο καὶ ἐψαλλεν ἐκεῖ ἡ ἔλεγε τὸν Ἀπόστολον.

Μίαν φοράν ἔτυχε νὰ περιοδεύῃ τὰ μέρη, ἐκεῖνα ὁ Δεσπότης Λιδωρικίου, ὃς ἐλέγετο τότε δλόκληρος ἡ σημερινὴ Δωρίς, ὅστις ἤκουσε τὸν Ἀθανάσιον νὰ λέγῃ τὸν Ἀπόστολον. Ὁ Δεσπότης τόσον ἐμαγεύθη ἀπὸ τὸ σεμνὸν ἥθος τοῦ νεανίου καὶ τὴν ἑξαισίαν φωνήν του, ὡστε τοῦ ἐπρότεινε νὰ τὸν γειροτονήσῃ διάκονον. Ὁ νεανίας, ὃ ὅποιος μόνον τὸν τίτλον ἀναγνώστου ὠνειρεύετο, ἐδέχθη χαίρων τὸν βαθμὸν τοῦ διακόνου, ἔμεινεν εἰς τὴν Μονὴν καὶ ἀφιερώθη εἰς τὸ μοναχικὸν στάδιον.

Μετὰ καιρόν, μίαν Κυριακήν, ἔτυχε νὰ γίνεται γάμος εἰς τὴν Ἀρτοτίναν, ὅπου ἐπυροβόλουν ὅλοι, ἐδῶ καὶ ἐκεῖ, διασκεδάζοντες. Μαζὶ μὲ αὐτοὺς ἦλθε καὶ ὁ Διάκος ἀπὸ τὴν Μονὴν μὲ τὸν κοντὸν «τσάγγρον» του. Ἐκ τινος πυροβολισμοῦ συνέβη νὰ φονευθῇ ὁ υἱὸς τῆς Κουτσουγιάνναινας. Αὕτη ἦτο ἐκ Κωσταρίσης, κώμης τῆς Δωρίδος, δύο ὥρας ἀπεχούσης τῆς Ἀρτοτίνης, ἐξ Ισχυρᾶς οἰκογενείας. Ὁ φόνος ἀπεδόθη ὅμοφώνως παρ' ὅλων, Τούρκων καὶ Χριστιανῶν, εἰς τὸν Διάκονον, ὅστις ἤρχισε νὰ κρύπτεται εἰς τὰ πέριξ, ἐνεκα τῆς καταζητήσεως τῶν τουρκικῶν ἀποσπασμάτων. Δὲν ἐξεδύθη ὅμως τὰ ράσα καὶ ἐξηκολούθει τὴν διακονίαν του εἰς τὴν Μονήν.

Κατὰ τὴν 15ην Αὔγουστου ἐτελεῖτο εἰς Ἀρτοτίναν ἐπὶ τουρκοκρατίας λαμπρὰ πανήγυρις πρὸς τιμὴν τῆς Παναγίας. Κατ' αὐτὴν συνέρρεον ἀπὸ ὅλα τὰ μέρη τῆς Δωρίδος πολυάριθμοι προσκυνηταί. Ὁ Διάκος, πληροφορηθεὶς ὅτι δὲν ὑπῆρχον τὰ ἀποσπάσματα εἰς τὴν πόλιν, ἐφανερώθη, καὶ ἤρχισε μετ' ἄλλων νέων νὰ ρίπτῃ τὸ «λιθάρι» εἰς τὸ «ἄπλωμα» τῆς κώμης. Ἄλλ' οἱ Τούρκοι εἶχον κρυφθῆ εἰς τοὺς πλησίους βράχους. Καὶ ὅτε ἐνόμισαν κατάληλον τὴν περίστασιν, ὥρμησαν πολυάριθμοι καὶ συνέλαβον τὸν Διάκονο καὶ τὸν μετ' αὐτοῦ Καφέτζον, καταδιωκόμενον καὶ τοῦτον

δι' ἄλλα αἰτια. Αὐθηγμερὸν ἔφερον αὐτοὺς δεσμίους εἰς τὸν Φεράτ ἐφένδην, διοικητὴν Λιδωρικίου, ὁ ὅποιος ἔρριψεν ἀμφοτέρους εἰς μικρὸν φυλακήν, τῆς ὥποιας ἀκόμη σώζονται τὰ χαλάσματα.

‘Ο Διάκος εὐθὺς παρετήρησεν ὅτι τὸ σανίδινον κιγκλίδωμα τοῦ μικροῦ τῶν παραθύρου εἶχε σαπίσει καὶ τὴν νύκτα ἔθραυσε διὰ τῆς χειρός του ἀθορύβως δύο σανίδας καὶ, εὐσταλής καθὼς ἦτο καὶ λεπτός, ἐπήδησε πρὸς τὰ ἔξω, ἀφοῦ εἰδοποίησε καὶ τὸν σύντροφόν του. ‘Ο Καφέτζος ὅμως ἦτο χονδρὸς πολὺ καὶ δυσκίνητος καὶ ἦτο εἰς αὐτὸν ἀδύνατον νὰ ὀλισθήσῃ ἐκ τῆς μικρᾶς ἐκείνης ὀπῆς. ‘Ο Διάκος ὅμως, σύρων αὐτὸν ἐκ τῶν ἔξω, ἤδυνήθη νὰ τὸν ἐλευθερώσῃ, ἀφοῦ ἔσπασε τὰ δεσμά του. ‘Ομοῦ τότε διὰ νυκτὸς ἐξῆλθον ἀπὸ τὴν πρωτεύουσαν καὶ, ἀνελθόντες εἰς τὰ ὅρη, ἐφθασαν τὸ γλυκοχάραγμα εἰς τὸ «λημέρι» τοῦ ἀκουστοῦ εἰς τὴν Δωρίδα κλέφτου Τσάμ Καλογήρου.

‘Ο Τσάμ Καλογήρος κατήγετο ἐξ Ἡπείρου. ‘Ο «ταϊφάς» του ἀπετελεῖτο ἀπὸ ἑβδομήκοντα καλὰ παλληκάρια, μεταξὺ τῶν ὅποιων ἦσαν καὶ ὁ Γούλας καὶ ὁ Σκαλτσοδῆμος.

“Οτε οἱ δύο φυγάδες ἐφθασαν ἐκεῖ, ἐζήτησαν νὰ συγκαταριθμηθοῦν εἰς τὸν ταϊφά. Καὶ τὸν μὲν Καφέτζον ἐδέχθησαν μετὰ χαρᾶς καὶ ἐνθουσιασμοῦ, διότι ἐκαμεν εἰς αὐτοὺς ἐντύπωσιν τὸ ἀρρενωπὸν παράστημά του. Τὸν Διάκον ὅμως ἐδέχθησαν κατὰ χάριν, λέγοντες ὅτι ἦτο καλός, διὰ νὰ μεταφέρῃ ὕδωρ.

—Αι, καλὸς εἶσαι καὶ σὺ γιὰ τ' ἀσκί, εἶπον περιφρονητικῶς.

Μετ' ὀλίγον ὅμως ἐδόθη εἰς τὸν Διάκον ἀφορμὴ νὰ ἀποδείξῃ ὅλως τὸ ἐναντίον. Δηλαδὴ εἰς τὴν Ζελίτσαν, κώμην τῶν Κραβάρων, ἔγινε κρατερὰ συμπλοκὴ μεταξὺ κλεφτῶν καὶ πολυυρίθμων Τούρκων. Οἱ κλέφται διεσκορπίσθησαν νι-

κηθέντες ύπό τῆς ἀνωτέρας δυνάμεως τοῦ ἔχθροῦ καὶ ὁ κα-
πετάνιος ἐπληγώθη σοβαρῶς εἰς τὸν πόδα καὶ ἐκινδύνευσε
νὰ αἰχμαλωτισθῇ.

‘Ο Διάκος τότε κατώρθωσε διὰ τῆς τόλμης του νὰ λά-
βῃ ἐπ’ ὅμων τὸν πληγωθέντα καὶ διεργόμενος διὰ μέσου
τῶν ἔχθρῶν ξιφήρης ἐπέτυχε νὰ φθάσῃ σῆρος μετ’ αὐτοῦ εἰς
Γραμμένην Ὁξεάν. Η τοποθεσία αὐτὴ εἶναι ράχις ὑψηλή,
κατάφυτος ἀπὸ ὅξυάς, ἀπέχουσα δύο ὥρας τῆς Ἀρτοτίνης.
Ἐπ’ αὐτῆς συνηθροίσθησαν καὶ οἱ διασπαρέντες κλέφται καὶ
ἐνώπιον ὅλων ὡμολόγησεν ὁ Τσάμη Καλόγγηρος τὴν ἔξοχον
ἀνδρείαν τοῦ Διάκου καὶ τὸν ὑπέδειξεν ἐν ὥρᾳ θανάτου ὡς
διάδοχόν του.

‘Αλλὰ μετ’ ὀλίγον οἱ κλέφται, ἀναγκασθέντες ύπὸ τῆς
ἐπιμόνου καταδιώξεως τῶν ἔχθρων ἀποσπασμάτων, διε-
μοιράσθησαν εἰς ἀποσπάσματα ἦ, ὡς ἐλέγοντο, «μπουλού-
κια». “Ἐν ἀπόσπασμα ἀπετέλεσαν τότε ὁ Διάκος, ὁ Γούλας
καὶ ὁ Σκαλτσοδῆμος, ἐξ Ἀρτοτίνης καὶ οὗτος. Περὶ αὐτοῦ
μάλιστα λέγεται ὅτι κατὰ τὸν ἀρματολικόν του βίον καὶ ἐ-
πειτα ἐπὶ τῆς Ἐπαναστάσεως μέχρι τοῦ 1872, ὅτε ἀπέθανε,
δὲν «έπροσκύνησε καθόλου εἰς τοὺς Τούρκους».

Κατ’ ἐκείνην τὴν ἐποχὴν ἦλθεν εἰς τὸν Διάκον ἡ εἰδη-
σις τοῦ θανάτου τοῦ πατρός του καὶ ἐνὸς ἀδελφοῦ του, τοῦ
Ἀποστόλη. ‘Ο Διάκος εἶχε δύο ἀδελφούς, τὸν Δῆμον, ὁ ὄ-
ποιος ἐπωνομάσθη Μασαβέτας, καὶ τὸν Ἀποστόλην, καὶ
δύο ἀδελφάς, τὴν Καλομοῖραν καὶ τὴν Σοφίαν. ‘Ο πατὴρ
μετὰ τοῦ Δήμου καὶ τοῦ Ἀποστόλη εἶχον ἀσπασθῆ τὸν ποι-
μενικὸν βίον καὶ ἔτυχε νὰ εἶναι τότε μετὰ τῶν ποιμνίων των
εἰς τὰ «χειμαδιά». Μίαν πρωίαν εἶχον ἐπισκεφθῆ αὐτοὺς δέ-
κα ἐκ τῶν πέριξ κλεφτῶν, εἰς τοὺς ὄποιους προσέφερον τὴν
καρδάραν πλήρη γάλακτος νὰ πίουν. ‘Αλλὰ κατ’ ἐκείνην τὴν

ώραν ἔτυχε νὰ διέργεται τὸν δρόμον ἀπόσπασμα ἐγθυρικόν, κατὰ τοῦ ὅποίου ὥρμησαν οἱ ποιμενικοὶ κύνες ὑλακτοῦντες. Οἱ κλέφται ἐτράπησαν εἰς φυγὴν καὶ οἱ κύνες ἀφήσαντες τοὺς Τούρκους ὥρμησαν ἐναντίον αὐτῶν. Τότε οἱ Τούρκοι ἐπλησίασαν εἰς τὴν καλύβην καὶ παρατηρήσαντες τὴν καρδάραν, τὰ κοχλιάρια καὶ τὰς σειρὰς τοῦ γάλακτος ὑπωπτεύθησαν καὶ συλλαβόντες τὸν γέροντα καὶ τὸν Ἀποστόλην ἔφερον αὐτοὺς δεσμίους εἰς τὴν Υπάτην. Ὁ Δῆμος ἔτυχε νὰ ἀπουσιάζῃ τότε καὶ τοιουτούρπως ἐσώθη. Οἱ δύο ὅμως οὗτοι τὴν αὐτὴν νύκτα ἀπέθανον εἰς τὴν φυλακὴν εἴτε διὰ φυσικοῦ θανάτου εἴτε φονευθέντες ὑπὸ τῶν Τούρκων. Ὁ Διάκος, μαθὼν τὸν θάνατον αὐτῶν, ἤρχισε νὰ ζητῇ ἐκδίκησιν, ἐπιτιθέμενος ἐναντίον πολλῶν ἀποσπασμάτων, τὰ ὅποια διεσκόρπιζον καὶ συνέτριβον οἱ κλέφται.

Απ' ἑδῶ ἀρχίζει τὸ στάδιον τοῦ Διάκου ως ἀληθιοῦς ἀρματολοῦ. Ἡ ἀρχηγία ἐδόθη εἰς τὸν Σκαλτσοδῆμον, καθὸ γεροντότερον καὶ σεβαστότερον, ὅστις ἡγέρθη τοῦ πρὸς τὰς ἐκβολὰς τοῦ Μόρου ἀποσπάσματος. Ὁ Γούλας καὶ ὁ Διάκος ἔλαβον τὴν ἡγεσίαν τῶν ἐπάνω ἀποσπασμάτων, τῶν ἐφορευόντων τὰ μέρη τὰ ἀκολουθοῦντα τὸν ροῦν τοῦ Μόρου, ἀπὸ τῶν δύο πηγῶν του, ἀμφοτέρωθεν τῶν Βαρδουσίων.

Ἐπὶ δύο τρία ἔτη ἔζησαν ἥσυχοι οἱ ἀρματολοί, ἔκαστος εἰς τὴν περιοχὴν του, ἀναγνωρίζοντες ως σύντροφοι τὴν ὑπεροχὴν τοῦ Σκαλτσοδήμου καὶ σεβόμενοι αὐτὸν πάντοτε.

Κατὰ τοὺς γρόνους τούτους εἶχεν ἀρχίσει νὰ σκέπτεται ὁ Ἀλῆς πασᾶς τῶν Ἰωαννίνων τὰ σχέδιά του ἐναντίον τῆς τουρκικῆς αὐτοχρατορίας. Καὶ πρὸς τὸν σκοπὸν αὐτὸν συνεκάλεσεν εἰς τὴν ἔδραν του εἰς σύσκεψιν ὅλους τοὺς ὄπλαρχηγούς, Ἀλβανούς καὶ χριστιανούς. Μεταξὺ τούτων ἐκάλεσε καὶ τὸν Σκαλτσοδῆμον, ως ἀντιπρόσωπον τοῦ ἀρματολικίου

τοῦ Λιδωρικίου. 'Αλλ' ὁ Σκαλτσοδῆμος ἔστειλεν ἀντ' αὐτοῦ τὸν Διάκονον, ὅστις ἔμεινε εἰς τὴν Αὔλην τοῦ 'Αλῆ ἐπὶ τινα γρόνον. Ἐκεῖ ἐσχετίσθη πρώτην φορὰν τότε μετὰ τοῦ 'Οδυσσέως 'Ανδρούτσου καὶ τῶν ἄλλων ὀπλαρχηγῶν.

"Οτε ὁ Διάκος ἐπέστρεψε πάλιν εἰς τὸ ἀρματολίκι του, ἥρχισε νὰ ἀναφαίνεται ἡ ὑπεροχὴ τοῦ ἀνδρὸς καὶ νὰ ἐπισκιάζεται τὸ ὄνομα τοῦ Σκαλτσοδήμου. 'Ο λαός, Τοῦρκοι καὶ γριπιανοί, ἐσέβοντο καὶ ἥγαπων αὐτόν. Οἱ πρόκριτοι τῶν ὑπὸ τὴν διοίκησίν του χωρίων ἐπήγουν τὴν ἀμεμπτὸν διαγωγήν, τὴν γενναιόφρονα χαρακτῆρα καὶ τὴν ἀνδρείαν του. Τὰ παλληκάρια του ἦσαν ἔτοιμα νὰ θυσιασθοῦν δι' αὐτόν. 'Ο Σκαλτσοδῆμος ἐμάνθινε πάντα ταῦτα καὶ, παρακινούμενος ἀπὸ φαδιούργους ἐγχροὺς τοῦ Διάκου, ἥρχισε νὰ τὸν ὑποπτεύεται ὅτι ἐμελέτα νὰ τὸν φονεύσῃ, διὰ νὰ λάβῃ αὐτὸς τὴν ἀρχηγίαν. 'Η ὑποψία του αὗτη ἐφάνη κατὰ τὴν πανήγυριν τῆς Παναγίας, τὸν Αὔγουστον τοῦ 1819, ὅτε συνηντήθησαν μέν, ἀλλ' ὁ Σκαλτσοδῆμος οὐδὲ ἐχαιρέτισε καν τὸν Διάκον. Καὶ ὅτε ὁ Διάκος ἐξήγησε παρ' αὐτοῦ νὰ μάθῃ τὴν αἰτίαν τῆς ψυχρότητάς του, ὁ Σκαλτσοδῆμος τοῦ εἶπε καθαρὰ τὰς ὑποψίας του. 'Ο Διάκος διεμαρτυρήθη ζωηρῶς, ζητῶν νὰ φέρῃ ἐμπρός του τὸν συκοφάντην νὰ ὀμολογήσῃ.

— Τί τὸ θέες; εἶπεν ὁ Σκαλτσοδῆμος, δύο ἀτια σ' ἔναν ταβλὰ δὲν κάνουν ή ἐγώ νὰ φύγω ή ἐσύ.

— Φεύγω ἐγώ, καπετάνιε, εἶπεν ὁ Διάκος εὐσεβάστως.

Καὶ τὴν αὕτην ἡμέραν, ἀποχαιρετίσας τὸν ἐπὶ τόσα ἔτη φίλον καὶ συναγωνιστήν του, παρηγήθη τῆς ὀπλαρχηγίας καὶ ἔφυγε μετ' ἑνὸς μόνον συντρόφου, τοῦ Περλίγα, εἰς Λεβάδειαν. Ἐκεῖ εὗρε τὸν φίλον του 'Οδυσσέα, ὀπλαρχηγὸν τῆς Λεβαδείας ἀπὸ τοῦ 1816, ὅστις τὸν ἐφιλοξένησε μετὰ χαρᾶς καὶ τὸν διώρισε πρωτοπαλλήκαρόν του.

'Ανδρέας Καρκαβίτσας (διασκενή)

102. ΡΟΥΜΕΛΗ

Τὴν μάννα μου τὴν Ρούμελη ν' ἀγνάντευα τὸ λαχταρῶ...
Ψῆλα ποὺ μὲ νανούριζες, καημένο Καρπενήσι!
Τρανὰ πλατάνια ξεδιψοῦν οἵς βρύσες μὲ τὸ κρύο νερό,
Σαρακατσάνα ροβολάει καὶ πάει γιὰ νὰ γεμίσῃ.

Μὲ κρουσταλλένια σφυριγχά σὲ λόγγους φεύγουν σκοτεινούς
κοτσύφια καὶ βοσκόπουλα μὲ τὰ λαμπρὰ τὰ μάτια,
νερὸς βροντοῦνε στὸν γκρεμὸν καὶ πᾶνε πρὸς τοὺς οὐρανούς
ἵσια κι ὥρθα σὰν τὴν ψυχὴν τῆς Ρούμελης τὰ ἐλάτια.

Κάμπε 'Αττικέ, μὲ πλάνεψες κι ἐγὼ γιὰ τὶς κορφὲς πονῶ
καὶ γιὰ τραχείες ἀνηφοριὲς σηκώνω τὸ κεφάλι...
Φυλακωμένη πέρδικα, ποὺ κλαίει γι' ἀλαργινὸν βουνό,
δέρνει ἡ ψυχὴ μου στὸ κλουβὶ τὰ νύχια τῆς κοράλι.

Ζαχαρίας Παπαντωνίου

103. ΤΟ ΦΙΛΗΜΑ

Εἰς τὸ Μανιάκι, ἐπὶ τῆς κορυφῆς τοῦ λόφου, ἐκ τῶν
τριακοσίων μαχητῶν δὲν ἀπέμεινεν οὔτε εἰς ζωντανός.

'Ο ἥλιος, προβάλλων ἀπὸ τὰς χιόνας τῶν βουνῶν, τοὺς ἐ-
γγαιρέτισεν ὥρθίους ὅλους. 'Ἐφώτισε τὰς λευκὰς φουστανέλ-
λας.' Εγάιδευσε τὰς μαύρας κόμας των. 'Απήστραψεν εἰς τοὺς

φλοιογερούς διφθαλμούς των. Ἐγχέσωσε τὰς λαβάς τῶν ὅπλων τῶν. Καὶ τώρα, δύων ἐκεῖ κάτω, μέσα εἰς τὸ πέλαγος, τοὺς ἀπογχιαρετίζει λυπημένος νεκρούς, σκορπισμένους ἐπάνω εἰς τὸ χῶμα. Καὶ γάνεται ἀργά καὶ σθήνει, ώστε νὰ θέλῃ νὰ οἴψῃ ἀκόμη τελευταῖον βλέμμα πρὸς τοὺς γενναῖους.

"Οληγαν τὴν ἡμέραν, ἀσιτοι καὶ ἄποτοι, ἐπάλαισαν πρὸς τὴν θύελλαν τῶν ἔγθρικῶν σφαιρῶν, ἀντέστησαν εἰς τὴν γάλλαξαν τῶν βομβῶν. Κατήσγυναν τὴν βροχὴν τῶν μύδρων. Ἐγλεύασαν τὴν ὁρμὴν τῆς ρομφαίας καὶ τὴν βίαν τῆς λόγικης. Ἀφοῦ ἔφαγον τὴν πυρίτιν μὲ τὴν φούκταν· ἀφοῦ καὶ ὁ τελευταῖος κόκκος τῆς πυρίτιδος ἐσώθη εἰς τὰς παλάσκας τῶν· ἀφοῦ ἔρραγίσθη καὶ τοῦ τελευταίου ὅπλου τῶν ἡ κάννη· ἀφοῦ καὶ τὸ τελευταῖον γιαταγάνι ἔσπασεν εἰς τὰς γειτράς τῶν, ἔπεσαν. "Αψυχοι ναί, ἡτημένοι ὅγι.

Καὶ εἰς τὸ μέσον αὐτῶν ὁ Παπαφλέσσας, ὁ πρῶτος ἀρχίσας τὴν σφραγὴν καὶ τελευταῖος σταματήσας, εύρισκετο ἐξηπλωμένος μὲ πλατεῖαν πληγὴν ἐπὶ τοῦ στήθους. Κρατεῖ ἀκόμη μὲ σφιρκτὰ δάκτυλα τὸ θραυσμένον καὶ αίμοστάξον γιαταγάνι του.

Καὶ ὁ Αιγύπτιος ἀναβαίνει ἐν μέσῳ τοῦ καλπασμοῦ τῶν ἵππων καὶ τοῦ ἥγου τῶν τυμπάνων καὶ σαλπίγγων, ἐνῷ τὰ μισοφέγγαρα ἀστράπτουν ἐπὶ τοῦ καθαροῦ ὁρίζοντος τῆς δύσεως. Ἔπι τῆς ὑγρᾶς ἐκ τῶν αίματων γῆς οἱ "Αραβες βαδίζουν μὲ πολὺν κόπον καὶ τὰ πέταλα τῶν ἀλόγων γλιστροῦν. "Αλλ' ἡ γχρά διὰ τὴν ἀνέλπιστον νίκην εἶναι τόση, ώστε φέρει αὐτοὺς ταχεῖς πρὸς τὸν ἀνήφορον, ταχεῖς αὐτοὺς εἰς τὴν ράχιν.

"Ηδη ὁ ἀρχηγὸς τῶν ἔφθασεν εἰς τὴν κορυφὴν τοῦ λόφου· ἀνέβη, καὶ ἐκεῖ ἐστάθη. Περιέφερε τὸ βλέμμα. Ἐκοίταξε τὸ κοκκινίσαν ἔδαφος, τὸ ὄποιον πίνει λαιμάργως τὸ αἷμα τῶν ἀνδρείων. Παρετήρησε τὸν ἀνερχόμενον στρατόν.

Είδε τους πεσόντας. Και μὲ ἀνοικτὸν τὸ ὅμμα ἀναμετρεῖ τοὺς ὑψηλούς κορμούς των καὶ τὰ εὐρέα στέρνα των, τὰ μέτωπά των τὰ ἀγέρωχα.

— Κρίμα νὰ χαθοῦν τέτοιοι λεβέντες, συλλογίζεται.

Καὶ βλέπει πέριξ, βλέπει θαυμάζων, βλέπει ἀπορῶν, ὡσὰν νὰ μὴ πιστεύῃ ὅτι ἐχάθησαν τοιοῦτοι ἄνδρες. Φαίνονται ὡσὰν νὰ κοιμῶνται μόνον, διὰ νὰ ἔξυπνήσουν πάλιν φοβερώτεροι.

— Ποιός εἶναι ὁ Παπαφλέσσας;

Οἱ δόηγοι του ἔσπευσαν, ἔδειξαν τὸ πτῶμα, περιβρεγόμενον ἐκ τοῦ ἰδρῶτος τοῦ ἀγῶνος, μὲ κατερρακωμένα τὰ φορέματα, μαῦρον ἀπὸ τὸν καπνόν.

— Σηκῶστε τον, πάρτε τον... πάρτε τον, πλύντε τον...
Πλύντε τὸ παλληκάρι...

Δύο ἄνδρες ἔλαβον αὐτὸν ἀπὸ τῶν μασχαλῶν, τὸν ἐσήκωσαν, τὸν ἔστησαν ἐπάνω εἰς τοὺς πόδας του καὶ ἐβάδισαν διευθυνόμενοι πρὸς τὴν πλησίον πηγήν. Ἐκεῖ τοῦ ἔπλυναν τὰς χεῖρας καὶ τὸ πρόσωπον. Τὸν ἐκαθάρισαν ἀπὸ τὸν πηγὴν καὶ τὸν ἰδρῶτα καὶ ἀπὸ τὸν κονιορτόν. Τὸν ἔσπόγγισαν, ἐτακτοποίησαν τὰ σχισμένα του ἐνδύματα καὶ ἐγύρισαν διέσω φέροντες αὐτόν.

— Στῆστε τον ἐκεῖ ἀπὸ κάτω.

Οἱ ἄνδρες, κρατοῦντες αὐτὸν ἐκατέρωθεν, ἐπροχώρησαν πρὸς τὸ δένδρον ποὺ τοὺς ἔδειξεν ὁ Ἰμπραήμ, τὸν ἀπέθεσαν παρὰ τὴν ρίζαν, τὸν ὕψωσαν. Καὶ τὸν ἀκούμβησαν, τὸν ἔστερέωσαν, τὸν ἴσορρόπησαν, ὡσὰν ζῶντα. Ἔπειτα ἀπεμακρύνθησαν καὶ τὸν ἀφῆκαν μόνον, βασταζόμενον ἀπὸ τὴν ἰδίαν δύναμιν. Τὸ πτῶμα ἐναπέμεινεν ἀκίνητον, εὔθυ, στηρίζον ἐπὶ τοῦ κορμοῦ τὴν ράχην. Ὁ θώραξ ἦτο προτεταμένος, αἱ χεῖρες κρεμάμεναι μὲ ἀναπόσπαστον τὴν λαβὴν τοῦ σπασμένου χαντζαριοῦ, τὰ σκέλη ἀνοικτὰ καὶ ἡ κεφαλὴ ὑψηλά.

Τότε ο Ἰμπραήμ πλησιάζει βραδέως πρὸς τὸ δένδρον. Σπένεται καὶ προσβλέπει σιγῇλὸς τὸ ἀπνοῦν σῶμα τοῦ ἀντιπάλου. Καὶ ὑπὸ τῷ φῶς τῆς σελήνης, ἥπεις ἀνέτειλε τὴν ὥραν ἐκείνην αἱματόγρους, ὡσὰν νὰ εἴχε βαφῆ ἀπὸ τὸ αἷμα τῆς μάχης, ριλεῖ μὲ θερμὸν φίλημα τὸν ὅρθιον νεκρόν.

« "Εργα»

Μιχαήλ Μητσάκης (διασκευή)

104. ΜΕΣΟΛΟΓΓΙΟΝ

Ἐγνώριζον ὅτι τὸ Μεσολόγγιον εἶναι πόλις μικρά. "Οὐι ἔκτισθη ἐπὶ πηλώδους ἐδάφους εἰς τὴν ἄκραν ἀβαθοῦς θαλασσολίμνης" ὅτι δὲν ἔχει οὔτε πύργους οὔτε ἐπάλξεις οὔτε τίποτε ἀπὸ ὅσα περιμένει κανεὶς νὰ ἰδῃ εἰς ὅχυρὸν φρούριον. Καὶ ὅμως ὅμολογῶ ὅτι μὲ κατέλαβεν ἔκπληξις, ὅταν, εἰσερχόμενος εἰς τὴν πόλιν, διέβη τὴν ξηρὰν τάφρον καὶ εἶδον τὸν μικρὸν τοῦχον πέριξ τῆς πόλεως.

Νομίζεις ὅτι βλέπεις περίφραγμα κήπου!

Τὸ τεῦχος τοῦτο ἐπεσκευάσθη καὶ ἀνεκαινίσθη μετὰ τὴν Ἐπανάστασιν. Δὲν ἦτο τόσον στερεὸν τὸ τεῦχος ἀπὸ τὸ ὅποιον οἱ "Ἐλληνες ἀπέκρουσαν τοιαύτας ἐφόδους καὶ ἐκ τοῦ ὅποιου τοσάκις ἐξώρυγμασαν ἐν μέσῳ τοῦ σκάτους κατὰ τοῦ

ἐγένετο. Πῶς! Τοῦτο εἶναι τὸ Μεσολόγγιον, τὸ ὅποῖον δίς
ἀντέστη εἰς τὰς δυνάμεις τοῦ Σουλτάνου; Αὐτὰ εἶναι τὰ με-
γαλόνυμα ὀχυρώματα πρὸς ὑπεράσπισιν καὶ πρὸς κυρίευ-
σιν τῶν ὅποίων τοσοῦτον αἷμα ἔχθη;

Οἱ ἀγῶν τοῦ 1821 οὐδὲν ἔχει τὸ κοινὸν μὲν ὅσα εἰδομεν
καὶ βλέπομεν ἐπὶ τῶν ἡμερῶν μαζ. Τὰ τόσα σιδηρᾶ ἢ ὄρει-
γάλκινα πυροβόλα θὰ προεκάλουν τὸν γέλωτα τῶν σημερι-
νῶν πυροβολητῶν. Οἱ μαχηταὶ ἐκεῖνοι ἐμάχοντο συνήθως ἐκ
τοῦ πλησίου καὶ ἡ σπάθη δὲν ἔμενεν ἀχρηστος εἰς τὴν θή-
κην. Οἱ ἀντίπαλοι, προτοῦ συμπλακοῦν, ἥρεθίζοντο ἀμοι-
βαίως διὰ προκλήσεων καὶ ὑβρεων καθὼς οἱ ἥρωες τοῦ Ὁ-
μέρου. Τοιούτου εἴδους πολέμους καὶ πολιορκίας δυσκόλως
κανεὶς δύναται νὰ φαντασθῇ γωρίς πύργους ὑψηλούς, πύλας
σιδηρᾶς, γεφύρας κρεμαστάς, βράχους μὲν ἐπάλξεις καὶ πυ-
ροβόλα φοβερά εἰς τὰς θυρίδας τῶν προμαχώνων.

Ἐδῶ ὅμως ἡ παντελὴς τούτων ἔλλειψις ἀνυψώνει ἀκό-
μη περισσότερον τὴν δόξαν τῶν ὑπερμάχων τοῦ Μεσολογ-
γίου. Βλέπει κανεὶς τὴν ταπεινὴν αὐτὴν πόλιν ἐξ ὀλεκλήρου
ἀνογύρωτον.

Οὐτε ὁ Μαυροκορδάτος ἐκλείσθη εἰς τὸ Μεσολόγγιον τὴν
27ην Οκτωβρίου 1822, οἱ Τούρκοι, κύριοι τῆς Ἡπείρου καὶ
τῆς Αχαρναίας, κατήργοντο πλήρεις θράσους πρὸς κατά-
κτησιν τῆς ἐπιλοίπου Στερεάς καὶ τῆς Πελοποννήσου. Ή
Ἐπανάστασις κατεστρέφετο, ἐὰν δὲν ἡμποδίζετο ἡ ὁρμή
των. Οἱ Ἀλέξανδρος Μαυροκορδάτος ἐνόησεν ὅτι ὁ φραγμὸς
οὗτος ἦτο τὸ Μεσολόγγιον, ἀν καὶ ἦτο ἀκατάλληλον πρὸς ἄ-
μυναν. Απὸ παντοῦ τὸν παρεκίνουν νὰ μὴ θυσιασθῇ ματαί-
μαναν. Πῶς ἦτο δυνατὸν νὰ ὑπερασπίσῃ πόλιν τοσοῦτον ἀσθε-
ως. Πῶς ἦτο δυνατὸν νὰ ὑπερασπίσῃ πόλιν τοσοῦτον ἀσθε-
ως. Νῆστοι τοιούτοις στρατιᾶς: 'Αλλ' ἐκεῖνος ἔμεινεν ἀκλόνητος εἰς
τὴν ἀπόφασίν του:

—Ἐὰν δὲν ἀγτισταθῶμεν ἐδῶ, εἶπε, διέρχονται οἱ ἐγένετοι

έλευθεροι, κυριεύεται ἡ Πελοπόννησος καὶ γίνεται τὸ πᾶν.
Ἐγὼ θὰ ἀποθάνω ἐδῶ.

Εὔτυχῶς δὲν ἀπέθανεν, ἀλλ’ ἐδοξάσθη.

Τριακόσιοι ὄγδοοικοντα μόνον μαχηταὶ εὐρίσκοντο εἰς τὴν πόλιν, ἀλλὰ μεταξὺ αὐτῶν ἦτο καὶ ὁ Μᾶρκος Μπότσαρης μὲ τριάκοντα πέντε Σουλιώτας του. Δέκα χιλιάδες Ἀλβανοὶ περιεκύλωσαν τὸ Μεσολόγγιον ὑπὸ τὴν ἀρχηγίαν τοῦ Ὁμέρου πασᾶ. "Ἐπρεπε, διὰ παντὸς τρόπου, νὰ κερδίσουν καιρὸν οἱ πολιορκούμενοι, μέχρις ὅτου ἔλθῃ βοήθεια, ώς ἥλπιζον. Ἡ δλιγάριθμος φρουρὰ δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ ὑποστῆ τὴν ἔφοδον τοσούτων ἐχθρῶν. Ἡτο γρεία, πρὸς ὑπεράσπισιν τοῦ περιτειχίσματος, δεκαπλασίου ἀριθμοῦ στρατιωτῶν. Ἐὰν ὁ Βρυώνης ἐγνώριζε τὴν ἀληθῆ θέσιν τῶν πραγμάτων, δὲν θὰ ἀνέβαλλε βεβαίως τὴν ἔφοδον.

Διὰ νὰ τὸν ἔξαπατήσουν οἱ πολιορκούμενοι, ἔγωναν κατὰ διαστήματα λόγχας τουφεκιῶν εἰς τὰ διάφορα μέρη τῶν τειχῶν, διὰ νὰ ὑποθέσῃ ὅτι ὑπῆρχον καὶ ταχτικὰ στρατεύματα ἐντὸς τῆς πόλεως. Καὶ ἀλλοτε ἐτουφέκιζον διὰ μιᾶς ἀπὸ ἓν μέρος τῶν τειχῶν, καὶ, τρέγοντες δρομαῖοι πρὸς τὸ ἀντίθετον μέρος, ἐτουφέκιζον ὅλοι μαζὶ δευτέραν φοράν.

Εὔτυχῶς ὁ Ὁμέρος Βρυώνης, ἀπατηθείς, ἔκαμε προτάσεις περὶ παραδόσεως. Οἱ πολιορκούμενοι, διὰ νὰ κερδίσουν καιρόν, ἔως ὅτου φθάσουν αἱ ἀναμενόμεναι ἐνισχύσεις, ἔξηκολούθουν τὰς διαπραγματεύσεις, ἂν καὶ ἀπέρριψαν τὰς ταπεινωτικὰς προτάσεις τοῦ Ὁμέρου. Καὶ ἐφεύρισκον καθημερινῶς καὶ νέας προτάσεις. "Ἡλπιζον ὅτι θὰ φανῇ ἐπὶ τέλους ἡ βοήθεια, τὴν ὃποίαν ἀνέμενον μὲ μεγάλην ἀνυπομονησίαν. Τίποτε ὅμως δὲν ἐφαίνετο. Ἡ θάλασσα ἐκαλύπτετο ὑπὸ τῶν πλοίων τοῦ τουρκικοῦ στόλου.

"Ἐπειτα ὅμως ἀπὸ ἀγωνίαν εἴκοσι τεσσάρων ἡμερῶν, εἶδον τρελοὶ ἀπὸ χαράν τὰ ἔλληνικὰ πλοῖα νὰ προσεγγί-

ζουν. Τὰ τουρκικὰ ἐσκορπίσθησαν, ἡ θάλασσα ἔμεινεν ἐ-
λευθέρη καὶ οἱ Πελοποννήσιοι ἔδραμον πρὸς βοήθειαν τῶν
κινδυνεύοντων ἀδελφῶν των. Τὸ Μεσολόγγιον εἶχε τώρα ἴ-
κανοὺς ὑπερασπιστὰς πρὸς ἀπόκρουσιν τῆς ἐγθρικῆς ἐφό-
δου. Αἱ διαπραγματεύσεις περὶ συμβιβασμοῦ ἔπαυσαν καὶ οἱ
“Ελληνες ἐμήνυσαν πρὸς τοὺς Τούρκους λακωνικῶς:

—Ἐὰν θέλετε τὸ Μεσολόγγι, ἐλάτε νὰ τὸ πάρετε!

Ο πασάς, δργισθεὶς, ἤρχισε νὰ πυροβολῇ τὴν πόλιν
καὶ προητοιμάζετο διὰ τὴν ἔφοδον. “Ωρίσε πρὸς τοῦτο τὴν
νύκτα τῶν Χριστουγέννων, ὅπότε οἱ “Ελληνες, ἕορτάζοντες
ἐντὸς τῶν ἐκκλησιῶν τὴν γέννησιν τοῦ Σωτῆρος, δὲν θὰ
ῆσαι ἐπὶ τῶν προμαχώνων. Καὶ ἡ ἄλωσις τότε θὰ κατωρ-
θοῦτο εὐκαλώτερον. Ο ιστορικὸς τοῦ Ἀγῶνος Σπυρίδων
Τρικούπης διηγεῖται, πῶς οἱ πολιορκούμενοι εἰδοποιήθησαν
περὶ τοῦ κινδύνου.

«Τὴν ἐσπέραν τῆς παραμονῆς τῶν Χριστουγέννων, λέ-
γει, ἔπλεε πληγέων τῆς “Ασπρης Ἀλυκῆς μονόξυλον, φέρον
ἀπὸ τοῦ Αἴτωλικοῦ εἰς Μεσολόγγι τὸν Θανάσην, γραμματέα
τοῦ Μακρῆ. Ο γραμματεὺς εἰδεν ἐπὶ τῆς ξηρᾶς ἀνθρωπον
κινοῦντα μανδρίλιον καὶ τὸν ἐπληγίασε:

—Ἐγώ, εἶπεν ὁ ἄγνωστος, εἶμαι χριστιανὸς καὶ πρόθυ-
μος νὰ πάθω διὰ τὴν ἀγάπην τοῦ Κυρίου μου. Μὴ ἀπορή-
σῃς καὶ πίστευσε εἰς ὅσα θὰ ἀκούσης ἃς μὲ βλέπης ὅτι συν-
οδεύω τοὺς ἐγθρούς τοῦ Κυρίου μου. Η γυνή μου καὶ τὰ
τέκνα μου εἶναι εἰς τὴν ἔξουσίαν των καὶ τοῦτο ἀρκεῖ νὰ
μὲ δικαιώσῃ ἐνώπιόν σου. Ο Θεὸς τῶν χριστιανῶν ἥθελη-
μὲ μετεπέμψει ἀπὸ πρωίας ὡς κυνηγὸς εἰς σωτηρίαν τῶν ὀ-
μοπίστων μου. Τρέξε εἰς τὴν πόλιν καὶ εἰπέ ὅτι οἱ ἐ-
χθροὶ σκοπὸν ἔχουν νὰ ριψθοῦν ἐπάνω των τὰ χαράγματα
διὰ τῆς πρὸς ἀνατολὰς πλευρᾶς τοῦ τειχώματος.

„Ταῦτα εἶπεν ὁ ἄγνωστος ἀνθρώπος, ὑψώσε τὰς γείρας
εἰς τὸν οὐρανὸν καὶ ἔγινεν ἀφαντος“).

Ο ἄγνωστος αὐτός, λέγει ὁ Τρικούπης, ἡτο Ιωαννίτης
καὶ ἕργον εἶχε τὴν προμήθειαν κυνηγίου διὰ τὴν τράπεζαν
τοῦ Τούρκου ἀρχιστρατήγου.

Ο Βρυσώνης, πληροφορηθεὶς ὅτι αὐτὸς ἡτο ποὺ ἐφανέ-
ρωσε τὸ μαστικὸν εἰς τοὺς πολιορκουμένους καὶ ἔγινεν αἴτι-
ος τῆς ἥπτης του, ἔσφαξε τὴν γυναῖκα καὶ τὰ τέκνα του. Ο
δυστυχῆς κατώρθωσε νὰ σωθῇ εἰς Μεσολόγγιον, ἀλλ’ ὅτε ἔ-
μαθε τὴν φοβερὰν τοῦ Ὁμέρου ἐκδίκησιν, ἔγινε καλόγγρος.
Ἐξησε καὶ ἀπέθανεν εἰς ταπεινὸν ἐρημητήριον, τοῦ ὅποιου
τὰ ἐρείπια σώζονται ἀκόμη πλησίον τῆς εἰσόδου τῆς Κλει-
σούρας πρὸς τὸ μέρος τοῦ Ἀγρινίου.

Μέχρι τῆς ἐποχῆς ἐκείνης τὸ Μεσολόγγιον ἦτο πολι-
γνη ἀσήμαντος καὶ τελείως ἄγνωστος ἔξω τῆς Ἑλλάδος.
Ολόκληρος ἡ πεδιάς ἀπὸ τοὺς πρόποδας τοῦ ὄρους Ζυγοῦ
μέχρι τῆς θαλάσσης ἐσκεπάζετο ἀλλοτε ἀπὸ δάση, κυρίως
ἐλαιῶν ἀγρίων, τῶν ὅποιων ἵγνη ὑπῆρχον ἀκόμη μέχρι τῆς
ἐποχῆς τῆς Ἐπαναστάσεως. Απὸ τοῦ 1822 αἰγάλη ἀμφράν-
του δόξης περιβάλλει τὸ ἔως τότε ταπεινὸν καὶ ἄγνωστον
Μεσολόγγιον.

Κατὰ τὸ 1824 ἔδωκεν εἰς αὐτὸν νέαν λάμψιν τὸ ὄνομα
τοῦ Βύρωνος. Εδῶ ἤλθεν ὁ "Αγγλος ποιητής, ὃτε ἔλαχε τὴν
γενναῖαν ἀπόρφασιν νὰ ἀφοσιωθῇ εἰς τὸν ἑλληνικὸν ὑπὲρ ἐ-
λευθερίας ἀγῶνα. Τὴν 5ην Ἰανουαρίου ἀπεβιβάσθη εἰς Με-
σολόγγιον, τὴν 18ην Ἀπριλίου ἀπέθανεν. Αἱ τελευταῖαι του
λέξεις ήσαν διὰ τὴν θυγατέρα του καὶ διὰ τὴν Ἑλλάδα.

—Εἰς αὐτὴν ἀφιέρωσα τὰ πάντα, εἶπε, προτοῦ ἐκπνεύσῃ:
τὸν καιρόν, τὴν περιουσίαν, τὴν ὑγείαν μου. Τώρα θυσιάζω
εἰς αὐτὴν καὶ τὴν ζωὴν μου. Τί περισσότερον ἡδύναμην:

Πολλὰ ἡδύνατο εἰσέτι νὰ πράξῃ, ἐὰν ἔξη. Η Ἑλλὰς

όλη έστηριζε τὰς ἐλπίδας τῆς εἰς αὐτόν. Εἰς αὐτὸν ὅλοι προσέτρεχον διὰ τὴν κατάπaxσιν τῶν ἐμφυλίων ἐρίδων, αἱ ὁποῖαι ἐσπάρασσον τὴν Ἑλλάδα.

Ο πρακτικὸς νῦν τοῦ μεγάλου ποιητοῦ, ἡ θερμὴ φαντασία του, ἡ ἀγρικὴ ψυχραιμία του, τὸ μεγάλο ὄνομά του, τὰ πάντα ἐφαίνοντο ὅτι ἐδικαιολόγουν τὰς ἐλπίδας, ὅσας ἡ ἐλευσίς του εἰς Ἑλλάδα ἐγέννησεν.

Εἰς τὸ Μεσολόγγιον ἀπέθανεν. Ἐκεῖ ἡ καρδία του διετρήθη ὡς ιερὸν κειμήλιον. Ἐκεῖ τὸν ἔθρηνησε νεκρὸν ἡ Ἑλλάς. Ἐκεῖ ἐστήθη καὶ ἀνδριὰς εἰς τὸ μέσον τῶν μνημείων τῶν ὑπερμάχων τῆς ἡρωικῆς πόλεως.

Αλλὰ τὴν μεγαλυτέραν δόξαν τοῦ Μεσολογγίου ἀποτελεῖ ἡ κατὰ τὸ ἔτος 1826 πτῶσίς του μετὰ πολιορκίαν, ἡ ὅποια διήρκεσεν ἐπὶ ἐν ὅλοκληρον ἔτος.

„Απὸ Νικοπόλεως εἰς Ὀλυμπίαν“ Δημήτριος Βικέλας (διασκευὴ)

105. Ο ΓΕΝΝΑΔΙΟΣ ΚΗΡΥΣΣΕΙ ΤΗΝ ΑΝΑΓΚΗΝ ΤΩΝ ΘΥΣΙΩΝ

Αρχαὶ Ιουνίου 1826. Τὸ Μεσολόγγιον ἔχει πέσει — εὐγενῆς ἀπαρχὴ τῆς ἐλευθερίας — καὶ οἱ ἡρωικοὶ του πρόμαχοι, ὅσοι διέψυγον τὰς φλόγας καὶ τοὺς ἐχθρούς, τραγικὰ θύματα τοῦ λιμοῦ, τῆς ταλαιπωρίας καὶ τοῦ ἀπελπισμοῦ, ἔχουν συρρεύσει κατὰ χιλιάδας εἰς τὸ Ναύπλιον. Ζητοῦν ἀπὸ τὴν

Κυβέρνησιν ως μόνην άμοιβήν της ένδοξου θυσίας των άρτων ξηρόν, διὰ νὰ τραφοῦν, καὶ πυρῖτιν, διὰ νὰ πολεμήσουν. 'Αλλ' ἡ Κυβέρνησις εἶναι περίτρομος καὶ κρύπτεται. Καὶ οἱ πολῖται, περίτρομοι καὶ αὐτοί, περιμένουν ἀπὸ στιγμῆς εἰς στιγμὴν νὰ ἀρχίσῃ ἡ ἀρπαγὴ.

Δοκιμάζει ἡ Κυβέρνησις νὰ φέρῃ βοήθειαν ἀπὸ τοὺς «ἀτάκτους» τοῦ Ἰτε-Καλέ, ἀλλὰ καὶ αὐτοὶ δὲν ἔχουν λάβει τὸν μισθόν των καὶ εἶναι ἐξηγριωμένοι. Τὸ Ταμεῖον εἶναι κενὸν καὶ ἡ φοβερὰ κατάστασις ἔχει παραλύσει ὅλων τὰ νεῦρα. Τὸ ὄλοκαύτωμα τοῦ Μεσολογγίου ἐφάνη ἐπὶ τῆς Ἐλλάδος ως ἐπικήδειος λαμπάς τοῦ Ἀγῶνος της. Ἡ Ρούμελη, μετὰ τὴν πτῶσιν τοῦ προμαχῶνός της, ἥσθιάνθη τὰς δυνάμεις τῆς ἐξηγντλημένας ἀπέναντι τοῦ ἐχθροῦ. Τὴν Πελοπόννησον ἐλεηλάτουν οἱ Αἰγύπτιοι τοῦ Ἰμπραήμ, γιαρίς νὰ συναντοῦν καρμίλαν ἀντίστασιν. Ὁ κίνδυνος ἦτο περὶ τῶν ὅλων. Καὶ ἐπέκειτο γενικὴ καταστροφὴ καὶ διάλυσις, ἢν δὲν ἀπεστέλλετο στρατὸς νὰ ἀναχαιτίσῃ τοὺς ἐχθρούς καὶ ἐμψυχώσῃ τοὺς μαχητὰς τῆς ἐλευθερίας.

Τότε τὴν κατάστασιν σώζει ὁ διδάσκαλος τοῦ Γένους Γεώργιος Γεννάδιος, ὁ δποῖος καὶ πρὸ τοῦ Ἀγῶνος καὶ κατόπιν ὑπῆρξεν ὁ ἐπιφανῆς καθηγητῆς τῶν ἐλληνικῶν γραμμάτων καὶ συγγραφεὺς χρησιμωτάτων διδακτικῶν καὶ ἄλλων βιβλίων. Ὑπῆρξεν ἐπίσης καὶ ὁ δραστήριος ἰδρυτὴς σχολείων, δραντοτροφείων, ἄλλων ἰδρυμάτων κοινῆς ὡφελείας καὶ αὐτῆς τῆς Δημοσίας Βιβλιοθήκης καὶ τοῦ Νομισματικοῦ Μουσείου.

Κατόπιν μυστικῆς συνεννοήσεως μὲ τὴν Κυβέρνησιν, συγκαλεῖ εἰς τὰς 8 Ἰουνίου τὸν λαὸν καὶ τοὺς πειναλέους καὶ ἀπειλητικοὺς στρατιώτας εἰς τὴν πλατεῖαν τοῦ Πλατάνου καὶ ὁμιλεῖ πρὸς αὐτοὺς μὲ τὴν στεντορείαν φωνὴν του:

— 'Η πατρὶς καταστρέφεται, ὁ Ἀγῶν ματαιοῦται, ἡ ἐλευθερία ἐκπνέει. 'Απαιτεῖται βοήθεια σύντομος. Πρέπει οἱ ἀνδρεῖοι αὐτοί, οἱ ὅποιοι ἔφαγαν πυρῖτν καὶ ἀνέπνευσαν φλόγας καὶ ἥδη μᾶς περιστοιχίζουν ἀργοὶ καὶ πεινῶντες, πρέπει νὰ σπεύσουν, ὅπου νέος κίνδυνος τοὺς καλεῖ. Πρὸς τοῦτο ἀπαιτοῦνται πόροι καὶ οἱ πόροι λείπουν. 'Αλλ' ἂν θέλωμεν νὰ ἔχωμεν Πατρίδα, ἀν εἰμεθα ἔξιοι νὰ ζῶμεν ἄνδρες ἐλεύθεροι, εὐρίσκομεν πόρους. "Ας δώσῃ ὁ καθεὶς ὅ,τι ἔχει καὶ δύναται. 'Ιδοὺ ἡ πενιχρὰ εἰσφορά μου. "Ας μὲ μιμηθῇ, ὅποιος θέλει.

Καὶ ἐνῷ ἔχειροκρότει τὸ πλῆθος, κατέθεσε τὰς μικρὰς του οίκονομίας: ὅκτὼ ἀγριλικὰς λίρας.

— 'Αλλ' ὅχι, συνέχισεν. 'Η εἰσφορὰ αὐτὴ εἶναι ἀσήμαντος. "Αλλὰ χρήματα δὲν ἔχω νὰ δώσω, ἔχω ὅμως τὸν ἔκυτόν μου καὶ ίδού, τὸν πωλῶ! Ποῖος θέλει ἐπὶ τέσσαρα ἔτη διδάσκαλον διὰ τὰ παιδιά του; "Ας καταβάλῃ ἐνταῦθα τὸ τίμημα.

'Η γενναδίου τοῦ Γενναδίου τόσον συνεκίνησε καὶ ἐνεθουσίασε μικροὺς καὶ μεγάλους, πλουσίους καὶ πτωγούς, ὥστε, κλαίοντες ὅλοι, ἔσπευσαν νὰ καταθέσουν ὅ,τι εἶχον. "Αλλοι καταβέτουν χρήματα: ὁ Δημήτριος, 'Γψηλάντης τὰ χρυσᾶ καὶ ἀργυρᾶ του ὅπλα, τὰ ὅποια ἦσαν καὶ ἡ μόνη περιουσία του. Πολλοὶ τὸν μιμοῦνται. "Αλλοι καταβέτουν κοσμήματα, δὲν ὑστεροῦν δὲ οὐδὲ αὐτοὶ οἱ ρακένδυτοι καὶ μέχρι πρὸ ὀλίγων λεπτῶν ἀπειλοῦντες γενικὴν λειτλασίαν στρατιῶται. 'Εντὸς ἐλαχίστης ὥρας συλλέγονται ἀρκετὰ διὰ τὴν ἔξυπηρέτησιν τῶν πρώτων καὶ μᾶλλον ἐπειγουσῶν ἀναγκῶν. Καὶ ἀπεφασίσθη νὰ συγκεντρωθοῦν συνδρομήν των καὶ τὴν ἐπομένην ἡμέραν εἰς τὴν ἐκκλησίαν, ὅπου θὰ προσήγοντο καὶ αἱ γυναῖκες καὶ θὰ προσέφεραν καὶ αὐταὶ τὴν συνδρομήν των.

Λίαν πρωὶ ἐπερίμενεν ὁ διδάσκαλος εἰς τὴν ἐκκλησίαν τοῦ Ἅγιου Γεωργίου. Ἀλλὰ ἡ λειτουργία ἐτελείωσε καὶ γυναικες, πλὴν ὀλίγων, δὲν εἶχον ἐμφανισθῆ, ἵσως φοβηθεῖσαι τὴν συρροὴν τόσων ζένων στρατιωτῶν. "Εξαλλος ὁ Γενναδίος στρέφεται πρὸς τοὺς μικροὺς μαθητὰς τῶν Δημοτικῶν Σχολείων, οἱ δποῖοι ἐκκλησιάζοντο ἔκει, καὶ τοὺς λέγει:

—Δυστυχῆ μου παιδιά, σᾶς ἐγκατέλειψαν αἱ μητέρες σας! Γνωρίζουν ὅτι ὁ ἐγθρὸς σφάζει καὶ ἐξανδραποδίζει, ὅτι αὔριον θὰ ἔλθῃ νὰ σύρῃ καὶ σᾶς εἰς τὴν αἰγμαλωσίαν, ἀλλ᾽ ἀδιαφοροῦν, διότι φειδωλεύονται ὀλίγον χρυσάφι. "Αλλος προστάτης δὲν σᾶς μένει ἐπὶ τῆς γῆς ἀπὸ τὸν κοινὸν προστάτην ἔκει ἐπάνω. Πέσατε εἰς τὰ γόνατα νὰ τὸν παρακαλέσετε!

Καὶ τὰ παιδιὰ ἐγονάτισαν. Καὶ ἐξηκολούθησεν ὁ διδάσκαλος:

—Τύπιστε Θεέ, Σύ ὁ προστάτης τῶν ἀθώων καὶ τῶν μὴ ἔχοντων καταρυγήν, μὴ ἐγκαταλείψῃς καὶ Σύ τὰ παιδιὰ αὐτά. Σῶσε αὐτὰ ἀπὸ αἰγμαλωσίας δεσμά. Οἱ ἄνθρωποι τὰ ἀφῆκαν εἰς τὴν τύχην των. Ἔπιβλεψον ἐπ' αὐτὰ καὶ ἐπίβλεψον ἐπὶ τῆς Ἑλλάδος, τὴν ὁποίαν ἐγκαταλείπουν αὐτά τὺς τὰ τέκνα. "Ἄς λάμψῃ καὶ πάλιν ἐπ' αὐτῆς ἡ ἐλευθερία καὶ τὰ παιδιὰ αὐτά, πολῖται ἐλευθεροί, ἄς τὴν ὑπηρετήσουν κάποτε μὲ πίστιν καὶ εἰλικρίνειαν! "Η, ἂν γνωρίζῃς Σύ, ὁ Πάνσοφος, ὅτι εἰναι πεπρωμένον, ἐπειδὴ ἀνετράφησαν εἰς τὴν ἴδιοτέλειαν καὶ τὴν φιλαρχίαν, νὰ γίνουν αἵτια κακῶν εἰς τὴν Ηπατρίδα, παράδωσέ τα καλύτερα εἰς τῆς μαχαίρας τὸ στόμα καὶ παράδωσε καὶ ἐμὲ εἰς αὐτό, πρὶν ἰδῶ καὶ πάλιν τῆς Ἑλλάδος τὴν ταπείνωσιν καὶ τὴν δουλικὴν ἡμέραν!

Μόλις ἐτελείωσεν, ἀφήνει τὸ κατάπληκτον ἐκκλησίασμα καὶ φεύγει ἀπὸ τὴν ἐκκλησίαν. Καὶ αἱ συνεισφοραὶ πίπτουν

βρογχόδων, περισσότεραι παρά χθές, καὶ αἱ γυναικες στέλλουν τὰ πάντα, καὶ τὰ δακτυλίδια τῶν ἀρραβώνων.

Τὸ κατόρθωμα τοῦ Γεννάδιου θήτο μέγα. "Εσωσε τὴν Κυβέρνησιν. Εὔρε πόρους πρὸς περίθαλψιν χιλιάδων στρατιωτῶν. Χάρις εἰς τὸν Γεννάδιον ὁ Μιαούλης ἐκπλέει μὲ εῖκοσι ὑδροχίκα καὶ τέσσαρα σπετσιώτικα πλοῖα καὶ ἔξοπλίζεται στρατός, ὁ ὅποιος, τεθεὶς ὑπὸ τὸν Καραϊσκάκην, ἐπανέφερε τὴν νίκην εἰς τὰς ταπεινωμένας τῶν Ἑλλήνων σημαίας καὶ τὴν ἐπίδα εἰς τὰ πικραμένα τῶν γείλη.

Εἰς τὰς ἡμέρας ἔκεινας τοῦ ἐσχάτου κινδύνου, αἱ ὄποιαι ἀναδεικνύουν τὴν ἀξίαν καὶ τὴν ἀρετήν, ὁ Γεώργιος Γεννάδιος μὲ τὴν ἀτρόμητον παρρησίαν, ποὺ τοῦ ἐνέπνεεν ἡ συναίσθησις τοῦ καθήκοντος, κατέστη δύναμις ἐπισκιάζουσα πᾶσαν ἄλλην. Μεγάλοι ἡγήτορες, ὁ Ζατμῆς καὶ ὁ Κολοκοτρώνης, τὸν ὠνόμαζον «πατέρα τῆς Πατρίδος», αὐγεῖον ἔνθρωπον. 'Αμφότεροι τὸν συνεβούλευον νὰ λάβῃ τὴν ἀνωτάτην ἀργὴν καὶ τοῦ προσέφερον καὶ τότε καὶ ἀργότερα τὸ ἀξίωμα τοῦ στρατηγοῦ. 'Αλλ' ἐκεῖνος ἀπέρριπτε πᾶσαν προσφορὰν καὶ ἔσπευδε παγτοῦ, ὅπου ἤδυναντο νὰ προσφέρουν τὰς ὑπηρεσίας των ἡεύφυτα, ἡ μεστὴ εὐγλωττία, ἡ ὄργανωτικὴ ἴκανότητς καὶ ἡ σωκρατικὴ ἀρετὴ του.

E. P. Φωτιάδης

«Ἐλληνικά»

ΤΑ ΠΥΡΠΟΛΙΚΑ

Τὰ θαυματουργὰ αὐτὰ πολεμικὰ ὄργανα μὲ τὰ θαρραλέα πληρώματα πολλάκις κατενίκησαν πολὺν ὑπερτέρας ναυτικὰς δυνάμεις τῶν Τούρκων. Τὰ πυρπολικὰ λοιπὸν αὐτά, τὰ ὅποια ἀπέβησαν μία δόξα τοῦ νεωτέρου ἡμῶν ναυτικοῦ, οὓς ἴδωμεν πῶς παρεσκευάζοντο.

Κατὰ τὸν πυρπολητὴν Κωνσταντῖνον Νικόδημον, τὸ σκάφος, τὸ ὅποιον ἔμελλε νὰ χρησιμοποιηθῇ ὡς πυρπολικόν, διηρεῖτο εἰς δύο πατώματα. Εἰς τὸ ἄνω, κατὰ διαστήματα, ἐτοποθετοῦντο ἀσκοὶ πλήρεις πίσσης καὶ ρητίνης καὶ ἀγγεῖα πλήρη οἰνοπνεύματος ἢ γάρθης. Καὶ εἰς τὸ κάτω ἐτοποθετοῦντο ὑλαι ἐμπρηστικαὶ καὶ ἴδιαιτέρως πυρῖτις ἐντὸς πίθων, δῆδες, ἀχινοπόδια καὶ σφαῖραι ἐξ εὐφλέκτων ὑλῶν. Τὸ ἐσωτερικὸν τοῦ κάτω πατώματος ἤλείφετο διὰ γάρθης, ρητίνης, πίσσης καὶ οἰνοπνεύματος. Διὰ νὰ μεταδίδεται εὐκόλως τὸ πῦρ, ἥνοιγοντο δύπλια μεταξὺ τῶν δύο πατωμάτων. Εἰς τὴν πρύμνην ἔμενεν ὁ πηδαλιοῦχος, προφυλασσόμενος μεταξὺ σπειρῶν σχοινίων. Οὕτος, μετὰ τὴν προσκόλλησιν τοῦ πυρπολικοῦ εἰς τὸ ἐχθρικὸν πλοῖον καὶ τὴν μετάδοσιν τοῦ πυρὸς εἰς τὸ κάτω πάτωμα, ἐπήδα μὲ τοὺς συντρόφους του εἰς μίαν λέμβον, ἢ ὅποια ἐσύρετο ὑπὸ τοῦ πυρπολικοῦ, καὶ ἀπεμαχρύνετο.

Διὰ νὰ ἐπιτύχῃ τὸ τόλμημα αὐτό, τῆς προσκολλήσεως δηλαδὴ τοῦ πυρπολικοῦ, ἔχρειάζοντο δύο πράγματα: κατάληλος ἄνεμος καὶ ψυχραιμία τῶν πυρπολητῶν.

Οἱ ναυτικοί μας τὸ πυρπολικὸν ὡνόμαζον μὲ τὴν βενετικὴν λέξιν μπουρλότο. Διότι, φαίνεται, τὸ ναυτικὸν τῶν Ἐνετῶν θὰ εἶχε μεταχειρισθῆ τὸ ὅπλον τοῦτο.

Τοιαῦτα πυρπολικά μὲ ἄλλην ὅμως κατασκευὴν καὶ χρησιμοποίησιν εἶναι καὶ τὰ ἀπὸ τοῦ ἐβδόμου αἰῶνος μετὰ

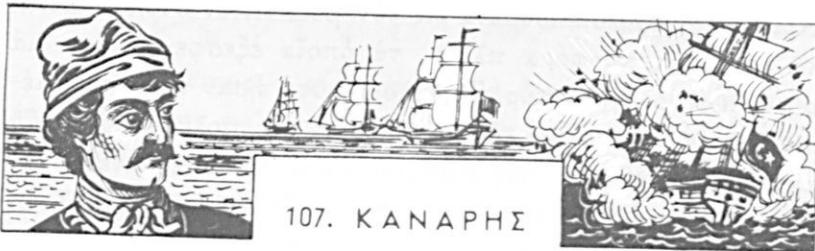
Χριστὸν χρησιμοποιούμενα εἰς τὸν βυζαντινὸν στόλον. Εἶναι τὰ λεγόμενα πυρφόρα πλοῖα, τὰ ὅποῖα ἐξεσφενδόνιζον διὰ σιφωνίων τὸ ὑγρὸν πῦρ. Τὰ πλοῖα αὗτὰ ἦσαν τελειοποιηγμένα παλαιὰ πυρπολικά, ὅμοια πρὸς τὰ πυρπολικά, τὰ ὅποῖα ἐχρησιμοποιήθησαν, ως εἴδομεν, κατὰ τὸν ὑπὲρ ἀνεξαρτησίας Ἀγῶνα. Η τελειοποίησις τῶν βυζαντινῶν πυρπολικῶν συνίστατο εἰς τὸ ἔξης:

Τόσον τὰ παλαιότερα πυρπολικὰ ὅσον καὶ τὰ νεώτερα
ἔπρεπε νὰ πλησιάσουν καὶ νὰ προσκολληθοῦν εἰς τὸ ἐχθρικὸν
πλοῖον, διὰ νὰ μεταδώσουν τὸ πῦρ. Οἱ πυρποληταὶ ὅμως
τῶν βυζαντινῶν πυρφόρων πλοίων κατέβρεχον ἀπὸ ἀποστά-
σεως τὸ ἐχθρικὸν πλοῖον μὲ πετρέλαιον διὰ τῶν σιφώνων.
Καὶ ἔπειτα τὸ ἀνέφλεγον διὰ τοῦ ἀνημμένου πετρελαίου, τὸ
ὅποῖον ἔξεσφενδόνιζον διὰ εἰδικοῦ σιφωνίου.

Πρῶτοι ὅμως οἱ "Ἐλληνες ἀπὸ τοῦ τέλους τοῦ πέμπτου πρὸ Χριστοῦ αἰῶνος κατεσκεύασαν πυρπολικά, τὰ ὁποῖα ἐτελειοποιήθησαν κατὰ τὴν ἐποχὴν τοῦ Μεγάλου Ἀλεξανδροῦ. Τὰ τελειοποιηθέντα αὐτὰ πυρπολικὰ ἔχρησιμοποιοῦντο καὶ εἰς τὸν βυζαντινὸν στόλον μέχρι τῆς ἐποχῆς κατὰ τὴν ὥποιαν ὁ Καλλίνικος ἐφεύρε τὸ ὑγρὸν πῦρ. Τότε ἡ ἐφεύρεσις αὕτη ἀκόμη περισσότερον τὰ ἐτελειοποίησε καὶ τὰ τελειοποιηθέντα πυρφόρα πυρπολικὰ διετηρήθησαν μέχρι τῆς Ἀλώσεως, τῷ 1453. "Εκτοτε ἔξηφανίσθησαν τὰ πυρπολικὰ μαζὶ μὲ τὴν διάλυσιν τοῦ κράτους καὶ συνεξηφανίσθη καὶ τὸ μυστικὸν τῆς κατασκευῆς τοῦ ὑγροῦ πυρός. Οἱ ξένοι ὅμως, οἱ ὄποιοι δὲν ἔμαθον ποτὲ τὸν τρόπον τῆς κατασκευῆς τοῦ ὑγροῦ πυρός, ἔξηχολούθουν νὰ χρησιμοποιοῦν τὰ πυρπολικὰ τῶν παλαιῶν Ἐλλήνων μέχρι τῶν χρόνων τῆς Ἐπαναστάσεως τοῦ 21, ὅπότε μετέδωκαν τὴν χρῆσιν τῶν πυρπολικῶν αὐτῶν καὶ εἰς ἡμᾶς.

„Ηγεολόχιον τῆς Μεγάλης Ελλάδος“

Φαίδων Κουκούλες (διασκευή)

107. ΚΑΝΑΡΗΣ

"Όλη ή Βουλή τῶν προεστῶν, στὸν μῶλο συναγμένη,
εἶπε πῶς ἔξω στὴν στεριὰ τοὺς Τούρκους θὰ προσμένῃ.

Τότε ἔβγαλα τὸ φέσι
καὶ νὰ μιλήσω θάρρεψα προβάλλοντας στὴ μέση:
—Τίποτα, ἀρχόντοι, δὲν φελᾶ, μονάχα τὸ καράβι.

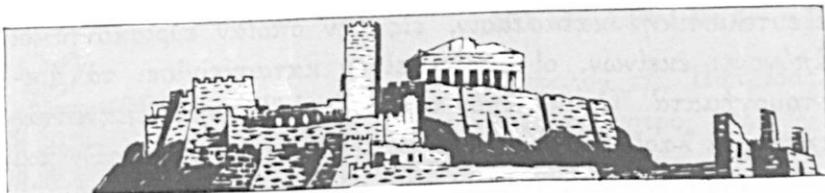
Σὰν μ' ἀκουσε ἔνα ἀπ' τὰ τρανὰ καλπάκια μας, ἀνάβει.
καὶ τὸ φραμάκι χύνει:
—Ποιός εἰν' αὐτός, καὶ πῶς τὸν λέν, ποὺ συμβουλεῖς μᾶς δίνει;

Νά, τὰ Ψαρὰ πῶς χάθηκαν! Κι ἐγὼ φωτιὰ στὸ χέρι
πῆρα καὶ πέρα τράβηξα κατὰ τῆς Χιὸς τὰ μέρη,
κι εἶπα ἀπὸ κεῖ—δὲν βάσταξε—μὲ χείλια πικραμένα:
—Νά, πῶς μὲ λὲν ἐμένα!

«Ταμπουράς καὶ κόπανος»

Αλέξανδρος Πάλλης

108. Η ΑΚΡΟΠΟΛΙΣ ΜΕΤΑ ΤΗΝ ΑΠΕΛΕΥΘΕΡΩΣΙΝ

Τὸ 1835 ἡ πρωτεύουσα τοῦ Ἑλληνικοῦ κράτους μετεγέρθη ἀπὸ τὸ Ναύπλιον εἰς τὰς Ἀθήνας. Ἐσκέψθησαν τότε νὰ κατασκευάσουν τὸ ἀνάκτορον τοῦ βασιλέως εἰς τὴν Ἀκρόπολιν. Ἄλλ' ἡ ἴδειχ ἐκείνη ἐναυάγγησε. Καὶ τοῦτο ἦτο ποὺλ ὅρθιον. Εἰς τὸ μέλλον ἡ Ἀκρόπολις ἔπρεπε νὰ μένῃ ἐλευθέρα ἀπὸ τὸν θάρρυθον στρατιωτικῶν φρουρῶν καὶ αὐλικῶν ὑποδοχῶν. Ἡτο τόπος, τὸν ὅποιον εἶχον ἀγιάσει ἡ θρησκεία, ἡ τέχνη καὶ τὰ παθήματα τοῦ Ἑλληνικοῦ λαοῦ. Εἰς τὸ ἔξης ἔπρεπε νὰ εἰσέρχεται τις εἰς αὐτήν, ὡς εἰς Ἱερὸν ναόν μὲ εὐλάβειαν, διὰ νὰ προσκυνήσῃ καὶ νὰ θαυμάσῃ τὰ ἔργα τῶν προγόνων του.

Τὸ "Εθνος" ἡσθάνετο ὅτι πρὸς τὰ ἔργα αὐτὰ εἶχε μεγάλην ὑποχρέωσιν. Ἡσθάνετο ὅτι δὲν ἔγρεώστει τὴν ἐλευθερίαν του μόνον εἰς τὰ λαμπρὰ κατορθώματά του, ἀλλὰ καὶ εἰς τὴν συμπάθειαν τῶν λαῶν τῆς Εὐρώπης. Τὴν συμπάθειαν αὐτὴν ἔγρεώστει πάλιν κατὰ μέγα μέρος εἰς τὰ λείψανα τῆς Ἀρχαιότητος, τὰς ἀρχαιότητας. Τὰ μνημεῖα τῶν Ἀθηνῶν καὶ τῆς ἄλλης Ἑλλάδος εἶχον ἀρχίσει νὰ γίνονται γνωστὰ εἰς τὴν Εὐρώπην, ἀφ' ὅτου οἱ Φράγκοι εἰνιανταὶ γνωστὰ εἰς τὴν Ἑλλάδα. Ἀργότερον, μέχρι τῆς Ἐπαναστάσεως, πολλοὶ περιηγηταί, Ἀγγλοί, Γάλλοι, Γερμανοί καὶ ἄλλοι ἐπεσκέψθησαν τὰ ἀρχαῖα λείψανα, τὰ ἔθαύματαν καὶ τὰ περιέγραψαν. Αἱ περιηγραφαὶ αὗται ἐνεθουσίασαν τοὺς λαοὺς τῆς Εὐρώπης. Συγχρόνως ὅμως ἐλυποῦντο διὰ τὴν

έξευτελιστικήν κατάστασιν, εἰς τήν ὅποιαν εύρισκοντο οἱ ἀπόγονοι ἐκείνων, οἱ ὅποιοι εἶχον κατασκευάσει τὰ ἀριστουργήματα. "Οταν λοιπὸν τῷ 1821 οἱ "Ελληνες ἐπανεστάτησαν, οἱ λαοὶ τῆς Εὐρώπης ἐκηρύχθησαν ὑπὲρ αὐτῶν καὶ ἡγάγκασαν τὰς κυβερνήσεις των νὰ προστατεύσουν αὐτοὺς εἰς τὸν ἀγῶνά των.

Τοιουτορόπως τὰ ἄφωνα αὐτὰ ἐρείπια ἔγιναν οἱ ἴσχυρότεροι συνήγοροι τοῦ ἀγωνιζομένου "Εθνους. Δι' αὐτό, μετὰ τὴν ἀπελευθέρωσίν του, τὸ "Εθνος ἀπέδειξε τὴν εὐγνωμοσύνην πρὸς τὰ λείψανα τῶν προγόνων του ἀμέσως μετὰ τὴν ἀναχώρησιν τῶν Τούρκων.

Οἱ Τούρκοι ἀφῆκαν τὴν Ἀκρόπολιν εἰς ἐλεεινὴν κατάστασιν. Παντοῦ ἐφαίνοντο τὰ ἵχνη τῆς τουρκικῆς κατοχῆς καὶ τῶν καταστροφῶν τοῦ πολέμου. Παντοῦ συντρίμματα καὶ ἐρείπια. Ἀμέσως ἔπειτα ἥρχισεν ὁ καθαρισμὸς αὐτῆς, διὰ νὰ ἐλευθερωθοῦν καὶ τὰ μνημεῖα μετὰ τοὺς ἀνθρώπους καὶ νὰ ἀποκτήσουν πάλιν, ὅσον ἦτο δυνατόν, τὴν ἀρχαίαν ὀραιότητά των. Ἔξηκολούθησεν ὁ καθαρισμὸς ἐπὶ πολλὰ ἔτη καὶ μόλις εἰς τοὺς τελευταίους χρόνους τῶν ἡμερῶν μας ἐτελείωσεν. Αἱ μικραὶ ἄθλιαι τουρκικαὶ οἰκίαι, αἱ ὅποιαι ἐκάλυπτον ὅλον τὸν μεταξὺ τῶν ἀρχαίων οἰκοδομημάτων τόπον, κατηδαφίσθησαν καὶ ἐσαρώθησαν. Κατηδαφίσθη ὁ προμαχών, τὸν ὅποιον εἶχον κατασκευάσει οἱ Τούρκοι τῷ 1656 πρὸ τῶν Προπυλαίων. Ἀπὸ αὐτὸν ἐξήγαγον ὅλον τὸ ὄλικὸν τοῦ ναοῦ τῆς Νίκης καὶ μὲ αὐτὸν τὸν ἔκτισαν πάλιν εἰς τὴν πρώτην του θέσιν. Ἔπειτα ἀφηρέθησαν ὅλαι αἱ νεώτεραι προσθήκαι, αἱ ὅποιαι παρεμόρφων τὰ Προπύλαια, τὸ Ἐρέγλυθειον καὶ τὸν Παρθενῶνα. Ἀνέσκαψαν τὸ ἔδαφος τῆς Ἀκροπόλεως πανταχοῦ μέχρι τοῦ βράχου. Καὶ ἀπὸ τὰς ἀνασκαρφὰς αὐτὰς ἀνευρέθησαν πολλὰ ἀγάλματα καὶ ἄλλα ἀρχαῖα.

«Ἡ Ἀκρόπολις τῶν Ἀθηνῶν»

Χρῆστος Τσοΐντας

Σύμβολον τῆς Πατρίδος,
τῆς γλυκείας μητρὸς ὅλων ἡ-
μῶν, εἶναι ἡ σημαία. "Οπως ὁ
σταυρὸς εἶναι τὸ ἡγιασμένον
σύμβολον τοῦ χριστιανοῦ, οὐ-
τῷ καὶ ἡ σημαία παριστᾷ τὴν
θρησκείαν τῆς Πατρίδος.

Ἡ Πατρὶς ἐνσαρκώνεται
εἰς τὴν σημαίαν, διότι βλέ-
πουν εἰς αὐτὴν τὰ τέκνα τῆς

Πατρίδος τὴν κυριαρχίαν, τὴν δόξαν καὶ τὴν δύ-
ναμίν της.

Ἡ σημαία συμβολίζει τὴν μακροχρόνιον ἴστο-
ρίαν τῆς Πατρίδος. Εἶναι ἡ ὑπερήφανος εἰκὼν τῶν θριάμ-
βων της. Ο δὲ σταυρὸς συμβολίζει τὰ μαρτύρια της,
καὶ εἶναι ἡ φωτεινὴ καὶ παρήγορος ἐλπὶς ὅλων μας.

"Οταν κυματίζῃ εἰς τὸ πλοῖον, τὸ δποῖον ταράσσεται
ὑπὸ τῶν κυμάτων εἰς μακρινὰς θαλάσσας, κηρύττει ὑπερή-
φανος ὅτι τὸ σκάφος ἔκεινο εἶναι τμῆμα ἀχώριστον τῆς
έλληνικῆς Πατρίδος.

Εἶναι ώραία, πολὺ ώραία ἡ σημαία μας, ὅσον ώραία
εἶναι ἡ Ἑλλάς. "Ἔχει τὸ γλυκύτατον χρῶμα τοῦ μυροβόλου
έλληνικοῦ οὐρανοῦ καὶ τὸ λευκὸν τοῦ μυρωμένου κρίνου,
ὅπως τὴν χαιρετίζει ἡ ἔθνική μας ποίησις:

Οὐρανοχρωματισμένη
καὶ σὰν κρίτο ἀγροῦ λευκή.

Αὕτη εἶναι καὶ ἡ ναυτικὴ σημαία, τὴν δποίαν βλέπεις
ὑπερηφάνως ὑψωμένην εἰς τὸν ἴστον τῶν ἔθνικῶν πλοίων
τοῦ Βασιλικοῦ Ναυτικοῦ. Αὕτη, τὴν δποίαν βλέπεις, ὅταν ὁ

ήλιος αρύπτεται όπισθεν τῶν ὀρέων, νὰ κατέργεται βραδέως εἰς τὴν ἀγκάλην τοῦ ναύτου. Καὶ ἐνῷ σαλπίζει ὁ σαλπιγκής, ὁ κυβερνήτης καὶ τὸ πλήρωμα τὴν χαιρετίζουν εὐλαβῶς.

Καὶ ὅταν βλέπης τὴν σημαίαν εἰς τοὺς προμαχῶνας, νὰ ἐνθυμηθῆς ὅτι εἶναι αὐτὴ ἡ σημαία, τὴν ὄποιαν ὑψώσαν ἄλλοτε εἰς τὸ φρούριον τοῦ Παλαμηδίου οἱ νικηταὶ καὶ εἰς τὰ μεσσηνιακὰ φρούρια καὶ εἰς τὰς ἐπάλξεις τοῦ Μεσολογγίου. Καὶ ὅταν βλέπης τὴν σημαίαν τοῦ ἐνδόξου στρατοῦ μας, νὰ μὴ λησμονήσῃς ποτέ ὅτι ἔφεραν αὐτὴν καὶ ἐτίμησαν πάντοτε οἱ πατέρες μας εἰς τὰ πεδία τῶν μαχῶν. Καὶ εἰς τὴν κορυφὴν αὐτῆς χύνει τὴν κρυστὴν λάμψιν του ὁ Σταυρός, διὰ νὰ εἶναι πάντοτε ἡγωμέναι καὶ ἀγώριστοι ἡ πίστις καὶ ἡ Πατρίς.

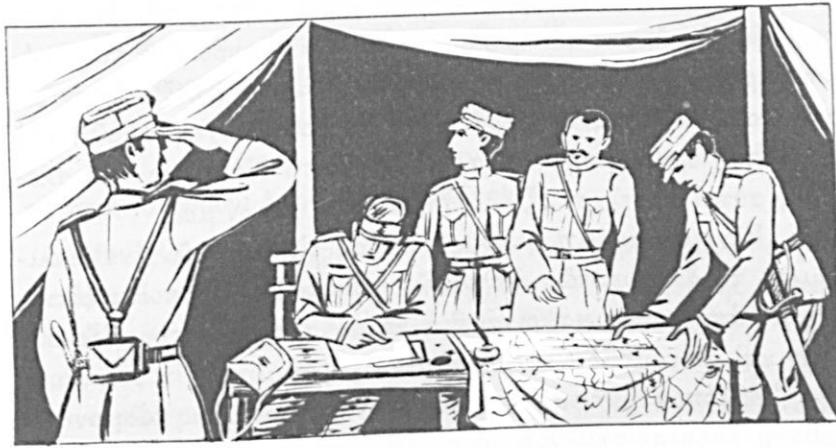
Ἡ σημαία εἶναι ἀφιερωμένη εἰς τὴν φύλαξιν ὅλων τῶν τέκνων τοῦ "Εθνους. Διὰ τοῦτο ἡ ἐγκατάλειψίς της εἶναι τὸ μεγαλύτερον ἔγκλημα ἀνανδρίας καὶ προδοσίας. Πρὸς αὐτὴν ἀτενίζει ὁ μαχόμενος στρατιώτης κατὰ τὴν κρισιμωτάτην ὥραν τῆς μάχης. Αὐτὴν ἀναζητοῦν οἱ ὀρθολυμοί του ἐν τῷ μέσῳ τοῦ καπνοῦ τῶν μαχῶν καὶ τῶν ἐκρήξεων τῶν ὀβίδων. Τὸ ἀφθονώτερον αἷμα χύνεται πέριξ αὐτῆς καὶ πρὸς ὑπεράσπισίν της. "Οταν ὁ σημαιοφόρος πίπτῃ, ἀγώνισμα τιμῆς εἶναι ποῖος πρῶτος νὰ τὴν ἐνκυκλισθῇ. Ποῖος πρῶτος νὰ τὴν παραλάβῃ ἀπὸ τὰς χεῖρας, τὰς ὄποιας παρέλυσεν ὁ ὑπέρ Πατρίδος θάνατος.

"Αλλὰ τὸν ἴερὸν ἐνθουσιασμὸν τῆς σημαίας ἔξω, μακρὰν τῆς Ἐλλάδος, αἰσθάνεται ὁ Ἐλλην ἵσχυρότερον.

"Οταν διέρχεται ἡ σημαία, τὴν βλέπεις ὡσὰν νὰ συναντᾶς ἀσκεπῆ ἴερέα, ὁ ὄποιος κρατεῖ τὰ ἀγράντα μυστήρια.

"Τὰ καθήκοντα τοῦ πολίτου"

"Ἐμμαρονῆλ Λυκούδης

110. Η ΚΗΡΥΞΙΣ ΤΟΥ ΠΟΛΕΜΟΥ ΤΟΥ 1912

Ποτὲ δὲν θὰ λησμονήσω τὴν νύκτα, κατὰ τὴν ὅποιαν ἔφθασεν ἡ πρώτη διαταγὴ τῶν ἐπιχειρήσεων ἀπὸ τὸ Γενικὸν Στρατηγεῖον. Ἡ τετάρτη πρὸς τὴν πέμπτην, Οκτωβρίου 1912. Ἡ μεραρχία μας, ἡ τετάρτη, εύρισκετο εἰς Βλοχόν, γωρίον, τὸ ὅποιον ἀπέγει τοῦ τουρκικοῦ ἐδάφους περὶ τὰς δύο καὶ πλέον ὥρας. Ἀπὸ ἐνωρίς τίποτε δὲν ἐμαρτύρει ὅτι τὴν ἐπαύριον ἐπρόκειτο ν' ἀνταλλάξωμεν πυροβολισμοὺς μὲ τοὺς Τούρκους στρατιώτας.

"Επειτα ἀπὸ μίαν ἔξαισίαν, σχεδὸν καλοκαιρινήν, ἡμέραν, ὁ ἥλιος εἶχε δύσει καὶ εἰς τὸ πορτοκαλόχρυσον θάμβος τοῦ δειλινοῦ οἱ καπνοὶ ἀπὸ τὰς καλύβας καὶ τοὺς καταυλισμοὺς τῶν ἀνδρῶν ἀνέβαινον ἀργά ὡς θυσίαι δικαίων. Αἱ νεαραὶ ποιμενίδες τοῦ Βλοχοῦ μὲ τὰ ροδαλὰ πρόσωπα καὶ τοὺς, χαμηλωμένους ὀφθαλμούς ὀδήγουν ἀπὸ τὴν βοσκὴν ὅπισσω τὰς ἀγέλας τῶν ζώων.

'Ἐν μέσῳ τῆς γαλήνης καὶ τῆς γλυκείας σιγῆς, τὴν ὅποιαν διέκοπτον ἀπὸ καιροῦ εἰς καιρὸν οἱ χρεμετισμοὶ τῶν ἀλόγων, ὁ νοῦς μας δὲν ἐπήγανεν εἰς ἐχθροπραξίας. Πολλοὶ

ἀπὸ τοὺς στρατιώτας ἐκάθηντο κατὰ μῆκος τοῦ ποταμοῦ καὶ εἰς τὰς ἄκρας τῶν μικρῶν παλαιῶν γεφυρῶν μὲ τοὺς πόδας κρεμασμένους πρὸς τὰ φευγαλέα νερά. Ἐκεῖ ἔφερον εἰς τὸν νοῦν των τὰς τρυφερὰς σκηνὰς τοῦ ἀπογωρισμοῦ κατὰ τὴν ἀναχώρησιν τῆς μεραρχίας ἀπὸ τὸ Ναύπλιον. Αἱ σκέψεις αὐταὶ κατεῖχον ἐξ ὅλοκλήρου τὴν ψυχήν μας.

Εἶχομεν ἀκόμη ἐμπρός μας τὰς εἰκόνας τῶν ἐναγκαλισμῶν, τὰ δάκρυα τῶν ἀπλοϊκῶν γυναικῶν, αἱ ὅποιαι ἐξεκίνησαν ἀπὸ χωρία μακρινά, διὰ νὰ συναντήσουν τοὺς ἰδικούς των καὶ νὰ τοὺς ἴδουν ἀκόμη μίαν φοράν.

Ἐβλέπομεν ἐμπρός μας ὅλον αὐτὸν τὸν κόσμον νὰ φθάνῃ ταλαιπωρημένος, ἰδρωμένος, νὰ κατακλύῃ τοὺς δρόμους τοῦ Ναυπλίου. Ἡρχετο μὲ ὅλα τὰ οἰκιακὰ σκεύη, χωρίς νὰ εὑρίσκῃ τί νὰ φάγη καὶ νὰ μαγειρεύσῃ ἐκ τοῦ προγείρου. Νὰ μὴ ἔχῃ ποῦ νὰ κοιμηθῇ ἀπὸ τὸν μεγάλον συνωστισμὸν καὶ νὰ διάνυκτερεύῃ ὅρθιος εἰς τὸ ὕπαιθρον. "Ἐβλεπε κανεὶς συζύγους μὲ τὰ μωρά των εἰς τὴν ἀγκάλην των, μητέρας μὲ λευκὴν κόμην καὶ κυρτωμένην φάγιν.

Τέλος ἤρχοντο εἰς τὴν ἀνάμνησίν μας αἱ σιωπηλαὶ καὶ συγκινητικαὶ σκηναὶ τοῦ χωρισμοῦ τῶν ἀλόγων τῆς ἐπιτάξεως ἀπὸ τοὺς κυρίους των. Είδον ἐγὼ χωρικόν, ὁ ὅποιος ἐξεκίνησεν ἀπὸ τὸ χωρίον του, τεσσάρων ὥρῶν διάστημα δρόμου, καὶ ἦλθεν ἀκριβῶς τὴν παραμονὴν τῆς ἀναχωρήσεώς μας εἰς τοὺς στάβλους τῆς μεραρχίας. "Ηθελε νὰ ἵδῃ διὰ τελευταίαν φορὰν τὸ ἄλογόν του, τὸν ὥραῖον Ψαρῆν, τοῦ ὅποιου οἱ παχύτατοι γλουτοὶ ἐμαρτύρουν περὶ τῆς ἀγρύπνου στοργῆς τοῦ κυρίου του. Μόλις τὸν εἶδεν, ἔστρεψε πρὸς αὐτὸν τὴν εὐφυεστάτην του κεφαλήν, ἔχρεμέτισε καὶ ἔσκαψεν ἀνυπόμονον τὴν γῆν μὲ τὴν ὄπλήν του. 'Ο χωρικὸς ἐξεκρέμασεν ἀπὸ τὸν ὅμον του ἐν σακκιδίον γεμάτον κριθήν καὶ τοῦ ἔδωσε νὰ φάγη, ἀν καὶ τὸν διεβεβαίωσαν οἱ σταβλοφύλα-

κες ὅτι πρὸ δὲ λίγου εἶχον δώσει φαγητὸν εἰς τὰ ἄλογα.

— Παιδιά μου, ἥρχισε νὰ κλαυθμηρίζῃ τότε. Νὰ τὰ ἀγαπᾶτε τὰ ζωντανά. Εἶναι τοῦ Θεοῦ.

"Εμεινε πλησίον τοῦ ζώου του μέχρι βαθείας νυκτὸς καὶ δὲν ἔφυγε παρὰ μόνον, ὅταν τὸν διεβεβαίωσαν ὅτι θὰ τὸ περιποιηθοῦν, ὅσον εἶναι δυνατόν.

'Ο Ψαρῆς! Μέχρι τινὸς εἰδον νὰ φέρῃ ἐπὶ τῆς ράχεως του τὸν ταμίαν τῆς μεραρχίας. 'Αλλ' αἴφνης ἔχασσα τελείως τὰ ἔχνη του. Νὰ ἀνεπαύθη διὰ παντὸς ἄρα γε τυμπανιαῖος εἰς καμπίαν μακεδονικὴν πεδιάδα εἰς τὴν διάθεσιν τῶν μαύρων ἔθνῶν, τῶν κοράκων; Νὰ ἀνεπαύθη ἄρα γε ἐκεῖ, ἀφοῦ διέβη τὰ Καμβούνια, τὸν Ἀλιάκμονα, τὸν Ἀξιὸν καὶ ἔπιεν ἀπὸ τὰ θολὰ νερὰ τῆς θαυμασίας λίμνης τοῦ Οστρόβου; "Η νὰ ἐπέζησε, διὰ νὰ ἐπανεύρῃ τὸν θερμὸν στάθλον του καὶ νὰ δεχθῇ τὰς περιποιήσεις τοῦ κυρίου του;

Μία συναυλία σαλπίγγων ἐκάλει τοὺς ἀνδρας εἰς τὸ συσσίτιον. 'Εδῶ ἀχνίζει τὸ φαγητὸν τοῦ ἵππικοῦ, πέραν οἱ πυροβοληταὶ ἐπολιόρκουν τὸ ἴδικόν των. Πλησίον τῆς ἀριστερᾶς ὅγθης παρετάσσετο μὲ τὰ ἐπιτραπέζια σκεύη του ὁ λόχος Μηχανικῶν, ἐνῷ μακρὰν εἰς τὸ βάθος ἐβόμβει τὸ πεζικόν. 'Η νῦξ εύρε τὸ πεζικὸν κοιμώμενον μακαρίως.

Εἰς τὰς ἔνδεικα νεαρὸς ἀνθυπολοχαγὸς ἐκάλπαζε πρὸς τὸ μέρος τοῦ Στρατηγείου. 'Αφίππευσεν, ἔδωκε τὸ ἄλογόν του εἰς τὸν ἵπποκόμον του καὶ ἀνέβη εἰς τὸ κτήριον, ὅπου ἐτου εἰς τὸν ἵπποκόμον του καὶ ἀνέβη εἰς τὸ κτήριον, ὅπου ἐφιλόξενεῖτο τὸ Ἐπιτελεῖον. Μετ' ὅλιγον ὅλα τὰ παράθυρα τῆς μικρᾶς ἀγροτικῆς ἐπαύλεως ἐπλημμύρισαν φῶς. "Εξω δύο τρεῖς ἀγρυπνοῦντες ἐβλέπομεν εἰς τοὺς ἐσωτερικοὺς τοίχους τὰς σκιὰς τῶν εἰς διαρκῆ κίνησιν ἀξιωματικῶν. 'Η νυκτερινὴ αὐτὴ κίνησις εἶχε κάτι τὸ ἔξαιρετικόν. Εἰς ὅλα τὰ

δωμάτια ειργάζοντο πυρετωδῶς. Τί νὰ συμβαίνῃ ἄρα γε; Μήπως πρόκειται νὰ ἐκκινήσωμεν;

Τέλος εἰς τὸν ἔξωστην ἔκαμε τὴν ἐμφάνισίν του τὸ κομψὸν παράστημα τοῦ Ἰλάρχου Πέτρου Μάνου.

— Λογίας τῆς ὑπηρεσίας!... Λογίας τῆς ὑπηρεσίας!...

— Παρών, κύριε Ἰλάρχε, ἀπήντησεν ἡ φωνὴ τοῦ ὑπαξιωματικοῦ, βαδίζοντος ἀπὸ τὸ ἀντίσκηνόν του. Διατάξατε!

— Νὰ ἐτοιμασθοῦν ἀμέσως οἱ ἕφιπποι ἀγγελιαφόροι.

— Μάλιστα.

Ἐγχαιρέτισε καὶ ἀπεμακρύνθη τροχάδη.

Τὴν στιγμὴν ἐκείνην, ἐὰν οἱ φρουροὶ σᾶς ἐπέτρεπον νὰ ἀναβῆτε εἰς τὸ Ἐπιτελεῖον, θὰ ἐβλέπατε πράγματα ἐνδιαφέροντα. Εἰς τὴν πρώτην, τὴν κεντρικήν, αἴθουσαν θὰ ἀντικρύζατε τὴν ἐπιβλητικήν, τὴν γνησίαν στρατιωτικήν, τὴν ἡλιοκαθὴ μαρφὴν τοῦ μεράρχου. Εἰς τὸ πρόσωπόν του ἦσαν ζωγραφισμένα τὸ θάρρος, ἡ σύνεσις καὶ ἡ ἀποφασιστικότης. Πρώτης τάξεως προσόντα στρατηγοῦ.

Ἐμπρός του, ἐπάνω εἰς παλαιὰν ξυλίνην τράπεζαν, θὰ ἐβλέπατε ἀνοικτὸν τὸν χάρτην τοῦ Ἐπιτελείου, ἐπὶ τοῦ διποίου ἥτο βυθισμένος εἰς σκέψεις. Εἰς ἄλλο δωμάτιον θὰ ἐβλέπατε τὸν ὑπασπιστήν του, ὁ διποίος ὑπηγόρευεν εἰς πέντε γραφεῖς συγγρόνως πέντε διαφορετικὰς διαταγὰς πρὸς πέντε διάφορα σώματα μὲ φωνὴν χαμηλήν, διὰ νὰ μὴ ταράξῃ τὰς σκέψεις τοῦ στρατηγοῦ.

Οἱ εἰς μετὰ τὸν ἄλλον οἱ ἀγγελιαφόροι ἔφευγον καλπάζοντες πρὸς ὅλας τὰς διευθύνσεις. Ἐλάμβανον τοὺς φακέλους τῶν διαταγῶν, ἔκαμνον τὸν σταυρὸν τῶν καὶ ἐβύθιζον τοὺς πτερυνιστῆράς των εἰς τὰ πλευρὰ τῶν ἀλόγων. Πληγούσιον τῆς μάνδρας τοῦ κτηρίου ἀνεφάνη ταῖνία λαμπροῦ κυανοῦ φωτός, ἡ ὁποία ἔσβηγε καὶ πάλιν ἀνέλαμπε καὶ πάλιν ἔσβηγε. Μερικοὶ πεζοί, ἐπιστρέφοντες ἀπὸ τὸν ποταμόν,

ὅπου εἶχον μεταβῆ, διὰ νὰ φέρουν νερό, περιεκύλωσαν τὸ φῶς.

— Τί εῖναι, παιδιά; τί τρέχει;

— Ο διπτικός τηλέγραφος, όπήντα μία φωνή από το μέρος της λάμψεως.

Απὸ τὴν ἀπέναντι ράχιν ἐπρόβαλε μετ' ὀλίγῳ λεπτῷ ἄλλο φῶς καὶ ἡ τηλεγραφικὴ ἐπικοινωνία μή τὸ Γενικὸν Συστήματος εἴη εἰς ἀποκατασταθῆ.

Κατὰ τὰς πρώτας ὥρας τῆς πρωίας ἡ πεδιάς τοῦ Βλο-
χοῦ ἐγέμισε περιπατοῦντα φῶτα, τὰ φαναράκια τῶν ὑπαξιω-
ματικῶν, οἱ ὄποιοι ἔσπευδον νὰ ἔξυπνήσουν τοὺς ἄνδρας, διὰ
νὰ ἔτοιμασθοῦν.

— Τὰ ἐπιχθόνες λοιπόν, κύριε συνάδελφε;

— Τι πρᾶγμα;

— Επικρίψαι,
— "Ενα τάγμα του δγδόν Συντάγματος διετάχθη να έκ-
βιάσῃ τὴν εἰσοδον πρὸς τὸ τουρκικὸν ἔδαφος ἀπὸ τὸν στα-
θμὸν Ἐλευθεροχωρέου.

$\rightarrow A\lambda\dot{\gamma}\theta\varepsilon\alpha;$

— Ἀλγύθεια. Μάλιστα αὐτὴν τὴν στιγμὴν ίσως βαδίζει καὶ εἰς τοῦ σταθμοῦ.

— Συνάδελφε, νὰ σὲ φιλήσω! Ζήτω τὸ "Εθνος!"

Μακρὰ σειρὰ φορτηγῶν ἀμαξῶν ἐτρόχαζε κατεσπευσμένως ἐπὶ τῆς δημοσίας ὁδοῦ. Τὰ μαστίγια ἔτριζον εἰς τὸν ἀέρα, οἱ τροχοὶ ἐκρότουν δαιμονιώδῶς καὶ ἔπνιγον τὰς φωνὰς καὶ τὰς διαταγὰς τῶν βαθμοφόρων. Ἡτο γέ ἐφοδιοπομπὴ τῆς μεραρχίας, γέ ὅποια ἔφευγε διὰ τὸ χωρίον Ὁρφανά, νὰ φέρῃ ἄρτον καὶ ἄλλα φαγώσιμα.

φέρη ἄρτον καὶ ακούειν τὸν λόγον τοῦ Μηχανικοῦ συνετάσσετο, οἱ ἵππεῖς τῆς Ἀνεξαρτήτου Ταξιαρχίας ἔσυρον τὰ ἀλογά των εἰς τὸ πότισμα, ἐνῷ οἱ συνάδελφοι των τοῦ μεραρχιακοῦ ἵππου ἐσέληνον.

λωνον τὰ ίδια των. Ἐπρόκειτο νὰ προγωρίσουν πρῶτοι ἐξ ὅλων πρὸς διαγνώσιν.

— Ήτο σκότος ἀκόμη, οὐταν ὁ Μάνος διέταξε:

— Επὶ τῶν ἵππων!

Καὶ ἐτέθη ἐπὶ κεφαλῆς τῶν ἀνδρῶν του.

Εἰς λογίας τὸν προέπεμψε φεύγοντα.

— Στὸ καλό, κύριε Ἰλαρχε. Καλὴ ἐπιτυχία!

Τὴν ἐπομένην, κατὰ τὰ γαράγματα, τὸ Ἐπιτελεῖον τῆς μεροχορίας ἐπῆρε τὸν δρόμον πρὸς τὸ πεδίον τῶν ἐπιχειρήσεων. "Ολαι αἱ σκηναί, οἱ κατάφωτοι ἐκεῖνοι συνοικισμοὶ τῆς παρελθούσης νυκτός, εἶχον ἔξαρχνισθῇ ὡς διὰ μαγείας. Αἱ νυκτεριναὶ διαταγαὶ εἶχον σαρώσει τοὺς καταυλισμούς, τὰ Σώματα ἐτέθησαν ἐνωρὶς εἰς πορείαν. Καὶ εἰς τὴν πεδιάδα, ἔρημον καὶ γυμνὴν ζωῆς πλέον, ἐβασίλευεν ἀπέραντος σιγής, τὴν ὁποίαν διέκοπτον μόνον οἱ μονότονοι καὶ ἀραιοὶ κωδωνισμοὶ τῶν ποιμνίων. Οἱ ποιμενόπαιδες τοῦ Βλογοῦ ματαίως ἀνεζήτουν τὰς πυροβολαρχίας, αἱ ὄποιαι τὴν προηγουμένην εἶχον γίνει ἀντικείμενον ζωηροτάτου ἐνδιαφέροντος. Πέραν, εἰς τὸ βάθος, μόλις ἡδύνασο νὰ διακρίηται εἰς τὸ γλυκὸ πρωινὸν λυκόφως μακρὰν φάλαγγα πεζικοῦ πορευομένην. Ἐσύρετο διὰ μέσου θάμνων καὶ λόφων καὶ ὑψώνεν ἐλαφρὰ νέφη σκόνης, δσάκις ἥρχετο εἰς ἐπαφὴν μὲ τὸν δημόσιον δρόμον.

ΤΗΤΟ ἔξαίσιον πρωὶ μὲ οὐρανὸν αἰθρίον, ὁ ὄποιος μᾶς ὑπέσχετο ἥλιον βασιλικόν. Εἰς τὴν ἔξοδον τοῦ γωρίου αἱ γυναῖκες παρατεταγμέναι δεξιὰ καὶ ἀριστερά, κατὰ μῆκος τῶν φρακτῶν τῶν αἵπαυν, μὲ τὰ κάνιστρα γεμάτα τρόφιμα, προσέφερον εἰς τοὺς στρατιῶτας καὶ τοὺς προέπεμπον δακρύζουσαι:

— Στὸ καλό, παιδιά! Ὁ Θεὸς νὰ σᾶς φυλάξῃ!

Εἰς τὸ τέλος τῆς παρατάξεως εἰς γέρων μὲ χιονισμένην

γενειάδα έστηριζετο εἰς τὴν ράβδον του σιωπηλὸς καὶ σκεπτικός, ὡς κάτι νὰ ἐμελέτα, κάτι νὰ ἀνεσκάλευε καὶ νὰ ἀνεζήτει εἰς τὴν μνήμην του. Τὸ πρόσωπόν του ἀνέλαμψεν αἰχνῆται εἰς τὴν μνήμην του. Τὸ πρόσωπόν του ἀνέλαμψεν αἰχνῆται εἰς τὴν μνήμην του. Τὸ πρόσωπόν του ἀνέλαμψεν αἰχνῆται εἰς τὴν μνήμην του. Τὸ πρόσωπόν του ἀνέλαμψεν αἰχνῆται εἰς τὴν μνήμην του. Τὸ πρόσωπόν του ἀνέλαμψεν αἰχνῆται εἰς τὴν μνήμην του.

—'Εμπρός! 'Εμπρός!

Καλύτερα μιᾶς ὥρας ἐλεύθερη ζωή,
παρὰ σαράντα χρόνια σκλαβιὰ καὶ φυλακή.

—'Εμπρός! 'Εμπρός!

«Πολεμικὴ σελίδες»

Σπύρος Μελάς

111. ΕΜΠΡΟΣ

'Εμπρός! 'Ολόρθοι, ἀτρόμαχτοι.

Μαυρίκια, 'Αστροπελέκι.

Νά, τὸ σπαθὶ γοργάστραψε
καὶ νά, ἡ βροντὴ τουφέκι!

Στὴν Πίνδο ἀπ' τὸν Ταῦγετο
καὶ στὰ Βαλκάνια ὡς πέρα,
μιὰ φλόγα, μιὰ φοβέρα,
κι ἔνας ὁ νοῦς. 'Εμπρός!

'Εμπρός! Βουνά, ψηλῶστε μας
καὶ, ὡ θάλασσα, νά ἡ ὄρα!

Στοίχειωσε τὰ καράβια μας
καὶ βόηθα νικηφόρα!

Κρήτη, ὁ Μοριάς, ἡ Ρούμελη,
έμπρός! 'Η 'Ελλάδα λάμπει!

'Ηχολογοῦν οἱ κάμποι.

Καῖνε οἱ καρδιές. 'Εμπρός!

Κωστής Παλαμᾶς

ΤΑ ΠΗΡΑΜΕ ΤΑ ΓΙΑΝΝΙΝΑ

Τὰ πήραμε τὰ Γιάννινα! Μάτια πολλὰ τὸ λένε,
μάτια πολλὰ τὸ λένε, ὅπου γελοῦν καὶ κλαῖνε.
Τὸ λέν πουλιὰ τῶν Γρεβενῶν κι ἀηδόνια τοῦ Μετσόβου
ποὺ τὰ σκιαζενή παγωνιὰ κι ἀνατριχίλα φόβου.
Τὸ λένε γυναι ποι καὶ βροντές, τὸ λένε κι οἱ καμπάνες,
τὸ λένε κι οἱ χαρούμενες καὶ οἱ μαυροφόρες μάννες.
Τὸ λένε καὶ Γιαννιώτισσες, ποὺ ζοῦσαν χρόνια βόγγου,
τὸ λένε κι οἱ Σουλιώτισσες στὶς ράχες τοῦ Ζαλόγγου.
Τὰ πήραμε τὰ Γιάννινα!

Γεώργιος Σαυρῆς

113. Η ΘΥΣΙΑ ΤΟΥ ΚΙΛΚΙΣ

Έκαστην 21ην Ιουνίου έορτάζει ὁ ἑλληνισμὸς μίαν
ἀπὸ τὰς σπουδαιότερας μάχας τῆς ἱστορίας του : τὴν μάχην
τοῦ Κιλκίς, ἡ ὁποία ἔχρινε, τῷ 1913, τὴν τύχην τοῦ δευτέ-
ρου βαλκανικοῦ πολέμου. Τὰ ἀπόρθητα θεωρούμενα ὑπὸ τῆς
διεθνοῦς στρατιωτικῆς κριτικῆς δύναρά — ἔργα τῆς βουλγαρι-

κῆς φιλοπονίας ὑπὸ τὴν καθοδήγησιν τῆς γερμανικῆς στρα-
τιωτικῆς τέχνης—ἐξεπορθήθησαν. Καὶ παρὰ τὰς σοβαρὰς
μάχας, ποὺ ἐπηκολούθησαν, δὲ ἄγρων ἐκρίθη ἐκεῖ.

μαχας, που επηκούρωσεν,
·Αλλ' αι θυσιαι υπῆρξαν μεγάλαι, μέγισται, και ο στρα-
τος ἐβάδισε με πλήρη ἐπέγγωσιν πρὸς αὐτάς. Διότι οἱ άν-
τελαι βάνοντα έτι διλη λύσις δὲν υπῆρχεν.
— Να ταυτίζω και της 21ης ἐπίμονος

τελαχυβάνοντο διεθνή λύσεις σε πολλές περιπτώσεις.
'Από της 19ης Ιουνίου μέχρι και της 21ης έπειμονας,
σφροδέα και πολυαίμακτος διεξήχθη ή μάχη, μάχη χωρίς
ξιφολόγχης, δικαίως έπικληθεῖσα γιγαντομαχία. Τὸ σάρωμα
τῶν βουλγαρικῶν γραμμῶν ὑπῆρξε πλῆρες. 'Αλλὰ καὶ τὸ
τίμημα, ὅπως εἴπομεν, ὑπῆρξε βαρύ· 32 ἀξιωματικοί μας νε-
κροί — εἰς συνταγματάρχης, δ' ἦρως 'Αντώνιος Καμπάνης
δύο ἀντισυνταγματάρχαι, δύο ταγματάρχαι — καὶ 57 τραυ-
ματίαι. Στρατιώται 749 νεκροί καὶ 3811 τραυματίαι.
— Οι νεκροί Βγαλεὺς Κωνσταντῖνος τὴν

κατέλαβε ο Αρχιστράτηγος Βασιλεὺς Κωνσταντῖνος τὴν
11ην νυκτερινὴν τῆς 21ης Ιουνίου ἀπευθύνει τὴν διαταργήν:
— Εἰς τὸ πατέρα μου, τὸν ἐπιδείξαντα τοιούτον

«Εἰς τὸν ἀνδρεῖον στρατόν Μου, τὸν επιβεβαῖνα τὸν συντόνον ἡρωισμὸν κατὰ τὰς μάχας τῶν ἡμερῶν τούτων, τὸν συντρίψαντα τὸν ἐγχειρὸν ὄπουδήποτε καὶ ἐν τὸν συνήντησεν, ἐκφράζω τὸν θαυμασμόν Μου καὶ τὴν ὑπερηφάνειάν Μου, διότι ἡγοῦμαι αὐτοῦ».

τι ἡγοῦμαι αὐτοῦ". Έγράψαμεν προηγουμένως ὅτι ὅλοι, βαδίζοντες πρὸς τὴν μάχην, ἐγνώριζον τί τοὺς περιμένει. Ὁ Κωνσταντῖνος, σκυθρωπός, ἀναπτύσσων πρὸς τοὺς ἀξιωματικούς, ὅλην σκηνήν, τὴν σημασίαν τοῦ νέου ἀγῶνος, καταλήγει: πρὸ τῆς μάχης, τὴν σημασίαν τοῦ νέου ἀγῶνος, καταλήγει:

— Πολλοίς όποι σας ίσως σας φέντε
ράν! Σκεφθῆτε, κύριοι, ότι θά γίνη άμειλα θανάτου!

Καὶ οἱ ἀξιωματικοί, τὴν τραγικήν εκείνην στηρίζουσι, τὰ ρουν τὰ ξέφη των, τὰ ὑψώνουν πρὸς τὸ πηλήκιον, τὰ φέρουν κατόπιν εἰς τὴν γῆν καὶ ἐπευφημοῦν:

—Ζήτω ὁ Βασιλεὺς!

‘Απὸ τὰ πολλὰ περιστατικά, που δεικνύουν τῶν μελλοθανάτων τὸ ὑψηλὸν φρόνημα, μνημονεύομεν δύο:

‘Ο ἀντισυνταγματάρχης Ἀντώνιος Καμάρας — ἥρως καὶ νεκρὸς τοῦ Κιλκίς — διατάσσεται ἀπὸ τὸν μέραρχὸν του νὰ δόῃ γῆση τὸ 16ον πεζικὸν τάγμα πρὸς τὸν λόφον τοῦ θανάτου.

— Μάλιστα, μέραρχέ μου! ἀπαντᾷ. Τὸ 605 θὰ πέσῃ καὶ καλὴν ἀντάμωσιν εἰς τὸν ἄλλον κόσμον!

“Επεσε τὸ 605, ἔπεσε καὶ ὁ Καμάρας.

‘Αλλὰ καὶ ὁ ταπεινὸς ἀνθυπολοχαγὸς δὲν ὑστέρησε τοῦ ἀντισυνταγματάρχου. Εἰς συνταγματάρχης διατάσσει ἐφεδρὸν ἀνθυπολοχαγὸν νὰ καταλάβῃ, κατὰ τὴν πρώτην σύρραξιν, ἐν πλατὺ καὶ βαθὺ ὅχύρωμα.

— Θὰ τὸ καταλάβω, κύριε συνταγματάρχα, ἀπαντᾷ.

Καὶ τίθεται ἐπὶ κεφαλῆς τῆς μονάδος του. Σφαῖραι καὶ λογγισμοὶ κάμηνον κόσκινον τὸ σῶμά του. ‘Αλλὰ τὸ ὅχύρωμα πίπτει. Καὶ οἱ στρατιῶται ἔξοντώνουν μέχρις ἐνὸς τοὺς ὑπερασπιστάς του.

«Στρατιωτικά νέα»

E. Π. Φωτιάδης

114. ΕΛΛΑΔΑ...

Γῇ ἑλληνική, τὸ χῶμά σου νὰ ὀργώνω
χαρά μου καὶ τιμή.

Σιμά σου πάντα γλύκανα τὴν πίκρα καὶ τὸν πόνο
μὲ τοῦ ἵδρωτά μου τὸ γλυκὸ ψωμί.

Καὶ δουλευτής μὲ χέρι ἀδρό, γεμάτο,
σπέρνω, θερίζω ἀδιάκοπα. Τὰ φύτρα θησαυροί.

Κι ἡ εὐλογημένη καύραση, σὰν ἔρθη καὶ μὲ βρῆ,
μαζὶ καθίζουμε στὸν ἔλατο ἀπὸ κάτω,
νὰ δινειρευτοῦμε, κλείνοντας τὰ μάτια,
μιᾶς δόξας σου παλαιικῆς τὰ σκαλοπάτια.

Στέλιος Σπεράτσας

Εἰς ἐπιστολὴν πολεμιστοῦ ἀξιωματικοῦ πρὸς τὴν σύζυγόν του γράφονται μεταξὺ τῶν ἄλλων καὶ τὰ ἔξης, τὰ ὅποια ὁ Βασιλεὺς Κωνσταντῖνος εἶπε πρὸς τοὺς ἀξιωματικούς τὴν παραμονὴν τῆς πολυνέκρου μάχης τοῦ Κιλκίς, ἡ ὅποια ἐδόξασε τὰ Ἑλληνικὰ ὅπλα καὶ ἔξηυτέλισε τοὺς Βουλγάρους:

— Γνωρίζω ὅτι ἀπὸ τῆς ἐποχῆς τοῦ Κόδρου μέχρι τοῦ Κωνσταντίνου Παλαιολόγου οὐδεὶς "Ἑλλην ἡγεμῶν καὶ συγχρόνως στρατηγὸς ἀπέθανεν ἐπὶ τῆς κλίνης του. 'Ο ἀγών, τὸν ὅποιον θὰ ἀναλάβωμεν αὔριον, εἴναι ύψιστης σπουδαιότητος. Μὲ ἀλγος προβλέπω ὅτι δὲν θὰ ἐπανίδω πολλοὺς ἀπὸ σᾶς. Δὲν δύναμαι νὰ σφίγξω τὴν χεῖρα ἐκάστου χωριστὰ καὶ σᾶς λέγω τοῦτο μόνον: 'Αξιωματικοί, τεθῆτε ἐπὶ κεφαλῆς τῶν στρατιωτῶν σας καὶ ἐκπληρώσατε τὸ καθῆκόν σας!

Στραφεὶς δὲ πρὸς τὸν παριστάμενον Διάδοχον, λογάγον τότε, τὸν κατόπιν ἔνδοξον Βασιλέα Γεώργιον τὸν Β' εἶπε:

— Καὶ σύ, Διάδοχε, ἐπὶ κεφαλῆς τοῦ λόχου σου!

116. Ο ΔΩΔΕΚΑΝΗΣΙΟΣ ΕΘΕΛΟΝΤΗΣ

“Ο Χριστὸς μὲ τοὺς δώδεκα ἀποστόλους του” ήτο ἡ ἀρχὴ τῆς ἐπιστολῆς, μὲ τὴν ὁποίαν συνίστα εἰς Ρόδιος εἰς ἄλλον Ρόδιον, διαμένοντα εἰς Ἀθήνας, τὸν ἐκ τοῦ χωρίου Προφυλίας τῆς νήσου Ρόδου παπάν, Ἐμμανουὴλ, ἐφημέριον τοῦ χωρίου Τριάντα.

Οἱ ιερεὺς οὗτος τῷ 1912 ἐτέθη ἐπὶ κεφαλῆς ἔξήκοντα Ροδίων ἐθελοντῶν. Άλλὰ μόνον μὲ δώδεκα ἐξ αὐτῶν κατώρθωσε νὰ διαφύγῃ ἀπὸ τὴν παραχολούθησιν τῶν ιταλικῶν ἀρχῶν (διότι τότε ἡ Δωδεκάνησος ήτο ὑπὸ ιταλικὴν κατοχὴν) καὶ νὰ ἔλθῃ εἰς τὰς Ἀθήνας.

Μολονότι ήτο γέρων, ὁ σεβάσμιος ιερεὺς παρουσιάσθη εἰς τὸ στρατολογικὸν γραφεῖον καὶ ἐπέμενε νὰ ἀποσταλῇ εἰς τὸ πεδίον τοῦ πολέμου, διὰ νὰ ὑπηρετήσῃ τὴν Πατρίδα του, τὴν Μεγάλην Ἑλλάδα, ὅπως τὴν ἔλεγε.

Πρὸς δὲ τὸν υἱὸν του ἔγραψεν ἐξ Ἀθηνῶν τὰ ἔξης:

“Γιέ μου, ἀναχωρῶ διὰ Θεσσαλονίκην καὶ σὲ περιμένω νὰ ἔλθης, διὰ νὰ ἐκπληρώσῃς τὸ πρὸς τὴν γλυκεῖαν Πατρίδα καθῆκόν σου. Μὲ τοιαῦτα αἰσθήματα ἀποδεικνύεται ὁ Ἑλλην ἥρως εἰς τὸ πεδίον τῆς μάχης καὶ δέν ἡξεύρει ἄλλο παρὰ νὰ προχωρῇ ἐμπρός κατὰ τὸ παράγγελμα τοῦ μεγάλου μας Βασιλέως!...».

‘Ο λοχαγὸς ἦτο ἐνθουσιασμένος διὰ τὴν διαγωγήν, τὴν δόποίαν ἐπεδείκνυον οἱ ἀτρόμητοι πολεμισταὶ του.

— Εῦγε! Εῦγε! παιδιά, τοὺς ἐφώναζεν ἀδιακόπως μὲ συγκίνησιν καὶ ἐνθουσιασμόν.

Αἴρηντος παραπλεύρως του εἰς στρατιώτης σηκώνεται ὁρθιος ἀποτόμως ἀπὸ τὸ προφυλακτήριόν του.

— Τί κάνεις ἔκει, παιδί μου; φωνάζει ὁ λοχαγός. Θὰ πᾶς χαμένος.

— Οὔφ! κύριε λοχαγέ, ἀπαντᾷ ὁ ἡρωικὸς μαχητής. Απὸ γχαμηλὰ μοῦ φεύγουν πολλὲς σφαῖρες ἄδικα. Ἐγὼ δὲν ἔννοῶ νὰ γάσω καμμιά.

Καὶ πυροβολεῖ.

— Κοίταξε, κύριε λοχαγέ. Τὸν ἔρριξα καὶ αὐτόν.

— Κύριε λοχαγέ... Νά, τὸν ἐπῆρα κι αὐτόν... Τὸν παίρνω καὶ ἔκεινον!

Καὶ ἐξηκολούθει πυροβολῶν μὲ ἀταραξίαν καὶ εὐστογίαν θαυμαστὴν κατὰ τῶν ἐπιτιθεμένων ἔχθρῶν.

‘Ολιγὸν μακρύτερα ἀκούεται μία κραυγὴ.

— Αγ! Πάει καὶ δ Κύπριος! Τὸν χάσαμε καὶ αὐτόν!...

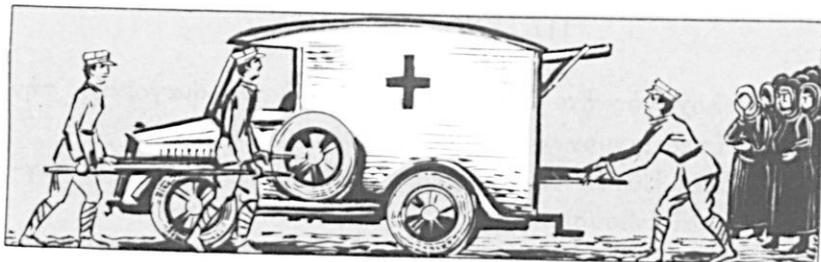
‘Ο λοχαγὸς στρέφεται πρὸς τὰ ἔκει.

Πράγματι δ Κύπριος ἥρως ἔκειτο κατὰ γῆς ψυχορράγων. Ἡ ἀγνὴ ψυχὴ τοῦ μαχομένου ὁρθίου ἥρωος ἔφυγε. Παύει νὰ ἐπικαλῆται τὴν προσοχὴν τοῦ λοχαγοῦ διὰ τὰς ἐπιτυχεῖς βολάς του.

‘Ητο δ στρατιώτης αὐτὸς ἀνήρ κατέχων σπουδαίαν θεσιν εἰς τὴν Πολιτείαν τῆς Κύπρου.

‘Ητο δ Σᾶζος, δ ἡρωικὸς βουλευτὴς τῆς Κύπρου.

E. P. Φ.

118. Η ΜΑΧΗ ΤΟΥ ΣΚΡΑ

‘Η ἀμαξοστοιχία ἀνέλαβε τὸν μέγαν ἀθλὸν νὰ μᾶς μεταφέρῃ ἀπὸ τὴν Θεσσαλονίκην εἰς τὸν σταθμὸν τῆς Γουμενίσης, τελευταῖον δριον τοῦ μακεδονικοῦ μετώπου.

‘Η ἀμαξοστοιχία αὕτη ἐδικαιολόγει κατὰ τοῦτο μόνον τὴν ὀνομασίαν τῆς, ὅτι ἐγρηγορισμοὶ εἰς ὡς κινητήριον δύναμιν τὸν ἀτμὸν καὶ ὅτι ἐκυλίστη ἐπὶ σιδηροτροχιῶν. Κατὰ τὰ ἄλλα μία κιβωτός, ὅπου ἔνθρωποι, κτήνη, τηλεβόλα, μυδραλλιοβόλα, πυρομαχικά, χειρουργεῖα, φορεῖα ἐσχημάτιζον ὄλοκληρον πολεμικὸν μέτωπον.

‘Ωχρὰ καὶ ἀμφίβολα ἐφαίνοντο τὰ πρῶτα ἄστρα εἰς τὸν οὐρανόν, ὅταν ἐγκατελείψαμεν τὴν Θεσσαλονίκην. Ἐσπεύδομεν νὰ προλάβωμεν τὴν μάχην, ἵνα ὅποια προωρίζετο νὰ στεφανώσῃ μὲ νέους κλώνους δάφνης τὴν ἀδάμαστον ἑλληνικὴν λόγγην. Ἐφθάσαμεν κατὰ τὸ πρῶτον ἥμισυ τῆς πρωίς εἰς Βοέμιτσαν, μικρὸν γωρίον, κατάφυτον, ὅπως τὰ πλεῦστα τῶν μακεδονικῶν. ‘Η πλοῦστο ὑπὸ τὸν ἀνώνυμον λόφον, ὁ ὅποιος σήμερον ἔχει τὴν τιμὴν νὰ φυλάττῃ τὰ ὄστρα τόσων ἡρώων. Πυκνὰ καὶ μαῦρα σύννεφα ἐκάλυπτον τὸν οὐρανόν. ‘Η ἀτμόσφαιρα ἦτο βαρεῖα, καταθλιπτική. ‘Ο ἀήρ ἐνέκλειε τὴν γχρακτηριστικὴν ἐκείνην δύσμήν, ἵνα ὅποια προηγεῖται τῆς θυέλλης. ‘Η βροντὴ ἀνεμειγνύετο μὲ τὸν κρότον τῶν τηλεβόλων.

‘Η μάχη είχεν ήδη ἀρχίσει.

‘Η μικρὰ πλατεῖα τῆς Βοεμίτσης ἐστεγάζετο ὑπὸ πυκνὸν φύλωμα πανυψήλων αἰωνοβίων δένδρων. Εἰς τὰς σκολιὰς ὁδούς τῆς ἡ κίνησις ήτο καταπληκτική. Τὸ χωρίον ἐγκρησίμευεν ὡς ἀκραίος σταθμὸς τοῦ μετώπου. Καὶ εἶναι ἀρκετὸν τοῦτο, διὰ νὰ ἔξηγήσῃ τὴν κίνησιν. Ἰατροὶ ἴδιοι μας καὶ σύμμαχοι, νοσοκόμοι, ἀδελφαὶ τοῦ ἐλέους μὲ τὴν πάλην καὶ τὴν κυανῆν καλύπτραν, μεταγωγικὰ αὐτοκίνητα, φορητὰ χειρουργεῖα διηρχοντο μὲ ταχύτητα κινηματογραφικῆς ταινίας. Καὶ εἰς ὅλων τὰ πρόσωπα ἡ ἀγωνία, ὁ πυρετὸς τῆς εἰδήσεως, ἡ ἀδημονία διὰ τὴν ἔκβασιν τῆς μάχης ἀπετυποῦντο καθαρῶς.

Ἐπὶ τέλους τὸ πρῶτον αὐτοκίνητον ἐφάνη ἐρχόμενον. Τὸ τηλεβόλον δὲν ἤκουετο πλέον παρὰ κατὰ ἀραιὰ διαλείμματα. Φάίνεται ὅτι τὸ ἔργον είχε τελειώσει. ‘Ολοι, ὅσοι εύρισκόμεθα τὴν στιγμὴν ἐκείνην εἰς τὴν μικρὰν πλατεῖαν, ἐσπεύσαμεν πρὸς τὸν ὄδηγὸν τοῦ αὐτοκινήτου.

— Λαϊπόν;

‘Εκεῖνος, εἰς τοὺς ὀφθαλμοὺς τοῦ ὄποίου διετηρεῖτο ζωντανὴ ὄλοκληρος ἡ φρίκη τῶν δραμάτων, τῶν ὄποίων πρὸ ὀλίγου ήτο μάρτυς, ἀφῆκε μίαν μόνον λέξιν:

— Ἐνικήσαμεν.

Κατὰ τὸν ἕδιον τρόπον είχεν ἀπαντήσει καὶ ὁ ἀρχαῖος Μαραθωνομάχος.

‘Επροχώρησεν ἔπειτα πρὸς τὸ ὄπίσθιον μέρος τοῦ αὐτοκινήτου. Τὸ ἥνοιξε καὶ ἀφῆκε νὰ φανῇ πρὸ τῶν ἐκπλήκτων ὀφθαλμῶν μας ἐν μικρὸν μέρος τοῦ φόρου, μὲ τὸν ὄποῖον εἴχομεν κερδίσει τὴν νίκην. Πέντε πτώματα ἀξιωματικῶν ἐκείντο πλησίον ἀλλήλων. ‘Η κραυγὴ τοῦ θριάμβου, μὲ τὴν ὄποιαν ἥμεθα ἔτοιμοι νὰ χαιρετίσωμεν τὸ χαρμόσυνον ἄγγελμα, ἔμεινεν εἰς τὸ μέσον τοῦ λάρυγγός μας.

Μετά μίαν ὥραν διὰ τοῦ ίδιου ἐκείνου αὐτοκινήτου ἔφθασα εἰς τὸ Μαῦρον Δένδρον, ὅπου ἦτο ἡ ἔδρα τοῦ Στρατηγείου τοῦ Σώματος. Μόλις ἔφθασα, ἡ θύελλα εὑρίσκετο εἰς τὸ κορύφωμα τῆς μανίας της καὶ ἡ μάχη εἶχε τελειώσει. Μόλις πρὸ δὲ λίγου ἡ μεραρχία Κρητῶν εἶχε καταλάβει καὶ τὸ τελευταῖον ἐχθρικὸν ὀχύρωμα. 'Ο ἐχθρὸς εἶχε συντριβῇ καὶ κατεδιώκετο πλέον ἀπὸ τὰ ἀραιὰ πυρὰ τοῦ πυροβολικοῦ. 'Η νῦξ διηλθε μὲ σφοδρὸν βομβαρδισμὸν τῶν ἐχθρικῶν θέσεων.

Τὴν ἑπομένην, κατὰ τὴν ἐπίσκεψίν μου εἰς τὰ νοσοκομεῖα, ἡδυνήθην νὰ ἀντιληφθῶ ἀκριβῶς διατί ἦτο ἀδύνατον νὰ νικηθῶμεν. 'Αξιωματικοὶ καὶ ὄπλιται, οἱ ὄποιοι ἔφερον περισσότερα τοῦ ἐνὸς τραύματα, ἔξηπλωμένοι εἰς τὰς κλίνας των ἔλεγον μεταξύ των τὰς ἐντυπώσεις των ἐκ τῆς μάχης. Συνεζήτουν περὶ τῆς μάχης ὡς περὶ συνήθους καθημερινοῦ στρατιωτικοῦ γυμνασίου. Καυμάτια ὑπερηφάνεια. Μὲ φωνήν, τὴν ὄποιαν ἐκράτει ὁ πόνος, διηγοῦντο ἀπλὰ καὶ ταπεινὰ πῶς εἶχον ἔξορμήσει γθὲς ἀπὸ τὰς θέσεις των. Πολὺ πρὸ τῆς ἀνατολῆς τῆς ἡμέρας εἶχον ὑπερπηδήσει σειρᾶς ὀλοκλήρους συρματοπλεγμάτων. Εἶχον περιφρονήσει τὰ πυρὰ τοῦ ἐχθροῦ. Εἶχον προγωρήσει σκορπίζοντες διὰ τῶν γειροβομβίδων τὸν θάνατον. Εἰς μίαν στιγμὴν εἶχον λησμονήσει ὅλα τὰ σοφὰ διδάγματα τῶν ἀρχηγῶν των καὶ εἶχον ἀναθέσει εἰς τὴν λόγγην τὴν νίκην.

Τὰ ὅρη καὶ οἱ λόφοι εἶχον ἀλλάξει σχῆμα μὲ τὴν θύελλαν τῶν ὀβίδων. 'Η γῆ εἶχεν ἀνασκαφῆ. Καὶ ὁ "Ελλην ὄπλιτης, ὁ ἀρανῆς καὶ ἔνδοξος οὗτος ἥρως, εἶχε περάσει διὰ μέσου τῆς κολάσεως τοῦ πυρὸς ἀπαθῆς καὶ ἀτάραχος ὡς εἰς ἡμέραν παρατάξεως... Εἶχε νικήσει τοὺς Βουλγάρους.

'Εφημερίς "Ἐλεύθερος λόγος"

Γεώργιος Βραχηνός (διασκευή)

Οι εύζωνοι ήσαν πάντοτε ή ίδιαιτέρα συμπάθεια του έλληνικου λαοῦ. Εἰς τὸν εὔζωνον ὑπάρχει πάντοτε κάτω ἀπὸ τὴν φουστανέλαν ἡ ἀριστοκρατικὴ φύσις τοῦ Ρουμελιώτου. Τὸ χακί, τὸ φέσι, ὁ ντουλαμάς ἀποτελοῦν τὴν ἔξωτερικὴν ἐμφάνισιν. Ἀπὸ μέσα ὁ ἄνθρωπος ἔμεινεν ὁ ἔδιος, λεπτός, δέξις, ταχύς, γενναῖος, ὅρμητικός, ἀκούραστος, ἀκατάβλητος, ὑπερήφανος, αἰσιόδοξος.

Λεπτὸς εἰς τὸ σῶμα καὶ εἰς τὸν νοῦν. "Οπως εἶναι συνηθισμένος ἀπὸ τὴν πτωχὴν καὶ ισχυὴν φουστανέλαν νὰ φέρῃ μίαν (γυροβούλια) καὶ νὰ εύρισκεται εἰς τὴν θέσιν του, τοιουτοτρόπως καὶ τὸ πνεῦμα του, δέξι καὶ εὔστροφον, γυρίζει πάντοι καὶ ἀντιλαμβάνεται τὰ πάντα εἰς μεγάλην ἀκτῖνα πέριξ. "Οσοι τὸν διδάσκουν νὰ γίνη ἀπὸ βοσκὸς στρατιώτης δὲν παρεπονέθησαν ποτὲ ἀπὸ τὴν ἀντιληψίν του. 'Ο μηχανισμὸς τοῦ ὅπλου δὲν ἔχει μυστήρια διὰ τὸν εὔζωνον. 'Απὸ τὴν δευτέραν ἡμέραν, ποὺ θὰ κρατήσῃ τὸ ὅπλον εἰς χεῖράς του, τὸ γνωρίζει.

Καὶ ταχύς. 'Η γῆ φεύγει κάτω ἀπὸ τοὺς πόδας του. Τὰ βουνὰ τὰ ἀπότομα δὲν εἶδον ὅρμητικωτέρους ἀπὸ τοὺς εὐζώνους. Δὲν ἀναβαίνουν αὐτοὶ ὡς ἄνθρωποι. 'Αναρριχῶνται καὶ τυλίγονται καὶ προχωροῦν, πάντοτε προχωροῦν.

Καὶ εἶναι γενναῖοι. Δὲν τοὺς ἐφόβισαν οὔτε τὰ ταχυβόλα. Εἰς τὸ Σαραντάπορον, τῷ 1912, οἱ Τοῦρκοι εἶχον παρατάξει κορμούς ἐλαῖας βαμμένους μέλανας, διὰ νὰ παραστήσουν κανόνια. Οἱ εύζωνοι ἀνεκάλυψαν τὸν δόλον καὶ, ἀφήσαντες τὰ ἔγλινα κανόνια ἥσυχα, ἐπετέθησαν κατὰ τῶν ἀληθινῶν. Καὶ ἐνῷ ἐκεῖνα ἔχυνον ἀπὸ τὰ στόματά των τὸν θάνατον, οἱ εύζωνοι συρόμενοι τὰ ἐπλησίασαν καὶ ἐγύθησαν εἰς

τοὺς πυροβολητὰς καὶ τοὺς συνέλαβον. Οἱ ἄνθρωποι αὗτοὶ δὲν ἐδειλίασαν οὐδὲ στιγμήν.

— Πατιδιά, εἶπεν εἰς ἀξιωματικὸς εἰς τινα μάχην, θὰ ἀφῆσωμεν αὐτοὺς τοὺς Βουλγάρους νὰ μᾶς σκοτίζουν μὲ τὶς τουφεκιές των;

— Νὰ τοὺς συλλάβωμεν, εἶπον οἱ εὔζωνοι.

Τὸ πολεμικὸν συμβούλιον εἶχε γίνει. Οἱ Βούλγαροι απεδικάσθησαν ἀπὸ ἐκείνην τὴν στιγμήν. Μετὰ δέκα λεπτὰ τῆς ὥρας αὐτοὶ ἐσκορπίζοντο εἰς ὅλας τὰς διευθύνσεις, ἐνῶ οἱ εὔζωνοι, ὅρθιοι καὶ ἀλαλάζοντες ἐπὶ τοῦ βουλγαρικοῦ ὄχυροῦ, ἔρριπτον τὰ σκουφάκια εἰς τὸν ἀέρα.

‘Η ὁρμή των θὰ ἔπρεπε νὰ καταλάβῃ ἡρωικὰς σελίδας. ‘Οπως τοὺς ἀραβικοὺς ἵππους, καὶ αὐτοὺς τὸ δύσκολον εἶναι νὰ τοὺς νικήσῃ κανεῖς. Τὸ ἀκατόρθωτον εἶναι νὰ τοὺς κρατήσῃ. ‘Η στασιμότης τοὺς θανατώνει.

— Θὰ μείνετε ἐδῶ καὶ θὰ κρατήσετε αὐτὴν τὴν θέσιν, εἶπεν ὁ ἀξιωματικὸς εἰς μίαν συμπλοκήν.

Οἱ εὔζωνοι ἔμειναν καὶ ἐκράτησαν τὴν θέσιν, ἀλλ’ ὅταν ὁ ἀξιωματικὸς ἐπέστρεψε τοὺς εὗρε παραπονουμένους.

— Ἐδῶ θὰ καθώμαστε; ἐμουρμούρισε κάποιος ἀπὸ ὅλους παραπονούμενος.

Εύτυχῶς τὴν ιδίαν στιγμὴν εἰς ἀγγελιαφόρος ἔφερε τὴν διαταγὴν ταχείας προελάσσεως. Οἱ εὔζωνοι ἔχύθησαν ἀκράτητοι.

— Τοὺς ἔχασα ἀπὸ ἐμπρός μου, μοῦ εἶπεν ὁ ἀξιωματικὸς ὑπερήφανος διὰ τοὺς στρατιώτας αὐτούς. ‘Αν δὲν ἥκουν τὸν ἀλαλαγμόν των, θὰ ἐνόμιζον ὅτι μία δύοβροντία τοὺς ἔρριψε κάτω ὅλους νεκρούς!

Τί εἶναι δὲ ἡ ἀντοχὴ των! Χαλύβδινοι ἄνθρωποι κρύπτονται εἰς τὴν φουστανέλαν καὶ ὁ στρατηγός, ὁ ὄποιος τοὺς κινεῖ, δὲν ἔχει νὰ ὑπολογίσῃ διὰ κόπους καὶ στερήσεις.

Μὲ δὲ λίγην κουρασμάναν ἢ χωρὶς αὐτήν, μὲ νερὸ τῆς πηγῆς ἢ καὶ χωρὶς αὐτό, ὑπὸ τὸν ἥλιον ἢ τὴν βροχήν, προκαροῦν, ἀγρυπνοῦν, φρουροῦν, πολεμοῦν, χωρὶς εἰς τὰ στεγνὰ χαρακτηριστικά, εἰς τὰ δύοτα δὲν ὑπάρχει οὔτε ἔγνας λίπους, νὰ ζωγραφισθῇ ἢ ἐλαχίστη κόπωσις.

Μέσα εἰς τὸ σκότος βλέπουν ὅπως καὶ τὴν ἡμέραν καὶ ποτὲ ὁ στρατὸς δὲν εἶναι τόσον ἡσυχος, ὅσον ὅταν αἱ προφυλακαὶ του εἶναι εὔζωνοι· ἔστω καὶ ἂν οἱ εὔζωνοι αὐτοὶ ἐβάδισαν ὅλην τὴν ἡμέραν, ἐπολέμησαν τὴν ἑσπέραν καὶ πρόκειται νὰ πολεμήσουν πάλιν τὸ πρωΐ.

Ἡ ὑπερηφάνειά των δὲν εἶναι παράλογος. Τοὺς ἡγάπησε πολὺ ὁ ἐλληνικὸς λαὸς καὶ αὐτὴ ἡ προτίμησις ἔδωκεν εἰς αὐτοὺς πτερά. Μὲ περιφρόνησιν βλέπουν τὸν ἐχθρόν.

Τπάρχουν εὔζωνικὰ τραγούδια, τὰ δύοτα χαρακτηρίζουν τὴν ὑπερηφάνειαν τοῦ εὔζωνου. Μὲ δύο στίχους ἔζωγράφισαν οἱ ἴδιοι τὴν εἰκόνα των:

Φονστανέλα, φούντα, φέσι
καὶ δαχτυλιδένια μέση.

Εἰς τὰ σύνορα, ὅσον ἐφύλασσον σκοποῖ, εἰς ὄλιγων μετρῶν ἀπόστασιν ἀπὸ τοὺς ἐχθρούς, ἐγνώρισαν καλὰ τοὺς ἀντιπάλους των. Καὶ ἔμαθον νὰ τοὺς περιφρονοῦν καὶ νὰ τοὺς βλέπουν ἀπὸ κάποιον ὑψοῦ.

Εἰς ἄσμα ὁ εὔζωνος προκαλεῖ τὸν ἐχθρὸν νὰ ἐλθῃ νὰ πολεμήσῃ εἰς τὰ φανερά, δόποτε θὰ ἴδῃ ὁ ἐχθρός:
πῶς πολεμάει ὁ εὔζωνος μὲ τὸ σπαθὶ στὸ χέρι.

Κάτι ἀπὸ τὴν ψυχὴν τοῦ παλαιοῦ κλέφτου ἐκληρονόμησεν ὁ σημερινὸς εὔζωνος. "Οπως ἐκεῖνος, καὶ αὐτὸς εἰναι προκλητικός, δὲν ἀνέχεται προσβολάς, πληρώνει ἀμέσως.

Ἡ πολιτικὴ τὸν στενοχωρεῖ τρομερά. Δὲν εἶναι δυνατὸν κάτω ἀπὸ τὸ φεσάκι του νὰ χωρέσῃ ἢ σκέψις ὅτι ἀνεμένομεν τόσον καιρὸν τοὺς ἐχθρούς μας.

—Αύτοι ήταν! εἶπε μὲ περιφρόνησιν λογίας τῶν εὐζώνων, δεικνύων τοὺς ἔχθροὺς φεύγοντας μετὰ τὴν μάχην τῆς Δεσκάτης (1912).

Καὶ αὐτὸς τὸ «αύτοὶ ήταν!» ἐσήμανε :

—Καμαρῶστέ τους· αύτοὶ ήταν, ποὺ δὲν μᾶς ἀφηγαν τόσα γρόνια νὰ τοὺς φάμε!

Διότι ὁ εὐζώνος ἔκει ἐπάνω ποὺ ζῆ, μακρὸν τοῦ κόσμου, εἰς τοὺς ἑρημικοὺς σταθμούς, ὅπου δὲν φθάνει ἡ ἐφημερίς, εύρίσκει πολὺ φυσικὸν πᾶσα διαφορὰ μεταξὺ ἐθνῶν νὰ λύεται μὲ τὸ ξίφος. Ὁ δυνατώτερος θὰ ὠφεληθῇ. Καὶ ὁ δυνατώτερος εἶναι αὐτὸς καὶ ὅχι ὁ ἔχθρὸς τῶν Ἑλλήνων.

Ποία εἶναι ἡ ἐντύπωσις τῶν ἔχθρῶν ἀπὸ τοὺς εὐζώνους;

Σειτάν ἀσκέρι — διαβολικὸν στρατὸν — τοὺς ὄνόμαζον οἱ ἄλλοτε ἔχθροί μας, οἱ Τούρκοι. Κάτι τὸ σατανικὸν ἐφαντάζοντο οἱ ἀνθρώποι ἔκεινοι εἰς τοὺς ἀνθρώπους αὐτούς. Καθὼς ἀνεμίζει ἡ φουστανέλα των εἰς τὸ τρέξιμον, δίδει τὴν ιδέαν λευκῶν φανταστικῶν πτερῶν.

“Οπως γνωρίζουν οἱ εὐζώνοι τοὺς ἔχθρούς ἀπὸ τὴν γειτονίαν τῶν συνόρων, γνωρίζουν καὶ οἱ Τούρκοι τοὺς εὐζώνους. Ὁσάκις ἄλλο σῶμα ἔτυχε νὰ φρουρῇ τὰ σύνορα καὶ συνέβη κάποια παρεξήγησις, ἡ λογικὴ ἐπεκράτησε περισσότερον εἰς τὴν ἑλληνικὴν γραμμήν. Ὁταν ἀπέναντι τῶν Τούρκων ἦσαν εὐζώνοι, ἡ λογικὴ ἔμεινε κατὰ μέρος καὶ ὁ ἔχθρὸς ἐπλήρωσεν ἀκριβὰ τὴν παραμικροτέραν παρεκτροπήν. Δι᾽ ἓνα εὐζώνον, ὁ ὄποιος, καθὼς ἐπήγανε νὰ πάρῃ νερό, ἐπυροβολήθη τὸν Μάιον τοῦ 1912, τρεῖς ἔχθροι ἐξηπλώθησαν νεκροί, πρὶν προφθάσῃ ὁ ἀξιωματικὸς νὰ κρατήσῃ τοὺς εὐζώνους του.

‘Η ἐμφάνισις πυκνῆς πρωτοπορίας εὐζώνων εἰς τὴν μάχην ἀφαιρεῖ τὸ μεγαλύτερον μέρος τοῦ θάρρους τῶν ἔχθρῶν. Εἰς οἰανδήποτε θέσιν καὶ ἐν εύρισκωνται αὐτοί, δὲν θεωροῦν

έκυπτους ἀσφαλεῖς, ὅταν βλέπουν εὔζωνους ἐργομένους ἐνχειρίον των.

Ο ἔγθρος εἶχε τὴν ἐντύπωσιν ὅτι ὁ εὔζωνος τρέφει ἀσπονδον τὸ ἐθνικὸν μῆσος μέσα του. Τὸ ἔνδυμα δὲν κάμνει βρέθαιξ τὸν καλόγγηρον. Ἀλλὰ κανεὶς δὲν θὰ ἀρνηθῇ τὴν ἐντύπωσιν τὴν ἔξωτερηκὴν τοῦ φορέματος. Καὶ μέσα εἰς τὴν ὄμοιομορφίαν τῆς στολῆς τοῦ ἑλληνικοῦ στρατοῦ ξεχωρίζει ἡ φουστανέλα, ἡ ὅποια ἐπολέμησεν εἰς τὸν ἀγῶνα τοῦ 21. Οἱ ἔγθροι εἶχον εἰς τὸ αἷμά των κληρονομικὸν τὸν φόβον τῶν ἥρωικῶν ἐκείνων φουστανελάδων, οἱ ὅποιοι πρῶτοι ἐταπείνωσαν τὸν Σουλτάνον, ὅταν ὅλος ὁ κόσμος ἔκυπτεν ἐντρομος ἐνώπιόν του.

Γεώργιος Τσοκόπουλος (διασκευή)

120. ΣΤΑ ΣΥΝΟΡΑ

Γιὰ τὴν ἔνδοξη Πατρίδα, γιὰ τὴν Πίστι, γιὰ τὸ Γένος, τὸ κορμί μας, τὴν καρδιά μας, τὴν ψυχή μας, τὴν ζωή! "Ολοι ἀδέρφια εἴμαστε τώρα καὶ κανεὶς δὲν εἶναι ξένος, ὅλους τώρα μᾶς ἐνώνει ἔνας πόθος, μιὰ πνοή.

"Ολοι ἀδέρφια εἴμαστε τώρα καὶ ἡ μεγάλη μας Μητέρα μὲ τὰ μάτια δακρυσμένα, μὲ λυμένα τὰ μαλλιά, λαμπροφόρα σὰν τὸν "Ηλιο καὶ γοργὴ σὰν τὸν ἀγέρα, μᾶς καλεῖ καὶ μᾶς συνάζει στὴ θερμή της ἀγκαλιά.

Ιωάννης Πολέμης

ΤΙΝΔΟΣ

T

ῶν προγόνων βλαστοί, μ' ἀτσαλένια κορμιά,
τοῦ πολέμου περνώντας τὴν φρίκη,
τῆς καρδιᾶς μας τὴν φλόγα τὴν ἐφέραμε μιὰ
ῶς ἔκει πού μᾶς πρόσμενε ἡ Νίκη.

M

ἐ τὴν λόγγη γχράξαμε ἀδρὸ στὰ βουνὰ
τ' ὄνομά μας—γχλάζιο λουλούδι—
νὰ τὸ πάρη ὡς τὰ πέρατα ὁ θρῦλος ξανά,
στους λαοὺς νὰ τὸ κάμη τραγούδι.

P

ροσταγή στὴ φυλή μας σὰ νόμος, Βαρειά,
τὸ παλιὸ ν' ἀναστήσουμε θάμα.
Νά 'ναι αἰώνια σὲ τούτη τὴ γῆ ἡ Λευτεριά,
κάποιας μοίρας ὅριζει τὸ τάμα.

M

άννα 'Ελλάδα, δική σου μιὰ σάλπιγγα ἡχεῖ,
μέσ' ἀκόμα στῆς Πίνδου μιὰ κόχη,
στους λαοὺς νὰ θυμίζῃ γεμάτο ψυχὴ
τὸ τρανό, πού ξεστόμισες, «"Οχι».

Στέλιος Σπεράντσας

Παραμονὴ τῆς τελευταίας ἡμέρας τοῦ Ἰανουαρίου τοῦ 1951. Ψῦχος ἴσχυρὸν διεπέρα μέχρις ὀνύχων τοὺς ἥρωικούς ὑπερασπιστὰς τοῦ ὑψώματος 381, τὸ ὅποιον πρὸ μιᾶς ἡμέρας εἶχον καταλάβει οἱ γενναῖοι "Ἐλληνες μαχηταὶ κατὰ μίαν θυελλώδη ἐπίθεσίν των.

Αἱ ὄλιγαι καλύβαι τοῦ Κινάν ἦσαν σκεπασμέναι ἀπὸ τὸ σκότος· ἀπόλυτος σιγὴ ἐπεκράτει, ποὺ ἔκαμνε τοὺς στρατιώτας νὰ μετροῦν τοὺς παλμοὺς τῆς καρδίας των.

— Λεβέντες τί γίνεται; ψιθυρίζει ὁ ἐπὶ κεφαλῆς ἀξιωματικός. Κάτι μοῦ λέει πῶς σήμερα θὰ τὸ γλεντήσωμε πάλι.

Τὸ ὑψωμα ἥτο ζωτικῆς σημασίας διὰ τὸν ἐχθρὸν καὶ ἀσφαλῶς θὰ κατέβαλλε προσπαθείας, διὰ νὰ τὸ ἐπανακτήσῃ.

Μακριναὶ ὁμοβροντίαι διακόπτουν τὴν ἡσυχίαν, ποὺ ἔξαπλοῦται παντοῦ. Πληγιάζει ἡ τετάρτη πρωινὴ καὶ οἱ στρατιῶται τρίβουν τὰς χεῖράς των. Εἶχον σηκωθῆ ἐνωρίς, ὅπως πάντοτε, ὅταν ἐν πανδαιμόνιον ἀπὸ ριπάς πολυβόλου καὶ φωνὰς ἀναμείκτους μὲ περιέργους κρότους μεταβάλλει τὰ πάντα. Οἱ λυσσῶντες Κινέζοι ὄρμοῦν μὲ ἀγρίας κραυγὰς εἰς τὸ ὑψωμα 381.

Ο ἀξιωματικὸς δὲν εἶχεν ἀπατηθῆ. 'Η φωνὴ του ἀκούεται βροντερὰ μέσα εἰς τοὺς κρότους τῆς μάχης:

— Απάνω τους, λεβέντες! Πρέπει νὰ τοὺς δείξωμεν τί θὰ πῇ "Ἐλλην!"

'Η ἡμέρα ρίπτει τὸ πρῶτόν της φῶς καὶ ἡ μάχη γίνεται περισσότερον σκληρά. Οἱ Κινέζοι ἀτελείωτοι ὄρμοῦν κατὰ κύματα. Φθάνουν εἰς τὰς θέσεις τῶν ὄλιγων ὑπερασπιστῶν, οἱ ὅποιοι, ως νέοι Λεωνίδαι, κλείουν τὸν δρόμον εἰς τοὺς βαρύκρους τῆς Ἀσίας.

Μὲ ὑπεράνθρωπον ἥρωισμὸν ὁ γενναῖος ἀνθυπολοχα-

γὸς παλαίει κατὰ τῶν Κινέζων, οἱ ὁποῖοι εἰχον θέσει τὸν πόδα εἰς τὸ ὕψωμα. Πέριξ οἱ γενναῖοι στρατιῶται του ἀναμετροῦνται σῶμα πρὸς σῶμα, ἀμύλλωμενοι εἰς ἡρωισμὸν μὲ τὸν διμοιρίτην των.

Εἶναι πλέον μεσημβρία καὶ ὁ ἄνισος ἀγὼν συνεχίζεται. Οἱ πολυάριθμοι ἔχθροι δὲν πτοοῦν τὸν ἐπίμονον "Ἐλληνα ἀξιωματικόν, ὁ ὁποῖος οὐδὲ σπιθαμὴν γῆς δὲν ἔννοει νὰ ἐγκαταλείψῃ εἰς τοὺς βαρβάρους.

'Ο ἀγὼν συνεχίζεται ἐπὶ πτωμάτων μέχρι τοῦ ἀπογεύματος. 'Ο ἥλιος, κουρασμένος, κλίνει πρὸς τὴν δύσιν του. 'Η ἡμέρα φεύγει, ἀλλὰ μαζὶ μὲ αὐτὴν καὶ ὁ ἡρωικὸς ἀξιωματικός. Τὸ ὕψωμα μένει εἰς τοὺς "Ἐλληνας μὲ πολλοὺς νεκροὺς Κινέζους, ἐνῷ οἱ ὑπόλοιποι ὑποχωροῦν ἀπάτως καταδιωκόμενοι ἀπὸ τοὺς διλγούς "Ἐλληνας στρατιώτας.

'Η νῦξ σκεπάζει πάλιν τὸ 381 καὶ ἡσυχία ἀπλώνεται παντοῦ. Μόνον οἱ γενναῖοι τοῦ ἐλληνικοῦ τάγματος θρηνοῦν τὸν ἡρωικὸν διμοιρίτην των, νεκρὸν ἐμπρός των. Εἶναι ὁ ἔφεδρος ἀνθυπολοχαγὸς Ἀπόστολος Σταθιᾶς ἀπὸ τὸν Πειραιᾶ, ὁ πρῶτος πεσὼν "Ἐλλην ἀξιωματικὸς εἰς τὴν μακρινὴν Κορέαν, φωτεινὸν παράδειγμα ἡρωισμοῦ. 'Εδόξασε διὰ μίαν ἀκόμη φορὰν τὸ ὄνομα τῆς μητρὸς 'Ἐλλάδος καὶ ἐχάρισε τὴν νίκην εἰς τὸ στρατόπεδον τῶν ἐλεύθερων λαῶν.

'Εφημερὶς «Στρατιωτικὰ νέα»

Φ. Λιβιτσιάνος (διασκευή)

Μία έκπληκτική ήσυχία έπεκράτησεν ἐπὶ πολλὰς ἡμέρας μεταξύ τῶν τομέων τῶν ὑψωμάτων Ντίκ καὶ Χάρρου. Διὰ τοὺς ἐμπείρους στρατιωτικούς ἥσαν φανερὰ τὰ σημεῖα. Κάποιος ἀπὸ τοὺς ἀντιπάλους συνεκέντρωνε δυνάμεις, διὰ νὰ ἐκδηλωθῇ αἰφνιδιαστικῶς τὴν ὥραν, ποὺ θὰ ἔκρινε κατάλληλον.

Αἱ ἀμερικανικαὶ ὑπηρεσίαι πληροφοριῶν δὲν ἔμειναν, ρυσικά, ἄπρακτοι. Ἀναγνωριστικὰ ἀεροπλάνα ἥρχισαν νὰ ἔξερευνοῦν σπιθαμὴν πρὸς σπιθαμὴν τὴν ἐχθρικὴν περιοχὴν. Καὶ ἐλάμβανον ἀεροφωτογραφίας, παρὰ τὸν κίνδυνον τῶν ἀντιεροπορικῶν πυροβόλων. Αἱ ὑπηρεσίαι κατασκοπίας συνέξαν καὶ αὐτὰ τὰς πληροφορίας των ἀπὸ πατριώτας Κορεάτας, οἱ ὅποιοι εύρισκοντο εἰς τὴν ἄλλην πλευρὰν τῶν κομμουνιστικῶν γραμμῶν. "Ολα αὐτὰ ἔμελετήθησαν καὶ κατόπιν προσεκτικῆς κριτικῆς ιδοὺ τὸ συμπέρασμα:

Πέντε ὀλόκληρα κινεζικὰ Συντάγματα, δυνάμεως 16 ἔως 18 χιλιάδων ἀνδρῶν, εἶχον συγκεντρωθῆ, διὰ νὰ προσβάλουν μίαν περιοχὴν, τὴν ὅποιαν ὑπερήσπιζον μόνον δύο τάγματα. Τὸν ἀριστερὸν τομέα τῆς περιοχῆς, εἰς τὸν ὅποιον περιελαμβάνετο καὶ τὸ ὑψωμα Ντίκ, κατεῖχε τὸ ἐλληνικὸν τάγμα. Τὸν δεξιὸν τομέα μὲ τὸ ὑψωμα Χάρρου κατεῖχεν ἀμερικανικὸν τάγμα τοῦ 15ου Συντάγματος.

Καὶ ἐπίθετο τὸ ἀγωνιῶδες ἔρωτημα εἰς τοὺς συμμάχους καὶ τοὺς ἡμετέρους στρατιωτικούς: ποῖον ἀπὸ τὰ δύο ὑψώματα θὰ ἐπεχείρει νὰ καταλάβῃ ὁ ἐχθρός; Τὸ Ντίκ η τὸ Χάρρου; Καὶ τὰ δύο παρεῖχον σημαντικὰ πλεονεκτήματα εἰς τὸν ἐχθρόν, ὥστε ἥξιτε νὰ προσπαθήσῃ νὰ τὰ καταλάβῃ.

Τὰ πράγματα ἀπέδειξαν ὅτι οἱ Κινέζοι ἀνεζήτησαν τὰ ἀδυνατώτερον σημεῖον.

‘Ο λογαρίθμος Τζαϊδᾶς, διοικητής του 1ου λόχου, ό όποιος κατεῖχε τὸ κέντρον τῆς ἑλληνικῆς παρατάξεως, συνέστησεν ἰδιαιτέρως ἐκείνας τὰς ἡμέρας νὰ αὐξήσουν περισσότερον τὰ μέτρα ἀσφαλείας. Οἱ ὑπολογιστοί ’Αλεβίζος, Μπουζῆς καὶ Χρυσός πασχαλούθουν ἀγρύπνως τὰς θέσεις τῆς μάχης, ἐνῷ ὁ ὑποδιοικητὴς Καφράτος ἀνέλαβε νὰ παρακολουθῇ καὶ συμπληρώνῃ τὰς ἐνεργείας των.

Οἱ Κινέζοι ἀπεράσισαν νὰ ἐπιχειρήσουν τὴν κατάληψιν τοῦ ὑψώματος Ντίκ. Ἐξέλεξαν τὴν ἀριστερὰν πλευρὰν τοῦ Ντίκ, τὴν ὅποιαν ἔθεώρουν ὡς τὴν περισσότερον εὔπρόσβλητον καὶ κατάλληλον δι’ αἰφνιδιασμόν. Ὅπισθεν τῶν ἀλιγαρίθμων προφυλακῶν ἥκολούθουν αἱ κύριαι δυνάμεις τοῦ ἐγκροῦ, ἀποτελούμεναι ἀπὸ τρία τάγματα. ’Ακριβῶς ὅμως εἰς ἐκεῖνο τὸ σημεῖον ὁ ὑπολογιστὸς Μπουζῆς εἶχε τοποθετήσει δύο φυλάκια εἰς ἀπόστασιν 70 μέτρων τὸ ἐν ἀπὸ τὸ ἄλλο. Εἰς τὸ πρῶτον εύρισκοντο οἱ στρατιῶται Μπάτζογλου, Θεοδώρου καὶ Ζαβαλιάρης. Καὶ εἰς τὸ δεύτερον ἦσαν οἱ στρατιῶται Μπρικόρης, Κορομηλᾶς καὶ Τζελάκης.

Πρῶτος ἀντελήφθη τοὺς Κινέζους ὁ Μπάτζογλου. Εἰδοποίησε τοὺς συντρόφους του καὶ εἶχε τὸ θάρρος νὰ ἀφῆσῃ τοὺς δύο πρώτους Κινέζους ἀνιγνεντὰς νὰ τὸν πλησιάσουν εἰς τὰ δέκα μέτρα. Καὶ τὴν κατάλληλον στιγμὴν ἐξαπέστειλε δύο σφαίρας. Ἡ πρώτη εὗρε τὸν ἔνα Κινέζον εἰς τὴν κοιλίαν. Ὁ ἄλλος, ὅταν εἶδε τὸν σύντροφόν του νὰ πίπτῃ, ἐστρεψεν ἀποτόμως, διὰ νὰ φύγη. Ἐκείνην τὴν στιγμὴν τὸν εὗρεν ἡ δευτέρα σφαίρα τοῦ Μπάτζογλου καὶ τὸν ἐφόνευσε. Σχεδὸν ἀμέσως ἥρχισε νὰ βάλλῃ ὁ Θεοδώρου μὲ τὸ πολυβόλον του καὶ ὁ Ζαβαλιάρης μὲ τὸ αὐτόματον. Ἡ κολούθησαν καὶ τὰ πυρὰ τοῦ δευτέρου φυλακίου. Καὶ μὲ τὸν τρόπον αὐτὸν ἡ πρώτη ὅμιλος τοῦ ἐγκροῦ διεσκορπίσθη κακὴν κακῶς.

Οἱ Κινέζοι ὅμως ἦσαν ἀποφασισμένοι νὰ προχωρήσουν

όπωσδήποτε, ἀφοῦ μάλιστα ἦσαν ὑπέρτεροι ἀριθμητικῶς. Κατέλαβον λοιπὸν θέσεις καὶ ἥρχισαν νὰ ρίπτουν χειροβομβίδας καὶ νὰ ἀπαντοῦν μὲ ριπὰς αὐτομάτων ὅπλων. "Ἐνας μάλιστα ἐρυθρὸς ἐπλησίασε συρόμενος τὴν θέσιν τοῦ Μπάτζογλου καὶ ἔρριψε μίαν χειροβομβίδα. Συνέβη τότε ἐν ἀπὸ τὰ σπανιώτερα πολεμικὰ περιστατικά. Καθὼς ὁ Μπάτζογλου ἐκάθητο μέσα εἰς ἐν χωμάτινον κοίλωμα, βάθους 50 ἑκατοστῶν, ἡ χειροβομβίς ἔπεσεν ἀκριβῶς ἀνάμεσα εἰς τὰ σκέλη του. Χωρὶς νὰ χάσῃ τὴν ψυχραιμίαν του, τὴν ἥρπατην ἀστραπιαίως καὶ τὴν ἕστειλεν ὅπισω. Ἡ χειροβομβίς ἔξερράγη ἀνω τῆς κεφαλῆς τοῦ Κιτρίνου. ὁ ὄποιος ἐπλήρωσεν οὕτω ἀκριβὰ τὸ θράσος του.

'Ἐνῷ συνεχίζετο ἡ μάχη, αἱ μεγάλαι κινεζικαὶ δυνάμεις, αἱ ὄποιαι ἡκολούθουν τὰς προφυλακάς, προσεπάθησαν νὰ κινηθοῦν πρὸς τὰ ἐμπρός. Σκοπός των ἦτο νὰ συντρίψουν τὴν ἀντίστασιν τῶν ἔξ γενναίων. Ἡ κίνησις αὗτη συνωτῆτη μὲ τρομακτικὴν βροχὴν βλημάτων ὅλμων. Ἐστρέφεται δεύθη μὲ τρομακτικὴν βροχὴν βλημάτων ὅλμων. Ἐστρέφεται δὲ ὅχι μόνον εἰς τὴν περιοχὴν τῶν φυλακίων, ἀλλὰ καὶ εἰς ὄλοκληρον τὸν τομέα τοῦ 1ου λόχου. Ὁ σκοπός των ἦτο εἰς ὄλοκληρον τὸν τομέα τοῦ 1ου λόχου. Συφανερός: νὰ ἐμποδίσουν πᾶσαν ἐνίσχυσιν τῶν φυλακίων. Συνέβη ὅμως ἐντελῶς τὸ ἀντίθετον: Οἱ ὅλμοι τοῦ λόχου καὶ τοῦ τάγματος ἐσχημάτισαν πύρινον τεῖχος, τὸ ὄποιον αἱ κινεζικαὶ δυνάμεις ἦτο ἀδύνατον νὰ ὑπερβοῦν. Ἀντιθέτως, ἀνθυπολογιγὸς Καμενίτσας ἤδυνήθη νὰ σπεύσῃ μὲ 20 στρατιώτας καὶ νὰ ἐνισχύσῃ τὰ φυλάκια.

Μόλις ἔφθασαν αἱ ἐνισχύσεις, οἱ "Ἐλληνες ἐπετέθησαν μὲ τὴν σειράν των. Οἱ Κινέζοι ἥρχισαν τότε νὰ ἔξασθενοῦν καὶ νὰ γάνουν τὸ θάρρος των πρὸ τῆς ἐλληνικῆς ἀνδρείας. Τρομοκρατημένοι ἀπὸ τὴν μανίαν τῶν μητρῶν μας, συνέλεξαν τοὺς νεκροὺς καὶ τοὺς τραυματίας των, ὅσους ἤδυνήθησαν, καὶ ἐτράπησαν εἰς ἀτακτὸν φυγήν.

Κάποτε έκόπασεν ἡ μάχη καὶ ὁ ἀνθυπολοχαγὸς Καμενίτσας, κατὰ διαταγὴν τοῦ λοχαγοῦ Τζαϊδᾶ, ἐξηρεύνησε μὲ προφανῆ κίνδυνον τὸ πεδίον τῆς μάχης. Ὅτοι κατεσπαρμένον ἀπὸ Κινέζους νεκρούς καὶ τραυματίας καὶ ἀπὸ ἄπειρον πολεμικὸν ὕλικόν.

Θὰ ἐνθυμῇσθε ἀσφαλῶς τοὺς δύο πρώτους Κινέζους ἀνιγνεντάς, οἱ ὅποιοι ἐκτυπήθησαν ἐξ ἀποστάσεως 10 μέτρων. Μόλις ἐπῆγαν οἱ στρατιῶται μας νὰ τοὺς παραλάβουν, ὁ τραυματισμένος εἰς τὴν κοιλίαν τοὺς ἔρριψε μίαν χειροβομβίδα. Ὅτοι ὅμως ἐξηγνηλημένος ἀπὸ τὴν αἰμορραγίαν καὶ ἡ χειροβομβίς του δὲν ὑπερέβη τὸ ἔν μέτρον. Ὁ ἀνόητος μὲ τὴν πρᾶξίν του αὐτὴν εὑρεν εύκαιριαν νὰ γνωρίσῃ τὴν περίθαλψιν τῶν ἐλευθέρων ἀνθρώπων.

Αφοῦ οἱ Κινέζοι ἀντεκήρθησαν ὅτι ἦτο ἀδύνατος ἡ κατάληψις τοῦ Ντίκ, μετὰ τὴν ἀποτυχίαν των, ἐπετέθησαν τὴν ἐπομένην μὲ ὅλας τὰς δυνάμεις των ἐναντίον τοῦ Χάρρυ. Τέσσαρας λυσσώδεις ἐπιθέσεις ἐνήργησαν τὴν ἑσπέραν ἐκείνην καὶ τρεῖς φοράς κατέλαβον τὴν κορυφὴν, ἀλλὰ ἵσχριθμοι ἀμερικανικαὶ ἀντεπιθέσεις τοὺς ἡγάγκασαν νὰ ἀπογωρήσουν.

“Οταν ἐξημέρωσεν, ἡ ἀστερόεσσα — ἡ ἀμερικανικὴ σημαία — ἐξηκολούθει νὰ κυματίζῃ εἰς τὴν κορυφὴν τοῦ ὑψώματος. Ἐφαίνετο ώς νὰ ἔστελλε τοὺς χαιρετισμούς της εἰς τὴν ἑλληνικὴν σημαίαν, ἡ ὅποια ἐκυμάτιζεν εἰς τὴν κορυφὴν τοῦ Ντίκ.

‘Εφημερίς « Στρατιωτικά νέα »

Φ. Θωμάποντος (διασκευὴ)

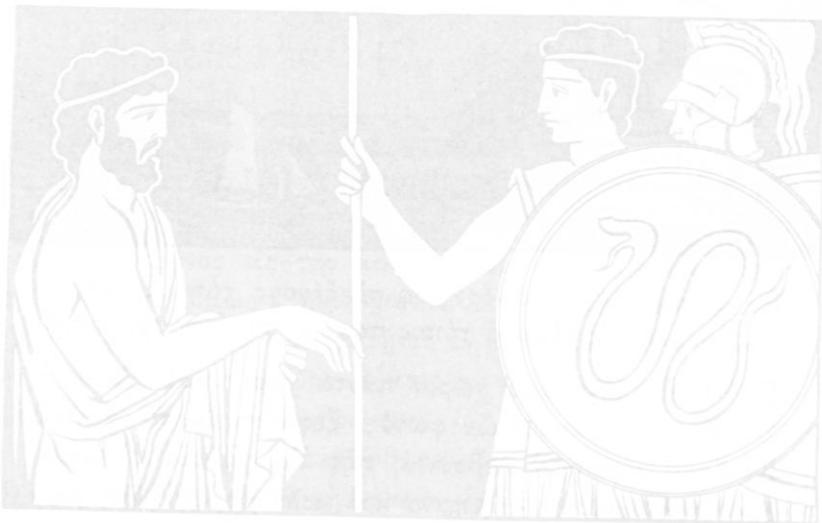

124. ΠΑΤΡΙΔΑ

- Ξένε, πού μόνος κι ἔργμασ σὲ ξένους τόπους τρέχεις,
πές μου, ποιός εἶναι ὁ τόπος σου καὶ ποιά πατρίδα ἔχεις;
- Στ' ἀγαπημένο μου χωρὶς πάντα χαρὲς καὶ γέλια.
Στ' ἀλώνια τραγουδιῶν φωνές, ζεφάντωμα στ' ἀμπέλια.
Κι ὅταν χορεύῃ ἡ λεβεντιά, τῆς Πασχαλιᾶς τὴ μέρα,
βροντογυτπάει τὸ τύμπανο καὶ κελαηδεῖ ἡ φλογέρα.
- Στὴν μακρινὴ πατρίδα μου ἔχει εὐωδιὰ καὶ χάρη
τὸ ταπεινότερο δεντρί, τὸ πιὸ φτωχὸ χορτάρι.
Στοὺς κλώνους τῆς ἀμυγδαλιᾶς σμίγουν ἀνθοὶ καὶ χιόνια
καὶ φέρουντες τὴν ἄνοιξι γοργὰ τὰ χειλιδόνια.
- Στῶν μαγεμένων τῆς βουνῶν τὰ μαρμαρένια πλάγια
γλυκολαλοῦντες πέρδικες καὶ κλαίεις ἡ κουκουβάγια.
‘Η ἀσημένια θάλασσα μ' ἀφροὺς τὴν περιζώνει
κι ὁ οὐρανὸς μὲ τ' ἄστρα του τὴν χρυσοστεφανώνει.
- Τὴ μακρινὴ πατρίδα μου, πρὶν ἡ σκλαβιὰ πλακώσῃ,
τὴν δόξαζε ἡ παλληκαριά, τὴν φώτιζεν ἡ γνῶση.
Καὶ τώρ' ἀπὸ τὴ μαύρη γῆ, τὴ γῆ τὴ ματωμένη,
πρόβαλε πάλι ἡ Λευτεριά, σὰν πρῶτα ἀντρειωμένη!
- Φτάνει!... Τὴ χώρα, πού μοῦ λές, τὴν γνώρισα, τὴν είδα!
Τὴ μακρινὴ πατρίδα σου ἔχω κι ἐγὼ πατρίδα!

Γεώργιος Δροσίνης

Γ. ΑΠΟ ΤΟΝ ΗΘΙΚΟΝ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟΝ ΒΙΟΝ

125. Ο ΣΩΚΡΑΤΗΣ, Ο ΑΛΚΙΒΙΑΔΗΣ ΚΑΙ Ο ΞΕΝΟΦΩΝ

‘Ο έναρετος Σωκράτης ἔλεγεν δὲ τὸ πολυτιμότερον καὶ λογισμώτερον ἐκ τῶν πραγμάτων, ὅσα δύναται νὰ ἀποκτήσῃ κανεὶς ἐπὶ τῆς γῆς, εἶναι ὁ εἰλικρινὴς καὶ πιστὸς φίλος. Πολλάκις δὲ παρεκίνει τοὺς μαθητάς του νὰ προσπαθοῦν μὲ τὴν ἀρετὴν των καὶ τὰς καλάς των πράξεις νὰ ἀποκτήσουν καὶ νὰ διατηρήσουν τὸν πολύτιμον αὐτὸν θησαυρὸν.

‘Ο Σωκράτης ἦτο εἰς ἐκ τῶν μεγάλων ἐκείνων ἄνδρῶν, οἱ ὅποιοι δὲν ἐδίδασκον μόνον, ἀλλὰ ἐπράττον καὶ τὸ ἀγαθόν, καὶ διὰ τοὺς ὅποιους ὁ Χριστὸς εἰπεν: «Ἐκεῖνος, ὁ ὅποιος θὰ διδάξῃ καὶ θὰ ἐκτελέσῃ ὅσα διδάσκει, αὐτὸς θὰ δονομασθῇ μέγας».

‘Ο Σωκράτης ἐπεσφράγιζε πάντοτε τὴν διδασκαλίαν του μὲ τὸ παράδειγμά του καὶ τὰ ἔργα του. Δι’ αὐτὸ καὶ

τὴν διδασκαλίαν του περὶ φιλίας ἀπέδειξε διὰ τῆς διαγωγῆς του. Διότι μὲ τὸν ἡρεμον καὶ εὐγενῆ χαρακτῆρά του καὶ μὲ τὰς ὠφελίμους συμβουλάς του κατώρθωσε νὰ ἀποκτήσῃ πολλοὺς φίλους.

Μεταξὺ τῶν ἄλλων συνεδέθη διὰ φιλίας καὶ μὲ τὸν νέον Ἀλκιβιάδην, διὰ νὰ τὸν κάμη χρήσιμον εἰς τὴν πατρίδα. Διότι διὰ τοῦ μέσου τούτου, τῆς φιλίας, προσεπάθησε νὰ διορθώσῃ τὰ ἐλαττώματα τῆς πολυτελείας, τῆς ὑπερηφανείας, τῆς δοξομανίας καὶ τῆς ἀσταθείας, τὰ ὅποια δυστυχῶς ἔχαρακτήριζον τὸν βίον τοῦ εὑφυοῦς καὶ ζωηροῦ τούτου νέου τῶν Ἀθηνῶν.

“Οταν οἱ Ἀθηναῖοι ἔξεστράτευσαν εἰς τὴν Ποτίδαιαν, πόλιν τῆς Μακεδονίας, ἔλαβε μέρος εἰς τὴν ἐκστρατείαν αὐτὴν καὶ ὁ Σωκράτης μετὰ τοῦ φίλου του Ἀλκιβιάδου.

Κατὰ τὴν μάχην καὶ οἱ δύο ἡγεμοναγάθησαν, ἀλλ’ ὁ Ἀλκιβιάδης τραυματισθεὶς ἔπεσεν. Οἱ ἔχθροι θά τὸν ἡχμαλώτιζον ἢ θά τὸν ἐφόνευον, ἀν ὁ Σωκράτης δὲν διεκινδύευε τὴν ζωήν του, διὰ νὰ σώσῃ τὸν φίλον του.

Τὴν ἡμέραν, κατὰ τὴν δόποιαν οἱ στρατηγοὶ θά ἔδιδον τὰ βραβεῖα τῆς ἀνδρείας εἰς τὸν ἀριστεύσαντα κατὰ τὴν μάχην, πρῶτος ὁ Σωκράτης ὡμίλησεν ὑπὲρ τῆς ἀνδρείας τοῦ Ἀλκιβιάδου, διὰ νὰ δοθοῦν εἰς τὸν νέον τοῦτον τὰ βραβεῖα, ὃ στέφανος καὶ ἡ πανοπλία, ἐνῷ ταῦτα ἀνῆκον κυρίως εἰς τὸν Σωκράτην. Οὗτος δέ μως ἐπειθύμει μὲ τὴν βράβευσιν κύτην νὰ αὐξήσῃ τὴν φιλοτιμίαν καὶ τὸν ζῆλον τοῦ Ἀλκιβιάδου διὰ τὰ καλὰ ὑπὲρ τῆς πατρίδος ἔργα. ‘Ως ἀληθῆς φίλος ἔθεώρει ὅτι ἡ εύτυχία τῶν φίλων αὐτοῦ εἶναι καὶ ἰδική του εύτυχία.

‘Αλλὰ καὶ πρὸς τὸν μαθητήν του Ξενοφῶντα τὰ ἴδια γενναῖα καὶ φιλικὰ αἰσθήματα ἔδειξεν ὁ Σωκράτης.

Εἰς μίαν παρὰ τὸ Δήλιον, πόλιν τῆς Βοιωτίας, μάχην

μεταξύ 'Αθηναίων καὶ Βοιωτῶν ἔλαβε μέρος ὁ Σωκράτης μὲ τὸν φίλον του Ξενοφῶντα.

"Οταν οἱ Ἀθηναῖοι ἐνικήθησαν καὶ ἐτράπησαν εἰς φυγὴν, ὁ Ξενοφῶν ἔπεσεν ἀπὸ τὸν ἵππον του καὶ ἐκινδύνευσε να αἰχμαλωτισθῇ ή νὰ φονευθῇ. 'Αλλ' ὁ Σωκράτης, ἂν καὶ πεζός, ὅρμῃ διὰ νὰ βοηθήσῃ τὸν κινδυνεύοντα φίλον του. Τὸν ἄρπάξει ἐπάνω εἰς τοὺς ὄμοιους του καὶ, τρέχων δρομαίως, τὸν σώζει καὶ τὸν φέρει μακρὰν τῶν ἔχθρῶν.

(Κατά διασκευὴν)

126. Ο Μ. ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ ΚΑΙ Ο ΦΩΚΙΩΝ

"Ο Μέγας Ἀλέξανδρος ἐξ ὅλων τῶν Ἀθηναίων ἐτίμα κατ' ἔξοχὴν τὸν στρατηγὸν Φωκίωνα. "Οταν ἔγραψε πρὸς αὐτόν, προσέθετεν εἰς τὴν ἀρχὴν τῆς ἐπιστολῆς του τὴν λέξιν «γχίρε», πρᾶγμα τὸ ὄποιον εἰς οὐδένα ἄλλον ἔκαμνε.

Θέλων κάποιες ὁ Ἀλέξανδρος νὰ δεῖξῃ πόσον πολὺ τιμᾷ τὸν Φωκίωνα, ἔστειλεν εἰς αὐτὸν ὡς δῶρον ἑκατὸν τάλαντα, δηλ. εἴκοσι τέσσαρας περίπου χιλιάδας ἀγγιλικὰς γρυσσᾶς λίρας. Καὶ ἀνήγγειλεν εἰς αὐτὸν ἀκόμη ὅτι τοῦ γχρίζει καὶ μίαν πόλιν, διὰ νὰ εἰσπράττῃ τὰ εἰσοδήματά της.

‘Ο Φωκίων ὅμως, οὖτε τὰ χρήματα οὔτε τὴν πόλιν ἐδέχθη. Προετίμησε νὰ ζῇ πτωχικά, χωρὶς καμμίαν ὑπογρέωσιν, παρὰ νὰ ζῇ πλούσιος καὶ νὰ εἴναι εἰς ἄλλον ὑπογρεωμένος. ’Επειδὴ ὅμως ἡτο καὶ εὐγενῆς ἀνθρωπος καὶ δὲν ἤθελε νὰ φανῇ εἰς τὸν Ἀλέξανδρον ὅτι τὸν περιφρονεῖ, τὸν παρεκάλεσε νὰ δεχθῇ μὲν ὅπιστα τὰ δῶρά του αὐτά, νὰ τοῦ προσφέρῃ δὲ ἄλλο δῶρον, τὸ ὅποιον θὰ ἡτο εἰς αὐτὸν περισσότερον εὐχάριστον: νὰ ἀφήσῃ ἐλευθέρους τέσσαρας φίλους του, τοὺς ὅποιους δὲ Ἀλέξανδρος ἔκρατει εἰς τὰς φυλακάς. ’Ο Ἀλέξανδρος ἀφῆκεν ἀμέσως αὐτοὺς ἐλευθέρους. ”Εκτοτε ἐτίμα τὸν Φωκίωνα πολὺ περισσότερον.

(Κατὰ διασκευὴν)

127. Ο ΘΡΙΑΜΒΟΣ ΤΟΥ ΔΙΑΓΟΡΑ

‘Η νῆσος Ρόδος ἐφημίζετο κατὰ τὴν ἀρχαιότητα, διότι ἀπέστελλεν εἰς τοὺς ἀγῶνας ρωμαλεωτάτους πυγμάχους. Καὶ ὡς πρὸς τοῦτο ὑπερτέρει καὶ ἀπὸ αὐτὴν τὴν ἔνδοξον διὰ τοὺς ἀγωνιστάς της νῆσον Αἴγιναν.

’Εκ τῆς νῆσου Ρόδου είναι καὶ ἡ περίφημος εὐγενῆς οἰκογένεια τῶν Διαγοριδῶν.

‘Ο Διαγόρας, ἀφοῦ ἐνίκησεν εἰς πολλοὺς ἀγῶνας ὡς πυγμάχος, ηύτυχησε νὰ ἴδῃ καὶ τοὺς υἱούς του καὶ τοὺς ἑγγόνους του νὰ νικοῦν εἰς τὰ Ὀλυμπιακά.

Λέγεται δέ ὅτι ἀπέθανε κατὰ τρόπον πολὺ εὔτυχη. Είχον νικήσει εἰς τὴν Ὀλυμπίαν οἱ δύο υἱοί του, ὁ Ἀγησίλαος καὶ ὁ Δημάγγητος. Τοὺς ἐστεφάνωσαν οἱ Ἑλλανοδῖκαι καὶ τοὺς ἔχειροκρότει τὸ πλῆθος.

Τότε οὗτοι πλησιάζουν τὸν γέροντα πατέρα των, ὁ ὅποιος παρευρίσκετο εἰς τοὺς ἀγῶνας, καὶ θέτουν ἐπὶ τῆς λευκῆς κεφαλῆς του τοὺς στεφάνους, τοὺς ὄποιους είχον λάβει. Καὶ ἀφοῦ τὸν ἐσήκωσαν εἰς τοὺς ὄμους των, τὸν περιέφερον θριαμβευτικῶς καὶ ἐν μέσῳ ἐπευφημιῶν πέριξ τοῦ βωμοῦ τοῦ Διός.

Τότε εἰς στρατιώτης, βλέπων τὴν μεγάλην αὐτὴν εὔτυχίαν, ἐφώναξε: «'Απόθανε πλέον, ὁ Διαγόρα! Ἀρκετὴ ελαφραίη ἡ εύτυχία σου. Δὲν θὰ ἀναβῆῃς ἀθάνατος εἰς τὸν οὐρανόν!».

Καὶ ὁ Διαγόρας ἀπέθανεν ἀπὸ τὴν συγκίνησίν του ἐντὸς τοῦ σταδίου εἰς τὰς χεῖρας τῶν υἱῶν του, φιλούμενος ὑπ’ αὐτῶν καὶ ραινόμενος μὲν ἀνθηὴ ὑπὸ τοῦ πλήθους.

«ΟΙ ἀγῶνες»

Ἀντώνιος Κεραμόπουλος (διασκευὴ)

‘Η συναναστροφή μου είναι μὲ τὸν ἐφημέριον τοῦ χωρίου, ὁ ὄποιος, παρὰ τὰ ἄλλα προτερήματά του, καυχᾶται καὶ ὅτι εἰς ὅλην τὴν νῆσον δὲν εύρισκεται ἄλλος πλὴν αὐτοῦ οἱερεὺς νὰ ἀναγινώσκῃ ταχύτερον τὸ Ψαλτήριον.

Εἰς τὸν ὄρθρον τῆς ἑορτῆς τῶν Χριστουγέννων τοῦ συνέβη νὰ πταρνισθῇ κατὰ τὴν ἀνάγνωσιν τόσον δυνατά, ὥστε νὰ σβήσῃ τὴν λαμπάδα.

“Οταν τὴν ἡγαψάν, συλλογιζόμενος πόσον καιρὸν ἔχασε, προετίμησε νὰ πηδήσῃ ψαλμὸν ὀλόκληρον, τὸν μακρύτερον, παρὰ νὰ ὑποστῇ τὴν ἐντροπὴν νὰ παρατείνῃ τὸν χρόνον τῆς ἀναγνώσεως ὑπὲρ τὸ σύνηθες.

Δὲν ἤξενρω ἐὰν, διὰ τὴν ταχυτάτην ταύτην ἀνάγνωσιν ἢ διὰ τὴν ψυχικὴν ἡμῶν τῶν Χίων κλίσιν εἰς τὰ σκωπικὰ παρωνύμια, ὁ ἐφημέριος ὄνομάζεται ἀπὸ τοὺς πολίτας τῆς Χίου Παπατρέχας. Καὶ τὸ παρωνύμιον ἡρεσε τόσον εἰς τὸν παρονομαζόμενον, ὥστε δὲν σὲ ἀκούει πλέον, ἐὰν τὸν ὄνομάσης μὲ τὸ κύριόν του ὅνομα.

Καυχᾶται πρὸς τούτοις καὶ δι’ ἔξήκοντα τέσσαρα ταξίδια καὶ φαντάζεται ἔσωτὸν ὡς ἄλλον Ὁδυσσέα, ἀπὸ τὸν ὄποιον κατὰ τοῦτο μόνον διαφέρει: ὅτι τὰ ἔκαμεν εἰς τὰ ἔξήκοντα τέσσαρα χωρία τῆς νήσου, χωρὶς κίνδυνον κανένα τῆς θαλάσσης.

Διὰ νὰ σοῦ δώσω, φίλε, μικρὸν παράδειγμα τῆς πολυπειρίας, τὴν ὄποιαν ἀπέκτησεν ἀπὸ τὰ ταξίδια αὐτά, ἀναφέρω τὸ ἔξῆς περιστατικόν:

‘Ἐπέρασεν ἀπ’ ἐδῶ πρὸ μηνῶν “Ἄγγλος περιηγητής. Είχε μαζί του καὶ δύο μικρὰ τέκνα του. Μόλις ἤκουσεν ὁ Παπατρέχας νὰ συνομιλοῦν μὲ τὸν πατέρα των, μὲ ἡρώτησεν ἐκστατικός:

- Ποίαν γλῶσσαν λαλοῦν;
- Τὴν ἀγγλικήν, τοῦ ἀπεκρίθη.

Καὶ ἡ ἔκστασίς του ἔγινεν ἀπολύθωσις. Δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ ἀντιληφθῇ πῶς τόσον νεαρά παιδία ἦτο δυνατὸν νὰ ὅμιλοιν γλῶσσαν εἰς αὐτὸν ἄγνωστον.

Δὲν ἤξενύρω πλέον ποίαν γλῶσσαν καὶ εἰς ποίαν ἡλικίαν, κατ' αὐτόν, ἐπρεπε νὰ ὅμιλοιν τῶν "Αγγλων τὰ τέκνα!"

Εἶναι βέβαιος ὅτι γελᾶς τὴν ὥραν ταύτην διὰ τὴν ἀπορίαν τοῦ Παπατρέχα. Ἀλλὰ τί θὰ ἔκαμνες, ἐάν ἦσο παρὸν καὶ ἤκουες ἀπὸ τὸ στόμα του τὰ λόγια αὐτά:

- Τὰ διαβολόπουλα, τόσον μικρά νὰ ὅμιλοιν ἀγγλικά!

Γέλα, φίλε, σον θέλεις, ἀλλὰ πρόσεγε μὴ καταφρονήσῃς διὰ τοῦτο τὸν σεβάσμιον Παπατρέχαν.

Ναί! σεβάσμιος πράγματι εἶναι. Μ' ὅλην αὐτὴν τὴν ἀπλότητα, δὲν δύνασαι νὰ φαντασθῆς πόσον εἶναι φιλάνθρωπος ὁ καλὸς οὗτος ιερεὺς. Πόσον φροντίζει διὰ τὴν ἡθικὴν τοῦ μικροῦ του ποιμανίου. Μὲ ποίαν διάθεσιν ψυχῆς παρηγορεῖ τοὺς ἐνορίτας εἰς τὰς δυστυχίας αὐτῶν καὶ τοὺς συμβουλεύει, ὅταν εὔτυχοιν, νὰ ἔχουν πρόνοιαν διὰ τοὺς δυστυχοῦντας.

Ἡ ἀρετὴ δὲν εἶναι εἰς αὐτὸν γέννημα παιδείας, ἐπειδὴ παιδείαν δὲν ἔλαβε. Δὲν εἶναι καρπὸς ἀσκήσεως, ἐπειδὴ κανένα κόπον δὲν δοκιμάζει εἰς τὴν ψυχήν του. Λυπεῖται πολλάκις διὰ τὴν στέρησιν παιδείας. Καὶ διὰ νὰ ἀναπληρώσῃ ὅ, τι δὲν ἔκαμψαν οἱ γονεῖς του εἰς αὐτόν, ἔστειλε τὸν υἱόν του εἰς τὴν πόλιν νὰ μάθῃ τὴν ἑλληνικὴν γλῶσσαν.

Εἶναι ἀνεκδιήγητος ἡ γαρά του, ὅταν ἔμαθεν ὅτι ὁ "Ομηρος" ἐπεσκέψθη τὸ γωρίον του. Καὶ μὲ ἡρώτησεν ἂν ὁ "Ομηρος" ἦτο γριστιανός.

— 'Αδύνατον ἦτο, τοῦ εἶπα, διότι ἔζη ἐνακόσια σχεδὸν ἔτη πρὸ Χριστοῦ.

Πολλάς τοιαύτας ἀπορίας μου ὑποβάλλει καθ' ἔκαστην
ὁ σεβάσμιος φίλος μου.

Οἱ κάτοικοι τοῦ χωρίου εἰναι τόσον ὀλίγοι, ὥστε ἡ
πολὺ μικρά των ἐκκλησία δύναται νὰ περιλάβῃ τοιπλασίους.
Ἐν τούτοις μερικοὶ ἀπὸ τοὺς προύχοντας, οἱ πλουσιώτεροι,
ἐπειθύμησαν νὰ εὐρύνουν τὸ οἰκοδόμημα. Ἐκαμψαν γνωστὴν
τὴν γνώμην των εἰς τὸν ἐφημέριον, ὁ ὅποιος τοὺς συνε-
βούλευσε νὰ συγκεντρώσουν πρῶτον τὰ ἀπαίτούμενα χρή-
ματα, διὰ νὰ ἀργίσῃ ἔπειτα ἡ ἐκτέλεσις τοῦ ἔργου.

"Οταν ἔμαθεν ὅτι συνεκεντρώθησαν τὰ χρήματα, ὁ σε-
βάσμιος οὗτος ιερεὺς μίαν τῶν Κυριακῶν, μὲ τὴν ἀπόλυσιν
τῆς λειτουργίας, τοὺς εἶπε:

— Τέκνη μου, ὁ Θεὸς δὲν κατοικεῖ εἰς πέτρας καὶ εἰς ξύ-
λα, ἀλλ' εἰς τὰς ψυχὰς τῶν καλῶν χριστιανῶν. Τῆς ἐκκλη-
σίας τὸ μέγεθος βλέπετε ὅτι δὲν εἰμεθα ἀρκετοὶ νὰ τὸ γεμί-
σωμεν. Ἀπὸ σᾶς οἱ περισσότεροι δὲν ἡξεύρουν μήτε νὰ ἀνα-
γινώσκουν. Πρᾶγμα ἀσυγκρίτως ἀρεστότερον εἰς τὸν Θεὸν
θὰ ἐπράττομεν, ἂν ἐτοκίζομεν τὰ συγκεντρωθέντα χρήματα,
διὰ νὰ πληρώνεται ἀπὸ τοὺς τόκους ἐτησίως διδάσκαλος
γραφῆς καὶ ἀναγνώσεως. Καὶ τὸ περισσεῦον νὰ μοιράζεται
εἰς τοὺς πτωχοὺς ἀδελφούς μας, ὅσων ἡ πτωχεία δὲν εἶναι
ἀποτέλεσμα ἀργίας. Καὶ μὲ τοῦτον τὸν τρόπον νὰ ἐλευθερω-
θῶμεν καὶ ἀπὸ τὸ δηνεῖδος ὅτι μόνον ἡμεῖς εἰς ὅλην τὴν
νῆσον εἰμεθα ψωμοζῆται.

Τί λέγεις εἰς τοῦτο, φίλε;

'Αφήνω ἀλλὰ πολλὰ καὶ θαυμαστὰ τῆς ἀρετῆς τοῦ ιε-
ρέως τούτου δείγματα καὶ ἀρκοῦμαι εἰς ἐν ἀκόμη, τὸ ὅποιον
δὲν μοῦ ἐπιτρέπεται νὰ ἀποσιωπήσω.

"Ηκουσεν ὅτι ιερεὺς τις, γνώστης τῆς ἐλληνικῆς γλώσ-
σης, περιήρχετο τὴν νῆσον ζητῶν νὰ γίνη κάπου ἐφημέ-
ριος. Τί κάμνει ὁ καλός σου Παπατρέχας; Τρέχει πρὸς

αὐτὸν καὶ τοῦ προτείνει νὰ δεχθῇ ἀντ' αὐτοῦ τὴν ἴδικήν του ἐφημερίαν.

Μόλις ἔμαθον οἱ ταλαπίωροι κάτοικοι τοῦ χωρίου τὸ ἀπροσδόκητον τοῦτο δυστύχημα, ἔτρεξαν ἄνδρες καὶ γυναικεῖς μὲ δάκρυα παρακαλοῦντές με νὰ τὸν ἐμποδίσω.

Σὲ ἀφήνω, φίλε, νὰ στοχασθῆς πόσην ἀπορίαν ἐπροξένησεν εἰς ἐμὲ τὸν μεσίτην τὸ κίνημα τοῦτο τοῦ Ἱερέως. Καὶ μάλιστα, ὅταν, ἐρωτήσας αὐτὸν, διατὶ ἀπεφάσισε νὰ παριτηθῇ ἀπὸ τὴν ἐφημερίαν, ἔλαβον τοιαύτην ἀπόκρισιν:

—Ἐγώ, τέκνον, εἰμαι ἀγράμματος. Αὔτος, τὸν δόποιον ἐπιθυμῶ νὰ βάλω εἰς τὴν θέσιν μου ἐφημέριον, εἰμαι βέβαιος ὅτι εἰναι καταλληλότερος ἐμοῦ νὰ διδάσκῃ καὶ νὰ κυβερνᾷ τὰς ψυχὰς τῶν καλῶν μου τούτων χωρικῶν.

Εἰς τοιαύτην γενναίαν ἀπόκρισιν τί εἶχον νὰ ἀποκριθῶ;

· "Ἐκλαυσα καὶ ἐγὼ μαζὶ μὲ τοὺς συμπατριώτας μου καὶ ἀνεμένομεν μὲ λύπην τὴν στέρησιν τοῦ καλοῦ τούτου Ἱερέως. Καὶ θὰ τὸν ἐστερούμεθα, ἐὰν οἱ κάτοικοι τῶν Θυμιανῶν δὲν ἐπρόφθανον νὰ προσλάβουν τὸν λόγιον Ἱερέα ὡς ἐφημέριον καὶ νὰ ἀφήσουν εἰς ἡμᾶς τὸν ἴδικόν μας.

Τοιουτοτρόπως εἶναι, φίλε, ὅπως σοῦ τὸν περιγράφω, ὁ ἀπλούστατος καὶ φιλάνθρωπος ἐφημέριος μας. Εἶναι σχεδὸν μῆνες δέκα πέντε, ὅπου κατοικῶ τὸ χωρίον, καὶ κανὲν ἀκόμη πάθος κυριεῦον τὴν καλήν του ψυχὴν ἄλλο δὲν ἐγνώρισα παρὰ τὴν ἄμετρον χρῆσιν τοῦ ταμβάκου. Ἄλλα ἡλαττώθη καὶ τοῦτο πολύ, ἀφότου ἔμαθεν ὅτι ὁ "Ομηρος δὲν ἐγνώριζε τὴν σκόνην ταύτην.

· Αδαμάντιος Κοραής

129. ΛΑΖΑΡΟΣ ΚΟΥΝΤΟΥΡΙΩΤΗΣ

‘Ο Λάζαρος Κουντουριώτης ἐγεννήθη τῷ 1769 ἐν “Τύρῳ”, ὅπου καὶ ἐδιδάχθη τὰ Ἑλληνικὰ γράμματα.

Μόλις 14 ἔτῶν ἀνέλαβε τὴν διεύθυνσιν τῶν ἐμπορικῶν ἔργασιῶν τοῦ πατρός του ἐν “Τύρῳ”, ἐπειδὴ οὗτος διέμενεν ἐν Γενούῃ τῆς Ἰταλίας.

‘Ο Κουντουριώτης ἦτο ἀνὴρ θεοσεβής, πρᾶος, ὀλιγόλογος καὶ σοβαρός. ‘Ηγάπα τὴν ἀλήθειαν, οὐδέποτε δὲ

έξετίμα τὸν ψεύστην, ὅσα ἄλλα προτερήματα καὶ ἂν εἰχεν

‘Ο πατὴρ τοῦ Λαζάρου ἀπέθανε δολοφονηθεὶς. Μετὰ
ἔτη ἡλιθεν ὁ φονεὺς εἰς “Γδραν καὶ διὰ τοῦ πνευματικοῦ ἐζή-
τησε συγγάρησιν παρὰ τοῦ Λαζάρου, ὅστις τὸν συνεχώ-
ρησε. Καὶ ὅταν ὁ φονεὺς ἐδυστύγησε, τὸν συνέδροχες χρημα-
τικῶς ὅταν, ἔνεκα ἀσθενείας, δὲν ἦδυνατο νὰ ἐργάζεται, τοῦ
ἐγκορήγησε σύνταξιν· καὶ ὅταν ἀπέθανε, τὸν ἐκήδευσεν ίδιᾳ
δαπάνη. “Ἐν μόνον εἰχεν ἀπαιτήσει παρ’ αὐτοῦ: μηδέποτε
νὰ τὸν ἴδῃ. Οὕτω δὲ συνεβίβασε τὸ πρὸς τὴν χριστιανικὴν
φιλανθρωπίαν καθῆκον πρὸς τὸ σέβας, τὸ ὄποιον ὥφειλεν εἰς
τὴν μνήμην τοῦ πατρός του.

Τοσαύτη δὲ ἦτο ἡ φήμη τῆς ἐντιμότητος αὐτοῦ, ὥστε
ὅτε οἱ μοναχοὶ τοῦ ‘Αγίου’ Ορούς, περὶ τὰς ἀργὰς τῆς ‘Ε-
παναστάσεως, μετέφερον εἰς τὴν ‘Ελλάδα τὰ κειμήλια τῶν
μοναστηρίων, σφέζοντες αὐτὰ ἀπὸ τῶν Τούρκων, εἰς τὸν
Κουντουριώτην τὰ παρέδωκαν πρὸς φύλαξιν, χωρὶς νὰ θελή-
σουν οὔδε ἀπόδειξιν νὰ λάβουν.

Καθ’ ὑπερβολὴν ἔτιμων τὸν Κουντουριώτην οἱ συμπο-
λῖται του. “Οτε ὁ κύριος Λάζαρος, ὡς τὸν ἀπεκάλουν, κατέ-
βαινεν εἰς τὴν ἀγοράν, πάντες, πλοίαρχοι καὶ ναῦται, ἐστρα-
νοντο μετὰ σεβασμοῦ ἀπὸ τὴν θέσιν των καὶ ἐσιώπων, ἔως
ὅτου ἀπομακρυνθῇ.

Κατὰ τὴν ‘Επανάστασιν εἶχε σταλῆ στρατὸς πολὺς εἰς
“Γδραν. ‘Αλλ’ ἡμέραν τινὰ οἱ στρατιῶται ἤλθον εἰς φοβερὸν
λογομαχίαν πρὸς τοὺς ‘Γδραίους. Οἱ στρατιῶται ὠργυρώ-
θησαν. Οἱ ‘Γδραῖοι ἔλαβον τὰ ὅπλα καὶ τὰ ἐν τῷ λιμέ-
νι πλοῖα εἶποντα πυροβόλα. ‘Ο κύριος Λάζαρος κατα-
βαίνει ἀπὸ τῆς οἰκίας του μόνος καὶ ἔρχεται πρὸς τὸ ἐζη-
γριωμένον πλῆθος. ‘Ως τὸν εἴδον νὰ ἔρχεται, οἱ χραυγάζον-
τες ἐσιώπησαν καὶ τὸ πλῆθος ἐχωρίσθη εἰς δύο, διὰ νὰ διέλ-
θῃ. ‘Ο μέγας προεστώς ὠμήληγσε πρὸς τὸ ἀντίπαλα μέρη,

καὶ εὐθὺς οἱ τραχεῖς ἐκεῖνοι ὅρεινοι καὶ οἱ ναῦται, οἱ ἔποιμοι πρὸ μικροῦ ν' ἀλληλοσφαγοῦν, ἔδωκαν τὰς γεῖρας καὶ ἡ-σπάσθησαν ἄλλήλους δακρύοντες.

Τὸ Μεσολόγγιον εἶχε πέσει. 'Η Πελοπόννησος, πλὴν δὲ λίγων φρουρίων, ἦτο εἰς τὴν διάκρισιν τοῦ Ἰμβραήμ. Καὶ διεδίδετο ὅτι ὁ τουρκικὸς στόλος θ' ἀποβιβάσῃ στρατὸν πολυάριθμον εἰς "Υδραν. Τρόμος κατέλαβε πάντας. 'Ο λαὸς συνῆλθε νὰ σκεφθῇ περὶ φυγῆς, προσεκλήθη δὲ καὶ ὁ Κουντουριώτης. Τὸν παρεκάλεσαν νὰ εἴπῃ πρῶτος τὴν γνώμην του, ἀλλ' αὐτὸς ἐκάθητο σιωπῶν. Μετὰ πολλὰς συζητήσεις ἀπεφασίσθη νὰ φύγουν. Τότε λαβὼν τὸν λόγον εἶπε :

— Κατευόδιον, ἀδελφοί! Εὔχομαι νὰ εὕτυχήσετε εἰς τὰ ξένα καὶ καλὴν ἀντάμωσιν εἰς τοῦτον ἢ εἰς τὸν ἄλλον κόσμον. 'Εγώ, ἡ οἰκογένειά μου, οἱ συγγενεῖς μου, οἱ πλοιάρχοι μου καὶ αἱ οἰκογένειαι τῶν πλοιάρχων μου θά μείνωμεν εἰς τὴν "Υδραν μας.

"Ολοι μὲ μίαν φωνήν ἀνεβόησαν:

— Οταν μείνης σύ, κανεὶς δὲν φεύγει.

Καὶ πράγματι οὐδεὶς ἔφυγε. Καὶ ἡ 'Ελλὰς ἐσώθη.

Εἰς τὸν ιερὸν ὑπέρ τῆς ἐλευθερίας 'Αγῶνα ὁ Κουντουριώτης ἀφιέρωσε τὴν μεγάλην ἐκ τριῶν ἐκατομμύριων χρυσῶν δραχμῶν περιουσίαν του, ἔξοπλίζων πλοῖα καὶ χορηγῶν τροφὰς καὶ πολεμοφόδια εἰς τοὺς ἀγωνιζομένους.

'Ο ἐπιφανῆς οὗτος ἀνήρ οὐδέποτε ἥθελησε νὰ λάβῃ ὑπούργημα, οὐδὲ ἀπεδήμησέ ποτε ἐκ τῆς "Υδρας. 'Ἐν "Υδρᾳ ἐπεσκέφθη αὐτὸν ὁ Κυβερνήτης τῆς 'Ελλάδος 'Ιωάννης Καποδίστριας· ἐν "Υδρᾳ τρὶς ἐπεσκέφθη αὐτὸν ὁ πρῶτος τῆς 'Ελλάδος βασιλεὺς "Οθων, δστις καὶ ἐτίμησεν αὐτὸν διὰ τοῦ Μεγαλοσταύρου· ἐν "Υδρᾳ δὲ καὶ ἀπέθανε τὸν 'Ιούλιον τοῦ 1852.

E. A. Σίμος (κατά διασκευὴν)

‘Ο Ἀνδρέας Συγγρός κατήγετο ἐκ τῆς Χίου. Ὅτιο νίδιος λατροῦ.

‘Ο πατήρ του τὸν προώριζε καὶ τὸν ἀνέτρεψε διὰ νὰ τὸν σπουδάσῃ καὶ νὰ τὸν κάμη ἐπιστήμονα. ‘Αλλ’ ὁ μικρὸς Ἀνδρέας, μαθητὴς τότε τοῦ Γυμνασίου Σύρου, ἔχασκεν ἐπὶ ὥρας ἐμπρὸς εἰς τὰς λίρας τῶν ἀργυραμοιβῶν. Καὶ ἐφλέγετο ἀπὸ τὸν πόθον νὰ γίνη ἐμπορος. Ἐχρειάσθησαν γίλια βάσανα, μέσα καὶ παρακλήσεις, διὰ νὰ πεισθῇ ὁ πατήρ του νὰ ἀλλάξῃ ἀπόφασιν. Καὶ ἅμα ἐτελείωσε τὸ Γυμνάσιον, τὸν ἔστειλε «χάριν δοκιμῆς» εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν, διὰ νὰ μαθητεύσῃ ἐκεῖ εἰς γραφεῖον ἐμπορικόν.

‘Ο Ἀνδρέας ἦτο μόλις δεκαεξαετής, ὅταν μετέβη εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν. Τὸ ἐμπορικόν, εἰς τὸ ὄποιον ὑπηρέτει, ἦτο ὑποκατάστημα μιᾶς τῶν μεγαλυτέρων Ἑλληνικῶν ἐμπορικῶν ἐταιρειῶν τῆς ἐποχῆς ἐκείνης. Εἶχε τελειώσει, ὡς εἴπομεν, τὸ Γυμνάσιον. Ἡξευρεν ἀρκετὰ γαλλικά, ὀλίγα ιταλικά καὶ ἀγγλικά. Εἶχε σπουδάσει κατὰ τοὺς μῆνας τῶν διακοπῶν στοιχεῖα διπλογραφίας καὶ λογιστικῆς. Καὶ εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν κατώρθωσεν ἐντὸς ἐξ μηνῶν νὰ μάθῃ καὶ τὰ τουρκικά, τὰ ὄποια τοῦ ἐχρειάζοντο διὰ τὴν ἐργασίαν του. Μετὰ ἐν ἔτος, εἰς ἡλικίαν 17 ἐτῶν, ὁ ἀπλοῦς μαθητευόμενος ὠνομάζετο πρῶτος γραμματικὸς καταστιχόριος εἰς τὸ γραφεῖον τοῦ διευθυντοῦ του, ποὺ ἐλέγετο Δαμιανός. Εἴκοσιν ἐτῶν εἶχεν ἥδη σχηματίσει τὴν ἀρχὴν τῆς περιουσίας του ἀπὸ τὰς οἰκονομίας του καὶ ἀπὸ μικρὰς ἐμπορικὰς πράξεις, τὰς ὄποιας εἶχε τὴν ἀδειαν νὰ κάμη διὰ λογαριασμῶν του. Εἶχε τότε ἔως 40.000 φράγκα ἰδικά του. Εἴκοσι δύο ἐτῶν ἔγινε συνέταιρος τῆς μεγάλης ἐταιρείας. ‘Ο Δαμιανός εἶχεν ἀποθάνει καὶ χύτος ἦτο τώρα

πλέον ὁ διευθυντής. Εἰς ἡλικίαν, κατὰ τὴν ὄποιαν ἄλλοι μόλις ἀρχίζουν τὸ στάδιόν των, ὁ Ἀνδρέας Συγγρός ἦτο ἥδη μεγαλέμπορος.

Ἐπὶ ἔτη ἀκόμη πολλὰ ἔξηκολούθησε νὰ ἐργάζεται μὲ τὸν ἴδιον ζῆλον καὶ μὲ τὴν ἴδιαν ἐπιτυχίαν. Τὸ στάδιόν του ἦτο ὡς κλῖμαξ, τῆς ὄποιας σταθερῶς, ἀσφαλῶς, ἀνέβαινε καθ' ἑκάστην μίαν βαθμίδα. Ποτὲ δὲν ἐστάθη, ποτὲ δὲν ὠπισθογώρησεν ἀπὸ ἀδυναμίαν. Πάντοτε ἐμπρός, πάντοτε πρὸς

τὰ ἐπάνω! Καὶ οὕτως ἔφθασεν εἰς τὴν κορυφήν.

Ο Ἀνδρέας Συγγρός ὡς σύμβολον τῆς ζωῆς του εἶχε νὰ κάμην πάντοτε τὸ καλόν. Τὰς πολυαρίθμους δὲ ευεργετικές του συνέχισεν ὁ μέγας εὐεργέτης καὶ μετὰ θάνατον διὰ τῆς διαθήκης του, ἡ ὄποια δικαίως ἐπωνομάσθη «ποίημα εὐποιίας». Διὰ τοῦτο ὀλίγων πλουσίων τὸ ὄνομα παραμένει τόσον λατρευτὸν καὶ εὐλογητόν, ὅσον τὸ ὄνομα τοῦ Ἀνδρέου Συγγροῦ.

Γρηγόριος Ξενόπουλος (διασκεψή)

Δ. ΑΠΟ ΤΟΝ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΝ

131. Ο ΗΡΩΔΗΣ Ο ΑΤΤΙΚΟΣ

‘Ο ‘Ηρώδης ἐφημίζετο ώς ἀπόγονος ἐνδόξων προγόνων, ὁ δὲ οἰκός του ἔγινεν ὄνομαστός, ἀφ’ ὅτου ὁ πατήρ του, ὁ ‘Ιούλιος Ἀττικός, ἀνεῦρε κατὰ τύχην ἀμέτρητον θησαυρὸν εἰς μίαν οἰκίαν του. Μετὰ τὸν γάμον αὐτοῦ ηὔξησεν ἀκόμη περισσότερον τὴν περιουσίαν του διὰ τῆς μεγάλης προικός, τὴν ὁποίαν ἔλαβεν ἀπὸ τὴν σύζυγόν του. Εὐηργέτησε πολυειδῶς τὸν δῆμον τῶν Ἀθηναίων, ἀποθανὼν δὲ ἀφῆκε διὰ διαθήκης εἰς ἕνα ἔκαστον τῶν συμπολιτῶν του ἐτήσιον ακληροδότημα μιᾶς μνᾶς. Ἡ μνᾶ εἶχεν ἔκαστὸν δραχμὰς ἀττικάς· ὥστε, ἐν ὑπολογίσωμεν τὸν πληθυσμὸν τῆς πόλεως κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην εἰς 6.000, τὸ ποσὸν ποὺ θὰ ἐπληρώνετο εἰς τοὺς συμπολίτας του ἂντ’ ἔτος ἡτού ὑπέρογκον, ἀνερχόμενον εἰς 600.000 ἀττικῶν δραχμῶν.

Ἐφρόντισεν ίδιαιτέρως διὰ τὴν ἀνατροφὴν τοῦ υἱοῦ του ‘Ηρώδου καὶ πρὸς τὸν σκοπὸν αὐτὸν ἐκάλεσε μὲν μεγάλους μισθοὺς τοὺς ἐνδοξοτάτους ἀπὸ τοὺς τότε διδασκάλους, ρήτορας καὶ φιλοσόφους. Καὶ ὁ μαθητὴς πράγματι ἔγινεν εἰς ἐκ τῶν περιφημοτέρων ρητόρων καὶ φιλοσόφων.

Ἐνῷ ἀκόμη ἔζη ὁ πατήρ του, ὁ ‘Ηρώδης εἰς ἡλικίαν εἴκοσι πέντε ἐτῶν διωρίσθη ὑπὸ τοῦ αὐτοκράτορος Ἀδριανοῦ διοικητὴς τῶν ἐλευθέρων πόλεων τῆς Ἀσίας. Βλέπων δὲ ὅτι ἡ πόλις τῆς Τρωάδος ἐστερεῖτο ὕδατος, ἐζήτησε καὶ ἔλαβε παρὰ τοῦ βασιλέως ἔξακόσια τάλαντα διὰ τὴν κατασκευὴν νέου ὑδραγωγείου. Ἀλλὰ τὸ ἔργον, διὰ νὰ συμπληρωθῇ, ἐγρειάζετο ἄλλα ἔκαστὸν τάλαντα, οἱ δὲ ἄλλοι διοικηταὶ τῆς Ἀσίας δὲν ἦθέλησαν νὰ συμπληρώσουν τὸ ποσὸν τοῦτο, λέγοντες ὅτι εἰναι ἄδικον νὰ δαπανῶνται τὰ εἰσοδήματα

πεντακοσίων πόλεων εἰς τὰς κρήνας μιᾶς καὶ μόνης πόλεως. Καὶ τότε ὁ γενναῖος πατὴρ τοῦ Ἡρώδου ἐχορήγησεν ἐξ ιδίων τὸ ἐπὶ πλέον τῆς δαπάνης.

‘Ο ‘Ἡρώδης μετὰ ταῦτα ἔλαβε καὶ τὸ ἀξιωμα τοῦ ὑπάτου, κατὰ τὸ ἔτος 143, ἐπὶ τοῦ αὐτοκράτορος Ἀντωνίου τοῦ Εύσεβοῦ. Διότι, καθὼς οἱ Ρωμαῖοι αὐτοκράτορες ἐλάχιταν τὰ μέγιστα πολλάκις ἀξιωματα τῶν Ἀθηνῶν, οὕτω συνέβαλε καὶ Ἐλληνες, ιδίως Ἀθηναῖοι, νὰ διορίζωνται ὑπατοι τῆς ὅλης αὐτοκρατορίας.

‘Αλλὰ τὸν πλεῖστον χρόνον τῆς ζωῆς του ὁ ‘Ἡρώδης παρέμεινεν εἰς τὰς Ἀθήνας καὶ εἰς τὰς λαμπρὰς ἐπαύλεις, τὰς ὄποιας εἶχεν εἰς τὰ περίγωρα τῶν Ἀθηνῶν καὶ ιδίως εἰς τὸν Μαραθῶνα. Ἐκεῖνο ὅμως, τὸ ὄποιον κατέστησεν ἀθάνατον τὸ ὄνομα τοῦ Ἡρώδου, εἶναι τὰ πολυάριθμα οἰκοδομήματα καὶ ἄλλα κτήρια, μὲ τὰ ὄποια ἐκόσμησε τὰς Ἀθήνας καὶ ὀλόκληρον τὴν Ἐλλάδα καὶ διὰ τὴν κατασκευὴν τῶν ὄποιων ἐξώδευσεν ἀμύθητα ποσά.

Κατεσκεύασεν ἐντὸς τεσσάρων ἐτῶν τὸ λαμπρὸν ἐκ λίθου πεντεληγίσιον στάδιον, πλησίον τοῦ Ἰλισοῦ, ἐπὶ τῶν ἐρειπίων τοῦ ὄποιου ὁ μέγας ἐθνικὸς εὐεργέτης Γεώργιος Ἀβέρωφ ἔκτισε τὸ σημερινὸν στάδιον τῷ 1896, ἐπ’ εὐκαιρίᾳ τῶν Ὁλυμπιακῶν ἀγώνων. Ἡτο μήκους ἐξακοσίων ποδῶν καὶ ἡδύνατο νὰ περιλάβῃ ὀλόκληρον τὸν δῆμον τῶν Ἀθηναίων. Οἱ συμπολῖται του Ἀθηναῖοι ἐθαύμασαν τὸ ἔργον καὶ παρετήρησαν ὅτι ὁρθῶς πράγματι ἐπωνομάσθη Παναθηναϊκόν.

‘Ο ‘Ἡρώδης ἐσκέπτετο ὅτι τὸ νὰ ἐξοδεύῃ τὰ χρήματά του διὰ κατασκευὴν ἔργων, τὰ ὄποια ἐκόσμουν τὰς πόλεις καὶ ἔτρεφον τοὺς ἔργαζομένους, ἢτο προτιμότερον ἀπὸ τοῦ νὰ τρέψῃ τοὺς ἀργοὺς συμπολίτας του.

‘Ο ‘Ἡρώδης ἀφιέρωσεν εἰς τὴν μνήμην τῆς συζύγου

του Ρηγίλλης θέατρον, τὸ ὄποῖον ἐκτίσθη καθ' ὀλοκληρίαν ἀπὸ κέδρον, τοῦ δποίου δμοιον δυσκόλως ἥδύνατο νὰ εύ- σεθῇ εἰς ὅλον τὸν κόσμον. Ἐκτὸς τούτου ἔκτισεν Ὁδεῖον, κείμενον εἰς τὰς νοτιοδυτικὰς ὑπωρείας τῆς Ἀκροπόλεως, τὸ ὀνομαζόμενον Ὁδεῖον Ἡρώδου τοῦ Ἀττικοῦ. Ἐκτισεν ἐπίσης θέατρον εἰς τὴν Κόρινθον, ἔχορήγγησε πλούσια ἀνα- θήματα καὶ κοσμήματα εἰς τὸν ἐπὶ τοῦ Ἰσθμοῦ ναὸν τοῦ Ποσειδῶνος καὶ κατεσκεύασε λουτρά εἰς τὰς Θερμοπύλας.

Ἡ Ἰταλία, ἡ Ἡπειρος, ἡ Θεσσαλία, ἡ Εύβοια, ἡ Βοι- ωτία, ἡ Πελοπόννησος ἔτυχον παρ' αὐτοῦ πολλῶν εὐεργεσι- ῶν. Αἱ δὲ ἐλληνίδες πόλεις ἐνταῦθα καὶ εἰς τὴν Ἀσίαν ἐξε- δήλωσαν τὴν εὐγνωμοσύνην των πρὸς αὐτὸν εἰς πολλὰς ἐ- πιγραφὰς καὶ τὸν ἀπεκάλεσαν προστάτην καὶ εὔεργέτην.

Οἱ Ἡρώδης ἀπέθανεν εἰς ἡλικίαν 76 ἑτῶν, εἰς τὸν Μα- ραθῶνα, καὶ ἐκηδεύθη πανηγυρικῶς ὑπὸ τῶν Ἀθηναίων εἰς τὸ ὑπ' αὐτοῦ ἰδρυθέν Παναθηναϊκὸν στάδιον.

K. Παπαρρηγόπουλος (διασκευὴ)

132. ΑΙ ΑΡΧΑΙΟΤΗΤΕΣ

Τὸ ἔρθρον 60 τοῦ νόμου, ὁ ὄποιος προστατεύει τὰς ἀρχαιότητας, διατάσσει: « "Ολαι αἱ ἐντὸς τῆς Ἑλλάδος ἀρ- γαιότητες, ὡς ἔργα τῶν προγόνων τοῦ ἐλληνικοῦ λαοῦ, θε- ωροῦνται κτῆμα ἐθνικὸν ὅλων τῶν Ἑλλήνων ἐν γένει". ».

Εἶναι λοιπὸν καθῆκον ἔξαιρετικὸν ὅλων ἡμῶν νὰ προ- φυλάσσωμεν καὶ προστατεύωμεν τὰς ἀρχαιότητας, αἱ ὄ- ποιαι εἶναι σωζόμενα κειμήλια τοῦ βίου τῶν προγόνων μας. Διότι οἱ πρόγονοι ἡμῶν ἦσαν ὁ εὐγενέστατος λαὸς τῆς ἀν- θρωπότητος καὶ ἐδώρησαν εἰς τοὺς μεταγενεστέρους τὸ φῶς, τὸ ὄποῖον καθιδηγεῖ σήμερον τὸν κόσμον.

Κειμήλια τῶν προγόνων μας εἶναι οἱ ἡρειπωμένοι

ναοί των, τὰ ἀγάλματα, οἱ τάφοι, οἱ ἐνεπίγραφοι λίθοι, τὰ ἀγγεῖα, τὰ ἀντικείμενα, τὰ ὅποια στολίζουν τοὺς τάφους των, καὶ πᾶν ἐν γένει ἔργον τέχνης. Πάντα ταῦτα ἔξηλθον ἀπὸ τὰς χεῖρας τῶν προγόνων μας. Καὶ δι' αὐτὸν πρέπει νὰ εἶναι δι' ἡμᾶς τοὺς "Ελληνας Ἱερά, προσφιλῆ καὶ πολύτιμα. Εἶναι ιερὰ ὡς μία οἰκογενειακὴ εἰκών, τὴν ὅποιαν ἔχομεν ἀπὸ γενεῶν παρὰ τῶν πατέρων μας.

Θὰ τὴν παρεδίδετε ποτὲ τὴν εἰκόνα ἐκείνην εἰς ζένον; Θά ἐδέχεσθε νὰ τὴν ἐμπορευθῆτε καὶ νὰ τὴν πωλήσετε ποτὲ τὴν εἰκόνα αὐτήν; "Οχι βέβαια! Ἡ εἰκὼν αὕτη θὰ μένῃ πάντοτε ιερὸν κειμήλιον τῆς οἰκογενείας. Ὁποιονδήποτε τῶν μελῶν τῆς οἰκογενείας καὶ ἀν τὴν κατέχῃ, ἀνήκει εἰς ὅλην τὴν οἰκογένειαν. Διότι μὲ τὴν εἰκόνα αὐτὴν μετεδόθη εἰς ἡμᾶς ὡς κληρονομία ἡ εὐλογία τῶν γενεῶν τῶν πρατέρων μας.

Τοιαῦτα εἶναι καὶ τὰ κειμήλια τῶν προγόνων μας. Δι' αὐτῶν μετεβίβασαν εἰς ἡμᾶς τὸ φῶς τῆς δόξης των καὶ τὴν εὐλογίαν των. Διότι τὸ ἀθάνατον πνεῦμα των ἐχάρισεν εἰς ἡμᾶς τοὺς ἀπογόνους των καὶ ἐξακολουθεῖ νὰ μᾶς χαρίζῃ διὰ μέσου τῶν αἰώνων τὴν προστασίαν του. Δι' αὐτῶν μᾶς ἀφῆκαν ὡς κληρονομίαν δύναμιν, ἡ ὅποια εἶναι ἀνωτέρα τῶν ὅπλων μας καὶ τῶν βραχιόνων μας.

Τὴν βοήθειαν, τὴν ὅποιαν προσέφερον οἱ φιλελληνικοὶ λαοὶ εἰς τὸν ἀγῶνα τῶν πατέρων μας, εἰς τὴν μνήμην τῶν προγόνων μας τὴν προσέφερον. Εἰς τὰς ναυμαχίας τοῦ ἀγῶνα πατέρων μας, τῆς Ἐρεσοῦ, τῆς Σάμου, τῶν Πανος τῶν πατέρων μας, τῆς Ἀρτεμίσιου. Εἰς τὰς μάχας τῆς "Αμπλιανῆς, τῆς Γραβιᾶς, τῶν Δερβενακίων, ἐνεθυμεῖτο τὰς μάχας τοῦ Μαραθῶνος καὶ τῶν Πλαταιῶν.

Οἱ παλαιοὶ ἡμῶν πρόγονοι ἐισάχοντο καὶ αὐτοί, ἀ-

ρατοι, εις τὴν πρώτην γραμμήν, εἰς τὰς τάξεις τῶν πατέρων μας, διότι προέβαλλον ὑπὲρ αὐτῶν λάμπουσαν ἀσπίδα τὴν δόξαν των.

Διὰ τοῦτο πᾶν ὅ,τι ἀπομένει ἀπὸ τὸν βίον τῶν προγόνων μας, πρέπει νὰ εἶναι δι’ ἡμᾶς ἵερὸν καὶ ἄγιον, ὅπως τὰ ἱερὰ σκεύη εἰς τοὺς ναούς. Τὰ εἰς τὰ μουσεῖα τοῦ "Εθνους ἀρχαῖα κειμήλια ἀνήκουν ἐξ ἶσου εἰς ὅλους τοὺς "Ελληνας. Δύναται λοιπὸν κανεὶς νὰ φαντασθῇ ἵερωτερον καθῆκον τῆς ἐλληνικῆς φιλοπατρίας ἀπὸ τὸν σεβασμὸν καὶ τὴν ἀγάπην πρὸς τὰ ἀρχαῖα κειμήλια; Δὲν πρέπει ὅλοι οἱ πολῖται νὰ ἀγρυπνοῦν ἐπ’ αὐτῶν:

"Ο τυμβωρύγος, ἐκεῖνος δηλαδὴ ὁ ὄποιος ἀνασκάπτει κρυφίως ἀρχαίους τάφους καὶ σγίζει τὰ στέρνα τῆς γῆς, διὰ νὰ ἀνεύρῃ καὶ κλέψῃ ἀρχαῖα κειμήλια, ὅμοιάζει μὲ τὸν ἱερόσυλον, ὁ ὄποιος θραύσει τὴν θύραν τοῦ ναοῦ, διὰ νὰ κλέψῃ τὰ ἱερὰ σκεύη. Ο πωλῶν κρυφίως εἰς ξένους ἀρχαῖα κειμήλια ἔνευ τῆς ἀδείας τοῦ Κράτους, ὁ ἀρχαιοκάπηλος, ὅπως λέγεται, εἶναι ἐξ ἶσου ἔνοχος. "Οσοι καταστρέφουν ἢ ρυπαίνουν τὰ ἀρχαῖα μάρμαρα τῆς προγονικῆς δόξης εἶναι ἐξ ἶσου ἔνοχοι. Όμοιάζουν πρὸς τοὺς ἀγρίους ἐκείνους τυράννους τῶν γερόνων τῆς δουλείας, οἱ ὄποιοι εἰσήρχοντο εἰς τοὺς ναούς μας, ὕβριζον τὴν 'Αγίαν Τράπεζαν, ἐρρύπαινον τὰς ἀγίας εἰκόνας καὶ ἐξώρυσσον τοὺς ὀφθαλμούς τῶν ἀγίων.

"Ολοι αὐτοὶ εἶναι ἐχθροὶ τοῦ "Εθνους. Οἱ πολῖται, εἰς τοὺς ὄποιους, ὡς μέλη τοῦ "Εθνους, ἀνήκουν αἱ ἀρχαιότητες, ἄγρυπνοι φύλακες τούτων, διφείλουν νὰ καταγγέλλουν εἰς τὰς ἀρχὰς τοὺς ἐχθροὺς τούτους τοῦ "Εθνους διὰ τὰς πράξεις των, ὡς τὰ βαρύτερα κατὰ τῆς Πατρίδος ἐγκλήματα.

'Εμμανουὴλ Λυκούδης (κατά διασκενήη)

Ο μέγας αύτος μαθηματικὸς καὶ μηχανικὸς τῆς ἀρχαιότητος ἐγεννήθη εἰς τὰς Συρακούσας τῆς Σικελίας κατὰ τὸ 287 π.Χ. Κατήγετο ἀπὸ πλουσίων καὶ βασιλικὴν οἰκογένειαν καὶ ἦτο συγγενὴς τοῦ τυράννου τῶν Συρακουσῶν Ἰέρωνος. Νέος μετέβη εἰς τὴν Αἴγυπτον, ὅπου ἔμεινε πολὺν χρόνον καὶ ἐκεῖ συνεπλήρωσε τὰς μαθηματικὰς γνώσεις του. Μετὰ ταῦτα ἐπέστρεψεν εἰς τὰς Συρακούσας καὶ ἐγκατεστάθη εἰς τὴν αὐλὴν τοῦ συγγενοῦς του Ἰέρωνος.

Ο Ἰέρων ἐτίμα τὸν Ἀρχιμήδην καὶ προσέφερεν εἰς αὐτὸν τὰ μέσα βίου ἀνέτου. Ἄλλ' ἡ ἐπιστήμη ἦτο ἡ μόνη ἀπόλαυσις τοῦ σοφοῦ ἀνδρός. Ἀνακαλύψεις ἔξοχοι ἐδόξασαν τὸ ὄνομά του.

Εἶχε κατασκευάσει πλῆθος ὄργανων. Μὲ τὴν βοήθειαν μοχλῶν καὶ τροχαλιῶν ηὔξανε καταπληγτικῶς τὸ ἀποτέλεσμα τῆς κινητηρίου δυνάμεως. Καὶ δι' αὐτῶν διὰ μετρίας ἐνεργείας ἐνίκα ὑπερομεγέθεις ἀντιστάσεις.

Ο Ἀρχιμήδης εἶπε κάποτε εἰς τὸν Ἰέρωνα ὅτι μὲ ἀστρονομῶν συεδὸν δύναμιν ἤδύνατο νὰ σηκώσῃ φορτίον βάρους, ὃσον ἥθελε φαντασθῆ μεγάλου. «Δός μοι πᾶ στῶ καὶ τὰν γὰν κινήσω», ἔλεγεν εἰς τὸν Ἰέρωνα. Δηλαδὴ «δός μου ποῦ νὰ σταθῶ καὶ θὰ κινήσω τὴν γῆν». Ἐκεῖνος ἐζήτησε τότε ἀπὸ τὸν Ἀρχιμήδην νὰ ἀποδείξῃ τὴν ἀλήθειαν τῶν λόγων του μὲ ἐν πείραμα. Τὸν ἐκάλεσε νὰ κινήσῃ μέγιστον βάρος διὰ μικρᾶς δυνάμεως. Ο Ἀρχιμήδης ἐδέχθη τὴν πρότασιν καὶ ἴδού τι ἔκαμεν:

Ο Ἰέρων διετήρει εἰς τὸν λιμένα τῶν Συρακουσῶν πλοῖα βάρους πολλῶν τόννων. Ο μαθηματικὸς ἐξέλεξεν ἑξ αὐτῶν τὸ βαρύτερον καὶ τὸ ἔσυρεν εἰς τὴν ξηράν, ἀλλὰ μὲ πολὺν κόπον καὶ τὴν βοήθειαν πολλῶν χειρῶν. Κατόπιν διέταξε

νὰ θέσουν εἰς αὐτὸ τὸ φορτίον καὶ τόσους ἄνδρας, ὅσους ἡδύνατο νὰ περιλάβῃ. Τότε, ἀφοῦ ἐκάθηγεν εἰς ἀπόστασιν ἀπὸ τοῦ πλοίου τούτου, ἔσυρε διὰ μάνης τῆς χειρὸς ἡσύχως τὸ ἄκρον τῆς μηχανῆς μὲ πολλὰς τροχαλίας. Καὶ ἔφερε τὸ πλοῖον πρὸς τὸ μέρος του. Ἀπὸ τὴν ἡμέραν ἐκείνην ὁ λαὸς τῶν Συρακουσῶν δὲν εἶχε καμιάν ἀμφιβολίαν περὶ τῆς ἐπιστήμης τοῦ σοφοῦ μηχανικοῦ.

Εἰς τὸν Ἀρχιμήδην ἀνήκει ἡ ἀνακάλυψις τῆς ἀρχῆς, καθ' ἥν «πᾶν σῶμα βυθιζόμενον εἰς ὑγρὸν χάνει τόσον βάρος, ὃσον εἶναι τὸ βάρος τοῦ ὑγροῦ, τὸ ὄποιον ἐκτοπίζει».

Τὴν ἀνακάλυψιν αὐτὴν ἔκαμεν ὡς ἔξης:

‘Ο Ίερων εἶχε παραδώσει εἰς χρυσοχόον ποσότητα χρυσοῦ, διὰ νὰ τοῦ κατεσκευάσῃ ἕνα στέφανον. Ὁ χρυσογένεις ἀφήρεσε μέρος τοῦ χρυσοῦ καὶ τὸ ἀντικατέστησε μὲ ἀργυρού τοῦ συντάξεως. Οὕτω κατεσκεύασε στέφανον, ὁ ὄποιος δὲν ἦτο ἐκ καθαροῦ χρυσοῦ, ἀλλὰ ἦτο μεῖγμα χρυσοῦ καὶ ἀργύρου. Ὁ Ίερων ὑπώπτευσε τὴν ἀπάτην. Δὲν ἤθελεν ὅμως νὰ γκλάσῃ τὸν στέφανον, διότι ἦτο ἀριστούργημα τέχνης. Προέτεινε λοιπὸν εἰς τοὺς φυσικοὺς καὶ μαθηματικοὺς νὰ λύσουν τὸ ἔξης πρόβλημα: «Χωρὶς νὰ πάθῃ τίποτε ὁ στέφανος, νὰ εύρεθῇ ἂν εἶναι κατεσκευασμένος ἀπὸ καθαρὸν χρυσὸν ἢ εἶναι μεῖγμα χρυσοῦ καὶ ἀργύρου. Καὶ ἂν εἶναι μεῖγμα, νὰ εύρεθῇ ἡ ποσότης τοῦ χρυσοῦ καὶ τοῦ ἀργύρου».

Τὸ πρόβλημα τοῦτο ἦτο παίγνιον διὰ τὸν Ἀρχιμήδην. Ἐξύγισε τὸν στέφανον ἐντὸς καὶ ἐκτὸς τοῦ ὄδατος. Παρετήρησεν δὲι ἔχανεν ἀπὸ τὸ βάρος του μέρος, τὸ ὄποιον ἀντεστοίχει ὅχι εἰς καθαρὸν χρυσόν, ἀλλὰ εἰς τὴν ἀναλογίαν τοῦ χρυσοῦ καὶ ἀργυροῦ, ποὺ ἀνεμείχθησαν. Διότι τὰ μέταλλα αὐτά, ὁ χρυσός καὶ ὁ ἀργυρός, ἔχουν διάφορον βάρος εἰς τούς ὅγκους.

Τὴν λύσιν τοῦ προβλήματος αὐτοῦ εὗρεν δὲ Ἀρχιμήδης, ὅταν εύρίσκετο εἰς τὸ λουτρόν. Καὶ ἡ παράδοσις ἀναφέρει ὅτι τόσον πολὺ ἐνεθουσιάσθη ἀπὸ τὴν λύσιν αὐτήν, ὡστε ἔξηλθε γυμνὸς ἀπὸ τὸ λουτρὸν καὶ ἔτρεγεν εἰς τὰς ὁδοὺς τῶν Συρακουσῶν φωνάζων: «Εὔρηκα! Εὔρηκα!».

Οὐαὶ τῷ Ἀρχιμήδης ἐφονεύθη τῷ 212 π.Χ. ὑπὸ Ρωμαίου στρατιώτου. Οἱ Ρωμαῖοι τότε ἐκυρίευσαν αἰφνιδίως τὰς Συρακούσας καὶ διέταξαν γενικὴν σφαγὴν τῶν κατοίκων. Οὐαὶ τῷ Ἀρχιμήδης ἐκάθητο εἰς τὴν δημοσίαν πλατεῖαν καὶ παρετίθει τὰ γεωμετρικὰ σχῆματα καὶ τοὺς κύκλους, τοὺς ὅποιους εἶχε χαράξει ἐπὶ τῆς ἄμμου, ὅτε ὁ Ρωμαῖος στρατιώτης ὥρμησεν ἐναντίον του. Οὐαὶ τῷ Ἀρχιμήδης τόσον ἦτο προσηλωμένος εἰς τὰ σχέδιά του, ὡστε ἐφώναξε: «Μή μου τοὺς κύκλους τάραττε!». Ο στρατιώτης ὑψώσε τὸ ξίφος καὶ τὸν ἐφόνευσε παρὰ τὴν ρητὴν διαταγὴν τοῦ στρατηγοῦ, ὅπως μὴ φονευθῇ ὁ Ἀρχιμήδης.

(Κατὰ διασκευὴν)

Ε. ΑΠΟ ΤΗΝ ΣΥΝΕΡΓΑΣΙΑΝ ΤΩΝ ΛΑΩΝ

134. ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΣ ΗΝΩΜΕΝΩΝ ΕΘΝΩΝ (Ο.Η.Ε.)

Ἐπὶ ἔξῃ την περίπου αἰματοκυλίετο ἡ ἀνθρωπότης κατὰ τὸν τελευταῖον δεύτερον παγκόσμιον πόλεμον. Ἀνυπολόγιστοι εἶναι αἱ ζημίαι καὶ αἱ καταστροφαὶ δι’ ὅλα τὰ Κράτη, ὅσα ἔλαβον μέρος εἰς αὐτόν.

Πόλεις καὶ χωρία μὲ τὰς οἰκίας, τὰ μεγάλα δημόσια οἰκοδομήματα, τὸν ναούς, τὰ διδακτήρια, τὰ ἐργοστάσια μετεβλήθησαν ἐκ τῶν βομβαρδισμῶν εἰς σωροὺς ἐρειπίων. Ατμομηχαναί, ἐπιβατηγὰ καὶ φορτηγὰ σιδηροδρομικὰ βαγόνια κατεστράφησαν ἡ παρεδόθησαν εἰς τὸ πῦρ. Σιδηροδρομικὰ γέφυραὶ ἀνετινάχθησαν. Δρόμοι ἀνεσκάφησαν. Λιμένες κατεγώσθησαν μὲ πλοῖα βυθισμένα ἐντὸς αὐτῶν. Βουνά καὶ λόφοι ἀπεγυμνώθησαν ἀπὸ τὸ πρᾶσινον. Τὰ ζῷα, τὰ ὄποια βοηθοῦν τὸν ἀνθρωπὸν εἰς τὰς ἐργασίας του ἡ γρησιμεύουν ὡς τροφή του, σιγὰ σιγὰ ἡφανίσθησαν.

Ἐκατομμύρια εἶναι οἱ στρατιῶται, οἵτινες ἐφονεύθησαν εἰς τὰς μάχας ἡ ἀπέθανον ἀπὸ τὰς κακουγίας, τὸ ψυχος, τὴν πεῖναν, τὰς στερήσεις. Πολλοὶ ἡκρωτηριάσθησαν καὶ ἔμειναν ἀνάπτηροι, χωρὶς νὰ δύνανται νὰ ἐργασθοῦν.

Ἄλλ’ ἐκτὸς τῶν ὑλικῶν ἡ ἀνθρωπότης εἶχε καὶ μεγάλας ἥθικας ζημίας. Ἐμειδόθη ἡ ἀξία, τὴν ὄποιαν ἔχει ἡ ζωὴ τοῦ ἀνθρώπου. Ἐχαλαρώθη ὁ σεβασμὸς τοῦ πολίτου πρὸς τὸν νόμον, ὁ σεβασμὸς τῶν παιδίων πρὸς τοὺς γονεῖς, τοὺς διδασκάλους καὶ τοὺς ἡλικιωμένους ἀνθρώπους. Ἐκλονίσθησαν τὰ θεμέλια τῆς οἰκογενείας. Ἐκλονίσθη ἡ ἐντιμότης, ἡ φιλαλήθεια, ἡ δικαιοσύνη, ἡ φιλία. Εἰς τὴν ψυχὴν τῶν ἀνθρώπων ἐνεφάλευσε τὸ ψεῦδος, ἡ ἀπάτη, τὸ μῖσος καὶ ἡ δίψα τῆς καταστροφῆς.

‘Η φρίκη τοῦ πολέμου μὲ τὰς μεγάλας καὶ ἀνυπολογίστους ζημίας καὶ καταστροφὰς συνεκίνησεν ὅλους τοὺς λαούς τῆς γῆς.

Διὰ τοῦτο ἀντιπρόσωποι 51 Ἐθνῶν συνῆλθον κατ’ ἐντολὴν τῶν κυβερνήσεών των, κατὰ τὸν Ἰούνιον τοῦ 1945, εἰς τὸν “Ἄγιον Φραγκίσκον τῆς Ἀμερικῆς καὶ ἀπεφάσισαν νὰ ἔνωθοῦν αἱ δυνάμεις τῶν Ἐθνῶν τούτων, διὰ νὰ δημιουργηθῇ μία παγκόσμιος ὁργάνωσις, μὲ σκοπὸν νὰ ἔξασταχλισθῇ εἰς τὸ μέλλον ἡ εἰρήνη τοῦ κόσμου.

Πρὸς τοῦτο ὑπέγραψαν οἱ ἀντιπρόσωποι οὗτοι τὸν καταστατικὸν γάρτην, ὃστις ἐρρύθμισε τὸν Ὁργανισμὸν τῶν Ἡνωμένων Ἐθνῶν (O. H. E.). Κατὰ δὲ τὸν Ὁκτώβριον τοῦ 1945 ὁ O.H.E. ἐκαμεν ἔναρξιν τῶν ἐργασιῶν του. Συνῆλθον δηλαδὴ οἱ ἀντιπρόσωποι τῶν Ἡνωμένων Ἐθνῶν εἰς συνέλευσιν καὶ ἤρχισαν νὰ συζητοῦν πῶς θὰ λυθοῦν τὰ διεθνῆ ζητήματα μὲ εἰρηνικὰ μέσα.

‘Ιδού τέ ἐκήρυξαν τὰ ‘Ἡνωμένα’ Ἐθνη εἰς ὅλον τὸν κόσμον μὲ τὴν κοινήν των συμφωνίαν, τὴν ὄποιαν ὑπέγραψαν οἱ ἀντιπρόσωποι των:

‘Ημεῖς οἱ λαοὶ τῶν ‘Ἡνωμένων’ Ἐθνῶν ἀπεφασίσαμεν νὰ ἐπιδιώξωμεν μὲ κοινὰς προσπαθείας τὰ ἔζης:

— Νὰ διαφυλάξωμεν τὰς μελλούσας γενεᾶς ἀπὸ τὴν κατάρχην τοῦ πολέμου, ὁ ὄποιος δύο φοράς ἐντὸς μιᾶς γενεᾶς ἐπροξένησεν ἀνεκδιήγητον δυστυχίαν εἰς τὴν ἀνθρωπότητα.

— Νὰ βοηθήσωμεν νὰ διατηρηθῇ ἡ δικαιοσύνη καὶ ὁ σεβασμὸς πρὸς τὰς ὑπογρεώσεις μας, τὰς ὄποιας ἀναλαμβάνομεν μὲ διεθνεῖς συμβάσεις.

— Νὰ προαγάγωμεν τὴν κοινωνικὴν πρόοδον καὶ νὰ δημιουργήσωμεν καλυτέρους ὅρους ζωῆς μὲ μεγαλυτέρων ἐλευθερίαν.

- Διὰ νὰ ἐπιτύχωμεν αὐτὰ εῖμεθι ἀποφασισμένοι :
- νὰ ἐπιδείξωμεν ἀνογὴν καὶ νὰ ζήσωμεν δόμοῦ ἐν εἰρήνῃ ως καλοὶ γείτονες,
 - νὰ ἐνώσωμεν τὰς δυνάμεις μας, διὰ νὰ διατηρήσωμεν τὴν διεθνῆ εἰρήνην καὶ ἀσφάλειαν,
 - νὰ ἀποφύγωμεν πολέμους καὶ νὰ μὴ γρηγοριοποιήσωμεν ἔνοπλον δύναμιν παρὰ μόνον εἰς τὴν περίπτωσιν κοινοῦ συμφέροντος.

Ἡ ἔδρυσις τοῦ Ο. Η. Ε. καὶ αἱ ἀρχαὶ, τὰς ὁποίας ἐκήρυξε, μᾶς ὑπενθυμίζουν τὴν ιστορίαν τῶν ἀρχαίων Ἑλληνικῶν ἀμφικτιονιῶν, αἱ ὁποῖαι ἐπεδίωξαν νὰ ἐξασφαλίσουν διὰ τῆς ἐνώσεως γειτονικῶν πόλεων τὰ κοινὰ των συμφέροντα. Μᾶς ὑπενθυμίζουν ἀκόμη, τὴν ἀπόπειραν τοῦ Περικλέους νὰ συγκροτήσῃ πανελλήνιον συνέδριον εἰς τὰς Ἀθήνας, διὰ νὰ συζητηθῇ πῶς θὰ ἐξασφαλισθῇ ἡ εἰρήνη καὶ ἡ ἐλευθερία τῶν θαλασσῶν.

Τὰ 51 "Εθνη, τὰ ὄποια ὑπέγραψαν εἰς "Αγιον Φραγκίσκον τῆς Ἀμερικῆς τὴν κοινὴν συμφωνίαν καὶ ἐπεκύρωσαν αὐτήν, εἰναι τὰ ἔξης:

Αἴγυπτος	Γουατεμάλα
Αιθιοπία	Δανία
Αἰτή	Δομινικανή Δημοκρατία
Αργεντινή	Ἐλλάς
Αύστραλία	"Ενωσις Ρωσικῶν Σοβιετικῶν Δημοκρατιῶν
Βέλγιον	'Ην. Πολιτεῖαι Β. Ἀμερικῆς
Βενεζουέλα	Ινδίαι
Βολιβία	Ιράκ
Βραζιλία	Ιράν
Γαλλία	Ισημερινός
Γιουγκοσλαβία	

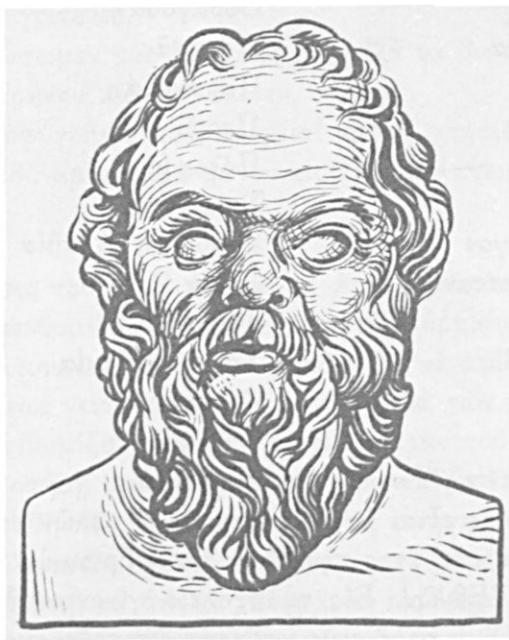
Καναδᾶς	‘Ολλανδία
Κίνα	Ούκρανία
Κολομβία	Ούραγουάη
Κόστα - Ρίκα	Παναμᾶς
Κούβα	Παραγουάη
Λευκορωσία	Περού
Λίβανος	Πολωνία
Λιβερία	Σαλβαντόρ
Λουξεμβούργον	Σαουδική Αραβία
Μεγάλη Βρεττανία	Συρία
Μεξικόν	Τουρκία
Νέα Ζηλανδία	Τσεχοσλοβακία
Νικαράγουα	Φιλιππίναι
Νορβηγία	Χιλή
Νοτιοαφρικανική "Ενωσις	Χονδούρα.

‘Η ‘Ελλὰς είναι ἐκ τῶν ἰδρυτικῶν μελῶν τοῦ Ο.Η.Ε. καὶ ἔορτάζει κατ’ ἔτος τὴν 24ην Οκτωβρίου ὡς ἡμέραν τῶν Ήνωμένων Εθνῶν. Εἰς τὰ σχολεῖα γίνονται διμιλίαι ὑπὸ τῶν διδασκάλων πρὸς τοὺς μαθητὰς διὰ τοὺς σκοπούς, τοὺς ὅποίους ἔχει ὁ Ο.Η.Ε., πῶς δηλονότι θὰ ἔξασφαλισθῇ ἡ εἰρήνη εἰς τὸν κόσμον καὶ θὰ εὐτυχήσῃ ἡ ἀνθρωπότης.

Θεόδωρος Παρασκευόπουλος

ΣΤ. ΑΠΟ ΤΑΣ ΑΣΧΟΛΙΑΣ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ

135. Ο ΣΩΚΡΑΤΗΣ ΥΠΕΡ ΤΗΣ ΓΕΩΡΓΙΑΣ

‘Ο σοφώτατος Σωκράτης ίδοù τί ἔλεγε διὰ τὴν γεωργίαν:

Καὶ οἱ πτωχοὶ καὶ οἱ πλούσιοι δύνανται νὰ ἀσχολοῦνται εἰς τὴν γεωργίαν, διότι ὅχι μόνον φέρει πλοῦτον, ἀλλ’ εἶναι συγχρόνως εὐχάριστος καὶ διασκεδαστική. Μᾶς συνηθίζει νὰ ὑπομένωμεν καὶ τοὺς κόπους καὶ τὸ ψῆχος καὶ τὴν θερμότητα, νὰ σηκωνώμεθα πρωὶ καὶ νὰ περιπατῶμεν πολὺ. Τοιουτοτρόπως ἐνδυναμώνει τὸ σῶμα καὶ μᾶς αχθιστῷ ὑγιεῖς, εὐρώστους καὶ ἵκανοὺς πρὸς ὑπεράσπισιν τῆς ἀγαπητῆς πατρίδος. Τὰ ψυχρὰ ὕδατα τῆς ἐξοχῆς, οἱ σύνδενδροι

καὶ σκιεροὶ τόποι καὶ ὁ δροσερὸς καὶ καθαρὸς ἀὴρ ὅχι μόνον
ὑγείαν ἀλλὰ καὶ τέρψιν προξενοῦν εἰς τοὺς γεωργούς. Εἶναι
δὲ ἀδύνατον ἐλεύθερος ἄνθρωπος νὰ εὕρῃ ὡφελιμωτέραν καὶ
τερπνοτέραν ἀσχολίαν.

Ἡ γεωργία διδάσκει τὴν ἀγάπην τῆς ἑργασίας καὶ τὴν
δικαιοσύνην τοῦ Θεοῦ. Διότι οἱ μὲν κόποι τοῦ ἐπιμελοῦς γε-
ωργοῦ πλουσίως ἀνταμείβονται, ἡ δὲ ὀκνηρία τοῦ ἀμελοῦς
τιμωρεῖται μὲ τὴν δυστυχίαν του. Διδάσκει ἡμᾶς καὶ τὰ
καλὰ τῆς ἐνώσεως καὶ τὴν ἀνάγκην τῆς ἀμοιβαίας βοηθείας.
Δικαίως δὲ ἐπωνομάσθη μήτηρ καὶ ὅλων τῶν ἄλλων τε-
χνῶν. Διότι, ὅταν ἡ γεωργία ἐνός τόπου ἀκμάζῃ, ἀκμάζουν
καὶ αἱ ἄλλαι τέχναι. "Οπου ἡ γεωργία παραμελεῖται, ἐκεῖ
καὶ αἱ ἄλλαι τέχναι εἰναι εἰς κακὴν κατάστασιν.

136. ΤΟ ΕΜΠΟΡΙΟΝ

"Οταν ὁ ἄνθρωπος ἥτο ἄγριος καὶ ἀπολίτιστος, τότε
ὅ, πι ἔχειάζετο διὰ νὰ συντηρηθῇ καὶ νὰ ζήσῃ τὸ ἐλάμβα-
νεν ἀπὸ τὴν φύσιν. Μὲ τὸ δέρμα τοῦ ζώου, τὸ δόποῖον
φονεύει, καλύπτει τὴν γυμνότητά του. Ἡ δὲ σάρξ τοῦ φο-
νευομένου ζώου χορηγεῖ εἰς αὐτὸν τὴν πρωτίστην τρο-
φήν του. Τὸ πλησίον δάσος δίδει εἰς αὐτὸν ξύλα, διὰ νὰ
στήσῃ τὴν καλύβην του, πυκνὸν φύλλωμα, διὰ νὰ τὴν στε-
γάσῃ, καὶ πλῆθος ἀγρίων καρπῶν, διὰ νὰ ποικίλη τὸ ἄχαρι
γεῦμά του.

"Αμα ὅμως ὁ ἄνθρωπος ἡμερωθῇ καὶ μορφωθῇ, δηλαδὴ
πολιτισθῇ, μεταβάλλει τὴν ζωὴν του.

Δὲν τοῦ εἰναι ἀρκετὰ τὰ πρῶτα αὐτὰ φυσικὰ ἐφόδια,
τὰ πρωτογενῆ, οὔτε ἀρκεῖται εἰς τὴν ἀπλῆν καὶ ἀκατέργαστον
τροφήν του. Ζητεῖ νὰ εὕρῃ ἀσυλον ἀσφαλέστερον, ἐνδύματα
καλύτερα, φαγητὰ δρεκτικώτερα καὶ περισσότερον εύκολο-

χώνευτα. "Αν καὶ αἱ νέαι αὗται ἀνάγκαι του δὲν εἶναι καὶ τόσον μεγάλαι, βλέπει ὅμως ὅτι μερικὰ πράγματα δὲν ἡμπορεῖ νὰ τὰ προμηθευθῇ μόνος του. Καὶ ζητεῖ τότε τὴν συνδρομὴν καὶ βοήθειαν τῶν ὄμοίων του.

'Αλλὰ δὲν ἀρκεῖ τοῦτο μόνον. 'Αφοῦ δὲ ἁνθρωπος ἐθεράπευσε τὰς πρώτας ἀνάγκας του, ἀλλαι ἀνάγκαι παρουσιάζονται εἰς αὐτόν. 'Ο ἄγριος ἐνεδύετο τὸ δέρμα τῆς ἐλάφου ἢ τῆς ἄρκτου. 'Ο πολιτισμένος ὅμως ἀντικαθιστᾷ τὴν ἐνδυμασίαν αὐτὴν διὰ τοῦ μαλλίνου ὑφάσματος, δηλαδὴ διὰ τοῦ ἔριου τῶν ζφων, τὸ δόπιον γνέθει καὶ ὑφάλνει.

Βραδύτερον εἰς τὸ μοναδικὸν αὐτὸν ἐνδυμα προσθέτει καὶ ἄλλα. Χρειάζεται εἰς αὐτὸν χιτών, ὑποκάμισον ἐκ λίνου ἢ βάμβακος, μάλλινον ἢ μετάξινον, περιπόδιον, ὑποδήματα ἐκ δέρματος κατεσκευασμένα, περισκελίς, πῖλος ἀδιάβροχος καὶ χίλια ἄλλα πράγματα.

Δὲν δύναται πλέον νὰ διαμείνῃ ἐντὸς τρώγλης ἢ καλύβης. 'Η κατοικία του θὰ εἶναι ἀπὸ ξύλα καὶ ἔπειτα ἀπὸ λίθους ἢ ὀπτοπλίνθους, θὰ ἔχῃ πολλὰ διαμερίσματα ἢ χωριστὰ δωμάτια. Θὰ εἶναι κτισμένη διὰ μεγαλυτέρων ἀσφαλειῶν ἐπὶ στερεῶν θεμελίων ἢ, διὰ νὰ εἶναι περισσότερον ὕγιεινή, τὴν κτίζει ὑπεράνω θολωτοῦ ὑπογείου.

'Η κλίνη του ἄλλοτε ἀπετελεῖτο ἀπὸ ξηρὰ φύλλα δένδρων. Τώρα ἔχει στρωμάτις, σινδόνας, προσκεφάλαια, κλινοσκεπάσματα καὶ τὰ λοιπὰ χρειώδη.

'Ο ἁνθρωπος αὐτὸς δὲν εἶναι πλέον ίκανὸς νὰ κατασκευάσῃ μόνος του ὅλα αὐτὰ τὰ πράγματα, τῶν ὄποίων ἔχει ἀνάγκην. Κατασκευάζει μερικὰ ἔξ αὐτῶν, τὰ ὑπόλοιπα ὅμως τὰ ζητεῖ ἀπὸ φίλους του καὶ ἀπὸ τοὺς γείτονάς του. Καὶ ὅσα τοῦ περισσεύουν καὶ εἶναι ἄχρηστα εἰς αὐτὸν ἀνταλλάσσει μὲ ὅσα περισσεύουν εἰς ἄλλους.

'Ο Πέτρος καλλιεργεῖ τὴν ἀμπελόν του καὶ παράγει

οίνον. 'Ο Παῦλος καλλιεργεῖ τὸν ἀγρόν του καὶ παράγει σῦτον. 'Ο Παῦλος δίδει εἰς τὸν Πέτρον τρία κιλὰ σίτου καὶ λαμβάνει εἰς ἀνταλλαγὴν ἔξι κιλὰ οἴνου.

'Η ἀμοιβαία αὐτὴ δόσις λέγεται ἀνταλλαγή, δηλαδὴ μία πρᾶξις, διὰ τῆς ὥποιας ἀνταλλάσσει τις ἀπ' εὐθείας ἐν προϊόντων ἀντὶ ἄλλου προϊόντος τῆς ἴδιας ἀξίας. 'Η ἀνταλλαγὴ αὕτη ἔχει σκοπὸν νὰ προμηθεύσῃ καὶ εἰς τοὺς δύο ἔκεινο, τοῦ ὅποιου ἔχουν ἀνάγκην. "Εκαστος λαμβάνει τὸ πρᾶγμα, τὸ ὅποιον τοῦ λείπει, καὶ δίδει ἔκεινο, τὸ ὅποιον τοῦ περισσεύει. 'Ενεργεῖ μίαν καλὴν πρᾶξιν διὰ τὸν ἑαυτόν του. 'Η ἀνταλλαγὴ αὕτη εἶναι ὡφέλιμος καὶ διὰ τοὺς δύο.

'Αλλὰ καὶ αὕτη, ὅσον προχωρεῖ ὁ χρόνος, δὲν ἐπαρκεῖ εἰς τὸν πολιτισμένον ἄγθρωπον. Διότι, διὰ νὰ ἐπιτύχῃ ὁ ἀνθρώπος ὅ, τι τοῦ εἶναι ἀπαραίτητον, πρέπει νὰ εὔρῃ αὐτὸ ἔτοιμον καὶ ἀμέσως νὰ παραδοθῇ εἰς αὐτόν. Τοῦτο δμως συνήθως δὲν συμβαίνει. Εἶμαι ἀμπελουργός καὶ διὰ τὸν τρυγητὸν ἔχω τὴν ἀνάγκην π.γ. ἐνὸς κάδου. Διὰ νὰ τὸν ἀποκτήσω, προσφέρω εἰς τοὺς γείτονάς μου δέκα βαρέλια οἴνου, τὰ ὅποια πολλοὶ θὰ τὰ ἥθελον. 'Αλλὰ κανεὶς ἀπὸ αὐτοὺς δὲν ἔχει τοιοῦτον κάδον. 'Εδῶ ή ἀνταλλαγὴ εἶναι ἀδύνατος, διότι ἐλλείπει τὸ ἀνταλλάξιμον ἀντικείμενον.

"Αληγ ἀδυναμία. 'Εγὼ τρέφω βοῦς, σεῖς τρέφετε πρόβατα. Εἰς βοῦς ἴδικός μου ἀξίζει ὀκτὼ πρόβατα ἴδικά σας. 'Εὰν ἔχω ἀνάγκην ὀκτὼ προβάτων, σᾶς προσφέρω ἕνα βοῦν καὶ κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον ἡ ἀνταλλαγὴ ἐπιτυγχάνεται εύκολως. 'Αλλ' ἔὰν μοῦ χρειάζεται ἐν καὶ μόνον πρόβατον, δὲν δύναμαι νὰ σᾶς προσφέρω τὸ ἐν ὅγδοον τοῦ βοός μου. 'Εδῶ πάλιν ἡ ἀνταλλαγὴ εἶναι ἀδύνατος, διότι δὲν ὑπάρχει ἀντικείμενον δυνάμενον νὰ διαιρεθῇ.

Εἰς βοῦς ἀξίζει ὀκτὼ πρόβατα. 'Ο κάτοχος τοῦ βοός δὲν δύναται, χωρὶς θυσίαν μεγάλην, νὰ ἀνταλλάξῃ τὸν ἴδικόν

του βοῦν μὲ ἐν πρόβατον ξένου. Εἶναι λοιπὸν ἀδύνατον νὰ προμηθευθῇ ἐν πρόβατον διὰ τῆς ἀνταλλαγῆς. Μεταξὺ ὅμως τοῦ βοῦ καὶ τοῦ προβάτου δύναται νὰ εἶναι ἐν κοινὸν μέτρον.

Ἐάν δὲν ὑπῆρχεν ἐν τοιοῦτον μέτρον, ἔπρεπε νὰ εὔρεθῇ. Τοῦτο ἔπραξαν οἱ ἄνθρωποι καὶ ἐπενόησαν τὸ νόμισμα, τὸ ὅποῖον εἶναι ἐν μέτρον τῆς ἀξίας τῶν εἰδῶν δι' ὅλους.

Μὲ τὸν χρυσὸν ἡ μὲ τὸν ψήρυφον, μέταλλα πολύτιμα, διότι εἶναι σπάνια, κατεσκεύασαν μικρὰ στρογγυλὰ τεμάγια. Εἶχον διαφορετικὸν μέγεθος, διαφορετικὸν βάρος καὶ διαφορετικὴν ἀξίαν. π.χ. ἐνὸς φράγκου, δύο, πέντε, δέκα, εἴκοσι φράγκων καὶ οὕτω καθεξῆς. Καὶ τὰ μετάλλινα αὐτὰ νομίσματα χρησιμεύουν ὡς μέτρον μεταξὺ διαφόρων ἐμπορευμάτων. Εἰς βοῦς π.χ. ἀξίζει 200 τοικῦντα μονόφραγκα, ἐν πρόβατον ἀξίζει 25. Ὁ Πέτρος δὲν ἤμπορει ν' ἀνταλλάξῃ ἀπ' εὐθείας τὸν βοῦν αὐτοῦ μὲ ἐν πρόβατον τοῦ Παύλου. Ἄλλα τί κάμνει; Λαμβάνει 25 νομίσματα τοῦ ἐνὸς φράγκου, δίδει αὐτὰ εἰς τὸν Παῦλον καὶ λαμβάνει παρ' αὐτοῦ τὸ πρόβατον, τὸ ὅποῖον ἐζήτει. Ὁ Παῦλος ἐπώλησε τὸ πρόβατόν του, ὁ δὲ Πέτρος τὸ ἡγρόβασεν. Ἡ ἀγοραπωλησία ἡ, ἀπλούστερον, ἡ πώλησις ἀντικατέστησε τὴν ἀνταλλαγῆν. Ἰδοὺ ἡ πρώτη πρόοδος.

Είμαι ἀμπελουργὸς καὶ ἔχω ἀνάγκην ἐνὸς δογχείου. Πιλῶν λιανικῶς οἶνον, ἔχω ἀνάγκην φιαλῶν καὶ πωμάτων. Θέλω νὰ προμηθευθῶ ταῦτα διὰ τῆς ἀνταλλαγῆς καὶ προσφέρω οἶνον. Οὓδεις ὅμως τῶν γνωρίμων μου ἔχει φιάλας ἡ πώματα. Τί νὰ κάμω; "Ἄλλοι ἄνθρωποι τότε, λιανοπωλατοί, θέτουν εἰς τὴν διάθεσίν μου τὰ ἀντικείμενα, τὰ ὅποια ζητῶ. Οἱ ἄνθρωποι οὗτοι εἰς πτωχὴ μέρη, ὅπου δὲν ὑπάρχουν ὄδοι, εἶναι γυρολόγοι καὶ μεταφέρουν παντὸς εἰδούς ἐμπορεύματα μικροῦ βάρους καὶ ὅγκου. Ταξιδεύουν ἀπὸ τόπου εἰς τόπου

καὶ πηγαίνουν ἀπὸ θύρας εἰς θύραν, προκαλοῦντες τὸν ἀγοραστήν.

“Ολαι αὐταὶ αἱ πράξεις τῆς ἀγορᾶς καὶ τῆς πωλήσεως τῶν διαφόρων εἰδῶν εἰναι τὸ λεγόμενον ἐμπόριον καὶ οἱ πωλοῦντες αὗτὰ λέγονται ἔμποροι. “Οταν ὅμως τὰ διάφορα προϊόντα δὲν εἰναι εὔχολον νὰ μεταφέρωνται ἀπὸ τόπου εἰς τόπον, τότε εἰς τὰς προωδευμένας πόλεις καὶ χώρας συγκεντρώνονται τὰ ἐμπορεύματα εἰς ἐμπορικὰ καταστήματα, εἰς ἀποθήκας ἢ εἰς ὑπόστεγα. Καὶ ἐκεῖ περιμένουν τοὺς πελάτας, τοὺς ἀγοραστάς, νὰ προσέλθουν καὶ ἀγοράσουν ἐξ αὐτῶν. Οἱ ἔμποροι αὗτοί, ἀναλόγως τῶν μεγάλων ἢ μικροτέρων ἐργασιῶν των, λέγονται μεγαλέμποροι, μικρέμποροι ἢ μεταπράται.

Ἐξ ὅσων ἐμάθομεν περὶ τοῦ ἐμπορίου βλέπομεν ὅτι τὸ ἐμπόριον ἐγεννήθη μαζὶ μὲ τὸν πολιτισμὸν τῶν ἀνθρώπων· πρὸ τοῦ πολιτισμοῦ ἐμπόριον δὲν ὑπῆρχεν.

«Τὸ ἐμπόριον»

Σπυρίδων Λοβέρδος (διασκευὴ)

Ἡ ναυτιλία, δηλαδὴ ἡ κατὰ θάλασσαν συγκοινωνία, ἦτο γνωστὴ ἀπὸ τῶν ἀρχαιοτάτων χρόνων. Καὶ συνετέλεσε μεγάλως εἰς τὴν ἀνάπτυξιν τοῦ ἐμπορίου καὶ τὴν διάδοσιν τοῦ πολιτισμοῦ.

Κατ' ἀρχὰς ἡ ναυτιλία περιωρίζετο εἰς τὴν διὰ μικρῶν πλοίων συγκοινωνίαν, τὴν ἀκτοπλοΐαν, καὶ εἰς τὴν διὰ τῶν ποταμῶν καὶ λιμνῶν συγκοινωνίαν, διότι ἡ κατασκευὴ καταλλήλων πλοίων ἦτο ἀτελής.

Βαθμηδὸν ὅμως ἐναυπηγήθησαν μεγαλύτερα πλοῖα, μὲ τὰ ὄποια οἱ ἁνθρώποι ἤδυναντο νὰ ἐπιχειροῦν μεγαλύτερα ταξίδια. Τὰ ταξίδια αὐτὰ δὲν εἶχον μόνον ἐμπορικούς, ἀλλὰ πολλάκις καὶ πολεμικούς σκοπούς.

Κατὰ τὴν παλαιὰν ἐποχὴν διεκρίθησαν ὡς τολμηροὶ ναῦται οἱ Φοίνικες, οἱ Καρχηδόνιοι καὶ οἱ "Ἐλληνες. Κατὰ τὸν μεσαίωνα καὶ βραδύτερον ἀκόμη εἶχον τὴν ὑπεροχὴν εἰς τὴν θάλασσαν ἡ Βενετία καὶ ἡ Γένουα μὲ τὸ μέγα ἐμπορικὸν καὶ πολεμικὸν ναυτικόν των.

Σπουδαίαν πρόοδον εἰς τὴν ναυτιλίαν ἔπειφερεν ἡ εὔρεσις τῆς ναυτικῆς πυξίδος. Ἡ πυξίς εἶναι ἐν ἐργαλεῖον, τὸ ὄποιον δεικνύει τὰ σημεῖα τοῦ ὁρίζοντος. Δι' αὐτοῦ οἱ ναυτικοὶ εύρισκουν ἀσφαλῶς τὴν διεύθυνσιν, τὴν ὄποιαν ὄφείλουν νὰ ἀκολουθήσουν κατὰ τὸν πλοῦν.

Τὸ κύριον μέρος τῆς ναυτικῆς πυξίδος εἶναι ἡ μαγνητικὴ βελόνη. Αὕτη στηρίζεται ἐπὶ κατακορύφου λέξονος καὶ δύναται νὰ κινῆται ἐλευθέρως. Καὶ ἔχει τὴν ιδιότητα νὰ λαμβάνῃ τοιαύτην θέσιν, ὥστε τὸ ἐν ἄκρον αὐτῆς νὰ διευθύνεται πρὸς βορρᾶν καὶ τὸ ἄλλο πρὸς νότον. Τοποθετεῖται ἐπὶ κυκλικοῦ πίνακος, τοῦ ὄποιου ἡ περιφέρεια διαιρεῖται εἰς 32 ἵσα μέρη, ἐπὶ τῶν ὄποιων σημειοῦνται τὰ 32 σημεῖα τοῦ ὁρίζοντος.

Διὰ τοῦ ἐργαλείου τούτου ὁ ναυτικὸς γνωρίζει ἀκριβῶς εἰς ποῖον μέρος τοῦ ἀνοικτοῦ πελάγους εύρισκεται ὁ βορρᾶς καὶ πρὸς ποῖον ὁ νότος. Γνωρίζει ἀκόμη καὶ πάντα τὰ λοιπὰ σημεῖα τοῦ δρίζοντος.

Τὸ γρηγοριώτατον αὐτὸν ναυτικὸν ἐργαλεῖον εἰσήγαγεν εἰς τὴν Εὐρώπην ὁ Ἰταλὸς Φλάβιος Τζιόγια περὶ τὰς ἀρχὰς τοῦ 14ου αἰώνος μ. Χ.

Ἐπίσης συνετέλεσε μεγάλως εἰς τὴν πρόοδον τῆς ναυτιλίας ἡ ἐφεύρεσις τῆς ἀτμομηχανῆς, τῆς ὁποίας πρῶτος ἐφεύρετης είναι ὁ ἀρχαῖος "Ἐλλην μαθηματικὸς καὶ μηχανικὸς" Ἡρων ὁ Ἀλεξανδρεύς. Πρὸ τῆς πρώτης είκοσαετίας τοῦ δεκάτου ἑνάτου αἰώνος, τὰ πλοῖα ἦσαν μόνον ίστιοφόρα. Καὶ δὲν ἤδυναντο νὰ ταξιδεύσουν παρὰ ὅτε ἔπνεεν ἄνεμος καὶ μάλιστα εύνοϊκός.

Διὰ τοῦτο τὰ ίστιοφόρα πλοῖα χρειάζονται πολλάκις πολλὰς ἡμέρας δι' ἀπόστασιν, τὴν ὁποίαν τὰ ἀτμόπλοια δύνανται εἰς διλγας μόνον ὥρας νὰ διαπλεύσουν.

Οἱ κίνδυνοι τῆς θαλάσσης είναι μεγαλύτεροι κατὰ τὴν νύκτα. "Ενεχα τοῦ ἐπικρατοῦντος σκότους ὁ πλοίαρχος δὲν βλέπει νὰ διευθύνῃ ἀσφαλῶς τὸ πλοῖον. Τὸ κακὸν ἐμετριάσθη κατὰ πολὺ διὰ τῶν φάρων, οἱ ὁποῖοι ἀνηγέρθησαν κατ' ἀποστάσεις εἰς τὰς παραλίας καὶ ιδίως εἰς θέσεις ἐπικινδύνους. Οὕτως οἱ θαλασσοπόροι ὀδηγοῦνται κατὰ τὰς σκοτεινὰς νύκτας καὶ προφυλάσσονται ἀπὸ τοὺς κινδύνους.

Μεταξὺ τῶν κρατῶν, τῶν ὁποίων ἡ ναυτιλία ἔκαμε μεγάλας προδόους, κατατάσσεται καὶ ἡ Ἑλλάς. Τὰ ἐμπορικά μας πλοῖα διαγνωίζονται εἰς πολλοὺς λιμένας μὲ τὰ πλοῖα τῶν μεγάλων κρατῶν. Καὶ οἱ διεσπαρμένοι "Ἐλληνες εἰς ὅλην τὴν γῆν βλέπουν μὲ ἀπερίγραπτον χαρὰν τὴν ὥραίν μας κυανόλευκον σημαίαν ἐπὶ τῶν ἐρχομένων πλοίων.

(Κατὰ διασκενήρ)

138. ΠΑΙΔΙ ΜΟΥ, ΩΡΑ ΣΟΥ ΚΑΛΗ!

Φουρτούνιασεν ἡ θάλασσα και βουρκωθῆκαν τὰ βουνά!
Εἶναι βουβά τ' ἀγδόνια μας και τὰ οὐράνια σκοτεινά
κι ἡ δόλια μου ματιὰ θολή.
Παιδί μου, ώρα σου χαλή!

Εἶναι φωτιὰ τὰ σπλάγχνα μου και τὸ κορμί μου παγωνιά!
Σαλεύει ὁ νοῦς μου σὰν δεντρί, ποὺ στέκει ἀντίκρυ στὸν γιονιά
και εἶναι ξέβαθο πολύ.
Παιδί μου, ώρα σου χαλή!

Βουζει τὸ κεφάλι μου σὰν τοῦ χειμάρρου τὴ βοή!
Λιποθυμᾶ ἡ καρδούλα μου και μοῦ ἐκόπηκε ἡ πνοή,
στὸ θύερνό σου τὸ φιλί.
Παιδί μου, ώρα σου χαλή!

«Ατθίδες αὔρα!»

Γεώργιος Βιζηνηνός

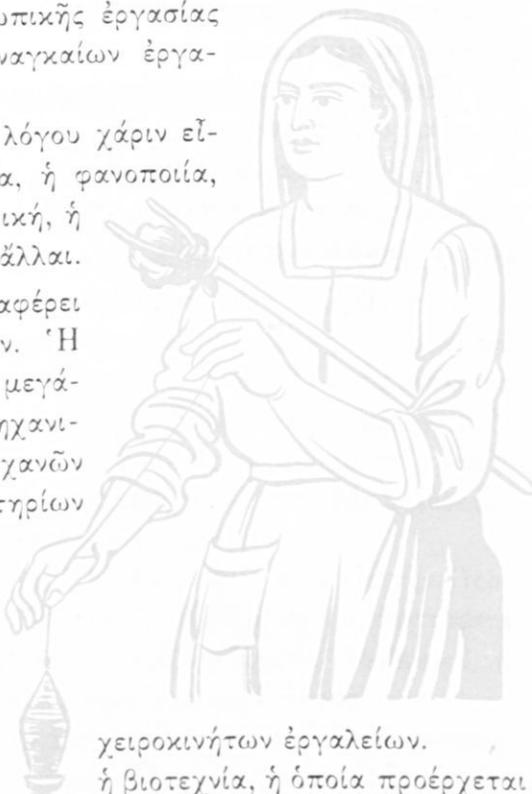
139. Η BIOTEXNIA KAI Η OIKOTEXNIA

Τὰ περισσότερα ἐκ τῶν προϊόντων τῆς φύσεως, διὰ νὰ γίνουν χρησιμώτερα εἰς τὴν καθημερινὴν ζωήν, πρέπει νὰ μεταβληθοῦν διὰ τῆς τέχνης τοῦ ἀνθρώπου.

Ἡ βιοτεχνία τώρα περιλαμβάνει ὅλας ἐκείνας τὰς τέχνας, αἱ ὁποῖαι μεταβάλλουν τὰ προϊόντα τῆς φύσεως εἰς χρησιμα διὰ τὸν βίον ἀντικείμενα. Καὶ ἡ μεταβολὴ αὐτὴ δὲν γίνεται διὰ τῆς χρησιμοποιήσεως μεγάλων μηχανῶν, ἀλλ' ἀπλῶς διὰ τῆς προσωπικῆς ἐργασίας τεχνιτῶν καὶ τῶν ἀναγκαίων ἐργαλείων.

Τοιαῦται τέχναι λόγου χάριν εἰναι ἡ ὑποδηματοποιία, ἡ φανοποιία, ἡ ραπτική, ἡ ξυλουργική, ἡ ἀγγειοπλαστική καὶ ἄλλαι.

Ἡ βιοτεχνία διαφέρει ἀπὸ τὴν βιομηχανίαν. Ἡ βιομηχανία παράγει μεγάλας ποσότητας βιομηχανικῶν προϊόντων διὰ μηχανῶν καὶ μηχανικῶν κινητηρίων δυνάμεων. Ἡ βιοτεχνία παράγει μικρὰς σχετικῶς ποσότητας πραγμάτων διὰ τῶν χειρῶν τῶν τεχνιτῶν καὶ τῶν

χειροκινήτων ἐργαλείων.

Οἰκοτεχνία εἶναι ἡ βιοτεχνία, ἡ ὁποία προέρχεται ἀπὸ τὰ μέλη τῆς οἰκογενείας καὶ ιδίως ἀπὸ τὰς γυναῖκας. Εἰς τὴν Ἑλλάδα, καὶ ιδίως εἰς τὰς ἐπαρχίας, εἶναι συν-

ηθέστατον νὰ ἐργάζωνται κατ' οἶκον αἱ γυναικεῖς, χωρὶς νὰ παραμελοῦν τὰς οἰκιακάς των ἐργασίας. Διὰ τῆς ἐργασίας των κατασκευάζουν διάφορα πράγματα πρὸς πώλησιν· ὑφαίνουν βαμβάκινα ἢ μεταξῷα ὑφάσματα ἢ μαλλίνους τάπητας, κεντοῦν, πλέκουν καλάθια, ράπτουν, τρέφουν ἐπίσης μεταξοσκόληκας, συντηροῦν ὄρνυθῶνας ἢ μελισσῶνας καὶ ἐκτελοῦν ἐργασίας καταλλήλους διὰ τὴν γυναικείαν φύσιν.

Ἄλλα καὶ εἰς τὰς πόλεις ἐπίσης πολλαὶ οἰκογένειαι συντηροῦνται διὰ τῆς ἐργασίας τῶν οἰκοδεσποιῶν καὶ τῶν θυγατέρων των· ἀσχολοῦνται εἰς τὴν ραπτικήν, τὴν ζωγραφικήν ἢ τὰ κεντήματα.

Πολλάκις οἰκογένειαι ὀρφαναὶ συντηροῦνται ἐκ τῆς γυναικείας καὶ μόνον ἐργασίας.

Ἡ βιοτεχνία καὶ ἡ οἰκοτεχνία, μετὰ τὴν γεωργίαν καὶ τὴν βιομηχανίαν, ἀποτελοῦν σπουδαίας παραγωγικὰς δυνάμεις εἰς ἔκαστον κράτος.

(Κατὰ διασκευὴν)

140. Η ΜΕΤΑΞΑ

Πατρὶς τοῦ μεταξοσκώληκος καὶ τῆς βιομηχανίας τῆς μετάξης εἶναι ἡ Βόρειος Κίνα. Εἰς τὴν ἀπέραντον αὐτὴν χώραν ἡ ἀγρία λευκὴ μορέα, τῆς ὁποίας τὰ φύλλα ἀγαπᾷ κυρίως τὸ μεταξοφόρον αὐτὸν ἔντομον, εἶναι γνωστὴ ἀπὸ παλαιοτάτων χρόνων.

‘Ο μεταξοσκώληξ κατασκευάζει μικρὰ βομβύκια, τὰ λεγόμενα κουκούλια, τὰ ὅποια συνέλεγον οἱ Κινέζοι ὡς οὐράνιον δῶρον καὶ ἔκλωθον ἀπ’ αὐτὰ τὴν μέταξαν.

‘Η τελειοτέρα ὅμως κατασκευὴ τῆς μετάξης καὶ ἡ ἐφεύρεσις τῆς βιομηχανίας αὐτῆς ἀποδίδεται εἰς τὴν κόρην ἑνὸς αὐτοκράτορος Κινέζου, ὁ ὅποιος ἔζησε κατὰ τὸ 2697 π. Χ. Ἡ ἐφεύρεσις αὐτὴ ἔφερε μεγάλα πλούτη εἰς τὴν χώραν τοῦ Οὐρανίου Κράτους, ὅπως λέγεται ἡ Κίνα. ‘Ο λαὸς μάλιστα ἀπὸ εὐγνωμοσύνην ἀπεθέωσε τὴν βασιλόπαιδα αὐτήν, ἡ ὅποια λατρεύεται ἀκόμη καὶ σήμερον εἰς μεγαλοπρεπεῖς ναοὺς τῆς Κίνας. Οἱ ναοὶ αὐτοί, περιβαλλόμενοι ἀπὸ δάση μορεῶν, εἶναι κυρίως σχολεῖα μεταξουργίας διὰ τὸν λαόν.

‘Η παραγωγὴ τῆς μετάξης διεδόθη ἔπειτα εἰς τὴν Περσίαν καὶ ἡ βιομηχανία τῆς προώδευσε τόσον πολύ, ὥστε κατὰ τοὺς χρόνους τοῦ αὐτοκράτορος τοῦ Βυζαντίου Ἰουλιανοῦ νὰ ὀνομάζωνται οἱ μεταξοσκώληκες περσικοὶ σῆρες.

Εἰς τὴν ἀρχαίαν Ἑλλάδα ὁ μεταξοσκώληξ ἦτο ἄγνωστος καὶ ἐνομίζετο ὅτι ἡσαν τὰ βομβύκια, καθὼς ὁ βάρμβαξ, προϊὸν φυτοῦ. “Αλλοι δὲ ἐνόμιζον τὴν μέταξαν ὡς τὴν κλωστὴν τῆς ἀράχνης.

Περισσότερον γνωστή έγινεν ἡ μέταξα διὰ τοῦ Μ.
'Αλεξάνδρου, ὅστις, ἀφοῦ κατέκτησε τὴν Ἰνδικήν, ἐνεδύετο
μὲ τὰς πολυτελεῖς στολὰς τῶν Μήδων Βασιλέων. Ἀργότε-
ρον διεδόθη ἡ χρησιμοποίησις τῶν μεταξωτῶν (τῶν σηρι-
κῶν, ὅπως ὠνομάζοντο,) ὑφασμάτων ἀκόμη περισσότερον,
ἀλλὰ ἡ ἀξία τῶν ὑφασμάτων τούτων ἦτο πολὺ μεγάλη.
Εἶχε τὴν ἀξίαν χρυσοῦ καὶ δι' αὐτὸν ἡ ἔξαπλωσίς τῆς ἦτο
περιωρισμένη. Εἰς τὴν Ρώμην μόνον αἱ γυναικεῖς τῆς ἀνω-
τάτης ἀριστοχρατίας ἤδυναντο νὰ φοροῦν μεταξίνας ἐσθῆτας.
"Οταν δὲ ἥρχισαν νὰ ἔργωνται ἐνδύματα ἀπὸ καθαρὰν
μέταξαν, ἡ σπατάλη ἐκείνη τῆς πολυτελείας ἔξήγειρε τὴν
ἀγανάκτησιν τοῦ λαοῦ. Ματαίως προσεπάλησαν σοφοὶ ἡγε-
μόνες νὰ σταματήσουν τὸ ρεῦμα τοῦτο τῆς πολυτελείας. Καὶ
οἱ πατέρες τῆς Ἐκκλησίας, ὁ Χρυσόστομος καὶ ὁ Βασίλειος,
ἔγηγέρθησαν ἐναντίον τῆς μεγάλης πολυτελείας τῶν μετα-
ξωτῶν καὶ ἐπιγρύσων ὑφασμάτων. Ἀργότερον, κατὰ τὸν
ἔβδομον αἰῶνα, ὁ ἴδρυτης τῆς νέας θρησκείας, ὁ Μωάμεθ,
ἀπηγόρευσεν εἰς τοὺς πιστοὺς τὴν χρῆσιν τῶν μεταξωτῶν
ἐσθῆτων, μὲ ποινὴν τὴν ἀπώλειαν τοῦ Παραδείσου.

Παρ' ὅλας ὅμως τὰς συμβουλὰς τῶν ἀγίων Πατέρων
καὶ τὰς ἀπαγορεύσεις τῶν ἄλλων, ἡ μέταξα διεδίδετο πάντοτε.
"Οσον δὲ γῦζανεν ἡ πώλησις τῆς μετάξης, τόσον περισσότε-
ρον ἐπλούτει τὸ περσικὸν ἐμπόριον, τὸ ὅποιον εἶχε τὸ μονο-
πώλιον τῆς μετάξης.

Κατὰ τὴν ἐποχὴν τοῦ αὐτοκράτορος Ἰουστινιανοῦ, ἐξ
αἰτίας τῶν πολέμων πρὸς τοὺς Πέρσας, ἡ τιμὴ τῆς μετάξης
ὑψώθη τόσον, ὥστε καὶ οἱ πλουσιώτεροι ἐδυσκολεύοντο νὰ
προμηθευθοῦν μεταξωτὰ ὑφάσματα. Διότι οἱ Πέρσαι κατέ-
λαβον τότε τὴν μεγάλην ὁδὸν τοῦ ἐμπορίου τῆς μετάξης
καὶ αἱ ἐμπορικαὶ συγκοινωνίαι διεκόπησαν.

Οἱ Βυζαντινοὶ τότε ἐσκέψθησαν νὰ ἀποκτήσουν τὴν

βιομηχανίαν τῆς μετάξης καὶ τὴν καλλιέργειαν τοῦ μεταξοσκώληκος, ὁ ὅποῖος θὰ προσέφερε μεγάλους πόρους εἰς τὸ κράτος. Εἶχον φθάσει κατὰ τὴν ἐποχὴν τοῦ Ἰουστινιανοῦ εἰς τὸ Βυζάντιον ἀπὸ τὴν Ἰνδικὴν δύο μοναχούς, οἱ ὅποιοι διηγοῦντο τὰ θαυμάσια τοῦ μεταξοσκώληκος καὶ ὑπέσχοντο νὰ φέρουν μεταξόσπορον. Τοὺς μοναχούς τούτους, μὲ τὴν συμβουλὴν τῆς βασιλίσσης Θεοδώρας, ἀπέστειλεν ὁ Ἰουστινιανός, κατὰ τὸ 555 μ.Χ., εἰς τὴν Σηρικήν, δηλαδὴ τὴν Κεντρικὴν Ἀσίαν. Τοὺς ἀντήμειψε πλουσίως καὶ ὑπεσχέθη εἰς αὐτοὺς μεγάλας δωρεάς, ἐὰν ἔφερον εἰς τὸ Βυζάντιον τὸν μεταξόσπορον.

Οἱ δύο μοναχοὶ μετέβησαν κρυφίως εἰς τὴν χώραν τῶν Σηρῶν. Ἐκεῖ ἔμαθον πῶς παράγεται καὶ ὑφαίνεται ἡ θαυμασία αὐτὴ κλωστὴ τῆς μετάξης. Ἐπειτα ἔκρυψαν εἰς τὸν νάρθηκα (δηλαδὴ εἰς τὸ κούφιο μέρος) τῶν ράβδων των ὄφρια μεταξοσκωλήκων καὶ τὰ ἔφερον εἰς τὸ Βυζάντιον. Ἐκεῖ ἔξεθρεψάν τοὺς σκώληκας μὲ φύλλα μορέας καὶ ἐδίδαξαν τὴν ἀνατροφήν των καὶ τὴν παραγωγὴν μετάξης.

Απὸ τότε ὁ Ἰουστινιανὸς ἴδρυσε βιομηχανικὰ ἐργαστήρια μετάξης καὶ πολὺ γρήγορα τὸ πολύτιμον αὐτὸν νῆμα ἔγινε μονοπώλιον τοῦ κράτους καὶ ἐπωλεῖτο εἰς μεγάλας τιμάς.

«Μέταξα»

Γ. Κυριακός (διασκευή)

Ξημερώνει. Αύγη δροσάτη
μὲ τὸ πρῶτο τῆς πουλὶ¹
λέει καὶ κράζει τὸν ἔργατη
στὴ φιλόπονη ζωή.

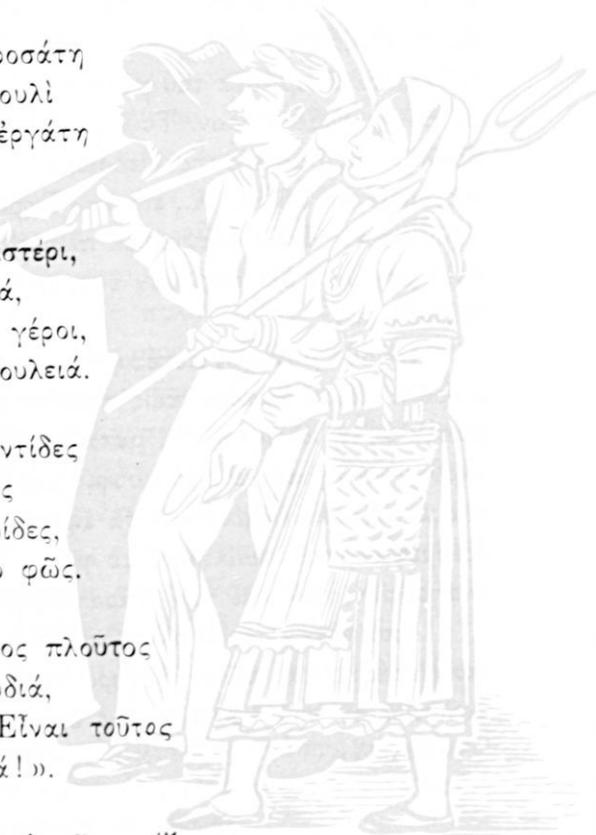
Πρὸν ἀγνίσῃ κάθε ἀστέρι,
μὲ γαρούμενη καρδιά,
νέοι, μεσόκοποι καὶ γέροι,
τρεξετε ὅλοι στὴ δουλειά.

Τώρα ἐκεῖθε οἱ φροντίδες
ἢ πετάξουνε, καθὼς
ξαφνιασμένες νυχτερίδες,
ὅπου ἀγνάντεψαν τὸ φῶς.

Μὴ σᾶς εἶναι ὁ ξένος πλοῦτος
ἐν ἀγκάθῳ στὴν καρδιά,
πέστε ἀζήλευτα: «Εἶναι τοῦτος
ἔργασίας κληρονομιά!».

Σηκωθῆτε· ἡ γῆ γαρίζει
μόνον ἀφθονο καρπό,
ἄν ὁ κόπος τὴν ποτίζῃ
μ' ἔναν ἴδρωτα συγνό.

Γεράσιμος Μαρκορᾶς

Ζ. ΑΠΟ ΤΗΝ ΦΥΣΙΝ ΚΑΙ ΤΗΝ ΖΩΗΝ

142. ΜΑΪΟΣ

ΤΗλθεν ὁ Μάιος.

Μεγάλη ἔορτὴ εἰς τὸν δροσερὸν καὶ ἀνθοστόλιστον κῆπον. "Ανθη εἰς τὰ δένδρα, ἄνθη εἰς τοὺς θάμνους, ἄνθη εἰς τὴν χλόην, ἄνθη παντοῦ. Τὰ χρώματα συνδυάζονται ἀρμονικῶς μὲ τὰ ἀρώματα. Οἱ κατακόκκινες παπαροῦνες ἀδελφώνονται μὲ τὶς λευκὲς μαργαρίτες καὶ τὸ βαρὺ ἔρωμα τῶν κρίνων μὲ τὴν λεπτὴν εὐώδειαν τῶν ρόδων. Καὶ ἡ πρωινὴ δρόσος στολίζει τὰ φύλλα καὶ τὰ πέταλα μὲ ἀδάμαντας, μὲ τοὺς ὅποίους παίζουν φαιδρῶς αἱ πρῶται τοῦ ἥλιου ἀκτῖνες.

Εἰς τὴν καθαράν, τὴν γαλανήν, τὴν εὐώδη ἀτμόσφαιραν τοῦ κήπου πετοῦν ἀναρίθμητα ἔντομα καὶ πτηνά, βομβοῦντα, τερετίζοντα, κελαδοῦντα. Ἡ συναυλία των ἡ πανηγυρικὴ συμπληρώνει τὴν ὅψιν τοῦ κήπου τὴν ἔορτάσιμον ἀντὶ τῶν ἀφώνων ἀνθέων, τὰ ὅποια κοιτάζουν μὲ ἀγάπην καὶ θαυμασμόν. Ψάλλουν τὰ πτηνὰ τὸν ὕμνον τοῦ Ματου. Καὶ ἐνῷ πετοῦν μὲ κελαδήματα, πλησιάζουν τὰ ἄνθη, ὡς διὰ νὰ αἰσθανθοῦν αὐτὰ τὴν εὐώδειαν των, ὡς διὰ νὰ ἀκούσουν ἐκεῖνα τὸ φῦσμά των.

Καὶ λέγουν τὰ ἄνθη πρὸς τὰ πτηνά:

— Σᾶς ζηλεύομεν καὶ σᾶς μακαρίζομεν. Πόσον εἰσθε εὔτυχισμένα, ποὺ ἔχετε λάρυγγα μουσικὸν καὶ ἡμπορεῖτε νὰ τονίζετε φῦματα πρὸς τὸν Δημιουργόν σας! 'Ημεῖς εὐώδιά-

ζομεν καὶ αἰσθανόμεθα, ἀλλὰ δὲν ἡμποροῦμεν νὰ ἔκφράσωμεν ὅτι αἰσθανόμεθα μὲ ἄσματα.

Καὶ ἀπαντοῦν τὰ πτηνὰ πρὸς τὰ ἄνθη:

— 'Η εὔωδία σας ἔκφράζει τὰ αἰσθήματά σας. 'Ημεῖς προσευχόμεθα μὲ ἄσματα εἰς τὸν μέγαν αὐτὸν ναὸν τοῦ Θεοῦ. 'Αλλὰ σεῖς εἰσθε τὰ θυμιατήρια, ἐκ τῶν ὅποιων ἔκπέμπεται πρὸς τὸν οὐρανόν μαζὶ μὲ τὴν προσευχὴν ἡ εὔωδία τῆς ἀγάπης καὶ τῆς εὐγνωμοσύνης.

Καὶ τὸ ἀγνὸν παιδίον, τὸ ὅποιον ἔρχεται τὴν πρωινὴν ἐκείνην ὥραν, διὰ νὰ δρέψῃ τὰ ἄνθη τοῦ Ματού, ἀκούει, ἐννοεῖ τὴν γλῶσσαν τῶν ἀνθέων καὶ τῶν πτηνῶν καὶ λέγει:

— Ναι, ὁ κῆπος αὐτὸς εἶναι ναός, ὅπου δοξάζεται καὶ ὑμεῖς ὁ Δημιουργός. Σήμερον εἶναι ἡ μεγίστη τῶν ἑορτῶν. 'Εορτάζει ἡ φύσις. Τὰ πτηνὰ διηγοῦνται τὴν δόξαν τοῦ Θεοῦ καὶ τὰ θυμιατήρια τῶν ἀνθέων ἀναπέμπουν πρὸς Αὐτὸν τὸν λιβανωτὸν τῆς λατρείας καὶ τῆς εὐγνωμοσύνης.

Γρηγόριος Ξενόπουλος (διασκευὴ)

143. Η ΠΡΩΤΗ ΜΑΪΟΥ

Τοῦ Ματού ροδοφαίνεται ἡ 'μέρα,
ποὺ ὥραιότερη ἡ φύσι ξυπνάει
καὶ τὴν κάνουν λαμπρὰ καὶ γελάει
πρασινάδες, ἀχτίνες, νερά.

'Ανθη καὶ ἄνθη βαστοῦνε στὸ χέρι
παιδιὰ κι ἄντρες, γυναῖκες καὶ γέροι.
'Ασπροεντύματα, γέλια καὶ κρότοι,
ὅλοι οἱ δρόμοι γεμάτοι χαρά.

Ναι, χαρῆτε τοῦ χρόνου τὴ νιότη,
ἄντρες, γέροι, γυναῖκες, παιδιά.

Διονύσιος Σολωμός

144. ΤΟ ΔΑΣΟΣ

Τὸ δάσος ποὺ λαχτάριζες,
ώσπου νὰ τὸ περάσης,
τώρα νὰ τὸ ξεχάσης,
διαβάτη ἀποσπερνέ.

Μιὰν αύγινὴ τὸ κούρσεψαν
ἀνίδρωτοι λοτόμοι,
κι ἔκεῖ εἶναι τώρα δρόμοι,
διαβάτη ἀποσπερνέ.

Τὸ σιγαλὸ τραγούδισμα
ποὺ σ' ἔσερνε διαβάτη,
σὲ μαγικὸ παλάτι,
δίχως ἐλπίδα αύγῆς,

τὸ πήρανε, γιὰ κοίταξε,
στερνὴν ἀνατριχίλα,
τὰ πεθαμένα φύλλα,
ποὺ ἀπόμειναν στὴ γῆς.

Γενῆκαν νεκροκρέβατα
τ' ἄγρια του δέντρα τώρα
καὶ θὰ τὰ βρῆς στὴ χώρα,
διαβάτη ἀποσπερνέ.

Μιλτιάδης Μαλακάσης

ΔΙ ΧΕΛΙΔΩΝΕΣ

Τὰ πρωινὰ κελαδήματα, τὰ χαιρετίζοντα τὸν ὥλιον καὶ δοξολογοῦντα τὸν Πλάστην, ἀντηχοῦν ζωηρότερα, πολυπληθέστερα. Ἡ συναυλία των μὲ εὐφραίνει τὴν αὔγην, ὅταν ἔξυπνῶ καὶ ἀνοίγω τὸ παράθυρόν μου. Ἀπέναντι ἔχω ἐν δένδρον ὑψηλόν, τοῦ ὁποίου οἱ κλάδοι τώρα ἡρχισαν νὰ πρασινίζουν. Ἐπὶ τοῦ δένδρου τούτου τονίζουν τὸν πρωινόν των ὕμνων οἱ πτερωτοὶ ψάλται τῆς περιοχῆς μας. Καὶ πέριξ ἀναθάλλουν τὰ φυτὰ καὶ τὰ δενδρύλλια τῆς αὐλῆς καὶ ἀναζωγονεῖται ὁ κισσός, ὁ ὄποιος καλύπτει ἔως ἐπάνω τοὺς τοίχους, καὶ τὸ νωπὸν πράσινον, τὸ ἀνοικτόν, δίδει τὸν ζωηρότερον τόνον εἰς τὴν εἰκόνα.

Καὶ είναι μία μικρὰ εἰκὼν ἀνοίξεως αὐτή, ποὺ παρουσιάζεται ἐμπρός μου τὸ πρωί, ὅταν ἀνοίγω τὸ παράθυρόν μου. Ἀν ἤμην ζωγράφος, θὰ ἔζωγράφιζον αὐτὸ τὸ δένδρον, ὅπως τὸ ἔβλεπον πρὸ δλίγων ἀκόμη ἡμερῶν, γυμνόφυλλον, πένθιμον, ἵσχυν διασκελετόν, ποὺ ἔξετεινε τοὺς τεφροὺς του κλάδους ἐπὶ οὐρανοῦ συννεφώδους, διὰ νὰ παραστήσω τὸν χειμῶνα. Καὶ πάλιν θὰ τὸ ἔζωγράφιζον ὅπως τὸ βλέπω τώρα θαλερόν, πράσινον ἐπὶ οὐρανοῦ ἀνεφέλου, διὰ νὰ παραστήσω τὴν ἀνοίξιν.

Ναί, ἡ ἀνοίξις ἤλθεν! Ὁ Πλούτων ἀφῆκε πάλιν τὴν Περσεφόνην νὰ ἀναβῇ ἀπὸ τὸν "Ἄδην εἰς τὴν γῆν, διὰ νὰ συναντήσῃ τὴν μητέρα τῆς Δήμητρα καὶ νὰ φέρῃ τὰ ἀνθη καὶ τὴν χαράν. Ἡ ἀνοίξις ἤλθε. Μᾶς τὸ λέγει τὸ κυανοῦν τοῦ οὐρανοῦ, μᾶς τὸ ἐπαναλαμβάνει τὸ πράσινον τῆς γῆς, μᾶς τὸ βεβαιώνει τὸ κελαδήμα τῶν πτηγῶν.

Ήλθεν ἡ ἀνοίξις καί, ὅπως πάντοτε, τὸ ἀνθοστόλιστον δρυμα τῆς ἔσυραν αἱ χελιδόνες. Ὡ, τὰ ἀγαπημένα, τὰ λα-

τρευτὰ πτηνά, οἱ πρόδρομοι, οἱ προάγγελοι τῶν ὥραίων ἡμερῶν! Τὰ εἰδατε; Τὰ εἰδατε πάλιν νὰ διασχίζουν μὲ τὴν χαριτωμένην των πτῆσιν τὸν κυανοῦν ἀέρα καὶ νὰ τὸν γεμίζουν μὲ τὴν ἀρμονίαν τῶν τερετισμῶν των; Καὶ ἐνεπλήσθη εὐφροσύνης ἡ ψυχή μας εἰς τὴν συνάντησιν τῶν καλῶν πιστῶν φίλων, οἱ δοποῖοι ἐπανέρχονται εἰς τὰς παλαιάς των φωλεάς, διὰ νὰ μείνουν μαζὶ μας ὅσον θὰ μείνη καὶ ἡ Περσεφόνη, ὅσον θὰ διατηρηθῇ ἡ ὥραία ἐποχή!

Ναί, διότι δὲν ὑπάρχει ἀγαπητότερον πτηνὸν ἀπὸ τὴν χελιδόνα. "Ἐρχεται μαζὶ μὲ τὴν ἀνοιξιν καὶ εἶναι τὸ ἔμβλημα τῆς ἀναγεννήσεως, τῆς ἀφυπνίσεως τῆς ζωῆς. Εἶναι φίλη τοῦ ἀνθρώπου. Διότι, κατὰ προτίμησιν, στήνει τὴν φωλεάν της εἰς τὰς πόλεις παρὰ τὰς κατοικίας τῶν ἀνθρώπων καὶ πολλάκις μέσα εἰς τὰς κατοικίας των. Δίδει τὸ μέγα παράδειγμα τῆς φιλοπονίας, τῆς οἰκογενειακῆς ἀγάπης, τοῦ κοινωνικοῦ αἰσθήματος, διότι εἶναι κατ' ἔξοχὴν φιλόπονος, φιλόστοργος καὶ κοινωνική. Ἡ παρουσία της θεωρεῖται ως καλὸς οἰωνὸς καὶ γίνεται πανταχοῦ δεκτὴ ως εὐλογία Θεοῦ. Καὶ δὲν εἶναι μόνον στολισμός, δὲν μᾶς τέρπει ἀπλῶς μὲ τὴν χάριν τῆς πτήσεώς της καὶ μὲ τὴν γλυκύτητα τοῦ ἄσματός της· εἶναι καὶ εὔεργέτις, διότι καθαρίζει τὴν ἀτμόσφαιραν ἀπὸ τοὺς κώνωπας καὶ ἄλλα βλαβερὰ ἔντομα, τὰ ὅποια ἀποτελοῦν κυρίως τὴν τροφήν της.

"Ἐπειτα, χρησιμεύει κάποτε καὶ ως εἶδος βαρομέτρου. Οἱ χωρικοὶ μάλιστα, οἱ δοποῖοι δὲν ἔχουν ἄλλο, μεταχειρίζονται τὴν χελιδόνα· δταν πετῷ χαμηλά, προμηνύει βροχήν, δταν πετῷ ὑψηλά, προμηνύει καλοκαιρίαν.

"Τροφήτω ὅτι δὲν ὑπάρχουν χειρότερα παιδία εἰς τὸν κόσμον ἀπὸ ἐκεῖνα, τὰ ὅποια καταδιώκουν τὰς χελιδόνας καὶ δοκιμάζουν κατ' αὐτῶν τὴν δύναμιν τῆς σατίτας των ἦ

πετροβόλουν τὰς φωλεάς των ἡ συλλαμβάνουν καὶ βασανίζουν τοὺς νεοσσούς. Μαρτυροῦν σκληρότητα ψυχῆς ἀπαραδειγμάτιστον. Διάτι πληγώνουν ἡ φονεύουν χωρὶς λόγον, ἀπὸ ἀπλῆν εὐχαρίστησιν,— ποίαν ἀγρίαν εὐχαρίστησιν! — πτηνὰ ὅχι μόνον ἀβλαβῆ ἀλλὰ καὶ ὠφέλιμα καὶ εὔεργετικά!

Γεργόριος Ξενόπουλος (διασκευὴ)

Καλῶς μᾶς ἥρθες, ἀκακο πουλὶ χαριτωμένο,
καλῶς μᾶς ἥρθες, τοῦ Μαρτιοῦ πρωτόλουβο
λουλούδι!

Μὲ πόση, νὰ ἔξερες, κρυφὴ λαχτάρα περιμένω
ν' ἀκούσω μέσ' στὰ σύννεφα τὸ πρῶτο σου
τραγούδι!

Τόσο συνήθισα ὁ φτωχὸς νὰ βλέπω κάθε μέρα
χαρὲς κι ἐλπίδες νὰ πετοῦν, νὰ πνίγωνται στὸ
ρέμα τοῦ γρόνου τ' ἀνυπότακτου, ποὺ ἀκόμ' ἀκόμα
ψέμα
μοῦ φαίνετ' ὅτι σὲ θωρῶ νὰ σχίζῃς τὸν αἰθέρα
μὲ τὰ σπαθάτα σου φτερά... Γλυκό μου χελιδόνι,
μᾶς ἔφερες καλοκαιριά... "Οψιμο θάξ ρθη γιόνι;..

«Βίος καὶ ἔργα»

'Αριστοτέλης Βαλαωρίτης

147. ΑΙ ΜΕΛΙΣΣΑΙ

α. Ἡ βασίλισσα Ο λαὸς ὀνομάζει τὴν βασίλισσαν μάνναν, διότι πράγματι εἶναι ἡ μήτηρ ὄλοκλήρου τοῦ μελισσοῦ καὶ ἡ πηγὴ τῆς ζωῆς καὶ ἀναπτύξεως του.

Ἡ βασίλισσα γνωρίζεται ἀπὸ τὰς ἄλλας μελίσσας, διότι ἔχει μικρότερον τὸ σῶμα καὶ κοντὰ τὰ πτερὰ καὶ ὅλον τὸ ὅπισω μέρος τῆς κοιλίας μένει ἀσκέπαστον. Εἶναι περισσότερον κιτρινωπὴ ἀπὸ τὰς ἐργάτιδας καὶ εἰς τὸν ἥλιον φαίνεται ωσὰν χρυσωμένη. Εάν ίδῃ κανεὶς διὰ πρώτην φορὰν βασίλισσαν, ἡμπορεῖ νὰ τὴν νομίσῃ μικρὰν σφῆκα, διότι ἔχει πολλὴν ὁμοιότητα. Αἱ κινήσεις τῆς βασιλίσσης εἶναι βραδεῖαι καὶ σοβαραί, ώσταν νὰ ἐννοῇ ὅτι αὐτὴ εἶναι ἡ μεγαλυτέρα ἀρχόντισσα τῆς κυψέλης. Εάν ὅμως τύχῃ ἀνάγκη, τότε γίνεται ἔξαφνα πολὺ ζωηρὰ καὶ εὐκίνητος.

Ολαὶ αἱ ἄλλαι μέλισσαι τῆς κυψέλης ἀγαποῦν καὶ σέβονται τὴν βασίλισσαν. Τρέχει κάθε μία νὰ παραμερίσῃ, διὰ νὰ τὴς ἀφήσῃ τόπον εἰς τὰς κηρήθρας, νὰ τὴν χαιδεύσῃ μὲ τὰ κέρατά της καὶ νὰ τῆς προσφέρῃ τροφήν.

Χωρὶς βασίλισσαν τὸ μελίσσιον δὲν δύναται νὰ διατηρηθῇ, ἀλλὰ σκορπίζεται καὶ χάνεται. Αἱ μέλισσαι ἐννοοῦν τοῦτο καὶ, ἀμαχάσουν τὴν ἀγαπημένην μητέρα τῶν, φανερώνουν μὲ διαφόρους τρόπους τὴν λύπην καὶ ταραχὴν

καὶ τὴν ἀπελπισίαν των. Γυρίζουν ἐπάνω κάτω, ἐδῶ καὶ ἐκεῖ, καὶ τὴν ζητοῦν παντοῦ μὲ παραπονετικὸν βόισμα τῶν πτερῶν. Αἱ φωναὶ των αὐτὰν γνωρίζονται τόσον εὔκολα καὶ διαφέρουν ἀπὸ τὰς φωνὰς τῆς χαρᾶς τῶν μελισσῶν, ὅσον διαφέρει θρῆνος παιδίου ἀρρώστου ἀπὸ τὰ παιδικὰ χαρωπὰ τραγούδια.

Ἡ βασίλισσα ἔχει κέντρον καὶ μάλιστα μεγαλύτερον ἀπὸ τὴν ἑργάτιν καὶ φαρμακερόν. Εἶναι λοξὸν καὶ ὅχι τόσον δυνατόν, ὥστε νὰ τρυπᾶ καὶ σκληρὰ ἀντικείμενα. Ἐὰν εἰπῇ χανεῖς τοῦτο εἰς ἀπλοῦκὸν μελισσοτρόφον, θὰ τὸν κάμη νὰ γελάσῃ, διότι πιστεύει ὅτι ἡ βασίλισσα δὲν ἔχει κέντρον. Τὴν πεποίθησιν δὲ αὐτὴν ἐσχημάτισε δικαίως, ἀφοῦ ἐγγίζει μὲ τὰς χεῖράς του, ὁσάκις τύχῃ ἀνάγκη, τὰς βασιλίσσας τῶν μελισσῶν, χωρὶς νὰ κεντρισθῇ. Τὸ κέντρον αὐτὸ δὲν ἡξεύρει ἢ δὲν δύναται νὰ μεταχειρισθῇ ὡς ὅπλον, παρὰ μόνον ὅταν πρόκειται νὰ κτυπήσῃ ἄλλην βασίλισσαν.

Μέσα εἰς μίαν καὶ τὴν αὐτὴν κυψέλην δύο βασίλισσαι δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ ζήσουν. Καὶ ἂμα τύχῃ νὰ συναντηθοῦν, ὁρμοῦν ἡ μία ἐναντίον τῆς ἄλλης καὶ ἀρχίζει ἀγῶν φοβερός. Καὶ τελειώνει ὁ ἀγῶν αὐτὸς μὲ τὸν θάνατον τῆς δλιγάτερον δυνατῆς ἢ τῆς δλιγάτερον πονηρᾶς βασιλίσσης.

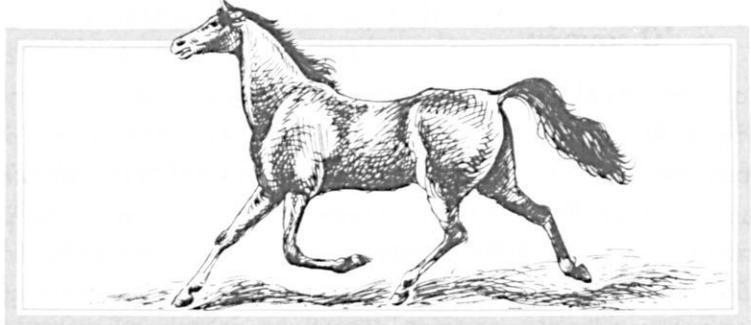
Εἰς τὰς μονομαχίας αὐτὰς συμβαίνει κάτι πολὺ περίεργον. Αἱ δύο βασίλισσαι ἀρπάζονται μὲ τοὺς ἐμπροσθίους πόδας, σφίγγονται στῆθος μὲ στῆθος καὶ προσπαθοῦν ἡ μία νὰ κεντρίσῃ τὴν ἄλλην εἰς τὸ κάτω μέρος τῆς κοιλίας. Ἀλλὰ μόλις παρουσιάσουν τὰ φαρμακερὰ κέντρα, ἀφήνονται καὶ ἀπομακρύνονται πρὸς τὰ ὅπισω, ὁρμοῦν ἐπειτα καὶ συμπλέκονται. Τοῦτο ἐπαναλαμβάνεται, ἔως νὰ εὕρῃ ἡ μία κατάλληλον στιγμήν, ὅταν ἡ ἀντίπαλος εἶναι ἀπροφύλακτος. Καὶ τότε ὁρᾷ αἰφνιδίως, τὴν κτυπᾶ μὲ τὸ κέντρον καὶ τὴν θανατώνει.

Μὲ τὸν τρόπον αὐτὸν ἡ μία ἀπὸ τὰς βασιλίσσας θὰ ζήσῃ καὶ τὸ μελίσσιον δὲν μένει δρφανόν. Ἐνῷ, ἂν ἐκτυπῶντο καὶ αἱ δύο κατὰ τὴν ὥραν τῆς συμπλοκῆς, θὰ ἔμενε τὸ μελίσσιον χωρὶς βασίλισσαν καὶ θὰ ἔχάνετο. "Οἱ τι λοιπὸν γίνεται δὲν εἶναι τυχαῖον ἀλλὰ ἐν ἀπὸ τὰ πολλὰ δείγματα, τὰ ὅποια φανερώνουν τὴν πρόνοιαν τῆς φύσεως διὰ τὴν διατήρησιν τῶν πλασμάτων της.

β. Ἡ ἐργάτις 'Ο πληθυσμὸς τῆς κυψέλης ἀποτελεῖται ἀπὸ τὰς ἐργάτιδας. "Ἐν καλὸν μελίσσιον δύναται νὰ περιέχῃ ἔως ἑκατὸν γιλιάδας ἐργαζομένας μελίσσας. Αὐταὶ ἔχουν ὅλας τὰς φροντίδας τοῦ συνοικισμοῦ. Ἡ ζωὴ των εἶναι διαρκής ἐργασία. Ἀπὸ τὴν πρώτην στιγμήν, ὅτε ἔξερχονται τέλειαι μέλισσαι ἀπὸ τὸ κελλίον, ἔως τὴν τελευταίαν στιγμήν, ὅτε ἀποθνήσκουν ἀπὸ τὴν πολλὴν ἐργασίαν, ἐργάζονται.

Διὰ τοῦτο καὶ δὲν ζοῦν περισσότερον ἀπὸ ἕξ ἢ ἑπτὰ μῆνας, μερικαὶ μάλιστα οὔτε δύο μῆνας. "Αλλαὶ τρώγονται ἀπὸ τὰ πτηνά, ἐνῷ μαζεύουν τὸ νέκταρ ἐπάνω εἰς τὰ ἄνθη. "Αλλαὶ θανατώνονται ἀπὸ κακοκαιρίας καὶ βροχάς, πρὶν προφθάσουν νὰ φέρουν τὸ φορτίον των εἰς τὴν κυψέλην. Ὁλίγαι προφθάσουν νὰ γηράσουν, δσαι γεννῶνται κατὰ τὸ φθινόπωρον καὶ μένουν τὸν χειμῶνα κλεισμέναι εἰς τὰς κατοικίας των. Καὶ αὐταὶ μὲ πτερὰ σχισμένα, μὲ σῶμα μαδημένον, ἐργάζονται, ὅσον ἡμιποροῦν, εἰς τὸ ἐσωτερικὸν τῆς κυψέλης μέχρι τῆς ὥρας τοῦ θανάτου, δ ὅποιος ἔρχεται αἰφνιδίως, χωρὶς ἀσθενείας καὶ βάσανα.

Ἡ ἐργάτις τὰς πρώτας δεκαπέντε ἡμέρας τῆς νεότητός της καθαρίζει τὰ κελλία καὶ τρέφει τοὺς ἀνηλίκους ἀδελφούς της. "Ἐπειτα ἀρχίζει νὰ κατασκευάζῃ κηρίον ἀπὸ τὸ μέλι, τὸ ὅποιον τρώγει ἔτοιμον ἀπὸ τὰς κηρήθρας. "Αμα

148. Ο ΙΠΠΟΣ

‘Ο βασιλεὺς τῆς Γαλλίας Λουδοβίκος ὁ 18ος περιηγεῖτο μίαν ἐπαρχίαν τῆς Γαλλίας συνοδευόμενος ἀπὸ Ἰλην ἵπέων λογγιοφόρων. Καθ’ ὅδὸν ἡ συνοδεία συνήντησε μυλωθρὸν (μυλωνάν), ὃ ὅποιος ὠδήγηε ἄλογον φορτωμένον μὲ δύο σάκους ἀλεύρου. Ἐξαίφνης τὸ ἄλογον ἀγριεύει, ρίπτει κατὰ γῆς τὸ φορτίον του καὶ ἀφήνει τὸν μυλωθρὸν εἰς τὴν μέσην τοῦ δρόμου. Τρέχει τότε δρομαῖον εἰς τὴν Ἰλην τοῦ ἵππικοῦ καὶ τοποθετεῖται μεταξὺ τῶν ἄλλων ἵππων. Μὲ δυσκολίαν ἔδιώχθη ἀπὸ τὴν Ἰλην. Ἀνεκαλύφθη ἔπειτα ὅτι ἦτο ἀρχαῖος ἵππος τοῦ στρατοῦ, καὶ, ἀφοῦ ἐγήρασεν, ἐπωλήθη εἰς τὴν ἀγορὰν καὶ ἡγοράσθη ἀπὸ τὸν μυλωθρόν. Ἡ θέα τῆς στρατιωτικῆς παρατάξεως ἐξωντάνευσε τὰς παλαιὰς ἀναμνήσεις του.

‘Ο ἵππος ἀγαπᾷ τὴν βοήν τοῦ πολέμου καὶ τὴν ταραχὴν τῶν μαχῶν. Σύντροφος πιστὸς τοῦ ἀνθρώπου καὶ εἰς τοὺς κινδύνους του καὶ εἰς τοὺς εἰρηνικοὺς ἀγῶνας, εἰς τὰς ἱπποδρομίας καὶ εἰς τὰ κυνήγια. Τραχούει πάντοτε εἰς τὰς ὁδηγίας τοῦ ἀναβάτου του καὶ εἰς τὴν θέλησίν του, εἴτε διὰ νὰ ἀδιαφορήσῃ εἰς τὸν κινδυνὸν εἴτε διὰ νὰ περιορίσῃ τὴν δρμήν του.

‘Ο ίππος είναι όχι μόνον τὸ χρησιμώτερον εἰς τὸν ἀνθρωπὸν ζῶον, ἀλλὰ καὶ τὸ ὡραιότερον ἀπὸ ὅλα τὰ τετράποδα. Ἡ ἀναλογία τῶν μελῶν του, ἡ στάσις τῆς κεφαλῆς του, ἡ χάρις τῶν κινήσεών του, ἡ ζωηρότης τοῦ βλέμματός του, ἡ χαίτη του, ἡ οὐρά του, ὅλα αὗτὰ δεικνύουν τὴν εὐγένειαν τοῦ ὑπερηφάνου αὐτοῦ ζῷου.

‘Ο ίππος ἀρέσκεται εἰς τὰ κοσμήματα καὶ γίνεται κομψότερος καὶ δυνατώτερος, ὅταν τὸν στολίζουν μὲ φάλαρα πολυτελῆ, μὲ ἐφίππια χρυσοκέντητα, μὲ πτερὰ καὶ μὲ κώδωνας. Οἱ ἀγωγῖται τῆς Ἰσπανίας, ὅταν θέλουν νὰ τιμωρήσουν κανένα ἄλογον διὰ τὴν ἀταξίαν του, τοῦ ἀφαιροῦν τὰ κοσμήματά του ἢ τὸ ἀναγκάζουν νὰ μένῃ ὀπίσω ἀπὸ τὰ ἄλλα ἄλογα τῆς συνοδείας. Φαίνεται τότε τὸ ζῶον ὅτι συναίσθάνεται τὴν ταπείνωσιν.

Τὰ ὕπτα του ἔκφραζουν αὗτὰ καὶ μόνον τὴν κατάστασίν του. “Οσον τὰ κρατεῖ ὅρθια, ὅταν βαδίζῃ ἀγερώχως, τόσον τὰ χαμηλώνει ὅταν τὸ ἀναγκάζουν νὰ ὑπομείνῃ κόπους ἀνέξους του. “Οταν στενοχωρῆται ἢ θυμώνη, τότε τὰ κινεῖ τὸ ἐμπόδιο καὶ τὸ ἄλογο ὀπίσω.

Εἰς τὰς πεδιάδας τῆς Ρωσίας, ὅπου τὰ ἄλογα, πρὶν ἐξημερωθοῦν, ζοῦν ἐλεύθερα, περιφέρονται εἰς τὰς ἀπεράντους ἐκείνας ἐκτάσεις εἰς ἀγέλας τριακοσίων, τετρακοσίων ἢ καὶ πεντακοσίων ζώων.

“Οταν ἡ γῆ είναι σκεπασμένη ἀπὸ χιόνας, σκάπτουν τὴν χιόνα μὲ ἔνα τῶν ἐμπροσθίων ποδῶν, διὰ νὰ εὔρουν τὸ χόρτον μὲ τὸ ὄπιον τρέφονται. Ἐκάστη ἀγέλη ἔχει τὸν ἀρχηγόν της. ‘Ο ίππος ὁδηγεῖ τὴν ἀγέλην καὶ αὕτη στρέφεται διάκληγρος ἢ βαδίζει, τρέχει ἢ στέκει κατὰ τὰς ὁδηγίας του. Αὐτὸς ὁρίζει τὰς κινήσεις της, ὅταν λύκοι προσβάλλουν τὴν ἀγέλην. Εἶναι πάντοτε εἰς κίνησιν καὶ πάντοτε εἰς προσοχήν. Ἐπιθεωρεῖ τὴν ἀγέλην καὶ, ἐν κανεὶς ίππος

έξέλθη ἀπὸ τὰς τάξεις του ἢ μείνῃ ὁ πίσω, τρέχει πρὸς αὐτόν τὸν κτυπῷ καὶ τὸν ἐπαναφέρει εἰς τὴν θέσιν του. "Οταν μετὰ τέσσαρα ἢ πέντε ἔτη γηράσῃ ὁ ἀργηγός, ἄλλος ἵππος τῆς ἀγέλης νεώτερος καὶ δυνατώτερος ἔξεργεται ἀπὸ τὰς τάξεις καὶ ἐπιτίθεται κατὰ τοῦ ἀργηγοῦ. "Αν τὸν νικήσῃ, λαμβάνει τὴν θέσιν του. Καὶ ἡ ἀγέλη τὸν ἀναγνωρίζει τότε ὡς ἀργηγόν της, ἀντὶ τοῦ νικηθέντος καὶ ἐκθρονισθέντος.

Εἰς τὴν Φιλλανδίαν, τὸν Μάιον, ἀφοῦ λειώσουν αἱ χιόνες, τὰ ἄλογα ἀφήνονται ἐλεύθερα καὶ πηγαίνουν μόνα των εἰς τὰ δάση. Ἐκεῖ σχηματίζουν ἀγέλας χωριστάς, αἱ ὅποιαι οὔτε διαλύονται οὔτε ἀναμειγνύονται μὲν ἄλλας. Ἐκάστη ἀγέλη ἔκλεγει διὰ τὴν βοσκήν της ἐν μέρος τοῦ δάσους, ὅπου μένει, χωρὶς νὰ καταπατῇ τὴν ξένην περιοχήν.

Γνωστὸν εἶναι πόσον ὁ ἵππος ἀφοσιώνεται εἰς τὸν κύριόν του ἢ τὸν ἴπποκόμον του. Γνωστὸν ἐπίσης εἶναι πόσον φροντίζει διὰ τὴν ἀσφάλειαν τοῦ ἀναβάτου, ὅταν τὸν γνωρίζῃ καὶ τὸν ἀγαπᾷ. Κατὰ τὴν ἐκστρατείαν τοῦ Μεγάλου Ναπολέοντος εἰς τὴν Ρωσίαν, εἰς στρατιώτης ἐπλανήθη ἐν μέσῳ καταιγίδος χιόνων, καὶ, πεσὼν ἀπὸ τὸν ἵππον, ἔσπασε τὸν πόδα του. Μόνος ἔκει, μὴ δυνάμενος νὰ κινηθῇ, ἔξηπλωμένος κατὰ γῆς, ἀνέμενεν ὁ δύστυχης τὸν θάνατον. Ὁ ἵππος του τὸν ἔσωσε. Ἐνόγσεν ὅτι ὁ ἴππεύς του δὲν ἤδυνατο νὰ ἀνυψωθῇ μέχρις αὐτοῦ· ἐγονάτισε λοιπὸν καὶ ἔξηπλώθη ὅσσον χαμηλὰ ἤδυνήθη, διὰ νὰ εὐκολύνῃ τὴν ἀνάβασιν εἰς τὸν πληγωμένον στρατιώτην. Ἀφοῦ δὲ κατώρθωσεν ἔκεινος μὲ πολὺν κόπον νὰ καθήσῃ εἰς τὸ ἐφίππιον, ὁ ἵππος ἐσηκώθη μὲ μεγάλην προσοχὴν καὶ ἐπανέλαβε τὸν δρόμον του. Καὶ ἔφερε τὸν ἀναβάτην του εἰς τὸ Σύνταγμα, ὅπου ἐφρόντισαν διὰ τὴν πληγὴν του.

(Κατὰ διασκευὴν ἐκ τοῦ γαλλικοῦ)

Η ΔΟΞΑ ΤΩΝ ΨΑΡΩΝ

Στῶν Ψαρῶν τὴν δλόμαυρην ράχην
περπατώντας ἡ Δόξα μονάχη
μελετᾶ τὰ λαμπρὰ παλληκάρια
καὶ στὴν κόμη στεφάνη φορεῖ,
γινωμένο ἀπὸ λίγα χορτάρια,
πού ’χαν μείνει στὴν ἔρημη γῆ.

Διονύσιος Σολωμός

ΛΕΞΙΛΟΓΙΟΝ

ἀγαντάρω = ἀντέχω, πιάνομαι γερὰ ἀπὸ κάτι
ἄλμπουρα = κατάρτια
ἄχνα = χλομά, κιτρινισμένα, ωχρὰ ἀπὸ ἀδυνατία
βατσέλα = πολεμικὸ πλοῖο παλαιοτέρων χρόνων
βίντσια = γερανοί

Ζητούνι = ἡ Λαμία

καζίκι = πάσσαλος, παλούκι
καμπανάρος = κωδωνοκρούστης
καντίνι = χορδὴ κιθάρας ποὺ βγάζει λεπτότερο θήρο, εἰ μαὶ στὸ καντίνι = εἰμαι τελείως ἔτοιμος
κασίδης = ὁ φαλακρός
καταχυτὸ = τὸ ὑπόστεγο, ἡ ξυλοδομὴ τῆς στέγης

λαφιάτης = εἶδος φιδιοῦ

λύκος = σφῆρα παλαιοῦ ὅπλου, κόκορας

Μολώχ = Θεὸς τῶν Ἀμμωνιτῶν, ἐβραϊκῆς φυλῆς, ποὺ τὸν λάτρευαν μὲ ἀνθρωποθυσίες
μπαρμπέρισμα = κούρεμα, ξύρισμα (ἐκ τοῦ μπαρμπέρης = κουρέας)

μπάσο = βαρειά, χοντρὴ φωνὴ

νότα = μουσικὸς φθόγγος

ντάπια καὶ τάπια = προμαχώνας, χαράκωμα

ξάρτια = σχοινιὰ ποὺ στηρίζουν τὰ κατάρτια

ούδα (ένα) = λιγάνι

ούρρα = ζητωκραυγές

πιανοφόρτε = θήρος στὴν ἀρχὴ μικλακός, ἀπαλὸς καὶ κατόπιν ἵσχυρός

πρίμα (ἡ) = ἡ καμπάνα μὲν ψηλὴ φωνὴ
πρόβια τζενεράλε = γενική δοκιμή

ρεγάλο = δῶρο, φιλοδώρημα
ρουνιά = ὑδρορρόη

σκουντρίζω = σπρώχνω
σουρτάνα (ἡ) = ἡ καμπάνα μὲν ὑπόκωφο, χαμηλὸ θήκο

Τσάμηδες = μία ἀπὸ τὰς ἀλβανικὲς φυλές
Τ.Σ.Δ.Μ. = ἡ στρατιωτικὴ διοίκησι ποὺ διευθύνει τὰ Σώματα
Στρατοῦ
Τσογχντάρης = ἀξιωματικὸς τοῦ τουρκικοῦ στρατοῦ
φαλτσάρισε = φαλτσάρω = κάνω παραφωνίες

ΠΙΝΑΞ ΤΩΝ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

ΜΕΡΟΣ ΠΡΩΤΟ

	Σελίς
"Τύμος στή Σημαία (ποίημα) Σ. Δάφνη.....	7

A. ΑΠΟ ΤΗ ΘΡΗΣΚΕΥΤΙΚΗ ΖΩΗ

1. 'Η Πασχαλιά τῆς Λευτερᾶς, Χ. Χρηστοβασίλη	9
2. Χριστός 'Ανέστη (ποίημα) Ι. Πολέμη	14
3. 'Ο Πατριάρχης, Γ. Τερτσέτη	15
4. 'Ο Θεός προστατεύει τὴν Ἑλλάδα, Σ. Τρικούπη.....	17
5. Τὸ τάμα τοῦ Κολοκοτρώνη, Γ. Τερτσέτη.....	19
6. 'Ο Παπαρσένης, Ν. Σπηλιάδη - Γιάννη Βλαχογιάννη.....	20
7. 'Ο ἀληθινὸς κληρικός, Ν. Μακρῆ.....	22
8. Νύχτα Χριστουγεννιάτικη (ποίημα) Γ. Δροσίνη.....	23
9. 'Ο παπάς τοῦ Σταρτόβου, Η. Οίκονομοπούλου.....	24
10. Μιὰ χριστιανικὴ πρᾶξη.....	25
11. 'Η εὐσέβεια τοῦ στρατοῦ μας.....	26
12. 'Η καμπάνα τοῦ χωριοῦ (ποίημα) Α. Φωτιάδη	27
13. Τὸ λεπό κειμήλιο, Σ. Δάφνη.....	28
14. 'Αι - Δημήτρης (ποίημα) Γ. 'Αθάνα.....	33

* 'Εκ τῶν συμβραβευθεισῶν συλλογῶν τῶν Γ. Μέγα - Δ. Οἰκονομίδου καὶ τοῦ Θ. Παρασκευοπούλου ἐλήγθησαν τὰ ἔξης ἀναγνώσματα :

τοῦ Θ. Παρασκευοπούλου ἐλήγθησαν τὰ ἔξης ἀναγνώσματα :

1) 'Εκ τῆς συλλογῆς Γ. Μέγα - Δ. Οἰκονομίδου τὰ ὑπ' ἀριθ. 68, 76, 78, 79, 93, 95, 102, 114, 121, 129 καὶ 149.

2) 'Εκ τῆς συλλογῆς Θ. Παρασκευοπούλου τὰ ὑπ' ἀριθ. 10, 13, 14, 58, 69, 75, 77, 112, 124 134 καὶ 138.

"Απαντά τὰ λουπά ἀγαγνώσματα, πλὴν τῶν ἐν σελίδῃ 380 ἀναφερομένων, ἐλήγθησαν ἐκ τῆς συλλογῆς τῶν Ε.Π. Φωτιάδου - Η. Μηνιάτη.

15. Κοσμῆς ὁ Αἰτωλός, Φ. Μιχαλοπούλου	34
16. Ὁ "Ἄγιος σημαίνει, Γρ. Ξενοπούλου	37
17. Τὰ τρία κεφάλια, Π. Δέλτα	40

B. ΑΙΓΑΙΟ ΤΗΝ ΕΘΝΙΚΗ ΖΩΗ

18. Ζῆται Βασιλιάς Ἀλέξανδρος; (ποίημα) Γ. Δρασίνη	45
19. Ὁ Ρήγας δάσκαλος, Β. Μυλωνᾶ	47
20. Ἡ χροῖται τοῦ 1821, Τ. Μωραϊτίνη - Μ. Ροδᾶ	51
21. Στὴ Χαλκωμάτα, Δ. Παπακωνσταντίνου	54
22. Γραικός, Γενίτσαρος καὶ Βενεταῖνος, Δ. Καμπούρογλου	60
23. Ὁ ἔξωμός της, Ε. Π. Φωτιάδου	64
24. Οἱ Ψαρινοὶ στὴν Ἐπανάστασι (διασκευὴ)	67
25. Τὸ κρυφὸ σχολεῖο (ποίημα) Ι. Πολέμη	73
26. Ἡ Σουλιώτοπούλα, Γιάννη Βλαχογιάννη	75
27. Ἡ καταστροφὴ τοῦ Σουλίου (ποίημα δημοτικὸ)	77
28. Χήρα Σουλιώτισσα, Γιάννη Βλαχογιάννη	78
29. Ἡ Δέσποινα (ποίημα δημοτικὸ)	80
30. Στὸ Μέγα Σπῆλαιο, Χ. Σταυροπούλου	81
31. Ἡ τιμιότητα τοῦ Κανάρη (διασκευὴ)	84
32. Ἡ καταστροφὴ τοῦ Δράμαλη (ποίημα δημοτικὸ)	87
33. Ὁ Κολοκοτρώνης, Σ. Μελᾶ	88
34. Οἱ Κολοκοτρώνειοι (ποίημα δημοτικὸ)	94
35. Ἡ ἄλωσις τῆς Τριπολίτεως (ποίημα), Δ. Σολωμοῦ	95
36. Ὁ λόγος τοῦ Κολοκοτρώνη στὴν Πνύκα	96
37. Κολοκοτρώνης καὶ Καποδίστριας, Ν. Σπῆλαιόδη	98
38. Ἡ φοίνιτα τοῦ σπειθιοῦ, Γ. Τερτσέτη	99
39. Σύνορα πλακτύτερα (διασκευὴ)	99
40. Ὁ γιατρὸς τοῦ Καραϊσκάκη, Ρ. Γκόλφη	100
41. Στὸ Χάνι τῆς Γρεβεᾶς, Γιάννη Βλαχογιάννη	104
42. Σὲν ἀργακῆς Ἐλλήνες, Δ. Δημητρακάκη	105
43. Ὁ Πτεραφλέσσας, Φ. Χρυσανθοπούλου	106
44. Πῶς σώθηκε ὁ Ηαρθενώνας	107
45. Τὰ ἄγια λιθίρια, Δ. Ρώμα	108
46. Ὁ Σολωμὸς καὶ τὸ Μεσολόγγι, Σ. Ρερτάνη	109
47. Μεσολόγγι (ποίημα δημοτικὸ)	110
48. Στὴ μάχῃ τοῦ Σχρανταπόρου, Ν. Σπανδωνῆ	111
49. Ὁ Διάδοχος καὶ ὁ στρατιώτης, Ν. Σπανδωνῆ	112
50. Ἡ συμπειριφορὰ τῶν στρατιωτῶν μαζ., Ν. Σπανδωνῆ	113
51. Σκερφαλωμένοι στὸ Μπιζάνι, Ν. Σπανδωνῆ	115
52. Διέψα νίκης, Η. Οίκονομοπούλου	117

53. «Στή Σόφια», Η. Οίκονομοπούλου	118
54. 'Επιστολή μαχητού του πολέμου τοῦ 1913, Η. Οίκονομοπούλου	123
55. Τὸ "Ἐπος 1940 - 41. Ἀχ. Κύρου	124
56. 'Ιερουργὸς καὶ στρατιώτης τοῦ χρέους, Ν. Καρβούνη.	127
57. 'Η κατάληψὶ τοῦ Πόργαρδετος, Α. Τερζάκη.....	132
58. Στὰ ὄψώματα τῆς Γραμπάλας, Λ. Τερζάκη	136
59. 'Η Κρήτη, Σ. Μυριβήλη	141

Γ. ΑΠΟ ΤΗΝ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΚΗ ΖΩΗ

60. Στὸν καινούργιο χρόνο (ἀκροστιχίδα)	145
61. Τὸ ναυτόπουλο, Α. Κουρτίδη	146
62. 'Ο "Ελληνας ναύτης (ποίημα) Γ. Βιζυηνοῦ	148
63. Τὸ σπίτι μας (ποίημα) Γ. Στρατήγη.....	150
64. 'Η σύντροφος τοῦ ναυάρχου Δέσποινα Κανάρη, Ε.Π. Φωτιάδου.	151
65. Μάννα (ποίημα) Γ. Μαρκορᾶ	153

Δ. ΑΠΟ ΤΗΝ ΗΘΙΚΗ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΖΩΗ

66. Τὸ κουπὶ καὶ τὸ τιμόνι (ποίημα) Ι. Πολέμη	155
67. Τὸ Χλεμούτοι καὶ οἱ θῆραι τοῦ, Γ. Ταρσούλη	156
68. Τὶ θέλω (ποίημα) Γ. Δροσίνη	160
69. 'Αμερικανοὶ φιλέλληνες, Θ. Βαγενᾶ - Ε. Δημητρακοπούλου	161
70. Παρομίες, Ν. Πολίτου	167
71. Αἰνύγματα	167

*Ε. ΑΠΟ ΤΙΣ ΑΣΧΟΛΙΕΣ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ
ΚΑΙ ΑΠΟ ΤΗΝ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΦΥΣΙ ΚΑΙ ΖΩΗ*

72. 'Ο τρύγος, Η. Βουτιερίδη	168
73. 'Ο τρύγος (ποίημα) Α. Χριστοπούλου	174
74. Οι τέσσερες ἐποχὲς τοῦ χρόνου (ποίημα) Γ. Μαρκορᾶ	175
1. 'Η ἄνοιξι	175
2. Τὸ καλοκαίρι	176
3. Τὸ φθινόπωρο	177
4. 'Ο χειμώνας	178
75. Τὸ Ἀργυρόκαστρο, Γ.Α. Μέγα	179
76. Οι παλιόπετρες, Ε.Π. Φωτιάδου	181
77. Τὸ ἑλληνικὸ χρυσάφι (διασκευὴ) «Φίλος τοῦ Παιδιοῦ»	183
78. 'Η ἔλια (ποίημα), Ι. Πολέμη.....	188
79. Τὸ πάλεμα μὲ τὸ φίδι, Στρ. Μυριβήλη	189
80. 'Ο μπαρμπα - Ιωσήφ, Η. Βενέζη	193
81. Τὰ δελφίνια, Θ. Ποταμιάνου.....	198

ΜΕΡΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟΝ

A. ΑΙΠΟ ΤΟΝ ΘΡΗΣΚΕΥΤΙΚΟΝ ΒΙΟΝ

	Σελίς
82. Ηστρίς καὶ Θρησκεία, Δ.Π. Τυπάλδου Φορέστη.	205
83. Οἱ τρεῖς λεφάρχαι, Ε.Π. Φωτιάδου	206
84. Δέησις πρὸς τὸν Χριστὸν ὑπὲρ τῆς Ἑλλάδος, Φ. Σκούφου	211
85. Ἡ τελευταία λειτουργία, Σ. Ζαμπελίου	214
86. Τὸ Μπαλουκλὶ (ποίημα) Γ. Βιζυηγοῦ.....	219
87. Ἀγία Σοφία, Ε.Π. Φωτιάδου	221
88. Ἡ Παναγιὰ τῆς Τήνου, Α. Μωραΐτιδου.....	224
89. Εὐθύμιος Βλαχάβας (διασκευὴ)	230
90. Ὁ νεομάρτυς Ἀγιος Δημήτριος, Χρυσοστόμου Παπαδοπούλου	233
91. Ὁ κλῆρος κατὰ τὴν ἐπανάστασιν τοῦ 1821, Δ. Μπαλάνου	234
92. Τὸ χρυσοῦν μετάλλιον τῆς Ἀκαδημίας, Γ. Βοβολίνη.....	237
93. Ἡ δόξα τῆς Ἑλλάδος (ποίημα) Λ. Μαζίλη	239

B. ΑΙΠΟ ΤΟΝ ΕΘΝΙΚΟΝ ΒΙΟΝ

94. Τὰ Παναθήναια, Χ. Τσούντα	240
95. Παρελθόν καὶ μέλλον (ποίημα) Α. Προβελεργίου	243
96. Ὁ Σαμουήλ, Λ. Βαλαωρίτου	244
97. Ὁ θεόριος τοῦ Ρήγα, Ι. Γενναδίου.....	245
98. Κατὰ τὰς παραμονὰς τῆς ἐπαναστάσεως, Γ. Δρυσίνη.....	247
99. Ὁ ὄρκος τῶν Φιλικῶν, Ι. Φιλήμονος	254
100. Ἡ προκήρυξις τοῦ Ἅγψηλάντου.....	257
101. Τὰ ἔτη τῆς νεότητος τοῦ Ἀθηνασίου Διάκου, Α. Καρκαβίτσα	261
102. Ρούμελη (ποίημα) Ζ. Παπαντωνίου.....	267
103. Τὸ φίλημα, Μ. Μητσάκη	267
104. Μεσολόγγιον, Δ. Βικέλλα	270
105. Ὁ Γεννάδιος κηρύσσει τὴν ἀνάγκην τῶν θυσιῶν, Ε.Π. Φωτιάδου.....	275
106. Τὰ πυρπολικά, Φ. Κουκουλέ.	280
107. Κανάρης (ποίημα) Λ. Πάλλη	282
108. Ἡ Ἀκρόπολις μετὰ τὴν ἀπελευθέρωσιν, Χ. Τσούντα	283
109. Ἡ Σημαία, Ε. Λυκούδη.....	285
110. Ἡ κήρυξις τοῦ πολέμου τοῦ 1912, Σ. Μελᾶ	287
111. Ἐμπρός (ποίημα) Κ. Παλαμᾶ	293
112. Τὰ πήραμε τὰ Γιάννινα (ποίημα) Γ. Σουρῆ	294
113. Ἡ θυσία τοῦ Κιλαίς, Ε.Π. Φωτιάδου	294
114. Ἑλλάδα (ποίημα) Σ. Σπεράντσα	296
115. Λόγοι τοῦ Κωνσταντίνου.....	297
116. Ὁ Δωδεκανήσιος ἔθελοντής	298
117. Κύπριον αἷμα (διασκευὴ)	299

	Σελίς
118. Η μάχη τοῦ Σκρῆ, Γ. Βραχγνοῦ.....	300
119. Οἱ εἰζωνοι, Γ. Τσοκοπούλου	303
120. Στὰ σύνορα (ποίημα) Ι. Πολέμη	307
121. Πίνδος (ποίημα) Σ. Σπεράντσα	308
122. Οἱ νέοι Λεωνίδαι, Φ. Λιβιτσάνου	309
123. Τὸ βῆφαμα Ντίκι εἰς τὴν Κορέαν, Ε. Θωμοπούλου.....	311
124. Πατρίδικ (ποίημα) Γ. Δροσίνη.....	315

Γ. ΑΠΟ ΤΟΝ ΗΘΙΚΟΝ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟΝ ΒΙΟΝ

125. Ὁ Σωκράτης, ὁ Ἀλκιβιάδης καὶ ὁ Ξενοφῶν (διασκευὴ).....	316
126. Ὁ Μ. Ἀλέξανδρος καὶ ὁ Φωκίων (διασκευὴ)	318
127. Ὁ θρίαμβος τοῦ Διαγόρα, Α. Κεραμοπούλου.....	319
128. Ὁ Παπατρέχας, Α. Κοφρᾶ.....	321
129. Λάζαρος Κουντουριώτης, Ε. Σίμου	325
130. Ἀνδρέας Συγγρός, Γρ. Ξενοπούλου.....	328

Δ. ΑΠΟ ΤΟΝ ΗΟΛΙΤΙΣΜΟΝ

131. Ἡρόδης ὁ Ἀττικός, Κ. Παπαθηγοπούλου	330
132. Άι δραχαιότητες, Ε. Λυκούδη.....	332
133. Ὁ Ἀρχιμήδης (διασκευὴ).....	335

Ε. ΑΠΟ ΤΗΝ ΣΥΝΕΡΓΑΣΙΑΝ ΤΩΝ ΛΑΩΝ

134. Ὁργανισμὸς 'Ηνωμένων' Εθνῶν (Ο.Η.Ε.), Θ. Παρασκευοπούλου.....	338
--	-----

ΣΤ. ΑΠΟ ΤΑΣ ΑΣΧΟΛΙΑΣ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ

135. Ὁ Σωκράτης ὑπὲρ τῆς γεωργίας (διασκευὴ)	342
136. Τὸ ἐμπόριον, Σ. Λοβέρδου	343
137. Ναυτιλία (διασκευὴ).....	348
138. Παιδὶ μου, ὅρα σου καλὴ (ποίημα) Γ. Βιζυηνοῦ.....	350
139. Ἡ βιοτεχνία καὶ ἡ οἰκοτεχνία (διασκευὴ).	351
140. Ἡ μέταξι, Γ. Κυριακοῦ.....	353
141. Ἡ ἐργασία (ποίημα) Γ. Μαρκοφῆ.....	356

Ζ. ΑΠΟ ΤΗΝ ΦΥΣΙΝ ΚΑΙ ΤΗΝ ΖΩΗΝ

142. Μάιος, Γρ. Ξενοπούλου.....	357
143. Ἡ πρώτη Μαῖον (ποίημα) Δ. Σολωμοῦ.....	358
144. Τὸ δάσος (ποίημα) Μ. Μαλακάση	359
145. Άι χελιδόνες, Γρ. Ξενοπούλου	360

	Σελίς
146. Τὸ χελιδόνι (ποίημα) Λ. Βράκωρίτου.....	362
147. Μὲ μέλισσαι, Γ. Δροσίνη	363
148. Ὁ ἵππος (διασκευή).	368
149. Ἡ δόξα τῶν Ψυρῶν.....	371
ΛΕΞΙΔΟΡΙΟΝ.....	373
ΠΙΝΑΞ ΤΩΝ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ.....	375

ΣΗΜ. : Τὰ ὅπ' ἀριθ. 15, 16, 36, 58, 57, 58, 79, 80 καὶ 81 κεφάλαια ἐλήφθησαν ἐκ τῆς ἐπαινεθείσης συλλογῆς Χ. Κοτινᾶ (α' ἔπ. διὰ τὸ ἀναγν. ΣΤ' Δημοτ., πρώτη διάχρονσις). Ὁ σχετικὸς διαγνωσμός διεξήχθη ἐπὶ τῇ βάσει προκηρύξεως δημοσιευθείσης εἰς τὸ ὅπ' ἀριθ. 198)27 Αἴγ. 1970 ΦΕΚ (Παράστημα).

Τὰ ὅπ' ἀριθ. 1, 17, 19, 20, 59, 67 καὶ 77 κεφάλαια ἐλήφθησαν ἐκ τῆς ἐπαινεθείσης συλλογῆς Ι. Γιαννέλη (β' ἐπανος διὰ τὸ Ἀναγν. ΣΤ' Δημοτ., δευτέρων διάχρονσις).

ΕΙΚΟΝΟΓΡΑΦΗΣΙΣ ΑΓ. ΑΣΤΕΡΙΑΔΟΥ

ΕΚΔΟΣΙΣ ΙΒ', 1973 (V.) — ΑΝΤΙΤΥΠΑ 160.000 — ΣΥΜΒΑΣΙΣ : 2301 /5-2-73
ΕΚΤΥΠΩΣΙΣ - ΒΙΒΛΙΟΔΕΣΙΑ : Κοινοπραξία
M. ΠΕΧΛΙΒΑΝΙΔΗΣ & Σία A.E. — X.P. ΠΑΠΑΧΡΥΣΑΝΘΟΥ A.E.

0020555652
ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΒΟΥΛΗΣ

